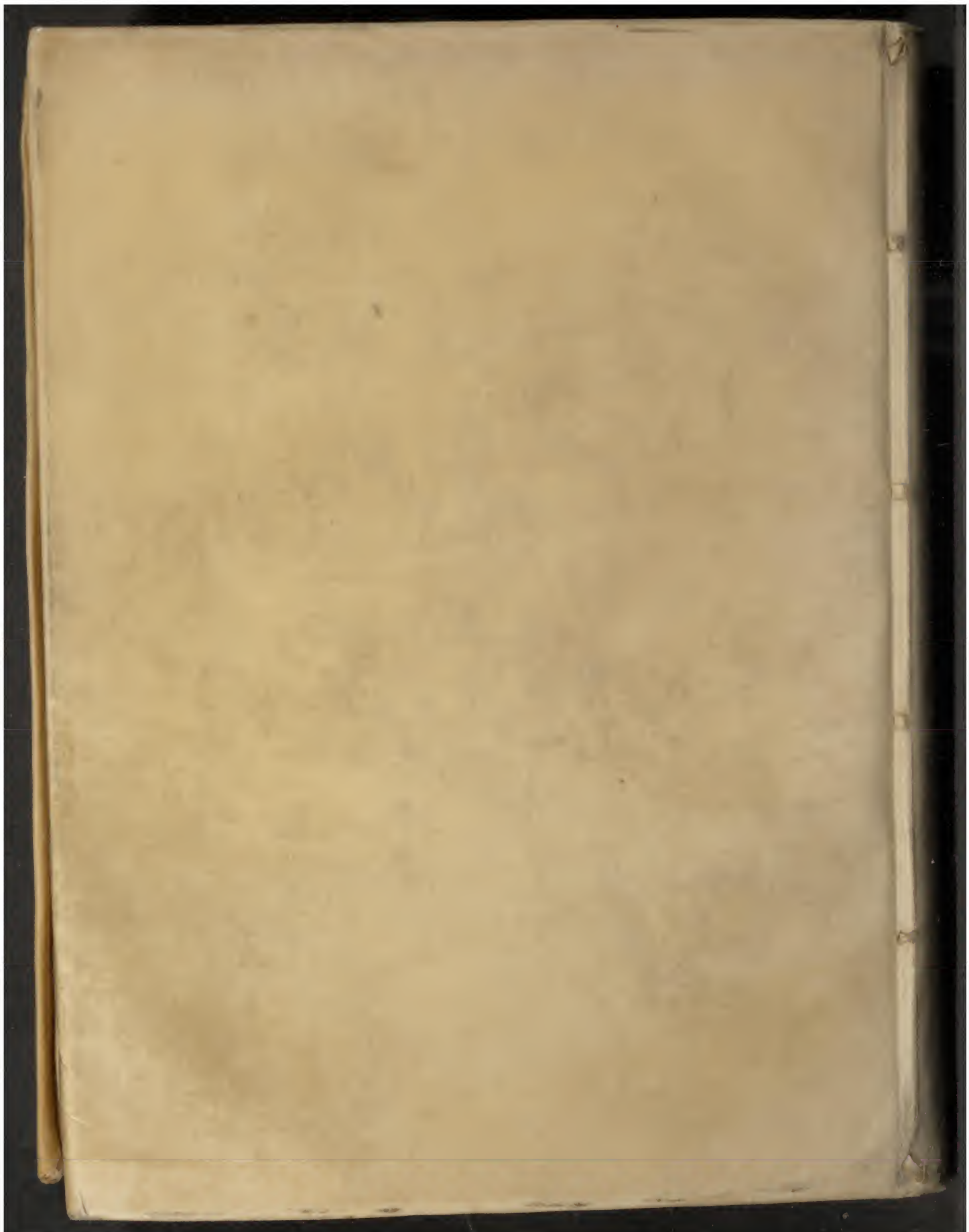

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
507 E 19 [1]

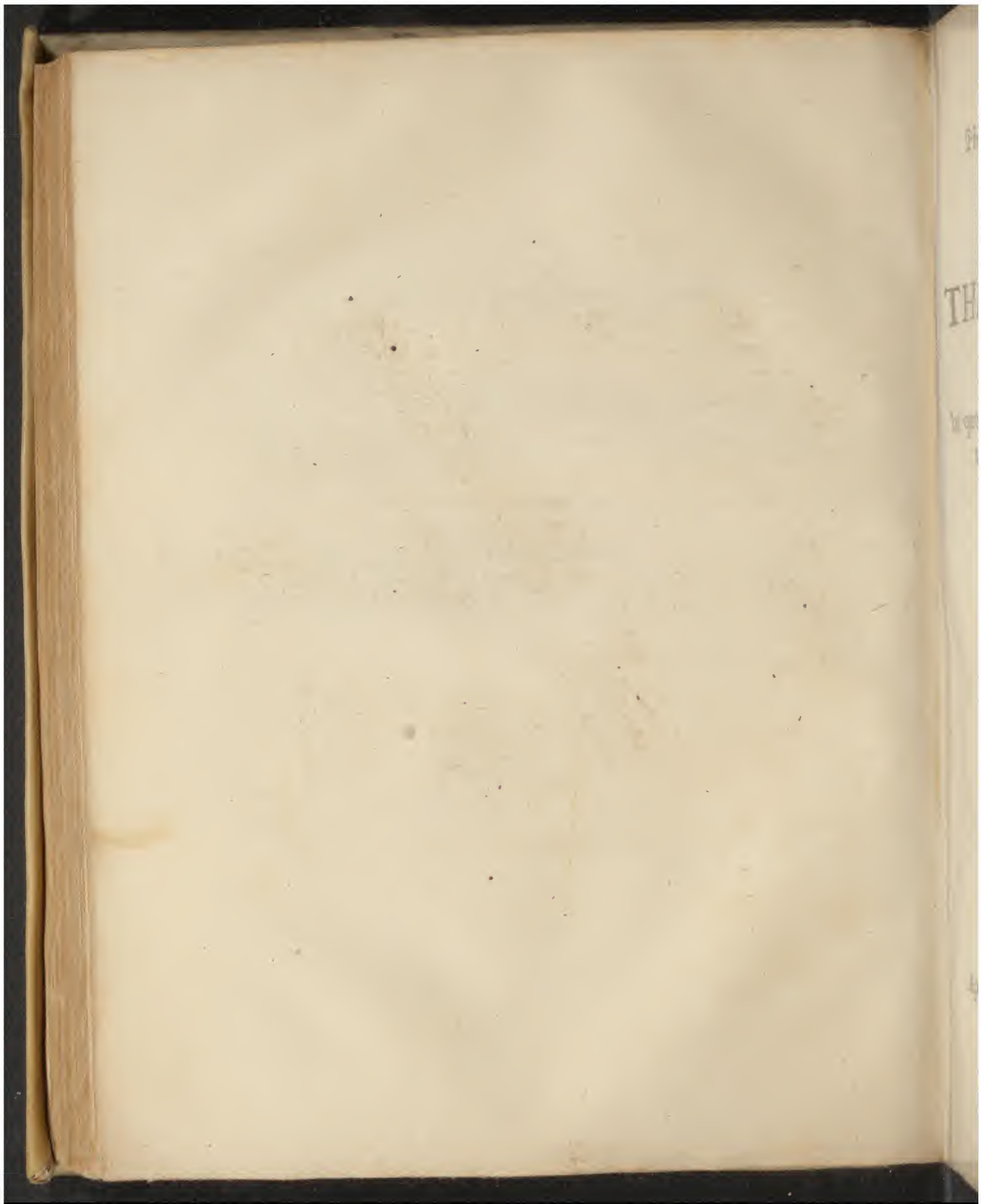
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
507 E 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
507 E 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
507 E 19 [1]

2
REGNERI à MANSVELT

*Philosophia, dum viveret, Doctoris & Professoris in
Academia Trajectina*

ADVERSUS ANONYMUM
THEOLOGO-POLITICUM

Liber Singularis,

In quo omnes & singulae TRACTATUS THEO-
LOGICO-POLITICI Dissertationes exami-
nantur & refelluntur, cum praemissa disquisi-
tione de Divina per Naturam, &
Scripturam Revelatione.

OPUS POSTHUMUM.

AMSTELÆDAMI,

Apud ABRAHAMUM WOLFGANG Bibliopolam,

Anno 1674.

THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON
FROM THE FOUNDATION
TO THE PRESENT TIME

By JOHN STOW

THE SECOND PART
OF THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON
FROM THE FOUNDATION
TO THE PRESENT TIME

By JOHN STOW

Printed by I. B. for W. B. at the
Sign of the Sun in St. Dunstons Church
Lane London

LECTOR BENEVOLE.

Vides hic foetum posthumum Viri Clarissimi & Acutissimi Regneri a Mansvelt, in inclyta Academia Trajectina Professoris Philosophiæ celeberrimi, qui in ipso ætatis flore, cum multa præclara, præcipue in doctrina morali, moliretur, obiit. Cui ut pietate & orthodoxa religione nihil fuit prius & antiquius, sic ejus causam agendam sibi censuit acerrime. Id enim ei inprimis curæ fuit à teneris unguiculis, ut de rerum causis & fidei capitibus rectè sentiret, & Deum rite coleret, ac utriusque rationes juventuti traderet. Non est ut alios testes tibi allegem quo animo & spiritu huic studio, quamdiu in vivis fuit, semper incubuerit. cum hic ipse liber, cui immortalis est, omnium testium sit locupletissimus. Nam ut veritatem & religionem vindicaret, ne vitæ quidem suæ pepercit. Improbo enim labore, quem in divinarum & humanarum rerum indagatione, & eorum, qui arcem doctrinæ Christianæ impugnant, refutatione posuit, videtur ejus valetudinem corrupisse. Quantum in hoc viro Theologia & Philosophia detrimenti fecerint, & quantum ab ejus ingenio sibi potuissent promittere, si fatorum vis ineluctabilis non intercessisset, facile intelligent omnes, qui hunc librum evolvunt: qui tamen limatior procul dubio prodisset, si ultimam ei manum potuisset imponere. Quicumque tamen eum viderunt, & de hoc argumento rectè possunt existimare, dignissimum habuerunt, qui in omnium manibus versaretur & viri & religionis causa, præcipue cum Mansveldius primus sit & unicus, qui adhuc Anonymi istius Tractatum Theologico-Policum, ut vocat, à capite ad calcem refellerit. Vale & beati laboribus fruire, & si quid in iis forte deprehenderis, quod minus tibi probetur, id & humanitati & morti acerbæ Viri Eximii adscribe, injuriæ verò horum temporum, quibus jacent Musæ, omneque Musarum instrumentum, quod tam tarde lucem adspiciant, & tamdiu sub præclis sudaverint.

INDEX CAPITUM.

- CAP. I. *ER*uitur, & examinatur Anonymi Scopus & Propositum.
- II. De Divina Revelatione per Naturam, seu Philosophia.
- III. De Naturaliter revelatæ Cognitionis primæ Corruptione, & reliquiis in Homine.
- IV. De Divina Revelatione per Scripturam, seu Theologia.
- V. De utroque modo Revelatæ Cognitionis Conspiratione, Distinctione, & mutuo inter se Auxilio. Nec non de utriusque confusione, & inde secuta Corruptione.
- VI. De Prophetia.
- VII. De Prophetis.
- VIII. De Hebræorum Vocatione. Et, An Donum Propheticum Hebræis peculiare fuerit?
- IX. De Lege Divina.
- X. De Ratione, cur Cæremonia institutæ fuerint. Et de Fide Historiarum. Nempe qua ratione, & quibus ea necessaria sit.
- XI. De Miraculis.
- XII. De Interpretatione Scripturæ.
- XIII. In quo ostenditur Pentateuchon, & libros Josuæ, Judicum, Ruth, Samuelis, & Regum non esse Autographa. Deinde inquiritur, An eorum omnium Scriptores plures fuerint, an unus tantum? & quinam.
- XIV. De iisdem Libris alia inquiruntur, nempe, An Ezras iis ultimam manum imposuerit? & deinde, Utrum notæ marginales, quæ in Hebræis Codicibus reperiuntur, variæ fuerint Lectiones?
- XV. Reliqui V. T. Libri eodem modo, quo superiores, examinantur.
- XVI. Inquiritur, An Apostoli Epistolas suas, tanquam Apostoli & Prophetæ, An vero tanquam Doctores, scripserint? Deinde Apostolorum officium ostenditur.
- XVII. De vero Legis Divinæ Syngrapho. Et qua ratione Scriptura Sacra vocatur. Et qua ratione Verbum Dei. Et denique ostenditur, ipsam, quatenus Verbum Dei continet, incorruptam ad nos pervenisse.
- XVIII. Ostenditur Scripturam non nisi simplicissima docere; Nec aliud præter obedientiam intendere: Nec de Divina Natura aliud docere, quam quod homines certa vivendi ratione imitari possunt.
- XIX. Quid sit fides. Quinam fideles. Fidei fundamenta determinantur. Et ipsa à Philosophia tandem separatur.
- XX. Nec Theologiam Rationi, nec Rationem Theologiæ ancillari; Ostenditur & Ratio, quæ nobis Sacræ Scripturæ auctoritatem persuademus.
- XXI. De Republicæ fundamentis, & Fure uniuscujusque Naturali & Civili: Deque summorum Potestatum Fure.
- XXII. Ostenditur neminem omnia in summam Potestatem, transferre posse: nec esse necesse. De Republica Hebræorum, qualis fuerit vivente Mose. Qualis post ejus mortem, antequam Reges elegerint. Deque ejus præstantia. Et denique de causis, cur Respublica Divina interire & vix absque seditionibus subsistere potuerit.
- XXIII. Ex Hebræorum Republica, & Historiis quædam dogmata Politica concluduntur.
- XXIV. Ostenditur jus circa Sacra penes summas Potestates omnino esse, & Religionis cultum externum Reipublice paci accommodari debere, si Deo recte obtemperare velimus.
- XXV. Ostenditur in libera Republica unicuique & sentiri, quæ velit, & quæ sentit, dicere licere.

REGNE-

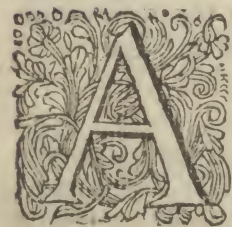
REGNERI à MANSVELT

Philosophiæ, dum viveret, Doctoris & Professoris in
Academia Trajectina

ADVERSUS ANONYMUM
THEOLOGO-POLITICUM
Liber Singularis.

CAPUT PRIMUM.

Eruitur & Examinatur Anonymi Scopus & Propositum.

Nte plurimos annos & secula, disputatum fuit in Ecclesia Christiana, de usu rationis in Theologia: præcipue cum multi ex Gentilibus Philosophis, de Theologicis quibusdam veritatibus convicti, Christianam religionem suscipere. Hi enim in Ecclesia vix recepti fuerunt, quin ex iis non pauci, Theologiam suis ratiociniis accommodare, & secundum Philosophica, & obscuratæ ac aberrantis suæ rationis dogmata, flectere conati fuerint. Aliis extra Ecclesiam, eandem sophisticis suis argutationibus, quantum possent, oppugnantibus. Verum tam iniquo Philosophiæ in Theologiam dominio primi Ecclesiæ Doctores se magno animo & heroico ausu, felicissimo cum successu opposuerunt. Quod abunde docent etiamnum extantia doctissima scripta Iustini Martyris, Clementis Alexandrini, Athenagoræ, Theophili, Tertulliani, Arnobii, Minutii Felicis, Lactantii, aliorumque, qui simul & excellentes tunc erant Philosophi, & Theologi doctissimi. Hi fortissime prostrato & confutato gentilium errore, iniquissimo, quod erroneis suis ratiociniis concedebant in Scripturam, & universam inde petitam religionem Christianam, dominio, legitimum & rationale opposuerunt Philosophiæ Ministerium. Sententiam suam ut plurimum exprimentes, emphatica illa Scripturæ formula, qua Sara

A Do-

Domina, de sua ancilla Hagar, importunius sese gerente, respondit, *Ejiciatur ancilla*. Quia nullo modo asserere voluerunt, adeo deprimendam esse Philosophiam, & in servitutem agendam, ut ex se ipsa nihil possit, & tantum à Theologiæ nutu dependere debeat. Multo minus, natura notam veritatem, per Scripturam revelatæ cedere debere, tanquam magis certæ. Nam optime noverant eundem esse Deum qui per naturam & Scripturam hominibus veritatem dicit; & omnis generis veritates, sine servitute, in maxima libertate, quam aptissime conspirare. Nec non intime perspexerant, recte adhibitæ rationis lumine plurimas patefieri veritates, Theologis cognitu utilissimas, & omnino necessarias; quemadmodum & in Scriptura Theologis revelantur, ex quibus Philosophi non parvam possunt capere utilitatem. Ita ut quævis alterius consiliis uti queat, & suo ordine ac loco absque servili subjectione & ministerio, mutuam sibi invicem foenerari utilitatem. Sed voluerunt ejiciendos esse Philosophos; qui ex verbo divino demonstratæ per Theologos veritati, & Spiritus S. in hoc aut illo Scripturæ loco, quo utuntur, probatæ menti, vanas suas opponunt ratiocinationes, & illam corrumpendo, his accommodant, iisque pertinaciter adhærent, etiam post demonstratum à Theologis, in auxilium vocato lumine rationis, errorum fontem. Idque summo jure. Nam eorum erroribus nulla vel Philosophica vel Theologica veritas cedere debuit, vel subjici. Verum cum subsequenter temporibus eandem vim à Scholasticis pateretur veritas, primi Ecclesiæ Christianæ reformatores Zwinglius, Lutherus, Melanthon, &c. primorum Ecclesiæ Patrum vestigiis insistentes, iisdem armis eos debellarunt, & eadem formula clamarent, *Ejiciatur ancilla*. Nam absurdissimum hoc hominum genus, vanissimis suis ratiociniis, & phantasticis speculationibus, universam Scripturam, & inde haustam purissimam Theologiam adeo detestabili modo constupraverat & corruerat, ut conquestus fuerit Lutherus, *exulem factam fuisse veram & sinceram Theologiam, ac substitutam falsam Scripturæ & Sacramentorum intelligentiam*. Quid enim aliud, quam monstruosissimum illud Scholasticæ Theologiæ monstrum, & tam iniqua veritatis revelatæ, per corrupta ratiocinia, constupratione, generari potuisset? Quamdiu itaque, ad hæc usque tempora, multis quidem rejectis, plurima tamen Scholasticorum dogmata recepta fuerunt à variis Ecclesiæ Doctoribus, & Academiarum alumni, quasi legibus quibusdam, iis adstricti fuerunt, nunquam hæc quæstio disputari non potuit. Cum vero Sociniani rationis usum in Theologicis, non tantum mirum in modum, & ultra rationem omnem extenderent, sed etiam ardentissime propugnarent, & multis argumentis Sophisticis adstruere niterentur: contra quam Scholastici, qui quamvis absolutissimum rationi dominium concederent, nunquam tamen nisi ejus ministerium propugnaverant, à mul-

tis,

tis, ut plurimum per Scholasticos deceptis, adeo in oppositam partem discessum fuit, ut, male intellecta Patrum & primorum Reformatorum illa formula, *Ejiciatur ancilla*, Philosophos pro imperio coram Theologo tacere jufferint, & Philosophicas veritates cæca obedientia, non modo Theologiæ Dominæ cedere, sed etiam quibusvis Theologorum dictatis, subjici voluerint. Quæ non parva veritatis injuria, & in nobis reliqui divini luminis suffocatio est; ac veritatum per naturam & scripturam optime conspirantium, temere & contra rationem suscitata discordia. Verum recentioribus Philosophis Christianis, longe sanius, quam Scholastici, philosophantibus, & Theologiam à Philosophia quam accuratissime discernentibus, ac utriusque diversissima agnoscentibus principia, media plane aliena, & fines omnino distinctos; sed tamen ab eodem Deo profluentia; & idcirco nullam admittentibus accommodationem hujus ad illam, aut illius ad hanc; ne aut hæc per illam, aut illa per hanc corrumperetur, quamvis utriusque mutuam usum non contemnendum admitterent, de novo prædicta quæstio non agitari non potuit. Idque tanto magis, quanto diutius Philosophica veritas, tam iniqua servitute adeo procul aberrantibus dominis, eadem pro inutili ancilla abutentibus, servire coacta fuerat. Præcipue nuperrimam occasionem præbente Anonymo, qui de Sacræ Scripturæ interpretatione, non modo paradoxæ, sed etiam heterodoxæ, ut à viris Doctissimis demonstratum fuit, scripsit. Nam hic, inter recentiores illos Philosophos saniores, nomen suum professus, à quibus tamen, in hac causâ, non minus quam cælum à terra, distabat, summum, per injuriam, adversus eos, in aliorum, Philosophiam illam non satis, percipientium, animis, excitavit præjudicium; quasi absurdissima ejus dictata, ex illorum principiis profluerent; & contrarium clare demonstrandi, laborem, viris Doctissimis, qui eundem pro veritate suscipere designati non fuerunt, imposuit. Hujus item vestigia secutus est alter Anonymus, qui nuper, sub eodem prætextu, ex densissimis cerebri sui tenebris in lucem edidit, *Tractatum*, ad æternas potius tenebras condemnandum, *Theologico-Policum*, quasi cum recentioribus Philosophis demonstraturus, quam necessario evitanda sit omnis Theologiæ & Philosophiæ mistura. Cum interim non alium in finem editus videatur ille Tractatus, quam ut clarissimo & splendidissimo veritatis lumini, per Patriam nostram, tam ex Scriptura quam natura, sub liberrimo & prudentissimo summarum potestatum regimine, divina gratia, clarissime splendenti, crassissimas nubes & tenebras obduceret. Alius fuerit Auctoris animus, hic est inseparabilis hujus operis effectus, nisi omnis generis erronea ejus ratiocinia, manifestissime demonstrantur. Hoc autem & veritati, & Patriæ pro modulo meo præstare coëgit non modo publicum quod Patriæ Patres imposuere munus, Philosophicam veritatem omnibus vi-

ribus promovēdi & propagandi, verum etiam pietas quam Deo, veritati & Patriæ per naturam & scripturam debeo. Quis sit Auctor hujus Tractatus, nec scio, nec scire desidero; imo malim eum nunquam fuisse, quam extitisse, & nosci. Non ipsum tamen sed ejus errores oppugnare, vel potius ad veritatis normam reducere, proposui. Speciosa sunt quæ prætendit & promittit, *Pietatem; Philosophandi libertatem; & Reipublicæ pacem*, quibus nihil præferendum est. Quid enim majus in hac vita desiderari potest, quam pie, cum libertate, in publica pace vitam transigere? Hæc defendere & propugnare, videri vult; & hunc solum in finem, *apprime*, ut inquit, *necesse fuit, indicare præcipua, tum circa Religionem, tum circa Summarum Potestatum jus, præjudicia; quandoquidem*, ut ait, *communi libertati omnino repugnat, liberum uniuscujusque judicium præjudiciis occupare, vel aliquo modo coercere*. Imo quasi divino Spiritu & impulsu hæc perscripisset, dictum illud Apostoli Johannis Epist. prima, capite quarto, commate tertio & decimo, nefandi sui Tractatus fronti inscripsit. *Per hoc cognoscimus quod in Deo manemus, & Deus manet in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis*. Cum interim per omnem Tractatum suum ita se gerat, ut potius ab eodem mendacii spiritu, quo Achaibi Prophetæ 1 Reg. 22: 22: 23. & Spiritu erroris ab Apostolo 1 Joh. 4: 6. opposito Spiritui veritatis, ductus videatur. Nam volente Deo, speramus nos apertissime demonstraturos, quod absurdissima confusione Deum cum creatura, & spiritum cum corpore confundat; atque ita jam ab initio aberrans à veritatis tramite, Pietatem, quantum ab ullo fieri potuit, enervet. Pro Philosophandi libertate, omnis generis errores fovendi, defendendi, & propagandi profanam licentiam propugnet. Et denique talia struat fundamenta, quibus semel admissis, omnem reipublicæ pacem everti plane necessarium est. Non enim quæ vera sunt præjudicia, sed manifestas veritates circa Religionem & Scripturam, ac Summarum potestatum jus, apertissimo errore, tanquam præjudicia rejicit. Et videns, quantum à Sapientissimis probentur, Scholasticorum dictatis, longe saniora recentiorum Philosophorum dogmata, quæ ex principiis à Nobilissimo Renato Des-Cartes felicissime detectis, legitima methodo quotidie deteguntur, sub eorum nomine, ineptissima & absurdissima, ab omni veritate & pietate alienissima sua somnia, substituit. Non parvo, sed diabolico, artificio adstruens Atheismum; quem tam nervose prostravit, & fatentibus ipsis ejus adversariis, heroico ausu, superavit, idem ille Nobiliff. Cartesius. *Philosophiam à Fide separare*, quæ non postrema recentiorum Philosophorum cura est, non tantum in titulo, sed etiam per omnem suum Tractatum, præcipuum intentum dicit, & passim inculcat, *Philosophandi libertatem salva pietate & Reipublicæ pace tolli non posse*. Quæ quanto magis speciosa sunt, tanto majori impetu nos ad eorum examen impulerunt.

lerunt. Præcipue ut inquireremus, quantum hæc insana distent à maxime sanis recentiorum Philosophemaribus, quibus hæc per imperitiam à nonnullis adscribuntur & annumerantur. Ipse scribendi causam enarraturus, maximam morum corruptionem causatur. *Miratus sæpe fui*, inquit in Præfatione, *quod homines, qui se Christianam Religionem profiteri jactant, hoc est, amorem, gaudium, pacem, continentiam, & erga omnes fidem, plus quam iniquo animo certarent, & acerbissimum invicem odium exercerent, ita ut facilius ex his, quam illis fides uniuscujusque noscatur.* Imo jam dudum eo rem pervenisse dicit, *ut neminem fere, quisnam sit, num scilicet Christianus, Turca, Judæus vel Ethnicus, noscere possis, nisi ex corporis externo habitu, & cultu, vel quod hanc, aut illam Ecclesiam frequentat, vel denique, quod huic, aut illi opinioni addictus est, & in verba alicujus Magistri jurare solet. Cæterum vita eadem omnibus est.* Quis non cum Poëta diceret

————— *Felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt; habeat jam Roma pudorem,
Tertius è cælo cecidit Cato.*

Optime sane! nullus enim, depravatos hominum, Christianam Religionem se profiteri jactantium, mores, quotidie videns, apertis faucibus ad raucedinem usque non exclamat, pietatem & morum correctionem, inter eos, quibuscunque præscriptis à Deo mediis, ab omnibus promovendam & propugnandam esse. Petit hoc ipsa Christiana Religio. Perunt omnes qui eam ex corde profitentur. Non enim ad Christianam Religionem sufficit, eam externo corporis habitu & cultu profiteri; vel eam profitentium coetum & Ecclesiam frequentare; aut ore-tenus addictum esse eorum dogmatibus; multo minus in alicujus eorum Magistri verba jurare, & interim iniquo cum aliis certare animo, & acerbissimo flagrare odio; cæterisque vitiis habenas laxare. Nec etiam sufficit, ab Anonymo tanto labore adstructa *fides pia*, ut inquit, *& non vera*, imo quæ *plurima* admittit *dogmata, quæ nec umbram veritatis habent* pag. 162. Non sufficit illa *simplex*, quam introducit, etiam ex pessimis erroribus natam, *obedientia*, pag. 154. &c. Non sufficit *Magistrati* præ Deo præstanda *subjectio*, aliaque plurima, per integrum hunc tractatum ubique dispersa. Sed requiritur divina Christi & Christianæ doctrinæ cognitio, per & secundum Scripturam comparata; ut & publica, privataque, tam solitaria, quam socia, tum verbis, tum omnibus cogitationibus & actionibus facta professio. Ita ut prædicta vitia non sint Religionis, sed hominum eandem non recte profitentium: nec iis patefiat, qualis sit, quam temere jactant, & præ se ferunt, Religio, ut innuit Anonymus, sed quantum ab ejus genuina professione deficiant. Quare Anonymus omnino absurde,

sub prætextu restituendæ professionis, ipsam Christianam Religionem funditus evertere aggreditur. Major enim & continua requisita fuisset ejusdem impressio, & coram omnium mentis oculis non interrupta ejus facta præsentia. Nam si continuo cogitarent homines, quomodo sit profitenda Christiana Religio, maximum proculdubio vitiorum numerum evitarent; & non solo corporis habitu, sed omnibus operibus à Turcis, Judæis, & Ethnicis, non minus quam Oriens ab Occidente distarent. Imo vero jam tantum inter Christianos dari defectum, quem longissime modum excedere fatemur, ut eadem, & in iisdem vitiis, eorum vita sit, cum Turcis & Ethnicis, absque summa tamen verissimæ Religionis Christianæ, & multorum bonorum injuria dici posse non putamus. Contrarium fortissimis argumentis evinci posset ab iis qui inter utrosque vixerunt, & illorum barbariem ac nequitiam oculis perlustrarunt. Sed cum nos Christianorum malitiam patrocinari minime velimus, & ineptissima hæc Anonymi comparatio parum admodum ad rem faciat, eandem suo loco relinquere proposuimus. Hujus itaque corruptionis originem indagaturus Anonymus, non dubitat, quin inde ortum fuerit hoc malum, quod *Ecclesiæ ministeria, dignitates, & ejus officia beneficia æstimare, & pastores summo honore habere, vulgo Religioni sit.* Verum ab una parte dubitari nequit, quin dignissima sint Ecclesiæ Ministeria. *πιστις ὁ λόγος*, inquit Paulus, 1 Tim. 3: 1. *εἰ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται καλῶ ἔργα ἐπιθυμεῖ.* Firmus, certus & fidelis, seu cui quis tuto credat, *hic est sermo, si quis Episcopatum, vel quodvis aliud in Ecclesia ministerium, expetit vel desiderat, pulchrum, egregium, seu bonum opus desiderat.* Et idcirco non sine beneficio cuiquam tale ministerium obtingit. Et qui id obtinet, propter id ipsum suo honore dignus est; præcipue si eo legitime fungatur: *οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται.* Nam qui bene monstraverint, bonum sibi ipsis acquirunt gradum, ad honores & existimationem in Ecclesia Dei, 1 Tim. 3. 13. Imo *οἱ καλῶς περὶ ἑαυτῶν διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦσθαι, qui bene præsumt duplici honore digni habeantur*, inquit Apostolus, 1 Tim. 5. 17. muneris scilicet, & bonæ ejusdem administrationis. Sed etiam ab altera parte negari non potest, quin ex eo, quod multi, pessimo errore, hæc ministeria consideraverint, tanquam *δέξαις dignitates*, quas Apostoli Judas commate octavo, & Petrus Epistolæ secundæ, capite secundo, commate decimo, etiam dicunt *κυριότητας, dominationes*; atque ita pro ministris, qui essent *τύποι τῷ ποιμένι exemplaria gregis*, & susceperint & administraverint *κατακυριεύοντες dominantes* 1 Pet. 5. 3. ac eosdem postea non habuerint tanquam *ἐργάτας operarios* à Domino in messem suam missos, Matt. 9: 37. 38. Sed tanquam *διεσκαρδῶς turpis lucri gratia pascentes* 1 Pet. 5: 2. nec non tantum iis præbuerint honorem, ut absque ulla inquisitione, solis eorum, sæpissime pessimorum hominum, verbis adhæserint, & illi hoc admiserint,

ferint, & ex depravato dominandi studio flagitaverint, inter plurimos qui Christianam religionem profiteri se jactitant, plurima profluxerint mala. Imo hinc factum, ut inter eos *antiquæ religionis nihil fere manserit præter ejus externum cultum* (quo, ut inquit Anonymus, *vulgus Deum magis adulari quam adorare videtur*) & quod *fides*, inter eos, *jam nihil aliud sit, quam credulitas & præjudicia*, eaque talia, *quæ homines ex rationalibus brutos reddunt, utpote quæ omnino impediunt, quo minus unusquisque libero suo judicio utatur, & verum à falso dignoscat, & veluti ad lumen intellectus penitus extinguendum data opera excogitata videntur.* Ad quam eandem absurditatem, quantumcunque eam detestetur, omnes sed alia tantum via, seducere voluit Anonymus, nam ut secundum ipsum, *quis se justum & pium præstare possit, in omnibus se summis potestatibus*, quibus cap. 16. pag. 185. concesserat, *nullo repugnante jure civili vel naturali, Deo, si vellent, obedientiam denegare*, ita subicere tenetur, ut etiam *sæpe contra id quod bonum & justum judicat, ac palam sentit, agere debeat.* Sed quid hæc ad Religionem Christianam, quæ hæc omnia, tanquam absurdissima vitia reprehendit, & homines de iis convincit; & quantum divina gratia potest, ab iis deducit; imo cui hæc omnia directe adversantur. Nulla hæc admittit rectæ rationi contraria, sed divina, & rationem transcendentia, à Deo revelata, *mysteria*. Non hæc *rationem prorsus contemnit & abnegat*, sed tanquam illustrissimum donum divinum, quamvis hominum malitia non parum corruptum, supponit, & in auxilium vocat. Imo etiam non nisi cum ratione credit & admittit ea quæ Rationem humanam longe superant, & à Deo revelata, per rationem ex Scriptura cognoscuntur & creduntur. Ita ut hic absurdissimus homo, hæc non nisi summa cum absurditate, *absurda arcana* dicere possit. Corruptum agnoscit intellectum humanum, & privatum ea perfectione quam olim obtinebat Adamus, sed amissum vel tanquam inutile rejiciendum, aut adeo diminutum ut vel nihil intelligat, vel de iis quæ intelligit nullam possit habere certitudinem, nunquam asseruit Christiana religio, sed irrationalis Scepticorum & Atheorum fluctuans profanitas. Cum tamen infinitam Dei perfectionem comprehendere nequeat, eum rejicit, ne sit mensura vel norma, secundum quam feratur judicium, de iis, quæ nobis in Scriptura manifeste sunt revelata *mysteria*: hunc jure merito summum existimans intellectus humani abusum, & inexorabili odio prosequens. Nec idcirco in Religione Christiana *divinum*, ut somniat Anonymus, *creduntur habere lumen, qui omnem rejiciunt intellectum, & rationem contemnunt*: sed qui sua ratione, tam in iis quæ natura, quam quæ revelatione cognoscuntur, divina quadam virtute, superne gratiose concessa, supra omnes alios, recte utuntur. Multi quidem Christianorum, varios suos errores, in quos per Aristotelicorum & Platonico-

nicorum speculationes inciderant, iis, quæ tam in Natura quam Scriptura revelata sunt, permiscuerunt: sed illi hominum non Religionis errores sunt. Et illi ipsi ab aliis, etiam de iis convicti fuerunt, & convincuntur quotidie. Verum ex Christiana Religione non nisi similes gentilium speculationes doceri, quibus, ut inquit, *ne gentiles sectari viderentur, Scripturam accommodaverunt*, aperta calumnia est, quam nunquam probabit homo impudentissimus. Præterea multi quidem aliquando verum Scripturæ sensum eruituri, præsupponunt, ipsam ubique veracem & divinam esse: sed id non semper faciunt. Inter Christianos id probatum admittentes, nihil est quod ulterius probetur. Aliis id negantibus, & quibus Christianam Religionem probare nituntur, manifestissimis argumentis id probant. Ita ut non nisi per atrocissimam calumniam dici possit, Christianos *non tam Scripturam credere, quam assentari*. Perpensis his, ut putat, justissimis scribendi causis, & eorum origine perspecta, *sedulo*, inquit, *statui, Scripturam de novo integro & libero animo examinare, & nihil de eadem affirmare, nihilque tanquam ejus doctrinam admittere, quod ab eadem clarissime non edoceret*. Optime profecto! conditionem accipimus. Sed nec solus is est, nec primus, qui hanc rationem iniit. Omnium Christianorum hoc munus est, & viris doctissimis familiarissimum, ac notissimum, & omnibus qui de Christiana Religione sese convictos non sentiunt, aut alios convincere volunt, maxime necessarium. Nihil enim de Scriptura docet Christiana Religio, quod non sit veritati conforme. Multas quidem tenebras suffundere conatur hic Auctor, sed à quovis, integro & libero animo examinante, facillime dispelluntur. Ut ex sequentibus, spero, luce meridiana clarius patebit. *Hac igitur cautione*, inquit, *quærere ante omnia incepti, quid esset Prophetia, & qua ratione Deus Prophetis sese revelaverit, &c.* Atque ita porro narrat, quid in hoc suo tractatu præstiterit. Quam recte, volente Deo, singula libero & integro animo examinantes, in sequentibus docebimus. Cæterum præfationem concludens, *confidit*, ea quæ scripsit, *ob præstantiam & utilitatem argumenti, non ingrata fore Philosophis; præsertim quia ipsis hæc satis superque nota esse credit*. Verum si per Philosophos intelligat eos qui sola naturæ dictata sequuntur, & revelatione carent, seu ut ipse docet, à revelatis abstinere tenentur, plane fallitur, cum censet hæc iis placitura: nam eos ne quidem attingunt, cum maxima ex parte extra eorum sphæram & limites constituta sint. Si vero intelligat eos, qui veritatem tam per Naturam quam Scripturam sectantur, non minus errat: nam apertissimum erit, hoc argumentum, nec pro præstantia tractatum, nec sine manifestissimis erroribus propositum esse. Et utrisque quidem hæc nota sunt, quæ tradit, sed non aliter quam plures alii errores, quos norunt & evitant. Imo propter plurimos decipiendi, & in errores inducendi dolos, hæc omnia capitali odio,

odio, jure merito prosequuntur. Atque adeo demonstratu facillimum ipsi foret, si modo aliis non impedirentur, quod ea quæ docet Christiana Religio, non pertinaciter & ex præjudicio, nec per superstitionem aut metum, nec ex contumacia aut impetu, sed rectissima cum ratione retineant, & rejiciant ea quæ hic ineptissime ab Anonymo fuerunt proposita. Nos, dum alii aliis & majoribus intenti sunt, nostro hic fungemur officio. Primo distinctius inquirunt, quæ sit in nobis naturalis cognitio, seu Philosophia? quæ ante, quæ post humani generis corruptionem? quæ cognitio per revelationem & Scripturam Sacram? quæ utriusque, conformitas, & distinctio? Et quodnam mutuum eorum auxilium? ut ita tandem pateat, non tantum quomodo hæc divinæ disciplinæ suo ordine & loco sibi mutuo consulant; sed etiam quantam supremæ potestates, salva pietate, & reipublicæ pace, secundum easdem, subditis possint & debeant concedere libertatem, sentiendi & dicendi in republica quod quisque velit. In eundem finem, examinantes omnes & singulas quas continet nefandus ille Tractatus Theologico-Politicus dissertationes.

CAPUT SECUNDUM.

De Divina Revelatione per Naturam, seu Philosophia.

§. 1. **R**evelatio, si nomen spectetur, proprie est veli detractio, qua id, quod eo velatum & occultatum erat, oculis patet. Unde & id quod revelatur detegi & retegi dicitur. Quemadmodum & apud Græcos *καλύπτω* significat *tego, operior*. Et *ἀποκαλύπτω* *detego, revelo, retego*. Ut & *ἀποκάλυψις* *revelatio*. Sic Matt. 10: 26. *ὃ δὲν γὰρ ἐστὶ κρυπτόν ἢ ἐκ δόξης ἀποκαλυφθήσεται. Nihil enim est occultum, seu tectum, velatum, & opertum, quod non revelabitur & detegetur*. Significat etiam quamvis cognitionem, seu patefactionem incogniti. Sic ibidem, dicitur *ὃ δὲν ἐστὶ κρυπτόν ἢ ἐκ γνώσεως ἀποκαλυφθήσεται. Nihil est abditum & occultum, quod non sciatur*. Quicquid sit, non nisi cognoscenti aliquid actu revelari, notissimum est. Nam cognitione destitutis, omnia tecta, velata & operata sunt. Hinc, ut recte cognoscantur, homini à Deo per naturam revelata, ipsa Cognitio penitus spectanda venit.

§. 2. Quicumque aliquid Cognoscere dicitur, ei id ipsum vel actu patet, vel talis adest facultas seu perfectio, qua sibi id aperte proponere potest. Illa dicitur Idea vel Cognitio Actualis. Hæc, si consideretur, quatenus ea facultas adest à natura, seu ex ipsa cognoscentis essentia fluit, & ab ea non est diversa, innata cognitio, vel Naturalis Ratio & Rationalitas dicitur. Si vero consideretur, quatenus vel immediate ab alio, vel crebro cognitionis usu &

B

exer-

exercitio, ita perficitur, ut facile & absque difficultate, prompte & manifeste sibi proponat, id quod cognoscere dicitur, vel Infusa, vel Acquisita cognitio appellatur. His autem non opponitur actualis cognitio, quod Ratio actu à natura cognoscenti non adsit, vel ab essentia ejus non fluat talis cognoscendi facultas, aut actu concessa non sit talis perfectio, aut etiam crebro exercitio actu acquisita non sit: sed tantum quod per eas id quod cognoscitur cognoscenti actu non obversetur, & proponatur. Ita ut ex actualiter præsente cognitione, tam innata, quam infusa & acquisita, varii fluant cognoscendi actus, quibus Actualis cognitionis nomen competit. Unde & Actualis cognitio, nonnunquam innata, infusa, vel acquisita dicitur: quia scilicet est actus ex tali facultate, vel acquisita aut infusa cognoscentis perfectione, fluens. Non etiam infusa vel acquisita cognitio, alia cognitionis species est, ab innata: sed ejusdem perfectio; qua cognoscens facilius, promptius, & clarius per innatam cognoscat facultatem.

§. 3. Cum autem nulla detur Actualis cognitio, in qua cognoscenti non obversetur & pateat id quod cognoscitur, omnis cognitio merito cognoscentis lumen dicitur. Et innata, infusa, vel acquisita cognitio, lumen innatum, infusum, vel acquisitum. Ita ut Ratio naturalis, vel lumen innatum, seu innata cognitio sit ipsa facultas à naturâ præsens, seu fluens ex, & identificata cum essentia cognoscentis. Et cognoscens, per se, unica & eadem innata facultate, seu eodem & unico innato lumine, alio tantum & alio actu, seu modo, cognoscat, quicquid distincta cognitione actuali cognoscere dicitur. Nec lumen infusum vel acquisitum aliud quid sit, quam illa cognoscentis perfectio, ab eo non diversa, qua vel immediate à perfectiore lumine, vel mediantibus crebris actibus, facile, prompte, & manifeste sibi proponit id quod actu cognitum, & revelatum dicitur. Quæ ignorantur ex cognitionis defectu in tenebris latent. Et aucta cognitione, tandem quævis ignorantia tenebræ dissipantur. *Ἡ ἀν γὰρ τὸ φανερῶν φῶς ἐστὶ.* Nam omne quod manifestat, lumen est, Ephes. 5: 13. *Præstantia cognitionis, seu Sapientia supra stultitiam seu ignorantiam, est sicut excellentia lucis præ tenebrositate,* inquit Ecclesiastes cap. 2. comm. 13. Hinc Claritas & evidentia non magis à cognitione, quam à lumine possunt abesse. Et quemadmodum *Ἡ δὲ τὸ φῶς βλέπειν,* ut apud Euripidem in Iphig. *Jucundum videre lucem:* sic cognoscenti admodum suavis & grata cognitio.

§. 4. Sed ut lumen ei, qui se in luce versari nescit, à tenebris non differt nec discernitur: ita & per cognitionis lumen, nulli actu quicquam patet, nisi qui ejus sibi conscius est. Multa quidem quis potest novisse, quæ actu non semper occurrunt: sed quamdiu ei non patet, & ipse sibi conscius non est, ea esse nota, actu ea non magis cognoscit, quam si nota non forent. Ita
ut

ut quivis necessario actu ignoret, quicquid se scire nescit. Ac in omni cognitione conscientia, qua cognoscens sibi suæ cognitionis sit conscius, necessario requiratur. Hæc autem cognoscens conscientia, non est secunda quædam & reflexa suæ cognitionis cognitio: sed ipsum illud, per quod quævis cognitio est actualis cognitio. Nam ne quidem simplicissime quicquam intelligit aut percipit, nisi ejus sibi conscius fuerit: nec per actum sequentem, reflexum nempe, potest esse conscius actus præcedentis: imo nunquam super eam quam habet cognitionem reflectit, nisi etiam illius reflexionis, sine ulla tamen alia reflexione, quæ alioquin in infinitum multiplicanda foret, sibi conscius fuerit.

§. 5. Quo vero cognoscens ab hoc cognitionis lumine se clarius & distinctius illuminari sibi conscius est, tanto magis se cognoscere plane certus est. Et quanto plura vel cognoscit, vel de eo quod cognoscit patefiunt, tanto majus estimatur ejus cognoscendi lumen, & tanto perfectior est ejus cognitio. Clare autem illuminatur cognoscens, cum cognitum sibi attendenti vivide præsens agnoscit. Distincte, cum quicquid de cognito cognoscit, absque aliorum permissione innotescit. Ita ut Claritas & distinctio, non tam reperiantur in re cognita, quam in cognoscente vel ejus cognitione. Et eadem res, sine ulla mutatione sui, jam clara, jam obscura dicatur, quia clare vel obscure cognoscitur.

§. 6. Hominem, tali cognitionis lumine præditum, existere, quivis sibi adeo clare conscius est, ut Soli candelam accendat, qui id probare nititur. Nam nullus id negaverit, qui se ipsum aperte non confutaverit. Verum cum ab una parte neminem fugere possint hujus sui luminis defectus. Nullus enim non desiderat plurima clarius, distinctius, & promptius patere, quam patefiunt. Nullus non quotidie plura & plura discit, ac cognitionis lumine detegit. Et ab altera parte, per hoc lumen nulli non patefiunt perfectiones longe majores & excellentiores, quam quas in se existere sibi conscius est; quas idcirco desiderat & appetit. Hoc ipsum humanæ cognitionis lumen cuique clare patefacit, quod non nisi Flammula sit (liceat mihi jam hac similitudine, alioquin longe dissimili, uti, usque dum probaverim rem cognoscentem corpus esse non posse.) à longe perfectiore lumine accensa. Nam si à se esset, nulla perfectione careret, & nihil non patefaceret.

§. 7. Imo cum cuique patefaciat perfectionem adeo perfectam, ut nihil ei desit; quod patet, quia nullus talem non appetit; & ea concipi non possit, non existens, seu non nisi existens concipi debeat; atque ita patefaciat eam necessario à se esse, & summa cum perfectione omnia cognoscere, nullus ignorare potest, se hinc omne suum esse, cujus sibi in se conscius est, & cognoscendi lumen, habere; & non nisi ab ea in sese conservari. Hic au-

tem est ille Πατήρ τῶν φῶτων *Pater luminum* Jac. 1: 17. דומינא דא *Domini-
nus Deus scientiarum* 1 Sam. 2: 3. Μόνος σοφός *solus Sapiens*, 1 Tim. 1: 17. qui
Γινώσκει πάντα *omnia cognoscit* 1 Joh. 3: 20. imo cui competit βάθος σοφίας & γνῶσις
profunditas Sapien-tiæ & Scientiæ Rom. 11: 33. *quem nemo Scientiam do-
cuit* Job 21: 22. Esa. 40: 14. *Et cuius genus nos sumus*, inquit Apostolus
Act. 17: 28.

§. 8. Hanc autem perfectissimam perfectionem, quæ Deus est, homo suo, quo gaudet, cognoscendi lumine non perlustrat, quin in ea detegat summam Veritatem, Bonitatem, & Potentiam. Nam id cui nihil perfectionis deest, his carere non potest. Simul itaque manifestum est, à tali luminis fonte, nihil imperfectionis, & non nisi perfectum lumen profluere potuisse. Finitum sit, & radios suos non simul extendat ad omnia, malum tamen, erroneum, & à veritate seducens esse non potest. Unde manifestum est, quod homo, quamdiu in concessio sibi, ab illo lumine versatur, veritatem deferere, & errorem sectari nequeat: Et contra, quod relicto hoc lumine, & neglecto, in tenebris ambulans & iudicans, errores evitare non possit. Patet etiam, quod homini hoc lumine nihil detegi possit, seu quod ei nihil conceptibile sit, quin huic primæ perfectioni sit possibile. Cum itaque ad cognitionis conceptum non requiratur ut quicquam extensionis in eo contineatur, & ad concipiendam extensionem non requiratur in ea quicquam cogitationis concipi, Deus etiam cogitationem ab extensione, & extensionem à cogitatione separare, id est rem cogitantem absque corpore, & corpus absque re cogitante ponere potest. Quæ vero separari possunt à se mutuo, & separatim existere, ac cognosci, necessario diversa, & realiter distincta sunt: nam idem à sese separatum concipi nequit. Atque adeo, eodem hoc lumine manifestum est, hominem, quatenus est res cogitans, realiter diversum & distinctum quid esse, ab extensione, licet cum ea quam intime unita existat. Nec cogitationem & extensionem ejusdem simplicis rei diversos modos concipi posse, nisi illæ realiter diversæ & à Deo separabiles inter se res, simul diversæ dicantur, & negentur.

§. 9. Eadem de causa Deus etiam, qui est fons omnis cogitationis in homine, ab omni extensione plane diversum quid est. Nam præterquam, quod ad perfectissimum ejus cognoscendi lumen, quod sibi, independentem, à se habet, nihil extensionis requiratur, & idcirco ab ea necessario realiter diversum sit, omnis extensio simul ac existit vel concipitur, non nisi ut minor quædam perfectio, concipi & esse potest; cum Deus sit perfectio, qua major dari aut concipi non potest. *Hoc enim nos jam probavimus, & omnes Deum consentiunt esse, quod, ut ait Augustinus de Doctr. Christ. lib. 1. cap. 7. cæteris rebus omnibus anteposunt. Nec quisquam inveniri potest, qui hoc Deum credat esse,*

esse, quo melius aliquid est. Sed extensio existere nec concipi potest, nisi ex partibus composita; divisibilis; per se bruta & iners; ac non nisi aliunde mobilis & actuanda; ut & plurimis mutationibus obnoxia; imo ad cognoscendam ejus essentiam nullo modo necessarium est ut cognoscatur existere, ita ut absque existentiae initio existere vel concipi nequeat. Fieri ergo non potest ut Deus sit extensio. Nam summa perfectio necessario simplicissima, ex nullis partibus componi, & in nullas dividi potest, per se sibi sui & omnium conscia & actuosissima est, & immobilis, absque motu & mutatione sui, omnia movet & mutat, & absque principio & fine extitit, existit, & existet, propria & nobis incomprehensibili sua sufficientia & perfectione. Quæ de nullo corpore dici aut fingi possunt.

§. 10. Nullum itaque, corpus aliquo cognoscendi lumine præditum esse potest: nam quævis res cognoscens ab omni extensione necessario realiter diversa est.

§. 11. Cum autem Deus, omne suum esse, & perfectissimæ cognitionis lumen, independenter & à se possideat, & quævis creatura, non nisi dependenter à Deo sit, & cognoscat, cognitionis lumen in Deo longe perfectius & excellentius est, quam in ulla creatura. Ille enim, tanquam omnium prima ac summa Ratio, & maxima Rationalis perfectio, prima & perfectissima omnis rationis causa, fons, & principium existens, omnia per independentem suam essentiam, & in ea, cognoscit. Cum hæc, non nisi dependenter ab eo existens, quamvis in, & per se, utpote per se cum identificatam & à natura sua non realiter diversam facultatem, cognoscat, non etiam nisi dependenter à Deo quicquam cognoscere posset; nec aliam obtineat cognoscendi facultatem, nec perfectiorem, quam Deus ei pro sua libertate concedere voluit. Præterea, cum Deus infinitus, unico actu perfectissimo existat, quicquid per independentem suam essentiam, & in ea cognoscit, etiam unico & perfectissimo actu cognoscit. Sed creatura, necessario finita, & successive existens, non nisi variis cognoscendi modis & actibus modificatur, seu successive cogitat, percipit, vel cognoscit ea quæ cognoscit. Et ex unica cogitatione vel cognitione sic ad aliam deducitur, ut quævis se habeat instar minoris luminis, radios suos aliquo usque diffundentis, & ulteriora incognita, gradatim magis patefacientis. Cum perfectissimum divinæ cognitionis lumen, simul & semel omnia penetret, ita ut nihil occultum sit coram ipso. Hinc Dei cognitio intuitiva dicitur. Creaturæ vero, gradatim ex cognitis ad incognita procedentis, discursiva.

§. 12. Hac de causa necessario, in cognoscente, seu rationali vel ratione prædita creatura, requiritur prima quædam cognitio, quæ propria sua luce fulgeat, & ex qua cætera cognoscenda patefiant & gradatim detegantur. Id est,

requiritur, ut ea naturali sua facultate, seu Ratione, vel innato sibi cognoscendi lumine, ab essentia sua nullo modo diverso, per se sola, sine ullius alterius creaturæ auxilio, in se possit excitare quasdam notiones, ex quibus alia incognita cognosci & patefieri possunt. Nam quicquid gradatim & successive fit, necessario à cæteris independens principium requirit. Tales vero sunt omnes vulgo dictæ notiones communes, & veritates per se notæ. Nam hæ tantæ veritatis sunt, tantæ claritatis & certitudinis, ut de iis cogitari nequeat, nisi approbentur. Imo probentur, si negentur. Non aliter, quam negans se cogitare, propria sua negatione se convincit: nam non negat, nisi cogitet. Has omnes hic enumerare, nihil attinet, & forte insuperabilis laboris foret. Sufficit explicasse quid sint. Et demonstrasse, eas requiri in omni creatura, naturali ratione, seu cognoscendi lumine & facultate, prædita.

§. 13. Eas Notiones esse veras, id est, id quod per notionem, à naturali cognoscendi facultate, seu indito naturæ lumine, in cognoscente, seu rationali creatura, excitatam, ex se sola, sine ulla alia creatura, cognoscitur, revera ita se habere, uti cognoscitur, dubitari nequit. Nam Deus qui perfectissimus, & ideo veracissimus est, creaturam creavit cum tali cognoscendi facultate, seu indito naturæ lumine, quo tales & non alias notiones ex se sola in se excitare potest. Si enim res ita se non haberet, uti per talem notionem repræsentatur & offertur, Deus, qui perfectissimus & veracissimus, falsitatis & erroris auctor foret. Quod repugnat. Et creatura de illa re cognita judicans secundum illam inditam à Deo notionem errorem evitare non posset, nec potuisset, sed necessario erraret, & tamen nullo modo culpabilis foret: nam de nulla re naturaliter aliud judicare potest, quam prout cognoscitur, & à Deo indita sua notione patefit. Si ergo in ea alio modo occurrat quam est, idque absque creaturæ culpa, creatura secundum eam notionem de re aliud judicans quam est, non sua, sed solius Dei culpa erraret: Quod manifestissimum absurdum est.

§. 14. Primas notiones esse Claras, id est, id quod per eas cognoscitur, cognoscenti vivide præsens esse, non tantum ex eo patet; quod Deus, qui eas Creaturæ primo indidit, ei concedens facultatem, illas ex se sola, tali & non alio modo excitandi, nullius obscuritatis causa esse possit. Verum etiam ex eo, quod nihil assignari possit, unde in illis, cum omnium primæ & per se notæ sint, aliquid obscuritatis oriri possit. Præterquam, quod si eas, claras esse negetur, simul etiam negandum sit, creaturam rationalem, seu naturali cognoscendi lumine præditam, aliquid clare cognoscere: nam sine hisce nihil cognoscit. Cujus contrarium, quævis in se observare potest: Et ex his ipsis, quæ de notionum claritate scribo, satis manifeste, ut putem, convincitur.

§. 15. Certitudo primarum Notionum, qua cognoscenti id quod per eas

co-

cognoscitur, ita patefit, ut nullus occurrat scrupulus, quin res ita se habeat uti patefit, ex earum percepta veritate & claritate necessario fluit. Nam si cognitum in iis cognoscenti necessario vivide præsens sit, & per immutabilem Dei veracitatem fieri nequeat, ut cognitum alio modo se habeat, quam in iis cognoscenti occurrit, nullus potest supereffe scrupulus, quin res cognita se habeat, uti in tali notione patefit. Et per consequens certissimæ sunt notiones primæ & innatæ.

§. 16. Ut autem Rationalis, seu cognoscens creatura ex iis notionibus suam cognitionem promoveat, nihil aliud requiritur, quam ut diligenter ad eas attendat, & observet, quid in iis de re cognita patefiat. Nam ut omnia quæ existunt, variis attributis, proprietatibus, & perfectionibus existunt: sic & ea quæ primis illis notionibus innotescunt, variis attributis, proprietatibus & perfectionibus patefiunt. Verum cum creatura cognoscens finita sit, non statim omnes rei cognitæ proprietates, perfectiones, seu attributa quibus existit, & quæ in illius notione naturali continentur, in ea notione cognoscenti simul occurrunt: sed successive jam una, jam alia, jam ex hac iterum alia. Ita ut nulla creatura unquam instar Dei, unico intuitu cognoscentis omnes cogniti perfectiones, certa sit, se aliquam rem perfecte cognoscere; id est ita cognoscere, ut omnes rei cognitæ perfectiones, in essentia & naturali ejus notione contentas, sibi habeat præsentis. Et idcirco nunquam potest esse certa se in alicujus rei cognitione amplius proficere non posse. Non quidem dicimus repugnare, creaturam rationalem aliquid perfecte cognoscere. Sed negamus eam ex naturalibus, & à Deo inditis rerum notionibus plane certam reddi posse, se aliquam perfecte cognoscere, seu id illi innotescere non posse, nisi aliunde à Deo reveletur.

§. 17. Sic in notione Corporis, quam rationalis creatura corpus cognoscens, per innatam sibi à Deo facultatem, format, patefit res extensa, divisibilis, figurabilis, mobilis, &c. Idque ei attendenti vivide præsens est. Atque adeo ex ea plane certa redditur, propter immutabilem Dei veracitatem, non tantum nullum existere corpus, quod non sit talis res: sed etiam, manente hac eadem notione sibi innata à Deo, ne quidem existere posse. Nam id non minus repugnat, quam Deum posse non veracem esse. Sed tamen ei, in illa notione hæc quatuor & plura quæ in ea continentur, simul non occurrunt, uti Deo, qui hæc & omnia de corpore simul unico intuitu cognoscit, quamvis in illa notione simul contineantur, uti postea per diligentem attentionem patefit, verum successive unum ante, aliud per & post aliud patefit. Nam quia extensa, ideo divisibilis: & quia divisibilis ideo mobilis: & quia mobilis ideo figurabilis cognoscitur. Et cum, nisi Deus alio modo revelet, non cognoscat, an, quot, & quænam Deus voluerit esse corporis attributa, præter hæc quatuor,

quatuor, & omnia alia quæ ei in illa notione occurrunt? necessario etiam ignorat, an in ea notione non plura contineantur? & an corpus in ea notione à se perfecte cognitum fuerit.

§. 18. Quicquid vero hoc modo ex primis notionibus successive gradatim deducitur, non tantum cum ipsis ejusdem veritatis & certitudinis est, sed etiam ejusdem claritatis. Nam in iis notionibus continetur & patet, & ab ipso Deo, fallere nescio, sic in iis successive creaturæ revelari dici debet. In quantum tamen unum post aliud innotescit, in tantum forte alio clarius dici potest: sed minus proprie. Nam id non ex majore Claritate, sed naturæ prioritate fit. Unde rectius unum alio prius, quam clarius dicitur. Nec tam proprie res est clara vel obscura, quam clare vel obscure cognoscitur, seu clara vel obscura est ejus cognitio.

§. 19. Verum cum Deus Hominem inter Creaturas racionales voluerit constare ex intima rei cogitantis unione cum re extensa, illius cognoscendi facultas, ut observamus, adeo est corpori alligata, ut multas notiones, perceptiones & cogitationes non excitet nisi ad præcedentem aliquem motum in corpore, vel imaginem in cerebro, sive per aliquod externum, sive per se ipsum interne excitatam, cui se applicet. Quarum prior sensitiva, & posterior imaginativa cognitio dicitur. Sic cæcus, in quo propter organi depravatam dispositionem, talis requisitus motus adesse nequit, nullum habet, aut habere potest, quamdiu talis inepta dispositio manet, cogitationem, perceptionem vel actualem cognitionem coloris. Non quod careat ejus mens innata facultate talem excitandi: sed quod ad eam excitationem talis prærequiratur motus, qui hic ob depravatam corporis dispositionem adesse nequit. Sic etiam homo de nullo fere corpore particulari, ut quadrato, rotundo, &c. cogitat, sine aliqua imagine in cerebro formata, cui se applicet. Hinc utraque hæc cognitio tantum circa res corporeas versatur. Nam naturaliter nihil organum sensus movet & sentitur nisi corpus. Nec ullius nisi corporis aliqua potest dari imago in cerebro. Ipsa tamen mentis perceptio & notio ideo non est corporea: sed cogitativa, quemadmodum mens, & à corpore realiter diversa. Nam est eadem cognoscendi facultas, seu innatum cognitionis lumen plane idem, quo homo sentit, imaginatur, & intelligit, cum mente realiter identificatum. Ita ut de corpore non nisi spiritali cogitatione, præter quam alia fingi non potest, cogitet. Nec id quod sentit & imaginatur, alio quam intellectu lumine cognoscat. Cum autem hæc utraque, non minus quam intellectiva, seu corpori non alligata cognitio, à Deo sit, earum certitudo, & veritas si modo recte adhibeantur non minor est, quam ipsius intellectivæ cognitionis. Nam eatenus utriusque eadem ratio est.

§. 20. Omnia sic cognita per naturam Revelari & cognosci dicuntur: tum
quod

quod cognoscendi facultas, seu lumen naturale ab essentia cognoscentis diversum non sit, & ex ea necessario fluat, & adsit simulac concipitur existere: tum quod ipse Deus, qui est omnium, naturarum auctor, fons & principium, talem fecerit rei cognoscentis naturam, ut ex se, sibi, sed dependenter à Deo, tales, & non alias possit formare rerum notiones, propter Divinam perfectionem & veracitatem necessario rebus cognitis conformes, seu veras, claras, & certas, & ex iis eadem certitudine pervenire in earum rerum cognitionem, quas Deus ei hoc modo, per naturale lumen & innatam cognitionem patefacere seu revelare, & ab ea cognosci posse, voluit. Quamdiu itaque Creatura in sua cognitione & discursu has primas notiones sequitur, & continua diligenti attentione observat, ea quæ in iis occurrunt, seu quasi à Deo patefacta sunt; atque ita Deum infallibilem & ab eo constitutam naturam, seu rectam Rationem, vel clarum ac certum lumen naturæ non deserit, naturalem seu per naturam revelatam suam cognitionem, absque ullo errore plurimum promovere poterit. Hæc naturalis est Sapientia. De ejus veritate, claritate, & certitudine, propter jam dicta, ne minimum quidem dubitari potest. Sed postquam homines in eo studio multis modis lapsi fuerunt, periit ipsis hæc Sapientia, & ab ea delapsis, non nisi quædam ejus rudera supersunt, quibus singuli, multo majore cum labore, magis vel minus certa superstruunt dogmata, prout innata sibi cognoscendi facultate, seu naturali sua Ratione, magis vel minus recte utuntur vel abutuntur. Hæc Philosophia dicta fuit. Probanda vel rejicienda, prout ex innatis & superstitibus primis notionibus, Methodo cum Recta Ratione maxime conveniente, processerit vel non.

§ 21. Præcipuæ vero notiones, omnibus reliquæ, & quibus tam Philosophia, quam universa naturalis Sapientia nititur, sunt illæ, quas Cognoscentis habet de Se & Deo suo. In notione Sui, sibi occurrit & patefit, res Cogitans; id est quæ sibi sui, & eorum quæ in se sunt, est conscia. In notione Dei occurrit & patefit, ens Perfectissimum & Sufficientissimum, cujus solius infinita & incomprehensibili perfectione, ea ipsa, simul cum omnibus quæ existunt, est id quod est, & agit quicquid agit. Hæc duæ sunt immobiles columnæ, ab ipso Deo locatæ, & cognoscenti creaturæ, cum Recta Ratione divinitus inditæ, ex quibus universa Revelatio per naturam oritur, & quibus omnis naturalis cognitio superstrui & inniti debet. Nam quemadmodum sine Deo nihil est; sic sine Dei cognitione, nullius rei certa potest haberi scientia. Imo creatura cogitans, quamvis sibi sui intime conscia, ne quidem se satis recte cognoscit sine Deo recte cognito. Et quamdiu Deum originis suæ auctorem ignorat, de nullo à se cognito indubitato à se certa reddi potest; Gentiles dixerunt ex cælo descendisse illud *Γνωσι σαυτον* *Nosce te ipsum*. Sed divinam revelationem per Naturam factam corruerunt, & præcipua sui parte

te mutilarunt. Nam quæ à cœlo descendit Recta Ratio omnibus dicitur
 Γνωσι Θεὸν ἑαυτὸν, *Nosce Deum & te ipsum.* Deum scilicet in te ipso, & in Deo
 te ipsum.

§. 22. Quæ ex his, à Deo sibi inditis, notionibus, à creatura cogno-
 scente, tam de Deo & se, ac officio suo erga Deum & se, & alias secum ejus-
 dem essentia creaturas, quam de toto universo, ac admirabili ejus ordine &
 pulchritudine, cognosci, concludi & aperte demonstrari possunt, adeo mul-
 ta sunt, ut nec unus, nec decem libri iis recensendis & continendis sufficerent.
 Nec unquam ulla creatura per se potest esse certa, se ex iis omnia cognoscere,
 quæ in iis continentur, & ex iis recte procedendo patefieri possunt: nam
 quotcumque cognitis semper plura restant cognoscenda. Quare iis proponen-
 dis nosmet ipsos hic non immitteremus; præcipue cum tantum animus sit di-
 stincte proponere quid sit cognitio Naturalis & per naturam à Deo facta Reve-
 latio, non autem enarrare & demonstrare omnia quæ à natura certo cognosci
 possunt, quod, si Deus voluerit, alterius operis erit.

§. 23. Unum tamen est, quod propter Anonymum præterire non pos-
 sumus. Quomodo scilicet hinc pateat quamvis creaturam naturaliter obliga-
 tam esse, & naturali lumine se obligatam scire, ad præstandam Deo obedi-
 tiam. Quod aperte negat, cum *cap. 16. pag. 184.* non sine intolerabili cri-
 mine læsæ Majestatis Divinæ dicit, *Ne no ex natura scit, se ulla erga Deum*
teneri obedientia, imo nec ulla ratione hoc assequi, sed tantum ex revelatione,
signis confirmata, unusquisque id habere potest. Addens, quod unusquisque
 naturaliter eadem ratione teneatur jure revelato, ac tenetur ex dictamine sanæ
 rationis vivere: nempe quia ipsi utilius est, & ad salutem necessarium; quod
 si nollit, cum suo periculo licet. Imo consequenter, quod si summa potestas nol-
 let Deo in jure suo revelato obedire, id liceat, nullo scilicet jure civili vel natu-
 rali repugnante, *ibid. pag. 185.* Quæ ibidem à nobis ex professo examinabun-
 tur. Hic tantum contrarium naturæ lumine cognitum demonstrabimus.
 Cujusvis rationalis creaturæ dependentiam à Deo, jam supra, hujus capituli
 §. 6. 7. adstruximus. Unde manifestum est, eam nec existere, nec quicquam
 agere nisi per concessam, conservatam, & directam à Deo virtutem. Nam
 independens alioquin foret. Cum autem Deus sapientissima sua gubernatione,
 quas constituit rerum naturas, non destruat, sed in statu suo conservet, crea-
 turas rationales, quibus talem, ut earum quævis sibi conscia est, concessit
 naturam, quæ cogitans, intelligens & volens, in sese est ipsum internum sua-
 rum actionum principium, uti sibi conscia, dependenter à Deo, & earum
 omnium domina, cum conscientia & complacentia, eas libere peragens, in-
 stituens & determinans, ut tales etiam conservat, regit, ac dirigit. Hæc au-
 tem Creaturæ rationalis conscientia suæ dependentiæ à Deo, nunquam ei non
 aper-

apertissime dictare potest, se teneri, & naturaliter obstrictum esse, omnes suas actiones ita instituire, uti Deus eas institui velle, per naturam, vel præter eam, patefecisse, naturæ lumine scire potest. Nam si aliud agat, aperte suam à Deo dependentiam, contra conscientiam, abnegat; & Deum deserens, se non gerit ut creatura, multo minus ut rationalis, sed ut rebellis, & detestabilis læsæ divinæ Majestatis criminis reus, Dei hostis, qui *suo periculo & damno*, ut inquit Anonymus, se Deo opponens justissimam pœnam & æternam miseriam non effugiet. Fateor quidem hunc actum illius conscientia non semper in omnibus æque vividum esse. Imo in Anonymo extinctus fere videtur. Sed sufficit hoc cuivis attendenti innotescere, & negligenti, si attendat, innotescere posse. Quomodo vero Deus velit creaturam rationalem per Naturam suas actiones instituire, nullibi quam in, & ex se ipsa naturaliter patefactum invenire & quærere potest. Nam ex eo quod rationalis sit, sola sibi sui, & eorum quæ in se reperit, conscia est. Et ad se ipsam attendens, non tantum cognoscit, quod non possit esse id quod est, & consequenter nec agere quicquam debeat aut jure possit, nisi ad voluntatem ejus à quo est, & sine quo nihil agit: sed etiam, quod agens id quod necessario requiritur, ex eo quod sit id quod est, scilicet creatura rationalis à Deo Perfectissimo & Sapientissimo dependens, agat secundum voluntatem illius à quo est, naturaliter in se patefactam & revelatam. Nam non est id quod est, nisi ad ejus voluntatem, & idcirco agens id quod requiritur ex eo quod sit id quod est, necessario secundum ejus voluntatem agit. Atque adeo ex sese, seu consideratione sui & Dei, non tantum novit, se naturaliter Deo obedientiam præstare teneri; sed etiam id omne à se naturaliter fieri ex obedientia secundum Dei voluntatem præstita, quicquid ex sui Deique natura clare & certo agendum sequitur: id autem Divinæ voluntati naturaliter repugnare, quicquid suæ Divinæque naturæ repugnat. Illa dicitur Natura: Hæc prohibet. Sed latius hæc profèqui extra scopum foret. Alibi, volente Deo, fiet. Sequitur ut transeamus ad cognitionis per Naturam à Deo revelatæ corruptionem.

CAPUT TERTIUM.

De Naturaliter revelatæ Cognitionis prima Corruptione & reliquiis in Homine.

§. I. **H**UMANÆ mentis caliginem nulli gentilium Sapientes ignoraverunt; sed in assignanda ejus causa toto cœlo aberrarunt. Alii Deum & Naturam incusarunt; conquerentes hominem ab ea, non ut Matre, sed Noverca in lucem productum fuisse. Corpore nudo, fragili & infirmo, Animo anxio

ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines, &c. Alii docuerunt Animas retro quidem alatas, confractis & perditis alis, in elementa ferri præcipites, & postea plumantes, factasque volucres, improbo labore, superna denuo repetere. Alii cum Pythagora & Platone commercium Animæ cum corpore criminati fuerunt, idque primam Animæ calamitatem existimarunt, habentes illud pro Animæ custodia, vinculis, antro, & sepulchro. Cum contra, ut inquit alicubi Augustinus, *non caro corruptibilis animam peccatricem, sed anima peccatrix fecit esse corruptibilem carnem*. Et pientissimi Gentilium fateri coacti fuerunt, Naturam nihil frustra, nihil inique, nihil non justissime fecisse. Si etiam ad omnibus innatam Dei sui que notionem, supra cap. 2. §. 21. propositam, satis attendissent, animadvertere naturali lumine nobiscum, secundum cap. 2. §. 8. 13. potuissent, non Deum, sed eam ipsam sibi suorum defectuum causam existere. Nam manifeste vidissent, ab illo summo rerum omnium domino & conditore nihil fieri potuisse cum aliquo defectu, seu quod non foret omnibus suis numeris absolutum. Et à parte sui tantam in se observassent voluntatis, seu facultatis eligendi unum præ alio, amplitudinem, ut etiam extra cognitionis suæ, vel intellectus limites, intra quos se continere debebat, excurrens, ea quæ non satis intellecta sunt, amplectatur; iisque adhæreat; atque ita à vero & bono deflectat, fallatur, erret, & peccet. Atque ita meridiana luce clarius apparuisset, ipsam Creaturam Rationalem, cognoscendi, & unum præ alio eligendi facultate, à Deo sine defectu concessa, præditam, non nisi proprio abusu ejusdem rectissimæ facultatis, quam, non nisi cognitis adhærendo, recte uti potuerat, & qua se sic recte uti debere per innatum naturale lumen cognoverat, ab indita sibi à Deo sua perfectione deficere potuisse. Et per consequens non Deum, vel aliud quid, sed eam ipsam sibi, solo illo abusu perfectæ suæ voluntatis, omnis erroris fontem & originem esse; seu ipsum illum abusum errorem, & omnis erroris causam esse.

§. 2. Qualis autem fuerit primus hominis defectus, nisi per revelationem aut traditionem innotescat, ex sola ejus natura demonstrari nequit. Nam cum à Deo perfectus creari debuerit, nullus defectus ex ejus natura necessario fluere potuit. Sic enim non ipse, sed Deus, qui talem concessisset naturam, illius defectus auctor & causa foret. Quod omnino repugnat.

§. 3. In Scriptura Sacra revelatum legimus, primum hominem, in primæva sua perfectione non subsistentem, ad creaturas defecisse. Et suum erga Deum officium, cujus, post factam revelationem divinam, ex indita Dei & sui notione plane certus esse poterat, neglexisse. Suas deficientes cupiditates secutum fuisse. Præscriptum sibi à Deo mandatum deseruisse. Imo se gessisse, non quasi à Deo creatus in omnibus ab eo dependeret, sed quasi ipse sui juris,
à Deo

à Deo plane independens, sibi Deus foret; & quicquid placet, absque omni consideratione Dei, recte & jure ageret vel omitteret. Quod ipsum jam etiam ab omnibus jure fieri posse, contra omnem rectam rationem, supra *cap. 2. §. 23.* demonstratam, absurdissime asserit Anonymus. Quo facto Primus homo non tantum egit contra naturalem obligationem, qua suo Creatori obstrictus erat, sed etiam, ut ibidem narratur, diffregit superaccedens operum foedus, per quod illi, tanquam capiti, & in illo, universo generi humano, patebat propior communio Dei, & aditus dabatur certissimus ad beatitudinem caelestem. Sic *Adam* dicitur *transgressus esse foedus* Hof. 6. 7. coll. Job. 31. 33. Jes. 43. 27. *Per unum hominem* inquit Paulus Rom. 5. 12. 15. *in quo omnes peccarunt, peccatum mundum introit, & per peccatum mors, & mors in omnes homines pervasit, ita ut unius offensam multi mortui sint.* Quænam vero in specie hæc fuerit offensa, latius hic inquirere nihil attinet. Sufficit novisse hominem, voluntarie deficientem, perfecta sua voluntate, non secundum id quod noverat, quemadmodum potuerat, usum fuisse, sed abusum.

§. 4. Hinc non tantum, ut narratur, in primo Homine, verum etiam in toto genere humano tristissima facta fuit vicissitudo. Nec aliter quam occidente Sole Terra mox densissimis tenebris velut induitur, per hunc primum hominum lapsum & defectum, pereunte summa ejus perfectione, miserrimæ tenebræ totum genus humanum occuparunt. Ita ut non tantum hinc viro mille labores, & insuperabiles sæpe mulieri obtigerint partus dolores: sed etiam secuta sit hominis à Deo totalis aversio & in creaturas amor. Quæ comites habuere veri ignorantiam & mali concupiscentiam. Apertis ita duabus lethalibus illis quasi fenestris, per quas mors irruit in omnes homines, quia omnes peccatores invenit. Unde jam omnes sub mortis tyrannide, quam sibi suo jumento accersiverunt, in ignorantia tenebris gemunt. Primus Homo creatus *in similitudine Dei*, genuit filios *in similitudine sua, in imaginem suam* Gen. 5: 1. 3. Atque ita quilibet in lucem protrusus infans, ad vagitus statim & ploratus abripitur, actu nesciens ubi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus genitus, jam reus delicti, nondum capax præcepti. Nec sibi sufficit ut ex ignorantia ad se redeat: sed ea cum ætate indies incrementum capit, & in adultis deplorabiles producit fructus; infinitos scilicet errores & stultitias, quæ sunt germana soboles à nativitate adhærentis & puerilis illius ignorantia. Quo respectu Scriptura pronunciat omnes homines *Ανοήτους & Ανοήτους Insapientes & amentes* Rom. 1. 31. Tit. 3. 3.

§. 5. Nec tantum intellectus humanus tenebris involutus fuit; sed etiam ex primo illo creaturarum amore, tanta mali concupiscentia mentem occupavit, ut ab ea, veluti pondere quodam inclinetur ad fruendum creaturis & bonis inferioribus, ac in iis plane acquiescendum. Habet enim se instar consuetudinis

eum pertinacissime propellentis ad fruendum voluptatibus. Ita ut humanæ voluntatis arbitrium, hoc lapsu, sub terrenis cupiditatibus tam arcte quasi captivum teneatur, ut pro primæva sua libertate se erigere non possit ad volendum & præstandum id quod bonum est: sed veluti adamantinis vinculis adstrictum, captivo tantum motu versetur in malo. Quæ justissima fuit hominis deficientis pœna, & peccati consequens necessarium. Quidni enim amittat illud, quo bene uti noluit? præcipue cum sine ulla difficultate posset, si vellet. Cur is qui sciens recte non facit, non amitteret scire quid rectum sit? Et qui recte facere, cum posset, noluit, non amittat posse cum velit? Non placuerat ei in sui Creatoris servitute & subjectione, in qua vera ejus libertas consistebat, persistere. Sed ad se conversus, se velut principium suæ libertatis & voluntatis intuendo, Deo se prætulit. Et dum, nescio qua falsa libertatis imagine deceptus, illi servire cum libertate noluit, cui naturaliter servit & subiacet, in veram & durissimam servitutem, amissa libertate, præcipitatus fuit. Dum enim subesse noluit, & exlex fieri appetiit, se Creatori suo subtrahendo, in pessimæ servitutis genus incidit. Qua illa creatura, cujus amore, velut finis sui adhæsione, lapsus est, in ejus voluntatem dominium tenet; & dominum suum, velut servum bello captum, firmissime possidet & captivum tenet. Atque ita postea suam expertus indigentiam; & veram beatitudinem seu animi quietem, nec in se, nec in creaturis inveniens, uti putaverat, continuo per inferiora vagari coactus fuit, magna sollicitudine quæritans, num forte in illis alicubi, aut aliquando, quod sibi deesse sentiebat, adipisceretur. Unde infinitarum cupiditatum exercitus ebulliit, quo circumfessus & victus, miserrima ejus servitus mirabiliter fuit adaucta.

§. 6. Præterea absque ullo corporeorum motuum impedimento, ab initio dominus appetituum suorum, liberrime agebat quod justum, æquum & bonum intelligebat. Verum inordinata rerum carnalium concupiscentia, anomalum & turbatum plane reddidit sanguinis spirituumque motum. Ita ut Mens hoc lapsu non tantum amiserit, quod obtinuerat perfectum imperium in corpus & ejus motus: verum etiam loco ordinatorum motuum, inordinatæ passiones, & turbati affectus nati sint. Qui sæpe tam vehementes sunt, ut non tantum mentem ad tam miserum statum reducant, quo nec sibi constet, nec quod velit, sed sæpe quod odit, agit, dicens

Video meliora proboque, deteriora sequor:

Verum etiam effrenes rationis jugum excutiant, ei bellum indicant, & à voluntate nec superari, nec compesci queant. Quibus omnibus primæva hominis perfectio quotidie magis magisque corrumpitur & diminuitur: ut & innatum cognitionis & scientiæ lumen pœne totum extinguitur.

§. 7. Remanere tamen Deus voluit rudera quædam primævæ perfectio-
nis,

nis, & quaedam superesse naturalis seu innati luminis scintillas. Tum ut homo ex iis primam sui generis perfectionem agnosceret. Tum ne omni prorsus Ratione destitueretur: sed ipse dependenter à Deo viam suam aliqua ratione posset instituere, & ita redderetur inexcusabilis plane, quoties contra residuum illud, sibi à Deo innatum lumen, instar primorum parentum, Deum deserens, peccaret. Tum etiam ut ipse Deus iis uteretur tanquam fundamentis ad instaurandum hominem, quibus post legitimam præparationem superstruat novam creaturam; renovans nos ad eandem imaginem ad quam eramus conditi, Col 3: 10. Eph. 4: 24.

§. 8. Ut autem innotescat in quo consistant hæc superstites innati luminis scintillæ, & simul distincte cognoscatur humanæ mentis corruptio, non existimandum, humanam naturam per lapsum, essentialiter, seu in iis quæ ei necessario adsunt, mutatam & deteriore redditam fuisse. Nam sic homo non mansisset homo: cum tantum per ea, & non sine iis, homo sit. Sed observandum, quod omnis ejus mutatio contigerit, & contingere debuerit, in iis quæ accidentalia sunt, seu sine quibus, quamvis minus perfectus, potest esse & manere homo, seu rationalis creatura. Cum itaque necessario ad rationalitatem requiratur facultas cognoscendi, qua sibi proponat & conscius sit eorum quæ cognoscere dicitur, quam supra cap. 2. §. 2. 3. 4. diximus esse Naturalem Rationem, & Lumen innatum, fieri non potuit, ut hæc per lapsum, post quem homo non minus homo est quam ante, quamvis imperfectior, vel ablata vel in se diminuta sit. Præterea, cum propter ejus facultatis seu creaturæ naturæ cognoscentis ab ea non diversæ, finitudinem, necessario requiratur, ut non intuitive, sed gradatim per discursum, cognoscat; & idcirco necessario desiderantur innatæ quædam notiones primæ, etiam hæc per lapsum auferri non potuerunt, sed post eum necessario supersunt tales quales à Deo primò fuerunt inditæ, id est, ut supra cap. 2. §. 12. 13. 14. 15. probatum, plane veræ, claræ, & certæ. Ita ut, quicquid ex iis, etiam post lapsum, discurrendo gradatim deducitur, non minus verum, clarum & certum sit, si recte fiat, quam si nunquam lapsus fuisset, de quo cap. 2. §. 18. Tandem etiam, cum ad discurrendum in mente requiratur facultas judicandi, seu unum præ alio pro sua complacentia eligendi, nec ea per lapsum ablata censerit potest aut debet. Nam absque illa non potest concipi ullum fieri discursum. Ita ut mens etiam post lapsum, non minus judicet, seu pro sua complacentia eligat, quam ante lapsum. Et respectu horum dici potest & debet, homini post primam illam corruptionem superesse rectam & immaculatam Rationem, seu innatam cognitionem, & naturale cognoscendi lumen, quod sit prædicta facultas cognoscendi, cum mente realiter eadem. Ut & in ea, multum per se & sua claritate, tum discurrendo ex iis, cognosci; eaque tantæ veritatis,

ritatis, claritatis, & certitudinis esse, ut de iis nullo modo dubitari possit. Nec non omnia, quæ hoc modo post lapsum ex recta ratione, tum per se, tum discurrendo patefiunt, ab ipso Deo, hujus facultatis auctore, per naturam revelari & patefieri.

§. 9. Verum cum memorata cognoscendi facultas, vel ipsa mens, eadem concipi & existere possit, absque tali perfectione, qua sibi facile, prompte & expedite proponat ea quæ cognoscere dicitur. Ut & absque tali, qua sibi innatas notiones distincte & sine earum confusione excitet, & à se mutuo separatim consideret. Nec non absque tali, qua ea, quæ in primis notionibus continentur, illi facile & prompte occurrant. Imo etiam absque tali, qua sponte, libenter, & cum requisita cura vel diligentia attendat ad illa quæ in primis illis notionibus continentur, & sic homini naturaliter nota & à Deo revelata sunt. Et tandem absque ea, qua sese, seu suam judicandi, vel unum præ alio pro sua complacentia eligendi facultatem, facile intra limites sui intellectus adeo contineat, ut non excurrat ultra ea quæ cognita sunt, & sic se ab omnis generis erroribus, & inordinatis concupiscentiis præservet. Ultimo etiam absque tantæ perfectionis dominio in corpus secum unitum, & omnes ejus motus, ut eos ex sola recta ratione semper regat, eique continuo subiectos habeat, ac nullis inordinatis passionibus aut affectibus turbetur. Omnem hominis corruptionem in his & similibus consistere manifestissimum est. Et cum mens humana vel homo propter harum perfectionum absentiam, innata illa facultate, seu recta ratione, ab essentia sua non diversa, tanta perfectione non utatur, nec uti possit, quam ante lapsum, multi ipsam Rationem, sed parum accurate vel recte, corruptam dixerunt, & rectam rationem in Homine superesse negarunt. Quod est negare hominem remansisse hominem. Quare rectius, ut nobis quidem videtur, dixissent, mentem vel hominem innata sua recta facultate & Ratione naturali, propter absentem à lapsu perfectionem, nec recte uti, nec posse, quemadmodum debuit & potuit primus homo. Deinde, cum mens etiam per lapsum amissis supradiçtis perfectionibus, sibi tamen aliquando, quamvis non adeo prompte & expedite, proponat, quæ cognoscit; ut & in se excitet primas notiones, quamvis sæpe non absque diversarum confusione. Et occurrant varia, quæ in iis continentur, quamvis non adeo multa, nec adeo facile, nec non aliquando quodammodo attendat ad ea quæ in iis occurrunt. Imo etiam in quibusdam se continens non ultrajudicet quam cognovit; & non nunquam quosdam inordinatos corporis motus & affectus sua ratione superet & cohibeat. Jure merito hæc omnia primævæ perfectionis reliquæ, & innati luminis scintillulæ, vel potius per plurimas & densissimas mentis imperfectiones tenuiter splendentes innati luminis radii dicuntur.

§. 10. Has

§. 10. Has autem perfectionis reliquias in Homine continuo studio & diligentia, multisque laboribus, magis magisque perfici posse; vel contraria negligentia quotidie minui, perdi, & corrumpi; ac iisdem mediis fieri ut innati luminis radii clarius luceant & latius dispergantur, tam notum est, quam notissimum. Quivis enim in se observat se facilius & promptius sibi proponere quæ sæpius, quam quæ nunquam aut raro cogitavit. Facilius discernere quæ sæpius distincte consideravit, quam quæ inter se confundere consuevit. In occurrente notione citius apparere quæ antea notata, quam quæ nunquam observata fuerunt. Minoris studii & laboris esse, mentem unius alicujus occurrentis attentioni alligare, postquam id sæpius factum fuit, quam si nunquam contigisset. Amplissimam & liberrimam judicandi facultatem, aliquoties retentam & compressam, tanto facilius intra cognitionis limites contineri. Imo sæpius superatos corporis motus, & in ordinem redactos humanos affectus, tanto facilius rationi subesse. Et contra quasi perire cognitionem eorum de quibus non cogitatur. Plura vel pro iisdem, vel pro uno simplice haberi, quæ sæpius confusa fuerunt. Aliena & ab ipsis rebus quarum intima sunt diversa censeari, quæ in earum notionibus nunquam occurrerunt, quamvis in iis contineantur. Mentis divagationibus aduetas ad unum aliquod vix satis attendere posse. Sæpius admittenda voluntatis præcipitantia vix retineri posse iudicium. Et affectus sæpius sibi relictos, non tantum omnino à Ratione abalienari: sed tandem etiam omnem fere Rationis usum impedire, & non nisi brutales in homine motus & impetus excitare.

§. 11. Verum quantumcunque continuis studiis perficiatur Homo, nunquam primævam suam perfectionem attingit. Nunquam, ut ante lapsum, cognoscit, iudicat, discurret. Nunquam vult, appetit, desiderat, ac antea cum hæc non nisi secundum rectam rationem ageret. Nunquam redit ad primævum sui corporis, & omnium affectuum dominium. Nunquam utitur sua Ratione tam sancte, tam pure, tam immaculate, quam antequam suum Deum deseruisset. Nec id unquam solis primævæ perfectionis reliquiis potest. Non sunt hic fructus humanorum laborum, nec creatæ virtutis effectus: sed dona divinæ perfectionis & gratiæ. Nam cum Divinam in homine restituant imaginem, non nisi gratiosa Dei virtute in eo reperiri possunt. Quemadmodum fracto crure sine claudicatione non incedimus, si non aliunde curemur: sic & per lapsum, amissa semel perfectione, recta ratione, secundum Rationis præscriptum, seu ex Dei voluntate utendi, eadem non semper utimur absque omni claudicatione, nisi divina manu gratiose curemur, & pristinæ perfectioni restituamur. Multo minus, fracto semel foedere divino, deficienti creaturæ per se ullus patet aditus ad cœlestem beatitudinem, aut propiorem cum suo Deo communionem, si non ipse Deus per inexhaustam suam Sa-

D

pien-

pietiam, & incomprehensibilem misericordiam, talem homini paraverit, & gratiose patefecerit. Imo eum per illum divina sua virtute ad se traxerit. *Nemo potest accedere ad me, si non Pater qui me misit eum traxerit*, inquit Christus Joh. 6. 44. *Et nullum aliud nomen sub cælo datum est in hominibus in quo nos servari oporteat*, Act. 4: 12.

§. 12. Hoc autem se ex innata sua facultate, quantum fieri potest omnibus modis perficiendi studium, desiderium & amor ille sapientiæ, maxime proprie Philosophia dicitur. Nam hæc unica hominis Sapientia est, innata sibi à Deo Ratione, recte, id est ad præscriptum divinæ voluntatis, uti. Et idcirco unicum illud præstandi studium vera Philosophia est. Unde & Theologi & Jurisconsulti, & omnes qui huc collimant, suum studium, quemadmodum faciunt, quodammodo Philosophiam dicere possunt. Verum ut omnis hujus nominis ambiguitas tollatur, notandum, Philosophiam etiam aliquando quibusdam significare id ipsum quod in primis à Deo nobis innatis notionibus continetur, & ex iis de omni generis rebus necessario fluit & sequitur, ac à recta Ratione, nullis imperfectionibus ceu tenebris obsita & impedita, successive cognoscitur. Atque ita dicunt Philosophiam verissimam, clarissimam, & certissimam esse; nec in re aberrant, ut patet ex dictis cap. 2. §. 13. 14. 15. 18. Sed tamen existimo illud distinctius exprimi, si dicatur, hoc ipsum esse naturalem rectæ Rationis in homine non corrupto notitiam, vel ejus objectum. Alii contra per Philosophiam intelligunt id quod à quibusdam hominibus, multis quidem imperfectionibus indefatigabili labore superatis, sed reliquis adhuc plurimis, per rectam & innatam rationem in primis notionibus contineri videtur, & quasi ex iis ab iisdem cognoscitur. Atque ita Philosophiam incertam, dubiam, fallibilem, & multis erroribus obnoxiam deprædicant! Qui etiam non absunt à vero. Sed tamen rectius, ut nobis quidem videtur, dixissent, si id ipsum non Philosophiæ nomine expressissent, sed hac circumscriptione usi fuissent, quod sit Naturalis Cognitio non sine rectæ Rationis abusu in homine corrupto comparata. Sic enim non, ut jam, aliud quam verum est, dicere visi fuissent, & manifeste patuisset eos prioribus se non opponere, sed cum iis re ipsa convenire. Alii etiam per Philosophiam intelligunt studium, quod comparandæ ex recta ratione per naturam Sapientia impendendum est. Alii vero illud quod à multis, magno sæpe rectæ rationis abusu impenditur. Unde similis quæ supra & eodem modo solvenda oritur ambiguitas. Nobis vero Philosophia significat & studium, quod homo corruptus, ex recta ratione in se reliqua, continua diligentia impendit, & eam quam illo studio, ex innatis sibi notionibus, per rectum usum in se reliquarum incorruptæ Rationis reliquiarum, sibi comparat notitiam, tam de iis quæ cognoscenda, quam quæ agenda sunt. Ita ut ad Philosophiam non
perti-

pertineant, hominum, tum de ipsis rebus, tum de quærenda rerum notitia, errores & vitia: cum ea in illis non adsint, nisi per rectæ Rationis abusum, id est per deviationem à Philosophia. Sed tantum vera & certissima dogmata, per sibi reliquas rectæ Rationis reliquias, & rectum earum usum, omnibus studiis adhibitum, ex primis notionibus, tam de Deo & ipsis, ac officio suo erga Deum & eos ipsos, ac eorum proximum, quam de toto universo & admirabili ejus ordine, pulchritudine, &c. demonstrata.

§. 13. Non existimandum itaque, Adamum per lapsum ita corruptum & tenebris involutum fuisse, ut unico quasi momento, ex ejus mente vel ablata sit omnis cognoscendi, judicandi, & eligendi facultas, vel deletæ sint omnes quas à Deo sibi inditas possidebat notiones, & quas sibi in & ex se promptissime formare & excitare poterat. Sic enim homo esse desiisset, nec post peccatum quicquam ullo modo, sive per naturam, sive per revelationem scire potuisset. Nec censendum simul radicitus excussam fuisse pristinam, qua splenduerat, Scientiam, & omnium quæ antea noverat introductam oblivionem. Mansit enim proculdubio vir Sapientissimus; sed corrupta seu minus perfecta & completa Sapientia. Orbatus fuit habitu illo pristino, inditas à Deo notiones quam distinctissime & promptissime, absque difficultate & confusione, excitandi. Et ex iis per superatum laborem excitatis, non adeo facile apparuit, quicquid in iis contentum antea tantum attendenti mox præsens occurrebat. Unde ex primo errore sine fine plures quotidie nasci debuerunt deviationes. Quemadmodum in prima Dei apparitione post lapsum, cum nuditatis conscientia turbatus, se ab ejus facie inter arbores horti absconderet, Gen. 3: 8. non statim, ut ante lapsum, ex indita & sibi reliqua Dei notione, occurrebat Omniscientia & Omnipræsentia divina. Sed ex eo quod notionem Dei, entis perfectissimi, & idcirco omniscientis & omnipræsentis, confuderat, & non satis distinxerat à notione sui, non omnia cognoscentis, & corpore tantum alicubi præsentis, Deum considerabat ut talem quem efugere, & à quo se abscondere poterat, ut & cui latere possent quæ commiserat. Quæ tamen omnia, quamvis non tam facile & prompte, quam ante lapsum, ex indita & reliqua sibi Dei notione, Deo minime convenire satis cognoscere poterat. Non est tamen quod dubitetur, quin etiam præstantes pristinæ perfectionis reliquias in se continuo studio perfecit, & innatum cognoscendi lumen, non parvis jam tenebris involutum, multis laboribus & meditationibus, tenebras, quantum potuit dispellendo, excitare conatus fuerit. Non enim de se, miseria sua, & lapsu cogitare potuit, quin etiam hinc deduceretur ad perpendendam primævam suam perfectionem, & divinam imaginem sibi impressam. Atque ascenderet ad Deum, & instigaretur ad infatigabiliter id unum agendum, ut in gratiam cum suo creatore rediret; ac in

omnibus, quantum possset, recta sua Ratione sibi reliqua, recte, id est non nisi ad præscriptum divinæ voluntatis, vel per inditas notiones, vel alio quocunque modo, revelatæ, uteretur. Quod idem contingere debuit, quoties respexit Terram, Cælum & totum Universum, cum omni ejus ordine & pulchritudine. Nam non tantum *Cæli enarrant gloriam Dei fortis* Psalm 19: 2. sed etiam quævis herba Deum clamat, & nos nostri officii memores reddit. *Invisibilia Dei jam inde à condito mundo, ex iis quæ fecit, mente perpensa pervidentur, æterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas* Rom. 1: 20. Quæ omnia docent, illum *ut Deum glorificandum, & gratias ei agendas esse*. Labore & sudore quidem ex Terra sibi victum comparare debuit, sed tamen ei adeo alligatus non fuit, ut nullas de rebus divinis & suo erga Deum officio potuerit formare cogitationes, easque requisito & necessario studio excolere. Orientales tradunt eum Artium Disciplinarumque callentissimum fuisse. Quid de septem præceptis Noächicis, quorum sex ab Adamo tradita fabulantur Talmudici, statuendum sit, ex Scriptura non patet. Multo minus, Adamum, ut voluerunt quidam Hebræi, auctorem fuisse Psalmi secundi & nonagesimi, eumque concinnasse die Sabbathi post peractum opus creationis illucescente. Duæ columnæ lapideæ in Syria, cum insculptis ab Adamo disciplinis, præcipue sola Josephi fide nituntur: quippe qui solus Antiq. lib. 1. cap. 2. refert alteram suis adhuc temporibus extitisse. Quicquid sit, ubique agnoscitur excellens ejus notitia & naturalis Sapiencia. Ita ut non sit cur dubitemus, quin postea vitam, non sine speciali Dei destinatione, ad annum usque trigessimum supra nongentesimum protrahens, eam quam obtinuerat Sapienciam posteris suis diligenter communicaverit & instillaverit.

§. 14. Sed ut sunt res humanæ peccato in deterius conversæ, ita parum proficere potuit humana solertia, ut naturalia Sapienciæ semina & honestatis præcepta rite ac religiose exciperentur. Hinc factum ut Cainus ingloriis facinoribus ad interitum præsentissimum: Habel vero virtute & morum innocentia, ad favorem Dei, & clarissimam nominis existimationem nitetur. Ex iisdem Parentibus similis erat nascendi conditio: sed studium plane diversum. Eadem poterant observare boni & mali exempla: sed alter virtutem, alter vitium persecutus est. Minor pecuariam exercens, naturæ divinarumque rerum contemplationi se tradidit. Major vero agriculturam adiens, terræ & quasi glebæ alligatus, altius non ascendit. Hic solos sensus, ille rationem conjunctam sibi elegit regulam actionum suarum. Utrique supererant Naturalis luminis scintillulæ, quibus pius excitari poterat erga Deum affectus, quibuslibet officiis pro re nata imperatis, exequendus: sed ab illo continuis studiis excitabantur; ab hoc, rebus terrenis intento, negligebantur & densioribus tenebris obducebantur. Illud quod nulla arte, vel intelligentiæ vi pene-

penetrare datum, quemadmodum scilicet fas piūque effēt, ad favorem Dei & Numinis reconciliationem eniti, pater Adamus sibi revelatum, insatiabiliter filiis tradidit infixitque: sed ille rejecit, hic fide recepit. Unde hic postea gratum Deo obtulit sacrificium, ille ingratum. Nam *per fidem præstantius sacrificium obtulit Abel quam Cain*, inquit Apostolus Hebr. 11: 4. Hinc odio, invidia, & ira exardescens Cainus, non satis habet optimum numen peccatis & infidelitate offendere: sed probum fratrem, quem divina dignatio Deo amicum fecerat & declaraverat, ferre nequiens, nihil nisi insanam spirat ultionem, usque dum tandem detestabilem vindictæ sitim, primus homicida, fraterno sanguine restinxerit. Quare tristi exultatione multatus in peregrinas terras agitur. Indignus scilicet erat Homo scelestus, qui cum parentibus optimis commoraretur. Et cum Agricola fuerit, tanto gravior ipsi evadebat agrorum jactura, quos antea feliciter coluerat. Atque adeo multiplicatis ærumnis & rerum terrenarum cogitationibus in immensum adauctis, nec non magis magisque regnantibus omnis generis concupiscentiis, passionibus, & affectibus, innatum & à lapsu reliquum cognitionis lumen, densioribus quotidie tenebris involutum & implicatum fuit. Et tantum abfuit ut castigatione Dei se in melius mutaret, ut pejor etiam factus sit, suis voluptatibus, vel cum aliorum injuria, indulgens. Ita ut universam Theologicam, Politicum & OEconomicam cognitionem, quam & ex parentum institutione, & exemplo, & innato naturæ lumine habere poterat, nefandum in modum corruerit & inverterit. Hæc Apostolo Judæ vers. 10. *ἰδὲ καὶ τὴν οἴαν καὶ τὴν οὐκ ἔσθαι* *via Caini*. Omnes nefandos ejus errores, & miserimas mentis tenebras, hic describere nec animus nec locus est. Sufficit observasse, occiso Habeli, alium Adamo natum fuisse filium, Sethum, qui futurus levamentum paternæ tristitiæ, Princeps fuit gentis Deo propioris, & ratione sua rectius utentis; cum Diabolicitas, evanescens in reliquæ suæ rationis abusu, à Caino sumpsisset exordium. Ex Setho, quibusdam intermediis, postea natus Noë, consolationem allaturus à dolore, & ab operibus manuum de terra cui Deus maledixerat. De quo Scriptura testatur Gen. 6: 8. *quod gratiam invenit in oculis Domini*. Cum Deus interim cæteros plerosque homines, in mundo agitantes, siverit ire inviis suis, id est in cupiditatibus & ratiocinationibus minime bonis, profluentibus ex quotidie adauctis mentis tenebris, & voluntatis perversitate, à nativitate radicitus præsentē. Unde nativum illud cognoscendi lumen, divinitus & sine humano ministerio mentibus infixum, tantis tenebris obsesum & obductum fuit, ac innatæ à Deo rectæ rationis usus, adeo impeditus, ut *Jus Dei* *ἀφανιστὸν ἦν ἐν αὐτοῖς* Rom. 1: 32. velut obscurissima quadam nocte & oblivione submersum jacuerit. Narrat enim Moses Gen. 6: 5. 11. 12. 13. *magnam fuisse malitiam hominum super Terram, & omne figmentum cogita-*

tionum cordis eorum omni die tantum malum. Terram corruptam, fuisse coram Domino, omnemque carnem super terra viam suam corrupisse. Noam autem Hæredem justitiæ per fidem fuisse, testatur Paulus Heb. 11:6.

§. 15. Idem post tempora Diluvii contigisse videmus usque ad Mosen & ultra. Nam Ecclesia non ita pridem è Diluvio emersa, & recens reformata, statim iterum impietas non diu celata per Chamum erupit. Non enim ultra quadragesimum annum pura & Deo accepta in terris versata fuit Ecclesia, quin lex naturæ palam in ea violata, & scandalosissimum ac apertissimum ortum sit scandalum. Unde Chamus paterna auctoritate maledictus, à coetu & communione Deum rite colentium removeri debuit; atque ita novæ illius Ecclesiæ, nova fuit instituenda reformatio. Post quam etiam, tum ad majorem consolationem, tum ad exactiorem obedientiam novæ datæ sunt promissiones, *Benedictus sit Deus Semi & sit Chanahan servus ejus. Dilatet Deus Japhethum & habitet in tabernaculis Semi, & sit Chanahan servus ejus.* Gen. 9:26.27. Verum cum Chamus, à solenni quidem Dei cultu paterna maledictione fugatus, sub eadem tamen cœli plaga, facta necdum dispersione, subsisteret, hinc iterum nova mali labes & defectionis seges repullulavit. Nam ex cæteris Noachi, Semi, & Japhethi filiis & nepotibus, non pauci ab impiis Chamistarum seductionibus & exemplis abrepti fuerunt, & in omne scelus præcipites acti. Primo enim circiter & centesimo post Diluvium anno, sceleribus cooperta superbia vecors, & contumax Apostatarum turba, posthabitis Noachi monitis, imperio, & disciplina, ut & abnegato humili, pacifico, & pio Noachi vivendi genere, non modo abiit in contraria, sed etiam in omne scelus præceps ruit; & abjecta omni Numinis reverentia, nescio qua superbia elata, turrim, unde sibi nomen & gloriam compararent, exstruere tentavit. Quam rebellionem horrendum illud confusionis linguarum judicium corripuit, & in totius terræ superficiem dispescuit. Ab hoc autem tempore Deus maximam humani generis partem, quæ extra Semi, Abrahami, Isaaci, Jacobi familiam, extra gentem à Deo dilectam, vixit, propriis ipsorum viis incedere permisit. Unde vanis suis ratiocinationibus *ἑμπαιθεσαν ἔἰσκησθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, evanuerunt, & obscuratum est insipientes eorum cor.* Rom. 1:21. Nam *Γινόντες τὸ θεὸν ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificarunt, & gratias egerunt.* Sed in densissimis tenebris & omnis generis voluptatibus viventes *τὴν ἀλήθειαν veritatem* sibi innatam, seu rectam Rationem & innatum cognoscendi lumen *ἐν ἀδικία κατεχόντες in injustitia detinentes,* & *φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωρόθησαν, dicentes se esse sapientes stulti facti sunt,* διότι τὸ γνωστὸν τῷ θεῷ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφάνηκε, quoniam quod de Deo cognoscibile est, per rectam rationem seu innatum cognoscendi lumen in illis manifestum est, nam Deus, illud in-

dens,

dens, illis manifestavit. Invisibilia ejus à creatione mundi per ea quæ facta sunt intelliguntur & conspiciuntur, ipsaque sempiterna ejus virtus & divinitas, ita ut ipsi sint inexcusabiles. Rom. 1:18. 19. 20. 22.

§. 16. Qui vero ex professo omni studio se tradiderunt conquirendæ quocunque modo omnis generis Sapientiæ, & quibus paulo altius rerum naturas invelligandi, & ex innatis notionibus suam cognitionem promovendi cura infedit, primo Sapientes, & deinde Philosophi dicti fuerunt. Tales reperti fuerunt Atlantici, Libyci, Ægyptii, Indi, Persæ, Chaldæi, Scythæ, Græci, Itali, Galli, Hispani, aliique plurimi, per Asiam, Africam, & Europam dispersi, hoc unum agentes, ut rerum causas investigarent, & omnium cognoscibilium rationes, quantum possent, inquirerent. Omnia eorum dogmata, & diversissimas Sapientiam quærendi rationes proponere, non hujus, sed alterius operis est. In genere tantum dico, eos multa cognovisse propria sua luce adeo clara, ut absque profunda meditatione cuique fere homini occurrant. Multa quæ sensuum experientia dictabat. Multa quæ longa traditionum serie innotuerant. Multa quæ consuetudo cum aliis hominibus vivendi docebat. Multa quæ lectione librorum, historiarum, & ab aliis meditatorum receptione comparari poterant. Unanimiter tamen omnes summo studio quæsisse, quas ignorabant primas causas, veraque principia, ex quibus rationes eorum omnium quæ sciri possunt deducantur. Nec hoc propositum ulli satis feliciter cessit. Alii quidem gloriati fuerunt se veritatem invenisse; quales fuerunt Stoici, Epicurei, Peripatetici, &c. sed hæserunt interim in medio plurimorum errorum. Alii, inter quos Clitomachus, Carneades, aliique Academici, aperte negarunt verum attingi & comprehendì posse. Alii semper quærentes, unde Sceptici dicti fuerunt, omnem veritatis certitudinem everterunt; quales Pyrrho, Timo, & alii. Nihil determinate vel dogmaticè affirmantes aut negantes, ne quidem nihil asserendum vel dogmaticè statuendum esse. Aut aliquam dari veritatem, vel probabilitatem ejus, vel non, aut etiam inveniri posse, vel non. Imo ne quidem affirmantes se hæc affirmare: sed apparenter existimantes, sibi videri, quod in omnibus per & juxta rerum apparentias ducantur & afficiantur. Miserrimus & admodum detestabilis ille fuit errorum gurgis & labyrinthus.

§. 17. Ita ut etiam hi omnes, tanquam *animales homines*, ut Apostolus loquitur 1 Cor. 2: 14. seu viventes in mundo secundum cæcum suorum affectuum impetum, ac vanas suas ratiocinationes, & brutos, absolutum fere in animam dominium tenentes, corporum motus, densissimis mentis suæ tenebris, & copiosissimo reliquæ sibi rectæ rationis abusu, incapaces fuerint eorum quæ Dei sunt, id est quæ vel per naturam, vel supernaturalitet cognosci possunt. Atque ipsis, quia vanitatibus suis se Sapientes existimabant, stultitia.

titia sint, quæcunque præter eorum vanitates, per rectam Rationem, & innatum cognoscendi lumen, ex primis à Deo inditis notionibus deducuntur, aut præter illas à Deo revelata cognoscuntur. Imo ipsi ea cognoscere non possunt: nam innatis sibi notionibus Dei & Sui, profundissimis tenebris contextis & per omnis generis rerum corporeatum cogitationes, penitus fere oblitteratis, ac nulla præfente divina gratia, nullo modo apti esse poterant, ad ea, quæ non nisi iis mediantibus spiritualiter dijudicantur, cognoscenda. Quare omnis etiam eorum Sapientia fuit vana, instabilis, peritura, stulta, quippe constans ex admodum inordinata congerie cogitationum & opinionum tumultuarie coacervatarum, inter quas quidem aliquæ bonæ, sed plurimæ erroneæ, falsæ, & pessimæ, ideoque inter se minime cohærentes. Qua de causa Paulus eam Coloff. 2: 8. merito dixit *inanem deceptionem*. Nam cum ex hac nihil scientes, mire tamen sibi sapere videantur, miserrime decipiuntur & decipiunt.

§. 18. Horum Philosophorum multi quidem sua dogmata scriptis tradiderunt: sed plurimorum ad nostra tempora consistere non potuerunt. Vivunt quædam Platonis scripta, Principis Academicorum. Vivunt & Aristotelis, Peripatericorum parentis. Et ex his ut plurimum hausta fuerunt naturalis cognitionis dogmata. Plato, secutus vestigia Socratis, sui Præceptoris, viri modesti, nec opum, nec voluptatis, nec gloriæ appetentis, stultitiam Dogmaticorum omnia determinantium risit; & cum alii nihil se nescire profiterentur, nihil se scire fassus est. Quicquid tamen maxime probabile censebat, dialogis quibusdam comprehensum reliquit. Eum ante alios omnes Philosophos excelluisse, & revelatæ Sapientiæ divinæ proximum fuisse, late demonstrat Augustinus de civ. lib. 8. cap. 4. 10. Unde ex ejus schola ad Ecclesiam olim præstantissimi viri transierunt, Justinus, Origines, Augustinus, aliique. Aristoteles, vir excellentis & admirabilis ingenii, quicquid vel ex antiquioribus tanquam probabile didicerat, vel iis probabilius invenerat, minori ingenuitate, tanquam verum & certum proposuit, ac copiosis definitionibus & divisionibus, assumptis & confictis etiam pluribus à rerum natura alienis principiis, in varia systemata redegit. Et se semper veritatem oculis præfixam, ac tam Platonis quam Socratis amicitia præpositam habere videri volens, antiquorum sententias non candide, sed sæpissime plane contra eorum mentem & omnem veritatem enarravit, immutavit, corrupit & constupravit. Unde postea natus fuit immensus disputationum Philosophicarum numerus, qui tum inde per turpissimam & iniquissimam revelatorum misturam, infra demonstrandam, sine numero adauctus fuit.

§. 19. Ultimo vero hoc sæculo, vir Nobilissimus Renatus Cartesius, factibus infestissimis ejus adversariis, inter summa nostri seculi ornamenta
jure

jure merito reponendus, post longas & diuturnas peregrinationes, observationes & meditationes plurimum de naturaliter cognita veritate meritus est, & quantum potuit evitatis omnis generis confusionibus, ac sublato innumerabilium disputationum numero, densissimas dispulit humanæ mentis tenebras, ita ut veritatis radii multo latius quaquaversum dispergantur. Nam post absolutum studiorum curriculum quo decurso, in Europeorum scholis mos est, in eruditorum numerum cooptari, observans se vix quicquam certi didicisse, de quo non in utramque partem disputetur, & quod à Scepticorum objectionibus, omnem veritatem evertentibus, dubium & incertum reddi non posset, Heroico & sua laude dignissimo conatu, non tantum omnes quas à juventute sine legitima inquisitione formaverat opiniones; sed etiam quas audiendo, legendo, conferendo cum aliis, tanta diligentia quam ullus, collegerat; & universim omnes de quibus aliqua tantum vel minima restabat dubitandi ratio, quantum summo studio potuit, ita seposuit, quasi receptæ nunquam fuissent. Et postquam sibi præscripserat morum regulas, secundum quas interim dum veritatem inquireret, vitæ actiones, quam poterat prudentissime institueret, profundissima meditatione & attentione ad primas, absolute certas, & indubitatas, sibi innatas notiones Dei & Sui, pertinaciter attendere proposuit. Et statuto certo ac immutabili decreto, nihil admittendi, nisi quod non sensibus, sed innatæ Rationi adeo clarum, perspicuum & certum foret, ut nulla restaret incertitudinis suspicio, vel minima de iis dubitandi ratio, suam cognitionem ex primis illis notionibus gradatim promoveri conatus fuit. Quod propositum ei tam feliciter cessit, ut ejus dogmata, hoc modo demonstrata, saltem in præcipuis, à peritissimis plurimis & maxime subactis ingeniis, non quidem pro oraculis & dictatis quæ sola dicentium fide nituntur, sed pro verissimis demonstrationibus & *νομιτικαῖς ἀνάγκαις* habita fuerint. Ac per totam Europam à viris Doctissimis eodem ordine, ex iisdem principiis non tantum quotidie plura magis magisque patefiant; verum etiam infinitæ quæstiones & dubitationes tollantur & præscindantur. Ita ut ejus laboribus in cognoscenda per naturam veritate, plurimi & inmensi facti fuerint profectus; ac infiniti detecti errores; nec non innatum cognoscendi lumen innumerabilibus tenebris liberatum; & à Deo nobis indita, & à lapsu ex parte nobis reliqua recta ratio, in plurimis ad legitimum suum usum non parum reducta fuerit. Unde orta fuerit quorundam hæc non probantium oppositio, hic enarrare non decrevi. Nil enim juvat infandum renovare dolorem.

§. 20. Hæc ergo Naturalis cognitionis humanæ prima corruptio. Hæc ejus reliquiæ in homine. Hoc eas excolendi studium. Hæc negligentia fuit. Sequitur ut transeamus ad hominis cognitionem per Scripturam revelatam.

E

Ut

Ut ita tandem pateat , quomodo hæ inter se confusæ fuerint & secunda corruptione corruptæ ; atque à se mutuo separandæ sint , & absque confusione vel mistura inter se conjungendæ.

CAPUT QUARTUM.

De Divina Revelatione per Scripturam seu Theologia.

§. 1. **C**Um notissimum sit, omnem ignoti revelationem non nisi quandam Cognitionem esse, ei quod nullam admittit cognoscendi facultatem, nulla potest fieri revelatio. Nec revelari potest, id quod cognosci nequit. Et quod nihil cognoscit, nihil revelare potest: nam omni cognitionis lumine destitutum, nulli quicquam patefacere potest. Et quod omnia cognoscit, quamvis ei nihil reveletur, nihil tamen ab eo non revelari potest. Quod vero nihil absolute per se cognoscit, necessario quicquid cognoscit per revelationem ab alio cognoscit. Quod autem sibi cognitum alteri revelare nequit, frustra cognoscit; nisi sibi sua cognitione plane sufficiat, & Deus sit. Tuum scire nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

§. 2. Creaturam autem cognoscentem Deus creare non potuit, quin simul cum essentia dederit innatam cognitionem, seu cognoscendi facultatem, qua ei per se pateant & aperta sint, ea, quibus ad tantam ulteriorem cognitionem, quantam Deus concedere voluit, perducipossit, ut supra manifeste probatum est. Quare hæc omnia per naturam ei à Deo revelata diximus cap. 2. §. 20. Verum cum Deus summa sua perfectione non modo hæc, sed etiam infinita plura, tam de se, sua natura & voluntate, quam operibus suis, cognoscat, ultra id quod à creatura per naturam, licet perfectissimam, cognosci potest, sine fine plura revelare & patefacere potest ignota. Imo talia homini non pauca patefecit in Scriptura. Quorum omnium cognitio Theologia dicitur.

§. 3. Omnis quidem sermo de Deo, qui fit ex Deo, coram Deo, & ad gloriam ejus, Theologia denominatur: sed cum primus de Deo sermo creaturæ naturalis & quasi innatus sit, non nisi per secundam Revelationem ei superaccedens, Theologia vulgo dicitur. Vetustissimi Græciæ scriptores, qui de Diis, eorumque natalibus, conjugiiis, imperiis, cultu, & rebus gestis, in summis tenebris, multa fabulati sunt, primi appellati sunt Theologi, & eorum scientia Theologia. Horum primi fuere *Poëtæ*, qui, ut inquit Cicero lib. 1. de nat. Deor. & ira inflammatos, & libidine furentes induxerunt Deos: fecerunt-

feceruntque ut eorum bella, pugnas, prælia, vulnera videremus: Odia præterea, dissidia, adiscordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, effusas in omni intemperantia libidines, adulteria, vincula, cum humano genere concubitus, mortalesque ex immortaliprocreatos; judicia non Philosophorum, sed hominum delirantium, & absurdiora. Poëtis succenturiati sunt *Legum latores & Philosophi*. Illi, vulgi mente præjudiciis obfessa, & absurdissimis fabulis omni fere veritate deleta, cum plebs sibi furores Poëticos eripi non pateretur, ac civitate potius quam scelerata de religione sententia dejici voluerit, omnes antiquas fabulas in rem suam arripuerunt, atque totam Theologiam *πολιτικὴν* tanquam fabulam, ordini inter homines in vita civili servando accommodatam, habuerunt. Verum illis quasi sapientiores & oculatiores Philosophi, omnia circumspicientes ex intimis Atheismi lacunis *φυσικὴν* deprompserunt Theologiam. Cui Pythagoras adjecit *συμβολικὴν* & crypticam, seu *δινιγματικὴν*, quam ex præceptore suo Pherecyde Syro fertur hausisse. Apostolorum vero doctrina dicta fuit *λόγος θεῶν* *verbum vitæ* Phil. 2: 16. *ὁ λόγος τῆς ζωῆς* *verbum crucis* 1 Cor. 1: 18. *λόγος τῆς πίστεως*, *verbum fidei*, 1 Tim. 4: 6. Cum autem in Apocalypseos titulo Johannes dicatur *ὁ θεόλογος*, & Theologiæ nomen in Scriptura cognatis quibusdam vocibus exprimitur, ut *λόγος θεοῦ*, *Verbi Dei*, Hebr. 4: 12. *τὰν λόγων τῶν θεῶν* *verborum Dei* Rom. 3: 2. tandem civitate Christiana donatum est vocabulum hoc: sed ipsum præcise tempus incertum est.

§. 4. Hanc ergo præter naturam per Scripturam à Deo revelatam cognitionem, ut distincte cognoscamus, primo spectandum, quomodo creaturæ sibi mutuo quid revelent; & tum quomodo Deus Creaturæ. Quamvis creaturam cognoscentem sibi solam suarum cogitationum consciam esse, & non nisi sibi apertum habere quod cognoscit, antequam alteri revelaverit, neinim fugere potest. Verum etiam adeo conscia est suæ facultatis, sibi à natura præsentis, qua suas cogitationes alteri communicare potest, ut à nulla, nisi quæ contra se testimonium dixerit, negari possit. Quomodo vero id præstet Creatura separatim à corpore existens, nullus hominum sibi naturaliter certo conscius esse potest, cum ejus Mens de vita separatim à corpore non extiterit. Sed cum ea non pertineat ad scopum nostrum, spectabimus cognoscentem creaturam cum corpore unitam.

§. 5. Hic iterum certum est hominem non nisi mediante corpore & corporeis signis alteri quid revelare posse. Idque præcipue per voces & literas. Nam licet aliquæ gentes realibus characteribus utantur, & aliæ gestibus, plurimæ tamen vocibus & literis, seu vel ore prolato vel scriptis consignato sermone utuntur. Et quocumque modo id præstent, semper utuntur signis corporeis, sonis, figuris, vel motibus, quibus ex instituto alligantur & signifi-

gnificantur certæ quædam cogitationes. Nam à natura nullum corporeum signum cum aliqua cogitatione connexum est. Ut apparet ex diversarum nationum maxima vocum & literarum diversitate: nam iis omnibus eadem forent signa, si non ex instituto, sed natura significant. Præterea cum nullum signum rem significatam producat, sed tantum significet: nullus hominum in alio per sermonem producit aliquam suam cogitationem, sed ipse ad signi perceptionem in se tales producit cogitationes, quales ad talia signa, ex communi instituto formandas novit. Quocirca & in eo qui, & in eo cui aliquid significatur, non tantum requiritur cognoscendi facultas, sed etiam ut cognoscat tum sonos & figuras, tum quæ cogitationes ex instituto communi iis annectantur, id est noverit linguam & literas quibus utitur. Nam si alterutrum in alterutro desit, impossibilis est aliqua cogitationum communicatio. Et frustra loquimur alicui, qui vel signa non percipit quibus utimur. Vel caret facultate, ad ea quædam in se excitandi cogitationes. Vel ignorat quæ cogitationes ex instituto cum talibus signis perceptis sint connectendæ. Negandum tamen non est, quin hisce signis mediantibus, per alium in nostra cognitione plurimum proficere possimus. Non quidem ita, ut magis innotescat significatio literarum & verborum: sed ut de re significata & cognita nobis detur distinctius, ordinatius, & perfectius cogitandi, ac in ea semper plura notandi & observandi occasio: imo etiam per variam eorum compositionem, de talibus cogitandi occasio præbeatur, de quibus alioquin cogitatum nunquam fuisset. Sic qui linguam latinam novit, scit vocem Animæ humanæ significare illud per quod homo cogitat, vult, intelligit; nec unquam illud magis discit, postquam semel latinam linguam novit. Verumtamen aliis signis ei potest præberi occasio, de illo ipso, per quod concipit hominem cogitare & velle, distinctiorem formandi cogitationem, & in eo notandi plurima quæ primo observata non erant: atque ita plurimum in sua cognitione proficiendi. Hinc autem contingit, quod in illorum hominum societate, inter quos aliqui majore diligentia studio & attentione ad suas cogitationes attenderunt, atque ita suam cognitionem promoverunt, major etiam adsit vocum, vel talium signorum numerus, quibus suam quam acquisiverunt cognitionem aliis communicare possunt, vel occasionem præbere, suam cognitionem eodem modo promovendi. Et præterea, quo perfectior ab aliquo & copiosior obtineatur cognitio eorum de quibus in aliqua societate sermones institui solent, eo etiam intelligibilior ei & clarior evadit lingua, qua in ea societate uti consueverunt. Non aliter quam cujusque artis periti, & facilius intelligunt quæ de ea scribuntur aut dicuntur, & pluribus verbis clarius exprimunt ea quæ de illa arte noverunt. Verum quoniam à vulgo, antequam distinctam rerum cognitionem vel quæsierant, vel inven erant, imp osita fuerunt nomina, non alias,
quam

quam quas tunc fovebant cogitationes, cum vocibus & literis connectere poterunt, confusas scilicet, obscuras, & imperfectas. Et ideo linguarum vocabulis non tam significantur & patefunt res significatae, quam cogitationes quae vulgo ab hominibus, iis vocabulis utentibus, de rebus formari consueverunt. Quare, cum res non nisi ex, & in cogitationibus nostris cognoscamus, minime vero in vocibus, sola attentione ad cogitationes, occasione perceptarum vocum formatas, & earum diligenti examine, proficimus in rerum cognitione. Hinc omnis qui alteri quid revelaturus, ab eo vult intelligi, non tales quas ipse cum rebus convenire censet cogitationes, cum vocibus quibus utitur connectere debet, sed tales, si eas rebus convenire censet vel non, si etiam convenient vel non, quales ipsum cui loquitur connectere consuetum cognovit. Et si illud vel ignoret, vel non faciat, intelligi non poterit. Ut V. G. quamvis quis existimet, canem nihil cogitare, seu cum conscientia percipere, intelligere, velle, &c. Si tamen loquens aliis, id, quamvis male, existimantibus, velit intelligi, & risum facere, vel ineptus videri nolit, iisdem vocibus de cane tenetur loqui, quibus tales de cane formatae cogitationes ab iis sunt annexae; & dicere, canem percipere quod videt; cognoscere dominum & furem; velle quod proponitur nutrimentum, &c. Nec ideo vel contra mentem suam loquetur, seu falsum quid dicit; vel proximum fallit, aut in errorem inducet. Nam ea locutione non exprimit an censet canem aliquid cognoscere vel non: sed tantum, illud in eo dari, quod vulgo pro ejus perceptione, cognitione, & volitione habetur. Nec ullus aliquam habet rationem hinc existimandi illum censere quod canis percipiat vel cogitet, atque ita errandi: sed qui id existimat, non nisi sua culpa & praecipitantia errat. Sed si quis existimans canem nihil cogitare, velle, intelligere, docturus quid in cane sit cum à vulgo dicitur cogitare, velle, intelligere, diceret & pro sua mente exprimeret, id esse cogitationem, intellectionem, volitionem, jam & mentiretur, & falsum diceret, & aliis inevitabilem errandi occasionem praerberet. Quare ad recte intelligendum eum qui loquitur, necessario etiam diligenter attendendum ad eas locutionis & loquentis circumstantias, unde pateat, quis sit locutionis vel loquentis scopus, & quid sibi per illa signa patefacere proposuerit, & ipse patefieri voluerit. An eas scilicet quas ipse? An vero eas quas vulgus de rebus format cogitationes? Duabus autem praecipue de causis dicimur his signis aliquid vel clare vel obscure significare; scilicet vel quia clavis aut obscuris utimur signis; vel quia clara aut obscura est res, seu potius cogitatio de re significata. Vocis vel signi claritas in eo consistit, quod sit distincta, seu certam & determinatam habens significationem. Quod sit propria & non figurata figura vulgari. Quod sit usitata, & non de novo conficta vel antiqua & obsoleta. Ita ut omnis vocis ambiguitas, nos in-

certos relinquens quid significetur, eam obscuram reddat. Et tot obscuritatis causæ sint, quot præter vocum novitatem & antiquitatem, ac plurima vulgo ignota Rhetoricorum ornamenta, infinitarum ambiguitatum causæ sunt; quas hic omnes enumerare nihil attinet. Obscuritatem rei magis ab intellectu, & cogitatione nostra de re, quam ab ipsa re dependere, supra cap. 2. §. 5. dictum fuit. Sed quia tamen, ut ibid. §. 18. notatum, unum alio prius cognitum, in tantum etiam alio clarius dicitur, quamvis minus proprie, cum potius natura prius dicendum foret; Hinc etiam fit ut aliquid clarius, vel potius magis secundum ordinem naturæ exprimat, si primo id quod prius cognoscitur, & deinde id quod sequitur, quam si contra priora postremis permista, exprimantur. Deinde quemadmodum etiam ex eodem cap. 2. §. 5. majus existimatur cognoscentis lumen, si vel plura cognoscat, vel de eo quod cognoscitur plura pateant: sic & clarius exprimitur & significatur, quod vel pluribus signis idem significantibus exprimitur, vel de quo plura significantur. Et quemadmodum de multis rebus inter se, & de rebus multis modis compositis, non nisi difficulter clari fiunt conceptus: ita & eadem difficultas est in iis clare exprimendis. Infinita, quatenus talia, quidem obscura dicuntur, sed admodum improprie: nam magis incomprehensibilia quam obscura sunt.

§. 6. Deum etiam, præter revelationem per naturam, de qua supra cap. 2. §. 20. & hujus §. 2. iisdem signis homini suam voluntatem & cogitationes patefacere posse, non est quod dubitetur. Nam cum efficacissima sua voluntate omnia possit, proculdubio eosdem motus, sonos, & figuras, quibus homines suas alligarunt cogitationes, in aliquo corpore excitare potest: nihil enim ad divinam voluntatem non movetur. Et cum sit Omniscius, novit quæ cogitationes inter homines iis ipsis signis alligatæ fuerint, id est novit omnes humanarum vocum significationes inter ipsos. Atque adeo, si modo voluerit, hominibus, eodem modo quo ipsi inter se, seu iisdem signis, quicquid placuerit significare potest. Imo Deum hominibus sic quædam revelasse, negari à nullo potest. Nec negat Anonymus, utpote qui cap. 1. pag. 3. concedit, *Deum Mosi vera voce leges revelasse*. Cum autem Deus in illa revelatione proculdubio voluerit intelligi ab hominibus quibus loquebatur; necessario voces quas adhibuit in eadem sumpsit significatione, qua inter ipsos erant notæ & usitatæ; id est cum iis connectere non potuit cogitationes tales, quales ipse de rebus quibus loquebatur, formandas noverat, sed quales illi homines connectere consueverant. Nam alioquin à nullo hominum intelligi potuisset, quid significare Deus voluisset, & nova, nulli hominum nota, fuisset formanda & adhibenda loquela; quæ plane frustranea & inutilis fuisset, nisi vel aliis usitatis verbis homines eam docerentur, vel alio inconceptibili modo ea iis infunderetur.

§. 7. Ve-

§. 7. Verum tamen inter hanc Dei patefactionem suæ voluntatis per loquelam, & inter eam quæ ab hominibus per eandem fit, multiplex diversitas est. Nam cum Deus sit Omniscius; & ob summam suam perfectionem nec falli, nec fallere, nec quemquam velle fallere possit, non tantum sermo divinus ab omni errore liber est, & nihil falsi continere ac patefacere potest: sed etiam quicquid eo, consideratis omnibus ad eundem intelligendum requisitis, significari potest, eodem significatur. Nam alioquin Deus, talem adhibens loquelam, qua, ponderatis omnibus antecedentibus & consequentibus, aliisque necessariis ad expiscandam alicujus orationis mentem, non unum sed plura significarentur, quorum unum tantum significari voluisset, hujus erroris, quo homines, etiam hoc significari censentes, aberrarent, causa foret. Nam homo hunc errorem, Dei culpa, evitare non potens, in eundem, nullius culpæ reus, necessario incideret. Quæ omnia de humano sermone minime dici possunt. Nam cum homo ob finitudinem mutabilitati obnoxius sit; & falli & fallere potest: aliud mente tenens quam est in re, & aliud verbis exprimens quam mente tenuit: nec omnia quæ verbis suis significantur mente perpendens. Ita ut de humano sermone minime dici possit quod de divino, omnem scilicet verum ejus sensum esse veritatem, & omnem veritatem, quam salvis omnibus circumstantiis admittit, verum ejus sensum esse; id est quicquid eo significatur non nisi verum esse, & quicquid veri iis significari potest, iis significare voluisse. Postquam in humano sermone cognoscitur vulgaris verborum significatio, videndum quid homo, vel studio, vel per ignorantiam eam deserens, iis significare voluerit; & deinde examinandum, an id ipsum satis verum sit, & rebus conforme. Sed nullum ex his de Deo cogitari potest; Falleret enim hominem, si studio aliam & hominibus ignotam significationem verbis annecteret, & sola sua culpa intelligi non posset. Falleretur, si id per ignorantiam faceret, aut aliquid significaret quod rebus conforme & verum non foret. Atque hæc repugnant. His de causis etiam Deus quicquid revelat pro sua complacentia clare, vel obscure patefacere potest, prout homines magis vel minus docere, vel ad diligentem inquisitionem excitare voluerit. Cum homines è contra sæpius aperte dicant, quæ obscura volebant, & obscure, quæ vellent apertissima.

§. 8. Præterea cum homo alteri tantum pauca, tum quæ continuo studio & attentione ad primas ideas; tum quæ ex aliorum revelatione; tum quæ per experientias; aut quovis alio modo novit, his signis narrare & patefacere possit. Deus omniscius, quicquid ex omnibus quæ scit, voluerit, revelare potest. Non tantum scilicet ea quæ primis notionibus continentur & ex iis deduci possunt, quamvis etiam sæpe ab hominibus, in quibus multis tenebris obsitæ sunt, nec deducantur, nec naturæ viribus, sine divino auxilio deduceren-

cerentur unquam: sed & ea quæ olim præterita, ex omnium hominum memoria deleta sunt: & quæ futura, etiam ipsa libera voluntate humana intercedente, à nullo prospici possunt: ut & omnia quæ ipse ab hominibus pro sua libertate fieri voluerit, talia præscribens & patefaciens ei mandata sua, quæ sine tali revelatione nulli patere potuissent: nec non de se & operibus suis talia quæ omnem humanum captum transcendunt. Nam Deo nihil tenebris involutum. Nulla præteritorum oblivio. Nulla futurorum obscuritas aut ignorantia: sed perfectissima sui, voluntatis & operum suorum præsentissima cognitio. Nec requiruntur huc in homine novæ cogitationes seu ideæ, nec novæ voces, aut earum significationes, sed sufficiunt illæ ideæ quas homo per facultatem sibi à nativitate divinitus concessam formare potest, & illæ vocum significationes, quibus cum aliis hominibus uti consuevit, nam Deus eas sine fine diversis modis conjungens, & in hominibus conjungendas patefaciens, sine fine plura quam homo naturaliter cognoscit, per eas illi revelare potest. Sic V. G. ad revelandam Trinitatem, per unionem harum vocum, tres personas in unica infinita essentia subsistere, non nova generatur aut requiritur idea, sed tantum de novo patefit iis vocibus annexas ideas in mente similiter uniendas esse ubi de Deo cogitatur. Ita ut nec ideæ nec vocum significatio, sed sola earum conjunctio in his à revelatione sit. Quod autem nos id quod per ralem idearum revelatam conjunctionem cognoscitur, non comprehendamus, non oritur ex vocum defectu, sed mentis nostræ finitudine, & divinæ naturæ infinitudine. Unde quæ Paulo fuerunt *ineffabilia*, 2 Cor. 12:4 nobis etiam sunt inconceptibilia.

§. 9. Cum autem Hominis sensus alii sint interni, alii externi, Deus non tantum his, sed etiam illis, sine hisce, per varia signa multa revelare potest, licet homo alteri non nisi his quicquam revelet. Si quid enim alicui ex Memoria exciderit, id ei ab alio homine revocari nequit, nisi mediantibus sensibus externis. Nec sine iisdem in alicujus Phantasia quædam imago excitari potest. Sed Deus omnipotens, in hominibus tum vigilantibus, tum dormientibus, non tantum resuscitare potest Memoriam diu oblitteratam, verum etiam in Phantasia repræsentare plurima nunquam homini visa vel audita: ita ut externi sensus nullo modo afficiantur. Sola sua voluntate commune sensuum interiorum organum cerebrum scilicet, ita disponendo, ut in eo præsentia sint, diu deleta præteritorum vestigia: uti Christus Discipulis promittit. Sp. S. qui *ὑπομνήσει* suggeret, seu in memoriam revocabit omnia quæ ab ipso dicta fuerant Joh. 14:26. Tales etiam motuum determinaciones in cerebro divina sua voluntate producendo, quales ad quascunque visorum, auditorum, &c. Imagines ibidem requiruntur: ita ut sæpe tanquam externis sensibus, quibus tamen nihil offerebatur, visa, auditaque occurrant. Sic in
Scriptura

Scriptura narratur varios diversissimas vidisse visiones, & sola sua imaginatione voces audivisse, quorum exempla plurima dabimus infra ubi de Prophetis & Prophetiis. Quoties autem Deus, in his per internos sensus factis revelationibus adhibuit voces iis quibus eas offerebat usitatas, & iisdem significavit ea quæ vulgo significant, uti Petro contigit in visione Act. 10: 10. 13. 15. facile notum fuit id quod revelabatur. Mox enim intellexit Petrus hoc mandatum, *surge Petre, macta & ede*. Sed si præterea tanquam in ænigmatate aliud quid significabatur, necessario requirebatur ut ipse Deus in mente illius cui id revelare volebat, cogitationes eorum quæ sic ænigmatice revelabantur, excitaret, vel postea tales produceret effectus, quibus ea verba applicanda esse manifeste pateret. Quemadmodum Petrus ibid. primo *dubitans quidnam esset visio quam vidisset*, postea ex iis quæ contigerant, dicere potuit, *Deus mihi ostendit neminem communem aut immundum dicere hominem*. Similiter si adhibuit res & notas earum imagines, sub actionibus & dispositionibus notis, facile cognitum fuit id quod revelabatur. Sed si vel rerum ignotarum imagines, vel nihil aut ignotum quid agentes, adhibuit, necessario rerum revelatarum notitia, seu cogitationes, ab ipso Deo excitari debuerunt, in eo qui eas intelligeret. Hac unica ratione Daniel cognovit & explicare potuit ea quæ Deus in visione repræsentaverat, & Nebucadnesari incognita, Danieli vero nota fecerat occurrere.

§. 10. Verum cum homo non tantum per externos & internos sensus, memoriam & imaginationem, sed etiam per purum Intellectum cognoscat; dubitari nequit, quin Deus etiam per intellectum ei revelare possit quicquid voluerit. Nam cum omne cognitionis humanæ lumen à Deo sit, proculdubio etiam Deo subest, & à Deo dependet, ut tot & non plura, vel plura cognoscat aut non. Sed quomodo hoc fiat, non adeo perspicuum nobis est, cum non nisi mediante corpore cuiquam quid patefaciamus: Et ita vix nobis conscii sumus, quomodo ab uno spiritu alteri quicquam reveletur immediate per intellectum. Idque tanto minus quod Deus mentem nostram infinita sua potentia, tam intime, & suaviter secundum suam voluntatem moveat, flectat, & dirigat, ut nullam externam vim sentiens liberrima sua sponte voluntatem divinam sequatur. Attendentes tamen ad innatas nobis notiones Dei & Nostri, Primo manifeste videmus non repugnare, Deum humanæ mentis simplici intellectui quid patefacere, perfectissima & efficacissima sua voluntate efficiendo, ut immobiliter inhæreat & intendatur iis, quas quocunque modo habet, cogitationibus; atque ita remotis omnis generis impedimentis in, & ex iis videat seu cognoscat & cogitet, quæ, cum propter multiplicem suam imperfectionem nunquam talem attentionem in se habuisset aut habere potuisset, nunquam vel cognovisset vel cognoscere potuisset. Quare, cum

F

homo

homo corruptus nullis studiis eo pervenisset, omnia sic cognita, à Deo revelata merito dicenda sunt. Talia ergo sunt omnia, quæ prædicta virtute divina cognoscuntur super & præter ea, quæ vel ex naturæ principiis, vel ex iis quæ externis aut internis sensibus occurrunt, corruptæ naturæ studiis innotescunt. Certum enim est, hominem corruptum, pro majore vel minore suæ mentis corruptione, continuis studiis ex iis multa cognoscere posse. Sed certum etiam Deum ex iis illi multo plura patefacere posse, seu efficere ut ei occurrant, quæ absque illa divina virtute nunquam in iis vidisset, quamvis in iis contineantur. Nam tantum *ex parte cognoscimus & ex parte Prophetamus* 1 Cor. 13: 9. Hac divinæ revelationis virtute Christus & Apostoli multo plura & ex natura & ex Scriptura aperta & manifesta viderunt, quam alii quibus illa divina revelatio non obtigerat. Nam & ex natura & Scriptura varia probarunt aliis ignota plane. Idque non tantum argumentis in iis contentis & cuique notis, sed etiam aliis ignotis plane. Unde merito in iis omnibus *διδακται Θεοῦ edocti à Deo* dicti fuerunt Joh. 6: 45. secundum Jes. 54: 13. Deus etiam hoc modo *aperuit cor Lydiæ ut attenderet iis quæ à Paulo dicebantur* Act. 16: 14. Et David Psalm 119: 18. Deum precabatur *retege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.* Hic est animus ille *intelligens* quem petebat Salomon *ad dijudicandum populum suum discernendo inter bonum & malum* 1 Reg. 3: 9. Hæc est illa *mens ad cognoscendum, oculi ad videndum, aures ad audiendum*, Israelitis olim in deserto denegata Deut. 29: 4. Hac ratione Christus suorum *mentem aperuit, ut intelligerent Scripturas*, Luc. 24: 45. Hic est ille *Spiritus σοφίας & ἀποκαλύψεως Sapientiæ & Revelationis*, quem dat *ὁ πατήρ τῆς δόξης Pater gloriæ*, & unde homines habent *πρωτοπρίους τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας: illuminatos oculos intellectus* seu mentis, ut loquitur Apostolus Eph. 1: 17. 18. Verum Secundo Deus etiam hoc modo intellectui creato revelare potest quæ vult, si Divina sua virtute simplices ejus cogitationes & notiones talibus modis jungat & separet, quibus nunquam conjunctæ fuissent, aut eas jungendas esse naturaliter ullis studiis patere potuisset. Nam sic ei patefiunt ea quæ nunquam cogitasset; non aliter quam diversimoda literarum constructione, infinita diversa dici & exprimi possunt. Sic mediantibus notionibus, justitiæ, fidei, vitæ patefecit justum ex fide vivere. Sic omnes Historiæ revelantur. Et plurima quæ à Prophetis etiam per internos & externos sensus cognoscuntur, præcipue si per ignotæ vel inusitatæ significationis signa patefiant. Imo etiam ipsa Mysteria sic revelari possunt; vel id quod de Mysteriis revelatum cognoscitur, hoc modo cognoscitur revelatum, ut de se testatur Paulus Gal. 1: 11. 12. & Eph. 3: 3. 4. collatis Act. 22: 17. 21. & 26. 16. 17. Tertio nullo modo repugnat, Deum, qui omnem creaturam intelligente *m* continuo conservat, & ei talem dedit cognoscendi facultatem, qualem

qualem dare placuit, qua per se tot, & eas ideas possit excitare, quas ipse à natura excitari posse voluit, efficere posse, ut præter eas etiam novas alias exciter, vel saltem aliæ ei occurrant ad quas naturaliter creaturæ nullus patet aditus. Quales forte fuerunt inditæ Paulo formandæ ad illa ἀπίστα ἄμυκτα infabília verba, quæ nesciebat, an in corpore, an vero extra illud audiverat 2 Cor. 12. 4. Nam hoc modo patefacta, propter naturalem earum idearum in aliis absentiam, cum iis communicari non possent. Sed hanc revelationem multis aut sæpius contigisse, non est quod asseratur.

§. 11. Quicquid autem hisce modis revelatum cognoscitur, si probetur, creditur & fide tenetur: sin minus, pro incredibili habetur. Fides enim est assensus alicui adhibitus ob dicentis vel revelantis auctoritatem. Quæ auctoritas consistit in percepta & agnita ejus perfectione probitatis & sapientiæ, unde credens certus sit, dicentem absque errore & falsitate novisse & dicere quæ novit. Nam prout eum magis vel minus veracem, dolosum, fallibilem, &c. censer, eo magis etiam vel minus fide dignum existimat. Et cum hoc nunquam de ullo homine, indubitato certo cognoscamus, omnis humana fides fallibilis est. Sed cum Deus perfectissimus absque veracitate & omniscientia concipi non possit, fides divina plane infallibilis est, & fieri nequit, assensum, qui nititur testimonio divino, falsum aut erroneum esse. Quod natura notum est, etiam quidem ab eodem Deo revelatum dici potest, & omnem suam certitudinem habet in divina veracitate, sed tamen credi non dicitur aut fide teneri, quia fides naturam supponit, & ei quasi superaccedit. Verum quemadmodum mens tenebris obsita sæpe pro natura notis habet quæ talia minime sunt, & idcirco ad requisitam eorum certitudinem non sufficit scire Deum omnia naturaliter nota revelasse, eaque indubitatæ certitudinis esse: sed etiam requiritur menti certum esse, quod naturaliter nota sint quæ pro talibus habet. Sic quoque non sufficit ad fidei certitudinem sciri, Deum esse veracem, & falli ac fallere nescium, ut & ab eo revelata indubitatæ certitudinis esse: sed sciendum etiam à Deo revelata esse, quæ pro talibus habentur; nam ex eodem prædicto mentis defectu etiam sæpe pro revelatis à Deo habet, quæ talia non sunt. Illa autem innotescunt ex suo principio, natura scilicet & ordine quo ex ea fluunt & sequuntur. Hæc suo, revelatione præter naturam, & modo ac ordine quo per eam cognita ac patefacta sunt. Quibus recte perpensis; illa sciuntur, seu certo cognoscuntur; hæc creduntur, & indubitata fide tenentur. Illis Mathematica; his Moralis certitudo tribuitur. Utraque pro objecti sui natura certissima est.

§. 12. Et quemadmodum Cognitio Naturalis aliquod Rationis ac Naturæ lumen est, sic hæc est lumen Revelationis & Fidei. Quod ut distincte cognoscatur, non est concipiendum quasi foret facultas ab ipsa ratione diversa, aut

alius aliquis intellectus naturali veluti super inductus, qui novam speciem hominum efficiat: sed vis quædam, non profluens à natura, sed ex divina gratia, rationem ita afficiens & perficiens, ut quod illa per se naturaliter præstat in rebus naturalibus quæ intelligi possunt, illud præstare possit in rebus quæ naturæ modum superant, quæque in verbo Dei revelantur. Atque adeo si Rationem seu Cognoscendi facultatem respiciamus Revelationis & Naturæ lumen plane idem est. Si etiam ad ipsam Cognitionem attendamus, eadem plane est formalis ratio cognitionis qua quid natura & præter naturam revelatum cognoscitur. Sed si Rationem seu naturalem cognoscendi facultatem consideremus secundum perfectionem suam, hoc lumen gratiosæ revelationis divinæ, aliud à naturali, & longe perfectius est. Nam mens naturali sua facultate, absque hac perfectione non ascendit ad cognitionem eorum quæ superant naturam: sed intra determinatos & limitatos naturalis luminis radios se continere tenetur, usque dum hac gratiosa vi divina magis illustrata, longius prospicere queat. Præterea cum naturæ lumen in omnibus hominibus valde densis tenebris obsitum sit, & lucidissimæ facis à Deo in natura accensæ post hominis defectum parvæ tantum supersint scintillulæ, tenebris per hanc divinæ gratiæ virtutem dispulsis, & naturalis luminis reliquiis per eandem recte curatis, homini quasi de novo lumen obtingit, & naturæ lumen suos radios divina gratia multo longius projicit, quam per corruptionem impeditum poterat. Hac ergo virtute sic *illuminata Ratio*, *διὰ τὴν πνευματικὴν* ut inquit Apostolus Eph. 1: 18. lumen quod in scriptura radiat, videre, & in eo vivere, ac fide acquiescere potest. Sed omnibus ad quos verbi & Revelationis Divinæ notitia pervenit, non eadem hujus luminis mensura conceditur. Aliis quasi per nebulam veritatem è longinquo videre datur. Aliis nitidissima veritatis facies affulget. Nonnullis aliqui tantum patent veritatis radii. Aliis copiosissimi. Quorundam menti veritas firmiter inhæret. Aliorum quasi per transfennam transit, & leviter modo stringit. In uno mentem ita disponit ut fuget omnes alias vanas ratiocinationes, attentam revelatæ veritatis contemplationem impediens. In alio infinitis appetitibus & desideriis ac rerum corporearum cogitationibus penitus obruitur. Alios constanti & solida lætitia perfundit. Aliis concedit gaudium nullo modo radicatum. In aliis fructus profert salutiferos. In aliis vel nullos, vel externa tantum specie bonos. Vel etiam aliorum corda quemadmodum solutum, indurat. Cum aliorum instar ceræ dissolvat. Et quis enumeret omnes differentias quibus hoc divinæ gratiæ lumen affecit non modo Prophetas, Apostolos, Evangelistas, Pastores & Doctores Ecclesiæ, sed etiam tot, tam multorum seculorum electas & fideles Animas. Deum autem hac ratione, à prima mundi existentia, Patribus, tum de se & operibus suis, tum de eorum officio, tam erga Deum, quam proximum

num plurima revelasse, tam notum quam notissimum est. Ea hic enumerare præter scopum, & immensi operis foret. Deum etiam quoddam hominum genus elegisse, cui se ante multos alios copiosissime revelavit, præcipue patefaciens viam salutis, qua pateat ad propriam cum Deo communionem, ac æternam & immutabiliter consistentem beatitudinem, negari nequit, nisi omnium quarumcunque Historiarum fides abnegetur. Eas revelationes postea, ne perirent, & aliis multis de causis, divino instinctu à viris Sanctis literis mandatas, & Ecclesiæ traditas, ac receptas ab ea fuisse, & Judæorum & Christianorum continuo consensu comprobatur. Et eas has ipsas esse, quæ jam Sacræ Scripturæ nomine nobis proponuntur, plurimis efficacissimis argumentis à viris doctissimis sæpe probatum fuit. Quæ hic repetere nullo modo proposui: sed eadem defendere nunquam defugio. Quemadmodum circa factas patribus revelationes, & Israelitici populi divinam electionem, ac receptam inter Christianos sacram Scripturam, in sequentibus, Deo volente, id sum præstiturus. Hac unica de causa latius horum examen jam intermittens. Ita ut explicata, divinitus per Naturam & Scripturam facta, revelatione, nihil restet, quam ut utriusque Conformitas, Distinctio & mutuuum inter se auxilium spectetur; & demonstretur, qualis, ex earum iniqua mistura, tam hujus quam illius detestabilis sit orta corruptio. Ut ita pateat quam necessario distinguantur; & quam iniquam earum separationem, & mutilationem utriusque miserrimam, instituat Anonymus.

CAPUT QUINTUM.

*De utroque modo Revelatæ Cognitionis Conspiratione, Distinctione,
& mutuo inter se auxilio. Nec non de utriusque Confusione
& inde secuta Corruptione.*

§. I. **S** utriusque Cognitionis tam per Naturam quam Scripturam revelatæ causas & originem spectemus, idem Deus est. Qui homini non minus indidit primas & simplices sui, Deique notiones, quam revelavit ea, quæ sola naturali notionum illarum consideratione, innotescere non possunt. Idem fons & scaturigo luminis in natura & scriptura splendentis. Eadem plane cognoscendi ratio qua cognoscuntur ea quæ naturaliter, & quæ præter naturam revelata sunt. Eadem Mens, & eadem ejus facultas quæ percipit per naturam & Scripturam nota. Eadem utriusque certitudo, summa scilicet quam admittit rerum natura. Idem immutabile certitudinis fundamentum, scilicet fallere vel falli nescia perfectissimi entis veracitas. Idem utriusque ob-

jectum, Dei, hominis, & divinorum operum, ac humanorum erga Deum & proximum officiorum cognitio. Idem finis, vita scilicet in unicum Dei gloriam cum & coram eo beate transigenda. Unde plane repugnat aliquam inter eas dari posse pugnam aut oppositionem, & quicquam per naturam verum, falsum esse per scripturam, aut contra. Non enim *ex eodem fonte emanat amarum & dulce*, verum & falsum Jac. 3: 11. Atque adeo apertissimum est, vel rationis errores pro veritate, vel hominum figmenta pro divinis revelationibus haberi, quoties hic aliqua pugnae species occurrit. Apertum etiam, quod ipsa Ratio summa cum ratione se abnegandam fateri teneatur si quid post legitimum examen à Deo revelatum agnoscat, contrarium ei quod per naturam clarissimum crediderat. Et erroneam vel non satis examinatam esse revelationem, quae apertò naturae lumine contrariatur. Nam inter veritates quocunque modo à Deo revelatas, nullus potest dari dissensus, aut umbra discordiae.

§. 2. Verum non adeo conveniunt, quin etiam multiplex inter eas occurrat distinctio & diversitas, quae ubique se prodit, sive oculos conjiciamus in earum Principia & fundamenta, sive respiciamus earum subjectum, objecta & finem. Illa fluit ex notionibus à Deo cum natura concessis. Haec non nisi ex revelatione naturae superaddita. Haec non sine illa. Illa vero ut plurimum sine hac. Absque illa nullus potest concipi homo. Haec autem ei non nisi per Dei gratiam adest. Illa per humanam corruptionem multis tenebris obsita est. Haec vero adeo clare in Scriptura proponitur, ut quorumvis oculos perstringat. Illa natura. Haec praeternaturali revelatione nititur. Nihil cognoscitur natura, quod revelari non potuit. Multa vero sunt revelata, quae natura detegi non possunt. Naturae scopus & ultimus finis est Dei glorificatio, in hominis vel obedientia ac operibus, & inde consequente salute vel in obedientis justa poena. Revelationis vero, ejusdem glorificatio in hominis salute per vivam & frugiferam fidem in & per Christum à Deo ex sola sua misericordia praestanda, vel aeterna infidelibus infligenda poena. Unde patet nec hanc ex illa, nec illam ex hac suam habere certitudinem; nec illam huic, nec hanc illi subjectam esse. Haec quidem altius ascendit quam illa, sed nunquam in eam dominium assumit. Illa quidem hanc recipit; sed prout à Deo patefit. Non ad arbitrium suum eam format, aut se regulam & normam ejus statuit, sed summa cum veneratione recipit, & omni modo se Deo subjectam agnoscit.

§. 3. Non parvum tamen sibi mutuo praebent auxilium, tam ad promovendam hominum salutem quam ad illustrandam summam Dei gloriam. Illa enim, si recte adhibeatur, non modo detegit universalem omnium errorum fontem & prima cujusvis certitudinis fundamenta; sed etiam claras & distinctas

Etas docet formare cogitationes; mentem iudicio maturam à præcipitantiâ retinet; & cautius ac circumspectius iudicare docet; ut & modum ac methodum iudicii recte formandi, & quocunque modo comparatam cognitionem humanam legitime promovendi, præscribit. Quibus non modo Theologiæ, sed etiam omnibus aliis Scientiis ineffabilem præstat utilitatem. Rationis luminis impervia sint sola præternaturali revelatione cognita salutis Mysteria, & eorum clara non habeatur ac distincta perceptio, non tamen fide recipi possunt, nisi clare & distincte recipiatur quicquid de iis à Deo revelatum fuerit. Ita ut ne quidem eorum ulla possit dari certitudo, nisi revelationis clara & distincta perceptio præcesserit. Deinde quid non docet de Deo, ejus Natura, Potentia, voluntate & operibus? Quid non de Homine, ejus Anima, Corpore, & ex utriusque unione profluentibus passionibus, ac totius officio circa Deum & proximum? Ex aliquali sui notitia Dei existentiam probat, qua incerta, nulla potest dari revelationis certitudo. Deinde patefacit Dei Potentiam & veracitatem, quæ quocunque modo revelatæ cognitionis, unicum fundamentum sunt. Patefacit sui à Deo dependentiam, unicum fontem omnium officiorum Deo & proximo præstandorum. Et alia plurima detegit attributa divina quæ hominem non modo impellunt ad Dei cultum & obedientiam, sed etiam accendunt flagrantissimo Dei amore. Deum docet omnium rerum Creatorem ac Conservatorem efficacissimum, qui omnia novit, omnibus adest; omnia regit pro arbitrio; & in eum quem voluit finem, suam scilicet gloriam, sapientissime dirigit. Tantam reteggit operum divinorum amplitudinem & perfectionem, ut ea, quantacunque sibi offerat, nunquam tamen satis ampla, pulchra, & absoluta imaginari possit, aut quicquam in iis observare, quod ad suspiciendam summa cum admiratione Dei Sapientiam & Bonitatem, ac maximas ei agendum gratias, non impellat. Quibus Theologum reddit aptissimum, ad obturandum os stolidissimorum illorum hominum, qui iisdem veritatibus, à Deo per Scripturam revelatis, impudenter & contra naturæ lumen obstrepere nullo modo verentur. Docet præterea Natura, vitare tam pessimam illam & absurdissimam Dei cum creatura confusionem, quæ non tantum omnis idololatriæ, sed etiam ipsius Atheismi origo fuit, quam omnibus hominibus peccato corruptis ab infantia familiarissimam illam Mentis cum Corpore confusionem, quæ & eorundem & infinitorum aliorum errorum per universam Theologiam & Philosophiam quammaxime frugifera fuit. Et si solam hominis Mentem spectemus, quæ non de ea patefacit natura, sine quibus, ne quidem de paucissimis eorum quæ Deus revelare præter naturam voluit, clari & distincti, qui ad certitudinem sufficiant, possunt formari conceptus? Eadem hic enumerare, nec tempus nec charta permittunt. Si respiciamus Mentis unionem cum corpore, &

omnes

omnes sensus, imaginationes, affectus, appetitus, & desideria inde profluentia, quid non natura detegit de Mentis officio in eorum directione, & infinitis eius defectibus, innato lumine cuique notissimis? Et tandem (quis enim omnia recenscat) ad complanandam fidei viam, docet naturæ lumen multa reperiri in Dei Natura, Potentia, voluntate & operibus, humano intellectu omnino impenetrabilia; ut ita non modo discamus de Deo & ejus operibus satis magnifice, & de nobismet ipsis non nimis superbe sentire, tanquam si vel vis nostræ cogitationis ultra id quod à Deo revera factum est, ferri posset, vel fines quos sibi Deus proposuit in creando universo, ingenii nostri vi comprehendere: sed etiam in rebus fidei rationem captivare, & supernaturali divinæ revelationi subicere, si quid forte Deus de se ipso vel aliis, quod naturales ingenii nostri vires excedit, revelare dignetur; eaque credere quamvis non clare intelligamus, si modo de revelatione satis clare constet; nec ullis nos unquam fatigare disputationibus de infinito, quod absurde quis finire, ac comprehendere conatur, nisi contra lumen Naturæ Mentem suam infinitam arbitretur. Ultimo etiam, indita cuique sanctitatis & justitiæ, misericordiæque divinæ notitia, naturaliter dicat, neminem impune delinquere, & poenam inseparabilem culpæ comitem esse. Atque ita peccatricem animam torquet, & horrentem & anxiam pertrahit ad oculatissimi Dei, quem nec occultissima scelera fugiunt, incorruptissimum tribunal, eamque morti & æternæ miseriæ tradendam pronunciat. Nulla facta spe misericordiæ divinæ, cum eam omni commiseratione prorsus indignam convincat. Nec ullum huic tantæ miseriæ remedium natura parare potuit, aut ratiocinando innatæ rationis lumine patefacere. Ita ut homo naturaliter quasi omni Ratione comparandæ & obtinendæ salutis destitutus, pereat, nisi Deus ex incomprehensibili sua, non sperata misericordia gratiosè patefaciat viam, qua eum divina sua virtute, ex tanta miseria, ad salutem perducere voluerit.

§. 4. Ex hac autem unica Dei gratia tot homini factæ fuerunt Revelationes præter naturam, quibus Deus suos, jam in sese desperantes, primo illustrissimis promissis de futura per Christum salute, consolari voluit, & postea per filium suum unigenitum, in assumpta natura humana, pro suorum peccatis, crucifixum, mortuum, sepultum, resurrectum & in cælum sublatum, de eadem ex gratia per fidem vivam obtinenda salute, copiosissime instituit; Et Evangelium illud per constitutos ab illo ministros per totum terrarum orbem patefieri. Ut & ad conservandam eorum memoriam, & efficaciter procurandam suorum salutem, hæc omnia singulari providentia literis mandari, & in Ecclesia sua conservari voluit. Ita ut Scriptura quasi complementum sit naturæ, eam non modo gratiosè perficiens, sed etiam longe supra se extollens, & patefaciens plurima, tam naturæ lumini, multis & crassis tenebris

tenebris involuto, occulta, quam id ipsum, licet perfectissimum, longe superantia. Nihil autem horum est, quod innata Ratio revelatum recipere & admittere non debeat. Quin & ipsa quoque celsissima Mysteria Christianæ Religionis, non nisi cum Ratione recipienda veniunt. Imo si quis divina providentia suam Rationem rectius aliquantulum adhibeat, facile videbit insignem per naturam & Scripturam revelatorum congruentiam, & divinæ justitiæ misericordiæque veluti conjugium & harmoniam: nam Evangelii Mysteria per naturam cognitæ adeo apposite superstructa sunt, ut multivaria Dei Sapientia, circa pulcherrimam gratiæ dispensationem, vel cæcis quam maxime rationalis affulgeat: nec quicquam ab ullo, licet acutissimo revelatum cerni possit, quod rectæ rationi adversum sit. Ita ut comportatis omnibus quæ à Ratione præstari possunt, non parum illustrentur à Deo revelata Mysteria. Quicquid itaque tenebris involuta Ratio, in iis quæ naturam transcendunt, contradictorium suspicatur & vellicat, ipsa Ratione rectius adhibita manifeste refellitur. Quid autem gloriosius est, quam almæ veritatis hostes iisdem armis opprimere, quibus ipsi vel maxime gloriantur, vel plurimum confidere solent? Præterea rationibus à naturali lumine petitis non parum apposite præparatur animus, ad recipendam splendidissimam revelatæ gratiæ lucem; quæ alioquin insolita sua claritate mentem facilius obrueret, quam illuminaret. Et quamvis Fides non sit discursus, non tamen sine discursu fides concipi potest. Non enim Deus, qui auctor est, & illustrator humanæ rationis, Ecclesiæ suæ locutus est irrationaliter, hoc est non convenienter intelligenti seu rationali naturæ. Et irrationalis fides apertissima repugnantia est. *Omnia sunt exploranda, ut quod bonum est retineatur, 1 Tess. 5: 21. Et probandi sunt Spiritus an ex Deo sint, 1 Joh. 4: 1. Scrutandæ sunt Scripturæ Joh. 5: 39. Meditandæ Psalm 1: 2. Conferendæ 1 Cor. 2: 13. Luc. 24: 27. 45.* Quod nullus absque discursu & ratione præstiterit. Hominem itaque exuant oportet, qui innatæ ratiocinationis luce adhibita, nihil ex scriptura concludi & per consequentiam elici patiuntur. Non enim est quod metuant ne sic ab humana mente dependens fiat supernaturalis Dei revelatio: nam omnes conclusiones nituntur principiis à Deo revelatis, unde tantum instrumentali opera deducuntur per Rationem. Ita ut non propter Rationem, sed per Rationem credamus & legitima mediæ cum extremis dispositio, non sit fidei principium aut fundamentum, sed motivum & instrumentum: Nec Rationis sit judicare de ipsis fidei dogmatis, sed tantum de vi consequentiarum ex fidei principiis per rationem deductarum.

§. 5. Verum præter eundem utilissimi instrumenti locum, quem implet Ratio in recipiendis rationem excedentibus à Deo revelatis Mysteriis, & in consequentiis per principia scriptis à Deo patefacta nec tendis, ac in omnium

G

scriptu-

scripturarum instituenda collatione, earumque tanquam testimonii divini receptione, Ratio etiam tanquam principium & argumentum adhibita non parvam Theologo prædet utilitatem in examinandis rationibus, propter quas Deus fide dignus occurrit, & nos ei fidem tuto deferimus. Agens ita quasi propriis viribus pro fide, & eandem, quantum in se est, confirmans; ejusque certitudinem indubitata ostendens; ac adversus quasvis corruptæ rationis argutias defendens; addens etiam nonnunquam ex suo penu rationes ad Theologicas conclusiones probandas & confirmandas; ut sic simul sciantur & credantur. Quod idem munus gloriose præstat tam in inquirendis & demonstrandis ex communi usu vocum in scriptura adhibitarum significationibus, nisi adeo peculiare scripturæ fuerint, ut non nisi ex Scriptura peti possit earum interpretatio; quam in examinandis & distincte proponendis naturalibus & innatis rerum significatarum ideis & notionibus. Quibus quo quis instructor S. Scripturam accedat, quo majorem inde reportaverit utilitatem, & in ejus sensum ac sapientiam altius penetraverit. Hi sunt usus tam præliminares, & instrumentales, quam principales quos naturaliter innata cognitio præstat cognoscendis iis quæ per Scripturam à Deo revelata cognoscuntur.

§. 6. Sed etiam ab altera parte per Scripturam non parum proficit Naturalis cognitio. Non quod Scripturæ scopus sit Philosophiam docere, & explicare rerum naturas: sed expositura salutis & gratiæ Mysteria, cum omni eorum œconomia, & sapientissima Dei dispensatione in iis revelandis observata, Naturali Rationi plurimis tenebris obsitæ, non tantum infinitas præbeat occasiones, cogitandi ea, quæ rationi non adeo obnubilatæ manifestissima fuissent, cum jam sint penitus occulta & ignota: sed etiam patefaciat ea quæ omnem Rationem transcendunt. Atque adeo iis quibus obtigit Revelatio, multo clariores, plures & perfectiores observamus ex reliquo naturæ lumine occurrisse cogitationes, quam iis quos Deus in corruptis suis desideriiis, appetitibus, voluptatibus & erroribus, tanquam viis suis vivere permisit, absque omni Revelationis lumine, in summis peccatorum tenebris palantes. Illis passim obvia fuisse videmus, quæ his pœne fuerant inaccessa. Quare si quis veritatis adversarius, vel Deum & divinam æternitatem, sapientiam, potentiam, &c. negaverit, vel creaturis obnoxiam tribuerit voluntatem, vel mutabilia decreta, aut irrita desideria, vel ignorantiam futurorum contingentium, aut conjecturalem eorum scientiam, & similia portentosa formaverit errorum circa rerum omnium à Deo factam creationem, conservationem & directionem; ut & hominis cum omnibus suis actionibus; etiam liberrimis, à Deo dependentiam; & officia quæ Deo & Proximo præstare tenetur; ac rationalis Animæ subsistentiam, separationem à corpore, & immortalem existentiam; ac futura boni & mali præmia vel pœnas post
ortum

ortum hujus revelationis lumen, non tantum duplici gladio prostermitur, sed etiam multo majorem sentit vim rationum quas sic illustratum lumen naturæ suppeditat.

§. 7. Atque ita manifeste patet, nec hanc cognitionem illi, nec illam huic subjectam esse; sed coordinatas. Illa non sufficiens ad salutem, hanc requirit. Hæc autem illam supponit. Utraque sibi invicem auxilium præbet & lumen affundit. Quare si vel illa huic, vel hæc illi accommodetur, utraque necessario corrumpitur. Nam nulla veritas admittit aut eget accommodatione ut cum veritate conveniat. Ficta sit revelatio oportet, cui est accommodanda naturalis notitia. Cum impossibile sit Deum quid sibi adversum revelare. Et eadem de causa non naturalis luminis dictata, sed errores sunt, quæ se supernaturali revelationi opponunt, & sibi eam accommodari desiderant. Primus homo revelatum à Deo mandatum non transgressus est, quin & à Ratione defecerit. Et si rectam secutus fuisset Rationem, revelato Dei mandato se nunquam opposuisset. Adeo inseparabili vinculo hæc junguntur & inter se conspirant. Semel vero per Revelationis neglectum & transgressionem, à nativa sua rectitudine deficiente ratione, fictas sine fine, & absurdissimas sibi fabricavit revelationes, & postea latens sub splendido divinarum revelationem nomine, reliquum omne rectæ rationis lumen densissimis tenebris involvit, & tantum non extinxit; falsis revelationibus accommodans quicquid ipse Deus per naturam dictabat. Nam absurdissima talis mixtura non nisi densissimam nebulam veritati quocunque modo per Deum revelatæ obducere potuit, & monstruosissimam producere cognitionem; quæ non lux sed tenebræ, non veritas sed falsitas, non bonum sed maximum hominis malum est. Ubi naturalis veritas, si cum veritate præter naturam divinitus revelata jungatur, non nisi tanto majus lumen accendant, tanto splendidior reddant veritatem, tanto majus homini procurent bonum.

§. 8. Cum itaque per primum hominis lapsum, eo modo quo supra Cap. 3. descripsimus, naturaliter revelatæ cognitionis lumen, inter maximam hominum partem continuo magis magisque corrumperetur & tenebris involveretur, idem contigit splendidissimis à Deo factis revelationibus. Nam corrupta ratio, minus exulta, easdem suis erroribus adeo infecit, ut rationis tenebras non dissipaverint, sed magis magisque quotidie adauxerint. Unde postea non modo aberrantis Rationis figmenta, sed etiam ipsius Diaboli responsa pro divinis, ad primi hominis exemplum, recepta revelationibus, iisque præposita fuerunt. Quicquid enim Deus auxilii peccatoribus indulsit ad obtinendam sui, recti, verique cognitionem, id omne in propriam perniciem torfit cordis humani cæcitas; atque ita ipsum morbi remedium, & contra mortem æternam antidotum, in lethale virus conversum est. Quomodo vero ab ipsa pri-

na origine talis facta fuerit utroque modo revelatæ cognitionis mistura, & mutua corruptio, immensi operis & non minoris difficultatis foret hic enarrare. Nam Poëtæ qui primi inter Gentiles dispersas, vagantes, & hinc inde receptas revelationes & traditiones colligere & exponere susceperunt, ad captandas hominum aures & animas, non nisi omnis generis fabulis refertissimas cantiunculas tradiderunt. Quibus antiquas semper, ab immortalibus factas, traditiones prætexentes, ea quæ audiverant, vel in sensus peregrinos & fabulosos detorserunt, vel astutis figmentis auxerunt, vel ingeniosis excogitatis allegoriis exornarunt, & adeo confuderunt omnia, ut quid, unde, & à quibus acceperint, qua fama, traditione, occasionibus, & rationibus ducti, plurima amplexi sint, conjecturis assequi cuiquam vix possibile sit. Reliqui naturales luminis scintillulam, quamvis parvam, cum creaturarum viventium, mortuorum & irrationalium, imo ipsius diaboli cultu, adeo miscuerunt; & quas habebant obscuras patrum de revelationibus divinis traditiones; quas naturalis theologiæ reliquias; iisdem verbis & eadem figmentorum sarcina, qua suas fabulas & cultum sathanicum, exhibentes, tantam pepererunt confusionem, ut nullus facile discernat quid ex traditionibus perverfis, quid ex oraculis diabolicis, quid ex vulgi usu, quid ex proprio cerebro hauserint. Idem erat ipsis Sol, Noachus, Saturnus, imo Jupiter, Planeta, Heros, Cælum, Æther & ipse Sathan. Major autem divinarum revelationum cura fuit habita inter dilectum à Deo populum. Quare sapientissimi Græcorum difficillimas susceperunt peregrinationes ad Chaldæos & Ægyptios, aliasque nationes orientales, inter quas vixerat populus Deo dilectus, ut ex iis magis elevatam sibi compararent scientiam. Quicquid autem ex antiquissimis eorum monumentis, & vivis magistris ullo modo addiscere potuerunt, non tantum inter Græcos viva voce, & scriptis Philosophiæ insignitis, quasi sua venditarunt: sed etiam infrunitis suis fabulis & studio quæsitis obscuritatibus, adeo deturparunt & corruerunt, ut mens humana, nativa cæcitate fabularum, errorumque avida & tenax, naturali lumine tantis tenebris removendis impar, plane succubuerit, & extricare sese nullo modo potuerit. Usque dum tandem omnibus gentibus & nationibus major affulsit lux Evangelicæ Gratia. Qua non modo gentes, sed etiam ipsi Judæi, infinitorum errorum rei, de absurdissimis suis ratiociniis, & factarum à Deo revelationum negligentia, ac falsis interpretamentis apertissime convicti fuere.

§. 9. Verum cum iterum postea primam suam puritatem amitteret Ecclesia Christiana, tandem ex eadem iniquissima mistura corruptorum ratiocinatorum naturalium cum revelatis à Deo naturam transcendentibus mysteriis natum est illud monstruosissimum monstrum Scholasticæ Theologiæ, de quo toties, tam graves, primi Ecclesiæ Reformatores, instituerunt querelas, hic non

non repetendas: Et, ut Capite Primo diximus, primorum inter Christianos Doctorum voce clamarunt, ejiciatur Ancilla. Quare saniores in Ecclesia Christiana Philosophantes nihil antiquius habuerunt, quam propter rationes prædictas, & modo jam explicato Philosophiam, seu naturæ lumine quæsitam cognitionem, à Revelata per Scripturam notitia, adeo distinguere, ut absque ulla mistura mutuum sibi præbeant auxilium minime contemnendum & quam maxime optatum. Quod ipsum cum prætexerit Anonymus, ut ita tutius detestabiles suos errores & ipsum Atheismum publice propugnaret & propagaret, hanc materiam hæctenus, quam breviter fieri potuit, nullo modo tamen pro suo merito & dignitate diductam, præmittendam judicavi, quo facilius cuique pateat, quantum & ab his Philosophis & à vero discedat Anonymus. Cujus vestigia jam presse sequi proposui.

CAPUT SEXTUM.

De Prophetia.

§. 1. **P**rophetia, si nomen spectes, originem trahit à Propheta. Qui de- *Ano-*
nominatur apud Hebræos נביא, deductum à נבא *Prophetavit, pro-* *nym.*
phetam egit. Non autem, ut contra R. Salom. demonstravit Aben-Esra à *cap. 1.*
נבא *eloqui:* quasi sit Orator, Præco, vel Interpres. Nam נבא hic est radica- *pag. 1.*
le. Ita ut Propheta proprie non tantum sit Dei *Interpres*, ut vult Anonymus
Cap. 1. pag. 1. sed is cui Deus arcana sua revelat. Nam *qui hodie Propheta*
1 Sam. 9: 9. *antiquitus vocabatur* נביא *videns.* Quod profluit à נבא *vi-*
dit, prævidit. Nec tantum oculorum, sed & animi & aliorum sensuum est. Et
idem valet, quod experiri, animadvertere, percipere, frui. Hinc Bileam
se descripturus, dicit quod sit *audiens eloquia Dei, & qui visionem sibi suffi-*
cientis videt. Num. 24: 4. Et cum *Abaron* Exod. 7: 1. constitueretur *Mosis*
Propheta, etiam is fuit cui Mosis divina mandata ipse revelaret. Sed transeamus ad rem ipsam.

§. 2. Anonymus, ut scopum quem sibi præfixisse videtur, omnia scilicet evertere, & à naturali & irrationali quadam necessitate dependentia facere, facilius obtineat, hoc primo Capite conatur adstruere Prophetiam nil nisi corpoream Prophetarum imaginationem fuisse, & eum in finem primo tradit hanc Prophetiæ definitionem. Quod sit *rei alicujus certa cognitio à Deo homi-*
nibus revelata. Propheta autem is est, inquit, qui Dei revelata iis interpreta-
tur, qui rerum à Deo revelatarum certam cognitionem habere nequeunt, qui-
que adeo mera fide res revelatas amplecti tantum possunt. Prophetiam Revela-
tionem esse certam alicujus cognitionem, quam Deus hominibus concedit,

dubio caret. Sed etiam revelatio per naturam talis est, ut supra Cap. 2. §. 13. 18. 20. probatum. Cum vero dicit, eos qui certam rerum à Deo revelatarum cognitionem habere nequeunt, easdem mera fide tantum amplecti posse; aperte statuit, Prophetas revelata non tam fide amplecti, quam certo cognoscere: & in aliis, Prophetas audientibus, fidem esse sine certa cognitione. Quibus nihil absurdus. Nam si per certam cognitionem intelligat cognitionem ex naturæ principiis profluentem; nullus hominum est, qui eam habere non possit; & talis in Prophetis dari nequit eorum quæ præter naturam revelantur: nam sic non revelata, sed natura cognita fuissent. Si vero intelligat cognitionem alicujus quod ex naturæ principiis innotescere non potest; ea sine fide dari nequit; imo non nisi fidei est. Nam semper nititur testimonio patefacientis. Et ubicunque fides est, necessario reperitur: nam fides sine cognitione, de qua Anonymus infra mira nugatur, aut cum incerta cognitione, Chimera est, non fides: cum enim fides rationalis sit, certum assensum non præbet, nisi cognitis, & quidem certo. Nec magis potest esse in Prophetis, quam in iis quibus Prophetæ patefaciunt sibi à Deo revelata. Nam in his non minus requiritur ut certo cognoscant à Deo Prophetis revelatum esse quod credunt, quam ut Prophetis certo constet id sibi à Deo revelatum fuisse, quod aliis tanquam à Deo revelatum proponunt. In Prophetis quidem ea certitudo constat partim ex interna quadam gratiosa persuasione, quæ mentes eorum instar potentissimæ lucis collustrat; partim ex peculiaribus argumentis & indiciis revelationi adjunctis. Cum in aliis constet, signis & notis externis, ab ipso Deo per probatissimos Prophetas patefactis. Sed tamen ideo his non deest certa cognitio revelationis divinæ per Prophetas factæ: nam ex illis signis oritur tanta certitudo, quanta quis ulla cum ratione de talibus rebus desiderare posset; præterquam quod Deus in suis similiter adjiciat gratiosam persuasionem internam. Præterea Petrus Apostolus, quoad firmitatem respectu nostri, voci quam ipse de coelo audiverat, expresse præfert testimonium Scripturæ testantis de Christo, dicens Epist. 2. cap. 1. comm. 17. 18. 19. *Et hanc vocem audivimus, & habemus sicubi tenet firmiorem sermonem Propheticum.* Ut & ipse Christus Joh. 5: 46. 47. testatur, quod divinis ejus verbis fidem habere non possent, qui Mosis scriptis non crederent.

§. 3. *Cognitionem naturalem Prophetiam vocari posse*, concedimus, si nomen latius sumatur quam quidem solet. Nam cum Deus etiam illam nobis concefferit, quicquid per eam cognoscitur, à Deo revelatum est. Verum cum ea revelatio sit prima luminis in mente constitutio, quæ omnibus creaturis rationalibus communis est; & ad præternaturalem revelationem prærequiritur & supponitur; imo creatura rationalis sine ea dari nequeat; nomen Revelationis Propheticæ, non huic, sed ei, quæ huic superaccedit à Deo præter

præter naturam communicatæ cognitioni, tantum tribui solet. Non quod illa vel incertior vel minus *divina* cognitio habeatur: nam utraque ex eodem fonte, Deo, fluit, & eadem Dei veracitate nititur, ut supra probatum. Sed quod per hanc homini patefiant talia, quæ per illam tum propter ejus finitudinem, tum propter tenebras à nativitate præsentis, & naturaliter insuperabiles, cognosci nunquam potuissent. Ita ut præter naturam Revelata cognitio à Naturali, non solo errore vulgi, *ad rara semper & à natura aliena anhelantis, & dona naturalia spernentis*, distinguatur. Sed vera & manifesta ratione ab ea distingui debeat, etiam apud eos qui dona naturalia, ut decet, magni faciunt, & à Deo profluxisse fatentur. Nam præter ea quæ naturalis luminis reliquiis innotescunt, plurima patefacit naturaliter ignota. Imo ipse Anonymus id concedere videtur, cum dicit, *quod ultra limites cognitionis naturalis se extendat, & quod humanæ naturæ leges in se consideratæ, non possint ejus esse causa*. Nisi aliud hic lateat iniquitatis Mysterium, quod passim se prodit in hoc Anonymi scripto. Deum scilicet ab universo distinctum non esse; & ejus decreta non nisi naturæ leges esse; hominem, quatenus universi pars, de Divina Natura participare; & sic Dei Naturam, quatenus de ea participat, Deique decreta, homini dictare, seu revera esse, naturalem cognitionem. Et illam, quam omnes vulgo divinam vocant cognitionem, sub qua etiam comprehendere videtur eam quæ ipsi Deo tribuitur, ab ea non differre, nisi quod ultra limites illius se extendat. Et quod solæ humanæ naturæ leges, in se consideratæ, non possunt ejus esse causæ, quamvis ejus non sit causa ab universo distincta, & naturalis cognitio non aliunde, quam ex totius universæ naturæ legibus, in Deo seu in universo, & in homine, quatenus est pars universi, detur. Quod ipsum non tantum manifestissimam Dei abnegationem continet; sed etiam hominem pure corporeum & brutum reddit; nec non omnem rationem, virtutem, pietatem, &c. tollit; ac instar pestis in Republica destruit omnem pacem & tranquillitatem, & calamitosissimas introducit confusiones. Imo totum universum instar æterni automatis per se absque artifice creatore, conservatore & direttore considerat. Quod omni absurditate absurdius esse, ex fundamentis supra Cap. 2. §. 6.—10. adstructis, infra ubi de Legibus & Miraculis, circa quæ Anonymus maxime ex hoc Mysterio agit, latius demonstrabimus. Quamvis alioquin propria sua absurditate ruat, si modo recensatur & detegatur. Ad prædictam itaque distinctionem inter cognitionem per, & præter naturam à Deo revelatam, nullo modo requiritur, ut, quemadmodum infert Anonymus, somniemus, *Prophetas habuisse mentem non humanam, ad eoque eorum sensationes & conscientiam, alterius prorsus naturæ, quam nostræ sunt, fuisse*. Sed sufficit eos Humana mente, & ejusdem naturæ perceptionibus & conscientia, per revelationem

pag. 2.

nem variis modis inter se compositis & digestis, atque ita varia patefacientibus, quemadmodum in diversa literarum permutatione orationes ac sententia variantur, sibi conscios fuisse, eorum quæ nullo modo ex innata notitia cognosci & patefieri potuissent. Et cum *Naturalis Scientiæ propagatores* etiam ea quæ cognoscunt, certa cognitione, & à Deo revelatâ, cognoscent; ac ea quæ præter naturam revelata creduntur, eodem modo ab omnibus à quibus creduntur, certa cognitione revelata cognoscentur; quemadmodum ea quæ naturali scientia nota sunt, ab omnibus certo cognoscuntur; Anonymo nulla ratio superest, cur etiam eos, simili vocis abusu, *Prophetas vocari posse* neget.

§. 4. Qua ratione *Mens & ejus natura prima divinæ Revelationis causa statui possit*, supra Capite Secundo late demonstravimus. Verum ne Anonymus prædictum suum Mysterium nimis mature detegere cogeretur, *de Naturali lumine* non nisi admodum *pauca dicit*, satis speciosa. Quamvis ad scopum quem præterdit, Theologiæ scilicet & Philosophiæ, vel Rationis & Revelationis distinctionem, plura de eo dici plane necessarium fuerit. Quare nos coacti sumus, veram naturalis luminis, & per illud naturaliter factæ revelationis, rationem latius & apertius deducere. Ut ita præscinderemus eam quam captat Anonymus occasionem, sub veri specie pudendum suum Atheismum adstruendi & propagandi. Nam quomodo patefieret ea distinctio, si non utriusque natura proponeretur & explicaretur? Unde pateret, succedente Revelatione Prophetica non abjiciendam esse Rationem, nisi Rationis natura & certitudo exponatur?

§. 5. Præterita itaque Natura, de iis *quæ solam Scripturam spectant* loqui aggreditur. Traditurus *alias*, à naturalibus, *causas & media* quibus Deus ea hominibus revelat, *quæ limites naturalis cognitionis excedunt*, & etiam *quæ non excedunt*, primo asserit, *quicquid de us dici potest, ex sola scriptura peti debere*. Quod concedimus, si quærat, quomodo Deus ea revelaverit. Negamus autem, si quærat, quomodo Deus ea revelare possit. Nam homo naturaliter etiam, ex innata sibi Dei & Sui notitia, scire potest, Deum plurima sibi per externos & internos sensus, vel intellectum, si modo velit, revelare facile posse, quemadmodum id supra Cap. 4. late demonstravimus. Sed quomodo id præstiterit, & quæ sic revelaverit, cum *hodie, quod sciamus, nullos novos habeamus Prophetas*, fatemur, ex sola Scriptura petendum esse. Deinde hanc addit cautionem, *ut nihil de similibus rebus statuamus, aut ipsis Prophetis aliquid tribuamus, quod ipsi non clare dictaverunt*. Quam admittimus, si addat ea, de quibus, ex iis quæ dictaverunt, apertissimum est, quod Prophetis conveniant & convenerint. Non probamus etiam eorum temeritatem & negligentiam, qui omnium *causarum mediarum, & particularium*

rium curam abjiciunt, & in omnibus ita immediate ad Deum recurrunt, quasi existimarent eum nunquam facere, ut unum per aliud sit; atque ita perversissimum omnium mediorum neglectum introducentes, homines immediate à Deo omnia otiose expectare faciunt. Verum etiam ab altera parte non minus reprobamus eos, qui neglecto, vel etiam abnegato, seu nomine tenus tantum admissio Deo, qualis inter cæteros hic Anonymus est, omnia tribuunt æternis quibusdam Naturæ legibus & regulis; atque ita tollunt omnem Dei & creaturarum rationalium libertatem; ut & omnem Dei cognitionem, cultum, & pietatem, introducta quadam fatali necessitate, evertunt. Nam prioribus non minus absurdi sunt. Nec alia de causa, quam ut hoc suum Mysterium occulte introducat Anonymus, priores oppugnat; & nullo verbo ab iis distinguit eos, qui & Deum, & medias causas à Deo creatas & dependentes admittunt, & attentissime, suo loco & ordine considerant; sed eos cum prioribus confundit, & sub tali prætextu oppugnat. Consequenter, non, ut facit, obscure & ambigue concludere debuisset, *non omne id quod Scriptura ait Deum alicui dixisse, pro Prophetia habendum.* Quasi Scriptura, vel Deus in eadem, falsum quid asseruisset. Sed concludendum fuisset, non omne id, quod Scriptura ait, homines, qui medias causas absurde negligunt, pro supernaturaliter dicto habuisse, pro supernaturali cognitione seu Prophetia habendum esse. Verum id tantum pro tali habendum, quod vel Scriptura expresse dicit, vel quod ex circumstantiis narrationis aperte patet Prophetiam seu supernaturalem revelationem fuisse. Nam dicit Deus etiam per ordinaria naturæ media. *Qualia dicta*, si quis pro supernaturalibus habeat, aberrat.

§. 6. Hinc *sacra volumina*, sed satis negligenter, ut patebit, *percurrens*, asserit *omnia quæ Deus Prophetis revelavit, iis revelata fuisse, vel verbis, vel figuris, vel utroque hoc modo, verbis scilicet & figuris. Verba vero, & etiam figuras, vel veras fuisse, & extra imaginationem Prophetæ audientis seu videntis, vel imaginarias, quia nimirum Prophetæ imaginatio, etiam vigilaudo, ita disponebatur, ut sibi clare videretur verba audire, aut aliquid videre.* Verum quis miretur, hominem pure corporeum, & adeo cæcum, cui præter universum corpus nullus Deus est, non nisi corporeum revelationis modum in Scriptura invenire & admittere potuisse. Dicat itaque, si possit, quibus verbis vel figuris in Scriptura narretur Deum Josepho patefecisse significationem somnii, tum Pincernæ & Pistoris Gen. 40. tum Pharaonis, de futura maxima abundantia & penuria in regno suo Gen. 41. Dicat quibus narretur Danieli patuisse rem significatam somnio Nebucadnesaris, Dan. 2. Quibus ea quæ non intellexit Dan. 12: 4. 8. 9. An alicubi narratur, quod forte somniabit Anonymus, Deum ipsius somnii & visionis intelligentiam novo somnio patefacere, & sic in infinitum procedi, ac nihil revelatum cognosci? Ex-

H

plicet

plicet nobis quomodo Danieli à Deo datum sit intelligere somnia, Dan. 1: 17. cum alios lateret sensus vocum & significatio figurarum in somnio occurrentium. Quomodo viri Sancti per Spiritum Sanctum acti locuti sint 2 Pet. 1: 21. Quis fuerit ille Spiritus Sapientiae & Revelationis in agnitione Dei. Qui illuminati oculi mentis, de quibus Paulus Eph. 1: 17. 18. Verba proferat aut figuras quibus in Scriptura narretur Petro revelatum, quod ipse Christus testatur, nec carnem, nec sanguinem revelasse Matt. 16: 16. 17. Quibus Paulo, Gal. 1: 15. 16. Quibus verbis Deus patefaciat Sapientiam occultam, oculis, auribus, cordibus, 1 Cor. 2: 7—10. Absurde itaque concludit, nulla præter hæc media reperiri in Scriptura, quibus se Deus revelaverit Prophetis.

§. 7. Hos itaque revelandi modos, quos solos in Scriptura reperiri dicit, singulatim examinaturus, initium facit à revelatione quæ verbis facta fuit, & asserit *vera voce Mosi leges à Deo revelatas fuisse*, idque constare ex *Exod. 25: 22*. Cujus probationis efficaciam, quivis, locum inspiciens, agnoscere poterit. Verum *hanc solam, qua scilicet lex prolata fuit, veram vocem fuisse, mox se ostensurum* promittit. Poterit interim Lector si placuerit attente considerare vocem quam secundum Scripturam audivit Adamus Gen. 3: 8. 10. 15. 16. 17. &c. Noë, Gen. 6: 13. & 7. 1. & 8. 15. & 9. 1. Abraham, Gen. 12: 1. Jacob, Gen. 31: 3. & 35. 1. 13. Moses, Exod. 6: 1. 3. Miriam, Num. 12: 4. Josua, Jos. 1: 1. & 4. 1. & 7. 10. Gideon, Jud. 7: 2. David, 1 Sam. 23: 4. 2 Sam. 2: 1. Salomon, 1 Reg. 11: 11. Semaja, 1 Reg. 12: 22. Nathan, 2 Sam. 7: 4. 5. Ahia, 1 Reg. 14: 5. Elia, 1 Reg. 17: 2. 8. 9. & 18. 1. & 19. 9. 13. & 21. 18. Esaia, Esa. 7: 3. & 38. 4. Jeremia, Jerm. 1: 4. Ezechiel, Ezech. 1: 3. Et examinare num ex iis nullus veram vocem audiverit. *Vocem qua Deus Samuelem vocavit* 1 Sam. 3: 4. 7. 21. *suspicaretur veram fuisse, nisi cogeretur distinguere inter Prophetiam Mosi & reliquorum Prophetarum*; Quasi non fuisset sufficiens distinctionis ratio, si non hæc fingeretur. In sequentibus eam suo loco ex professo dabimus. Et idem ex eo colligere, *quod ipsa vocem Heli, quam Samuel maxime audire solebat, referebat*, non minus ineptum est. Nam quidni potuisset Deus formare veram vocem quæ voci Heli similis erat? Et præterea unde novit eam voci Heli similem fuisse? suspicatus quidem est Samuel se ab Heli vocari: sed id magis ex similitudine vocis contigisse, quam ex eo quod ignorans cujus esset vox, & certus nullum præter Heli adesse, eam ab Heli prolatam existimaverit, probare nullo modo poterit. Nam & Heli, Deum Samueli locutum esse, conclusit, quod nullum alium præter se & Samuelem adesse novisset. Et ipse textus testatur *Deum se Samueli manifestasse in verbo Domini. Imaginariam fuisse vocem quam Abimelech audivit* Gen. 20: 6. utpote in somnis perceptam, negari nequit.

Pap. 4

nequit. Sed tamen cum ex imaginariæ vocis perceptione in cerebro reperitur, quicquid ex veræ perceptione in eo datur, vox imaginaria eo respectu etiam vera est. Nec imaginaria dici potest, quam quatenus cerebrum, seu internum sensorium, non ab externi corporis motu, sed interne ab ipso [Deo] determinetur. Verum eum *imaginari potuisse voluntatem Dei*, plane absurdum est. Nam ea non nisi intelligi potest. Qualis enim ejus imago foret? Sed purum corpus, sine intellectu, non nisi corporeas imagines admittere potest.

§. 8. Jam videamus quid in medium adducat de illa voce quam solam habet pro vera. Narrat *se aliquando ex opinione quorundam Judeorum suspicatum fuisse, verba Decalogi non à Deo prolata, sed Israelitas strepitum tantum audivisse, nulla quidem verba proferentem, atque eo durante leges decalogi pura mente percepisse.* Quia videbat verba Decalogi Exodi variare ab iis Decalogi Deut. Cum Deus semel tantum locutus sit. Jam vero melius edoctus, dicit, nisi Scripturæ vim inferre velimus, omnino concedendum est, *Israelitas veram vocem audivisse.* Nam Scriptura Deut. 5. 4. *expresse dicit, de facie ad faciem locutus est Deus vobiscum.* Quas olim foverit absurdas sententias, non est quod examinemus, hoc tempore satis copiosas habet. Ipse Deus Exod. 20. 22. dicit *eos vidisse* seu clare percepisse: nam unus sensus pro alio ponitur; *quod cum illis de cælo locutus sit.* Quod autem in Exodo & Deut. variant verba Decalogi, mirum non est. Nam illic ipsius Dei verba proponuntur: hic vero Mo-
sis eadem memoriter referentis; & quidem ea libertate, ut voces transponat interdum; quædam cum idem significantibus commutat; omittat quædam satis nota ex prioribus; addat alia interpretamenti vice. Est enim Deuteronomium nihil aliud quam lex & Historia summatim repetita, in eorum gratiam, qui promulgationi legis, rebusque illis non interfuerant. Præterea similis verba mutandi libertas etiam aliis in locis S. Scripturæ occurrit, ut Gen. 17:4. coll. com. 7. Gen. 24: 17. coll. com. 43. Exod. 11: 4. 5. coll. cap. 12. com. 29. Exod. 32: 11. &c. coll. Deut. 9: 27. &c. *Magis ei cum Scriptura convenire videtur, quod Deus aliquam vocem vere creavit, qua ipse Decalogum revelavit.* Verum cum vox non sit Res aliqua, sed certus rei corporeæ modus & motus, cogitari nequit, quomodo vox illa crearetur. Si enim novum corpus, & novum motum requirat; figmentum erit, quod nulla nititur ratione; imo quod multis modis repugnat & contradictionem involvit. Si vero novam, tantum motus determinationem; ea creatio dici nequit, nisi asseratur hominem, qui rerum corporearum motus sua cogitatione quotidie de novo determinat, etiam creare. Sed nec hoc inconceptibili suo figmento sibi satisfacere potuit. Nam, inquit, *non parum à ratione alienum videtur, statuere, quod res creata, à Deo, eodem modo ac reliquæ, dependens, essentiam, aut Existentiam Dei, re aut verbis exprimere, aut explicare per suam personam*
H 2 posset;

posset ; nempe dicendo in prima persona ego sum Jehova Deus tuus, &c. Fateor nullam creaturam, quippe finitam, Dei essentiam infinitam exprimere posse. Aut verbis vere dicere, in prima persona, *Ego sum Jehova Deus tuus*. Sed Deus id homini quidem mediante creatura dicere potest, id est, externis corporeis signis, quibus homines sua cogitata sibi mutuo inter se patefaciunt, exhibitis, significare, se qui ea signa præbet, esse Deum ejus cui talia signa facit occurrere. Ita ut hominibus significativus corporeus motus immediate à Deo determinatus, non nisi rationem signi habeat ; nullo modo vero exprimat divinam essentiam, aut de se in prima persona loquatur. Quemadmodum si quis alteri dicat, *ego intellexi*, vel sum intelligens, ei quidem illum significat, & per externum illum sonum occasionem præbet, cogitandi de illo & intellectu illius, qui sonum illum per corporis alicujus directionem excitat: sed nullo modo cogitandi vel os & linguam, aut sonum illum vel in prima persona loqui, vel aliquid intellexisse: sed id quod os & motum sua voluntate determinando, sonum excitat. Verum inquit, *quia os ad naturam hominis id dicentis refertur, & etiam is cui id dicitur, naturam intellectus perceperat, mentem hominis loquentis per comparationem sui facile intelligit*. Hominem sibi similem ex comparatione sui cognoscere, negari non potest. Sed se non nisi ex comparatione Dei cognoscit. Nam imperfectum non nisi ex perfectiore innotescit: non contra. Cognoscens ergo hominem mentem suam non patefacere, nisi per corpus essentialiter secum unitum, ignorare nequit, Deum perfectissimum, omnium dominum, nulli corpori alligatum, eam quovis corpore, non ita secum unito, patefacere posse. Nam ut motus, folius corporis cum mente uniti, ad ejus voluntatem reguntur & determinantur: sic cujusvis corporis motus Divina voluntate determinari possunt. At, inquit, Hebræi *nil præter Dei nomen antea noverant, & ipsum alloqui cupiebant, ut de ejus existentia certi fierent*. Quæ omnia falsa sunt. Iis enim inerat naturalis facultas formandi notionem Dei, seu entis perfectissimi. Et manifestum fuit in iis, non minus quam in gentibus, τὸ ἄγνοον τὸ θεῶν quod de Deo cognoscibile est Rom. 1: 19. Nec cognoscitur nomen cujus significatio vel res significata non innotescit. Est enim brutus sonus; & ne quidem Dei nomen dici potest. Nec de Existentia Dei incerti fuerunt, & certi reddi voluerunt, nam eam multis modis noverant, & Ægyptiorum servitute pressi, auxilium Dei alta voce inclamaverant Exod. 3: 7. 9. ac de futuro ejus auxilio plurimis miraculis certi redditi fuerant. Sed cum ipse Deus Mosi ad majorem certitudinem de obtinenda divina gratia Exod. 3: 12. hoc dedisset signum, quod cum Hebræis ex Ægypto eductis in eodem monte Horeb Deum coliturus, seu cultum ad divinam voluntatem restitutus & ampliatus esset, non adfuerunt nisi ut divina mandata reciperent; & Deum sibi notissimum ad voluntatem
ejus

ejus colerent ; atque ita de promissa gratia plane certi redderentur. Quare ineptum est quod quærit, *quid si Deus labia Mosi, imo alicujus bestię contorsisset ad eadem pronunciandum, & dicendum, ego sum Deus, an inde Dei existentiam intelligerent?* Nam si homini ex circumstantiis pateret, eam labiorum contorsionem, non nisi ad existentis Dei voluntatem dari, commodissimam haberet occasionem de existente Deo cogitandi, & sic actu ejus existentiam sibi proponendi. Sed qui naturaliter non cognoscit, seu Dei notionem excitare non potest, qualis nullus hominum datur, fateor inde talem non acquireret notionem aut facultatem eam excitandi. Nam ea non nisi immediate à Deo indi potest. Et Israelitis cum omnibus hominibus indita fuit. Non hoc modo indi demum debuit: nam sic nunquam indi potuisset; cum omnis revelatio Dei naturalem notitiam supponat. Imo hanc inditam fuisse, ab ipso Anonymo supponi debuit, cum dicit, *quod Deum cupiebant alloqui, ut de ejus Existentia certi fierent.* Nam proculdubio concipiebant, & existere cognoverant id quod cupiebant alloqui. Non etiam eos ipsum nomen alloqui desiderasse credi potest: nam irrationales non fuerunt. Atque adeo petitioni eorum satisfactum fuit, cum Deus per motum alicujus creaturæ significavit & patefecit, se non tantum existere, sed etiam divinam suam gratiam iis abundantissime largiturum. Verum ut hac occasione suum Mysterium, de Deo corporeo, recte suo tractatui substrueret, inquit, *Scriptura omnino indicare videtur Deum ipsum locutum fuisse, & Judæos non tantum eum loquentem audivisse, sed Magnates eum etiam vidisse, Exod. 24. Nec lex, Mosi revelata, cui nihil addere nihil adimere licebat, unquam præcepit ut credamus, Deum esse incorporeum. Nec etiam eum nullam habere imaginem sive figuram, sed tantum Deum esse, eique credere, eumque solum adorare, à cujus cultu ne discederent, præcepit ne ei aliquam imaginem affingerent, nec ullam facerent.* Deum ipsum locutum esse supra concessimus, & certissimum est. Quamvis etiam verum sit Hebræos legem accepisse *ἡς διαταγὰς ἀγγελῶν* in dispositiones Angelorum Act. 7: 53. Et eam ordinatam fuisse *δι ἀγγέλων* per Angelos in manu Mediatoris, Gal. 3. 19. Cum eam promulgaverit Angelus ille Fœderis, Dei Filius, plurimis Angelorum custodiis, tum ad augendam legislatoris Majestatem, tum ad multiplicandum audientium terrorem, stipatus, ut patet ex coll. Deut. 33: 3. Et Exod. 20: 20. Qui jam tum in Ecclesia versari, & cum Patriarchis colloqui, ac omnia quæ illustrissimam Dei præsentiam requirere videbantur peragere consueverat. Quique Mosi in rubo apparuerat Exod. 3: 1. 2. & ibid. com. 12. se in hoc monte colendum prædixerat. Sed Deum fuisse corpus illud, quo mediante formata fuit loquela: nullo modo indicare videtur Scriptura. Imo aperte repugnat ratio, & omnis loquendi modus. Loquitur enim qui corpus sua voluntate regit: at is Deus est. Loquentem audimus & videmus, cujus

cogitata & præsentiam percipimus per signa corporea. Atque ita Deum loquentem audimus & videmus. Ipsum loquentem itaque non nisi corpus esse, plane repugnat: cum corpus nihil cogitet. Corpus cum eo essentialiter unitum nulla requirit necessitas, cum sufficiat id ejus voluntati subiectum esse. Non præceperit Lex Mosis ut Deum credamus incorporeum esse. Omnibus innata Dei Notio id præcipit; nec admittit alium de Deo formari conceptum. Deum enim non Deum concipit, qui eum corporeum cogitat. Perfectum imperfectum. Ens primum, & à partibus se prioribus dependens. Sibi omni modo in se sufficiens, & tamen non nisi Extensio. Quæ si non repugnent, non repugnabit quicquam. Sed hæc latius supra Cap. 2: §. 9. 10. Nec Natura nota Mosis legi superadduntur: sed ad eam præsupponuntur & in ea continentur. Ita ut Lex id, quamvis non revelet, tamen non relinquat liberum, sed certissimum supponat. Christus id manifeste docuit Joh. 4: 24. dicens Πνεῦμα ὁ θεός Spiritus Deus, & adorantes eum in spiritu & veritate oportet adorare. Sed ut non tantum negative, verum etiam positive, suum Deum corporeum adstruat, dicit, *Quin imo Scriptura clare indicat Deum habere figuram, & Moysen eam adspexisse, nec tamen videre contigisse nisi Dei posteriora. Quare non dubito quin hic lateat aliquod Mysterium.* Respicit hic locum Exod. 33: 18 — 23. Ubi Moyses, ad majorem fiduciam & quo partes suas alacrius obiret, Dei Gloriam sibi propius & evidentius manifestari desiderat. Et non prorsus repudiatur ejus oratio, sed quantum fas erat exauditur. Exhibetur oculis ejus spectanda Dei Gloria: sed ita ut visio vigorem & animam quasi receperit à voce. Et ne oculi excæcarentur divinæ gloriæ splendore, quasi in fissura rupis collocatus, ita fuit contactus à Deo, ut oculos longius quam fas esset ad curiosum nimis aspectum intendi eo non potuerint. Atque ita quasi ex loco profundo & obscuro splendentis divinæ gloriæ radios quosdam percepit. Solem ipsum non vidit. Sed lumine quasi prætereunte & fugiente divinæ gloriæ posteriora vidit; non summam ejus claritatem, & omni creaturæ incomprehensibilem fulgorem. Nullam itaque Moyses hic vidit figuram. Nullius scriptura meminit. Nam posteriora Dei, non nisi prætereuntis divinæ Gloriæ remissiores radii fuerunt. Quodnam ergo hic latere potest Mysterium, si non fingat sibi Anonymus Corporeum Deum; qui non nisi iniquitatis, & minime divinum, Mysterium est; & monstrum corruptissimæ mentis monstruosissimum. Quæ autem de hac Dei voce latius dicit Cap. 14. pag. 165, ibidem examinabimus.

§. 9. A Revelatione verbis facta transit ad eam quæ per solas imagines contingit. Verum si imaginum res significatæ, nec immediate, nec mediantibus verbis revelentur intellectui, non nisi frigidæ & inanes visiones sunt, quæ nihil revelant. Et si ipsæ imagines mente non percipiuntur, non nisi vanæ
&

& umbratiles picturæ sunt, nulli quid significantes. Si quis enim non videat imaginem, quid revelabit? Et si videat, quid patefaciet ignota significatione? Videbant Pharaon, Nebucadnezar, Belzazar & alii imagines: sed quid intelligebant per eas, quamdiu Deus eorum mentibus non revelabat quod significabant. Sit etiam rei notæ imago, ut hominis, bovis, ollæ, &c. Unde patebit quid per eas significatum voluerit Deus? *David* 1 *Paralip.* 21: 16. videns Angelum manu gladium prehendentem, noverat quid significaret, quia Gad Propheta jam inter tres pœnas proposuerat Angelum Domini vastantem omnia. Quare Anonymus hanc male profert tanquam revelationem per solam imaginem. *Nec Bileam* solam vidit imaginem Angeli, & ex ea Dei iram cognovit *Num.* 22: 31. 32. Sed & audivit verba Angeli dicentis, se exivisse in adversarium ejus; & illa intellexit. Ita ut per imagines solas nulla fiat revelatio, nisi vel mediantibus verbis, vel immediate patefiat intellectu res significata.

§. 10. Quantum autem ad ipsas *Angelorum apparitiones*. Nec existimandum cum Maimonide eas *semper in somnis* contigisse: nec *apertis oculis ipsos Angelos videri posse*. Priori enim manifeste repugnat Scriptura. Nam apparuerunt Abrahamo *Gen.* 18: 1. 2. cum in ostio tabernaculi sederet & dies incallescere. Lotho circa vesperam cum sederet in porta Sodomæ *Gen.* 19: 1. 2. Gideoni cum excuteret frumenta in torculari *Jud.* 6: 11. Elifæ & timido ejus puero cum ab exercitu circumdarentur *2 Reg.* 6: 17. Cum quibus conferri possunt apparitiones quæ contigerunt *Matt.* 28: 2. 5. *Luc.* 1: 11. 28. & 2. 9. *Act.* 1: 10. & 5. 19. Omnes vigilantibus factæ. Nec posterius Scripturæ minus repugnat. Nam *Hebr.* 1: 7. 14. expresse Spiritus dicuntur. Et Christus *Luc.* 24: 37 — 39. probat se non esse Spiritum, quia corpus erat, & visu ac tactu sentiri poterat. Aperte innuens Spiritum nec manibus, nec oculis percipi posse: Ita ut ineptissimus sit Anonymus, cum dicit, *quod garriant, & nihil curent quam nugas Aristotelicas & sua propria figmenta ex Scriptura extorquere*, qui id nobiscum secundum Scripturam negant. Verum aliud dicere non potuit hic homo. Est enim hæc pars Mysterii: quod fovet de Deo corporeo. Nam si Deus corpus sit, nec Angelus, nec humana Mens aliud quid esse potest. Sed parum sibi constare videtur, nam *cap. 4. pag. 50. Angelos pro ipsa voce creata* sumit; quam certe nullus apertis oculis videre potest. Prætexit autem has nugas Aristotelicas esse, & ut tales à se rejici, quo magis videretur accedere recentioribus Philosophis, Aristotelis dogmatibus non adeo alligatis. Sed toto coelo ab iis distat, nam spiritus seu Dei, Angeli & Mentis à corpore distinctio, primum iis totius Philosophiæ fundamentum est. Cui plane contrarium hic struit Anonymus. Quantum autem ex Scriptura petita Christianorum doctrina de Angelis, & Spiritibus creatis, distet ab Aristotelis nugis de

de Intelligentiis, unicuique patebit, qui modo ultimos Metaphysicorum libros inspexerit.

§. 11. Præter Revelationes per *imagines* reales, statuit etiam multa revelari per *non reales*, seu à *sola imaginatione Prophetæ dependentes*. Verum crediderim eum se non intellexisse. Nam licet per illas intelligat, quæ excitantur à veris objectis extra cerebrum existentibus: per has vero, quæ in cerebro formantur absque veris objectis externis; nullo modo hæc tamen à Prophetarum imaginatione sola dependere dici possunt. Nam si imaginationem sumat pro facultate formandi, sibi, ex se, in suo cerebro tales imagines, & ab ea dicat imagines dependere. Jam non Deus, sed ipse Propheta sibi sua signa formaret, & sibi significaret quod per ea revelaretur. Quod absurdum est. Si vero per imaginationem intelligat ipsam formationem imaginum, ea non nisi à Deo dependet. Et imagines à Deo immediate sine objecto externo in cerebro formatæ non minus reales sunt, quam quæ mediate per externum objectum formantur. Nec his quicquam revelari potest, nisi præter eas intellectui pateat res significata. In *Josephi* cerebro à Deo formabantur imagines Solis, Lunæ, & Stellarum *Gen. 27: 9.* Has percipiebat mente sua. Sed intelligebat præterea significatum. Non vi illarum imaginum quæ si Deus voluisset aliud significare potuissent: sed ipsius mentis & intellectus illuminatione divina; qua docebatur à Deo tales cogitationes ad illas imagines formare. Hæc enim à se mutuo separari posse, patet in *Nebucadnesare*, & aliis non intelligentibus suas visiones. Imo ipse *Petrus Act. 10: 10. 11. 17.* aliquandiu hæsitavit, quidnam esset visio quam viderat. Quomodo vero *Josue* facta *Revelatio cap. 5. com. 13. 14. 15.* possit dici contigisse per *imagines* non reales & *verba*, nequit intelligi. Nisi id quod extrinsecus ejus oculis occurrebat, habeatur pro sola imagine illius quod videbatur esse: cum revera nihil adsit, unde concludatur quod non fuerit id quod videbatur, scilicet verum corpus, instar humani formatum, & manu verum gladium tenens. Imo si ejus tantum imago fuisset, revelatio tamen facta dici non posset per imaginem non realem: nam ea nullum admittit objectum externum. Et verborum eadem ratio est. Revelata *Esaiæ cap. 6: 1: 2. 4.* non nisi per *imagines* à Deo in cerebro formatas, & *imaginaria verba*, per motum etiam à solo Deo in cerebro determinatum, absque ulla intellectus illuminatione & perfectione, occurrisset, dici nequit, nisi quis Prophetam vel pro automato habeat, vel non aliam censeat ei contigisse revelationem, quam Pharaoni & aliis, revelata non intelligentibus.

§. 12. *Hæc omnia*, scilicet Deum Prophetis vel verbis vel figuris, vel utrisque revelasse quæ revelavit: & non nisi Mosem vera verba audivisse, ceteras vero imaginaria tantum, *clarius*, inquit, *confirmantur ex textu Num. 12: 6. 7. 8.* ubi hæc verba: *Si fuerit Propheta vester*, seu inter vos, ego *Dominus*

in-

in visione ei notus sum, seu me revelabo, in somnio loquar in eo, vel ei, vel cum eo: Non sic servus meus Moses. Ore ad os loquar in eo, & visione, & non in ænigmatibus, & similitudinem, ideam vel imaginem Domini contem- plabitur, seu aspiciet. Ubi Moses à ceteris Prophetis distinguitur, iisque præ- fertur in his tribus. I Quod Deus ei loquatur ore ad os. II. Quod ei non inno- tescat ænigmatibus. III. Quod Domini similitudinem aspiciat. Cum cæteris innotescat in visione, & ænigmatibus & somniis. Quarum phrasium vera si- gnificatio si observetur, patebit omnem Mosis præferentiam in eo consistere, quod Deus se ei familiariter, clarius, & majore cum splendore revelaverit. Nullo modo vero, quod cæteris non fuerit locutus vera voce. Multo minus, quod Deus eorum mentibus nihil immediate revelaverit. Quod tamen pro- bandum fuisset.

§. 13. Ut autem ex hoc loco distinctius pateat differentia Mosis & cætero- rum Prophetarum, singulas has phrasas aliquanto penitius inspiciamus, & quid in Scriptura valeant, diligentius examinemus. *De ore ad os loqui*, in Scriptura nihil aliud est, quam instar amici familiariter, & coram, quasi in præsentia loqui, ut patet Jerem. 32:4. & 2 Joh. 12. seu sine intermedio alio: nam hinc omnes cæteri Prophetæ Mosis Prophetias ab ipso tenebantur recipere; & iis multa per Mosen, non contra, revelabantur. Quare cum Miriam hanc Mosaicæ Prophetiæ dignitatem diminuere tentaret, quasi Moses cum Cusiticam duxisset uxorem patefecisset se non in omnibus suis Revelationibus à Deo duci; & ideo aliorum revelationes ejus revelationibus cedere non debe- re; ac consequenter ipsum Mosen non minus teneri ab aliis divina revelata re- cipere, quam alii ab ipso; Deus eam Mosis dignitatem manifesto hoc oracu- lo confirmavit, & pronunciavit eum esse fidelem servum in tota domo sua. Num. 12:7. ac Miriam ob eam seditionem justa poena publice multavit. Quandocunque vellet Deum adibat Moses, & divina responsa referebat Num. 7:89. loquebatur ei Deus *sicut solet loqui homo ad amicum suum* Exod. 33:11. Videns vigilansque comiter & benigne, sine terrore divinas hauriebat revelationes. Cum alii non nisi certis temporibus compotes fuerint doni Pro- phetici; & multis modis id ipsum excitare, & à Deo flagitare debuerint; ac tremebundi sæpius & metu profligati divina responsa receperint, ut patet Dan. 10:7.8. *In visione* vero, quod Græce *in visis*, non in ænigmatibus lo- qui, est aperte, & sine figuris, quibus aliud videtur, aliud significatur, ut alibi currus, ossa, olla, spicæ, boves, &c. aliquid revelare. Non legitur au- tem Mosis tales figuras unquam propositas fuisse. Hinc etiam Exod. 33:11. dicitur, quod *Deus Mosis loquebatur facie ad faciem*. Et Deut. 34:10. quod *eum Deus noverit de facie ad faciem*, se scilicet, & suam voluntatem, ei pate- faciens sine ulla figura. Nam licet notissima sit figura, semper tamen est ob- scurum

scorum aliquo modo quod per eam patefit. Ita ut *post Mosen non surrexerit Propheta sicuti Moses*; excepto Christo qui Mose major & dignior fuit; & de quo ipse Moses Deut. 18: 15. 16. Nulli enim omnia sine figuris tam aperte patefacta fuerunt. Est etiam hoc insigne populi Judaici inter cætera privilegium, quod Deus inter eos visus sit, & cognita voluntas ejus, non tantum in ænigmatibus, sed & *oculo ad oculum* Num. 14. 14. Tertia autem phrasis, scilicet *aspicere similitudinem Domini*, est summam aspicere Dei gloriam, Filium Dei, Deo simillimum & ipsum Deum apparentem externo & gloriosissimo splendore divino. Quem nullus majorem aspexit ac Moses Exod. 33: 18. 20. 22. 23. & 34. 5. 6. 7. quamvis tantum ejus posteriora, & veluti abeuntis remissiores radios, oculis hauserit. Facies ejus, cum de monte descenderet, hinc adeo splendebat, ut ipsum accedere metuerent Israelitæ Exod. 34: 29. 30. & ipse faciei velum, de quo Paulus 2 Cor. 3: 7. imponere debuerit. Unde sed inepte satis, Rabbinii dicunt Mosen vidisse per unicum speculum purum & clarum; reliquos per plura; ut & per obscura, & commaculata figuris. Nam ipse Moses rectius absque figuris, absque speculo vidisse dicitur, cum viderit de facie ad faciem, de oculo ad oculum. Aliis autem Prophetis, nec tam familiariter, nec tam aperte, nec tanta cum gloria Deum se patefecisse, non modo docent terror & trepidatio eorum, quibus inter recipiendas revelationes correpti fuerunt, ut & itata vel incerto determinata Prophetandi tempora, cum Mose nunquam non pateret aditus ad Deum, sed & infinitæ figuræ & ænigmata, quibus Deus se iis revelavit. Docent hoc Scala Jacobi, Gen. 28: 12. Fasces Josephi Gen. 37. 7. Panis subcinericius Gideonis Jud. 7: 13. Jeremiæ calathi ficuum Jerm. 24: 1. Ezechielis ossa, & ligna cum inscriptis nominibus Judæ & Josephi Ezech. 37. Quatuor animalia Danielis cap. 7. com. 1. 3. Amosi paroscuridæ Amos 7: 1. ut & ficus æstivorum fructuum ibid. cap. 8. com. 1. Zachariæ candelabrum & volumen volans cap. 4. com. 2. & cap. 5. com. 2. Ut nihil dicam de plurimis aliis. De Esaia dicitur Joh. 12: 41. quod viderit Gloriam Dei: sed non ut Moses de oculo ad oculum, verum in, visione, ut patet Jef. 6: 1. Vidit eam Ezechiel sed similiter non de facie ad faciem, ut liquet Ezech. 10: 1. 2. 4. & 11. 22. 23. & 45. 5. Vidit eandem etiam Daniel cap. 7. com. 9. 10. Vidit Micha 1 Reg. 22: 19. Vidit Amos cap. 9. com. 1. sed ut cæteri, non ut Moses, cui nullus similis surrexit post eum, quamvis ejus præ cæteris prærogativa semper etiam locum reliquerit, huic Dei responso, quod *homo vivus Dei faciem videre non possit* Exod. 33: 18. 20. Præterea Mose non nisi vigilanti se patefecit Deus, cæteris ut plurimum in somnis, ut patet in Jacobo, Gen. 28: 12. & 46. 2. Samuele, 1 Sam. 3: 3. 4. Nathane, 2 Sam. 7: 4. 17. Salomone, 1 Reg. 3: 5. & 9. 1. 2. 3. Elia, 1 Reg. 19: 9. 10. Daniele cap. 2. com. 19. & 7. 1. 2. 13. Paulo, Act. 16: 9. & 18. 9. & 23. 11. aliisque
sine

sine fine pluribus notissimis. Hinc dicuntur hæ visiones noctis Job. 4: 13. & 33. 15. Dan. 2: 19. & 7. 13. seu visiones capitis alicujus, cum in lecto jacenti & somnum capienti in somnio exhibeantur, Dan. 2: 28. & 4. 5. 10. 13. & 7. 1. 5. Ita ut ex hoc loco Num. 12: 6. 7. 8. nullo modo probari possit, Deum non nisi Mosis vera voce locutum esse. Nam in plane aliis, jam designatis, constituitur Mosis præferentia præ cæteris. Multo minus hinc patet, Deum Prophetarum mentibus nihil immediate revelasse. Nam sine eo nihil ex ullis imaginibus significatum cognoscere potuissent. Nec ulla subest ratio, cur illud quod Deut. 34. 10. dicitur, Mosem Deum novisse *de facie ad faciem*, censent magis *intelligendum esse, per solam vocem*, quam cum idem dicitur Exod. 33: 11. ubi eandem Phrasin *de facie ad faciem* explicat quod cum Deo locutus fuerit, *ut socius, non vero perterritus*; quemadmodum etiam ipse Moses eam phrasin ibidem sic explicat, dicens Deum sibi locutum fuisse *ut vir cum amico*. Nam locus Exod. 33: 20. ubi dicitur quod *Moses Dei faciem non viderit*, quem hic adducit Anonymus ut probet Deut. 34: 10. *de facie ad faciem* novisse, intelligendum esse *per solam vocem*, multo magis fuisset aptandus Exod. 33: 11. ubi tamen & ipse textus, & Anonymus, eam phrasin, non de sola voce, sed de patefaciendi familiaritate sumunt. Ita ut manifestum sit, eum non nisi ex præjudicio suo, hunc locum Deut. 34: 10. ad solam vocem retrahere. Patet etiam quam infirmo tibicine nitatur totum hoc Anonymi figmentum de Revelatione per veram vocem soli Mosis facta.

§. 14. Adstructa absurda sua sententia de solo Mose veram Dei vocem audiente, jam conatur destruere omnem immediatam menti factam à Deo revelationem. Ut ita nihil sibi reliquum maneat in omni revelatione, quam illi cerebri motus, qui ad formandas imagines reales vel non reales, ut loquitur, vel ad extrinsece formatam vocem in cerebro reperiuntur. Quod revera est omnem tollere revelationem, & hominem considerare instar corporeæ tabulæ & statuæ omni mente destitutæ. Primo concedit *Deum posse immediate se hominibus communicare; nam, inquit, nullis mediis corporeis adhibitis Menti nostræ suam essentiam communicat*. Optime profecto. Sed ne sub bonis his verbis lateat ejus iniquitatis Mysterium, admodum scire desiderarem, quem habeat hic notionem Dei, quem hominis, quem communicationis illius, & qualem concipiat Mentem nostram, ejusque essentiam. Non Deus universum corpus est, & homo ejus immediata pars, cujus mens nullis corporeis mediis etiam communicatam à Deo habet essentiam, sed non nisi corpoream. Verum Deus est ens perfectissimum; à corpore plane diversum; Universum corpus ex nihilo creans & conservans; Et ex nihilo creatam mentem à corpore plane diversam cum eodem recte à se disposito immediate & essentialiter uniens; Atque ita & menti, & homini, & omnibus pro sua voluntate communicans

eam quam habent essentiam inter se omnino diversam. *Attamen*, pergit, *ut homo aliquis sola mente aliqua perciperet, quæ in primis nostræ cognitionis fundamentis non continentur, nec ab iis deduci possunt, ejus mens præstantior necessario, atque humana longe excellentior esse deberet.* Quod ipsum est omnem re-velatorum cognitionem ex homine tollere. Sive enim per ea, quæ in primis nostræ cognitionis fundamentis continentur, pro ratione sui Mysterii, intelligi velit, ea, quorum imagines ordinariis & nobis notis in natura regulis motus & quietis in nobis dari possunt: sive ea, quæ ex notionibus à Deo menti à corpore plane diversæ innatis deduci possunt; nunquam aliam quam naturalem cognitionem habebit homo; nunquam vel ex alio homine, vel ex Deo quid poterit intelligere, quam quod ipsa natura dicat. Præterea quicquid in primis nostræ cognitionis fundamentis continetur, & ab iis deduci potest, omnes homines æquali certitudine & dignitate percipere possunt atque amplecti; & idcirco secundum Anonymum nihil eorum fide revelatum recipi potest; quare consequenter etiam secundum ipsum Anonymum hinc sequitur, neminem mera fide quicquam revelatum amplecti posse. Ita ut hic & rectæ rationi, & omnibus notissimæ experientiæ, & sibi, apertissimus adversarius sit. Deinde falsa est quam reddit ratio. Quod mens, si cognoscat quæ in primis notionibus non continentur, necessario præstantior, & humana longe excellentior esse debeat. Nam ad ea cognoscenda, non requiritur ut novæ indantur notiones primæ, sed ut inditæ variis inter se modis uniantur. Sic enim per eas alia & alia, non aliter quam per literas & sonos diversimode inter se unita, innotescunt, quæ sine tali unionem revelata, ex iis per se cognosci non potuissent. Et talem unionem sola mente fieri posse, absque corpore, per se patet. Nam uti notionem illæ per se absque corpore reperiuntur in mente: sic etiam in ea sine illo, variis modis uniri possunt. Quemadmodum id semper fit cum Deus menti aliquid naturaliter ignotum revelat. Sed de his latius supra cap. 4. §. 2. 10.

pag. 7. §. 15. Quod ergo hinc concludat, *nullum alium ad tantam perfectionem, scilicet ut sola mente quid cognoscat, quod in primis notionibus non continetur, supra alios pervenisse præter Christum*, mera fraus est. Sic enim Christum, quem, ut demonstrabimus, omnino abnegat, & vix nomine tenus admittit, supra homines extollere videri voluit, ne aperte pateret A-Christianus: sed nimium pellucet. Nam si Christum consideremus secundum naturam humanam, non aliam quam humanam mentem habuit; Angelos enim spiritus humana mente longe excellentiores, non assumpsit, ut inquit Apostolus, Heb. 2: 16. sed semen Abrahami; & per omnia fratribus similis factus, formam servi accepit Phil. 2: 7. infirmitatibus affectus, & in omnibus tentatus ut nos Heb. 4: 15. Quidem absque peccato fuit ejus mens: sed non ideo minus

minus humana. Atque adeo nec Christo, quatenus homo est, secundum Anonymum, quicquam revelari posset; nec ab eo quid ultra cognosci, quam in primis humanæ cognitionis fundamentis continetur. Si vero divinam Christi naturam respiciamus, ipse Deus est, ut patet Joh. 1: 1. & 20. 28. 1 Tim. 3: 16 Act. 20: 28. Jud. com. 4. Rom. 1: 3. 4. & 9. 5. Et sic *Dei placita quæ homines ad salutem ducunt*, per se, & divina sua natura, sine revelatione cognoscit. Præterea si concederetur Christum quocunque modo aliqua cognovisse, quæ in primis nostræ cognitionis fundamentis non continentur, & idcirco percipi non possent nisi à mente præstantiore, & humana longe excellentiore; ea nobis revelare non potuisset. Nam cum à Deo non nisi humanam habeamus mentem, ea percipere nobis datum non fuisset; nisi forte hominibus præstantiores & excellentiores alicunde redderemur. Quod omnino absurdum est. Repugnat itaque sibi Anonymus, cum dicit, *Deum per mentem Christi se Apostolis manifestasse, ut olim Mosi mediante voce aërea*. Nam ab Apostolis, cum non nisi homines fuerint, percipi non potuisset. Præterquam quod hic nulla sit similitudo inter spiritualem Christi mentem, & aëream seu corpoream vocem à Mose auditam. Deinde formatam Dei vocem audiebat Moses & sensu percipiebat. Sed mentem Christi non sensibus percipiebant Apostoli: sed mediantibus verbis sensu perceptis significatam intellectu cognoscebant. Et ita non sentiebant, sed intelligebant. Ita ut Deus longe alio modo se Mosi per vocem aëream, & Apostolis per Christi mentem revelaverit. Ibi enim nil nisi corporis alicujus motum, seu sonum hominibus significativum excitavit. Hic primo mentem Christi tali donavit cognitione, qua paterent ei plurima quæ in primis humanæ cognitionis fundamentis non continentur, sed tamen humano cognoscendi lumine, si revelarentur, satis cognosci poterant; & deinde fecit ut Christus ea libere, verbis à se prolatis, Apostolis significaret, & intellectu percipienda proponeret. *Quare vox Christi, sicut illa quam Moses audiebat, vox Dei vocari non potest*. Nam illa immediate à Deo in tali corpore fuit excitata: hæc in Christi corpore humano, non nisi mediante Christi mente. Unde hæc, si sonus respiciatur, non nisi humana vox dicenda est, cum à Christo homine fiat. Si vero respiciatur res significata, & per eam revelata, fateor, non minus Dei vox, quam ea quam Moses audiebat, appellari potest. Nam non minus divina est, quam illa, seu non magis continetur in primis nostræ cognitionis fundamentis quam illa. Et idcirco, si homo, nihil quam quod in primis suæ cognitionis fundamentis continetur, sua mente, nisi humana longe excellentior sit, percipere possit; nullus, vel per eam vocem quam Moses audivit, vel qua Christus apud Apostolos usus fuit, quicquam revelatum, seu ultra id quod in primis humanæ cognitionis fundamentis continetur, cognoscere potuisset. Nullus enim habet

mentem humana longe excellentiorem. Et consequenter Anonymus tollit omnem qua vel Deus homini, vel Christo quatenus homo est, vel ipse Christus ulli ex suis Apostolis, quicquam ultra ea, quæ ex naturæ principiis innotescunt, id est, secundum Anonymi Myſterium, quorum imagines ordinariis & nobis occurrentibus in natura regulis motus & quietis in cerebro dari poſſunt, revelare poſſet, notitiam.

§. 16. Ut autem Anonymus pro Christiano habeatur, minime ſufficit, eum *hoc* ſuo ſenſu dicere, *Sapientiam Dei, hoc eſt, Sapientiam quæ ſupra humanam eſt, naturam humanam in Chriſto aſſumpſiſſe*. Nam cum id in Scriptura dicitur, non ſignificatur, Sapientiam Dei, ſeu ſapientiam vel cognitionem quæ in primis humanæ cognitionis fundamentis non continetur, in humana Chriſti natura fuiſſe, quemadmodum olim fuit in aërea voce quam Moſes audivit. Qualis hic eſt ſenſus Anonymi; quippe qui dicit, Deum ſc, ſeu ſapientiam ſuam, non aliter per mentem Chriſti Apoſtolis revelaiſſe, quam olim Moſi mediante voce aërea. Hoc enim non foret aſſumere naturam humanam: ſed per eam, ſignificari. Nec ſic Chriſtus ex divina & humana natura conſtaret, ut toties probatum, & plurimis Scripturæ locis ab omnibus Chriſtianis confirmatum eſt. Sed ut Deus olim per vocem in aëre formatam Moſi revelavit ſuam voluntatem, jam per ſimiliter formatam Chriſti mentem eodem modo Apoſtolis eam revelaret. *Chriſtus*, inquit cap. 4. pag. 50. *non tam Prophetam quam os Dei fuit*. Cum eum Prophetam futurum prædixerit Moſes Deut. 18: 15. & id Chriſto non tantum applicaverit Petrus Act. 3: 22. Sed etiam ipſe Chriſtus ſibi Luc. 4: 18. *Deus enim*, ait ibid. *per mentem Chriſti, ſicuti ante per vocem creatam, viſiones, &c. quædam humano generi revelavit*. Quod præter abſurditates jam aſſignatas univerſam Chriſtianam fidem, ejusque fundamentum, Chriſtum evertit. Nam non niſi eodem ſenſu dicit, *Chriſtum viam ſalutis fuiſſe*, ſcilicet quatenus ſapientia ſalutaris à Deo per mentem Chriſti, ut olim per vocem aëream Moſi, Apoſtolis fuit revelata. Et hanc ineptiſſimam ſuam ſententiam necdum certo habet Anonymus: ſed tantum per conjecturam. Nam, inquit, *quæ modo affirmavi*, de Chriſto ſcilicet, *ex ipſa Scriptura conjicio*. Quid enim huic homini certum eſſe poteſt. Et quantum ad rem ipſam. *Monere hic neceſſe eſt*, ait, *me de iis quæ quædam Eccleſiæ de Chriſto ſtatuunt, prorsus non loqui, neque ea negare, nam libenter fateor me ea non capere*. Verum cur hic non exprimit de quibus loquatur Eccleſiis? & de quibus earum dogmatibus? ſic ſcilicet nimis aperte pateret quantum ab omnibus Chriſtianis diſtet. Quantum à Scriptura. Quantum à veritate. Nam ex dictis luce meridiana clarius eſt, eum per Chriſtum nihil aliud intelligere, quam hominem, donatum mente, humana longe excellentiore, qua Deus ſuam ſapientiam, hominibus ſalutarem, Apoſtolis, non aliter quam Moſi per vocem aëream,

aëream revelavit; & qui sic hominibus salutis via fuit. De cæteris autem, quæ inter alias Reformatæ Ecclesiæ de Christo docent, tum circa divinam ejus Naturam & proprietates, ac unionem cum humana, tum circa nativitatem, vitam, officia, merita, passionem, satisfactionem, resurrectionem, glorificationem, & continuam pro suis intercessionem in cœlis, aliaque Scripturis manifestissima, monet se *prorsus non loqui*. Addens tamen, *se neque ea negare*. Nomine tenus saltem, nam de iis plane tacet. Sed interim talia struit fundamenta, quibus hæc, & similia quæ de iis docet Scriptura, plane destruuntur & evertuntur, si fieri possit errorem triumphare veritatem. Sic enim Atheam & A-Christianam suam mentem occultare non potuit, ut non undique pelluceret; & de facto negaret, quæ se negare nolle verbis expressis monuerat. Ut autem constaret, cur de iis nec loquatur, nec ea neget, hanc reddit rationem, quod scilicet *non capiat*; nam ex ejus sententia requirunt hæc mentem humana longe excellentiorem. Sed mirum profecto, eum hic usum non fuisse sua methodo interpretandi Scripturam, de qua Cap. 7. pag. 102. adeo gloriatur, quod *per eam indemonstrabilia plurima explicare, & de iis secure differere possit*. Alia procul dubio hic latet ratio; non potuit hæc scilicet aptare suo Mystero de Deo corporeo. Sed hoc aperte dici non debuit. Fundamentum vero earum conjecturarum hoc est, quod *nullibi legerit Deum Christo apparuisse, aut locutum fuisse; sed Deum per Christum Apostolis revelatum fuisse; eumque viam salutis esse. Et denique Veterem Legem per Angelum non vero à Deo immediate traditam fuisse, &c.* Et hac de causa, de Christi Natura, divinitate, cæterisque jam dictis, in Ecclesiis Christianis sine dubio admissis, non loquitur, nec eadem negat, sed tantum, ut dixerat, de Christo conjicit, quod non tam divinus Propheta, vel Deus ipse, quam os, & vox Dei sit; & Deus per ejus mentem sese Apostolis manifestaverit ut olim Mosis mediante voce aërea. Et quod hoc sensu, non autem alio scilicet, dicere possimus Sapientiam Dei naturam humanam in Christo assumplisse. Ac Christum viam salutis fuisse. Cur vero pro hac incerta sua conjectura non potius, uti debuit, conclusit, Christum divinæ naturæ participem, & ipsum Deum esse, quam corporeum Dei instrumentum? Hæc enim vera causa fuit cur Deus ei non apparuerit, & externa voce locutus non sit. Deinde, qualis est hæc consequentia, Deus per Christum Apostolis revelatus fuit, ergo Christus Apostolis fuit, quod Mosis vox aërea? Deum mediante Christi natura humana, se Apostolis revelasse, dubio caret. Sed quis hinc, nisi absurdissimus, concluderit in Christo divinam naturam non aliter cum humana unitam fuisse, quam vox aërea qua se Mosis revelavit Deus, vel cum re significata, vel cum Deo significante? Præterea supra pag. 5. *Scriptura omnino ei indicare videbatur Deum ipsum locutum fuisse*. Hic autem pag. 7. *legem per Angelum non vero à Deo immediate traditam fuisse*. Quis hæc
conci-

conciliet? Quomodo vero per Angelorum ministerium ipso Deo loquente tradita fuerit lex, supra diximus §. 8. Nam Angelus ille fuit ipse Deus, Filius scilicet, Angelus ille Fœderis. Cum Angelus huic Anonymo non nisi vox aërea sit, quam Deus formavit ut Mosis suam patefaceret voluntatem; ut patet ex Cap. 4 pag. 50, ubi negat Deum suas revelationes opinionibus *Angelorum*, *hoc est*, inquit, *vocis creatæ, & visionum*, accommodasse. Ita ut nec alio sensu Christum salutis viam dicat, quam quatenus olim Angelus ille, seu vox à Mose audita, fuit via, seu medium salutarem cognitionem acquirendi. Quid autem per Salutem intelligat, in sequentibus patebit. Saltem eam ultra hanc vitam extendi, ne quidem minima litera significat. Imo nulla conjectura ex integro ejus tractatu colligi potest. Existimate, quomodo de Christo & quæ quædam Ecclesiæ de eo statuunt, non loquatur, neque etiam eadem neget. Hoc tamen statuit discrimen inter Mosen & Christum (quamvis ut sibi constaret, non Mosen cum Christo, sed Mosen cum Apostolis, & Christum cum voce aërea conferre debuisset) quod *si Moses* (sub conditione loquitur: nam rem ipsam negat pag. 6. contra expressa Scripturæ verba Exod. 33: 11. quæ plane invertit, & nobis vindicata fuerunt §. 13.) *cum Deo de facie ad faciem, ut vir cum socio solet* (*hoc est mediantibus duobus*, Angelo scilicet seu voce aërea & Mosis, *corporibus*) *loquebatur: Christus quidem de mente ad mentem cum Deo communicavit*. Mosen mediantibus corporibus Dei voluntatem percepisse, negari non potest. Sed qua ratione Christus ex Anonymi sententia possit dici communicasse cum Deo de mente ad mentem equidem explicatum desiderarem. Nobis illud notissimum & certissimum est. Nam humanæ Christi menti, ex hypostatica Divinæ & Humanæ naturæ unione, multa supra cæteras immediate revelata fuisse, tota docet Historia Evangelica. Sed Anonymus mentem Christi considerat inter Deum & Apostolos, non aliter quam vocem aëream inter Deum & Mosen. Ita ut ex ejus sententia Christi mens non aliter cum Deo communicaverit, quam vox aërea, Mosis audita. Deinde cum requirat mentem non humanam, sed humana longe excellentiorem ut percipiat quæ in primis nostræ cognitionis fundamentis non continentur, nec ab iis deduci possunt, & Christus non nisi humanam habuerit mentem, nec Christus, secundum Anonymum in aliis cum Deo communicare potuit, quam quæ in primis nostræ cognitionis fundamentis continentur. Et si statuatur, quod tamen falsum est, Christum habuisse mentem non humanam, Christo communicata non potuissent patefieri Apostolis, nisi *forte intelligere vel potius somniare velit*, ut ipsis Anonymi verbis ineptis utar, *Apostolos corpus quidem humanum, mentem vero non humanam habuisse*. Quibus omnibus quod unquam in ullius perversa mente detestabilius monstrum natum fuit? Quid magis alogon, repugnans & contradictorium? Quid omnibus Scriptu-

Scripturis magis adversum? Quid plurimorum absurditatum magis frugiferum? Quam quod hic ab hoc impuro animali, de sacratissimo nostro Mediatore Christo, cui omnis nostra salus innititur, eructatum audivimus. Christum Deum ipsum esse, qui naturam humanam assumpsit, non instar vocis aut signi quo se patefaceret, sed ut tanquam divino-humana Persona suis indicaret & pararet viam salutis, ac Divinæ justitiæ pro mundi peccatis satisfaceret, ut quisque credens in eum non pereat, sed vitam æternam obtineat, adeo manifestum est in Scripturis & à nostris toties probatum, ut destructis absurdissimis Anonymi sigmentis, iis adversis, nos iis latius probandis inhærere minime videatur necessarium. Afferimus itaque, Neminem imaginationis ope, videlicet ope verborum aut imaginum Dei revelata accepisse cujus menti à Deo quid patefactum non fuerit. Et plurimis mentibus immediate non pauca patefacta fuisse, quæ nullis imaginibus in imaginatione occurrerant. In quo Christi mentem cæteras omnes excelluisse, testante Scriptura, extra dubium censemus. Atque adeo ad Prophetizandum nec requisitam fuisse mentem non humanam; nec suffecisse vividiorum imaginationem, sed necessariam fuisse mentis humanæ divinitus factam illuminationem divinam, cujus naturam & rationem exposuimus cap. 4. §. 6-12.

§. 17. Verum cum hæc humanæ mentis illuminatio passim in Sacris Literis facta dicatur per *Spiritum Dei Prophetis infusum, vel quod Prophetæ ex Dei Spiritu loquebantur* cum Anonymo hæc tria sunt inquirenda 1. Quid in Scriptura significet vox Hebræa *רוח* *ruagh*, quam, inquit, *vulgus Spiritum interpretatur*? 2. Quomodo aliquid in Scriptura referatur ad Deum, & Dei esse dicatur? 3. Quomodo explicanda sint Scripturæ loca in quibus de Dei Spiritu fit mentio?

§. 18. Quantum ad Primum. Septem diversas enumerat hujus vocis significationes. Quibus ex indicibus & concordantiis aliæ plurimæ superaddi possent. Possent etiam demonstrari, quod easdem non satis recte nunquam assumat. Sed cum id parum ad scopum nostrum faciat, quia plurimæ non pertinent ad rem præsentem, singulatim eas examinare, ne nimis operosi simus, superfedebimus. Solummodo in sequentibus attendentes, pag. 8. quid, & ex quibus aliquid concludat, & quam recte.

§. 19. Circa secundum, adducit quinque modos, quibus res aliqua refertur ad Deum, & Dei dicitur esse. Eorum ultimus nobis præcipue spectandus est, cum ei innitatur universus tractatus. Quinto itaque, rem Dei esse, dici asserit, *ad eandem in superlativo gradu exprimendum*. Ut *Montes Dei*, Psalm 36: 7. *hoc est montes altissimi*. *Somnus Dei*, 1 Sam. 26: 12. *id est profundissimus*. *Subversio Dei*, Amos 4: 11. *id est memorabilis*. *Salomonis scientia etiam Dei vocatur*, 1 Reg. 3: 28. *id est supra communem*. *Cedri Dei*
K Psalm.

Pſalm 80:11. *ad exprimendam inſolitam magnitudinem. Metus Dei* 1 Sam. 11:7. *id eſt admodum magnus. Et hoc ſenſu, inquit, omnia quæ captum Judæorum ſuperabant, & quorum cauſas naturales tum temporis ignorabant, ad Deum referri ſolebant.* Ad quæ reſpondemus, I, Quod negari non poſſit, ea quæ nobis occurrunt ſupravulgaria, ſæpe divina dici, ut patet 1 Chron. 12:22. Jon. 3:3. & plurimis aliis locis. Deus enim excellit omnia, & nihil non eſt infra eum. II. Quod id tamen non fiat, quaſi vulgaria minus à Deo, vel divina forent: ſed tantum quod in iis ſplendens Dei gloria, nonnullis hominibus, proprio ſuo vitio, minus occurrat, qui idcirco eadem non niſi per errorem pro minus divinis habentes, non niſi excellentia divina dicunt. III. Quod ex hac unica cauſa, nec omnes, nec iidem, nec eodem modo, ſemper eadem æque pro divinis habuerint; ſed pro diverſis cognitionis & errorum gradibus, diverſis temporibus diverſa. Qui olim, & etiam hodie, per media à Deo ſuppeditata perfectiorem ſibi compararunt rerum divinarum & humanarum cognitionem, ubique ſplendidiffimam Dei gloriam, etiam in vulgatiſſimis & minimis, vident. Sed qui minorem ſeu minus perfectam, habent cognitionem, minima & vulgaria negligentes, eam ſolum in maximis obſervarunt. Nam propter innatam conſcientiæ vim, fieri non potuit, eam in nullis obſervari, niſi lumen naturale, quo *Dei inviſibilia à creatione mundi, ex creaturis intelliguntur & perſpiciuntur*, Rom. 1:20. ſumma malitia tantis tenebris involveretur, ut nullos *veritatis in injuſtitiâ detentæ* radios patefacere poſſet. IV. Quod hinc quidem inſcium & ſux cognitionis ſecurum vulgus, nulli, vel quibuſcunque aliis cauſis potius, quam Deo, adſcribens minima & vulgaria, non niſi ſupervulgaria, quorum naturales cauſas, ut cæterorum, ſcire ſibi non videbatur, pro divinis habuerit & ad Deum retulerit. Sed quod tamen ideo non omnium quæ à Judæis ad Deum relata ſunt, & Dei dicta, naturales cauſæ reddi poſſint. Nam inter ea quæ ad Deum retulerunt, etiam talia fuerunt, quæ omnem humanum captum ſuperabant. Ita ut illi per errorem Deo denegaverint, quæ ei conveniebant; & adſcriperint quæ conveniebant, quamvis ex alia cauſa. Nam omnia quorum cauſas & cognoviſimus, & ignoramus Divina ſunt: Sed cum inter illa reperiantur etiam quæ nullas admittunt cauſas naturales, non quidem erramus, ſi omnia pro divinis habeamus, & ad Deum referamus: verum erramus, ſi omnia, quorum cauſas ignoramus, tales admittere negemus; id enim foret Deo noſtros adſcribere defectus, & creatam noſtram mentem divinorum operum regulam facere. Quem errorem errarunt Judæi, qui *tempeſtates, tonitrua, fulmina*, aliaque, ſic retulerunt ad Deum, quaſi nullas naturales cauſas admitterent; ideo tantum, quia ipſi, nihil inquirentes, eas ignorabant. Verum cum ad Deum referrent miracula, quæ

quæ revera nullas causas naturales admittebant; ea quidem recte dixerunt esse Dei opera nonnaturalia: sed tamen id non asseruerunt ex vera causa. Nam id non statuebant ex eo quod viderent, quemadmodum videre potuissent, si à Deo communicatis cognoscendi mediis recte usi fuissent, ea nullas causas naturales admittere, sed tantum quod ex ignorantia sua, non inculpabili, nullas eorum causas cognoscerent. Ita ut Anonymus errorem huic directe oppositum errer, cum censeat, nulla dari Dei opera quæ causas naturales non admittunt licet nos multorum ignoremus; & idcirco quævis miracula velit haberi pro naturalibus Dei operibus. Quod est Deum intra naturæ terminos & limites coarctare, & ex infinito finitum reddere. Ut itaque & hunc & illum evitemus errorem, ad Deum referenda censemus omnia quæ post legitimum examen nullas causas naturales admittere scimus, ut & omnia quæ tales admittere videmus. Et illa pro miraculosis, hæc pro ordinariis & naturalibus Dei operibus habemus. Atque illis accensemus omnia quæ nobis scriptura refert miracula. Inter hæc autem eminere censemus ea quæ in superlativo gradu per denominationem Dei expressa voluit Scriptura. Quod vero in *Genesi homines fortissimi, & magnæ staturæ, quamvis impii raptores, & scortatores, Filii Dei vocati fuerint*, desiderarem aliquo loco probari. Nam in cap. 6. com. 4. nihil tale quid occurrere, cuius insipienti patebit.

§. 20. His quasi munitus, transit ad *explicationem locorum Scripturæ quibus de Dei Spiritu mentio fit*. Varias etiam hic enumerat significationes vocum *Spiritus Dei*; quas omnes à nobis examinari nihil attinet. Observamus præcipue duo summa capita significationum quas profert; omnes enim non notavit. Primo significant creatum quid. Secundo Deum, vel Dei quid. Inter creata significant *ventum vehementissimum, siccissimum, fatalem* Esa 40: 7. cui addere potuisset Exod. 15: 10. Psalm 147: 18. Esa. 11: 15. Sed Gen. 1: 2. nihil aliud significari, probandum fuisset. Significant *animum magnum*, ut Gideonis, Sampsonis, Bezaleelis Exod. 31: 3. cæteraque dona divina, ut patet ex coll. Esa 11: 2. Quomodo *Saulis Spiritus malus Dei Spiritus* dicitur 1 Sam. 16: 16. non est quod hic late disquiramus. Significant etiam *Mentem hominis* ut Job 27: 3. Ezech. 37: 14. Sed idem significari Gen. 6: 3. & Psalm 51: 12. 13. falsum esse patet cuius insipienti tantum. Nec ulla ratione probabit, Davidem existimasse, *peccata ex sola carne oriri*. Nam ipsi appetitus, quos hic per Spiritum significari fatetur, mentis sunt; utpote quæ volitiones & desideria sunt. Quantum ad Deum, *propter vulgi imbecillitatem, Spiritus Dei*, inquit, *in sacris sæpe usurpatur pro mente, scilicet animo, affectu, vi, & halitu oris Dei*. Sic *mentem Dei* significat Esa. 40: 13. ut patet ex coll. Rom. 11: 34. & 1 Cor. 2: 16. Item Esa. 63: 10. quamvis non adeo directe. Sed quod *pro lege Moysis usurpari soleat, quia Dei quasi men-*

tem explicat, nullo modo patet ex eo quem adducit loco Esa. 63: 11. Nam si conferatur com. 14. manifeste patet, non legem, sed gratiosam Dei vel Spiritus divini operationem intelligi. Quam eandem etiam intelligi *Nebem.* 9: 20. patebit ex coll. Deut. 2: 7. & 8. 4. & 29. 5. Imo ipso loco Deut. 4: 6. ad quem *Nebemiam* alludere dicit Anonymus, nihil asseritur, quam quod observatio legis habenda sit pro Judæorum unica Sapientia: Et quod gentiles ex illa observantia Judæorum gentem unice Sapientem sint prædicaturæ. Ac quod lex eam sapientiam doceat, quatenus eam præscriptam continet. Nec ultra lex hic pro Dei Spiritu vel Sapientia sumitur. *Psalm* 143: 10, David respicit magis eandem gratiosam Dei directionem, qua Deus populum in deserto duxit Deut. 2: 7. &c. & ad eam alludens, simili gratia duci vult, quam legem secundum quam à Deo ducendus esset. *Psalm* 33: 6. non *Dei halitum*, sed mandatum & voluntatem significari, patet & ex coll. Gen. 1: 2. & Apoc. 4: 11. *Potentiam Dei & Præsentiam* significari *Job* 33: 4. *Psalm* 139: 7. negari non potest. *Iram Dei* significari patet inspicienti Zach. 6: 8. coll. Ezech. 5: 13. ut & Esa. 30: 28. 30. 31. 33. nec non *Job* 4: 9. & 15. 30. Sed *Mich.* 2: 7. significari *Dei Misericordiam*, nullo modo patet. Nam rogatur, an ad prophetandum minor jam tum tempore Michæ sit Dei potentia quam olim; seu an donum jam concessum non æque divinum sit, ac olim? & Deus non æque Deus? Ita ut potius Potentia Dei, quam Misericordia significetur. Quemadmodum id expresse fit Num. 11: 23. Sic & *Zach.* 4: 6. non Misericordia, sed virtus ac fortitudo, à Deo gratiosè concessa, & ex naturæ viribus profluenti opposita, significatur. Et *ibid.* cap. 7. com. 12. significari ipsa Prophetiæ dona, quibus Deus legem & mandata populo suo tradidit, non misericordiam, ad oculum inspicienti patebit. *Hagæi* cap. 2. com. 5. 6. significari qualvis gratiosas Dei operationes, meridiana luce clarius est. Sed *Esa.* 48: 16. vel animum & misericordiam Dei, vel mentem in lege revelatam significari, nullo modo asseri potest. Nam ea non possunt dici mittere Prophetam, quod hic de Deo & Spiritu in eadem ratione & personaliter dicitur. Ita ut hic vera persona divina significetur, cui missio Prophetarum, quæ non nisi Dei opus est, passim in Scriptura tribuitur, ut patet ex coll. Esa. 61: 1. 2. cum Luc. 4: 18. Act. 28: 25. cum Esa. 6: 9. Matt. 9: 38. cum Act. 13: 2. 4. & 20. 28. 1 Cor. 12: 4—11. Sed quomodo admitteret tertiam Deitatis Personam, qui nec primam, nec secundam admittens, non nisi Atheismum fovet in sinu. Dicere quidem poterat Esaias, secundum præscriptam mentem legis *Levit.* 19: 17. hic adsum: sed ideo nullo modo poterat asserere Dominum Deum & Spiritum ejus ipsum misisse. Nam non legis, sed Domini Dei virtute, secundum legis dictatum aderat.

§. 21. Post has longas, & tædiosas, ac spinosas ambages, jam tandem re-
dit

dit ad propositum, relaturus fructum tam laboriose scilicet quæsitaram significacionum vocis *Spiritus Dei*. Ex his omnibus, inquit, hæc *Scripturæ phrasēs perspicuæ sunt, nempe, Prophetæ Spiritus, Dei fuit. Deus Spiritum suum hominibus infudit. Homines Spiritu Dei, & Spiritu Sancto repleti sunt, &c.* Nihil enim aliud significare, quam quod *Prophetæ virtutem singularem & supracommunem habebant, quodque pietatem eximia animi constantia colebant.* Bona verba profecto: sed penitius eorum mentem inspiciamus. Virtus illa singularis & supracommunis, fluitne ex cuique communibus naturæ principiis; an vero ex singularibus & Prophetis propriis? Si illud, supracommunis dici nequit, cum omnibus naturaliter adsit. Si hoc, ex ipsa tua sententia *somnias Prophetas corpus quidem humanum mentem vero non humanam habuisse, ut ais pag. 2.* Deinde qualis est hæc virtus? in quo consistit? unde oritur? circa quæ versatur? quo usque se extendit? in lucem prodeat quæso. Nos supra cap. 4. nostram sententiam breviter exposuimus. Eximia illa animi constantia qua pietatem coluerunt, unde nata? cur magis in illis quam aliis hominibus, si ex communibus naturæ principiis prodierit? Si vero præter naturam à Deo gratiose concessam credas, cur tot quæsvisti ambages Anonyme? Nam non dissentis ab iis quos somniare dicis. Deinde dicis *quod Dei mentem sive sententiam percipiebant.* Verum est. Sed eam etiam naturaliter, ut fateris, percipiunt omnes. Si autem regeras id quod pag. 1. dixeras, *cognitionem Propheticam à naturali non differre, nisi quod ea ultra limites hujus se extendat, & quod humanæ naturæ leges, in se consideratæ, non possunt ejus esse causa.* Optime, sit ita. Sed quænam ergo est ejus causa? procul dubio leges universæ naturæ. Si inspiciatur Anonymi sententia. Et consequenter quantumcumque supracommunis hæc cognitio sit, non tamen naturam transcendit, & ex alioquam naturæ principio profluit. Unde ergo illa magis in Prophetis quam in aliis hominibus? cum omnes æqualiter universæ naturæ partes sint. Sed inania sunt omnia, nam quod supra §. 20. refutatum fuit, hic iterum assumens, dicit, *Legem, Spiritum sive mentem Dei vocari, & inde, quod ineptius adhuc est, infert, imaginationem Prophetarum mentem Dei vocari posse, quia scilicet, per eam Dei Decreta, quæ postea pro naturæ necessariæ regulis habet, revelantur.* Atque ita pereunt & evanescent omnia, quæ tam speciosè de Prophetarum virtute, pietate, & cognitione supracommuni protulerat. Nam ultra naturæ leges & Prophetarum imaginationem, seu corporeas eorum imagines non ascendunt. Quod enim addit, *Prophetas Dei Spiritum habere dictos fuisse, quia homines causas Propheticæ cognitionis ignorabant, ideoque eam Dei cognitionem vocare solebant,* est in hominum ignorantia & errore, Divinæ cognitionis fundamentum locare. Nam homines eam ideo divinam dixerint: an idcirco non alia de causa divina fuit? an non alia datur causa cur ea Prophetarum:

phetarum cognitio, quam homines ex mala causa divinam dixerunt, revera divina fuerit? & an non propter eam ab omnibus divina dici debet & debuit? Cur ergo eam ex illa potius, quam ex hac divinam dicis. Sed ut videtur, præter illam nullam novit.

dig. 14. §. 22. Tandem itaque, post tot frustra consumptos & perditos labores, quibus omnem menti factam revelationem evertere, & Prophetas omni divino Spiritu privatos, sola quadam imaginatione corporea voluit exornatos, concludit, se sine scrupulo affirmare posse, Prophetas non nisi ope imaginationis, Dei revelata percepisse, id est *mediantibus verbis, vel imaginibus, isque veris aut imaginariis*. Nam, rationem redditurus, inquit, *cum nulla alia media in Scriptura præter hæc reperiamus, nulla etiam alia, nobis fingere licet*. Sed nos ex hæcenus dictis contrariam possemus formare conclusionem, Prophetas plurima revelata percepisse solo intellectu immediate; multa mediante imaginatione: multa mediantibus sensibus, sed ita ut & hæc, & illa mente revelata percepta fuerint; imo omnia per imagines significata menti immediate revelari debuerint. Et cum horum omnium exempla plurima reperiamus in Scriptura, & ex ea produxerimus, concludimus absurdum esse Anonymum, qui absque ratione non nisi imaginariam fingit Prophetarum cognitionem & revelationem Propheticam, non nisi errore & ignorantia vulgi divinam & supranaturalem.

§. 23. Explicaturus tamen hanc imaginariam Prophetarum cognitionem, quæ ne quidem imago cognitionis est: Fatetur se *ignorare quibus naturæ legibus id factum fuerit*, quod scilicet talia revelata per imaginationem ceperint. Sed unde novit quod hæc, ut fingit, naturæ legibus facta fuerint. Probandum hoc fuisset, non supponendum. Verum cum ejus probationem tentare non potuerit, quin apertum fieret, & omnium oculis exponeretur quod fovet pudendum Mysterium de Deo corporeo æternæ necessitati subiecto, id supponere quam probare maluit. Nos infra contrarium demonstrabimus ex fundamentis jam supra cap. 2. adstructis. *Potuissem quidem, inquit, ut alii, dicere per Dei potentiam factum fuisse; attamen garrire viderer. Nam idem esset, ac si termino aliquo transcendentali, formam alicujus rei singularis velim explicare*. Sed hic iterum probandum fuisset, hanc rem singularem aliunde quam immediate à Deo formam suam habere. Vel à Deo nihil immediate fieri posse; & omnium singularium singularem à Deo distinctam causam assignari posse. Præterea nec ipse singularem causam assignat: nam universæ naturæ leges, quas adducit, etiam transcendentales sunt; ita ut ipse sibi etiam garrire videri debeat, nisi ex præjudicio de se statuat. *Quod omnia per Dei Potentiam facta sint*, certissimum est. Sed id non obest, quin etiam singula per illam facta sint. Deinde fiunt alia secundum ordinarium & nobis notum in

in natura constitutum à Deo cursum & ordinem; alia præter illum. Omnia quidem per Dei Potentiam: sed hæc ita ut Dei Potentiam extraordinario, illa vero ordinario modo patefaciant. Non quod hæc destruant Dei ordinem, vel contra eum fiant; hoc enim repugnat: sed quod naturæ ordo in his ad Dei voluntatem, qua omnis ordo constitutus est, ab æterno extraordinario modo libere determinatus sit. Quare etiam extraordinario modo per Potentiam Dei facta dici possunt. Qualis autem sit ille modus, usque dum à Deo supernaturaliter reveletur, necessario ignoratur; tum quod ex ordinario in natura constituto à Deo ordine, & nobis tantum à natura cognito, innotescere nequeat; tum quod finita nostra mente potentiam Dei infinitam comprehendere non possimus. Verum est, *quod naturæ potentia nulla sit, nisi ipsa Dei potentia.* Nihil enim aliquid est, aut potest, sine Deo. Sed Deum, naturæ auctorem, nil nisi naturalia posse; & Dei potentiam non ultra naturam corpoream aut quamvis creatam, patere; vel eam non quovis modo determinare pro arbitrio suo posse & potuisse, omni absurditate absurdius est. Nam hoc est Deum cum creatura confundere. Creaturam accipere pro Creatore. Imo hoc est Creationem & Creatorem abnegare. Ac fatalem introducere causarum concatenationem, quam expresse asserit cap. 4. pag. 44. Et universitatis corporeæ æternam & sibi sufficientem statuere existentiam. Quod est ipsissimum illud iniquitatis Mysterium, quod adeo recte fovet Anonymus. *Certum est nos eatenus Dei potentiam non intelligere, quatenus causas naturales ignoramus.* Nam omnis earum virtus à Deo, & Dei est: nihil enim per causas naturales fit, nisi potentia Dei. Sed tamen, cum sciamus etiam, Deum, totius naturæ auctorem, liberrima & efficacissima sua voluntate res creatas ita determinare potuisse & posse, ut per ordinarium ab eo constitutum naturæ cursum nunquam tales evasissent, quales jam divina voluntate nec interrupto, nec destructo, sed tantum speciali modo, ex ipsa rei natura non necessario fluente, determinato communi ordine naturæ, sunt & existunt. Non *stulte* agimus, ut Anonymo pro sua Sapientia placet, si in illis, causas naturales seu ex ipsis rerum naturis secundum ordinarium cursum à Deo in natura constitutum profluentes, cum non dentur, ignorantes, immediate *ad ipsam Dei potentiam* ascendamus. Nam ex sola Dei voluntate: non autem ordinario per Deum constituto naturæ ordine sunt & cognosci possunt. Et idcirco eorum etiam alia ratio reddi nequit. Sed *stulte* agit Anonymus quando asserit omnia fieri naturæ legibus & potentia: cum ipse teneatur fateri se ignorare quibus. Nam hoc ignorans, necessario semper incertus est, an non aliqua fiant præter leges naturæ. An non detur auctor naturæ, qui leges aliquando & in quibusdam cessare; & falsis quidem naturæ legibus, sed tamen præter eas, quædam existere voluit, quæ nullis naturæ legibus, sed sola ejus voluntate existerent.

Si

Si vero Divinam voluntatem ipsam Naturæ legem esse dicat, sed absque revelatione nobis ignotam, cum ordinarie per naturam non occurrat; jam quæstionem de nomine facit; & solis terminis, tantum dissentire videtur. Nam nullus negat ea quæ fiunt, etiam miracula, per Dei voluntatem & ordinem à Deo constitutum, seu Divinæ voluntatis decretum fieri: Huc enim respicit Theologorum distinctio voluntatis Divinæ in Ordinariam & Ordinatam. Sed tantum negatur quod fiant secundum ordinarium in natura per Deum constitutum, & homini ex ea cognoscibilem, cursum. Verum quomodo hæc conveniat cum Anonymi *Universalis consideratione de Fato & concatenatione causarum* de qua cap. 4. pag. 44. & alibi, hæcenus non videmus. Quod autem homo cursum illum ordinarium ignorans, pro miraculis habeat, & immediate ad Deum recurrat, quoties tantum nescit causas naturales, error & præcipitania est. Quod tamen etiam cognosci possit, alicujus effectus nullam esse causam naturalem, patet, quia post adhibitum examen legitimum innotescere potest, nullum esse nexum inter illum effectum & aliquam in natura causam naturalem, unde ad eam necessario sequi & existere deberet. Sed cum hæc latius infra ubi de Miraculis, deducenda veniant, hic subsistemus. Præcipue cum nec nobis magis opus sit *Propheticæ cognitionis causam seu rationem qua Deus eam causet, scire*, quam Anonymo: quippe qui non minus quam ille, *Scripturæ documenta investigare conamur, & nostra ex iis rationaliter seu intelligentes concludere*; fatentes nos multum quidem *curare documentorum causas*, sed agnoscere eas esse nobis impervestigabiles & soli Deo notas, cum eas nihil curet Anonymus. Atque ita concidit universa capitis hujus conclusio. Scilicet Deum non nisi ope imaginationis, & nihil immediate menti Prophetarum revelasse ex iis quæ revelavit. Et cognitionem Propheticam, divinam vel à Dei Spiritu profectam tantum dici & dicendam esse, quod excedat hominum communem cognitionem, & homines ejus causas ignorent eamque admirentur. Cum demonstraverimus plurima menti revelata absque ulla imaginatione, imo omnem revelationem per imagines eam necessario requirere probaverimus; Et veram causam cur divina sit dicenda cognitio Prophetica, non ex vulgi errore petendam esse, sed è perfectione Dei, & ejusdem cognitionis gratiosa donatione divina.

§. 24. Restant quædam annexa quæ ex falsa sua Thesi deducit, dictis à nobis sponte collabentia. Primo *non dubium est*, inquit, *Prophetas multa, cum imaginationis ope Dei revelata perciperint, extra intellectus limites percipere posse*. An ergo datur imaginatio absque intellectu percipiens? An perceptio quæ non fit intellectus percipientis? An imaginatio se ultra intellectum extendit, & percipit quæ intellectus limites excedunt? An ergo percipitur quod non intelligitur? Quis in his tenebris & absurdis quicquam lucis aut veritatis videat.

videat. Nam cum imaginari sit ad præcedentem imaginem in cerebro quid mente percipere & intelligere, nihil imaginationis ope percipi potest, quod non intelligatur. Multo minus aliquid percipitur quod est extra intellectus limites, seu quod percipi non potest. Sed rationem reddit, *nam ex verbis*, inquit, & *imaginibus longe plures ideæ componi possunt, quam ex solis iis principiis & notionibus quibus tota nostra naturalis cognitio superstruitur.* Quam inepse! Nam cum verba & imagines nihil significant, nisi iis annectantur cogitationes, nunquam plures ideæ ex verbis & imaginibus in cerebro fieri possunt, quam in mente cogitationes. Et cum Prophetæ, ut & omnes homines longe plura cognoverint, quam vel verbis vel imaginatione patefacta sunt, ex solis principiis & notionibus, quibus naturalis nostra cognitio nititur, longe plures ideas formare potuerunt, quam verbis & imaginibus hauserunt. Nam multa cognoverunt de quibus nihil unquam audiverant; aut ullæ poterant fieri imagines. Talia fuerunt enim quæ Deus immediate menti patefecit, supra §. 6. à nobis enumerata, & alia, ut & ea quæ mens eorum, diligente attentione, incognita ex cognitis deduxit.

§. 25. Secundo, *patet deinde*, inquit, *Cur Prophetæ omnia fere parabolice & ænigmatice perceperint & docuerint, & omnia spiritualia corporaliter expresserint.* Non profecto quod ea spirituali mente non perceperint, & tantum eorum imagines in cerebro habuerint. Sed quod Deus voluerit se accommodare eorum captui, & intellectum eorum, tanquam minus firmum in divinis, corporeis figuris & imaginibus ænigmatice instituere. Tum etiam quod Mosem voluerit in eo cæteros excellere, quippe qui sine figuris & ænigmatibus ac parabolis Dei mentem percepit & intellexit, & populum alloquens faciem contingere coactus fuit. *Omnia fere dicit Anonymus, quædam excipiens, cum antea nihil excipiens, omnia diceret per imaginationem revelata fuisse.* Præterea, quid hoc est, *omnia spiritualia corporaliter exprimi* à Prophetis. Absque corporeis signis nullus hominum sua cogitata potest alteri communicare, vide Cap. 4. §. 4. 5. Et rerum spiritualium imago corporea nulla dari potest. Nec adhibita fuerunt ænigmata & parabolæ quam ut homines in iis res spirituales mente & spiritualiter quodammodo cognoscerent.

§. 26. Tertio, *nec jam mirabimur*, inquit, *cur Scriptura vel Prophetæ adeo improprie & obscure de Dei Spiritu sive mente loquantur.* Ut Num. 11: 17. & 1. Reg. 22: 21. &c. Verum si hic *Spiritum Dei* pro ipsa Dei mente vel sententia sumat; de ea non obscurius locuti fuerunt, quam Deus eam revelaverat. Præterea non semper æque obscure, nec æque clare de ea locuti sunt; ut nos & omnes excerceremur ejus attendita inquisitione. Si vero sumat pro donis à Deo spiritualiter hominibus communicatis, etiam de iis Scriptura valde clare locuta fuit: nam ea plurimis modis exprimit; jam dicens Spiritum adesse, &

L

esse

esse in eo cui conceduntur, ut in Iosepho Gen. 41: 38. Josua Num. 27: 18. Daniele Cap. 5. com. 14. jam esse supra eum, ut Esa. 61. 1. Luc. 2: 25. & 4. 18. jam poni in eum, Matt. 12: 18. Esa. 42: 1. jam effundi super eum, Esa. 32: 15. & 44. 3. Ezech. 39: 29. Act. 2: 17. 18. 33. jam illabi in eum, Act. 8: 16. & 10. 44. & 11. 15. jam super eum quiescere 2 Reg. 2: 15. Esa. 11: 2. 1 Pet. 4: 14. Imo ipse dicitur ungi, repleri, & plenus esse Spiritu, pro copia, efficacia, & diversis donorum Spiritualium gradibus. Omnia tantum ut facilius intelligerentur. Quantum vero ad producta Anonymi loca, ea non tam per se obscura sunt, quam ab ipso ex propriis præjudiciis ei obscura fiunt. Nam Num. 11: 17. Deus Mosi dicit, & descendam, & loquar tecum ibi, & reservabo de Spiritu qui super te, & ponam super eos, Septuaginta seniores scilicet, & portabunt, &c. id est à multis & copiosis donis quæ tibi conjunctim concessi, quædam separabo & reservabo & ipsis tantum dabo quædam: scilicet dabo iis, ut tibi, dona Justitiæ, Sapientiæ, Modestiam, &c. imo etiam Prophetiæ: nam prophetabant, Dei magnalia sapienter eloquentes; sed, ut patet com. 25. illo tantum tempore; non enim postea donum illud ipsis ut Mosi adfuit. Ita ut iis manifeste tantum quædam ex iis donis quæ Mosi concessa fuerant, concederentur, quibusdam ab iis separatis & à Deo reservatis. Sed hic locus obscurus est Anonymo, quia per *Spiritum*, non nisi ex suo præjudicio, Mosi imaginationem intellexit, & de illius separatione hic agi credidit, atque ita næ intelligendo fecit, ut nihil intelligeret. Similiter locus 1 Reg. 21: 22. obscurus dici nequit, nisi vel quatenus non revelatur, quomodo illi Spiritus apparuerint Prophetæ; quod tamen ad distinctam Scripturæ cognitionem non requiritur: nam eos revelatos fuisse scire sufficit: vel quia negat Anonymus Spirituales quasdam essentias à corpore distinctas existere, & per hoc aut illud corpus alicui homini apparere posse: id est sibi tenebras suffundit. Nam hoc concessio, nihil obscuritatis hic est.

§. 27. Quarto non mirabimur, inquit, quod Micheas Deum sedentem, Daniel autem ut senem vestibus albis indutum, Ezechiel vero veluti ignem, & qui Christo aderant, Spiritum Sanctum, ut columbam descendantem, Apostoli vero ut linguas igneas, & Paulus denique, cum prius converteretur lucem magnam viderit. Sed ex his quidem patet, Deum se per corporea signa mediante imaginatione revelasse: nullo modo vero rem significatam menti non occurrisse: & non plurima menti revelata fuisse quæ per imaginationem cognosci non poterant. Non etiam hæc omnia vi temperamenti humani, aut corporeæ naturæ regulis quibusdam contigerunt, sed sola Divina voluntate. Ita ut hic Anonymo pro absurditate sua nihil præsidii sit.

pag.
15.

§. 28. Quinto, quoniam, inquit, imaginatio vaga est, & inconstans, ideo Prophetia Prophetis non diu hærebat, nec etiam frequens, sed admodum
rara

rara erat, in paucissimis scilicet hominibus, & in iis etiam admodum raro. Ipsos revelationum actus nulli continuos fuisse, quis assereret; nam talis Prophetæ nunquam aliis communicaret sibi revelata, sed tantum reciperet. Verum hoc non per liberrimam & efficacissimam Dei voluntatem, sed tantum ex eorum inconstanti & vaga imaginatione contigisse, Anonymi præjudicium est. Præterea Deus se quibusdam per totam vitam revelavit, ut patet in Samuele, Jeremia & aliis, quamvis successive, diversis revelationum actibus; uti & omnes nostræ cogitationes sibi mutuo succedunt. Et Prophetia, seu semel revelata veritas, multis per omnem vitam inhæsit. Quod id autem paucis obtigerit, ita sola prudentissima Dei dispensatione factum putamus, ut ejus nullæ causæ secundæ quæri aut inveniri possint. Hactenus de Prophetia.

CAPUT SEPTIMUM.

De Prophetis.

§. I. **P**ost Prophetias ad Prophetas transit, inquisiturus, *Unde iis oriri poterit certitudo eorum, quæ tantum per imaginationem, & non ex certis mentis principiis, ut loquitur in fine Cap. 1. pag. 15. percipiebant. Et ibidem magno hiatu promittit, se nihil, nisi quod ex Scriptura petatum fuerit, propositurum. Periculum faciamus, & sequamur hominem. Ex superiori Capite, inquit, sequitur Prophetas non fuisse perfectiore mente præditos, sed quidem potentia vividius imaginandi. Verum & nos demonstravimus, ne quidem requiri mentem essentialiter perfectiorem. Conferatur Cap. 6. §. 3. & Cap. 4. §. 6—11. Sed tamen ex dictis patet, & negari non potest, Prophetarum mentes in tantum perfectiores fuisse cæteris, in quantum Deus iis immediate patefaciebat cæteris incognita. Nisi forte nomen mentis Anonymo brutus sonus sit, aut literæ nihil significantes, quod videtur ex plurimis locis totius Discursus. Vividam etiam in Prophetis imaginationem fuisse, facile concedimus. Sed magis vividam quam in aliis, probandum fuisset Anonymo. Id enim non sequitur ex eo quod ad divinam voluntatem, quædam sibi fuerint imaginati quæ non alii: nam & illi forte alia longe clarius, facilius & distinctius imaginati fuerunt: & omnibus, si modo voluisset Deus, eadem occurrere potuissent. Salomonem summa Sapiencia donatum à Deo fuisse, patet 1 Reg. 3: 12. & 4. 29—34. & alibi. Quatenus autem, ut alii Prophetæ, inter quos Esaias, Jeremias, Oseas, &c. munere Prophetico publice & ordinarie functus non fuit; & non tam copiosas habuit revelationes ac quidem alii; facile concedo eum non dono Prophetico cæteros excelluisse. Sed probandum Anonymo*

nymo fuisset, id processisse ex defectu potentiae vividius imaginandi: non autem ex sola Dei libertate, sua dona pro arbitrio distribuentis. Sapientissimi etiam & prudentissimi fuerunt *Heman, Chalcobol & Darda* filii Maholis, ut patet 1 Reg. 4: 31. Sed unde patet eos non fuisse Prophetas ex defectu potentiae vividius imaginandi? Nullus asserit omnes Sapientes fuisse Prophetas; aut summam Sapientiam ad Prophetiae donum in hominibus praerequisitam fuisse. Sed etiam Sapientia Prophetiae donum non destruit; nec Prophetia Sapientiam minuit: nam utramque Deus donavit. Ipse *Heman* 1 Chron. 25:5. dicitur *videns regis in verbis Dei*. Et *qui olim videns jam Propheta* dicitur 1 Sam. 9: 9. *Homines rusticos & extra omnem disciplinam, imo mulierculas dono Prophetico praeditas* fuisse, quis negabit? Docet hoc aperte Scriptura de *Maria* Moysi & *Aharonis* Sorore Exod. 15: 20. coll. Num. 12: 2. de *Debora* Jud. 4: 4. de *Hulda*, 1 Reg. 22: 4. *Amos* cap. 1. com. 1. fuit inter pecuarios, &c. Sed an *Hagar Abrahami Ancilla* Prophetissa dici possit, non adeo patet, si satis attendatur ad loca, Gen. 16: 9. 10. &c. & 21. 17. Quicquid sit, concedemus ad donum Propheticum non magnam praerequiri sapientiam? Deus enim sua revelare potest quibuscumque, etiam minimis, ut patet Matt. 11: 25. 1 Cor. 1: 25. 26. 27. Sed tamen inde non sequitur, omnes, quibus concessit donum Propheticum, Sapientia destitutos fuisse; aut Sapientia praeditos esse non potuisse. Nam Deus sua non minus Sapientissimis quam omni Sapientia destitutis patefacere potest. Cum alia longe sit Dei quam hominum Sapientia, ut Paulus testatur 1 Cor. 2: 5. 7. & intelligentiae divinae nulla sit investigatio Esa. 40: 28. Et nugatorium est, quod hic addit Anonymus, eos *qui maxime imaginatione pollent, minus aptos esse ad res pure intelligendum, & contra*. Nam quamvis id concederemus: quod tamen absque limitatione & explicatione diducta facere non possumus. Deus à nullius intellectus excellenti sapientia, vel imaginatione minus vivida potest impedi in revelandis iis quae vult, & quibus vult: nam *operatur in omnibus omnia* Rom. 11: 36. Act. 17: 28. Phil. 2: 13. Huic enim *per Spiritum datur sermo Sapientiae, alii autem sermo Scientiae, alii autem Prophetia, &c. Omnia autem haec operatur unus atque idem Spiritus, dividens privatim singulis pro ut vult* 1 Cor. 12: 6. 8. 10. 11. Imo ipse Moyses, cujus Prophetiae donum omnes antecelluit, ut demonstratum Cap. 6. §. 13. testante Apostolo, Act. 7: 22. *Eruditus fuit omni Sapientia Aegyptiorum*, qui tunc temporis Philosophorum antistites fuerunt, & à quibus omnis sapientia in Graeciam translata fuit.

§. 2. Hinc toto coelo aberrat Anonymus, qui putat, *Sapientiam & rerum naturalium & spiritualium cognitionem, ex Prophetarum libris investigantes, tota errare via*. Hac scilicet de causa, quod Prophetarum Sapientia destituti, sola vividius imaginandi potentia praediti fuerint. Nam quantum ad
res

res naturales. Earum accurata seu Philosophica cognitio ex Prophetarum libris haurienda non est. Quia Scripturæ scopus & finis non est, nos in naturalibus, sed *ad salutem sapientes reddere*, 2 Tim. 3: 15. *utilis est ad doctrinam* de via salutis, & eam obtinendi mediis naturaliter ignotis; *ad redargutionem* errorum naturæ defectu commissorum; ad *correctionem* vitæ & morum pravorum; *ad disciplinam in justitia*, docens quid instum & injustum, quid honestum & turpe sit. Non autem ad acquirendam rerum naturalium notitiam Philosophicam seu accuratam. Quippe quæ nonnunquam incidenter, indirecte, & non propter se, de rebus naturalibus loquens, in iis ultra communem, vulgaribus cognoscendi mediis, per sensus & experientiam, comparabilem cognitionem non ascendit. Et expresse testatur, se non docere *Sapientiam seculi* aut *Græcorum* inter quos tunc temporis Philosophiæ seu rerum naturalium studium florebat, sed *Sapientiam Dei in Mystero*, quam mundus & homines seculi naturali perspicacia indagare non possunt 1 Cor. 1: 22. 23. & 2: 6. 7. 12. *Christum* scilicet *Crucifixum*, ad quem omnia referri, patet ex collatione locorum Joh. 20: 3 1. 2 Cor. 1: 20. Rom. 15: 4. 1 Cor. 2: 2. Imo ipse Deus, speciali Providentia Scripturam conservans, egregios procul dubio & accuratissimos Salomonis sapientissimi discursus, quos habuit de plantis, jumentis, volucris, reptilibus & piscibus, 1 Reg. 4: 33. aliisque rebus naturalibus, non tantum sacris voluminibus intermisceri, sed etiam ab iis separatim conservari noluit. Et Mosen Creationis opus explicaturum, non pro sua, quam obtinebat rerum naturalium sapientia naturali & Philosophica, subtiliter de divinis operibus differere, ac intimas eorum naturas & essentias explicare permisit. Sed tantum breviter ab eo recenseri voluit & à Deo creatas narrari præcipuas eorum species, omnium hominum oculis obvias; præteritis iis quæ sensibus non occurrunt, & vel à corporibus remota seu separata, vel in altissimis cœlis, aut intimis terræ visceribus recondita sunt. Ita ut ratio cur ex Scripturis petenda non sit rerum naturalium accurata notitia, nullo modo sit, Prophetarum defectus Sapientiæ & *potentia vividius imaginandi*, ut fingit Anonymus: sed ipse Scripturæ scopus, & finis, quem Deus in tradenda Scriptura sibi propositum docet, à Philosophia rerum naturalium notitia longe diversum. Quantum vero ad res Spirituales non nisi Spiritualiter dijudicandas, ut Paulus loquitur, 1 Cor. 2: 14. 15. Profecto non video unde petenda sit earum cognitio, si ex Prophetarum libris seu Sacra Scriptura nequeat investigari. Sed cum Anonymus omnem earum notitiam aperte negare non auderet, id ipsum occulte præstat, eam à S. Scriptura removens, & substituta quadam imaginatione nude corporea, ad naturam ablegans, in qua, tamen, testante Scriptura 1 Cor. 2: 5. 7. & alibi nihil hujus spiritualis cognitionis reperire datur. Conferatur supra Cap. 3. §. 1 1. Cætera quæ hic addit de quibusdam, *qui aperte fatentur se*

pag. 16. *Dei ideam non habere, & Deum non nisi per res creatas (quarum causas ignorant) cognoscere, non erubescunt Philosophos Atheismi accusare.* Nihil ad nos. Cum ideam Dei in nobis apertissimam agnoscamus. Et Generalis omnium Reformatorum Theologorum doctrina sit, innatam dari Dei notitiam, præter & ante eam, quam ex creaturis acquirimus. Et si forte quidam singulares, singulari vel affectu vel errore, negaverint se Dei ideam habere, id vel quibusdam eorum præjudiciis, vel partium studiis adscribendum existimo, vel saltem termini illius *Ideæ* ignorantiae aut detorsioni. Sed admodum aveo scire, An, & qualem hic Anonymus, qui oculis mala lippus injunctis, in aliorum vitiis tam cernit acutum, in se habeat Ideam Dei ? & quomodo ipse notam Atheismi effugere possit, cum Deum ab universo non distinguat. Turpe est Doctori, si culpa redarguat ipsum.

§. 3. Cæteris de Prophetarum Doctrinâ fufius explicandâ promissis, prius, inquit, *de certitudine Propbetarum hic agendum.* Ubi concedimus id quod supponit. *Imaginationem ex sua natura non involvere certitudinem, sicuti omnis clara & distincta idea, sed imaginationi, ut de rebus quas imaginamur certi esse possimus, aliquid necessario accedere, nempe ratiocinium.* Nam cum à corpore dependeant imagines, & quovis corporeo motu, de re per imagines repræsentata per se nihil certum esse possit. Quare Prophetis semper etiam aliquid adfuit, unde certi erant, ea quæ revelabantur, à Deo revelari. Sed tamen hinc sequi non putamus, *Prophetiam per se non posse involvere certitudinem.* Nam præterquam quod falsum sit, & nobis confutatum Anonymi fundamentum, scilicet omnem Prophetiam non nisi imaginationem fuisse, nulla datur ratio, cur in ipsâ Prophetia contineri non possit, id, unde cognoscatur, revelata, à Deo revelari. Certum est, ea quæ revelantur, non necessario ex nostra vel Dei natura fluere & innotescere: sed tamen ideo dicendum non est, ea per se nullam involvere posse certitudinem. Quidni enim posset Deus nobis aliquid revelans, ita revelare, ut ex ea revelatione & revelatis, certissime constaret Deum id revelasse? Potuit nos cum ideis innatis creans, tantam iis indere certitudinem. Quidni & nobis aliquid revelans, cum ideis revelatis, seu à Deo variis modis unitis, eandem concedere posset? Desiderarunt quidem nonnunquam Viri Sancti *signum aliquod divinum*, sed ut patet in *Abrahamo Gen. 15: 6. 8.* sæpe postquam jam crediderunt & fide certi sunt. Ut in ea certitudine, contra carnis tentationes & infirmitates, facilius sese tueantur. Nam fidei certitudo sæpe non aliter quod ad nos per eas adeo debilitatur, ut nobis ejus vix conscii simus, quam innatæ cognitionis certitudo, à recurrentibus, & nos invitos obruentibus præjudiciis, debilitari solet. Sed tamen ideo vel res natura notas, vel revelatas, minime reddunt incertas. Deinde signum desiderarunt, ut secum alios de suis revelationibus iis enarratis certos redderent, ut patet

tet in *Mose* Exod. 3: 11. 12. 13. & 4. 1. 8. 9. Cui Deus respondit, Hebræos ei fidem habituros, si hanc solam enarraret revelationem, confer, Exod. 3: 18. Eadem certitudo respicitur *Deut.* 18: 22. Quod autem *Ezechias*, qui, fatente Anonymo, *dudum noverat Esaiam esse Prophetam*, tamen 2 Reg. 20: 8. signum petierit; quidem arguit ejus fidei defectum; minime vero revelationis incertitudinem per sese. *Gideon* etiam signum petiit, quia per errorem Angelum non nisi pro homine Prophetam habebat, ut patet Jud. 6: 17. 18. 22. à quo jure signum petere poterat. Tandem cum Deus non omnibus eodem modo revelet quæ revelat, signum in quibusdam tantum requiritur, si scilicet per imaginationem & externas figuras quid revelaverit: non si menti immediate. Imo cujusvis signi res significata menti tanquam divina patefit sine signo: nam alioquin in infinitum signorum signa requirerentur; & nunquam ex aliquo signo quid innotesceret. Quod absurdum, & ipsi Anonymo adversum est. Ab imaginatione dependeant imagines & figuræ, quibus mediantibus Prophetis aliquid revelatur: sed res significata per eas imagines, ab imaginatione dependere nequit. Nam ejus nulla potest dari imaginatio, cum imago ejus fingi non possit. Et si posset, semper alia & alia sine fine requiretur, ut homo de aliqua posset esse certus. Cum autem non illa figura & imago Prophetia sit: sed id quod per eam revelatur; quod imaginari non possumus, sed tantum intelligere; ineptus est Anonymus, cum hic dicit, *Omniem Prophetiam à sola imaginatione pendere*; eique fundamento cæteras suas ineptias superstruit. Non enim Pharo, & Nebucadnezar, qui viderant imagines: sed Joseph & Daniel, qui rem significatam noverant, Prophetæ fuerunt, & Prophetias habuerunt. Verum hæc distinguere non potuit Anonymus. Quia nulli admittit in homine substantiam à corpore distinctam. Ut nec Deum ab universo distinctum. Quod Atheum plane, & omnino detestandum ejus fundamentum est omnium errorum.

§. 4. Aliam esse Certitudinem eorum quæ naturaliter cognoscuntur, & eorum quæ revelantur, ac revelata creduntur, extra dubium est. Nam utriusque alia & alia natura est. Illa enim solis primis notionibus, in quibus evidenter continentur, nituntur. Hæc sola revelantis auctoritate. Et idcirco illa per se cognoscuntur: Hæc solo ratiocinio, quo certò admittitur, à Deo factam esse, quam habemus revelationem. Sed tamen ideo non minor horum, quam illorum certitudo. Cum omnia simul eadem nitantur Dei veracitate. Et tanta revelatorum certitudo sit, ut pro eorum natura major dari, aut concipi non possit. Illa *Mathematica* dicatur, quia fluit ex ipsa rerum natura per Deum constituta. Hæc *Moralis* est, quia fluit ex ejusdem Dei infallibili auctoritate. Et ideo hæc illi, ratione firmitatis, nullo modo cedit. Legitur quidem *Deut.* 13: 1. &c. Prophetam novos Deos docentem, & ideo mortis
dam-

pag.
17.

damnandum, nonnunquam suam doctrinam etiam confirmare signis & miraculis quæ veniunt. Sed cum illa signa fiant in seductionem à vero Deo, manifestum est, ea non esse vera, sed *signa & prodigia mendacii*, ut Paulus loquitur, 2 Theff. 2: 9. quibus acquiescendum & standum non esse, notissimum erat. Hæc enim vel à falsis Prophetis conficta fuerunt, & ab iis ipsis dolose peracta; vel contingenter præter eorum opinionem venerunt; vel tantum evenire apparuerunt vel solis causis naturalibus extiterunt. Et Deus quidem per talia fallorum Prophetarum spuria signa, populum suum, quem primum plurimis signis de se & voluntate sua plane certum reddidit, ac verbo suo divinitus munivit, tentat, an sibi & verbo suo certissimo fatis adhæreant, & ad alienos Deos seduci nolint. Sed tamen ipse Deus falsa signa facere ad tentandum populum dici non potest. Nam id culpa non careret; & homines excusabiles redderet. Et vera signa fieri non possunt ad confirmandam seductionem à vero Deo: nam sic Deus sibi adversus effet. Utitur ergo Deus falsis Prophetarum mendacium signis; vel signis à falsis Prophetis per mendacium ad confirmandam defectionem adhibitis; & sic populum, qui hæc discernere potest si velit, tentat. Atque adeo hinc nullo modo incerta redditur fides divina, veris & divinis signis nitens: sed temeraria fides, habita falsis Prophetarum signis, inde notis, quod ad seductionem suadeant à vero Deo. De iisdem etiam *Christus discipulos monuit Matt. 24: 24. 26. &c.* Nec *Ezech. 14: 8. 9.* ullo modo docetur, *Deum homines*, ut loquitur Anonymus, *falsis revelationibus decipere*. Quod aperte repugnaret veracitati divinæ. Sed quod, si quis Propheta ex propria malitia, ad aliorum persuasiones, vel quasvis alias occurrentes occasiones, seducatur, ad Prophetandum aliquid quod ex Deo non est, Deus ipse illi fecerit occurrere tales homines & occasiones, quibus occurrentibus, ita per propriam malitiam seduceretur. Ita ut Deus hic non aliter se habeat (si aliqua similitudine liceat uti, in rebus adeo dissimilibus) quam belli duces qui hostibus cursu præbent occasionem opinandi quod fugiant, & sic in suum commodum absque culpa, imo cum laude, culpabili hostibus ignorantia & errore præter eorum opinionem utuntur. Dat Deus eos videre quicquid ad fallaciam & sophisma faciendum idoneum est; sed ipsa fallacia non nisi ex eorum defectu fluit. Negat quidem Deus donum quo videant quod sophisma faciant & decipiant: sed tamen non nisi proprio errore decipiunt. Atque adeo decipiuntur quidem homines falsis revelationibus; sed non nisi sua culpa & errore, quo falsas pro veris accipiunt, licet eas discernere facile potuissent. Et non à Deo; sed ex fallorum Prophetarum malitia profluit omnis revelationum falsitas. Idem dicendum est de *Spiritu mendacii* 1 Reg. 22: 21. Quo Deus tantum utitur, & quid effecturus sit, per suam omniscientiam prædicat.

§. 5. Omnem

§. 5. Omnem tamen Prophetiæ certitudinem, uti apparet, hinc tolli, negat. *Nam, inquit, Deus pius & electos nunquam decipit.* Quasi impios deciperet. Et quasi Deus non æque verax foret his, ac illis. Nec & his & illis eadem foret certitudo omnium eorum quæ à Prophetis revelata proponuntur, si modo, ut decet, accipiantur. *Sed, inquit, Deus utitur piis, tanquam suæ pietatis instrumentis, impiis tanquam suæ iræ executoribus & mediis, juxta illud antiquum proverbium, 1 Sam. 24: 14.* Verum quid inde? totum concedimus. Et in adductis exemplis etiam patet. Sed an inde probatur, Deum impiis uti tanquam instrumentis suæ deceptionis, qua supra dixerat Anonymus, Deum homines decipere? Non directam hic facit oppositionem. Dixisse debuisset; Deum piis uti tanquam pietatis suæ instrumentis: impiis tanquam deceptionis seu impietatis executoribus. Nam de hoc verba fiebant: non de illo. Dicit enim *Deum decrevisse Achabum decipere per Prophetas. Dei iram Davidem seduxisse.* Ita ut ipsi Deo deceptionem & seductionem tribuat. Præterea proverbium illud, quod profert, ipsi plane adversum est. Nam *si ab improbis improbitas;* quomodo à Deo probissimo deceptio improborum? Cur non ab ipso improbo, propria sibi improbitate, quod decipiatur? *Attamen, inquit, quia nemo se justificare, coram Deo potest,* omnis, etiam pii Prophetæ, certitudo moralis tantum erat. Verum si per moralem certitudinem intelligat eam quæ nititur auctoritate, & non fluit ex natura rei. Hæc nihil faciunt ad rhombum. Nam cum ea sit indubitato certa; & homo, licet se coram Deo justificare non possit, ei tuto & absque culpa fidem habeat & innitatur, quid obest, quod hæc moralis tantum sit certitudo? Si vero per moralem certitudinem intelligat, probabilitatem, qua quis colligit quidem se non à Deo decipi: sed tamen id certo scire non potest, quia se plane pium dicere, seu coram Deo justificare non potest. Nulli Prophetæ relinquit aliquam certitudinem, de sua Prophetia, sed tantum incertam aliquam conjecturam. Nec hujus conjecturæ probabilitas tam erit fundata in Dei veracitate, quam in cujusque Prophetæ conscientia, licet errante, de sua pietate. Atque ita, quamvis aliud dicere videri velit, omnem revera tollit Prophetiæ certitudinem. Cum non nisi conjecturalem probabilitatem concedat. *Tria* quidem assignat quasi *fundamenta Prophetiæ certitudinis,* sed non nisi, prædicto posteriore modo, moralis, id est incertæ. Nam cum nullus Prophetarum se justificare coram Deo possit, secundum Anonymum, nunquam certus est, Deum, qui non nisi pius & electos non decipit, se non decipere. Cum nobis certissimum sit, Deum neminem decipere posse, & idcirco indubitata certitudine moraliter, id est ob Dei revelantis auctoritatem infallibilem recipiamus quicquid revelat. *Fundatur primo, inquit, in eo, Quod res revelatas vividissime, ut nos vigilando ab objectis affecti sumus, imaginabantur.* Verum cum jam supra demon-

M

strave-

straverimus, nos sola signa, figuras, & imagines imaginari posse; & significatas, per ea, revelationes tantum intelligere; ut &, fatente Anonymo, simplex imaginatio nullam involvat ex sua natura certitudinem; hæc imaginationis vividitas non potest esse fundamentum Prophetiæ certitudinis. Nam licet maxime vivida sit imaginatio signorum & figurarum, si non adsit clara & distincta perceptio revelationis, seu vivida in mente præsentia ejus quod revelatur per illa signa; nulla fiet revelatio vel Prophetia: ut supra per Pharaonem, Nebucadnez. & alios probavimus. *Secundo* fundatur, inquit, *Signo*. Anonymo scilicet non nisi moraliter seu per conjecturam certo. Nobis autem semper nititur aliquo, unde morali, sed indubitato certa, certitudine certo innotescat, id quod revelatum occurrit, non aliunde quam à Deo patefieri. *Tertio*, inquit, & præcipuo fundatur in eo quod *animum ad solum æquum & bonum inclinatum habeant*. Sed cum tamen ideo se coram Deo justificare non poterant, secundum Anonymum non ultra conjecturalem certitudinem hinc obtinere potuerunt. Cum nos censeamus, Prophetas, sibi conscios quod non nisi æquum & bonum sectarentur, & clare quid intellectui præsens observantes, per aliquod signum divina gratia plane certos esse posse, id ipsum à Deo revelatum & patefactum fuisse. Semper autem aliquid Prophetis adfuisse, unde revelationis divinitatem colligerent, licet *Scriptura non semper ejus mentionem faciat*, facillime conceditur. Nam sine eo non potuit fieri revelatio. Conceditur etiam eos *Prophetas, qui nihil novi, nisi quod in Lege Mosis continetur, prophetabant, non indignisse signo*; cum ex Lege confirmarentur.

pag.
18.

§. 6. Sed ut videamus quo tendat hæc Anonymi certitudo moralis, quæ non nisi incerta conjectura est, ex ea dicit sequi, *Signa pro opinionibus & capacitate Prophetæ data fuisse*, id est talia, quæ non per se vera & certa erant; sed quæ Prophetæ tantum ex opinione sua pro veris & certis habebant; atque ita ex iis morali seu conjecturali certitudine, de revelatorum divinitate, pro sua opinione, judicabant. Quod est absurdum ex absurdo deducere. Nam sic omnis eorum signorum veritas & certitudo niteretur Prophetarum opinionibus. Et certæ non forent ac veræ, nisi quia sic opinarentur homines. Et si hi in suis opinionibus fallerentur, etiam signis nullo modo efficacibus, sed erroneis convicti fuissent. Imo ipsa convictio illa foret erronea: nam esset conclusio ex falsis præmissis formata; continens quidem forte veritatem: sed non nisi per errorem. Atque adeo incerta & dubia omnis Prophetia; vel ad summum, non nisi forte, & sophistice, per errorem vera & certa. Non negamus tamen Prophetis talia signa, & sic proposita fuisse, ut illi pro suis opinionibus & capacitate iis optime vincerentur: seu à suis opinionibus in eorum approbatione non impedirentur. Nam cum Dei scopus esset, iis quid revelare tanquam divinum, necessario talibus signis uti debuit, quibus illi, qui tales habebant

habebant opiniones, & capacitatem talem qualem ipse Deus in iis remanere voluit, actu convincerentur; nihil enim alioquin iis ut à Deo revelatum occurrere potuisset. Et ideo, si eadem revelata, aliis, plane diversis opinionibus & capacitate præditis, hominibus, eodem modo proponerentur; fateor, eos non convincerent. Sed si proponerentur alio, iis conveniente modo & signo, convincerent & illos. Ita ut per se suam habeant à Deo certitudinem & veritatem: Sed tantum ab his aut illis accipiantur, prout secundum eorum opiniones & capacitatem, quas Deus ex iis tollere noluit, ea adspicerent, proponerentur & occurrerent aut non. Atque adeo falsum est, quod *etiam ipsa revelatio variabat in unoquoque Propheta pro dispositione temperamenti corporis, imaginationis, & pro ratione opinionum quas antea amplexus fuerat.* Potuerunt enim pluribus, diversissimis temperamenti præditis, & etiam contrariis opinionibus imbutis, eadem revelari, seu eadem fieri revelationes: si pro opinionum diversitate, alio & alio modo occurrant; & pro temperamentorum discrepantia, aliis & aliis figuris & imaginibus proponantur. Quis enim credat omnes Prophetas à mundi principio eodem temperamento & opinionibus iisdem præditos fuisse, qui eadem habuerunt revelata de Christo, Hierosolyma, aliisque postea futuris? vel quis, nisi Quæstionem de nomine faciat, hinc concluderit, eos diversas habuisse revelationes, ideo quia eadem diversis modis, figuris, & imaginibus revelabantur? Hoc enim si velit, nihil repugnamus, & totum concedimus. Utpote quod in Scriptura manifestissimum est. *Deus enim πολυτρόπος & πολυόρατος locutus est Patribus in Prophetis* Heb. 1: 1. Non negamus itaque Deum in suis revelationibus proponendis rationem habuisse temperamenti, imaginationis, & opinionum eorum hominum quibus sua revelare voluit. Ita ut hilaribus hilaria, & tristia tristibus patefecerit; elegantibus elegantia, & confusa confusis; rusticis proposuerit boum & vaccarum; militibus exercituum & ducum; aulicis regis & regii solii imagines & figuras. Sed negamus ipsam revelationum, & revelatorum veritatem, & quam in se continebant certitudinem, in unoquoque Propheta variasse pro dispositione temperamenti, &c. Nam sic Prophetia non à Deo, sed ab hominum temperamento & corpore dependeret. Quod tendit ad Mysterium Anonymi de Deo ab universo non distincto. Idem dicendum de *variatione Prophetiarum pro diversitate opinionum in Prophetis.* Magis quidem, qui nugis astrologiæ credebant, *Deus stellam occurrere fecit:* sed tamen rem revelatam eorum nugis non accommodavit, aut variavit, pro earum varitate. *Vastationem Hierosolymæ Nebucadnezaris Auguribus à Deo in extis, oraculis, & directione sagittarum revelatam fuisse,* minime patet *Ezech. 21: 21. 22. 26.* Nam ibi quidem ab Ezechiele prædicitur, Regem Babylonix, ab Auguribus & falsis suis oraculis eo determinandum esse, ut vastet Hierosolymam: sed nullo modo dicitur,

tur, eam augurum & oraculorum prædictionem seu determinationem ulterius divinam seu à Deo esse, quam omnia hominum peccata, quæ Deus pro arbitrio regit & dirigit, à Deo sunt. Imo expresse revelationi divinæ opponitur: nam Ezechiel sibi à Deo revelatum nunciat, hoc futurum falsis & diabolicis auguriis & oraculis Babyloniorum, plane præter opinionem suam agentium, id quod Deus divina revelatione, suis Prophetis futurum revelaverat. Ita ut Deus hic suam Prophetiam non variaverit aut constituerit, secundum augurum & oraculorum gentilium nugas; sed eas pro summa sua Sapiaentia direxerit ad arbitrium suum, ut idem per eas innotesceret Regi gentili, iis per errorem adhærenti, quod suis per veram & divinam revelationem significaverat. Eiusdem ordinis est quod addit, *Prophetis qui credebant homines ex libera electione & propria potentia agere, Deus ut indifferens revelabatur, & ut futurarum humanarum actionum inscius*. Censet enim Prophetis, qui falsas fovebant opiniones & à veritate declinantes, similes etiam à Deo factas fuisse revelationes. Cujus absurditatem nemo potest ignorare, qui Deum optimum maximum noverit.

§. 7. Hæc omnia ex ipsa Scriptura singulatim jam, inquit, demonstrabimus. Nos itaque videamus, quænam hic proferat. *Primum*, scilicet, Revelationes divinas variare pro dispositione temperamenti corporis in Propheta, constat, ait, ex illo casu *Elisæ 2 Reg. 3: 15*. Sed hunc casum attentius examinanti, manifestum fiet, in eo nullum Anonymo præsidium esse. Nam cum Elisam accederent tres Reges, ut Joram Israelis, Josaphat Judæ, & pro-rex Edomi, eum consulturi; & ipse respondisset, se eos ne quidem aspecturum fuisse, nisi adfuisset pius Josaphat; Musicum sibi petiit Elisa modulantem instrumentis. Tum ad ita temperandum & sistendum motum spirituum, ex iusta in Joramum ira & acri satis ejus reprehensione, in se vehementius motorum, uti eum antea in se temperatum ut plurimum fuisse noverat, cum fierent sibi divinæ revelationes: ad quod proculdubio noverat per experientiam, plurimum valere musicam. Tum etiam ad ita disponendum animum, seu in mente, psallendo de memorabilibus Dei operibus, & admixtis una laudibus, precibus, & gratiarum actionibus, tales excitandum cogitationes & notiones, quibus continuo Prophetandi usu noverat Deum sibi occulta revelare consuevisse. Tum ut ita simul etiam adstantes, pio carmine mentem utcunque lenitam, à præsentis molestia tollerent ad Deum. Non aliter quam olim in templo cantores sacris instrumentis & carminibus adstantem multitudinem ad divinas laudes, gratiarum actiones, & preces provocabant. Aut quam Daniel socios jussit secum misericordias à Deo petere, & ita divinas expectare revelationes Dan. 2: 17. 18. Cum autem hoc ageretur, legimus Dei manum super ipsum fuisse; & ita revelatum esse, quod Deus decreverat ipsis concedere

dere victoriam. Non, quasi, ut putat Anonymus, jam posita hac mentis & corporis dispositione, non potuisset etiam mala nunciare, si Deus revelasset; vel quasi ex vi hujus dispositionis bona nunciaffet; vel quasi Deus jam tunc mala revelare non potuisset. Nam sic non Deus revelasset, sed musica & organum. Non Deo liberum foret cuicumque revelare quicquid placuerit. Imo in hominis dispositione & voluntate qua se ita per instrumenta disponderet, consisteret, bona vel mala prophetare. Et consequenter non Prophetiæ, sed vel humana forent dictata, vel impetus & motus irrationales in corpore, quod pro suo Mysterio voluisse videtur Anonymus. Ita ut hæc corporis & animi dispositio in Elisa, qua se præparabat ad quamcunque revelationem à Deo accipiendam, nullo modo probet Prophetias variasse pro dispositione temperamenti in Propheta. Quod autem *Deus non reveletur iratis & tristibus*, recte pro nugis & somniis habet Anonymus. Nam in homine nulla potest esse dispositio quæ Deo sit impedimento, ne quid ei revelare possit. Utitur enim hominum motibus, iræ, tristitiæ, lætitiæ, &c. prout voluerit. In *Exodo* tamen *cap. 11. com. 8.* quem locum adducit Anonymus, non tam patet *Deum Mosi irato quid revelasse*, quam Mosem iratum aliis suas revelationes proposuisse; vel potius ira accensum fuisse, cum eas ab hominibus negligi videret. *Kaino furenti Deum revelatum fuisse*, patet *Gen. 4: 5. 6.* Cui addi posset *Jonas cap. 4. com. 1. 4. 9.* *Judæorum contumaciam & miseras etiam impatienti Ezechieli revelata fuisse* liquet *Ezech. 3: 14.* Legitur *2 Reg. 22: 23.* &c. *2 Chron. 34: 22.* &c. *Josiam* Regem invento libro Legis Huldæ Prophetissam de eo consuluisse, præterito non tantum *Propheta Jeremia*, sed & *Sophonia*, cum filio, tunc viventibus & prophetantibus *Soph. 1: 1. Zach. 6: 10. 14.* Verum ipsum id egisse, quia *Jeremiam mæstissimum* ob calamitates Judæorum *ineptum*, & *fœminam ex ingenio muliebri magis aptam existimabat cui Dei misericordia revelaretur*, Anonymi figmentum est. Nam nullibi occurrit. Et si in tali errore fuerit *Josias* non respondit eventus. Nam quamvis ei aliqua nunciaretur misericordia, populo tamen, cujus nomine etiam rogabatur fœmina, magnæ prædicebantur calamitates. Præterea contemporanei restabant *Sophonias* & *Filius ejus*. Cur illos non adiisset *Josias*? An & illi per se inepti erant? Quod autem *Michæas nunquam Achabo aliquid boni prophetaverit*, ut dicitur *1 Reg. 22: 7.* & *2 Chron. 18: 7.* Si non fuerit injusta Achabi querela; non ideo magis certæ cuidam corporis dispositioni in *Michæa* tribui potest, quam Deo qui illi non nisi mala de Achabo revelare voluit: nam ut patet *1 Reg. 22: 14.* *Michæas* per se indifferens erat ad nunciandum tam bonum quam malum. Et bonum quod *alius Propheta nunciavit Achabo*, homini pessimo, non tam ipsius bonum, quam hostium malum erat, ut liquet *1 Reg. 20: 13. 22. 28.* Imo in ipsius Achabi summum malum cef-

pag. 20. fit, ibid. com. 42. Ita ut Achabi malitia causa fuerit ingratae Prophetiae à Deo patefactae per Prophetam: non Prophetæ dispositio, qua magis ad hanc quam aliam Prophetiam aptus erat. Quod Deus etiam *pro eloquentia cuiusque Prophetæ* revelationum *stylum* temperare potuerit, & actu temperaverit, non est quod dubitetur. Maximam enim in Prophetiarum collatione notamus earum discrepantiam styli & elegantiae, pro hominum diversitate, & vitæ instituto diverso. Sed tamen in omnibus illis diversitatibus divinus aliquis eminet character: qui, in quo consistat, non minus aut magis dici potest, quam quis sit hujus aut illius Auctoris stylus & character; vel hujus aut alterius pictoris pictura. Et eo respectu non inepte dici putem, *Deum peculiarem habere dicendi stylum*. Sed aliud est stylum variari; aliud ipsas revelationes & revelata. *Repræsentationes & Hieroglyphica Prophetica, quamvis idem significarent, variasse tamen*, absurdus est qui negaverit. Sed inde non sequitur variasse pro temperamento Prophetarum revelationes Propheticas seu Prophetice revelata, ut voluit Anonymus. Concedendum etiam *Prophetarum revelationes & perspicuitate variasse*: sic ut vel res significata nonnunquam obscurius occurrerit, vel ipsæ figuræ minus claræ fuerint. Sed utrumque prout Deus voluerit revelare, non vero ut debuerit pro temperamento Prophetarum. Ita ut ratio cur *Daniel non intellexerit* illud quod significabatur verbis quæ audiebat, ab *imaginationis imbecillitate* sola peti non debuerit. Nam inde ad summum oriri potuit obscuritas signorum & verborum; qua ablata, necdum innotescit res revelata. *Turbatum* etiam quidem legimus *Danielem*, simul cum suis, vocem audientibus Dan. 10:7. 8. Sed & videmus eum successive multis modis corroboratum ibid. com. 10. 11. 16. 18. 19. Quæ in ipso Deo quærenda est ratio, cur Daniel plura de his revelatis non intellexerit. Is enim voluit hæc abscondita & obsignata usque ad tempus finis. Et hoc ipsum Danieli respondit, cum clariorem horum intellectum desideraret Dan. 12:9. Et comm. 10. additur ratio, cur hæc evidentius non patefierent, & quod intelligentibus seu attendentibus & inquirentibus hæc sufficerent ad intelligendum. Quibus, ut objicit Anonymus, minime repugnat id quod dicitur Dan 10:14. *Angelum venisse ut Danielem intelligere facere*, &c. Nam id ipsum facit; sed tali gradu quali Deo placet; non ultra. Manifestum etiam est *Prophetas* seu filios Prophetarum, quibus forte vel per se, vel per alium *revelatum erat, Deum Eliam abrepturum*, & qui *Elisæ persuadere volebant, eum alibi locorum delatum esse*, 2 Reg. 2:3.6. non satis recte intellexisse revelationem Dei: vel eam erroneis suis ratiociniis corrupisse. Nam adhuc instituebantur in Scholis Prophetarum. Ita ut ex his quidem manifestum sit, *Deum unum Prophetam longe majore gratia ad Prophetizandum donasse quam alium*. Nullo modo vero Revelationes & revelata divina variasse pro dispositione temperamenti in Propheta.

§. 8.

pag.
21.

§. 8. Jam transit ad rem quam majoris momenti esse putat, quam etiam curiosus & prolixius ostendendam dicit. Prophetas scilicet varias imo contrarias habuisse opiniones & varia præjudicia, ut & Prophetias sive repræsentationes pro opinionibus Prophetarum, quas amplexi fuerint, etiam variasse. Unde postea concludet Prophetiam nunquam Prophetas doctiores reddidisse: sed eos in suis præconceptis opinionibus reliquisse, ac propterea N. B. nos iis circa res mere speculativas minime teneri credere. Quam conclusionem suo loco videbimus. Prophetas ab infantia, circa res de quibus nihil habebant revelatum, sine sufficienti examine, varias & sæpe sibi mutuo contrarias admisisse opiniones, non gravate concedimus. Homines enim fuerunt, in iis non minus fallibiles quam alii. Sed varias & contrarias opiniones, ut & erronea præjudicia à Deo revelata fuisse, repugnat. Deum tamen in revelationibus suis eorum præjudiciorum & opinionum rationem habuisse, dubio caret. Nam ea novit; nec ignoravit ea quam maxime obesse assensui præbendo revelatis. Quo respectu etiam dici potest, repræsentationes seu figuras & imagines Prophetarum (quas solas Anonymus pro Prophetiis habere videtur) pro eorum opinionibus quas Deus ex iis tollere volebat variasse. Sed Prophetias, id est res revelatas, pro opinionibus Prophetarum variasse, & iis contraria revelata fuisse, pro contrariis eorum præjudiciis, est Deo tribuere & adscribere hominum errores, & ex eodem fonte falsam & dulcem aquam educere, Jac. 2: 11. 12. Verum ut quemadmodum loquitur, curiosus & prolixius ostendat, primo dicit Omnes mira præcipitantia sibi persuasisse, Prophetas omnia, quæ humanus intellectus assequi potest, scivisse. Sed oportuisset dixisse quinam omnes illi sint? Et quicumque fuerint, si modo aliqui eo stupiditatis pervenerint, quod vix credimus. Nos saltem iis assentire non possumus. Idque multis de causis; quarum non infima est; quod homines fuerint & manserint, ultra alios non nisi in Revelationibus à Deo directi. Si enim Sapientiæ donum Prophetiæ superadditum fuerit, id à Prophetia distinguendum existimo, cum absque eo Prophetia possit esse Propheta. Quamvis etiam non negem sæpe res magnæ Sapientiæ revelari posse, & revelatas fuisse. Sed tamen inde minime sequitur, eos ideo quia Prophetæ, omnia quæ humanus intellectus assequi potest, scivisse. Ita ut male huc torqueantur quædam loca Scripturæ. Si verum sit id fieri, ut narrat Anonymus, cui vix fidem habemus, cum de talibus auditum non fuerit. His præmissis profert exemplum Josuæ ob cujus præjudicium censet Solis quietem contigisse, nihil in Scriptura clarius, inquit, quam quod Josua putaverit Solem circa Terram moveri, terram autem quiescere & quod sol per aliquod tempus immotus stetit. Joh. 10: 11—15. Verum si textum inspiciamus, quidem observamus, eum tali phrasi uti, qua se exprimerent illi qui id putarent, si suam sententiam de ea re docerent. Sed cum ipse hic non proposuerit docere, quid

quid de eo sentiat: sed tantum factum narrare: concludi hinc nullo modo potest, quæ fuerit ejus de illa re sententia. Hanc enim exprimere non proposuerat. Ita ut etiam contrarium, terram scilicet circa Solem deferri, hinc exculpi non debeat. Nam solummodo docet, illius diei lucem tandiu protractam fuisse. Et quia splendore Solis, ejusque ortu & occasu, dies fit & nox, optime illud, id est ut quam facillime intelligeretur, expressit per motum & quietem Solis. Nam cum hæc vulgatissima sit hominum vulgarium sententia, sensuum apparentiis quam maxime conformis, non tam intellexissent Josuam, si accuratam & Philosophicam, quam jam cum ad hominum vulgarium caput accommodatam phrasin adhibuit. Quam vero habuerit sententiam de causa protracti diei, seu motu vel quiete Solis, cum id non expresserit, hinc concludi posse non putamus. Ita ut nec Anonymum, nec eos quos oppugnat probemus. Josuam enim veram causam, sive fuerit Solis aut Terræ quies, sive quævis alia miraculosa, ignoravisse, non impossibile. Nec etiam necessarium. Quamvis non improbabile nec impossibile eum illam scivisse. Quicquid sit, neutrum ex textu certo probari posse censemus. Nec probavit Anonymus. An autem contingere potuerit *per refractionem solito majorem, ex nimia glacie in aëre existente*, quod non putamus, cum Anonymo, *jam non inquirimus*. Vulgarem etiam & receptam adhibitam fuisse Esa. 38: 8. locutionem *de signo umbræ retrogradæ*, negari non potest. Sed vulgi errorem ea phrasi significari, aut revelationem secundum erroneam opinionem contigisse plane falsum est. Non enim nisi verum est, quod hac phrasi significavit Spiritus S. miraculosum scilicet umbræ solaris retrogradum motum per decem gradus in solario Achazi. Quid autem Propheta cognoverit & censuerit de causa hujus retrogradi motus, nec hic dicitur, nec ullo modo hinc colligi potest; cum de eo suam sententiam hic explicare minime proposuerit. Ita ut non nisi inepta Anonymi conjectura sit quam facit de Prophetæ ignorantia, & ei attemperata revelatione. Idem dicendum de iis quæ per suum *forte*, ineptit de Parheliis. Quantum ad *fabricam Salomonis* 1 Reg. 7: 23. non putamus inde quicquam concludendum de Salomonis ignorantia vel cognitione mathematica; cum ejus specimen hic dare non proposuerit; nec mathematicam & accuratam det mensurationem, sed mechanicam & popularem. Et si dicat Anonymus hac ratione *nihil aliud fieri quam totius Scripturæ omnimodam eversionem*. Respondebimus nobis imputare quod ipse committit crimen. Nos enim omne quod revelatur accipimus; & id de quo nihil revelatur indeterminatum relinquimus. Atque ita nos ab errore, quantum possumus, præservamus; & Scripturæ dignitatem omnino conservamus. Verum id quod Anonymus asserit, Scripturam reddit incertam, vagam, erroneam, & omnis impietatis fons & origo est. Nam si revelationes variaverint pro erroneis & contrariis Prophetarum

pag.
23.

rum

rum opinionibus & præjudiciis, nihil certi in Scriptura: nec minus in Deo revelante, quam in hominibus omnis generis errores forent: imo Deus ipse foret errorum doctor, auctor & fautor. Quid est Scripturam & omnia evertere, si hoc non sit. *Homines quidem fuerunt Prophetæ, nec humanum quid ab ipsis alicnum existimandum, si absque revelatione considerentur.* Sed Deus & revelationes divinæ ab erroneis hominum opinionibus & præjudiciis, remotissima sunt. *Noachum putasse mundum extra Palestinam non inhabitari ante diluvium. Et ad captum ejus illi revelatum fuisse Deum humanum genus delere.* Non nisi Anonymi somnium est, omni fundamento destitutum.

§. 9. Sed in absurditate sua majores progressus facit Anonymus, cum dicit, *nec tantum hujusmodi res, sed etiam alias majoris momenti Prophetæ salva pietate ignorare potuerunt, & revera ignoraverunt.* Fateor nos, qui limites & terminos divinæ misericordiæ attingere non possumus, non adeo facile determinare posse, quantum, quanti momenti res, tam Prophetæ quam quilibet alii, salva pietate ignorare possint, & ignoraverint revera. *Sed Prophetas adeo vulgares de Deo habuisse opiniones, ad quas etiam eorum revelationes accommodatæ sunt ut nihil singulare de Divinis attributis docuerint,* nimis abjecte de Prophetis dictum putem. Nam quamvis de Deo & natura divina nihil docuissent, quod ex innatis naturæ principiis innotescere non posset; plurima tamen docuerunt quæ homines, vulgo τὸ γινώσκοντες negligentibus, ex iis non deducebant. Varios correxerunt etiam vulgarium hominum errores circa Dei Scientiam, Sapientiam, Prudentiam, Voluntatem, Justitiam, Sanctitatem, &c. Imo eos nullis erroneis vulgi opinionibus in suo docendi munere adhæsisse, à quibus Anonymus tamen eos non excipit, sed contra, easdem fovisse censet, patebit in examine eorum quæ profert Anonymus. Ita ut, si per *ingenii sublimitatem & præstantiam,* intelligat Anonymus, longissime abstractas cogitationes Philosophicas, facile concedamus tamen, Prophetas qua tales, ea sublimitate, quippe qua absolute non egebant, præditas non fuisse. Licet alioquin à Deo elevati tam sublimes sæpe habuerint cogitationes, ut ne quidem sapientissimus Philosophorum eas attingere possit; & Prophetæ sic nullis Philosophorum secundi fuerint. Nec fuit eorum *pietas & animi constantia,* absque intellectu & cognitione, impetus & pertinacia quædam in suis præjudicatis, & erroneis sæpe opinionibus. Sed efficax & constans animi persuasio, ex sufficiente cognitione profluens. Et ideo dignissima qui ab ea laudarentur & commendarentur. *Adamum ignoravisse Deum esse omnipræsentem & omniscium,* absurde concludit Anonymus *ex ejus fuga & peccatorum excusatione.* Nam illi tantum fuerunt actus irrationales; & erronei peccatorum effectus vel defectus; ac turbatæ conscientiæ convictiones de Dei præsentia & scientia. Nihil enim sciens, quo se abscondere & excusare posset,

N

absque

absque omni ratione assumpsit ea, quæ nec contegere, nec excusare poterant. Ipse demonstrat convictus quam sit inexcusabilis & indignus Dei præsentia: nec non præter opinionem id palam facit. Nec tamen etiam impossibile, mentem ejus adeo turbatam & obrutam fuisse peccato, ut hæc notissima ei non occurrerint. Atque ita in hos errores inciderit, & aliquamdiu hæserit. Et Deus eum ex iis nondum extricare volens, se tali modo, quo fecit, ei revelaverit. Sed inde non magis concludi potest, eum ignorasse Dei Omniscientiam & Omnipræsentiam; quam furem ignorare furtum esse prohibitum, cum actu furtum committens non cogitat id esse malum & prohibitum. Quod mox post commissum furtum clarissime videt, & sero dolet. Uti & Adamus ad se & sua rediens cognitionis principia, similiter statim suam notare potuit absurditatem. Deus etiam quidem rogavit, quasi inscius foret, & interim se inscium non esse, manifeste patefecit. Et si Adamus *non aliud* cognovisset Dei attributum, quemadmodum nugatur Anonymus, *quam quod omnium rerum fuit opifex*: Ignorata omni Dei Scientia, Præsentia, Justitia, Sanctitate, &c. cur quæso fugisset, & excusasset se? Et ipse Anonymus hæc Cap. 14. pag. 163. inter fundamentalia recenset. Similiter *Deus Kaino revelatus* quidem fuit rogando *ut inscius*, sed simul etiam narrando ut conscius Gen. 4: 6. 7. 9. 10. Nec ad peccati poenitentiam ullo modo sufficiebat eum cognoscere Deum, ut inscium vel conscium rerum humanarum, sine aliis attributis divinis, Sapientia, Justitia, Potentia, Immutabilitate, &c. Nam sine his de peccati poena certus esse non potuit. *Labanum*, idololatram, quem idcirco nullus, uti nec Kainum, Prophetis annumeraverit, in eo errore versatum fuisse, *quod unaquæque natio suum habeat Deum peculiarem*, ab ejus idololatræ cultu Gen. 31: 19. 30. alienum non est. Sed Deum ei revelatum fuisse tanquam talem, minime patet ex Scriptura. Nam Gen. 31. 24. simpliciter dicitur Deum ei apparuisse in somnio, & monuisse ne quid boni vel mali Jacobo loqueretur. Quod autem hinc Laban *ibid. com. 29.* vero Deo suum errorem applicans dicat, sibi apparuisse Deum Patrum Jacobi, & eum pro illius peculiari Deo habeat, non nisi idololatræ hominis error est. Vel forte etiam absque errore illo sic locutus est, & eorum Deum dixit propter promissiones quas à Deo Patribus ipsorum factas audiverat. Saltem nullo modo patefit, Deum se, ad erroneam Labani opinionem de peculiari cujusque nationis Deo, revelasse, nisi respectu excellentis gratiæ erga unam nationem supra aliam; de quo tamen nihil in revelatione quæ contigit Labano. *Abrahamum*, Patrem omnium fidelium, *ignoravisse Deum esse ubique, resque omnes præcognoscere*, minime patet Gen. 18: 24. Nam de Sedomitis dicens, forte erunt quinquaginta justi in civitate, manifeste suam, de numero fidelium, non Dei ignorantiam exprimit. Nam sub conditione respondens, Deus, conditionem præsciebat. Nec comm. 21. se
Abra-

pag.
24.

Abrahamo patefecit Deus tanquam descensurus & inquisiturus, nisi ut ita humano more significaret, se non puniturum, nisi post plenam causæ cognitionem, quam essentiali sua perfectione jam modo obtinebat; nullo modo vero ut se accommodaret præjudiciis Abrahami de Dei absentia & ignorantia; quæ nulla ratione probari possunt in Abrahamo fuisse. Præterea *nihil contineat divinum de Abrahamo testimonium Gen. 18: 19. præter solam obedientiam, & quod domesticos suos ad æquum & bonum moneret*, id non potuit sine institutione. Omnes autem sublimes cogitationes quæ huc non tendunt, & idcirco Abrahamo non tribuuntur, nulla laude dignæ sunt. Et omnes quæ eo tendunt, sub iis continentur & comprehenduntur. Imo ipse Anonymus Cap. 14: pag. 163. inter fundamentalia dogmata ad obedientiam necessaria, docet cognoscendum, *Deum ubique esse præsentem, vel omnia ipsi parere*; & hic putat Abrahamum patrem omnium fidelium, qui passim in Scriptura honorificentissimis titulis dicitur *Amicus Dei, unctus Dei, Propheta Dei*, &c. imo quem ipse fatetur divinum habere testimonium de obedientia, ignorasse id sine quo ut fatetur nulla potest dari obedientia. Quis tantam ferat absurditatem? *Mosen Exod. 4: 1. non satis percepisse Deum omniscium, humanasque actiones omnes ex solo decreto dirigi*, non minus falsum est. Nam apertissimum est Mosen de omniscientia Dei, & divini decreti certitudine plane certum, à Deo tantum doceri voluisse, qua ratione se gesturus esset ad diversos gradus infidelitatum in Israelitis. Cui Mosis desiderio Deus etiam abunde satisfecit, eum muniens variis miraculosis signis successive peragendis ut patet Exod. 4: 1. 5. 8. 9. &c. *Ipsi quidem dixerat Deus Exod. 3: 18. Israelitas ei, quoad eventum, obtemperaturos*, nec de eo videtur dubitasse Moses; sed tantum apta quæsitivæ media, quibus ad eam obtemperantiam, sub Dei auspiciis ducerentur. Nec *Deus se Mosis revelavit ut inscium*, sed ut probe conscium eorum quæ futura forent, quippe Mosem ad omnem eventum abundantissime instruxit, munivit. Cætera quæ prolixè narrat, tanquam *Mosis sententias*, non tantum plurima falsa veris, & bona malis permixta continent: sed &, ut arena sine calce, cohærent. Mosis autem imputantur ab eo, ut ita luxetur omnis Mosaica certitudo; & consequenter omnis Prophetatum revelatio & divinitas. Videamus itaque. Certum est, eum existimasse, *Deum esse ens, quod semper existit, extitit & existet*. Verum quod *de ejus Natura nihil aliud docuit, quam quod sit Misericors, Benignus, &c. & summe zelotypus*, omnio falsum est. Nisi per illud, &c. reliqua plurima Dei attributa intelligat. Docuit enim (ut nihil dicam de Trinitate satis manifeste expressa Gen. 1: 2. 26. & 3: 22. & 11: 7. cum quibus conjungi possunt Gen. 18: ubi duo Domini à Domino missi; ut & Gen. 19: 24. & triplex benedictio Num. 6. 23 — 26. nec non ipsa Legis traditio Deut. 6: 4. & omnium Judæorum agnitio, quod Christum, cum Tri-

nitatem doceret, à Mose & Patrum Deo defecisse, nunquam censuerint) Unitatem Dei Deut. 6: 4. & 4: 35. & 32: 39. Æternitatem Gen. 21: 33. Sanctitatem, seu puritatem ab omni macula & imperfectione Lev. 11: 44. 45. & 19. 2. Omnipotentiam Gen. 17: 1. Deut. 10: 17. & 7. 21. Justitiam Exod. 34: 7. Gen. 18: 25. Veracitatem & fidelitatem Exod. 34: 6. Præterquam quod non potuerit docere Deum esse benignum, misericordem, &c. nisi docuerit eum intelligentem, volentem, potentem, justum, liberum, &c. Nam illa absque his concipi non possunt; quamvis id in Scriptura expresse non narretur. Quod etiam *crediderit Deum, non tam propter rei repugnantiam, quam humanam imbecillitatem, nulla imagine rei visæ posse exprimi*; ex Scriptura nunquam probabit Anonymus, qui hæc tantum fingit ad adstruendum suum Mysterium de Deo corporeo. Moses quidem ab humana imbecillitate argumentum fumit. Sed rei non repugnantiam nunquam asserit; aut se credidisse significat. Nec tantum *ratione potentia*; sed & *Essentiæ Deum unicum existimavit*, ut patet ex locis jam adductis. *Entia quibus Deus legitur auctoritatem, jus, & potentiam dedisse ad dirigendas nationes & iis providendum & curandum*, ministratorias creaturas humanas vel angelicas esse, patet, si Exod. 4: 16. & 7. 1. & 21. 6. & 22. 8. 28. Deut. 10: 17. Psalm 82: 1. 6. & 95. 3. & 97. 7. 9. & 138. 1. conferantur cum Rom. 13: 1. 4. Hebr. 1: 13: 14. Joh. 10: 34. 35. 36. Nec ex ullo Scripturæ loco patet Mosis aliam opinionem fuisse. Dicitur quidem Exod. 15: 11. Mosén cantasse, *Quis inter Deos tui similis Jehova?* Sed manifeste patet eum loqui de iis quæ ab Ægyptiis & aliis nationibus falso pro Diis habebantur. Quod idem patet Exod. 18: 11. in Jetrone. Et quamvis *Moses de horum entium creatione & principio nihil dixerit*, inde tamen concludi non potest, *quod ea non crediderit esse creata*. Nam unde concludet eum scripsisse quicquid credidit: Præterquam quod Gen. 2: 1. dicat, *Deum creasse Cælum & Terram cum omni exercitu eorum*. Quo Angelorum creationem exprimi, non est quod negetur: Et patet, si conferantur Luc. 12: 13. 1 Reg. 22: 11. ubi denominantur *Exercitus Dei*. Et Job. 38: 4: 7. tanquam *Filii Dei*, dicuntur *acclamasse Deo in creatione universi*. Et quod non tantum crediderit Moses *Deum mundum hunc visibilem ex Chaos in ordinem rede-gisse*. Sed hunc ipsum creasse, seu ex nihilo produxisse, patet ex Gen. 1: 1. ubi dicit, in principio creavit Deus cælum & terram. Credidisse, quod *Deus pro summo suo jure & potentia in omnia, sibi soli Hebræam nationem elegerit, certamque mundi plagam, reliquas autem nationes & regiones curis reliquorum Deorum à se substitutorum reliquerit; & ideo Israelis & Hierosolymæ, reliquos autem reliquarum nationum Deos, vocatos esse*, absurdissimum Anonymi figmentum est, ex Rabbinicis nugis in eo reliquum. Nam, ut illi somniant, non dicit Deus Deut. 4: 19. se omnibus populis Cælum, Solem, & Stellas dedisse,

ad

pag.
25.

ad ea invocandum; aut ad eos lumine suo regendum: sed ut ea aspicientes, ex iis Deum agnoscerent & glorificarent: cum Israelitas, quos in speciali gratia habebat, etiam per sapientissimam suam legem doceret, & ex Ægyptiorum servitute educeret, ut eos sapientissimis à se revelandis legibus, tanquam eorum Rex, regeret. Quare *Israel* Jerem. 10: 16. dicitur *virga hæreditatis ejus*. Nec *Deut.* 32: 8. 9. à Mose dicitur, Deum reliquarum nationum curam Diis substitutis commisisse; sed Israelitas ingratitude & rebellionis convicturus, inter beneficia, Patribus à Deo concessa, primo loco ponit; quod Deus, cum primum nationum possessiones distribueret, quorundam *populorum terminos statuerit pro numero filiorum Israel*; id est, quibus contineretur, post illarum gentium extirpationem, numerosissimus populus Israeliticus; Nam ut, inquit, *pars Domini populus ejus, Jacob funiculus hæreditatis ejus*. Nec quicquam pro Anonymo facit locus 2 *Chron.* 32: 19. cum ibi tantum referatur Assyriorum & idololatrarum sententia & loquendi modus. Uti & 2 *Reg.* 17: 25. 26. tantum narratur opinio hominum Babylonicorum, in Samariam introductorum, ut patet ex collatione com. 24. *Gen.* 35: 2. 3. *Jacob*, post injustissimam Sichemitarum vastationem, ab ejus filiis præstitam, omnium vicinarum gentium potentiam, iram, & ferociam perpendens, & sic ad ultimas angustias redactus, divinis auspiciis fretus, propere sese accingit ad iter, & ad Dei petitionem præstiturus suum quod fecerat votum *Gen.* 28: 19. 20. de struendo altari in Bethel sanctam suam domum, pessima contagione infectam, repurgavit omni idololatratico cultu; & aperte professus est, male admissos fuisse gentium Deos, vel Syriacos, vel ex Sichemi vastatione reliquos. Atque ita ex puro & admodum laudabili zelo divino hanc instituit suæ familiæ reformationem. Nullo modo vero, ut Anonymus ex suis Rabbiniis nugatur, ob solam terræ mutationem. *David* etiam 1 *Sam.* 26: 19. conqueritur, se, expulsum è Patria, ab iis qui hoc agerent, à vero Deo repelli, & quantum possent ad alios populos, ac cum iis ad eorum idololatraticos Deos propelli. Sed inde non patet Davidem, multo minus Mosén, de quo hic sermo est, credidisse, Deum illis nationibus alios Deos substitutos assignasse. Nam eos pro idolis habuerunt; & *εἰδωλον* scimus quod idolum nihil sit in mundo, 1 *Cor.* 8: 4. Mosén autem *26.* *Ethnicorum opinione credidisse, Deum in cælis domicilium suum habere*. Blasphemum est. Nec per mille simam consequentiam probari potest ex adducto loco *Deut.* 33: 27. ut vel insipienti patebit. Nam expresse Deum Israel ab imaginaria falsorum Deorum turba eximit, & negat ei similem usquam inveniri posse. Imo potentiam ejus extollit supra cunctos gentium Deos tutelares & idololatraticos, ac inanem & frivolum dicit omnem fiduciam in iis locatam. Quibus omnibus sic demonstratis, concidunt quæcunque fictis his Mosi opinionibus accommodatim revelata fuisse narrat. Falsum est *Deum Mosi benignum &*

misericordem apparuisse, tantum quia ipse eum pro tali habebat. Nam contra eum pro tali habuit; quia & à natura & ex revelatione ut talis occurrebat. Falsum quod *Deus Mosi nulla imagine apparuerit*, quia ipse *nullam in cerebro suo formaverat.* Nam si fieri potuisset, Deus talem in Mosi cerebro facile formasset. Non enim homo, sed Deus format imagines in cerebro hominis cui quid revelat. Quemadmodum etiam Deus in aliorum cerebro quasdam formavit imagines, non essentiae divinæ, quod repugnat, sed externæ gloriæ, quodammodo pro divina voluntate repræsentativas. Falsum est Exod. 33 : 18. patere, *Mosen credidisse Deum esse visibilem, seu ex parte divinæ naturæ nullam implicare contradictionem, & ideo id petuisse.* Nam non petiit. Gloriam Dei tantum videre voluit. Et vidit com. 18 : 19. &c. Respondit etiam Deus, se *gloriam suam patefacturum* : idque pro sua misericordia tanto, quanto placeret, gradu; essentiam vero seu *faciem, pateferi non posse.* Et reddit ejus rationem, Mosi maxime accommodatam, *nemo videbit & vivet* : vitam autem admodum amabat Moses. Et quasi dixisset, nemo qui vivit videbit. Ita ut Deus non tantum humanam imbecillitatem : sed & excellentiam suam supra eam alleget, & ex ea discrepantia, causam reddat, cur à Mose videri non possit. Præterea sibi contradicit Anonymus, cum ait, Moses nullam Dei imaginem in cerebro formasse, & tamen existimasse Deum esse visibilem, & eum videre voluisse; Nam id sine imagine fieri non potuit. Falsum est Deum Exod. 33 : 2. 3. 16. significare, se, abjecta Israelitarum cura, eam *Angelo tradidisse qui vice supremi entis Israelitarum curam haberet.* Nam tantum Mosi revelat se externo præsentiae signo tali modo inter eos nolle adesse, quo nullis aliis nationibus aderat. Et inde Moses recte colligebat; hoc signo ablato, nihil externum restare, unde & Israelitæ & alii populi discernere possent, hunc populum Israeliticum, Deo, reliquis nationibus dilectiorem esse. Non etiam *Deus è cælis Mosi apparuit*; quia eum *ubique æque facile imaginari poterat.* Nam nullus imaginari potest Deum ubique esse : cum repugnet imago infinita. Sed ut sic innotesceret quantum Deus à terrenis distet, eaque transcendat & superet infinita sua perfectione. *Israelitas etiam & Ægyptios tam irracionales fuisse, ut crediderint Vitulum esse Deum,* cui probabit Anonymus? Noverant enim quid esset? unde constaret? & se ipsos ejus auctores existere. Concedimus tamen *populum illum rudem,* & hæcenus in Ægyptiaca servitute continuo labore suppressum, valde diminutam & obscuratam in se habuisse naturalem Dei notitiam. An vero eo usque, ut nihil *sani de Deo intellexerint?* Nullum videmus argumentum. Concedimus etiam *Mosen eos non qua Philosophum docuisse,* quæ de Deo cognosci poterant; & per naturam erant manifesta; aut ex iis *vivendi modum præscripsisse,* quo populus libere, solo ductu rationis vitam ageret. Sed eum tanquam externa revelatione per Deum constitutum,

pag.
27.

tutum, confirmatum, & à populo acceptum, Dei ministrum, quem Anonymus male *Legislatores* dicit, populo, cujus naturalis notitia plurimus tenebris erat involuta, non tantum enarrasse multa quæ naturaliter cognosci poterant; & natura cognoscibilem vivendi modum præscripsisse: sed etiam talia docuisse, quæ nullis naturæ viribus patebant; & talem dictasse vivendi modum, quem nulla docet natura, sed sola mandat libera Dei voluntas præter naturam patefacta; & quem *libere* sequi poterant, postquam eum à Deo revelatum cognoverant; quamvis etiam vere *servitus* dici possit, quatenus omnis eorum ratiocinatio se ei submittere tenebatur, & tam stricta ac rigida requirebatur ejus observatio, ut vix à servili differret. Fuit tamen & *Gratia Dei & Donum*, quia sine hac revelatione, in suis ratiocinationibus evanuiscent, & effatuati fuissent, ut aliæ nationes, quas Deus reliquit suis ratiociniis & viis corruptis vitam agere; qui *sine Deo* dicuntur *in mundo vixisse* Eph. 2: 12. id est *Deum ignorantes* 1 Tess. 4: 5. *obtenebrati cogitatione, & alienati à vita Dei per ignorantiam* Eph. 4: 18. Hac etiam de causa Deus voluit iis à Mose proponi & narrari ab una parte præterita beneficia à Deo accepta, ut iis ad gratiarum actionem & obedientiam excitarentur: ab altera parte, poenas horribiles, si à Deo præscriptum & revelatum vivendi modum desererent, & plurima bona, si observarent. Ita ut *Deus* revera populum illum *eodem modo docuerit*, per Mosen & legem, ut *pædagogum, ac parentes pueros solent*. Nam ut pueri non cognoscunt ea quæ per innatas notiones, multis adhuc cogitationibus carnalibus obrutas, cognosci possunt, & postea per legitimam attentionem ex iis cognoscuntur; ac nesciunt quomodo vitam, vel instituunt, vel instituendam dicet natura. Ita & populus ille. Ut *pædagogus ex arbitrio Parentum electus & pueris præpositus*, ad eorum mandatum & voluntatem pueros docet & regit, eosque minis & promissis, ac persuasione, captui puerorum accommodata, flectit quo parentes voluerint. Ita & *Lex & Moses Israelitas*. Et ut pueri postea maturæ ætatis, vident quam salutaria fuerint illa mandata, & cum innatis ideis conformia. Sic etiam ad majorem & firmiorem ætatem perducta Dei Ecclesia, per Christum didicit, quam justa, prudens, & gratiosa fuerit Gubernatio divina, qua suam Ecclesiam inter Israelitas, quamvis *hæredem omnium*, tamen *ad tempus à se prudentissime definitum* ut *servam* existere voluit *sub tutoribus & curatoribus* Gal. 4: 1. 2. Sed in omnibus hisce nihil Anonymo præsidii est, cum Deus populo suo, etiam infantili, non nisi justissimas leges præscripserit, nihil de puerilibus eorum erroribus participantes. *Fonæ fuga* nullo modo probat ejus opinionem *de cura aliarum regionum substitutis Diis à Deo Israelis commissa*. Sed absurdam ejus ratiocinationem & accusantis conscientie vim; conantis effugere, quem se effugere non posse cognoverat. *Magnam* supra cæteros fuisse *Salomonis Sapientiam*, dubium non est.

est. Sed eum *ideo etiam se supra legem existimasse*. Nec patet in Scriptura. Nec rationi aut ejus Sapientiæ consentaneum foret. Nam cum innata cuique notitia doceat, quemvis hominem, in omnibus quæ Deus se velle revelat, subditum esse Deo, ut patet supra Cap. 2. §. 23. Quid non doceret tantus naturalis & divinæ Sapientiæ gradus ac in Salomone reperitur? Quod etiam & Sapientia sua *parvi pependerit leges omnes quæ Regem spectant, & quæ tribus potissimum constabant*, ut patet Deut. 17: 16. 17. imo eas plane violaverit. Similiter ex Scriptura non liquet. Divitias enim & honores non desideratos copiosissime concefferat ei Deus, 1 Reg. 3. 13. Nec apparet eum in iis fiduciam collocasse, quod prima lex regia prædicti loci prohibet. *Multiplicavit*, fateor, *uxores*, quod prohibet secunda lex regia. Sed cum ipse Anonymus asserat Salomonem *in eo errasse, nec quod Philosopho dignum est, egisse*, dicere nequit, eum id ex summa sua Sapientia fecisse; nisi sibi contradixerit. Contra tertiam autem legem, nihil peccasse certum est. Quid in his itaque prodest Anonymo Sapientia Salomonis. *Vana docuit Salomon hominibus esse fortunæ bona*. Sed quid inde? si absolute spectentur, id certissimum est. Concedatur etiam, ex Prov. 16. 23. patere, eum docuisse, *quod homines intellectu nihil præstantius habeant*. Nihil facit ad scopum, scil. Prophetias variasse pro variis & contrariis præjudiciis & opinionibus Prophetarum. Nam hæc non fuerunt revelata Salomonis dogmata; sed conclusiones post longam inquisitionem factæ. Nec præjudicatæ vel erroneæ fuerunt opiniones Salomonis, quibus accommodatæ fuerunt revelationes divinæ. Sed naturales veritatum determinationes. Tandem *legem tantum iis traditam esse, qui ratione & naturalis intellectus documentis, carent*. Quod hic per parenthesin injicit Anonymus, tantum abest à vero, ut contra iis ne quidem tradi possit. Nam ratione destitutis nulla lex præscribi potest. Et iis quibus tradita fuit lex, ideo est tradita, ut documentis divinis, naturali intellectu assumptis, regerentur & ducerentur. Non vero ut solis naturalibus documentis vitam instituerent. Sed de his ubi de Lege. Hactenus patet quam absurde dicat Anonymus, Prophetas præjudicatas & erroneas Opiniones habuisse; & iis accommodatas fuisse revelationes divinas; Ut & quam parum *curiose*, quamvis perquam *prolixè*, id ex Scriptura, ut promiserat, probaverit.

§. 10. Videamus etiam *Prophetarum discrepantes opiniones*, quas se notasse jactat Anonymus, & quibus Prophetias accommodatas asseruit. Talmudicam fabulam, quam ex tract. Sabbati narrat, de Editione & explicatione Ezechielis Prophetæ, nihil morabimur. Cum ipse ei non multum tribuere videatur. Sed quod *Ezechielis caput Octavum & decimum, non videatur convenire cum Exodi capite quarto supra trigesimum, commate septimo*, cuique conferenti falsum patebit. Imo hunc locum ex illo confirmari, manifestissimum

pag.
28.

num fiet. Hic enim Deus filios etiam punire dicitur ob parentum peccata; præcipue reos idololatriæ, quos hic respici, patet ex coll. Exod. 20: 5. 6. quosque Deus, quia peccatum illud directe adversatur summæ gloriæ divinæ, tanquam se Deum odio prosequentes Exod. 20: 5. coll. Deut. 12: 31. punire solet, eos comprehendendo sub patrum inobedientia Rom. 11: 32. seu in idem peccatum incidere permittendo; atque adeo ejusdem culpæ reos cum parentibus. Cum jam similiter à Prophetis graves afflictiones Israëlitis denunciarentur propter majorum delicta, quorum & ipsi rei erant; & illi hoc injustum existimantes, & se ab illis parentum peccatis excusantes & liberos proclamantes, atque ideo Prophetarum minas negligentes, creparent illud Proverbium, Patres comederunt uvas, &c. Propheta Ezechiel libri sui Capite octavo & decimo clare demonstrat, Deum non punire filios ob parentum peccata, nisi eorundem etiam rei fuerint, & sic etiam ob propria sua puniantur peccata. Atque adeo non pugnat cum Mose, sed eum defendit & explicat. Sic & eadem quæ Mosis est & *Jeremiæ* sententia, libri ejus Capite octavo & decimo, com. 21: 22. Nec pugnant *Samuel lib. 1. cap. 15: com. 29: cum Jerem. cap. 18. com. 8. 10.* Nam ille de ipsa Dei natura & essentia loquitur. Et sic negat eum pœnitere. Quod est secundum Mosen Num. 23: 19. Hic autem loquitur de effectu Dei. Et sic asserit eum pœnitere. Quod secundum eundem Mosen est Gen. 6: 6. 7. Atque adeo non pugnant; nisi velit & ipsum Mosen secum pugnare. Eisdem effectus etiam respexit *Joel cap. 2: com. 13.* ut vel inspicienti patebit. Tandem, Nec *Gen. 4: 7. Nec Jerem. 18: 8. 10.* quicquam dicitur de hominis viribus ad domandas peccati tentationes: sed tantum fit mentio de hominis officio, & præmiis ac pœnis, si id præstet vel negligat. Ita ut hic nulla possit fingi pugna cum *Paulo*, (quem Anonymus hic inter Prophetas numerat) quando docet homines non nisi singulari Dei gratia, imperium in carnis tentationes habere.

§. 11. Atque ita evanescunt etiam omnes Prophetarum discrepantiæ simul cum omnibus eorum præjudiciis, affectibus, & erroribus, quibus à Deo dicit accommodatas fuisse revelationes. In Prophetis præjudicia fuisse, non negamus. Et concedimus Deum ea cognoscentem illorum in tantum rationem habuisse ut assensui revelationi præbendo non obfuerint. Sed iis accommodatas dicere revelationes; ita ut ipsa revelata præjudiciis & erroribus Prophetarum conformia forent, est hominum errores Deo tribuere. Et hæc tenus demonstratum in nullo ex prolatis ab Anonymo exemplis id contigisse. Non negamus etiam Prophetas multa speculative potuisse ignorare. Imo contrarias in quibusdam habere opiniones, si talia modo fuerint, quæ revelationibus fidem adhibere non impedirent. Sed quænam & quanti momenti illa fuerint, aut esse potuerint, diximus determinatu facile non esse. Consequenter fatemur

O

spe-

speculativam & Philosophicam *cognitionem rerum naturalium & spiritualium* natura cognoscibilium scilicet, *ex Prophetiis & Scripturis hauriendam non esse.* Nam ea supponuntur in Scripturis à natura cognita. Præbetur quidem cuique per revelationem occasio naturalem notitiam promovendi: sed tamen ejus profectus non nisi notionibus innatis niti possunt. Si vero per res spirituales intelligantur salutis media, per naturam ignota, ea non nisi ex Scriptura & supernaturali revelatione cognosci possunt. Nec omnino rejicimus quam format Anonymus conclusionem. *Nos Prophetis nihil aliud teneri credere, præter id quod finis & substantia revelationis est.* Id solum enim est, quod revelatum exprimere valuerunt. Et quod ad audientium captum sæpius talibus expresse-
runt verbis, quibus illi ad exprimenda sua præjudicia adhibere consueverant. Et quod Deus ipsis revelare voluit. Et tali sæpe modo revelavit, quali ab ipsis facillime revelatum reciperetur, & tanquam divinum probaretur. Quod unicum intendebat Deus. Qui idcirco omnia revelationis signa & media sic direxit, ut singulis Prophetis pro temperamenti, imaginationis, & præjudiciorum ratione, quæ Deus in iis relinqui volebat, ad certissimum assensum iis præbendum aptissime occurrerent. Ipsa revelata vero nunquam ullis hominum imperfectionibus accommodavit, ut Anonymus per totum hoc caput unice, sed frustra, nititur probare. Sed *in reliquis, quæ scilicet ad finem & substantiam revelationis non pertinent, prout unicuique, de rebus naturalibus & spiritualibus, libet, liberum esse credere.* Falsum est. Nam quisque tenetur in iis sua ratione, quam maxime recte potest, uti. Et tantam adhibere diligentiam ut omnem negligentiam culpam evitaverit; & ea per naturæ principia, quantum potest, rectissime cognoscat. Deum enim etiam ex naturalibus recte cognitis & perpensis glorificari, patet Rom. 1: 19. 20. Quanta vero, & quantæ perfectionis cognitio requiratur, ut hoc satis recte præstetur? Et an non sufficiat vulgaris? & quæ? & qualis? pro multiplici subjectorum diversitate diversimode determinandum existimo. Quod hujus loci non est. Exempli gratia, *in revelatione Kaino facta, certum est tantum doceri, Deum eum monuisse ad veram vitam.* De libertate voluntatis nihil. Et idcirco de hac tenendum, quod docet recta ratio. Non quod cuique placet. *Sic etiam Michææ revelatio tantum docere vult, verum exitum pugne Achabi.* Nam eo spectant omnes ejus circumstantiæ. Nihil autem de rebus, & naturis rerum omnium, de quibus in illa revelatione mentio fit. Sed id rationi determinandum relinquit. *Auctorem libri Job, Historiam narrare, non autem suos tantum conceptus ornare studuisse, de quo dubitat Anonymus, latius videbimus ad Anonymi Cap. 10: pag. 130. Christi rationes, quibus Phariseos contumaciæ & ignorantie convincit; discipulosque ad veram vitam hortatur, iis accommodatas fuisse, concedimus.* Sed tamen ideo non minus veræ fuerunt. Exempli gratia, Ratio,
qua

pag.
29.

qua *Matt.* 12: 26. probat adversus Phariseos, se non ejicere diabolos per diabolum, per se verissima est; licet accommodata Phariseorum opinionibus de diabolis. *Nec*, fateor, *eo loco* Christus docere voluit, *Dari Dæmones, aut aliquod Dæmonum regnum*: sed id tanquam, vel ex alia revelatione, vel ex natura notum, supponit. Verum, An ideo ratio quam adhibuit, non fuit universaliter vera? Similiter *Matt.* 18: 10. non est Christi animus docere Angelos tutelares; sed prohibere quorundam factum, quo se aliis pusillis meliores existimabant; idque argumento desumpto à speciali cura, quam Deus de iis gerebat; & honore, quo eos dignabatur. De cujus rationis veritate nihil est quod dubitetur. Idem dicendum *de rationibus & signis* quibus *Apostoli* usi fuerunt. Et consequenter redit nostra Conclusio. Rerum naturalium accuratam seu Philosophicam cognitionem ex Scriptura petendam non esse. Non propterea quod Prophetæ plurimum valentes imaginatione, destituti fuerint aptitudine res naturales intelligendi; & quod revelata sint accommodata præjudicatis, contrariis, & erroneis Prophetarum opinionibus; ut absurde vult Anonymus; sed propterea quod finis, intentum & scopus Prophetarum non sit rerum naturalium Philosophicam notitiam tradere: sed *Sapientiam Dei in Mystero* 1 *Cor.* 2: 7. *Christum* scilicet, *in quo omnes Dei promissiones sunt* τὸ θεὸν & τὸ δὲ πλάσ, ut loquitur idem Apostolus 2 *Cor.* 1: 20. Verum hæc latius supra §. 2. hujus capituli. Quamvis alioquin certum sit, Scripturam incidenter, indirecte, & propter aliud, non pauca tradere de natura vel rebus naturalibus, de quorum certitudine dubitari non potest; sed non alia, quam quæ vulgo à plebeis simul & eruditis, vulgari & minime Philosophica seu accurata cognitione sine magna diligentia cognoscuntur cuique obvia in patentissimo libro naturæ: quæque idcirco Philosophice per Scripturam cognita vel tradita nullo modo dici possunt. Unde jam manifeste patet, Cur, & quomodo vera Philosophia sit discernenda à Theologia, seu Cur ex Scriptura petenda non sit accurata seu Philosophica cognitio eorum quæ cognoscibilia sunt. Verum cum Anonymus, præter ea quæ hæcenus, & quæ tantum ad scopum, ut inquit, quem intendit præcipue pertinent, nempe ad separandam Philosophiam à Theologia ex occasione quod hæc de Prophetis universaliter attigerit etiam inquirat, num donum Propheticum, Hebræis tantum peculiare fuerit? An vero omnibus nationibus commune? Ut &, Quid de vocatione Hebræorum statuendum sit? Nos, qui eum deserere non proposuimus, eadem vestigia sequemur.

CAPUT OCTAVUM.

De Hebræorum Vocatione. Et, An Donum Propheticum
Hebræis peculiare fuerit?

Ano-
nym.
cap. 3
pa.
30.

§. I. **V**eram Felicitatem & Beatitudinem uniuscujusque in sola bonifruitione consistere, non vero ea gloria, quod solus scilicet, & reliquis exclusis, bono fruatur. Omni dubio caret. Et tantum abest, ex ea gloria felicitatem augeri: ut ex eo quod alios boni fruitione videamus exclusos, per compassionem & misericordiam potius diminueretur nostra gloriosa boni fruatio. Nisi in illa exclusione justissima, meridiana luce clarius eluceret eminentissima divinæ Justitiæ Sanctitatisque gloria. Nec malo animo caret, aut veram felicitatem & beatitudinem cognoscit, qui se propterea beatiozem aestimat, quod ipsi soli, cæteris non item, bene sit. Nam ipsum nostrum bene esse: non vero aliorum male esse; nostra beatitudo est. An autem omne nostrum bene esse, in sola Sapientia & veri cognitione consistat; ut videtur innuere Anonymus (quamvis id negemus, cum etiam, & præcipue, in voluntatis acquiescentia & complacentia consistere, existimemus) hic præter scopum disputare non proposuimus. Non etiam nisi animo depravatus, sibi placet in alterius malo qua tali. Non quidem hæc est invidia. Quippe quæ circa bonum alterius, quo censeatur indignus, versatur: sed tamen vitium non minus malum est. Cum alios, se non deteriores, dignos censeat illo malo, & se præ aliis dignum bono. Ita ut ad injustam Superbiam potius, quam ad Invidiam accedat. Sed tamen, si ex multis æque malis, & bono æque indignis, quibusdam concedatur fruatio boni; recte, ad illustrandam & patefaciendam boni gloriam, instituitur illa comparatio boni cum aliorum malis; quamvis boni fruatio inde non augeatur. Et hoc unicum est, quod in Scriptura fit, cum Israelitæ ad obedientiam & gratitudinem Deo præstandam excitantur, illustrata gratiæ acceptæ gloria, per modos loquendi, quibus Deus dicitur eos præ cæteris nationibus sibi elegisse Deut. 10: 15. ipsis propinquum esse, aliis non item Deut. 4: 4. 7. iis tantum leges justas præscripsisse Deut. 4: 8. ipsis denique tantum innotuisse ibid. com. 32. Atque adeo nullo modo dici potest Scripturam in iis loqui ad captum eorum qui veram beatitudinem non noverant. Nam ad obtinendum propositum, etiam iis, qui veram beatitudinem optime noverant, sic loqui tenebatur. Non diffitemur, quosdam inter Israelitas veram beatitudinem ignorasse; & eo superbiæ devenisse. Quamvis id minime pateat ex adducto loco Deut. 9: 6. 7. Sed Scripturam in eorum gratiam sic locutam fuisse, nullibi patet; & Anonymi somnium est. Aliam enim dedimus rationem, cur omnibus, etiam veram beati-

pag.
31.

tudi-

tudinem recte cognoscentibus, sic loqui debuerit. Non quidem hæc omnia dona minus fuissent in Israelitis, si simul cum iis etiam aliis nationibus contigissent. Sed sine tali comparatione, eorum gloria non adeo emicuisset, & eos ad confusionem, de ingratitude convincere non potuisset. Et in tantum concedi posset, Scripturam se accommodasse ad captum eorum quibus loquebatur. Nullo modo vero, quod ad erroneam quorundam Israelitarum opinionem tantum dixerit, eos præ cæteris electos esse, cum id revera non contigisset. Sic enim errasset cum errantibus, & eos in errore confirmasset. Cum etiam 1 Reg. 3: 12. Deus in Scriptura dicit Salomoni, *neminem post eum æque Sapientem ac ipsum futurum*: non nisi Salomonis excellentiam in Sapientia significare voluit. Et hac unica de causa comparationem instituit cum aliorum Sapientia minore. Ut ita simul per eam comparationem patefacta Sapientia Salomonis dignitate, ipse ad agendas Deo gratias magis excitaretur. Ab ipsa Sapientia excellentia desumpta ratione: nullo modo vero ab aliorum in Sapientia defectu. Verumenimvero, non obstante jam confutata Anonymi absurditate, de Mosis locutione ad Hebræorum captum facta, non negat, quod Deus ipsis solis leges illas Pentateuchi præscripserit. Quod tantum iis locutus fuerit. Quod tot miranda viderint, qualia nulli alii nationi contigerunt. Sed, ut inquit, id tantum volumus, Mosen tali modo, iisque præcipue rationibus Hebræos monere voluisse, ut eos ex ipsorum puerili captu ad Dei cultum magis devinciret. Quod totum concedi potest. Si cum grano salis accipiatur. Nam necessario talibus rationibus (semper veris, nunquam erroneis aut falsis) uti debuit, quæ maxime convincerent Israelitas. Et inter eas non infima fuit illa comparatio cum aliis nationibus, quibus ipsi per se nullo modo meliores aut magis digni erant, ea, qua gaudebant gratia. Quod tamen non supponit eos putasse; vel Mosen sic locutum fuisse, quasi censeret eos putasse; se minus beatos futuros fuisse, si omnibus eadem obtigissent dona. Nam eadem loquendi ratio quæ per se non nisi veritatem exprimit, fuisset utilissima, imo necessaria, ad eos convincendos, & obligandos ad cultum divinum, licet tam erroneam opinionem nunquam fovissent. Si modo homines fuerint, quemadmodum fuerunt, qui ex contrariis oppositis opposita clarius vident. Deinde, inquit, ostendere volumus Hebræos non scientia, neque pietate, sed plane alia re cæteras nationes excelluisse: sive (ut cum Scriptura ad eorum captum loquar) Hebræos non ad veram vitam, & sublimes speculationes, quanquam sæpe monitos, sed ad aliam plane rem electos à Deo præ reliquis fuisse. Quenam autem ea fuerit, ordine hic ostendam. Quid fiat, videbimus & examinabimus.

§. 2. Antequam rem ipsam aggrediatur, terminos aliquos explicat, in sequentibus adhibendos. Primo, quid intelligat per Dei directionem. Fixum illum scilicet & immutabilem naturæ ordinem, sive rerum naturalium concatenationem

pag.
32.

tionem. Qua, si intelligat, ut in sequentibus vult videri, fixum & immutabile Dei decretum, quo de ordine & connexione omnium quæ fiunt & futura sunt, liberrime secum ab æterno summa cum sapientia statuit, rem ipsam non improbamus. Sed eam Dei Directionem dici, minus accuratum videtur. Nam potius est decretum de Directione quam Deus ex suo decreto habet. Non quidem hæc in Deo realiter distinguuntur, sed tamen distinctis conceptibus & nominibus exprimi solent. Præterea, cur non potius dicit, esse fixum & immutabilem ordinem à Deo inter res creatas constitutum? quam ordinem naturæ, & rerum naturalium concatenationem, sine ulla mentione procreantis & dirigentis causæ? Cur non explicatum quid intelligatur per res naturales; Spiritus, an Corpora? Nisi quod foveat Mysterium de mente à corpore, & Deo ab universo Corporeo, non distinctis. Deum æterna sua voluntate, & fixo ac immutabili decreto, tam Spiritualia quam Corporea, & universim nullis exceptis sine restrictione omnia ordinare, clare asserimus, & assertum accipimus. Sed omnia secundum leges naturæ fieri, ambiguum est, & obscurum. Vel saltem esse potest. Ut jam demonstratum. Quis vero sit locus, ubi dicit se ostendisse, *leges naturæ universales, secundum quas omnia fiunt & determinantur, nihil esse nisi Dei æterna decreta, quæ semper æternam veritatem & necessitatem involvunt*, fatemur nos ignorare. Nec videmus id longa probatione indigere: cum ex notione Dei immediate fluat; vel ex ea saltem innotescat proxime. Si modo in iis non statuatur aliqua veritas aut Necessitas quæ Deo non subest, & ab eo non dependet. Secundo, eadem ratione dicit, se merito *Dei auxilium internum* vocare posse, *quicquid natura humana, ex sola sua potentia præstare potest ad suum esse conservandum.* Et *Dei auxilium externum, quicquid præterea ex potentia causarum externarum in ipsius utile cedit.* Quia scilicet, *Omniū rerum naturalium potentia, nihil est nisi ipsa Dei Potentia.* Et ipse Deus non aliud quam naturalia. Sed sc. tectum hoc esse voluit Anonymus. Huc tamen omnia redeunt; quamvis occulte. Ita ut omnia falso nitantur hoc fundamento. Rerum naturalium potentia quidem Dei est; & iis à Deo concessa. Sed ut Deus Essentiam habet à rerum naturalium essentiis creatis realiter diversam: ita & cum essentia identificatam habet potentiam; similiter à communicata creaturis potentia realiter distinctam. Nec Anonymus hoc negare potest, nisi Deum cum rebus naturalibus absurdissime confundat. Atque adeo, quicquid homo sibi sua potentia præstat, quidem etiam à Deo ei præstari dici potest, tum quatenus ejus potentia à Deo concessa & conservata est, tum quatenus ea potentia nihil fieri potest, nisi concurrente & præcurrente Deo: quod idem etiam dicendum de causis externis. Sed tamen ideo non potest hoc dici auxilium Dei internum vel externum: nam hæc naturalia sunt, & ad auxilium Dei supponuntur & prærequiruntur. Si vero dixerit esse

se auxilium naturale. Ineptam quæstionem de nomine facit. Nam auxilium divinum, quasi liberale, ad naturam à Deo constitutam, augmentum & accessio est. Verum cum Anonymus censeat rerum naturalium potentiam nil nisi Dei potentiam esse. Et consequenter Deum non alium à rebus naturalibus. Auxilium Dei internum & externum, imo & ipse Deus, non nisi nomina sunt, rebus naturalibus ab eo applicata. Sub quibus latens, pudendum fovet Atheismum. Tertio ex eodem fundamento atheistico, per *Electionem Dei*, intelligit, hunc ad hoc opus, vel ad hanc vivendi rationem singulari Dei vocatione præ aliis eligi, *si ex prædeterminato naturæ ordine sibi aliquam vivendi rationem eligat, vel aliquid efficiat.* Nam cum Deus ei natura sit; non nisi ordo naturæ potest dici Dei Electio. Quarto per *Fortunam* nihil aliud intelligit, quam *Dei directionem, quatenus per causas externas & inopinatas, res humanas dirigit.* Sed quæ res inopinatæ dici possunt, cum universales naturæ leges, secundum quas omnia fiunt, æternam veritatem & necessitatem involvanti; & fixus ac immutabilis sit ordo naturæ, & rerum naturalium concatenatio. Nec hoc hominem fugiat. Multa præter hominum opinionem fieri, non negamus. Sed inde Fortunam fabricare, est error Gentilium, talem æternam veritatem & necessitatem fatalem qualem alii cum Anonymo nostro asseruerunt, vel ignorantium, vel negantium. Non autem eorum qui asserunt Deum perfectissimum, à corpore diversum, à quo dependent omnia.

§. 3. His prælibatis, transit ad intentum. Demonstraturus, *Quid id fuerit propter quod Hebræa natio dicta fuerit à Deo præ reliquis electa.* Sic autem procedit. *Omnia, quæ honeste cupimus, seu ad quæ, ut secundum Anonymum loquar, à Deo singulari vocatione eligimur, ad tria potissimum referuntur. Nempe I Res per primas causas intelligere. II Passiones domare. III Secure & sano corpore vivere. Media quæ ad primum & secundum directe inserviunt, & quæ tanquam causæ proximæ & efficientes considerari possunt, in ipsa humana natura continentur; ita ut eorum acquisitio à sola nostra potentia, sive à solis humanæ naturæ legibus præcipue pendeat: & hac de causa omnino statuendum est, hæc dona nulli nationi peculiaris, sed toti humano generi communia semper fuisse; nisi somnariæ velimus, naturam olim diversa hominum genera procreavisse. Fa- pag. reor, naturam olim non diversa procreavisse hominum genera: sed Deum ex 33 uno sanguine omne genus hominum fecisse Act. 17: 26. Et idcirco naturales facultates, tum res per primas causas intelligendi, & naturalem earum comparandi cognitionem; tum passiones domandi, & virtutis habitum aliquem acquirendi, omnibus adesse; & nulli nationi peculiare esse. Sed cum etiam ipsæ facultates illæ & omnis earum usus dependeat à Deo, puto absurde dici; quod eorum à sola nostra potentia pendeant. Verum qui cum Anonymo, Deum à creatura, & illius potentiam ab hujus non distinguit, aliter loqui non potest.*

potest. Et præterea non omnibus adest æqualis gratia facultatibus illis recte utendi. Alios enim Deus iis plurimum abuti permittit. Alios à tali abusu multis modis retinet. Alios tanta donat perfectione ut iis admodum perfecte utantur. Et hæc dona non sunt humano generi communia: sed singulis hominibus, & nationibus, si Deus voluerit, peculiaria. Nec ad ea requiritur somnari, Deum, quem Anonymus naturam dicit, diversa hominum genera procreavisse. Sed concedendum, quod Anonymus nulla ratione poterit negare, Deum diversis ejusdem naturæ hominibus, distincta concessisse dona. *At media, quæ ad secure vivendum & corpus conservandum inserviunt, in rebus externis præcipue sita esse; atque ideo dona fortunæ vocari, quia nimirum maxime à directione causarum externarum, quam ignoramus, pendent; quamvis humana directio & vigilantia circa illa multum juvare possit. Et rationem ac experientiam nullum certius medium docere, quam Societatem certis legibus formare.* Sano sensu concedimus. Si modo nulla statuatur causarum externarum directio, quæ non dependeat à Deo. *Securiorem etiam, & magis constantem, ac Fortunæ minus obnoxiam Societatem, si non Deum, sed res humanas respiciamus, quæ maxime ab hominibus prudentibus & vigilantibus fundatur & dirigitur,* concedimus. Sed si Deum & non res humanas aspiciamus; etiam quæ à prudentissimis & vigilantissimis constituta sunt, evanescent & pessime succedunt. Cum, quantacunque fuerit, finita tantum sit humana Sapientia. Et Deus sæpius hominum Sapientia, pro arbitrio suo, præter eorum opinionem utatur, eamque dirigat in finem hominibus nullo modo prævisum aut propositum. Ut & ab altera parte, *Societas, quæ ex hominibus rudis ingenii constat, sæpe magis constans est, quam quæ ex Sapientissimis.* Deus enim est, qui dominium tenet in hominum imperia; & ea concedit cui voluerit Dan. 4: 25. 32. Quique non minus hominum sapientia quam ruditate potest uti pro arbitrio suo, tam ad destruendam, quam stabiliendam Societatem aliquam. Quocirca sæpe non minus mirandum, Deum alicui societati per sapientes interitum, quam per rudiores salutem & constantiam largiri. Solus enim Deus est, qui in omnibus operatur omnia; & à quo procedit omne bonum, licet vel ex pessimo malo, sapientissima ejus directione fluat, iis quibus destinavit.

§. 4. Atque adeo non est necessarium, omnem *distinctionem nationum ab invicem ratione societatis tantum esse.* Potest enim Deus alicui nationi, ut diximus, talia dare gratiæ dona, quibus intellectu suo, præ aliis recte utatur; quibus etiam suis passionibus rectius imperet; & perfectiorem acquirat virtutis habitum; ac universim libera sua voluntate minus abutatur. Qua ratione Deus solos Hebræos habet pro populo aliquo, gentes autem quia ignorantes & *dæmoni* insipientes, pro iis qui populus non sunt, ut patet Deut. 32: 21. coll. Rom. 10: 19. Quique idcirco non sola ratione societatis distinguuntur.

Et

Et in specie Nationem Hebræam non ratione intellectus, neque animi tranquillitatis præ cæteris electam fuisse. Falsissimum existimamus. Deus enim copiosissimis & clarissimis suis revelationibus, quibus eam divina gratia sua fidem habere fecit, ante omnes alias nationes non modo præservavit, ne cum illis in suis cupiditatibus & vanis ratiociniis evanescerent; quamvis Hebræorum multi duriore corde se diversimode obfirmaverunt adversus Deum, & ea gratia reddiderint indignos; sed etiam tales præscripsit leges, quibus si se obediens præstarent, multo rectius uterentur sua ratione, quam ulla natio totius universi, ut patet Deut. 4: 6. 8. ubi Moyses prædicit, omnes qui audiverint Hebræorum leges, dicturos, *illum tantum populum Sapientem & Intelligentem esse.* Confer Job 12: 1. 2. Cum gentes Jerem. 16: 19. dicantur cum Patribus suis possedisse *falsitatem & vanitatem quæ utilis non est.* Et Deut. 32: 21. *Insipiens populus non-populus.* Potest etiam *ratione tranquillitatis animi electa dici.* Quia Deus ipsi talia patefecit tranquillitatis media, quæ nulli nationi aut ex natura, aut revelatione unquam innotuerunt, aut innotescere possent sine tali electione. Multi ex ipsis hæc sæpius quidem rejecerunt: sed tamen ideo non minus dici potest Deum illam gentem elegisse. Nam malos multis modis sapientissime correxit & punivit, & bonos incomprehensibili cura & gratia conservavit. Ex Scriptura quidem clarissime constat, *Hebræos cæteras nationes excelluisse ratione Societatis, quod res suas feliciter gesserint, magnaque pericula exsuperaverint,* &c. Deus enim eam immediata revelatione per suos ministros collegerat & instituerat, & pro arbitrio suo maxime rationaliter ordinaverat, eique speciali gratia & auxilio aderat. Cum gentium societates, non nisi ex obtenebrata ratione absque tam copiosa Sapientia & Intelligentia constitutæ & initæ, tanta firmitudine & prosperitate caruerint, & gaudere non potuerint. Sed nullibi in Scriptura patet, Hebræos post tot revelationes divinas, tam exilem & depravatam habuisse de Deo notitiam, ut nihil *sani de eo intellexerint*, quemadmodum Anonymus loquitur Cap. 2. pag. 27. aut, ut hic dicit, nullas habuerint *de Deo cogitationes*, quarum respectu à Deo *præ cæteris nationibus* (quæ ambularunt in vanitate mentis suæ; obtenebratum habentes intellectum, & alienatæ à vita Dei, per ignorantiam & cordis obdurationem Eph. 4: 16. 17. Deum non glorificarunt, aut ei gratias egerunt: sed *pag.* evanuerunt in ratiocinationibus suis; & dicentes se esse Sapientes, stultæ *34* factæ sunt, & mutarunt gloriam incorruptibilis Dei, &c. ac idcirco per Deum traditæ fuerunt desideriis cordium ad impuritatem, atque ita veritatem Dei in mendacium commutaverunt, Rom. 1: 21. 22. 23.) *electi* dici potuerint. Imo contrarium liquet in loco jam adducto Deut. 4: 6. 8. Nec ullibi patet, quod *Gentibus æquales fuerint ratione virtutis & veræ vitæ.* Sæpius quidem gravissime peccarunt, & defecerunt: sed etiam per pœnitentiam ad Deum

P suum

suum redierunt, post pœnas & Prophetarum admonitiones. Quales cum Deus ipsis, & non aliis nationibus concederet: merito dicitur, Deum eos præ aliis, ratione virtutis & veræ vitæ, ad quæ hæc erant utilissima media, elegisse. Fateor non nisi paucos veræ virtuti operam dedisse. Verum tamen ut cum Apostolo loquar Rom. 9: 6. *non omnes Israel, qui sunt ex Israele. Et non qui in propatulo est, Judæus est, sed qui in occulto* Rom. 2: 28. 29. Quare cum Deus huic nationi præ cæteris tantam largitus fuerit exercendæ virtutis occasionem; tot præscripserit mandata justissima, cæteris per mentis tenebras incognita; tamque gratiose patefecerit omnibus naturaliter impervestigabilem salutis viam; aliaque plurima eo spectantia. Absurdissimus est Anonymus, cum dicit, *Deum cæteris nationibus ratione intellectus & virtutis ac veræ vitæ æque propitium fuisse.* Et quod consequenter *Hebræorum electio & vocatio in sola imperii temporanea felicitate & commodis consistat.* An æqualis omnibus est Deus, si huic dederit optimam, sapientissimamque virtutis & veræ vitæ regulam: illos vero suis cupiditatibus tradiderit & reliquerit? Si hunc plurimis donaverit veræ virtutis mediis & auxiliis; cæteros vero in tenebris deseruerit? Si hos & sua voce, plurimisque miraculis & ministris ad se vocaverit: cæteros autem, alienatos à vita Dei, non item? Si his revelaverit sua Gratiaë confilia; cæteris impervestigabilia. Si his patefecerit & concesserit aditum ad se, quem cum cæteri sibi præcluserant? Si ex his sibi nasci voluerit cum sine quo nulli salus obtingere potuit; non autem ex illis? Si huic nationi sua crediderit oracula, non alteri cuidam? *Jacobo indicaverit verba sua, statuta & jura Israeli: nec ita fecerit ulli genti, quæ ideo jura ista non noverunt* Psalm 147: 19. 20. An hæc respiciunt felicitatem imperii & temporanea commoda? Non autem virtutem? non veram vitam? non intellectum? Nullus intellectu præditus hoc admiserit. Et si cui hæc non suffecerint Hebræorum præ cæteris nationibus privilegia, Paulum adeat Rom. 9: 4. 5. 6. Et plurima videbit enumerata similia. Eorum enim est *Adoptio, Gloria, Testamenta, Legislatio, Cultus, Promissiones, Patres, Christus quod ad carnem.* Conferatur & totum Caput undecimum: ut & quintum decimum commate octavo. Et tandem, cum etiam aliæ nationes, præter Hebræos, maximis commodis gavisa fuerunt, & minoribus sæpius incommodis externaque miseria subjectæ; non nisi Anonymi præjudicium est; Hebræorum electionem & vocationem in sola imperii temporanea felicitate & commodis consistere.

§. 5. Ut autem tantam absurditatem aliqua probationis specie, licet mendaci, muniret, dicit, se *non videre, Deum Patriarchis, aut eorum successoribus, aliud præter hoc promississe.* Verum id suis præjudiciis & erroribus impudet. Nam cuique non præjudicato, vel ex unico capite undecimo Epist. ad Hebræos, manifestissimum est. Quis enim non videat Deum Abrahamo præter im-

imperii commoda, felicitatemque temporaneam, æterna promississe beneficia, cum sponderet Gen. 17: 7. *se fore ipsi in Deum, & semini ejus post eum.* Nam in Deum alicui non est, nisi qui ex amplitudine nominis talia præstat beneficia, quæ nemo nisi Deus præstare potest, immortalia scilicet & æterna. Quæ expectavit Abraham Hebr. 11: 10. 14. Quæ data docet Christus Matt. 22: 31. 32. ut & Apostolus Jacobus 2: 23. Eadem promissio post Abrahamum in Isaacum devoluta fuit. Dicit enim Deus, *præstabo juramentum illud, quod juravi Abrahamo patri tuo* Gen. 26: 3. 4. Isaac autem interveniente singulari Dei consilio eadem benedictione benedixit Jacobum, dicens, *Det tibi Jehovah benedictionem Abrahami* Gen. 28: 3. 4. Duodecim autem filios paternæ benedictionis participes fecit Jacobus: sed ita ut præcipua pars illius hæreditatis Judæ fuerit assignata, cui principatus & veri Principis Messæ nativitas ex semine Judaico promittitur Gen. 49: 10. Et per hos duodecim Patriarchas eadem promissio ad posteros propagata per Ægyptum, & post exitum à Mose sæpius repetita confirmataque fuit. Hæc enim erat *illa remuneratio* quam Moses aspiciebat, cum *improperium Christi Ægypti thesauris majores divitias* æstimabat Hebr. 11: 26. Hac unica de causa *multi Prophetæ, Reges & Justi desiderarunt videre & audire*, quæ postea præstitis promissis audiebant & videbant Apostoli Matt. 13: 17. Hæc est ea *vita æterna*, quæ *ante tempora secularia promissa* fuit, & *suo tempore manifestata & præconiata* Tir. 1: 2. Hæc *civitas illa quæ fundamenta habet*, quam cum Abrahamo expectavit Isaacus Hebr. 11: 9. Hæc *salus* quam expectabat Jacobus Gen. 49. 18. Hæc *gloria* in quam eos ut *filios* suos introduxit *Princeps salutis* eorum Hebr. 2: 10. Ad quos tanquam *spiritus justorum consummatorum* accedunt omnes N. T. fideles Hebr. 12: 23. Cum quibus postea *multi venturi ab oriente & occidente accubituri* dicuntur *in regno cælorum* Matt. 8: 11. Cæcus sit oportet, qui hic non nisi temporaneam felicitatem & imperii commoda promissa videat. Sed & secundum addit argumentum. *In lege pro obedientia nihil aliud promitti, quam imperii continuam felicitatem, & reliqua hujus vitæ commoda, & contra pro contumacia pactique ruptione, imperii ruinam, maximaque incommoda.* Quod vel ex ipsa fœderis & legis formula manifeste falsitatis convincitur. Sic enim semper pepigit Deus cum populo suo, *Ego vobis ero in Deum, & vos eritis mihi in populum* Gen. 17: 7. Exod. 6: 6. & 19. 5. 6. Lev. 26: 12. quibus verbis & vitam, & salutem, & omnem summam beatitudinis comprehendendi, tota testatur Scriptura. Quare Paulus eandem formulam N. T. amplissimis promissis applicavit 2 Cor. 6: 16—18. David beatum pronunciat populum cujus Dominus Deus est Psalm 33: 12. & 144. 15. Beatam gentem, quam in hæreditatem sibi elegit. Tu Deus noster, non moriemur, inquit Propheta Habac. cap. 1. com. 12. Dominus Rex noster, Legislatores noster, ipse salvabit

nos Jos. 33: 22. non terrena solum felicitate: sed æterna misericordia. Nam si terrena respicias, talis inuncta fuit divinitus primis Patribus vivendi conditio, quæ assiduum erat exercitium quo admonerentur se omnium esse miserimos, si in hac modo vita felices essent 1 Cor. 15: 19. Hospites se & inquilinos esse facti fuerunt in Terra, testantes se patriam quærere cœlestem. Unde *Deus non erubuit vocari eorum Deus* Heb. 11: 13—16. Ita ut manifestissimum sit, longius spectare promissam à Domino hæreditatem, quam externam hanc felicitatem & terræ possessionem; in qua pedem non acquisiverunt nisi in sepulchrum; quo testabantur se sperare fructum promissionis non nisi post mortem percepturos. Præterea quid illa Legi annexa sententia, *Qui fecerit illa vivet in iis. Et maledictus omnis, qui non manet in omnibus* Lev. 18: 5. Deut. 27: 26. si non æternam vitam significet? Qui dubitat, ipsum Christum interpretem audiat Marc. 10: 17—20. & Luc. 10: 25—28. Imo Evangelium, quod hominum corda non in præsentis vitæ lætitia detinet, sed ad spem immortalitatis evehit: nec homines terrenis deliciis affigit, sed spem in cœlo repositam annuncians, illuc quodammodo transportat, nullam docet hominis justitiam, nisi quæ testimonium habet à lege & prophetis, ut Paulus testatur Rom. 3: 21. Et finis legis est Christus ad justitiam omni credenti Rom. 10: 4. Sed cum hinc satis pateat falsitas ejus argumenti, quod profert Anonymus, non est quod hæc latius prosequamur. Tertium addit à Societatis & imperii sine desumptum, quem *vitæ securitatem & commoda* dicit, & inde concludit, *Hebræorum Societati nihil aliud pro constanti legum observatione promitti potuisse.* Quod sua sponte ruit, quoniam in eo confunditur finis Dei Societatem erigentis inter homines, & ipsius humanæ societatis. Humanus & corporea commoda spectans sit finis humanæ Societatis; quamvis etiam alium indicet recta ratio. Altior tamen est finis electionis divinæ, qua populum hunc elegit sibi proprium; seque Deum illius præ aliis pronuntiavit.

§. 6. *Leges veteris Testamenti Judæis tantum revelatas & præscriptas fuisse,* concedit. Negare quippe non potest. Sed ut altera manu tollat, quod concesserat; non tantum non observat, leges illas, præ omnibus gentilium legibus, quas corrupta sua ratiocinatione sibi formarunt & præscripserunt, longe justissimas & sapientissimas fuisse: sed contra dicit, *Sibi non satis constare, An aliis etiam nationibus Deus leges peculiare præscripserit, & earum Legislatoribus sese Prophetice revelaverit, nempe sub iis attributis quibus Deum imaginari solebant.* Quod idem est, ac si dixerit, se ignorare. An non omnes absurdæ gentilium ratiocinationes, & errores gravissimi, divinæ fuerint revelationes. Quod refutatione dignum non est. Nec aliud afferi potuit ab homine, qui omnia censet fieri fixa rerum naturalium concatenatione: qua Deus non minus mali quam boni auctor statuitur; si ex illa hypothese discrimen mali
&

& boni admitti possit. Sed quicquid sit: non sufficit hoc Anonymo non satis constare. Nam id si constaret, forte patefieret cæteras nationes præ Judæis electas fuisse. Præcipue cum putet *ex Scriptura patere, alias etiam nationes ex Dei directione externa, imperium legesque singulares habuisse.* Omnia fieri ex directione Dei, negari non potest. Nec tamen recte conceditur ab Anonymo, cum per eam directionem non nisi fixam intelligat rerum naturalium concatenationem. Sed directione Dei, cæteras gentes, quæ pro insipienti populo non-populo habentur Deut. 32. 21. & ambularunt in vanitate mentis suæ, & obtenebratum habentes intellectum, evanuerunt in suis ratiociniis, ac stultæ factæ sunt; Deique veritatem commutaverunt in mendacium, non habuisse leges tam justas & sapientes ac Judæi, Moses expresse testatur Deut. 4: 6. ubi prædicit gentes ipsas testaturas, Hebræum tantum populum gentem sapientem & intelligentem esse. Singularem autem gentium malitiam à Deo directam esse, quis negaverit? Sed an ideo donis & gratia Judæis non sunt postponendæ? Quis ferat tantam ineptiam? Ex duobus Scripturæ locis, quæ profert, prior est Gen. 14: 18. 19. 20. ubi *de Melchisede*cho agitur. De cujus persona si quid statuendum sit, quod tamen admodum difficile, ut patet Heb. 7: 1. 2. 3. &c. censendum videtur fuisse virum pium, inter Canaanitas admodum corruptos, à Deo, speciali fine & directione ex prima Patrum pag. 35. Ecclesia, reservatum, ut fieret Christi typus, quod apparet ex collatione totius capituli septimi ad Hebræos. Rex erat & Sacerdos, quem *Pontificem* dicit Anonymus. Rex Salem. Sacerdos; quippe qui per preces & oblationes ad Deum accedebat. Tale regnum autem & pontificatum omnibus nationibus patuisse concedimus. Hic *Abrahamo benedixit*, non tamen ex jure pontificis ut vult Anonymus Num. 6: 23. dato, quippe multis imo ultra 400 annis hoc facto posteriore. Sed tanquam Rex pius, ac probus; & gratus Deo Sacerdos. Nec *decimam dedit Abrahamus* ex lege postea lata. Sed ut præfiguraret Christum ibi se oblaturum, & spirituale suum regnum inchoatum Zach 9: 9. Joh. 12: 12 — 15. Esa. 2: 3. Act. 2. &c. *Quæ omnia quidem satis ostendunt; Deum divina sua directione, & fixo ac immutabili voluntatis decreto fecisse, ut, antequam gentem Israeliticam in Ægypto condiderit, in Hierosolyma fuerint reges & pontifices*, ut plurimum idololatrici. Inter quos tamen speciali gratia fuit unus Dei Sacerdos ab iis plane diversus, Melchisedech, Rex Salem, cui nullus præter Christum similis. *Fisque ritus & leges fuisse.* Quod proculdubio etiam aliis nationibus contigit, licet in densissimis mentis tenebris, & summis vanitatibus à Deo remotæ vixerint. Sed nullo modo ostendunt; Deum aliquam elegerit nationem, cui se, ut Judæis patefaceret, & tot præscriberet leges justissimas, tanquam optima media, suo intellectu & voluntate, recte, seu ex Dei mandato utendi; ut & revelaret tam gloriosæ, certæ & immutabilis, compa-

randæ tranquillitatis internæ vias. Imo contrarium manifeste patet Psalm 147: 19. 20. ubi *Facobo dicitur annunciaſſe verba ſua, ſtatuta & judicia Iſraeli; Et ſic non feciſſe omni genti.* Et Act. 14: 16. ubi præteritis ætatibus dicitur *omnes gentes permiſiſſe proprias vias ingredi.* Non dubito, *Abrahamus,* dum inter Canaanitas ageret, ſi non alias fecerit pacis & confœderationis conditiones, quantum recta ratio & divina mandata permittebant, *ſecundum illorum leges vixiſſe.* Et ſi ultra proceſſerit, erraſſe. Ita ut Anonymus hinc nullum habeat argumentum pro Canaaniticarum legum & rituum divinitate. Abrahamum alios plane ritus circa cultum divinum, tum à parentibus, tum ab ipſo Deo edoctum fuiſſe, & adhibuiſſe, quam idololatrici Canaanitæ obſervarunt, plane probabile fiet, ſi modo reſpiciamus præſcriptam circumciſionem, filii maſtationem & peregrinationes varias. Nec eſt quod dubitemus, eum circa ritus in cultu obſervandos & admittendos, ſua ratione minus recte, quam circa cultum ipſum uſum fuiſſe. Quare nulla ratione probabit Anonymus *Gen. 26: 5.* intelligi Canaanitarum idololatricas & erroneas leges; aut per Melchizedechum iis divino inſtinctu revelatas, præſcriptas & obſervatas. Nam ibi expreſſe reſpicitur obedientia legum & mandatorum quæ Deus ipſi Abrahamo privative dederat. Unde & ipſe *Pater fidelium* dictus fuit Rom. 4: 11. & *Amicus Dei* Jac. 2: 23. Posterior Scripturæ locus eſt *Malach. 1: 10. 11.* Ubi Propheta demonſtrans Judæorum contemptum nominis Dei in ſacrificiis; provocat audaciam efferentium, & aſſerit eos rectius templum claudere; ut & neque Deo placere, neque Deum munus ex eorum manu acceptare velle, dicens. *Quis eſt inter vos, & claudat valvas: & ne accendatis ignem altaris mei fruſtra. Non eſt mihi voluptas in vobis, &c.* Ejuſque rationem redditurus addit com. 11. *Nam ab ortu ſolis uſque ad occaſum ejus, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco hoſtia offertur nomini meo & munus purum. Nam magnum eſt nomen meum in gentibus: dixit Jehova Deus exercituum.* Quasi diceret, non vos; ſed gentes placent; & rectius quam vos me colunt. Unde concludit Anonymus *Judæos illo tempore Deo non magis dilectos fuiſſe, quam alias nationes.* Sed quis ignorat, quod Prophetarum mos ſit, futura, propter certitudinem, narrare tanquam præſentia. Præcipue ſi fuerint adeo propinqua vel brevi futura. *Venit hora, imo jam eſt,* inquit Chriſtus Joh. 4: 23. 24. Et omnes ſolemus, quæ imminent, jam fieri, dicere. Præterea in textu Hebræo non legitur verbum *eſt.* Quare *ἐλλείπει* non minus per *erit* quam per *eſt* ſuppleri poteſt. Sunt autem N. T. oblationes & ſacrificia preces, eleemoſynæ Heb. 13: 15. 16. & alia quæ Rom. 12: 1. & 15. 16. & alibi, in doctrina Apoſtolica ſacrificii nomine veniunt. Quare hinc nullo modo concludi poteſt, Judæos illo tempore Deo non magis dilectos fuiſſe, quam alias nationes. Sed tantum, ſub inſtanti tempore novi Teſtamenti, omnibus
gen-

gentibus aditum ad Deum gratiose pateferi, & à fidelibus gentibus pura magis offerri sacrificia, quam tunc à Judæis offerebantur. Quippe *fide purificatis eorum cordibus* Act. 15: 8. 9. & *purgato corde per asperisionem aquæ mundæ*, id est sanguinis Christi Heb. 10: 19 — 22. Nihil hic occurrit, de *pluribus miraculis aliarum nationum* quam Judæorum. Multo minus narrantur *ritus & ceremoniæ aliarum nationum*, quibus Deo acceptæ erant. Et idcirco ab Anonymo hinc absurde asseruntur. Verum cum hæc missa faciat, tanquam ad scopum minus spectantia, nos etiam ad sequentia transituri sumus. Cum ex dictis satis pateat, vanas gentilium ratiocinationes & vias, ac stultas leges, cum Hebræorum sapientissimis, comparari non posse. Nec quicquam in scriptura dici unde constet Gentes etiam imperium, non aliter quam Judæi, à Deo, & singulares divinas leges, habuisse.

§. 7. Jam Scripturam aggreditur; tum ut quicquid in ea de Judæorum electione dicitur, ad suam temporaneam corporis felicitatem flectat & torqueat; tum ut corradat omnia quæ pro gentium æqualitate cum Judæis aliquo modo facere videntur. Locum *Deut. 4: 6—8.* sibi maxime adversum, ineptæ suæ sententiæ simpliciter tantum applicat, nulla reddita ratione. Eum autem nihil pro Anonymo facere, patet quia Moses ibidem clare dicit, Deum Judæis ante omnes nationes admodum propinquum esse; non *ratione imperii* ^{pag. 36.} tantum, aut illo solo tempore, quo tot contigerunt miracula: sed ratione Doctrinæ, seu legis & viæ salutaris ad vitam; atque ita *ratione intellectus*, iis, ut supra dictum, præbens gratiosam occasionem suum intellectum ante omnes alias nationes perficiedi. Et *ratione virtutis seu beatitudinis*, patefaciens tutissimam viam æternæ salutis & multis modis, ante nationes alias, ad eam Judæos invitans & compellens: Idque tamdiu, quam ea doctrina salutaris, tot miraculis confirmata, inter eos propter defectus eorum inveniri potuit, & inventa fuit. Nec quicquam Anonymo præsidii est in iis, quæ adducit pro sua sententia, Scripturæ locis. Nam non dicitur *Deum omnibus nationibus ratione beatitudinis æque propitium esse*: sed tantum vere fidelibus, & vera fide eum colentibus. Nam sine fide Deo placere impossibile est Heb. 11: 6. Et *propinquus est Deus omnibus, qui eum* vere seu *in veritate* & fide *invocant*, dicit David *Psalms 145. 18.* Nam qui Deum invocat vel sine fide, vel ex opinione falsa, is Deum non honorat. Cum eum vocet ad ministerium suarum cupiditatum; aut testimonium vanæ Sapientiæ & falsæ justitiæ, superstitionis, idololatriæ, blasphemix, injustitiæ, &c. Gentibus autem patefacta non fuit via salutis *Psalms 147: 19. 20.* Nec adest Deus fide destitutus, nec audit eos, ut patet *Psalms 18: 42.* Magnitudo bonitatis & gratiæ divinæ sine distinctione ex amplitudine subjecti celebratur in *Psalms 145: 9.* ubi *misericordia Domini* dicitur esse *super omnia ejus opera.* Et in regno Christi, nec est Judæus, nec Græcus, nec Barba-

Barbarus, nec Scyta Col. 3: 11. 1 Cor. 7: 19. Gal. 5: 6. Et Dominus *omnibus bonus est*. Ne quidem exceptis iis, quos in viis suis incedere permittit. Ut docet Paulus Act. 14: 16. 17. collat. Matt. 5: 45. Sed hinc nullo modo concludi potest, eum omnibus æque propitium esse. Sunt enim gradus divinæ bonitatis. *Paritèr* dicitur Deus *Psalms 33: 15. formare cor omnium* hominum; quia nullus suis cogitationibus & essentia non dependet à Deo. Non vero quod omnibus paria dederit intellectus & intelligendi dona, ut omnibus notissimum est. Par quidem intellectus in omnibus est: Sed non par usus ejus in omnibus; nec paria eo utendi dona. Dicitur quidem *Job. 28: 28.* in quo consistat vera hominis Sapientia: Sed nihil minus, quam eam omnibus æqualiter concessam esse. Et quamvis in primo parente concessa fuerit, post corruptionem tamen non omnibus adest: sed multis modis obruta, speciali gratia Dei, in aliis magis aut minus excitatur. Jobum autem fuisse virum probum, pium, & acceptum Deo, patet *Job 2: 3.* Sed cum ille speciali Dei gratia forte etiam ante legem Hebræis à Deo datam suscitatus fuerit in Idumæa, parte Arabiæ, uti Jethro inter Midianitas, & post legem inter Jebusæos Arauna, Naaman inter Syrios, alique, ut essent typi futuræ vocationis gentium, Judæorum præ cæteris nationibus electio, inde magis confirmatur: quam destruitur. *Jona 4: 2.* tantum patet, Deum etiam à gentibus retinuisse plagas, si moniti abstinerent à peccatis. Quod omni dubio caret. Sed Anonymo nihil prodest. Nam hinc nullo modo evertitur specialis gratia; qua Deus electo populo Judaico multo plura conversionis media concessit, quam ulli nationi. *Concludimus* itaque *Hebræos, supra nationes alias,* non tantum *ratione imperii & societatis:* sed præcipue *ratione donorum intellectus, virtutis & beatitudinis electos fuisse.* Et *quemvis Judæum,* etiam *extra societatem* consideratum à gentili plurimum distare. Cum huic talia concessa non fuerint salutis media, ac illi. Quamvis ille ea sæpe rejecerint, & sua culpa neglexerit. Consequenter aperte falsum est, & hæctenus ab Anonymo non probatum, *Deum omnibus æque benignum esse*

§. 8. Pergit tamen Anonymus, & ex absurda sua sententia deducit. *Omnes nationes Prophetas habuisse. Et donum Propheticum Judæis peculiare non fuisse.* Negari non potest, Prophetas Hebræorum, gentibus; & de iis, multa prophetasse. Id patet in *Ezechiele,* qui libri sui Capp. 26—39. de variis gentibus plurima prophetavit. In *Jona,* qui Ninivitis prædicavit. *Esaia,* qui gentium calamitates deplorat cap. 16. com. 9. 10. easque prædicat Ægyptiis cap. 19. com. 19—25. addens etiam futuram vocationem ad Ecclesiam; & multa promittens, post plurimos annos obtinenda. *Jeremias populorum Prophetæ* dicitur à Deo *Jerem. 1: 5.* Et cap. 48. 31. 36. &c. Moabitarum calamitates & vocationem ad Christum prædicat. *Obadias* autem, quem prædictis annu-

rat

Pag.
37.

rat Anonymus, non tam *Idumæis* quam sub Edomi nomine Judæis, Esavi filiis in profanitate similibus vel *Idumæis* permixtis vel iis subjectis vel instar eorum fratres prosequentibus, prophetavit. Quam recte *Noach*, *Chanoch*, *Abimelech*, *Bileam*, inter V. T. prophetas numerentur, non examinabo. Fateor etiam eos qui alieni sunt à vera religione, & extra Dei populum, vaticinandi dono præditos esse posse; eosque ab ipso Deo se iis revelante, oracula accepisse. Nam ut gentes magis redderentur inexcusabiles, Deus interdum inter eos, quosdam ex ipsis suscitavit Prophetas. Sed tantam putamus fuisse discrepantiam inter gentium & Judæorum Prophetas, ut illi non nisi admodum æquivoce Prophetæ dici possint. Nam eorum Vocatio adeo certa non fuit ac horum; tot, & tam illustribus miraculis confirmata. Nec eorum vaticinia tam universalis fuerunt, ac horum. Non nisi in particularibus quibusdam factis & occasionibus Deus se illis revelavit; his in omni generis. Illi nuda duntaxat vaticinia protulerunt; Hi plurimum condita salutari doctrina. In illis vaticinandi donum sanctificationis spiritu destitutum fuit, multisque vitiis & superstitionibus commaculatum; in his autem comitem habuit sincerum Dei cultum & pietatem singularem. Quæ omnia patent in *Bilhamo*, de quo *unico Scriptura mentionem facit*, ut fateatur Anonymus. Hic non tantum Num. 24: 3. 4. 15. 16. sibi tribuit titulos, quibus Prophetæ à Deo insigniuntur: sed etiam 2 Pet. 2: 16. Prophetæ denominatur. Verum de nulla ejus Prophetia legitur ante eam quam occasione consultationis Balaci factam invenimus. Dicit quidem Balac Num. 22: 6. *Scio, cui benedicis, benedictum* &c. abutens verbis, ^{Pag.} quibus Deus ad Abrahamum usus fuit Gen. 12: 3. Sed hæc non nisi impudens ^{38.} assertio est; ut hominem impium in sui favorem moveat & ad scopum suum alliciat. Ipse *Bileam* etiam Num. 24: 3. 4. 15. se gerit, quasi sæpius plurima relata recepisset. Sed inanis ejus est superbia, qua sibi fidem parare conabatur. Videtur quidem in maledicendo exercitatus fuisse: nam ideo conducebatur. Sed veram à Deo factam ei revelationem ante hanc nullibi patet. Eum non habuisse *animum ad solum æquum & bonum inclinatum*, patet ex eo quod inhiabat præmio injustitiæ, ut dicitur 2 Pet. 2: 15. Ut & quod seductionem quæsitivam, Judæ com. 11. Nec non ad maledicendum se conducere passus erat & ibat. Protestatur quidem Num. 22: 18. se nihil nisi quod Deus dicit acturum & dicturum. Sed non acquiescens in prima Dei revelatione, quæ prohibebat ire, prædam captans, iterum rogat: & Deo in ira concedente, pergat; magis ex sua quam Dei voluntate, ut patet ex Num. 22: 22. Ita ut ea fuerit facto contraria protestatio. Fateor, *Deus Mosi Exod. 4: 24. etiam in itinere iratus occurrit*. Sed huic Deus non irascitur, ideo quod contra voluntatem ejus iter susceperit: Verum ob speciale delictum; negligentiam scilicet circumcisionis in filio *Eliezaro*. Atque adeo hæc resistentia nihil pro *Bileamo*. De *Sau-*
le

le quidem legitur 1 Sam. 9: 2. 8. Quod *Samuelem Prophetam* aditurus, quæ-
 siverit & tandem invenerit munus; sive ut eo, non satis attendens ad discrimen
 inter Prophetam & Ariolum, sibi conciliaret ejus favorem; sive ne, quemad-
 modum de Deo prohibebat lex, præcipuo ejus ministro, se sisteret vacuus.
 Sed *Samuelem* accepisse, non legitur. Saulem contra splendido convivio ex-
 ceptum narratur. Et facito dedisse. Unde constabit in usum Prophetæ & non
 in fabricam Sanctuarii, aliumve sanctum usum collatum fuisse? Et sibi habue-
 rit Prophetæ. Quis enim Prophetæ censeat illicitum aliquid accipere? Jere-
 mias quotidie tortam panis accepit à Rege. Elizæus etiam ab offerentibus acce-
 cepit viginti panes: Et constructum ei fuit cœnaculum, cum lecto & cande-
 labro. Quis enim militat suis stipendiis? quis obturat os bovi trituranti? Nul-
 libi patet tam avarus ejus animus & prædæ cupidus, ac Bileami. Nullibi patet
 eum nummis conductum fuisse ad maledicendum. Ut de Bileamo dicitur
 Deut. 23: 6. Nehem. 13. 2. Hoc autem est de quo Mich. 3: 11. *Culpantur*
Prophetæ qui pro argento vaticinantur. Hoc unicum evitavit Elizæus cum re-
 cusavit Naamani Syri munera. Quæ Gehazi accepit & lepra percussus est.
 Ita ut nec hoc Samuelis exemplum quicquam faciat pro Bileamo, & ejus patro-
 no Anonymo. Nec tam repetitur Deut. 23: 6. Jos. 24: 10. Nehem. 13: 2. hoc
 crimen Bileami, ut quemadmodum vult Anonymus demonstratur ejus
orationes multum apud Deum valuisse; & magnam Dei erga Israelitas misericor-
diam fuisse, quod Bileami, tanquam viri gratissimi, *maledictionem noluerit au-*
dire; quam ut pateat iniqua Bileami profectio Israelitarum, ut & studium Ju-
 dæos delendi; nec non illustris Dei misericordia & potentia, tam in destruendo
 falsi Prophetæ studio, quam in benedictiones vertendis ejus maledictis. Ita ut
 hinc minime pateat eum fuisse *Deo acceptissimum:* Sed avarum, impium, in-
 justum & iniquum Prophetam. Qui sua iniquitate & injustitia Balacum,
 hostem Dei, adjuvare conabatur. Et in quo Deus præter impii hominis opi-
 nionem, gloriam suæ potentiae, veracitatis, justitiæ & misericordiae clarissi-
 me patefacere voluit. Vere tamen à Deo hæc ei patefacta fuisse, non negamus.
 Nam ipse Deus dicitur ejus maledictionem convertisse Deut. 23: 5. Jos. 24: 10.
 Sed an ideo *verus Prophetæ* dici possit, admodum dubitamus. Nam non habuit
 pag. 39. animum ad justum & æquum inclinatum: sed ad avaritiam. Nec ullam, quod
 patet, antea veram habuit Prophetiam. Nec signum dedit confirmans. Quare
 cum hic Bileam dicatur *Augur* sive *divinus* Jos. 13: 22. magis ex eo confir-
 matur, eum non verum, sed falsum fuisse Prophetam (utpote qui cum ipsis
 eodem insignitur nomine in Scriptura) quam quod *gentilium augures veri*
 fuerint *Prophetæ.* Nam inde concludi non possit illos ultra hunc veros fuisse.
 Imo ne hoc quidem sequeretur: nam ex eo quod aliquis verus Prophetæ dicatur
 Augur, non sequitur, omnes qui augures dicuntur, veros fuisse Prophetas.
 Nomen

Nomen illud aliquando sumatur in bonam partem, non ideo semper sic sumitur. Epimenides Poëta, qui Tit. 1: 12. *Propheta* dicitur, huic Anonymo proculdubio verus & divinus erit Propheta. Scriptura enim illum non accusat: sed citat, & probat in eo quod citat. Quare concludimus *Donum Propheticum* in *Israelitis* adeo excelluisse; & aliis nationibus tam parce communicatum fuisse, ut jure merito iis *peculiare* dici debeat & possit.

§. 9. Sed videamus quid respondeat ad Scripturæ loca, probantia donum hoc divinum, prædicto modo, Judæis peculiare fuisse. Primus, quem proferri dicit, est *Exod. 33: 16.* Vult *Mosén* ibi non aliter *de Hebræorum electione* agere, quam ratione *felicis corporeæ, & imperii temporanei.* Sed si locus inspiciatur; manifestum fiet; Mosém externam Dei præsentiam desiderasse; tum ut Israelitæ ad obedientiam omnium mandatorum divinorum, supra nationes alias à Deo iis præscriptorum, tam de colendo Deo, quam de administrando imperio, instigarentur, & obstinatum eorum cor emolliretur, ut patet *Exod. 34: 9.* tum ut ex ea præsentia, & illorum obedientia, cunctis gentibus patefieret quantum Deus Hebræos cæteris terræ nationibus præferret. Nec solum *externum petit auxilium:* sed etiam interne patefactam cognitionem viarum Dei *Exod. 33: 13.* quam se miraculis adeo confirmaturum promittit Deus *Exod. 34: 10.* ut in tota terra similia facta non fuerint, & omnes populi de Hebræorum supra cæteras nationes electione plane convincerentur. Ita ut nugatorium sit, quod Anonymus hic habet, de *Mosis invidia;* & absurdum quod de solo *auxilio externo* dicit. Secundus locus Scripturæ est *Rom. 3: 2.* Ubi dicit *Pauli doctrinam, quam præcipue docet,* pag. 40.
eandem esse, cum ea quam ipse hic tradit; Deum scilicet omnibus nationibus æque propitium esse. Quia nempe *com. 29.* Deum etiam *gentium Deum* dicit. Et *cap. 2. 25. 26.* *Circumcisionem sine lege præputium fore.* Et *cap. 1. 9.* *Judæos & Gentes sub peccato fuisse.* Et *cap. 2. 14. 15.* *Legem omnibus absolute revelatam fuisse.* Sed ineptæ fallaciæ sunt. Nam gentium Deus non est, nisi post Hebræos, & in iis; secundum promissionem Abrahamo factam, *in semine tuo benedicentur omnes gentes terræ* *Gen. 12: 3. & 18. 18. & 22. 18.* cujus explanationem & applicationem habemus *Act. 3: 25. Gal. 3: 8.* Deinde circumcisio sine legis observantia præputium fit, quia non alio loco quam præputiati apud Deum sunt, qui in vestigiis fidei Abrahami cui primo data est circumcisio, non ambulant: nam illis non est signum fœderis, sed character transgressionis & infidelitatis, & instrumentum blasphemationis. Contra si præputiatus imitetur fidem Abrahami, & integer sit cum Deo, & coram ipso ambulet, qualis gratia gentibus post Hebræos promissa, suo tempore præstita fuit à Deo, præputium ejus circumcisio reputatur, id est, non minus Dei amicus est, quam circumcisus Hebræus cui hæc gratia diu ante gentes obtigit. Præterea quamvis Judæi multum in multis haberent præ gentibus, non ideo minus si-

mul cum iis erant sub peccato, id est non tantum adjacens sibi peccatum habebant 1 Joh. 1: 8. 9. sed etiam erant *obnoxii judicio*, ut loquitur Paulus Rom. 3: 19. Omnibus legem naturaliter revelatam fuisse, certum est. Sed inter Judæos per revelationem ex plurimis tenebris, quibus inter gentes erat & manebat involuta, fuit eruta, & omnibus proposita. Et præter legem etiam Gratia Judæis patefacta fuit, cæteris gentibus illo tempore incognita. Ita ut in hac tota Pauli doctrina nihil occurrat quod pro & cum Anonymo obstet plurimis Judæorum prærogativis. Sed expresse ea asseruntur cum dicit *τὸ περισσὸν Ἰουδαίων & utilitatem circumcisionis*, supra gentes alias, *multum esse per omnem modum*. Et primo quidem, initialiter unum aliquod indicans, ac innuens præter illud alia plurima dari, de quibus Rom. 4: 11. & 9. 4. 5. 6. & cap. 11. & 15. 8. *quod credita iis sunt eloquia Dei*. Quo nomine hic exprimuntur ea quæ Psal. 147. 19. 20. dicuntur, *Sermones, definitiones & judicia Dei* gentibus denegata. Seu omnia quæ Deus iis ad salutem habuit dicenda: nam hæc eloquia possunt *hominem sapientem reddere ad salutem*, ut Paulus loquitur 2 Tim. 3: 15. Hæc autem Judæi non dicuntur tantum audivisse: neque tantum accepisse mandatum ea conservandi Deut. 31: 10—13. 26. Psal. 78: 5. Sed etiam dicitur Deum voluisse eorum opera sua oracula in mundo conservare, Deut. 4: 6. 8. & 31. 18. 19. 20. Gen. 49: 10. Esa. 2: 3. Zach. 8: 23. Ex Juda prodit Silo, & omnes populi obediunt. Mons domini in capite montium collocatur, & elevatur præ collibus, & confluunt ad eum omnes gentes. Ac secundum Zachariæ Prophetiam omnium linguarum & gentium homines Judæos accedunt & dicunt, *ibimus vobiscum*, quia audivimus Deum vobiscum. Unde manifeste patet quam magnum hoc sit Judæorum privilegium supra gentes cæteras; quod omnes solo eorum ministerio habeant oracula Dei in mundo; quæ omni tempore fidem merentur; habentque auctoritatem oraculorum Dei. Ita ut non nisi absurda & præjudicata Anonymi detorsio sit, cum dicit hoc vel *intelligendum*, *quod Judæis tantum leges scripto, reliquis autem gentibus sola tantum revelatione & conceptu conceditæ fuerunt*. Vel *dicendum Paulum ex captu & secundum opiniones Judæorum, tum temporis receptas respondere*. Nam præterquam quod non probaverit gentes absurdas suas leges nunquam scripsisse; & contrarium verum sit; nulla ratione probat, hic tantum respici scripturam legum Judæis traditorum. Nihil enim Paulus de scriptura: Sed de loquela, seu revelatione absolute loquitur. Nec ad Judæorum captum id ait: Sed ipse suam exponit sententiam adversus vulgarem Judæorum objectionem. Nam plurimum gloriabantur in circumcisione; cui gloriæ opponebat suam doctrinam eam corrigens, & docebat, præcipuum in quo eorum gloria sita erat, esse quod concedita iis fuerint eloquia Dei. Atque ita evanescent omnes Anonymi corruptiones hujus textus & doctrinæ Paulinæ; & Anonymo adversa doctrina Pauli manet in concussa. .

§. 10. Tan-

§. 10. Tandem examinemus, quid respondeat Anonymus ad Probationes & Scripturas probantes Æternam Judæorum Electionem. Duo tantum profert Scripturæ loca. Quamvis extent alia plurima non minus efficacia. Quæ ^{pag.} ^{41.} *pas-* fim assignantur ab iis qui de futura conversione Judæorum agunt. Prior quem adducit, est *Ferem.* 31: 36. *Ubi Propheta semen Israelis in æternum gentem Dei mansuram testatur, comparando nimirum eos cum fixo cælorum & naturæ ordine.* Posterior est *Ezech.* 20: 32. *Ubi videtur velle, inquit, quod Deus Judæos ex omnibus regionibus, in quibus dispersi erant, recolliget, &c.* His *levi* negotio se responderi dicit, *postquam ex ipsa Scriptura ostenderit, Deum Hebræos tantum elegisse eadem conditione qua ante Canaanitas elegerit, qui, ut supra ostendimus, inquit, Pontifices habuerunt, & Deum religiose colebant.* Sed quam falsum hoc sit, nos supra §. 6 & 8 demonstravimus. Hos itaque Deus *rejecerit propter luxum & socordiam & malum cultum,* non ideo Judæos. Quod autem *Moses Lev.* 18: 27. 28. *moneat Israelitas, ne incestis polluantur, veluti Canaanitæ, ut ipsos terra evomat, sicuti evomuit illas gentes.* Optime cum Hebræorum electione cohæret, & manifestus ejus effectus est. Nam electi erant ad bona, non mala opera. Et non nisi ex gratia proponitur hæc exemplaris malitiæ poena, ut ab ea præserventur. Non enim Deus impunitos volebat dimittere Judæos, quia erant electi: Sed multis modis à peccatis retinere. Et instar patris tanquam filios, vel aliorum malis docere, vel etiam promerita poena punire, sed interim pro filiis habere; semper recordaturus fœderis sui, & ex eo nunquam eos totaliter & finaliter rejecturus & perditurus. Eadem est ratio poenæ comminatae *Deut.* 8: 19. 20. *Ἀμαρτία ἡ δὲ τῶν χειρῶν σου ἢ ἡ κλήσις τοῦ θεοῦ* inquit Paulus *Rom.* 11: 29. Et semper fuerunt Hebræi *ἀγαπητοὶ διὰ τὸς πατέρας,* *com.* 28. *Alia vero quæ dicit Anonymus in lege reperiri, indicantia, Deum non absolute, neque in æternum Hebræam nationem elegisse, demonstrare & proferre debuisset.* Fateor *Ezech.* 20: 37. 38. à Propheta prædici Deum Israelitas in Christo promissæ gratiæ participes futuros, *sub virga traducturum,* id est instar boni pastoris numeraturum & curaturum *Joh.* 10: 14. Et eos *adducturum in vinculum fœderis,* id est per fidem secum uniturum, ut habeant fœdus & amicitiam cum Deo, & ipsius populus sint; atque in eo fœdere sint colligati inter se vinculo indissolubili Spiritus & Charitatis. *Separaturum etiam rebelles & deficientes,* ac neminem eorum participes futuros & confortes regni Dei, & Christi, & Ecclesiæ in gentibus, sed instar maledictorum in mundo extra societatem sanctorum victuros. Certum enim est, Deum non nisi *retentos Israelis* reducere & convertere *Esa.* 49: 6. *Neque semen Abrahami sunt, omnes filii; hoc est, non filii carnis hi filii Dei: Sed filii promissionis reputantur in semen* *Rom.* 9: 7. 8. Concedo etiam piis Judæis hanc gratiam non obtingere gentibus *cæteris exclusis.* Sed cum non nisi in Abrahami semine benedictæ sint Gentes *Gen.* 12: 3. Et Deus filium suum Jesum,

non tantum ex Judæis nasci voluerit, sed etiam primo ad eos miserit, Act. 3: 26. Ut & verbum salutis absolute ipsis missum dicatur Act. 13: 26. Nec ad Gentes predicatum fuerit verbum Dei, nisi postquam a Judæis, qui quidem ex Israele, sed non Israel: & in proapatulo ac in carne Judæi erant, non in spiritu, rejectum fuerat Act. 13: 46. Et Christus suos discipulos amandaverit *πρὸς τὰ κρηβάτια τὰ ἐσθλαῖα* ad oves perditas domus Israel, prohibens in gentium vias abire, aut ullam intrare civitatem Samaritanorum Mat. 10: 5. 6. Nihil hic occurrit contra Judæorum electionem præ cæteris gentibus; aut pro harum æqualitate cum illis; ac certo manet futurum quod Deus promisit Ezech. 20: 32. *Se in Judæis regnum habiturum manu valida & brachio extenso, & sic illos educturum ex populis & collecturum ex terris in quas dispersi erant.* οὐχ ὅτι ἐπὶ ἐπιπέτω χεν ὁ λόγος τῆς θεῆς nam fieri non potest, quod exciderit verbum Dei ut multis argumentis, huc plurimum facientibus, probat Paulus Rom. 9: 6. Cum quibus conferri potest ejusdem Epistolæ Caput tertium. Quod autem hic addit Anonymus de *Gentilium veris Prophetis*, quales dicit (sed falso, ut supra demonstratum) omnes nationes habuisse, eos scilicet eandem salutem & electionem divinam etiam suarum Nationum fidelibus promississe, eosque eadem solatos fuisse. Non nisi cerebrinum Anonymi figmentum est, nullo fundamento nitens. Nec quicquam pro Anonymo facit Gentium conversio promissa Zoph. 3: 10. 11. Nam ea non obstante, plurima supra designavimus & probavimus Judæorum supra gentes privilegia. Et si quis illustrissimam ejus probationem desideret, Paulus eam dedit in Epist. Ad Romanos Cap. 11. com. 13—36. Quam hic pro suo merito deducere, locus non permittit. Gentes enim assumptas tantum fuisse dicit, occasione lapsus quorundam Judæorum justitiam ex opere quærentium, & non obtinentium; qua ratione non est consecutus Israel quod quæsit. Sed tamen non ita offenderunt ut caderent, & nulla superesset assumptionis spes. Nam sunt pars massæ sanctæ & rami arboris sanctæ; & consequenter sancti propter primitias & radicem. Cum Gentes essent oleaster, arbor silvestris; nullius divinæ benedictionis seu pinguedinis particeps; sine Deo & gratiosa cura divina in mundo; insitus postea in ramis arboris Israeliticæ, & particeps radicis & pinguedinis illius oleæ divinæ; cui nullo modo gloriandum contra ramos, quasi vel propria sapientia, vel propriis viribus & justitia, Judæis meliores vel ad summum, pares forent; Nam non ille radicem, sed radix illum portat: id est ab illo non pendet Abraham & semen ejus, sed à benedictione Abrahami omnis hujus fides & salus. Ex Hierosolyma exire debuit lex. Israelitarum est hæreditas. Et si ramus ex oleastro naturali excisus, præter naturam in bonam oleam infertus sit, quanto magis ii, qui secundum naturam sunt, inferentur suæ oleæ. Imo mysterium hoc, quod obduratio ex parte contigit Israeli, usque quo plenitudo gentium intraret; & sic omnis Israel servabitur; que-

pag.
42.

quemadmodum scriptum est, *veniet ex Sion qui eripiet & evertet impietates à Jacob.* Ex quibus aliisque plurimis apud Apostolum Paulum prædicto loco videndis, manifeste patet, Gentium conversionem eas nullo modo Judæos pares constituere; & ea non obstante, multiplex esse περιεργία Judæorum, quo cæteris gentibus potiores sunt; ut & de Judæorum promissa conversione quod ad reliquias existentes secundum electionem gratiæ, ut Paulus loquitur Rom. 11: 5. nullo modo dubitandum esse. Quod autem nos non sine speciali Dei Providentia contingere censemus, *Judæos scil. Per tot annos dispersos absque imperio persistisse, quod nulli alii nationi contigit; id totum Anonymus minimo mirum dicit, & tribuit soli odio aliarum nationum in se converso per separationem ab iis; Et ritus externos, ritibus cæterarum nationum contrarios; Et signum circumcisionis quod religiosissime servant.* Verum odium illud magis in eorum interitum & ruinam quam conservationem tendere debuisset videretur: quum gentes in totalem Judæorum extirpationem armasset, quam obtinere facile potuissent, post Judæorum dispersionem. Præterea quosdam habuerint ritus, quibusdam gentibus contrarios; Non haberunt omnibus contrarios, nec omnes. Quis autem facile demonstret gentes in omnibus ritibus, & cum omnibus, conspirantes? Et tamen in aliis non occurrit illud odium. Judæi etiam sæpe per defectiones aliarum nationum ritus imitati fuere: Et aliæ nationes Judæorum multos ritus assumpserunt. Sed non ideo vel illi his, vel hæc illis magis gratæ extiterunt. Tandem & Circumcisionem, & quosvis alios ritus, à Deo præscriptos habuerunt; cum interim gentes non nisi malis & depravatis suis rationibus inventos & excogitados, ac idcirco plurimum distinctos & diversos observaverint. Atque adeo non nisi Deus est, qui Judæos illis voluit discernere, & discretos servare ab omnibus aliis nationibus, quibus talem gratiam & sui communicationem non concesserat. Alias Nationes, ut *Chinenses*, similiter substituisse, nihil arguit: Nisi Politica eorum ad subsistendum inventa, eadem ratione pro divinis mandatis habeantur. A Deo quidem sunt & reguntur: Sed non aliter quam hominum omnia licet pessima cogitata. Verum & ipsum factum ex Historia Chinesium latius deducere jam non vacat. Plurimas putem posse demonstrari diversitates, huc facientes, inter Judæos & illos. Concludit itaque Anonymus, se non repugnante, *Judæos hac, vel alia de causa, à Deo in æternum electos dici posse, modo statuatur electionem eam non respicere nisi imperium & corporis commoditates.* Sed quam ineptum hoc est? Nam si hac ratione fuerint in æternum electi: quodnam jam est eorum imperium, quæ corporis commoditates? Qua ratione probabitur Apostolus, qui dicit quod ἡ κλήσις ἐστὶν τῶν χειρισμάτων τοῦ θεοῦ sicut ἀμεταμέλητα. Rom. 11: 29? & quod fieri non possit, ut exciderit verbum Dei Rom. 9: 6. Multo rectius ergo concludimus ex dictis, & per Scripturam probatis, eos non sola ratione imperii & commoditatum

tum corporis : sed etiam ratione intellectus , virtutis , & tranquillitatis animi electos esse. Quatenus scilicet Deus ipsis præ aliis nationibus dedit leges justissimas & sapientissimas , atque adeo commodissimam occasionem intellectu suo recte utendi , & Deum ad voluntatem suam colendi. Quatenus eos ad virtutem ante nationes alias gratiose multis modis instigavit. Quatenus illustrissimas iis dedit coelestium bonorum promissiones. Et quatenus iis veram , unicam , ac certissimam patefecit viam perveniendi ad summam animi tranquillitatem , per Christum ex iis oriturum obtinendam. Aliaque plurima concessit per totum hoc Caput à nobis probata. Atque adeo concidunt , omnia quæ hoc capite adfruere conabatur Anonymus.

CAPUT NONUM.

De Lege Divina.

Anonym. §. I. **L**egem Anonymus prius *Absolute*; Deinde *Particularius* considerat. Et eam *Absolute* consideratam dicit vel à *necessitate naturæ*: vel ab *hominum placito dependere*. *Legis nomen absolute sumptum*, inquit, *significat id, secundum quod unumquodque individuum, vel omnia, vel aliquot ejusdem speciei una eademque certa ac determinata ratione agunt*. Quæ scrupulose non excutiemus: quamvis curæ satis in iis desideremus. *Lex quæ à necessitate naturæ pendet, illa est*, inquit, *quæ ex ipsa rei natura, si ve definitione necessario sequitur*. Quod sano sensu admitti potest; si non alia scilicet statuatur naturæ necessitas, quam ipse Deus in natura constituit. Omnem rerum naturam à Deo libere, sapientissimeque constitutam esse, tum ex supra dictis, tum ex ipsa Dei notione manifestissimum est. Sed hic sensus cum Anonymi sententia quam in præcedente Capite § 2. & alibi confutavimus, parum convenit. Aliam enim, ut mox patebit, statuit naturæ necessitatem: Sed perquam absurdam. *Ab hominum placito autem, & quæ magis proprie Jus ut inquit, appellatur, est ea, quam homines ad tutius & commodius vivendum, vel ob alias causas, sibi & aliis præscribunt*. De nomine Juris, ut inutiles difficultates evitemus, jam non disputabimus, majora sectantes. Quantum ad rem ipsam, videns Anonymus, has leges non facile convenire, cum ea quam statuit omnium rerum naturali necessitate & immutabili concatenatione; duas reddit rationes, *Cur cum censeat, omnia ex legibus universalibus naturæ quam nullibi aliam ab universo videtur agnoscere, distinctam, determinari ad existendum & operandum, dicat tamen has leges ex placito hominum pendere*. Nam revera id tantum dicit: Cum hominum libertas & arbitrium eorum, ipsi non nisi purum nomen sit. Nullum enim placitum esse potest, si omnia fiant naturali necessitate, & ex ipsa rerum

rerum natura necessario sequantur. Imo nulla ratio, nec ullus intellectus aut voluntas, nisi solo nomine tenus, seu, ut loquuntur, secundum dici. Prior ratio quam reddit hæc est. *Quia homo, quatenus pars est naturæ, eatenus partem potentia naturæ constituit.* Sed quid hic Anonymus vult per *Naturam* cujus partem asserit hominem esse? Si rerum corporearum universitatem velit, & hominem non nisi ejus partem dicat; hæc ratio nulla est: Nam sic homo non magis quam ulla res corporea operabitur ex placito. Ea enim non minus quam homo, est pars naturæ & eatenus partem potentia naturæ constituit. Si vero rerum creaturarum universitatem seu quicquid creatum est, intelligat; Fateor hominem esse partem ejus, & cum omnibus aliis ab immutabili & liberrima Dei voluntate determinari ad existendum & operandum; sed non nisi ad operandum per intrinsecam libertatem, cujus quisque sibi intime conscius est. Quare dici non potest, ejus operationes ulla naturali necessitate fieri, seu ex ipsa natura necessario sequi. Sed cum Anonymus nihil de Creatione, quod memini, misset: quippe qui totius universitatis, seu rerum omnium ut videtur, æternam somniat Existentiam, nullo modo videtur hoc voluisse. Si ergo conferamus ea quæ dicit Cap. 1. pag. 14. & Cap. 6. pag. 69. & Cap. 3. pag. 32. Videbimus eum per naturam intelligere Deum identificatum, seu non diversum ab universitate rerum corporearum. Quod est absurdissimum illud fundamentum cui totus hic tractatus innititur. Dicit enim pag. 69. *Quod potentia Naturæ, quam infinitam esse statuit, sit ipsa divina potentia & virtus: Divina autem potentia sit ipsissima Dei Essentia. Per hanc potentiam autem omnia facta* dicit pag. 14. *Hujus naturæ partem dicit esse Hominem* pag. 32. qui *eatenus* etiam partem potentia naturæ constituit, ut hic pag. 44. loquitur & consequenter etiam partem Dei; ita ut, quicquid homo *sola sua potentia sibi præstare potest, id,* secundum Anonymum, *sit internum Dei auxilium* pag. 32. Atque adeo homo sibi Deus suus. Verum in hac natura, cujus potentia est ipsissima Dei essentia, putat omnia fieri ex universalibus legibus naturæ, seu fixo & immutabili ordine naturæ live rerum concatenatione pag. 31. quam dicit *Dei directionem.* Easque leges pag. 69. dicit *sequi ex necessitate & perfectione naturæ divinæ.* Unde manifestum existimo rerum corporearum universitatem, a qua nunquam distinguit res alterius, seu rationalis naturæ, Anonymo ipsum Deum esse, & ejus universitatis æterna ac naturali necessitate omnia fieri. Eumque hac ratione hic pag. 44. dicere legem optime posse dici ex hominum placito pendere, quia, licet ex necessitate naturæ humanæ, hoc est ex natura ipsa, quatenus eam per naturam humanam determinatam concipimus, necessario fluat, tamen ab humana potentia sequitur. Et præcipue quia ita pendet à potentia mentis humanæ, ut mens nihilominus, quatenus res sub ratione veri & falsi percipit, sine hisce legibus clarissime concipi possit, at non sine lege necessaria. Quæ non nisi inanes verborum

R

rum

rum tinnitus sunt. Nam si ex humana potentia necessitate naturæ necessario sequantur; quale potest hic concipi placitum? aut quid hic profert Anonymus præter nudum placiti nomen, certæ cuidam necessitati, ab universali omnium necessitate dependenti, impositum? Quis non videret & fateretur absurdissimum esse, motum vel quietem in aliquo particulari corpore, sine quo corpus illud clarissime concipi potest, ab alterius impingentis vel sistentis corporis placito dici dependere, ex hac ratione; quod corpus sistens vel impingens in aliud, quatenus est pars naturæ, partem potentia naturæ constituit; & quod quamvis motus vel quies ita dependeat à corpore impingente vel sistente, ut ex necessitate naturæ illius corporis, hoc est ex natura ipsa quatenuseam per hujus corporis naturam determinatam concipimus, necessario sequantur, tamen ex placito corporis impingentis vel sistentis moveri vel quiescere dicatur, quia ad ejus impulsum vel resistantiam movetur aut quiescit; aut præcipue quia illud corpus impingens aut resistens, quatenus est hoc corpus, clarissime concipi potest sine tali impulsu aut resistantia, qua corpus aliud vel movetur vel quiescit. Quis ferat tam absurda ratiocinia? imo hæc non potius irracionales motus & impetus, quam rationalem discursum dicat? Nam homo secundum Anonymum non magis ex placito legem fert, aut quicquam agit, quam unum corpus ad alterius placitum movetur. Nullam ad suum placitum requirit conscientiam; nullam complacentiam; imo nihil quod in corpore reperiri non potest. Quod est omnem revera tollere libertatem & rationalitatem, ac substituere brutos & irracionales motus, quibus placiti nomen falso tribuitur. Hic genuinus fructus est absurdissimæ confusionis illius qua Mentem pro corpore, & Deum pro universitate corporea sumit. Posterior ratio, cur leges arbitrarías ex hominum placito dicat pendere, ejusdem ordinis est. Quia scilicet, *res per proximas suas causas definire & explicare debemus.* Sed an ideo proximis illis causis placitum competit? *Et illa universalis consideratio*, qua spectatur universa natura & ejus potentia, quam dicit esse potentiam Dei, quæ est ipsissima Dei essentia, & quam hic dicit esse considerationem *de Fato & concatenatione causarum*, quæ revera destruit omnem libertatem, cujus sibi quisque conscius est, *minime nobis inservire potest, ad nostras cogitationes circa res particulares formandas atque ordinandas.* Verum ne hæc ratio quicquam valet. Nam ex ea tantum patet, quod leges illæ pendeant ab homine, & ut tales sint considerandæ: minime vero quod ex placito hominis, aut ut tales considerari debeant. Unum enim corpus moveri vel quiescere, dependet etiam ab alio impingente vel sistente: sed ideo non ex ejus placito. Atque adeo iterum patet, Anonymum, affumentem universum pro Deo, non nisi rerum corporearum fatum, & concatenationem natura necessariam introducere, ablata omni mentis libertate, & solo admisso nomine placiti sine re.

Quod

Quod autem addit *ad usum vitæ melius, imo necesse esse, res ut possibiles considerare*, quia nos ipsam rerum *coordinationem & concatenationem, hoc est, quomodo res revera ordinatæ, & concatenatæ sunt, plane ignoramus*. Aperte patefacit, eum non nisi nomine tenus placitum & libertatem in natura concedere. Nam omnia ei ex immutabili fato necessaria sunt, & quædam eorum, sine ulla libertate aut placito, nisi nomine tenus, admisso, tantum ut possibilia considerat, ad usum vitæ scilicet: in qua tamen revera censet omnia necessario fieri. Ita ut ea tantum possibilia dicat, ne manifeste pateat absurditas illius quod fovet Mysterii de Deo corporeo & fatali omnium rerum concatenatione per naturam necessaria. Et ne videatur dissentire ab omnibus, negando libertatem, cujus quisque sibi probe conscius est.

§. 2. Hinc transit ad Legem *particularius* considerandam; & eam definit, *Rationem vivendi, quam homo sibi vel aliis ob aliquem finem præscribit*. Quod accipimus. Si modo vera concedatur homini libertas & complacentia qua hoc agat: non vero solum nomen libertatis; & omnia non subjiciantur fato & naturaliter necessariæ causarum concatenationi. Non etiam negandum, rationem vivendi quam Deus homini præscribit, legem esse. Quippe qui non minus quam homo alicui rationem vivendi præscribere potest. Sed cur Anonymus id propter suum Mysterium prætereat, mox videbimus. Pag. 45. Ut autem quis ex ratione secundum legem vivat, nullo modo requiritur ut *cognoscat finem* ob quem Legislatores talem dedit; sed tantum ut cognoscat legem & rationem cur legislatori secundum eam obedire teneatur. Atque adeo finis illius ignorantia, quemadmodum vult Anonymus, non est causa, cur legibus adjiciantur poenæ: Sed negligentia seu culpabilis ignorantia rationum cur iis legibus subesse debeat. Cum autem homo rationes obedientiæ Deo præstandæ, licet perfectissimus fuerit, negligere possit, & sic violare legem: nec ullus eas semper sibi habeat prompte præsentis; & plurimi negligent propria malitia rationes obedientiæ tam Deo, quam hominibus, imo & à se sibi præscriptis legibus, præstandæ, nulla potest concipi lex, cui non necessario adjiciatur poena, quæ tanquam secundaria, sed notissima ratio obedientiæ, cuique facillime præsens sit, & ad obedientiam moveat, ac hominem excitet ad inquirendas & sibi prompte præsentis reddendas primarias obedientiæ rationes, & sic se legi summa cum ratione & libertate subjiciendum. Ita ut præmium & poena nullo modo considerari debeant tanquam finis legis, ut inepte vult Anonymus, sed velut secundariæ rationes & causæ subditos ad obedientiam permoventes, & iis continuo ac facile præsentis. Quare non magis hominem ad obedientiam constringunt, si scilicet rationaliter agat, quam rationes primariæ, quales sunt omnes rationes subjectionis erga legislatorem, nisi quatenus facilius & promptius præsentis occurrunt. Sed si homo irrationaliter

R 2

vivat,

vivat, instar brutorum, quæ cibo & potu, tanquam præmiis, & verberibus ut pœnis, à rationali domino reguntur; fateor hæc ei tanquam frænum esse, quo *instar equi & muli*, ut loquitur David Psalm 32: 9. *constringatur*. Et ideo concedo eum qui hoc modo legibus obtemperat, *justum vocari non posse*, quia non nisi irrationali impetu fertur. Sed si quis legem cognoscens, & considerans ei à legislatore, cui jure tenetur subesse, talem annexam esse pœnam & tale præmium, cum ratione metuat pœnam & intendat præmium, atque ex eo *metu suum cuique tribuat & legibus obtemperet*, nullam video rationem, cur *justus vocari nequeat*. Nam pœna secundaria ratio est ad obedientiam movens, & idcirco secundo spectanda. Et qui hac ratione metuit, non tam cum servitute fugit pœnam & sectatur præmium, quam amat justitiam, & ex recta ratione se cum libertate filiali subjicit legi quæ talem habet annexam pœnam & præmium. Imo non nisi ex constanti amore boni, & firmo decreto illud persequendi, tantus hic mali metus oritur, & certum fit decretum vitandi pœnæ malum. *Servite Domino in timore, & gaudete in tremore*, inquit Psalmista Psalm 2: 11. Et hic servitus vera libertas est. *Veritas enim nos liberos reddit*, ut ait ipse Christus Joh. 8: 32. Et *lex perfecta, est lex & ἀλλοθεντίας libertatis*, inquit Apostolus Jac. 1: 25. *Μόνοι, ἡ δὲ θεῖ βίβληται, μαθόντες, ὡς βίβλονται, ζῆτε*. *Soli qui didicerunt, quæ velle oporteat, vivunt ut volunt*, ait Plutarchus. Nec Paulus Act. 13: 39. coll. Gal. 3: 11. Heb. 10: 1. 2. 3. Rom. 8: 3. 4. aut ullo alio loco, dicens *eos qui sub lege vivebant per legem justificari non potuisse*, docet, eos qui prædicta ratione legem observant justos vocari non posse. Sed tantum vel legem justificare non posse hominem, per peccatum carnem factum, seu à vita Dei & Spiritu ejus alienatum, qui idcirco legem observare non potest, Rom. 8: 3. vel legem tantum umbram habuisse rerum futurarum Heb. 10: 1. & nihil complete: sed tantum manuductionem ad meliorem speciem, per quam ad Deum accedimus & justii evadimus Heb. 7: 19. Quare annihilata dicitur ob imbecillitatem & inutilitatem Heb. 7: 18. Atque adeo justitiam secundum illam legem, dogmatum scilicet, veram & salutarem non esse, sed umbratilem. Minime vero, nullam esse justitiam legis, aut legem observantes justos vocari non posse. Fateor, definitur *Justitia, constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*. Sed quidni ea reperiatur in illo qui cum ratione metuit malum & intendit bonum, à legislatore (cui se jure subjectum agnoscit) annexum legi, secundum quam suum cuique tribuit? Doceat etiam Salomon Prov. 21: 12. *Justum lætari cum fit Judicium, iniquos autem pavere*. Quis non videat, id magis Anonymo quam nobis adversum esse? Cur enim lætantur Justii, quam vel quia pœnas iniquorum evitarunt, vel quia non minus à justitia legislatoris expectant bonum, quam his obtingit malum; & in utroque vident supremi legislatoris gloriam? Metuunt autem iniqui, quia
sibi

sibi non nisi simile malum à tam justo legislatore expectandum esse vident. Unde manifestissimum est, Justos secundum Salomonem etiam evitare malum & intendere bonum legi annexum. Imo si ipsa Salomonis verba cum attentione legantur, patebit cum docere, justos ad majorem justitiam & innocentiam vitæ ex improborum pœna proficere. Ita ut ineptum, plane sit, quod Anonymus hic de legis observantia tam speciose voluit adstruere. Hinc tamen distinguit Legem in *Humanam & Divinam*. Per *illam* intelligit *rationem vivendi quæ ad tutandam vitam & rempublicam tantum inservit*. Per *hanc*, quæ solum summum bonum, hoc est Dei veram cognitionem & amorem spectat. Quæ distinctio ex fine & scopo legis, desumpta videtur, cum alioquin fieri soleat ex causa præscribente. Quod non potuit Anonymus, cum censeat omnia determinari ad operandum & existendum per universales leges naturæ, ex ipsa rei natura necessario sequentes. Verum si Deus per revelationem præscribat leges inservientes ad tutandam vitam & rempublicam, divinas esse negari non potest. Et omnes quas homines præscribunt, ad promovendam veram Dei cognitionem & amorem, humanæ leges sunt & manent. Quamvis & hæ divinæ dici possint; tum quatenus homines eas præscribentes à Deo dependent; tum quatenus id quod Deum spectat præscribunt: & illæ humanæ; cum circa hominis salutem versentur. Sed non est quod disputemus de nomine. *Ratio cur hanc legem voco divinam*, inquit, *est propter summi boni naturam quam hic paucis & quam clare potero, jam ostendam*. Nos sequemur, & errores detegemus ac destruemus.

§. 3. *Summum nostrum bonum*, si ut in nobis consideretur, *consistere in perfectione melioris partis nostri*, non est quod dubitetur. Sed hinc putamus illud in corpore reperiri non posse, sed in mente quippe nostri parte longe perfectiore. Quam tamen Anonymus à corpore nunquam satis distinguit. Verum cum Mens humana, quamcunque perfecto gaudeat intellectu, si sua voluntate secundum eum non utatur, errores evitare nequeat; imo tanto magis culpabilis sit; & contra quamcunque finita sit intellectus perfectio, homo liber sit ab errore, si modo voluntatem intra terminos intellectus sui contineat, proculdubio multo magis perficitur voluntatis perfectione & recto usu, quam Intellectus. Et consequenter non tam in *Intellectus perfectione* quam in recto nostræ voluntatis usu secundum Intellectum quantum fieri potest perfectum, *summum nostrum*, quod in nobis obtinere possumus, *bonum consistit*. Cum autem ad nostræ voluntatis rectum usum requiratur etiam cognitio ejus secundum quod nostra voluntate uti tenemur, lux quæ præscribit rationem, veram Dei cognitionem & amorem comparandi, seu Deum amandi ex vera cognitione, recte divina dici potest. Verum cum ignoremus, quantæ perfectionis cognitio ad Dei amorem requiratur; & sciamus Deum omni nostra voluntate

pag. 46. & viribus omnibus, seu ex toto corde amandum esse; sic tenemur nostra voluntate uti, ut quantum possumus proficiamus in cognoscendo Deum, & eum nunquam non omnibus viribus amemus. *Omnem nostram cognitionem & certitudinem à sola Dei cognitione dependere*, extra dubium existimamus. Si per Deum non universum corporeum: sed ens summæ perfectionis, & idcirco à corpore realiter diversum, intelligatur. Per consequens fatemur etiam *in nobis summum nostrum bonum* non dari absque *cognitione Dei*; & concedimus illud eatenus ab hac *dependere*. Sed *summum nostrum bonum omnino consistere in ea cognitione Dei*, & non potius in usu voluntatis nostræ secundum eam cognitionem, nunquam probabit Anonymus. Qui summam habet Dei cognitionem, & ex ea suam voluntatem & omnes actiones regit, summo bono quidem perfectissime gaudet. Sed tamen qui pro sua cognitione Dei, vera quidem, sed absque sua culpa minus perfecta, omnes suas actiones & judicia regit, eodem etiam summo bono gaudere potest & gaudet. Quamvis forte non tanto perfectionis gradu. Quare cognitionis perfectio in intellectu, nec solitarie, nec præcipue summum hominis bonum est: sed usus voluntatis ex recta Dei cognitione; quantacunque ea fuerit. Verum si hanc Anonymi sententiam penitus inspiciamus, iterum levi opera patefiet, impurum ejus Mysterium de Deo corporeo, secundum quod hæc omnia, quæ de summo bono & cognitione Dei dicit, diriguntur. Nam, ut inquit, *omnia quæ in natura sunt, Dei conceptum, pro ratione suæ essentiæ suæque perfectionis involvunt atque exprimunt; ac proinde nos, quo magis res naturales cognoscimus, eo majorem, & perfectiorem Dei cognitionem acquirimus, vel eo Dei essentiæ perfectius cognoscimus*. Ita ut res naturales cognoscere, ei sit Deum cognoscere; & hæc cognitio summum nostrum bonum; de quo *maxime participat, qui intellectualem omnium quæ in natura sunt, seu Dei cognitionem supra omnia amat, eademque maxime delectatur*. Quorum absurditas adeo manifesta est, ut in ea detegenda confutandaque frustra tempus consumamus. Quis enim non videat, aliud esse Deum, aliud Creaturas cognoscere? Quis ignoret inutilem esse cognitionem omnium, si cognoscens omnes suas actiones voluntarias secundum eam non regat? Quis non multo majus bonum existimet, Deum quam creaturas cognoscere & amare? Quis non beatius censeat, Deum cognoscere & amare, quam Dei cognitionem intellectualem? præcipue cum ex Anonymo non pateat eam illi aliquid à corpore vel corporeo motu distinctam esse. Huc scilicet redit omnis Anonymi beatitudo, in cognitionem Dei, seu omnium rerum naturalium, & illius cognitionis amorem supra omnia. Et cum eam cognitionem à corpore non distinguat, ac consequenter nec amorem; Omnis ejus Beatitudo nihil poterit esse, quam certa quædam humani cerebri constitutio, & determinatio motus in eo existentis, quibus nomen cognitionis & amoris imponit.

ponit. *Media* vero, quæ hic finis exigit, quæque secundum Anonymi principia sunt leges & regulæ motus, *jussa Dei*, dicit, quia quasi ab ipso Deo, quatenus in nostra mente existit, id est vel quatenus nos aliquid Dei sumus, vel quatenus in nobis ea datur cerebri constitutio, quam Dei cognitionem vocat Anonymus, nobis præscribuntur, id est in nobis reperiuntur. Et hoc respectu, *ratio vivendi*, inquit, quæ hunc finem spectat, *lex divina optime vocatur*, id est omnis motus determinatio quæ tendit in eam cerebri dispositionem, quam Beatitudinem dicit, *Lex divina est*. Nam omnia censet ex legibus universalibus naturæ determinari ad existendum & operandum, & nullibi mentem à corpore vel Deum ab universo realiter distinguit. *Quenam autem hæc media sint; & quenam ratio vivendi quam hic finis exigit; & quomodo hunc optimæ reipublicæ fundamenta sequantur; & ratio vivendi inter homines; ad universalem Ethicam*, inquit, *pertinet*. Eam si videre liceret, totum patefieret hoc mysterium: nam pro rectæ rationis dictatis, & intelligentis ac liberæ creaturæ cum ratione vitam agendi regulis à Deo libere præscriptis, non nisi æternas, motus & quietis leges & regulas tradere posset; quibus ipse Deus, utpote realiter ab universo non distinctus, subesset; & omnilibertate à Deo, & natura sublata non nisi irrationalis & bruta substitueretur necessitas; & fatum quam maxime fatuum, quippe ratione plane destitutum. Cui fundamentalis absurditati pœne totus hic Anonymi tractatus innititur. Sed videamus quid jam in specie de lege divina dicat.

§. 4. Repetitis iis quæ hætenus de lege naturali divina dixerat, quatuor ejus proponit quasi Proprietates I. *Eam esse universalem, si ve omnibus hominibus communem*. Quod concedimus. Nam omnium est eadem universalis humana natura. Sed qua ratione fieri possit, ut quis hominum ab hac lege deficiat, & peccet, ex Anonymi sententia non videmus. Nam posita fatali necessitate naturæ, nihil ab ea deficere potest. Plurimos tamen contra naturam peccasse testatum Paulus in primo capite Epistolæ suæ ad Romanos. II. *Eam non exigere fidem historiarum*. Quod etiam concedimus. Nam innotescit ex sola consideratione naturæ Divinæ & Humanæ. *Nec fidem Historiarum, quantumvis certa, Dei cognitionem, primam scilicet, nobis dare potest*: nam absque omni Dei cognitione, nulla potest dari fides historiarum: quippe quæ eam semper supponit. Potest tamen historiarum fide comparari cognitio Dei revelata; qua Deus cuidam homini de se tale quid patefacit, quod *ex sola consideratione naturæ humanæ, & communibus notionibus per se certis & notis*, sine alia revelatione innotescere non poterat. Ut latius probatum Cap. 4. §. 2. Sed Anonymus, qui, ut demonstravimus supra Capite Sexto, enervavit omnem cognitionem revelatam, talem Dei revelationem admittere non potest. Ex ea *Dei cognitione naturali* etiam in nobis oriri *Amorem Dei*, quis negaverit? Sed in immensum crescit & augetur amor

pag. 47.

amor ille per cognitionem gratiose revelatæ Misericordiæ, Benevolentia, & promissionum divinarum. Et eo respectu negari nequit, ex Historiarum fide, etiam in nobis oriri & augeri posse nostrum Dei amorem. Et cum naturalis nostra cognitio Dei, multis tenebris involuta sit & obruta; ac consequenter admodum diminutus sit Dei amor naturalis; nosque, licet continuis studiis multum proficiamus, naturalibus mediis ad beatitudinem seu cognitionis & amoris perfectionem ascendere non possimus; ut probatum Cap. 3: §. 11. semperque nos condemnet Dei vicem gerens naturalis nostra conscientia & ea acquiescere non possit absque medio, quo satisfiat divinæ Justitiæ, ex nullis notionibus communibus innotescere, *fides historiarum, ut ad summum nostrum bonum perveniamus*, plane *necessarium requisitum est*. Nam ea sola cognoscitur, quid Deus de se, sua voluntate, & perfectam beatitudinem acquirendi via, patefecerit, & credentibus promiserit. Ita ut plane absurdus sit Anonymus, cum asserit *fidem Historiarum* etiam post peccatum, non ad beatitudinem & summum nostrum bonum obtinendum, sed *tantum ratione civilis vitæ perutilem esse*. Sic enim omnia per gratiam comparandæ salutis dogmata simul abjicit & abnegat; imo veram beatitudinem adeundi viam præcludit. Nam sine fide nulla salus. III. *Legem divinam naturalem non exigere ceremonias*, fatemur. Nam omnes ceremoniæ natura sunt arbitrariæ, & non nisi ex instituto certæ. Requiritur quidem, ut homines in societate viventes, nonnunquam inter se quasdam observent, sed nullam exigit lex naturalis. Non ergo sunt ceremoniæ per se bonæ, sed ex instituto. Nec per se significant & umbræ sunt, sed ex instituto. Nec sunt fructus intellectus humani, sed instituta voluntatis divinæ. IV. *Summum Legis præmium esse, ipsam legem, nempe Deum cognoscere, eumque ex vera libertate, & animo integro & constante amare, pœnam autem, horum privationem & carnis servitutem, sive animum inconstantem & fluctuantem*. Sano sensu concedi etiam potest: nam beatos per Christum, Deum cognoscere & integro animo amare, non est quod dubitetur. Sed tamen hinc profluens immensum illud bonum, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venit*, est proprie præmium quod *Deus præparavit iis à quibus ipse diligitur* 1 Cor. 2: 9. Esa. 64: 4. Psalm. 31: 19. 20. Horum privationem etiam & carnis servitutem, esse pœnam, dubitari non potest. Sed aliud præterea voluit Scriptura cum passim loquitur de *Inferno, Igne, verme non moriente*, &c. Marc. 9: 44. Esa. 66: 24. Verum hæc non videtur Anonymus agnoscere, cum nihil dicat de præmio & pœna post hanc vitam & utriusque duratione.

pag.
48.

§: 5. Præmissis quatuor his naturalis legis divinæ proprietatibus, alia quatuor proponit inquirenda: Eorumque duo priora, hoc; posteriora, sequente capite examinat. Illorum prius est, *Num lumine naturali concipere possimus,*

Dem

Deum veluti Legislatorem aut Principem leges hominibus præscribentem? Posterius. Quid sacra Scriptura de lumine & lege hac naturali doceat? Utrumque videamus. Quid circa Primum statuendum sit, facile, inquit, deducitur ex natura voluntatis Dei, quæ à Dei Intellectu non nisi respectu nostræ rationis distinguitur; hoc est Dei voluntas & Dei Intellectus in se revera unum & idem sunt. Rem ipsam concedimus. Deus enim simplicissimus est. Et ne quidem in homine realiter distinguitur Intellectus à voluntate. Multo minus in Deo. Sed pessimum existimamus errorem, quem hinc adstruere conatur Anonymus; sublata scilicet à Deo & Creaturis omni libertate, & introducta necessitate, nullas dari aut naturali lumine cognosci præscriptas hominibus à Deo leges, quas premium aut poena sequatur ex solo lubitu aut absoluto imperio Dei: Deumque non nisi propter defectum cognitionis in homine Legislatorem esse. Quod ut pateat, inspiciatur exemplum in quo conatur demonstrare, Dei voluntatem ab Intellectu, non nisi respectu nostrarum cogitationum, quas de Dei Intellectu formamus, distingui. Cum ad hoc tantum attendimus, inquit, quod natura Trianguli in natura divina ab æterno continetur, tanquam æterna veritas, tum dicimus Deum trianguli ideam habere, sive naturam trianguli intelligere. Verum est. Sed cum ea veritas non nisi sola æterna Dei complacentia talis sit; & nulla alia necessitate, quam perfectissimæ illius complacentiæ divinæ; ab æterno in natura divina contineatur, tanquam æterna veritas a prima & essentiali Dei veritate pro ejus arbitrio profluens; non nisi sua complacentia in se habet ideas omnium quæ præter se intelligit in se. Cum autem hæc complacentia non pertineat ad formalem conceptum Intellectus, dicimus Deum aliquid intelligere, quando eum per mentis abstractionem non attendendo ad hanc complacentiam, sine qua nihil præter eum esse vel cognosci potest, consideramus sibi sui & omnium præter se conscium: dicimus autem eum aliquid velle, cum eundem Deum consideramus cum conscientia & summa cum complacentia a solo se ipso actuosum. Atque ita Voluntatem in Deo ab Intellectu, distinguimus sola ratione nostrarum cogitationum, quas de Deo, non autem de Dei intellectu, ut vult Anonymus, formamus. Ita ut absurde dicat, *Id ipsum, quod Dei Intellectum vocavimus, Dei voluntatem sive decretum appellamus, cum ad hoc tantum attendimus, quod natura trianguli sic in natura divina continetur, ex sola necessitate divinæ naturæ, & non ex necessitate essentiæ & naturæ trianguli, imo quod necessitas essentiæ & proprietatum trianguli, quatenus etiam ut æternæ veritates concipiuntur, à sola necessitate naturæ divinæ & intellectus pendeat, & non ex natura trianguli.* Nam sic aufert omnem à Deo libertatem & complacentiam; & uti convenienter absurdissimis suis principiis debet, Deum facit ens, ab æterno sola necessitate actum, solo nomine intelligens & volens. Si enim trianguli, & omnium aliarum rerum naturæ,

S

sola

sola ipsius divinæ naturæ necessitate in eadem natura divina continerentur, & à sola necessitate naturæ divinæ penderent, nihil in Deo libertatis reperiretur, & omnia cum Deo forent ejusdem necessitatis. Æterna quidem est decretorum divinorum complacentia: sed tamen ideo non minus libera. Nam libertas æternæ & perfectissimæ essentiæ inseparabilis proprietas & perfectio est. Infallibiliter etiam fit, quicquid Deus æterna sua complacentia voluit. Sed tamen ideo dici nequit, quicquid fit, ex sola necessitate naturæ divinæ suam habere necessitatem essentiæ: verum ex æterna & perfectissima necessariæ essentiæ divinæ complacentia; qua sola sunt & possunt esse omnia, quæ præter Deum sunt, aut esse possunt. Nam absque Dei complacentia nihil à Deo suam veritatem aut essentiam obtinere potest. *Respectu Dei* quidem, seu in ipso Deo revera unum & idem sunt Intellectus & voluntas; nam attributa Dei, nec inter se, nec ab essentia divina realiter diversa sunt. Sed tamen ideo nos non unum & idem affirmamus, cum dicimus Deum ab æterno quid decrevisse & voluisse, vel Deum hoc ipsum intellexisse. Nam unum ab alio per præcisionem abstractivam separamus; & unum consideramus non considerato alio; quamvis concipere non possimus, unum absque alio esse, aut esse posse. Nihil concipimus Deum præter se intellexisse, quod non concipiamus eum voluisse; & nihil voluisse, quod non intellexisse: nam Deus & in intelligendo & in volendo, aliquo à se diverso objecto, non ab objecto sed à se ipso summa cum complacentia & libertate id determinate intelligere, concipi debet. Ita ut *æterna necessitas seu veritas*, quam *involutunt Dei affirmationes & negationes* de tali objecto, etiam profluat ex immutabilis & æternæ voluntatis divinæ complacentia perfectissima. Cum autem Deus nobis revelat, quid velit aut non: ex iis quæ decrevit non plura revelat, quam revelare placet; cætera sibi reservat, nobis abscondita. Quare si ea quæramus, ascendimus in abscondita Dei. Quod quam detestabile peccatum sit, non est quod probemus *Cum itaque, exempli gratia, Deus Adamo dixit se nolle ut de arbore cognitionis boni & mali comederet*. Adamo nihil de suo decreto & voluntate patefecit, quam quod decreverit & voluerit prohibere esum de arbore cognitionis boni & mali: nullo modo vero, quod decreverit, eum non esurum de illo arbore. Decreverat enim eum esum prohibere, & illum tamen, ex hominis malitia, contra prohibitionem illam, futurum. Sed cum hoc de suo decreto Deus Adamo non revelaverit nisi per eventum, ante eundem is in illud inquirere nec potuit, nec debuit. Atque deo hic nulla *contradictio*, si dicatur, *Adamum de illa arbore edere posse*, de qua Deus patefecit se nolle, seu prohibere quod edat. Nam sic non habet potentiam adversus Dei voluntatem seu decretum agendi: sed adversus mandatum quod Deus voluit & decrevit ei præscribere. Et per consequens non impossibile est, ut *Adamus de ea comederet*: Nam quamvis id contra Dei præ-

præceptum & mandatum, non tamen contra decretum ejus ageret: quod cum occultum esse Deus voluerit, homini non potest esse regula suarum actionum. Quare cum *Scriptura* narrat Deum id Adamo præcepisse, & nihilominus Adamum de eadem edisse, necessario dicendum est, Deum Adamo non tantum revelasse malum quod esum de arbore necessario sequeretur: sed etiam revelasse quid mandare & prohibere voluerit, quam vitæ regulam Adamo præscribere placuerit; & quænam ex Dei voluntate futura foret inobedienciæ pœna, necessario perferenda, ut justitiæ divinæ satisfiat. Hinc Adamus, non ultra de Dei voluntate & æterna ac necessaria veritate judicans, quam ei revelabatur, percepit Deum hoc velle mandare & talem adjicere pœnam: idque pro æterna veritate habuit quamdiu in primæva perfectione permansit nihil dubitans de necessitate consecutionis illius mali, seu pœnæ, si peccaret. Quid autem Deus decreverit futurum ab iis quibus mandatum illud erat præscriptum, cum non revelaretur, ignoravit, & inquirere nec debuit nec potuit: sed suum tantum officium præstare, seu quantum in se est, secundum mandatum Dei vivere. Ita ut ignorantia necessariæ consecutionis mali pœnæ ad peccatum in Adamo non fuerit. Et ignorantia ejus quod Deus revelare noluit, & Adamus idcirco scire non potuit, hanc revelationum non fecerit Adamo legem esse, & Deum Legislatorem ac Principem Adami: sed ipsa Dei voluntas, qua voluit hanc ei præscribere regulam actionem sub tali pœnâ observandam: & ipse Deus, quia Deus, Adami summus Dominus fuerit, Princeps, Legislator, vel quocunque nomine eum denominare volueris. Sic & *Hebræis Decalogus* non ob defectum cognitionis: sed quod eum sub pœnis & præmiis à Deo revelatum & præscriptum cognoscebant, lex fuit. Quod enim Dei existentiam & æternam veritatem ignoraverint, nunquam probabit Anonymus. Imo hoc asserens sibi manifeste contradicit: nam aperte repugnat, ipsis à Deo in decalogo revelatum innotescere quod Deus existat, si naturaliter existentiam Dei & æternam veritatem ignorent. Falsum etiam Deum mediis corporeis adhibitis nihil tanquam legem patefacere posse. Nam contrarium manifeste patet. Rom. 1: 18 — 21. ut & cap. 2. com. 14. 15. Potest etiam idem tanquam Lex & tanquam æterna veritas percipi, ut in omnibus legibus naturalibus patet. Idem quod de *Israelitis* & Adamo demonstravimus, de omnibus etiam Prophetis dicendum, & in specie ^{pag.} _{50:} de Mose; eum ex revelatione percepisse, quæ voluerit Deus præscribere officia sub præmiis & pœnis certo secuturis: quid autem futurum decreverit Deus eum ignorasse, & inquirere non debuisset, quia non revelaverat Deus: & idcirco non hanc ignorantiam facere ut Dei dictatâ sint homini leges, sed ipsam Dei Eminentiam & Omnisufficientiam divinam. Atque adeo cognoscendo Deum esse Rectorem, Legislatorem, Regem, Misericordem, Justum, eum cognovit, non ut fingebat aut imaginabatur, sed ut erat revera. Nam hæc non

sunt *humanæ naturæ attributa*, à Deo *removenda*: sed perfectiones, quæ in Deo reperiuntur absque omni imperfectione, iis in hominibus adhærente. A cæteris Prophetis excipit *Christum*, & inquit, *quamvis is etiam videatur leges Dei nomine scripsisse, sentiendum tamen est, eum res vere & adæquate percepisse*. Has scilicet, quod Deus id quod præscripsit decreverit sub tali præmio & pœna præscribere; idque ideo sit æterna veritas; quas cum ignorarent alii Prophetæ, ex ea ignorantia illud habuerunt pro lege fluente ex lubitu & absoluto imperio alicujus principis. Sed plane aberrat, nam Adamo & Prophetis ignotum esse non potuit, æternam esse veritatem, Deum hoc sub tali præmio vel pœna præscripsisse; quamvis ignoraverint, quia non revelabatur, quid, ab iis quibus illud à Deo præscriptum erat, secundum vel contra illud decretum & præscriptum à Deo mandatum, futurum esset. Præterea nihil repugnat æternam aliquam veritatem circa creaturas à Deo libere productas, ex lubitu & absoluto Dei imperio talem esse: nam Deus totam naturam æterna, liberrima, immutabili & efficacissima voluntate creavit & ordinavit. Sed cum Anonymus à creaturis Deum non distinguat, fatalemque necessitatem introducat, non nisi in ficta & imaginaria hac ignorantia, naturam legis, fictam & imaginariam omnino invenire potuit. Et à tali ignorantia tamen Christum excipere videri voluit, ipse non nisi nomine tenus Christum agnoscens, ut patet, tum ex dictis cap. 6. §. 15. 16. tum ex rationibus quibus hic utitur utrisque. Nam *Christus*, inquit, *non tam Propheta, quam os Dei fuit. Deus enim per mentem Christi (ut in Cap. 1. ostendimus) sicuti ante per Angelos, nempe per vocem creatam, visiones, &c. (hi scilicet Anonymo sunt Angeli, & ut Deus per hæc, ita per mentem Christi, qui Dei os erat) quædam humano generi revelavit. Quapropter æque à ratione alienum esset, statuere, Deum suas revelationes opinionibus Christi accommodavisse, ac quod Deus antea suas revelationes opinionibus Angelorum, hoc est vocis creatæ & visionum accommodaverit, ut res revelandas Prophetis communicaret, quo quidem nihil absurdius statui posset. Unde manifeste patet, Christum Anonymo non nisi creatum aliquod organum esse proculdubio plane corporeum, quo mediante Deus Apostolis quædam revelavit, sicuti antea per vocem creatam & visiones, quas Angelos dicit, quædam patefecit Prophetis. Et consequenter Christi perceptiones rerum revelatarum in eo non aliud fuisse, quam id quod alias & alias facit voces, motus scilicet & quies. Atque ideo æque à ratione alienum esse, Deum suas revelationes opinionibus Christi accommodavisse, ac quod Deus eas antea opinionibus Angelorum, hoc est, ut inquit, vocis creatæ & visionum accommodaverit. Quorum omnium immanis absurditas à nobis supra Cap. 6. §. 15. 16. late fuit detecta & confutata. Sed præsertim, inquit, à ratione alienum scilicet fuisset, Deum suas revelationes opinionibus Christi accommodavisse, unde etiam, ut putat, Christo*

Christo leges fuissent, *cum non ad solos Judæos, sed totum humanum genus docendum missus fuerit, adeoque non satis erat ut mentem opinionibus Judæorum tantum accommodatam haberet, id est motus haberet convenientes motibus Judæorum tantum, sed opinionibus & documentis humano generi universalibus, id est motibus in omni homine, ex universalibus legibus naturæ humanæ, repertis, quos habet pro notionibus communibus & veris.* Unde patet, quam procul ab sint à veritate quæ hic suo modo de Christo dicit. Et quam nihil sit, ex ejus sententia, *Christum pura mente extra verba & imagines res revelatas vere & adæquate percipere.* Nam Christus ei os Dei est, & Deus per eum, ut olim per vocem creatam, aliquid revelat. Sed cum hæc prædicto loco latius examinaverimus, non est quod iterum iis inhæreamus. Cætera quæ hic addit, *pag. res revelatas à Christo nunquam tanquam leges præscriptas, nisi propter populi ignorantiam & pertinaciam; & Christum sine dubio eos, quibus datum erat mysteria cælorum noscere, res ut æternas veritates docuisse, non vero ut leges præscripsisse, ex jam dictis aperte concidunt.* Nam æterna veritas etiam legis rationem habere potest. Ut exempli gratia, Amandum esse Deum, & lex & æterna veritas est: etiam in iis qui habent accuratam ejus notitiam. Frustra tempus etiam impenderemus discutiendis iis, quæ hic inferit de *Paulo humano more loquente, cum Deo justitiam, misericordiam, gratiam, &c. tribuit, tum quod cuique primo intuitu innotescant absurdissimæ quas habet Scripturæ detorsiones, tum quod de his prolixius & ex professo dixerimus Cap. 7. §. 6. 7. 8.* Ex quibus omnibus apertissimum est, quod hic jam tandem post tam longas tædiosas & intricatas ambages, ineptissime concludat, *Deum non nisi ex captu vulgi, & ex solo defectu cogitationis, putem cognitionis legendum esse, tanquam legislatorem, aut Principem describi, & justum, misericordem, &c. vocari.* Cum & natura pateant nobis inditæ, & à Deo, totam naturam efficacissima sua voluntate libera creante & ordinante, sub præmio & pœnis præscriptæ cognoscantur leges plurimæ, quæ sunt etiam æternæ veritates, à perfectissima Dei voluntate in natura constitutæ, & ex, & in ea notæ. Nec minus absurdum quod addit, *Deum revera ex solius suæ naturæ & perfectionis necessitate agere & omnia dirigere.* Nam libertas inseparabilis essentia divinae proprietatis & perfectio est. Nec fieri potest, ens perfectissimum aliter quam summa cum libertate agere & dirigere omnia quæ ejus virtute creata sunt & existunt. Profluit quidem ex perfectione divinae naturæ, Deum volendi actu nunquam omnino destitui, ita ut non sit actu volens. Imo repugnat etiam eum non unico æterno & simplicissimo volendi actu omnia velle, sicut unico intuitu omnia cognoscit & intelligit. Sed tamen ideo non agit ex necessitate naturæ; nam absolute se ipso solo agit quicquid placet; quæ summa libertas est; sine qua perfectissimum ens absque contradictione concipi ne quidem potest. Ita ut Deus non

Deus sit si ex folius naturæ necessitate agat: nec agat, sed agatur & necessitetur. Quod est illud ubique rediens Anonymi nostri Mysterium, de Deo, qui est ipsa corporum universitas, & necessitati fatali subicitur. Omnia *Dei decreta & volitiones æternas esse veritates, semperque necessitatem involvere*, facile secundum supradicta à nobis concedimus, *Nota enim sunt Deo à sæculo omnia opera ipsius Act. 15: 18. & Consilium Domini stabit*, inquit Salomon Prov. 19: 21. Sed cum Deus etiam *omnia quæ vult faciat in cælo, & in terra, & in omnibus abyssis Psalm 135: 6. imo omne suum bene placitum faciat Esa. 46: 10.* Hæc necessitas Dei libertatem nullo modo tollit, sed inseparabilis divinæ voluntatis liberrimæ perfectio est; multo minus omnia duro fato constringit, sed omnis libertatis in rebus unicum principium & immutabilis fons est. Quod cum lumine naturali omnibus innotescat, manifestum est, Deum naturali lumine concipi posse, tanquam summum & liberrimum legislatorem, dominum & principem hominibus leges præscribentem. Directe contra id quod tanto molimine, sed adeo debili firmitate ad fovendum suum iniquitatis Mysterium hætenus adstruere conatus fuit Anonymus. Quem licet constrictius refutare potuiffemus, hucusque tamen per omnes anfractus sequi maluimus, ne quid alicubi tam absurdi figmenti hæreret.

pag.
52.

§. 6. Posterius, quod hoc capite tractandum proposuit, est, *Quid sacra Scriptura de lumine & lege hac naturali divina doceat?* Et concludit. *Quod ea hanc absolute commendat.* Non repugnamus. Sed quod ad *veram beatitudinem & animi tranquillitatem* unica sufficiat, ut innuit Anonymus, nullo nititur fundamento, & falsissimum est. Recta & lata via procurrat hic homo ad Gentilismum, & ex ineptissima sua naturali morum doctrina, quæ absque Atheismo admitti non potest, & fatali necessitati subest, miser veram pollicetur beatitudinem & animi tranquillitatem. In Scriptura *primum quod nobis occurrit*, inquit, *est ipsa primi hominis Historia.* Ubi considerat Deum Adamo præcepisse, *ne comederet de fructu arboris cognitionis boni & mali*, quod dicit *videri significare Deum Adamo præcepisse bonum agere & querere sub ratione boni, & non quatenus contrarium est malo.* Quod unicum, inquit, *totam legem divinam naturalem comprehendit.* Ita ut Deus in Adamo ad veram beatitudinem nil nisi legem naturalem divinam requirere videatur. Sed cum ipse fateatur, *se certum esse non posse, num hæc divini præcepti Adamo præscripti explicatio, cum Scriptoris mente, & consequenter cum veritate conveniat; & plerique hanc non parabolam, sed veram historiam & narrationem statuunt*, quod nobis multis de causis omni dubio caret, & ipse ideo huic probationi confidere non audeat, non est quod inhæreamus huic absurditati confundæ: nam profecto admodum ineptum & absurdum sit oportet, quod huic homini non probatur. *Præstabilius erit*, inquit, *alia Scripturæ loca in medium adferre,*
præ-

præsertim à Salomone dictata, quem statuit ex sola vi luminis naturalis locutum; cum Scriptura testetur eum à gratia Dei suam expectasse sapientiam & acquisivisse 1 Reg. 3:9. & 4. 29. Primus, quem profert locus est Prov. 16:22. ubi dicit, *Fons vitæ intellectus sui domini*, vel possessoris, & supplicium aut eruditio stultorum est stultitia, id est intellectus, iis qui ejus domini sunt; illudque possident; ac rectum ejus habent usum, sine quo non sunt ejus domini; est fons vitæ, seu instar fontis, omnis generis doctrinas, admonitiones, consolationes, &c. ad veram vitam utilissimas, ebullit. Conferatur Prov. 10:11. & 13. 14. & 14. 27. Sed hic nullo modo dicitur solum intellectum humanum ad veram beatitudinem sufficere. Nec Salomon *fructum intellectus in sola vera vita constituit*, & supplicium in sola ejus privatione, ut fingit Anonymus. Sed hominis vere sapientis & pii ac fidelis pretium hac Metaphora proponit & exornat: nam instar fontis in omni occasione omnibus suam communicat intelligentiam salutarem ad veram vitam. Conf. Joh. 7:38. & 4. 14. Opponens stultorum stultitiam etiam cum erudiunt, seu suppliciis ad sapientiam informare volunt. Ita ut illorum Sapientia in omnibus, horum autem stultitia, etiam cum maxime sapere videri volunt, appareat. Unde nihil hic pro Anonymo. Secundus locus quem adducit est Prov. 13:14. ubi, cum pro vero Sapiente non habeatur, nisi qui fide justificatus justitiam colit, nullo modo asseritur *intellectum solum* naturaliter sapientibus, post humani generis corruptionem, ad salutem sufficientes vitæ *leges præscribere*. Et eadem est Sapientia de qua verba facit Salomon Prov. 3:13. 16. 17. ut ex ejusdem capituli initio manifestum est. Quem locum Tertio citat Anonymus. Idem dicendum de toto *Capite secundo Proverbiorum*; quod Quarto profert. Quare *felicitas & tranquillitas ejus, qui naturalem intellectum colit, ex mente Salomonis*, non, ut vult Anonymus, à sua interna virtute maxime pendet, quia scilicet *vigilando, agendo, & bene consulendo se maxime conservat*: sed à gratia divina, veram Sapientiam, naturam longe transcendentem, in eo operante. Omne figmentum cordis humani malum à pueritia; malum omni tempore Gen. 6. 5. & 8. 21. Omnis aptitudo nostra bonum aliquod cogitandi à Deo est 2 Cor. 3:5. Nemo potest dicere dominum Jesum nisi ex Spiritu Sancto 1 Cor. 12:3. Non enim nisi singulari Dei dono & gratia est, quod habeamus mentem ad cognoscendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendum Deut. 29:4. Novi Fœderis promissum est, quod legitur Ezech. 36:27. Spiritum meum ponam in medio vestri, quo faciam ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis facientes ea. Nec regnum Dei potest intrare, nisi qui genitus est ex aqua & spiritu Joh. 3:5. 6. Hinc Pauli sermo & prædicatio non in persuasoriis humanæ Sapientiæ verbis fuit, sed in demonstratione Spiritus & Potentiæ, ut fides audientium non esset in Sapientia hominum sed in potentia Dei 1 Cor. 2:4. 5. Gratia salvamur

pag.
53.

pag.
54.

mur per fidem, & hoc non ex nobis, Dei donum est Eph. 2: 8. Ad Patrem nemo venit, nisi pater eum traxerit, inquit ipsa veritas, Joh. 6: 44. Quibus, & infinitis aliis Scripturæ locis aperte docemur veram fælicitatem & animi tranquillitatem non à sola natura duce, & interna creaturæ virtute, sed singulari & gratiosa Dei operatione pendere, producente in nobis eam Sapientiam quam adeo extollit Salomon, & veræ fælicitatis frugiferam deprædicat. Paulus etiam Rom. 1: 20. naturæ legem, & innatam Dei cognitionem manifeste probat, ac gentes inexcusabiles reddere docet: sed nullo modo afferit eam ad salutem veram plane sufficere. Indicat etiam comm. 24. eos ob hujus neglectum à Deo concupiscentiis traditos esse, id est à Deo desertos in suis malis ratiocinationibus, non tam ut ignorantix, quam malitiæ suæ poenam ferrent. Atque adeo videmus & concedimus *Scripturam lumen & legem divinam naturalem probare & commendare.* Sed eam unice ad salutem sufficere, ab Anonymo probari non potuit. Inno contrarium plurimis Scripturæ locis confirmatum reddidimus. Jam Cæremonias videamus.

CAPUT DECIMUM.

De ratione, cur Cæremoniæ institutæ fuerint. Et de Fide Historiarum. Nempe qua ratione, & quibus ea necessaria sit.

Anonym. C. 5. pag. 55. §. 1. **T**ertium, ex quatuor in superiore capite propositis ad examinandum, est, *In quem finem cæremoniæ olim institutæ fuerint.* Eas, *saltem quæ habentur in Vetere Testamento,* concludit, *ad legem divinam,* omnibus hominibus *universalem,* & *humanæ menti innatam ac inscriptam non pertinere.* Quod præcedente capite §. 4. concessimus. Quamvis earum observantiam præscribat lex naturalis simul ac à Deo præceptæ innotescunt. Quod autem addit, *eas adeoque nec etiam ad beatitudinem & virtutem aliquid facere,* plane inconsequens est. Nam in naturæ lege non comprehenditur, quicquid ad beatitudinem peccatoris requiritur, ut supra diversis locis probavimus. Beatitudinem, fateor, non conferunt, sed adumbrant. Deus ut prudens Paterfamilias in Ecclesia minorene sub hac quasi pædagogia per figuras & umbras suos sensim ad majora perducere voluit. Heb. 9: 9. 10. 11. 23. & 10: 1. Gal. 3: 24. 25. Christum referebant, qui omnium earum umbrarum corpus erat Col. 2. 17. Christus finis earum fuit Rom. 10: 4. Mortis, omniumque Christi beneficiorum, Ecclesiæ præstandorum imaginem gerebant Heb. 10: 1. Atque adeo tunc temporis plurimum ad beatitudinem faciebant. Ad virtutem eatenus faciebant, quod virtutis fuerit, eas

eas observare cum Deus præscriperat. Eas *solos Hebræos* respicere; & non nisi *stante eorum imperio ullius usus esse posse*, non oppugnamus, & patet ex coll. Gal. 4: 9. & 5: 3. 4. & Col. 2: 20. Sed *solam corporis temporaneam felicitatem & imperii tranquillitatem respicere*, omnino negamus. Nam quamvis, tanquam erecta *sepe intermedia*, discernendis & determinandis Judæis à Gentibus etiam interservierint, Eph. 2: 14. Non ideo minus tamen futurorum bonorum umbram continuerunt Heb. 10: 1. & 8: 5. &, quamvis obscurius, veram patefecerunt salutis viam. Rationibus suis parum confidens, ad Scripturam confugit Anonymus, causans, *quod ratio, tametsi solidissima, apud communes Theologos non multum valet*. Proculdubio communes æstimans Theologos, qui extremas has ineptias non habebunt pro solidissimis rationibus. Omnes inter se communes sunt: nam donorum diversitas & perfectionis gradus communionem non tollunt. Nec solidissimas rationes contemnit, qui non statim pro solidissimis habet quæ pro talibus venditantur; aut rationi subjiciendum negat, quicquid eam longe transcendit. Primo probaturus, *Cæremonias ad legem naturæ non pertinere*, profert locum *Esa. 1: 10.* ubi nihil clarius doceri, dicit, *quam quod lex divina absolute sumpta significet illam legem universalem, quæ in vera vivendiratione consistit, non autem cæremonias*. Verum si Scripturas perlustremus, plurimas observabimus significationes vocis *Legis*, quas omnes hic enumerare nihil atinet. Eam significationem quam Anonymus hic assumit, videmus Rom. 2: 13. 14. Sed nonnunquam omnem doctrinam à Deo profectam significat & quocunque modo revelatam, ut Psalm 37: 31. & 40: 9. Esa. 51: 7. Alias etiam Dei verbo comprehensam Psalm 1: 2. & 19: 8. 9. & 119: 70. 72. 77. 92. Prov. 28: 9. Jer. 8: 8. Mal. 2: 6. Imo aliquando solas cæremonias significat, ut Luc. 2: 27. Joh. 11: 17. Act. 15: 24. & 21: 24. Heb. 7: 5. 12. 28. & 8: 4. & 9: 22. & 10: 1. 8. In adducto autem Esaiæ loco non nisi speciale mandatum à Deo per Prophetam Israëlitis patefactum & præscriptum significat. Quemadmodum Gal. 6: 2. Lex Christi nominatur mandatum charitatis à Christo singulariter discipulis præscriptum Joh. 13: 34. 35. & 15: 12. Nullo modo vero legem universalem humanæ naturæ significat. Omnia judæorum sacrificia Propheta rejicit, speciali Dei mandato correcturus errorem eorum, quærentium veram justitiam & salutem in ipsis umbris illis, & omnem animi puritatem negligentium. Non tam demonstrans, cæremonias ad legem naturæ non pertinere, quam externam earum observantiam per se solitarie nihil facere ut sint Deo grati, sed eas observantes vera fide, fluente ex intima animi puritate, Deo placere posse. Nec *Psalm. 40: 9.* ullo modo conducit Anonymi *pag.* scopo. Nam ibi ipse Christus introducit loquens, & narrans inefficaciam & *56.* inutilitatem sacrificiorum; ut & suam vigilantiam & complacentiam in præ-

T

stan-

ftanda patris voluntate & observanda tota lege. Ita ut lex significet omne mandatum à Christo in hominum peccantium salutem observatum. Nullo modo vero solam legem naturæ. Non negamus tamen cæremonias ad legem naturaliter mentibus inscriptam non pertinere. Sed existimamus id adductis ab Anonymo Scripturæ locis minime probari. Nobis autem non est res tanti momenti ac Anonymo, qui beatitudinem per naturæ legem omnibus communem quærit, & Hebræos cæteris gentibus æquales existimans, cæremonias à lege naturali scrupulosius distinguere debuit.

§. 2. *Quod cæremoniæ nihil ad beatitudinem juvent, sed quod tantum imperii temporaneam felicitatem respiciant, etiam ex ipsa Scriptura, inquit, constat. Quippe quæ, ut ait, pro cæremoniis nil nisi corporis commoda & delicias promittit, & pro sola lege divina naturali & universali beatitudinem.* Hinc pergit enumerando Scripturæ partes, libros Mosis, Prophetas, Psalmos & Proverbia Salomonis, ac Novum Testamentum, & ait, *in quinque libris qui Mosis vulgo, & recte, ut infra probabimus, dicuntur, nihil aliud promitti.* Verum pro cæremoniis per se consideratis, & absque fide præstitis animo non satis puro, tantum abest corporis delicias & commoda promitti, ut iis Deus offendatur vehementissime, quod patet Prov. 15: 8. & 21. 27. Psalm 50: 16. 17. &c. Esa. 1: 11. 12. &c. & 66. 3. Amos 5: 21. 22. &c. Si vero cum fide præstentur, animo erga Deum obediente, Deus non modo corporea commoda, sed & se, & æternam promittit salutem, ut patet Lev. 26: 12. Deut. 30: 6. aliisque plurimis locis adductis supra Cap. 8. §.... Usus quidem est Deus rerum temporalium promissis & pœnis: sed sub iis tanquam corticibus æternorum bonorum nuclei latuerunt. Quod manifestum fiet unicuique conferenti Hebr. 11: 9. 10. 15. 16. 26. & 12. 22. 23. 27. 28. Gal. 4: 25. 26. Apoc. 3: 12. & 21. 3. 10. Et ipsam terram Canaan Israelitis cœli pignus & typum fuisse, cæcus est, qui in Scriptura non videat. Externis his etiam voluit Deus Judæos ad observationem eorum quæ natura dictabat instigare. Quod gratiæ fuit. Cum id ipsum aliis gentibus, quas suis viis reliquit, non præstiterit. Atque adeo *documenta moralia in Pentateucho præscripta, non ideo desinunt esse moralia documenta, quia tanquam mandata ad captum & ingenium solius Hebrææ nationis maxime accommodata proponuntur.* Nec ideo *solius imperii utilitatem spectant.* Nam modus ille proponendi non mutat naturam rerum. *Fubeat Moses tanquam Legislator & Princeps vel potius Dei minister & internuncius divina mandata proponens, ne occidant, neque furentur: non doceat tanquam Doctor aut Propheta, uti non potuit, cum tanquam à Deo revelata narraret: sunt tamen ejus iussa documenta moralia, & per consequens non ad solam externam regiminis tranquillitatem, sed & ad internam beatitudinem facientia.* Quod autem per *jussum Dei à Mose revelatum de non committendo adulterio,*

non tantum actio externa, sed & ipsus animi consensus damnatus fuerit, quod Anonymus ad documentum morale requirit, patet Exod. 20: 14. 17. Deut. 5: 18. 21. coll. Rom. 7: 7. 8. 9. Psalm 119: 37. Nec aliud à Mose mandatum proposuit Christus Matt. 5: 28. sed id ipsum à Phariseorum corruptione, qui externam tantum pudicitiam sectabantur, vindicavit. Nec aliud quam Mo-^{Pag.}ses præmium promisit, quamvis clarius, & non solis Judæis, vitam scilicet ve-^{57.}ram. Nec tantum novas leges in Rempublicam introducere noluit: sed & eadem documenta moralia, quæ Moses proposuerat Judæis, vindicare & omnibus inculcare voluit; idque propter Phariseorum ignorantiam, qui semper in externis hærebant. A Mose transit ad Prophetas, inter quos nemo clarius quam Esaias, inquit, hoc docuit cap. 58. Verum si id ipsum recte perpendamus, apertissimum erit, ex com. 5. 13. Prophetam Judæis exprobrare omnem hypocrisim & præcipue circa jejunia & sabbatha; eamque in iis damnare; ac pro vera eorum observantia, tam præsentia quam futura promittere bona. Quocirca non tantum Anonymo nihil est in illo præsidii, sed id ipsum ei expresse adversum est: nam pro vera harum cæremoniarum observantia præmium æternum promittitur, non autem sola imperii securitas, prosperitas, & corporis felicitas; Jacobi enim hæreditas, hic promissa, Deus ipse est. A Prophetis pergit ad Psalmos & dicit in quinto decimo, ac quarto & vigesimo, in quibus ut inquit de sola beatitudine agitur nullam fieri mentionem cæremoniarum, sed tantum documentorum moralium. Quod concedimus. Nam cum hic esset proponendus *ἄετι καὶ γεννητός* hominis vere fidelis & regeni, non potuerunt nominari circumcisio, sacrificia, &c. quæ & in infidelibus & irrogenitis reperiri possunt, sed virtus & spiritus legis. Quemadmodum Christus ait Matt. 5: 20. Nisi justitia vestra amplior fuerit ea Phariseorum & Scribarum, non potestis intrare regnum cælorum. Non carnis & labiorum cultum exigit Deus in suis, sed spiritus & veritatis. Verum nullo modo probabit Anonymus ibi non nisi naturalem & omnibus communem ac innatam legem intelliigi. Multo minus externa tantum pro cæremoniis promitti. Salomonis sententiæ quas superiore ^{Pag.}capite protulit ad probandam beatitudinem pro solo cultu intellectus & sapientiæ ^{58.}promissam ibidem examinatæ fuerunt; & demonstratum, iis beatitudinem non promitti, nisi vere fidelibus, celesti & supernaturali sapientia præditis. Ita ut nihil omnino pro Anonymo faciant. Nec Jerem. 9: 23. 24. ullo modo patet, Deum post urbis vastationem nihil singulare à Judæis exigere præter legem naturalem. Sed expresse docetur, in summis miseriis & plagis, nullis externis mediis innitendum esse, Deoque soli & promissionibus, quibus se dominum eorum in Christo futurum promiserat, inhærendum esse; ut cuius in-
spicienti ad oculos patebit. In N. T. tantum documenta moralia doceri, universaliter verum non est. Nani in eo præscribuntur & cænæ & baptismi cære-

monia: quamvis typicæ non sint. Sed quid de iis sentiat Anonymus infra videbimus ad pag. ejus 62. Verum licet concederemus non alia doceri in N. T. falsum foret, *pro iis solis regnum cæleste promitti*. Nam absque fide in Christum, qui natura non innotescit, impossibile est placere Deo Heb. 11: 6. *Cæremonias abrogatas fuisse*, non negamus: nam accedente corpore, Christo, necessario evanescent umbræ, Col. 2: 17. Heb. 10: 1. Abrogationem etiam docebat earum ipsa conditio & natura. Concedimus etiam *Pharisæos sub N. T.* pag. non nisi malo animo *retinuisse cæremonias*. *Patriarchas vero sacrificasse*, non 59. *ex jure aliquo divino imperante, vel ex universalibus fundamentis legis divinæ, sed ex sola illius temporis consuetudine*, plane nugatorium est: nam ea consuetudo vel ex natura, vel instituto, sive divino, sive humano, bona ratiocinatione profluere debuit. Nec dici potest illud *mandatum fuisse ex jure reipublicæ in qua vivebant*: Nam ante omnem reipublicæ constitutionem sacrificarunt Cain & Abel Gen. 4: 3. 4. Quocirca nullo modo concludi potest, pro cæremoniis nil nisi corporis commoda promitti, & pro sola lege naturali & universali beatitudinem.

§. 3. Sententia sua, sic, ut putat, auctoritate Scripturæ confirmata, *superest jam*, inquit, *ostendere, quomodo & qua ratione cæremoniæ inserviebant ad imperium Hebræorum conservandum & stabilendum*. Ex universalibus societatem ineundi *fundamentis* id deducere satagit. Quæ an undique probanda sint, breviter videamus. Quantum ad ipsam thesin, fatemur cæremonias discernendis & determinandis Judæis à gentibus institutas etiam fuisse, erecta quasi *sepe intermedia* Eph. 2: 14. quæ populorum *inimicitiam* fundabat ibid. com. 15. quam postea gentibus reconciliatis aboleri oportuit. Verum hunc unicum cæremoniarum finem fuisse, pernegamus. Nam & futura bona præmonstrarunt Heb. 10: 1. & instar pædagogum Judæos ad Christum duxerunt, ut per eum justificarentur Gal. 3: 24. 25. & execrationem nondum abolitam docuerunt Heb. 10: 3. Col. 2: 14. & præfigurarunt verum illum Sacerdotem, qui omnem Dei populum ex æquo ad Deum adduceret, & viam ad sancta manifestaret Heb. 9: 8. *Societatem non tantum ad secure ab hostibus vivendum, sed etiam ad multarum rerum compendium faciendum, perutilem esse, & maxime necessariam*, non gravatim concedimus. Sed quod, *si homines à natura ita essent constituti, ut nihil nisi id quod vera ratio indicat, cuperent, nullis legibus indigeret Societas, & absolute sufficeret, homines vera documenta moralia docere; ut sponte integro & liberali animo, id quod vere utile est, agerent*, falsum est; nisi ambiguitatem habeat Anonymus in voce *Legis*. Legibus enim indigeret, ut homines suas cupiditates ex recta ratione dirigerent. Imo ipsa rectæ rationis dictata sunt in homine leges naturales. Ita ut contradictorium sit, homines in societate nihil cupere nisi id quod vera ratio indicat, & eam Societatem.

tatem carere legibus. Nec ulla moralia documenta concipi possunt de instituendis actionibus, quæ non sint leges. Nec Homo minus sponte, integro, ac liberali animo agit quod utile est, cum id secundum, quam cum sine naturali lege agit: nam recta ratio, seu lex non tollit libertatem, sed eam regit & dirigit, imo conservat. Præterea legibus indigent omnes qui suis cupiditatibus & actionibus deficere possunt, licet non deficiant. Imo ipsi beati, qui deficere nequeunt, quamdiu ratione utuntur, continuo perfectissime faciunt quod legis est. *Quod homines per plurimum ex sola libidine & animi affectibus abrepti, res appetant, utilesque judicent, minime vero ex sanæ rationis dictamine, & quod ideo nulla societas possit subsistere absque imperio, & vi, & legibus, certum existimamus.* Sed aberrat Anonymus, si hinc eradat imperium & leges ex sanæ rationis dictamine non profluere. Nam non nisi sanæ rationis dictamina sunt, homines rationem deferentes convincentia & condemnantia, vel probantia & absolventia si rationi adhæreant. Fateor etiam *homines difficulter pati regimen & servitutem equalium.* Verum & ille rectæ rationis defectus est. Nam cum Deus omnes natura constituerit æquales; & recta ratio doceat hominem extra societatem cum tranquillitate & securitate vitam agere non posse; & sine imperio nulla possit concipi societas; non nisi ab æquali, cui se subicere tenetur, regi potest. Sed illud regimen minime servitus dici potest, cum ex ipsa recta ratione fluat; à qua deficit servitus, vel saltem sine cujus defectu non datur servitus. *Difficile esse Libertatem semel concessam iterum adimere, non repugnamus.* Ex his fundamentis Anonymus primo concludit, *Quod vel tota societas, si fieri potest, collegialiter imperium tenere debet, ut sic omnes sibi, & nemo suo æquali servire teneatur.* Quasi non omnes sic toti subessent Societati, & æqualiter se plurium votis subicere tenerentur. *Vel si pauci, aut unus solus imperium teneat, is aliquid supra communem humanam naturam habere, vel saltem summis viribus conari debet vulgo id persuadere.* Quasi scilicet malum esset faciendum ut eveniret bonum. Vel quasi ipsa recta ratio non sufficeret ad constituendum Magistratum. Vel quasi ordinis necessitas, ex qua Magistratus & imperium à Deo constituta dicuntur, iisque competit potestas inobedientes pœnis, & obedientes præmiis alligandi & absterrendi à malo; divina non foret, & à sola persuasione vulgi penderet. Secundo concludit, *leges ita instituendas, ut homines non tam metu, quam spe alicujus boni, quod maxime cupiunt retineantur.* Quasi malum quis metuere possit, sine spe boni: aut bonum sperare sine metu mali. Tertio concludit, *Obedientiam in societate cujus imperium penes omnes est, nullum locum habere, quoniam obedientia in eo consistit, quod aliquis mandata ex sola imperantis auctoritate exequatur, hic autem aliquis, non ex auctoritate alterius, sed ex proprio consensu agit.* Verum plane aberrat. Nam quisque tenetur ad

obedientiam erga maximam Societatis partem, quæ pro tota debet haberi, ut maneat una societas. Et per consequens nullus non tenetur ad obedientiam Societatis, cujus ipse membrum unicum tantum est. Nec aliud quid accidit *ubi unus imperium absolute tenet*: nam communi consensu ejus voluntas pro Societatis voluntate habetur. His sic universaliter consideratis, descendit ad *Hebræorum Rempublicam*, cui hæc applicaturus, hunc in modum ineptit. *Cum primum Agypto exiverunt Hebræi, nullo alterius nationis jure amplius tenebantur; adeoque iis licebat novas leges ad libitum sancire, sive nova jura constituere. Attamen ad nihil minus erant apti, quam ad jura sapienter constituendum, & imperium penes se collegialiter retinendum. Imperium igitur penes unum tantum manere debuit, qui cæteris imperaret, eosque vi cogeret.* Verum quis nescit etiam ineptissimos sibi abundare sua sapientia? Quis ignorat, homines rudis ingenii, quamvis pro sua ruditate, etiam imperare & obedire? Quis ruditatem dicat, judicare cæteris Sapientissimo concedendum imperium; eumque à cæteris discernere? Nonne potius rudis populus abjiceret & abnegaret omnem obedientiam, quam tam sapienter instueret imperium? Sed pergamus. *Hoc autem imperium, inquit, Moses facile retinere potuit, quia divina virtute supra cæteros excellabat, & se eam habere populo persuasit, multisque testimoniis ostendit.* Sed falsum est Mosen illud imperium tenuisse. Deus enim imperavit, & Moses imperii divini minister fuit. Nec aliud multis testimoniis ostendit, quam se constitutum à Deo divini imperii ministrum. Nec populi ruditate vel sapientia Moses illud obtinuit ministerium, sed sola voluntate divina, eum mittente, ut patet Exod. Cap. tertio & quarto. Ita ut hoc purum Anonymi figmentum sit, ut & omnia cætera iis sic superædificata, quali Moses sola sua Sapientia naturali, absque revelatione divina, totam hanc rempublicam administrasset & instituisset ac formasset. Ex quibus concludit, *Veteris Testamenti cæremonias ad beatitudinem nihil facere, imo totam legem Mosi nihil aliud quam Hebræorum imperium, & consequenter nihil præter corporis commoda spectavisse.* De ejus conclusionis firmitudine, ex tali fundamento, jam quivis facile judicet.

pag.
61.

§. 4. *Quod autem ad Christianorum cæremonias attinet, inquit, nempe Baptismum, Cænam dominicam, Festa, Orationes externas, & si quæ adhuc aliæ, quæ toti Christianismo communes sunt, semperque fuerint, si eæ unquam à Christo aut ab Apostolis, institutæ sunt (quod adhuc mihi non satis constat) eæ non nisi ut universalis Ecclesiæ signa externa institutæ sunt, non autem ut res quæ ad beatitudinem aliquid faciunt, vel quæ aliquid sanctimonice in se habeant: quare quamvis hæc cæremonie non ratione imperii, ratione tamen integræ societatis institutæ sunt.* Verum Baptismi institutionem habemus manifestam Matt. 28: 19. & ejus praxin Joh. 3: 22. & 4. 1. Act. 2: 38. 41. &

10.

10. 48. & 8. 12. 13. & 22. 16. Nec obscurior est institutio Cœnæ Luc. 22. 19. 1 Cor. 11: 23. &c. cujus praxis etiam patet Act. 2: 42. 46. Eaque plus quam externa universalis Ecclesiæ signa esse, patet ex iis quæ passim in Scriptura dicuntur, Marc. 1: 4. & 16. 17. Act. 2: 38. 39. & 12. 16 Rom. 6: 3. 4. 1 Cor. 12: 13. Gal. 3: 27. 1 Pet. 3: 21. Matt. 26: 26. 27. 28. Luc. 22: 20. 1 Cor. 10: 16. Orationes Christus & Apostoli plurimis suis exemplis comprobant Joh. 4: 22. 23. Act. 1: 42. 46. 1 Tim. 2: 1. 2. 8. De Festis nihil dicimus, cum tantum ordinis rationem habeant, non vero instituti necessarii. Quis autem negaverit & Sacramenta sanctimonix quid habere, & ad beatitudinem aliquid facere, quæ, ut prædictis locis patet, nobis obsignant, fovent, nutriunt, & augent gratiam Dei, nosque certos reddunt de peccatorum remissione in Christi sanguine? Quod cum in singulis, qui iis modo recte utuntur faciant, singuli iis indigent. Quamvis vere fideles, si signa sine sua culpa, obtinere non possint, tamen ideo de re significata participant; quippe quæ non absolute dependet à signis, sed tantum iis cum contemptu rejectis, disperditur & rejicitur. Exemplum *Belgarum in regno Japonensium habitantium, & ex mandato societatis Indiæ Orientalis ab omni externo cultu abstinentium*, nihil probat, cum hic nihil valeat auctoritas humana, aut praxis forte non undique laudanda. Non quid fiat, sed quid fieri debeat, hic spectandum est, & quam recte fiat quod fit. Sed hæc missa facit, *quia*, inquit, *ad alia festinat animus*. Posterius, hoc capite demonstrandum, ex supra propositis numero quartum, est, *Quibus, & qua ratione fides historiarum in sacris contentarum necessaria sit?* idque *lumine naturali investigare* conatur. Quomodo id præstet, videamus.

§. 5. *Hominem, quicquid aliis persuadere conatur, quod non est per se notum, vel experientia vel ratione convincere teneri*, concedimus. Nec negamus experientiam non satis clare & distincte perceptam, intellectum non æque afficere, ejusque nebulas dissipare, ac cum res docenda ex solis axiomatis intellectualibus ordine deducitur. Sed eam tunc tamen *hominem convincere, præsertim si quæ-* pag. 63.
stio sit de re spirituali, quæ sub sensu nullo modo cadit plane falsum existima-
mus, nam de iis nulla potest esse sensuum experientia. Fatemur tamen *hominem ab experientia doceri malle, quam ex solis notionibus intellectualibus*, tum quod id minoris sit laboris & difficultatis, tum quod cum eorum præjudiciis, & judicandi ab infantia adhibita consuetudine, maxime conveniat. Hinc fatemur *doctrinam aliquam ab integra quadam natione facilius admitti si sola experientia confirmetur, & ad captum plebis maxime accommodetur, quam si concatenate ex primis principiis deducatur*. Sed eam ideo non minus intelligi & percipi, ac cum ratione recipi, plane negamus. Quamvis tamen melius sit, hoc quam nullo modo, eam recipi. Hac de causa etiam *totam Scripturam,*

in usum integræ nationis primum, & tandem universi humani generis revelatam, ad captum plebis etiam maxime accomodatam, & plurimis experientius comprobata fuisse, modo nobis supra explicato, concedimus. Ea vero quæ solam Speculationem spectant nempe Dari Deum, qui omnia fecit, dirigit, sustentat, &c. non ita per experientiam probat Scriptura quali ex natura nota non forent; sed ita, ut ea à natura nota, & ab hominibus variis modis neglecta, experientia convincerentur; atque ita duobus modis persuaderentur, & rationis ac naturæ conformitas cum experientia pateret. Non enim experientia claram harum rerum notitiam dare potest, nisi iis quibus innata fuit idea Dei, sine qua nullis mediis externis ad ullam Dei notitiam perveniri potest, nec per consequens ad talem quæ sufficit ad obedientiam & devotionem eorum animis imprimendum, nam qualem obedientiam & devotionem quis haberet erga Deum quem non cognovit, aut nullam ejus potest habere notitiam per experientiam, nisi præcedat innata entis perfectissimi idea. Atque ita concedimus fidem historiarum in sacris contentarum necessariam esse, iis in quibus innata Dei notitia multis modis obruta est & suffocata pœne, ad excitandam eam, & vivide accendendam, atque ita per eam ingenerandam obedientiam & devotionem, non vero ad imprimendam Dei notitiam iis quorum ingenium ad res clare & distincte percipiendum non valet. Nam nullum externum ei sufficit si non præcedat internum principium. Quamvis etiam alia de causa necessariam censeamus Historiarum fidem, scilicet ut per eas pateant Patribus factæ promissiones salutis & in Christo repletæ, quæ ex natura nulla ratione patent. Impium esse, qui negat has Deum probantes historias, quia simul Deum negat facile concedimus, nam negata Dei Providentia Deus abnegatur. Contra eum qui eas ignorat, & nihilominus lumine naturali novit Deum esse, & deinde veram vivendi rationem habet, beatum omnino esse, imo vulgo beatiozem, quia clarum insuper habet conceptum, concedimus, si nunquam peccaverit, aut in peccatis natus aut conceptus non fuerit, nam is in perfectissimo primorum parentum statu constitutus foret, qui tamen an adhuc beatus omnino dici possit, dubio non caret, cum ex eo posset excidere, uti primus homo. Sed ubi jam post primum humani generis peccatum talem inveniet hominem. Hominem vero qui Historias scripturæ ignorat, nec lumine naturali aliquid novit, & impium, & contumacem, & inhumanum existimamus. Sed talem nulli dari censemus, cum omnibus innatam existimemus Dei notitiam. Imo si recte attendamus, Anonymus eum non potest dicere impium, contumacem, inhumanum, &c. quia habet omnia quæ secundum ipsum in homine requiruntur, & pietatis nullo modo capax est, cum sine notitia innata Deum cognoscere non possit. Verum limitat Historias quas censet necessarias, ad præcipuas, & quæ doctrinam evidentius ostendunt, hominumque animos maxime

movere

pag.
64.

movere possunt. Sed nulla datur quæ doctrinam non ostendant aliquam, & hominum animos movere non possit, & idcirco nullam dari existimamus absque utilitate, quamvis etiam nolimus omnes æque necessarias & utiles. At ipsum vulgus non satis aptum esse ad faciendum de iis iudicium, Atque adeo præter lectionem historiarum Pastoribus sive Ecclesiæ ministris insuper indigere sine difficultate concedimus, quamvis censeamus nullum inter vulgum adeo stupidum, qui ex seria & attenta lectione & auditione Historiarum, non multa observare possit utilia licet plura, si deducta ad captum eorum proponantur ab aliquo docente. Verum ad propositum redit conclusurus, Fidem historiarum, quæcunque demum eæ sint, ad legem divinam non pertinere, nec homines per se beatos reddere neque ullam utilitatem nisi ratione doctrinæ habere. Quasi id quod docet quomodo sint actiones nostræ instituendæ nullam haberet utilitatem nisi ratione doctrinæ. Historias ad legem pertinere, quis dixerit? fidem tamen historiarum divinarum lex mandat, ubi fidei virtutem præscribit. Narrationes igitur in V. & N. T. contentas, reliquis profanis, & inter se præstantiores esse, pro ratione salutarium opinionum quæ ex iis sequuntur, & sequi natæ sunt, ac præcipue ratione salutarium promissionum fidelibus factarum, facile concedimus. Quare is qui Historias Sacræ Scripturæ legerit, eique fidem habuerit in omnibus, nec tamen ad doctrinam quam ipsa iisdem docere intendit, attenderit, nec vitam emendarverit, perinde ipsi est ac si Alcoranum, &c. scilicet ratione utilitatis, nam alioquin in Alcorano narrantur incredibilia. Sed contra quod is qui eas plane ignorat, & nihilominus salutare habet opiniones, veramque vivendi rationem, absolute beatus sit, & revera Christi Spiritum in se habeat, falsissimum est, nam Spiritus Christi est fidei Spiritus, qui obtineri nequit ab illo qui V. & N. T. Historias plane ignorat, nam sine iis nullæ cognoscuntur promissiones salutare, quibus salvari fide credendum est. Nec tamen etiam ab altera parte probamus eam quam refert tanquam Judæorum sententiam, veras, scilicet, Opiniones, veramque vivendi rationem nihil prodesse ad beatitudinem, quamdiu homines eas ex solo lumine naturali amplectuntur, & non ut documenta Mosi Prophetice revelata: Nam quamvis non sufficiant ad beatitudinem, nec eam nobis causant in futurum post mortem, hic tamen sunt summum quod naturaliter obtineri potest; nec contemnendæ quia non ex revelatione innotescunt, nam modus cognoscendi non mutat naturam cognitorum. Rejicimus etiam eos qui statuunt lumen naturale nihil sani de iis, quæ ad veram salutem spectant, docere posse, hoc enim ipsi, qui nullam sanam rationem sibi concedunt, nulla etiam ratione probare possunt. Nam sic nulla superesset ratio, nulla rationalitas, lumen nullum. Concedimus tamen lumen naturale nullum sanum medium nostræ reconciliationis cum Deo invenire posse, & sic certissimum est lumen natura-

le nil sani de iis quæ ad veram salutem spectant, docere posse. Quod proculdubio non vult Anonymus sed absurdissime. *Quicquid* extra Scripturam *supra* rationem *venditatur*, *figmentum esse* concedimus. Sed quod Scriptura præter rationem docet, non rectæ rationi, sed Anonymi absurdo cerebro figmentum est. Sed hic aperte loqui non audet. Verum est nos neminem nisi ex operibus cognoscere posse, sed aliquem iis sine fide in Christum, & Christo beatum omnino esse falsissimum est. Atque ita patet universa Anonymi sententia de lege, quod nihil sit nisi ordo naturæ, & in quo tales ordine naturæ corporeæ sunt operationes quibus tribuitur virtutum denominatio, eum Beatum dicit.

CAPUT UNDECIMUM.

De Miraculis.

Anonym. cap. 6. pag. 67. §. 1. **H**ic primo, antequam rem aggreditur, quasi *vulgi de Natura & Miraculis opiniones & præjudicia satis prolixè enarrat*. Plurimas iis annumerans certissimas veritates, quas videt repugnare absurdissimo suo Mysterio, de Deo à Corpore non distincto, quod hoc capite inter cætera præcipue adstruit. Vulgi præjudiciis & erroribus nullum patrocinium præstamus. Sed veritates hac specie destructas & oppugnatas defendere proposuimus. Atque adeo censemus *quod opus, cujus causa*, non tantum vulgo *ignoratur*, sed post legitimam & distinctam inquisitionem cognoscitur, ab homine cognosci non posse & à sola libera Dei voluntate, quæ non innotescit nisi reveletur homini, pendere, merito *vocetur Dei opus*. Non quasi Deus non omnia operaretur, sed quod Deus hoc immediate per nullam operetur creaturam. Fateor hic prudentiam requiri, ne decepti pro miraculis habeamus, quæ per causas naturales fiunt; Sed Deum nil nisi per causas naturales posse, secundum ordinarium naturæ cursum, existimamus Deo indignum esse. Putamus etiam *Dei potentiam & Providentiam clare constare ex iis quæ Deus præter ordinarium à Deo constitutum & nobis ex natura post legitimum studium cognitum ordinem non vero tantum contra opinionem, quam quis vulgo ex consuetudine de natura habet, fieri nonnunquam vult*: nam iis manifeste patefacit se Dominum esse naturæ, à creatis omnibus distinctum, & in ac de iis facere quicquid fit, ac ipse pro sua complacentia voluerit. Quod idem fatemur etiam patere ex constantissimo ordine naturæ à Deo constituto; sed cum is à plurimis, quamvis pessime, negligatur; & ab aliis, nihilo melius, quasi à Deo non dependens consideretur; his operibus extraordinariis etiam confirmatur illum esse divinum, &

& homines etiam ex illo convincit de Dei potentia & Providentia, ita ut hæc ab illis operibus distingui nullo modo debeant. Quare censemus etiam eos, qui hæc extraordinaria Dei opera, quæ post legitimam inquisitionem innotescunt esse talia, per causas naturales explicant, aut intelligere student, plurimum aberrare; nam existimant se causas reddere, cum non reddant, & pateat reddi non posse; vel si reddant patefaciunt factam non fuisse satis legitimam inquisitionem, quod requirebamus; & ex eo quod studeant omnia per causas naturales intelligere patefaciunt, sibi certum esse, nullum, nisi nomine tenus dari Deum supra causas naturales, earumque concatenationem æternam, fatalem & immutabilem, qui eas regat & determinet sua potentia & providentia, sine quibus Deus concipi nequit. Atque ita manifeste docent se nec Deum nec Providentiam admittere divinam. Non existimamus Deum nihil agere, quamdiu natura solito ordine agit, novimus enim Deum in omnibus omnia agere, & nil quicquam agere sine Deo: nec otiosas censemus causas naturales & naturæ potentiam, quamdiu Deus agit; agnoscimus enim Deum in & per illas agere, quamvis extraordinario modo. Nec magis duas numero ab invicem distinctas imaginamur potentias, quam Deum & res naturales duo esse distincta manifestis rationibus evinci existimamus. Nec rerum naturalium potentiam minus à Deo creatam existimamus, quam ipsæ res naturales à Deo creatæ sunt.

§. 2. Nec ignoramus, ut fingit, quid per Deum & naturam intelligamus, & utriusque potentiam: Sed horum distinctos formamus conceptus, ut suo loco patebit. Nec ex devotione aut cupiditate adversandi iis qui scientias naturales coluit rerum causas naturales nescire cupimus, & ea gestimus audire que maxime ignoramus; sed eas summo studio & omnibus viribus sectamur & querimus, exultantes ubi rerum causas genuinas invenerimus. Sed tamen non ideo minus admiramur etiam ea quæ Deus sola sua voluntate in & circa res creatas præter constitutum in natura ordinem facit, & sic ab eo fieri à nobis manifeste observantur. Non quasi nulla alia ratione, nisi causas naturales tollendo, resque extra naturæ ordinem imaginando, Deum adorare, omniaque ad ejus imperium & voluntatem referre possimus, nec Dei potentiam magis admirari, nisi dum potentiam Naturæ à Deo quasi subactam imaginamur. Novimus enim etiam omnes causas naturales & universum naturæ ordinem ab imperio & voluntate divina pendere. Nec ulla potest hic concipi naturæ subactio à Deo, cum tota dependeat à Deo, & per Deum sit id quod est. Nec quicquam fit à Deo, quod admirandam ejus potentiam non patefaciat; quamvis unum ordinario, aliud extraordinario modo. Nec hæc dogmata nostra ulla specie deduci possunt à primis Judæis ex imitatione Ethnicorum, cum non minus quam cælum à terra distent ab iis. Si quæ vulgus hic absurda foveat præjudicia, vel

errores nullo modo admittendos, eis nullo modo patrocinamur. Sed etiam ab altera parte multo minus admittimus detestabiles Anonymi errores, sub prætextu confutationis præjudiciorum vulgi substitutos, ad quos jam transit.

§. 2. *Quatuor se ostensurum* in hoc capite promittit, quæ ad intentum totius hujus operis, propagandum scilicet Atheismum, & Mysterium illud de Deo ab universo non distincto non parum inservire existimat. Horum Primum est. Nihil contra naturam contingere, sed ipsam æternum, fixum, & immutabilem ordinem servare, & simul quid per miraculum intelligendum sit. Hocque probare conatur, ex eo quod cap. 4. pag. 49. ut putat, demonstraverat, omne id quod Deus vult sive determinat, æternam necessitatem & veritatem involvere, quod concessimus, si non alia quam divinæ complacentiæ necessitas intelligatur, negavimus vero si necessitatem à Dei complacentia non dependentem voluerit. Deum intelligere quicquid vult, & nihil invito seu præter voluntatem intelligere, non repugnamus. Sed nos tamen ideo non idem affirmamus cum dicimus Deum aliquid velle, ac cum dicimus Deum id ipsum intelligere. Nam illud Dei liberrimam complacentiam, hoc solam perceptionem ejus in quo sibi complacet, in nostro conceptu involvit. Nec recte dicitur, Deum ex natura & perfectione divina, necessario, rem aliquam, ut est, intelligere, & eandem ut est velle. Nam contra res est ut Deus eam intelligenter pro sua libertate vult, & pro complacentia sua intelligit; nam omne rerum esse à divina voluntate dependet; quæ cum necessario sit liberrima, seu cum summa complacentia agens utpote perfectissima, nulli necessitati subesse potest: nam necessario liberrime ex se sibi vult & intelligit quicquid à se & præter se esse vult & intelligit. Ita ut totum hoc fundamentum cui Anonymus adeo mirabilia superstruere conatur, imo cui totus fere nititur ejus tractatus, non nisi in captionem quadam consistat, vel potius confusione qua voluntatem cum intellectu divino ita confundit, ut omnem tollat libertatem, quæ ei unice obest in adstruendo atheistico ejus mysterio de Deo ab universo non distincto, præter quod nihil intendisse videtur in suo toto tractatu. Præter Deum nihil nisi ex solo divino decreto necessario verum esse, & hinc universales naturæ leges esse mera Dei decreta, concedimus facile; eaque ex necessaria perfectione summæ liberæ naturæ divinæ profluere, idque nulla externa necessitate, sed maxima cum interna voluntatis libertate seu complacentia, ex notione Dei manifestissimum existimamus. Unde sano sensu si sumatur fatemur omne quod in natura repugnat universalibus ejus legibus, id decreto & intellectui, & naturæ divinæ, necessario etiam repugnare. Sed habet hic ambiguitatem, sub qua dolum struit Anonymus. Nam per universales naturæ leges vel intelligit universum Dei decretum quo ab æterno liberrime determinavit omnia quæ sunt, erunt, aut esse possunt; & sic si sumatur nullus putat per miraculum, vel

pag.
69.

vel quicquam fieri posse contra leges naturæ, nisi Deum vel impotentem vel mutabilem statuat: nullum enim fit miraculum contra, sed omnia per solam Dei voluntatem seu decretum. Vel intelligit ordinem in natura maxime communem, & ex ipsa rerum creaturarum natura profluentem & innotescentem aut cognoscibilem saltem secundum quem omnia communiter fiunt, & præter hunc plurima fieri posse certissimum est, quæ tamen non repugnant decreto, nam ille tantum est pars eorum quæ decreta sunt, cum enim miracula decrevit Deus, res naturales ita regere & determinare decrevit, ut ex sua natura nunquam ita se habuissent, quodque idcirco ex inspecta earum natura nunquam innotescere potuisset. Atque ita fiunt miracula à Deo etiam ex Dei decreto non tam contra ordinem naturæ destruendo illum & evertendo, quod impossibile est, quam præter illum res naturales aliter determinando quam ex indita sibi natura determinatæ fuissent, aut ex cognita earum natura eas determinandas cognosci potuisset ab homine, cui nihil aliud de iis patefacere voluit Deus. Alterum dicit hic addi posse argumentum *Quod nimirum potentia naturæ sit ipsa divina potentia & virtus, divina autem potentia sit ipsissima Dei essentia.* Sed hoc in præsentiarum omittit; proculdubio ne nimium patefiat quod occulte fovet iniquitatis Mysterium, Deum & naturam rerum naturalium & creaturarum inter se non esse distincta. Notat hic etiam se per *Naturam non intelligere solam Materiam, ejusque affectiones, sed præter materiam alia infinita*, quæ qualia sint, cur non exprimit, si enim Deus & potentia ac essentia nihil aliud sit quam natura, cur non dicit se per naturam præter materiam intelligere Deum & res cogitantes seu spirituales à materia diversas, nisi quod etiam hoc repugnet ejus Mysterio, quod hac nota contactum voluit, per illa alia infinita. Fatemur ergo *leges & regulas naturæ esse ipsa Dei decreta:* Sed Deum præter eas nihil decrevisse, aut decernere potuisse, negamus. Nec ideo statuimus *Deum naturam adeo impotentem creasse, ejusque leges & regulas adeo steriles statuere, ut sæpe de novo ei subvenire cogatur, ut res ex voto succedant*, quales absurdissimos conceptus hic format Anonymus. Nam quamcunque fertiles sint naturæ leges nunquam per eas sine Deo quid fit, semper requiritur ut concurrat Deus cum rebus naturalibus & eas ex suo decreto regat. Nec in miraculis de novo subvenit regulis naturæ nimis sterilibus, sed sola sua complacentia res naturales determinat ita præter naturæ leges, quomodo eas naturæ legibus determinari noluit. Nullo modo sequitur itaque *No-* Pag.
men Miraculi non nisi respectivè ad hominum opiniones posse intelligi, & nihil 53.
aliud significare, quam opus cujus causam naturalem exemplo alterius rei solitæ explicare non possumus. Nam præcipue respicit rerum naturas & iis conformem a Deo constitutum ordinem, præter quem Deus agit in miraculis, secundo vero *Hominis opinionem formatam vel formandam ex & secundum illum ordinem*

natura cognitum. Ita ut minime sufficiat dicere, *miraculum esse id cujus causa ex principiis rerum naturalium lumine naturali notis, explicari nequit.* Sed dicendum fit, esse id cujus causa ex principiis naturalibus non fluit, sed quod immediate ab ipso Deo fit, præter regulas naturæ, & idcirco ex principiis rerum naturalium lumine naturali notis explicari nequit: nam alioquin si ex principiis naturalibus flueret ejus causa, posset etiam ex iis explicari: vel si præter nostra nobis nota dentur alia principia, ex quibus fluant miracula; nostra non erunt principia, nam vel ex prioribus dependent, vel ad reddendas rerum naturalium causas non sufficiunt. Multo minus dicendum *pro miraculo habendum quod explicari non potest eo modo, quo vulgus res naturales explicare solet, recurrendo scilicet ad memoriam ut alterius rei similis, quam sine admiratione imaginari solet, recordetur.* Sic enim ad miraculum sufficeret hominis præjudicium, & quo negligentiores forent homines ac minus tenax eorum memoria, eo plura darentur miracula, & contra Sipienti nullum miraculum, quod omni absurditate absurdus est: nam ab hominis sapientia vel ignorantia dependerent omnia miracula vel non, & quidem ignorantia forent miracula, sapientia perirent, vel esse desinerent. *Antiquos & omnes fere in hoc usque tempus nullam præter hanc normam miraculi habuisse*, probabile non est, & quid si verum foret, hinc nil concludi posset, quam eos ignorasse verum signum discretionis miraculorum, & ita sæpius falsis miraculis deceptos fuisse: nullo modo vero, quod ea quæ facta fuerunt, vera miracula, talia non fuerint; aut *in sacris literis aliquid tanquam verum miraculum narretur, cujus causæ ex principiis rerum naturalium notis facile possunt explicari*, & verum ita miraculum non fuerit, sic enim in Scriptura falsitatem doceret Deus: non negamus quidem in Scriptura narrari pro veris miraculis habita fuisse quæ talia non erant; Sed pro veris narrari quæ non fuerunt, nunquam probabit Anonymus, nec hoc evincit locus Josuæ & Jesaiæ, de quibus supra ad pag. 22. Sed cum de his in sequentibus prolixius agendum dicat, eum sequemur.

§. 3. *Secundum*, hoc capite demonstrandum est, *Nos ex miraculis nec Dei essentiam, nec Existentiam nec Providentiam posse intelligere: sed contra hæc longe melius percipi, ex fixo atque immutabili naturæ ordine.* Quod ut demonstraret, *supponit Dei Existentiam non esse per se notam*, Quod falsum est, nam sola attentione ad ideam entis perfectissimi innotescit Deum existere, ut late Cartes. Med. 5. ubi patet id esse per se notum. Est etiam *notio Dei talis ut nulla potentia possit immutari.* Sed cum Anonymus hic dicit eam concludendam *ex notionibus*, videtur velle, notionem Dei non nisi ex rerum creaturarum notionibus compositam esse, & sic cognosci existere, quod cum ejus mysterio optime convenit. Sed plane aberrat, nam uti omnia sunt & dependent à Deo, sic &

& omnes notiones aliarum rerum à Deo in nobis reperiuntur, & certa cæterarum rerum notitia seu scientia, non nisi ex Dei certa cognitione acquiri potest, non vero ex certa notitia rerum acquiritur certa Dei cognitio, nisi in ijs quibus jam adest innata Dei notitia. Quod autem *istis notionibus* à Deo nobis inditis *convenire vel repugnare scimus, cum natura convenire vel pugnare dicimus.* Et idcirco cum Deus nobis eas libere indiderit secundum ordinem quem ^{pag.} inter res naturales communiter observari voluit, nullo modo Deo repugnat, ^{71.} si extraordinarie quid ab eo fiat, præter illum ordinem, & notiones secundum illum nobis inditas, sed magis confirmatur existentia Dei omnipotentis & ordinis illius auctoris, à natura per innatam notitiam cognita. Non quidem *repugnat ordini naturæ*, sed præter illum *fit miraculum.* Et quidem Deus decrevisse potuit, aliquando quid fieri contra quam communiter, & quam ex naturalibus notionibus sequitur, & nobis indere notiones eorum quæ communiter fiunt ex illo ordine, nec ideo *dubitandum foret de Deo vel notionibus illis primis*, nam Deus ex sola immutabili notione Dei innotescit, & nobis inditis notionibus Deus tantum nobis patefecit ea quæ ordinarie in natura fieri decreverat: & idcirco quæ præter eas fiunt, ita tamen ut eas non destruant, pro miraculis habenda sunt. Ita ut omne miraculum nostrum captum superet. Sed *inde inquit quod nostrum captum superat nihil intelligere possumus.* Quod fateor si nulla præcedat innata Dei notitia. Et idcirco censemus miracula tantum esse secundarium argumentum confirmans existentiam Dei per innatam notitiam agnitam, & hanc primum & primarium, sine quo nullum: ita ut hoc sine illo, non contra dari possit. Et eadem etiam est ratio omnium operationum in natura non miraculosarum, nam nec ex iis cognosci posset Deus si non præcederet innata Dei notitia. Ita ut non *nugentur, qui, ubi, non rem ignorant,* ^{pag.} sed rem cognoscunt & clare vident præter naturæ ordinem existere, *ad Dei vo-* ^{72.} *luntatem recurrunt;* nec magis sic *suam profitentur ignorantiam,* quam cognitionem qua certi sunt Deum immediatam talis effectus causam esse. Quod autem præterea addit *ex miraculis Dei existentiam concludi non posse, cum miraculum opus limitatum sit, & idcirco tantum concludi possit existentia causæ cujus potentia major sit,* absurdissimum est. Nam omnia Dei opera sunt limitatæ tantum perfectionis, & sic ex nullo opere Dei existentia concludi posset. Finitum quidem non ingenerat infiniti cognitionem, sed is cui innata notitia entis infiniti, secundario etiam ex finitis infinitæ causæ existentiam certissimæ concludere potest. *Naturæ leges,* quidem ad indefinita, sed non *ad infinita se extendunt.* Sunt etiam quidem *ab æterno* decretæ, uti & miracula decretæ sunt, sed cum creatura tamen demum initium sumpserunt. Et *natura secundum eas certo ordine procedit,* nisi author naturæ aliquando velit aliquid fieri præter illum ordinem. Ac consequenter ex iis non magis quam ex miraculis probari potest

potest existentia Dei. *Quod vero nullam agnoscat differentiam inter opus contra naturam & supra naturam, quia scilicet miraculum non extra, sed in ipsa natura fiat, & sic naturæ ordinem interrumpat ac contra naturam ejusque leges fit,* est mera cavillatio: nam fatemur miraculum fieri præter ordinarium naturæ cursum, & sic in natura inter ordinarios ejus effectus quos Deus ordinarie in ea producit, intercedere nonnunquam Dei effectus extraordinarios, sed inde dirumpi, vel destrui naturæ leges, aut contra eas quid fieri, aut incertum reddi earum ordinem falsissimum est. Eundem enim Deus relinquit, sed tantum opere miraculoso patefacit se ejus dominum ei alligatum non esse. Contra eum ageret si ordinarie alium plane præscriberet ordinem, aut aliquando extraordinarie præter eum agendo, ordinarium illum cursum immutaret, sed neutrum fit. Non aliter quam paterfamilias qui immutabilem familiæ præscripsit observandum ordinem, & secum tamen constituit nonnunquam, ut patefaceret se ordinis illius auctorem esse, & libera sua voluntate constituisse, præter illum ordinem aliquid ita efficere, & id ita efficit, ut omnibus pateat, id ab ipso immediate pro suo arbitrio fieri, inde non statim mutat ordinem familiæ præscriptum, aut patefacit se nolle illum à familia observari, aut agit contra suam voluntatem quam patefecit familiæ seu contra id quod voluit in familia fieri: sed tantum patefacit quid præterea præter illum ordinem à se in familia ita ordinata, jam diu antea voluit, ut hoc tempore fieret. Quamvis non undiquaque conveniat hæc similitudo, cum familia non dependeat à patre, ut mundus à Deo, sufficit tamen ad scopum. Atque adeo nullo modo hinc concludi potest, *omne miraculum, sive contra, sive supra naturam, merum esse absurdum.* Nam absurdum non est nisi quod repugnat, atque jam multis demonstratum, miraculum prædicto modo præter naturam fieri, minime repugnare. Sed videamus *Scripturæ loca*, quibus conatur confirmare, quæ supra tribus argumentis, scilicet *quod ex miraculis Deum non possimus cognoscere*, probare voluit. Primam ex iis acquiri non posse notitiam concessimus, cum naturalis innata prærequiratur, sed secundariam negavimus acquiri non posse. *Deut. 13: 1. 2. 3. &c.* quidem dicitur *quod Deus miracula faciat ad falsorum prophetarum prædictiones*, ut ita tentaret Israelitas quibus suum verbum dederat, & multis modis confirmaverat, an fidem essent adhibitori verbo Dei magis, quam verbo diaboli. Sed ibi non dicitur Deum falsum esse miraculorum authorem, aut sine Deo fieri miracula, atque ita ex miraculis vel nullum innotescere Deum vel æque falsum ac verum innotescere. Sed contra dicitur verum Deum eorum auctorem esse, & per ea tentare fidem Israelitarum; Ita ut etiam ex illis falsorum prophetarum miraculis, veri Dei existentia optime concludi possit. Vide B. t. 2. p. 809. 810. *Vitulum Aaronicum fuisse Dei ideam quam ex tot miraculis formaverunt Israelitæ falsissimum*

mum est, cum tantum fuerit idololatricum corpus sub quo verum Deum adorarunt. Aliaque quæ de *Asapho* Psalm 73. *Salomone* & *Prophetis* profert, tantum patefaciunt eorum defectus & errores quibus non obstantibus tot miraculis laborarunt, nullo modo vero inefficaciam argumenti à miraculis desumpti & innatæ Dei notitiæ superadditi. *Exod.* 10: 2. narrat Moses Deum sibi re-^{pag.}velasse, quod obduraverit cor Pharaonis, ut fierent talia inter illos miracula,^{74.} & Israelitæ inde cognoscerent eum esse Dominum omnipotentem, fidelem, &c. Unde patet hæc ex miraculis cognosci posse de Deo. *Judeos tales habuisse opiniones ut facile iis miraculis convinci possent*, fatemur; sed cum recta ratio cuiusvis etiam tales suppeditet opiniones, dici nequit *quod miracula* id solos Judæos, & non revera doceant. Quocirca hoc tantum Anonymi absurdum effugium est, ex ejus præjudicio jam confutato profluens. *Miracula veram Dei ideam & cognitionem dare posse*, nec nos, nec ullus cum ratione dixerit; sed innatam Dei notitiam ex iis in nobis excitari, occurrere, & confirmari magis magisque certissimum est. Hebræos etiam convincebat Deum per innatam & ex miraculis acquisitam notitiam cognitum, eorum curam supra omnes gerere, nam omnia & singula erant fortissima argumenta convincentia eos de Dei gratia, favore, benevolentia supra alios populos, & potentia supra omnia; unde merito concludebant, se Deo cæteris nationibus dilectiores fuisse, agnoscens quidem Dei curam erga illos alios, sed non adeo gratiosam, quod ex *Philosophia cognoscere non poterant*; nam quamvis ex ea innotescat Deum uni præ alio majorem posse præstare gratiam, non tamen patet eum id facere nisi ex auctu tali modo percepto. Atque adeo tantum abest, ut & ex Ratione & Scriptura probetur Deum ex miraculis cognosci non posse, ut ipsa Scriptura & ratio directe contrarium doceant.

§. 4. Tertium hoc Capite demonstrandum erat, *Dei decreta & mandata*,^{pag.}
& consequenter providentiam, nihil esse revera præter naturæ ordinem. *Quod*^{75.}
cum, ut inquit, *Scriptura directe non doceat*, ex quibusdam *Scripturæ historiis*,
quæ casu prolixius & pluribus circumstantiis narrantur, per consequentiam eliciendum est. Verum si per naturæ ordinem intelligat eum quem Deus sua voluntate pro sua complacentia constituit, & inter omnia creata accuratissime observari facit; hoc totum dubio caret: Nec ullus aliud intelligit quam illum Dei providentia constitutum observari. Si vero per naturæ ordinem intelligat causarum naturalium æternam concatenationem, quæ nec est à Dei arbitrio, nec ei subest, falsissimum est quod statuit nec id ex ullis *Historiis Scripturæ* probabit. Nam *1 Sam.* 9: 15. 16. Deus Saulum mittit ad Samuelem omnia sua voluntate ita dirigens, imo ipsam Saulis voluntatem ut ille hunc accederet, absque ullo mandato præterea expresse dato, quæ est Dei providentia mediata. Sed inde nullo modo modo sequitur, hoc solo na-

turæ ordine, & causarum connexionem factum & non Dei voluntate: & non adfuisse providentem Dei directionem. Idem dicendum de omnibus aliis locis hic productis ut *Psalm* 105: 25. Ægyptiorum cor mutavit ut odio haberent Israelitas, partim externe multiplicans Israelitas *Exod.* 1. partim interne regens eorum cogitationem. *Gen.* 9: 13. dicitur dare iridem, quia regit nubes & solem, ac arcui alligat suam promissionem. *Psalm.* 147: 8. 15. *Psalm* 104: 4. creaturæ sunt verbum Dei, ministri, legati, quia ad ejus voluntatem agunt vel quiescunt.

pag.
76.

§. 5. Sed hinc concludere, quod omnia quæ in scriptura narrantur naturaliter contigerint, absurdissimum est, nam ex particularibus quibusdam non potest fieri universalis conclusio. Non valet consequentia, Deus quædam agit per causas naturales, ergo omnia. Nec miraculorum circumstantiæ ostendunt ipsa causas naturales requirere, nam quæcunque fuerunt adhibitæ, nihil naturalis efficaciam habuerunt, ut *Exod.* 9. 10. favillæ à Mose per aërem spersæ ad Dei mandatum, nihil poterant ad ulcera. Ventus *Exod.* 10: 14. 19. locustas adducens & reducens miraculosus erat, tum quod tantam adduceret copiam tam subito, tum quod tam cito omnes iterum auferebat. *B. t.* 1: p. 347. Ventus *Exod.* 14: 21. mare dividens, etiam sufficere non poterat, ad instar muri sistendas aquas. Minime sufficiebat etiam calor *Elisæ* ad excitandum puerum, *2 Reg.* 4: 34. 35. Aut lutum Christi ad visum *Joh.* 9: 6. Hæc enim adhiberi voluit Deus, tum ut pateret, eum ex minimis, imo contrariis quævis, etiam maxima peragere posse, & se non egere mediis ut agat quicquid vult, sed sola sua voluntate posse & agere quod vult. Sic & non minus miraculum fuit ad Mosis nutum factus aquarum redivus *Exod.* 14: 27. quamvis in cantico *Exod.* 15: 10. dicat eum vento factum, nam is ut & prior miraculosus plane ventus fuit. Nec ex eo quod Scriptura res non doceat per proximas causas, sed tantum eo ordine, iisque Phrasibus narret, quibus maxime homines & præcipue plebem ad devotionem movere potest; sequitur non reperiri quæ nullo modo per causas naturales explicari possunt, nam & tales prædicto illo modo in scriptura doceri possunt. Atque adeo minime concludi potest, omnia quæ in scriptura vere narrantur contigisse, secundum leges naturæ necessario contigisse, cum multa ex Dei libertate præter naturam contigerint. Nec potest dici ea esse contradictoria, & scripturæ adjecta cum, ut demonstravimus, nullo modo repugnent naturæ, sed præter eam existant, eamque superent.

pag.
77.

§. 6. Quartum hoc capite demonstrandum est, Interpretatio miraculorum. Ad quam primo requirit ut cognoscantur opiniones eorum qui ipsa primi narra-
verunt & nobis scripto reliquerunt, & ex distinguantur ab eo quod sensus iis re-
præsentare potuerunt: cum omnes homines suas opiniones & judicia narrationi rei
gestæ immisceant. Sed cum jam supra demonstraverimus non ipsas opiniones
&c

pag.
78.

& judicia hominum revelatis misceri, sed ea revelari & scribi Phrasi ad eorum captum accommodata, qua non eorum judicia falsa sæpe & erronea, sed sola res significata revelatur, quo tendit ipse Anonymus pag. 28. in fine, sufficit in interpretatione miraculorum attendere ad solam rem factam & narratam. Ut in exemplo *Josua*, quod hic iterum producit Anonymus, *Josua* nullo modo permiscet suum judicium & opinionem de motu vel quiete Solis, sed tantum narrat tamdiu prolongatam diem idque ad captum hominum proponit tali Phrasologia qua illi uti consueverant. Quare hinc nullo modo concludere potest Anonymus *quod hanc rem longe aliter quam revera contingere potuit conceperit atque revera enarraverit*, nam quid ipse conceperit, hinc concludi non potest, & id quod narravit quoad substantiam certum & verissimum erat, quamvis populariter propositum. Non nego tamen utilissime distingui Phrasologiam hominum captui accommodatam, à re significata per eam; sed nego ea Phrasologia rei factæ & narratæ permisceri vulgi, aut narrantis præjudicia & opiniones erroneas, de quo supra ad cap. 2. latissime. *Secundo* inquit sunt ad miraculorum interpretationem cognoscendæ narrantium opiniones, *ne confundamus res quæ revera contigerunt cum rebus imaginariis, quæ non nisi repræsentationes Propheticæ fuerunt.* Sic ut realia narrantur & creduntur in scriptura, *pag. quæ tantum fuerunt res & repræsentationes imaginariæ, ut quod Deus è cælo* 79. *descenderit & quod mons Sinai propterea fumabat, Exod. 19: 18. Deut. 5: 22-25.* Reale signum divinæ præsentis de cælo descendisse, & in igne ac fumante monte visum fuisse realiter, nulla ratione negare potest Anonymus, nisi ex præjudicio imaginationis Propheticæ, de quo supra. *Eliam igneo curru in cælum sublatus fuisse realiter*, non minus possibile, quam id sola repræsentatione imaginaria contigisse. *Dextra, sinistra, motus, quies, locus*, si Deo tribuantur, non nisi hominum captui attemperatæ locutiones sunt, quibus non significantur vulgarium hominum errores, sed veritates ad eorum captum exprimuntur. *Tertio* ad miraculorum interpretationem requiritur *Hebræorum Phrases & tropos scire*, quod certissimum plane. Ut V. G. Zach. 14: 7. his verbis. *Et erit dies unus, ille noscetur feboræ, non dies, & non nox, & erit, tempore vespere erit lux*, non significatur miraculosus aliquis dies, vel tantum lucidus, vel tenebrosus, sed significatur tale tempus & status rerum in Ecclesia, Deo cognitus, ut nec possint sibi de rebus melioribus gratulari, & versentur in magno metu; rursus sint absque notabili malo, hostibus ad impotentiam redactis; id est neque lætitiæ diei habeant, neque noctis quietem; & quod quum omnia videbuntur comparata esse ad novam calamitatem, tempore vespere scilicet, ibi repente fiet lux, id est cum minime sperabitur, adveniet liberatio, pace facta. Hæc enim Phrases lucis, diei, noctis, vespere significant apud Prophetas ut patet ex collat. Esa. 58: 8. 10. Lament. 3. 2. Amos 5:

18. 20. Mich. 7: 9. ubi lucis vox, & Psalm 118: 24. Jof. 49: 8. cum 2 Cor. 6: 2. Lament. 5: 21. ubi vox diei, & Mich. 3: 6. Job 34: 25. & 35. 10. Efa. 26: 9. Psalm 16: 7. & 17. 3. Luc. 17: 34. Cant. 3: 1. Apoc. 21: 25. & 22. 5. ubi vox noctis, &c. Sic & Jof. 13: 10. 13. per stellarum lucem & tenebras, & tremorem cœli & terræ non nisi summæ significantur afflictiones, non minores quam si hæc ipsis revera contingerent: minime vero ea actu contigiffe. Ut & Jof. 48: 21. non dicitur ea miracula contigiffe Israelitis ex Babilone redeuntibus, sed ut illi confiderent Deo ipsis adfuturo narratur, quomodo Deus exeuntes ex Ægypto per talia miracula confervaverit, quibus iisdem eos iterum confervare poffet fi vellet; ita ut ei tuto credatur. *Benedicere in Scriptura devote sumi pro maledicere*, 1 Reg. 21: 10. 13. Job 1: 5. 11. & 2. 5. 9. ut ita demonftrarent fe non tantum à blasphemiarum re, fed etiam nomine abhorrere concedi poffet, fi alias non potius farcaftice fumatur, ut notat Ravanel. p. 318. Sed hinc concludere, quod omnia quæ in fcriptura narrantur tantum talibus Phrafibus proponantur, quibus fupra naturam extolli videntur, *cum interim fi attendatur, quæ miraculofa, & obfcuriffima vifa funt, mediocri meditatione intelligi & explicari per caufas naturales poffint*; eft plus concludere quam eft in præmiſſis, nam sæpe miracula fimplici oratione propofita occurrunt, quæ fine manifefiffima detorfione fic explicari nequeunt. Et quæſo qualis hæc confequentia, quibusdam fcripturæ locis non narrantur miracula, quamvis id quibusdam Hebræas Phrafes non fatis intelligentibus videatur, ergo nullis locis aliqua narrantur, etiam recte intellectis Phrafibus fcripturæ. Nugæ funt. *Atque his exiftimat fe quod intenderat fatis clare demonftraſſe.* Egregia fcilicet demonftratio eft.

§. 7. Attamen antequam capiti finem det, monet, *ſe alia prorfus metho- do hic circa miracula proceſſiſſe, quam circa Prophetiam, de hac enim ex facris literis, de illis ex lumine naturali.* Sed fupra vidimus quomodo fe in his gefferit, non eft quod repetantur. Videamus tantum quod *hic addit*, fcilicet hanc quæſtionem *an aliquid in natura contingat, quod ejus legibus repugnet, aut quod ex iis non poſſet ſequi*, etiam ex folis fcripturæ dogmatibus ſolvere & oftendere aggreditur proferens quædam *fcripturæ loca*, quibus *natura dicitur fixum & immutabilem ordinem ſervare*, ut Psalm 148: 6. Jerm. 31: 35. 36. Sed fupra demonſtravimus miracula illum ordinem non turbare, fed fixum relinquere, & tantum non per illum fed præter illum fieri. Addit deinde loca quibus dicitur *nihil novi contingere in natura* ut Eccl. 1: 10. 11. 12. quibus hominum mores & naturalia cætera ſignificari, minime vero extraordinaria Dei miracula, ſoli inſpicienti patebit. Præterea addit Eccl. 3: 10. 11. 13. 14. *Deum omnia ordinari ab æterno, nec iis quicquam addi vel ſubtrahi poſſe.* Quod fatemur, fed etiam inter ea contineri ordinata miracula, præter naturæ ordinem

nem certo tempore & modo futura supra jam fuit nobis demonstratum. Quibus addit, quod *scriptura contra nullibi doceat, in natura aliquid contingere, quod ipsius legibus repugnet, aut quod ex iis nequeat sequi.* Sed sui oblitus non meminit Scripturam non docere Philosophiam, & tantum facta narrare, non vero per causas explicare naturales. Addit etiam *miracula causas & circum-* pag. 82.
stantias requirere. Sed jam demonstravimus eas nihil causare potuisse. *A se-*
ductoribus miracula fieri ex Deut. 13. & Matt. 24: 24. non patet; sed tantum quod Deus homines per illos etiam veris nonnunquam miraculis tenter, de quo supra late. Ita ut ex toto hoc capite, minime sequatur, omnia, etiam quæ in Scripturis apertissime narrantur miracula, solis causis, & ordine naturæ contigisse.

CAPUT DUODECIMUM.

De Interpretatione Scripturæ.

§. 1. **D**E vera, ut inquit, *Methodo Scripturam interpretandi acturus, Anonymum.* cap. 7. pag. 83.
eum in finem ut à turbis plurimis extricemur & mentem à præjudiciis theologis liberemus, nec temere hominum figmenta pro divinis documentis amplectamur, (qui primo aspectu vultus optimus, & scopus laudabilis, si cum eventu conveniret) primo eas turbas, præjudicia & hominum figmenta enumerat, vel potius in turbato & præjudicato sibi cerebro suo fingit. Primo dicens *Omnibus in ore quidem esse Sacram scripturam verbum esse Dei quod homines veram beatitudinem vel salutis viam docet: verum re ipsa aliud plane judicant.* Quod de multis concedimus; sed de omnibus negamus. Quis enim non agnoscat plurimos à tam universali hypocrisis liberos. Novit Deus suos etiam cum nulli apparent. Hanc suam thesin probaturus dicit, quod *vulgus nihil minus curare videtur, quam ex documentis sacræ Scripturæ vivere, & omnes fere, &c.* Quod etiam universaliter falsum dicimus, cum inter vulgum sæpe reperiantur qui doctos vita sua & probitate secundum scripturæ documenta longe antecellant, confer 1 Cor. 1: 26. 27. 28. *Theologos dicit sollicitos plerumque fuisse, quomodo sua figmenta & placita ex Sacris literis extorquere possent, & divina auctoritate munire, &c.* Hanc etiam universalem dicimus calumniam, quorundam vitia non propugnamus, sed tamen universaliter Theologos plerumque hæc præstare, falsissimum esse docent plurimorum scripta, & documenta sanctissima, proba, pia, pura, quantum in hac vita fieri potest, & intemerata vita comprobata & confirmata. *Sed, inquit,* quod

quod si homines id quod verbis de Scriptura testantur, ex vero animo dicerent tum aliam prorsus vivendi rationem haberent, neque tot discordiæ, &c. neque tot odii, &c. nec tam cæca cupiditate, &c. tenerentur, &c. Consequentiam negamus, sumus enim hic in statu imperfectionis, ubi continuo cum nostris peccatis conflictandum & certandum, ac dicere cogimur cum Medea video meliora proboque, deteriora sequor: satis patet se ex vero animo dicere si se aberrantes condemnent, & a malis dehortentur ad bona. *Contra, inquit, nil tanquam Scripturæ doctrinam amplecti audeant, quod ab ipsa clarissime non edocerentur.* Sed sunt etiam claritatis varii gradus, cum multi sibi clarissima præjudiciis & aliis impedimentis obscura reddat, & speranda continuo major claritas lucis divinæ. *Sacrilegi illi, qui scripturam plurimis in locis adulterare non sunt veriti, manus sacrilegas abstinuissent.* Verum hos non novimus nisi profligatæ probitatis homines, si id studio præstiterunt, si vero per ignorantiam, eam inculpabilem non existimamus. Concedimus etiam *Ambitionem & Scelus quorundam corrumpendæ non religioni, sed religionis professioni & studio plurimum potuisse.* Sed cum etiam non minor fuerit vis probitatis & virtutis, negamus tantum Dei gratia dari defectum, ac hic describit Anonymus: quamvis eheu! satis magnum dari cogamur fateri, & ad illum auferendum cum bonis omnibus allaboremus. *Superstitionem esse quæ docet rationem contemnere, si tanquam regula, & norma adhibeatur revelatis, ab ipso Anonymo asseri nequit, nisi etiam se superstitiosum dicat, nam pag. 84. seq. fatetur Scripturam sæpissime agere de rebus quæ ex principiis lumine naturali notis deduci nequeunt, hæc enim distinguit. Cætera vero, quæ hinc deducit, Doctissimorum Theologorum calumnias esse censemus, & præterimus tuto, examinaturi quid de ipsa Methodo Scripturam interpretandi proferat in medium. Præliminariter in genere statuit, *Methodum interpretandi Scripturam, haud differre à Methodo interpretandi naturam, sed cum ea prorsus convenire.* Quod nobis parum videtur facere ad Rhombum; nam sive cum ea conveniat vel non, id eam non facit rectam; primo videndum quæ sit, & tunc qua cum conveniat, nec ne. Nec hoc determinari potest nisi primo innotescat qua Methodo sit interpretanda natura quod hic cum Anonymo disputare imperitens censemus. Hinc ex absurdis quibusdam, & supra confutatis præmissis, concludit, *Cognitionem omnium fere rerum quæ in Scriptura continentur, ab ipsa Scriptura sola petendam esse, sicuti cognitio naturæ ab ipsa natura.* Quod non gravate concedimus, si loquatur de cognitione eorum quæ de rebus in scriptura contentis revelata sunt, nam non nisi ex Scriptura petenda revelatorum cognitio. Si vero velit, de omnibus rebus, in scriptura contentis, nihil cognosci, nisi ex scriptura, falsissimum est. Nam de iis etiam plurima cognoscuntur à natura, quæ de iis revelata videmus in scriptura, & nonnunquam*

pag.
84.

pag.
85.

multo

multo plura. Sunt etiam alia revelata in Scriptura, de quibus nihil in natura, ut Trinitas, incarnatio, justificatio per Christum, &c. *Quod ad documenta moralia*, non quidem ex natura demonstrari potest, *Scripturam eadem docere*, idque ex sola Scriptura patere debet; sed tamen ex natura demonstrandum, ea documenta, quæ ex Scriptura cognoscimus in Scriptura doceri, esse documenta moralia, seu naturæ inscripta à Deo. Cum itaque *sine præjudicio Scripturæ divinitatem testari volumus*, nobis ex eadem sola constare quidem debet, *quænam vera documenta doceat*, sed eadem esse moralia seu naturæ inscripta, non opus est ut ex Scriptura pateat, potest quidem in scriptura revelari, uti Rom. 1: 19. 20. revelatur, cognitionem Dei naturæ inscriptam esse, aliquid esse naturæ inscriptum, sed uti non sine ratione constat revelatum esse revelatum, nunquam etiam sine ratione constat revelatum esse morale, nam semper ex ratione demonstrandum revelatum naturæ inscriptum seu morale esse. *Ex hoc autem* quod in scriptura doceantur talia documenta, quæ apertissima ratione cognoscuntur esse moralia, *probat* etiam inter cætera *Scripturæ divinitas*, sed non *eo solo*, ut inquit Anonymus, nam sic non magis Scriptura quam quodvis aliud scriptum, veritatem docens, divina dicenda foret. Fateor etiam alia scripta non erronea, quatenus talia, divina dici posse, & solam Scripturam omni errore liberam esse: sed tamen inde non sequitur hoc unicum argumentum esse quod ejus divinitatem probat. Plura non minus efficacia hic addi posse existimo.

§. 2. *Sed*, inquit, *si ex sola Scriptura constare non potest, quod ipsa veram virtutem doceat, non sine magno præjudicio eandem amplecteremur.* Sed plane aberrat, absque ullo præjudicio eam accipimus, & ex ipsa, ac sola Scriptura, quærimus quid doceat vel non, sed quid virtus sit, vel non, hoc scriptura sola non docet; hoc etiam dicit natura; cujus dictata, si cum scriptura conveniant, nos duobus modis convincimur. Fatemur tamen, *quod tota scripturæ cognitio*, qua cognoscitur quid in ea Deus voluerit revelare, *ab ipsa sola peti debeat*, id est nullum sensum scripturæ extrinsece inferendum esse, sed quicquid accipitur ut revelatum in scriptura, ex ea sola petendum esse. Unde probamus etiam regulam illam interpretandi universalem Anonymi, *Nihil Scripturæ tanquam ejus documentum tribuere, quod ex ejus historia, seu in ea contineri, quam maxime perspectum non habeamus.* Nam alioquin non Scripturæ, sed nostra traderemus documenta; *Qualis autem Historia Scripturæ debeat esse, & quæ potissimum enarrare*, seu ad quæ attendendum sit, & quæ sint præcognoscenda, ut cognoscatur, quid scriptura doceat, seu quæ contineat documenta, jam videndum sequitur. Primo *ex tali Historia præcognoscenda natura & proprietates linguæ, qua libri Scripturæ scripti fuerunt, & quam eorum Authores* ^{pag. 86.} loqui-

loqui solebant. Quod facile concedimus & *Historiam linguæ Hebrææ præ omnibus necessariam esse ad intelligentiam librorum V. T. & ad libros N. T.* valde utilem minime dubitamus, nullo modo tamen excludentes cognitionem linguæ Arabicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, & Græcæ, suo modo & ordine etiam non parum utiles.

§. 3. Secundo fatemur non inutile esse *cujusque libri sententias colligere, & ad summa quædam capita reducere, ut & notare eas omnes, quæ ambiguae vel obscure sunt, vel quæ invicem repugnare videntur.* Apprime cavendum etiam fatemur, *quamdiu sensum Scripturæ quærimus, ne ratiocinio nostro, quatenus principiis naturalis cognitionis fundatum est, præoccupemur, ne verum sensum cum veritate confundamus, dum enim scripturam interpretaturi, & ex ea divinitatem ejus, seu divina documenta eruituri sumus, primo constare debet de sensu, tum de ejus veritate.* Ille ex solo linguæ usu investigandus, quod fateor, *vel ex ratiocinio, quod nullum aliud fundamentum agnoscit quam scripturam.* Nam ex nulla notione naturali demonstrari potest, quid quis hac aut illa oratione & enunciatione significare voluerit, sed id tantum ex usu linguæ quam adhibet, & aliis orationis circumstantiis innotescere debet. Verum cum nulla reperiatur lingua, quæ non plurimas contineat ambiguitates, obscuritates, & locutiones figuratas, non est quibusdam verbis tribuendus sensus plane absurdus, id est rationi repugnans, seu principiis naturalis cognitionis, nisi omnes aliæ orationis circumstantiæ nos à talem ducant sensum absurdum, nullo modo vero si aliquæ nos ducant ad contrarium verum, quamvis metaphoricum seu figuratum. Nulla enim sic daretur ratio, cur absurdum illum sensum affingeremus verbis auctoris, & contrarium fit cum omnibus quibuscum agimus tanquam cum hominibus. Imo nec Anonymo ausi fuissimus attribuire mysterium de Deo ab universo non distincto, nisi vidissemus omnia in ejus scripto eo tendere, ut hoc præsupponat. Quare non sufficit, cum Anonymo dicere, *Sensum literalem seu proprium, quamvis lumini naturali repugnet, retinendum esse, si non repugnet principiis & fundamentis ex historia Scripturæ petitis:* nam si omnis historia Scripturæ nos eo non ducat, absurdum est alicujus verbis affingere sensum lumini naturali repugnantem; sæpe enim scriptoris scopus non est illud explicare unde pateat quantum ab absurdo illo sensu absit, vel etiam verba sua tantum ad audientium captum attemperat, licet procul absit ab absurdo sensu, qui vulgo ab audientibus iis est annexus. Sic V. C. cum Moses dicit *Deum esse ignem & Zelotypum*, iis verbis non esset affigendus sensus naturali lumini repugnans, licet ex historia Scripturæ non pateret contrariam esse Mosis sententiam, nisi omnis ejus oratio nos eo duceret, & hanc ejus esse mentem, licet absurdam, ex omnibus circumstantiis pateret, nam cum ejus scopus non fuerit, ex notionibus naturalibus Dei attributa demonstrare,
vel

vel de iis suam instar doctoris sententiam explicare, & opinionem, sed præterea, ad ea quæ dicenda erant, adhibere voluerit modos loquendi usitatos hominibus quibus loquebatur, facile fieri potuisset, ut ex nullo in ejus libris patuisset contraria ejus sententia; quam tamen habere potuisset si dicas eam sententiam tunc ex scriptura patere non potuisse, fateor, nam si non exprimat, patere nequit. Et nobis non tam quærendum quæ fuerit Mosis sententia, quam quid nobis voluerit in scriptura narrare & Deus ejus verbis nobis voluerit revelare. *Et contra, si horum verborum literalis sensus reperiretur repugnare aliorum ejusdem auctoris verborum sensui literali*, non tamen inde sequeretur hæc *quamvis cum ratione maxime convenientia*, magis quam illa *metaphorice esse intelligenda*, possent enim utroque loco figurate dici, vel hæc absque figura, non illa, vel etiam contra. Fateor *ex eo quod hæc opinio cum ratione conveniat, aut quod ei repugnet, concludi non posse quid Moses crediderit, sed tantum ex aliis ipsius Mosis sententiis*. Sed ut diximus id nobis non adeo necessarium est scitu, quam quid Moses nobis voluerit narrare, & Deus per eum nobis revelare, nam divina refert Moses, non sua; illum probasse sibi à Deo revelata, non dubitamus: sed tamen eum extra revelationem per se non existimamus infallibilem fuisse, uti docent plurima ejus, etiam in Scriptura narrata, peccata. Deinde nec probandum quod addit, *Si aliqua sententia non reperiat ex usu pag. linguæ aliud significare, eam nullo etiam alio modo interpretandam esse, quan-*⁸⁷*tumvis rationi repugnans; sed contra reliquas omnes, quamvis rationi consentaneas, huic tamen repugnanti accommodandas esse*. Nam, præter quam quod vix ulla occurrat sententia quæ non posset in alium quam unum sensum sumi, minus probabile est aliquem semel aliquo verbo abusum esse, & præter linguæ usum adhibuisse, quam semper, & hic, & in plurimis aliis, ratione abusum fuisse; præcipuè cum plures sint sententiæ rationi conformes, & unica repugnans. Cur non potius dicendum eum hic contra linguæ usum locutum fuisse, quam & hic & ubique contra rationem; Nam de eo hic tantum disputatur. *Mosen itaque credidisse, vel saltem docere voluisse, Deum proprie esse Zelotypum, quamvis id rationi repugnet*, concludi certo non potest ex eo *quod nullibi doceat Deum carere passionibus*: nam ut dixi scopus ejus non est Dei naturam absolute & in se explicare & ita adhibere verba quæ eam in se & absolute significant, sed tantum in ordine ad nos, idque verbis nobis usitatis & notis; quod ex universa ejus scriptura patet in mille locis, cuique ubique occurrentibus. Nec hoc est *Scripturam ad dictamina nostræ rationis & ad mentem nostram detorquere*, sed ex ipsa Scriptura ejus cognitionem haurire, nam totum illud, quod tale fuerit Mosis propositum, & tali Phrasi utatur in Scriptura, ex ipsa Scriptura manifestissimum est, & cuique patere potest.

§. 4. *Tertium, Quod ex historia Scripturæ præcognoscendum dicit, de*

Y

omnis

omnis generis circumstantiis Scripturæ, vita, moribus, & studiis auctorum, &c. id apprimè utile esse concedimus, & quo id perfectius quis noverit, quo magis ad interpretandam Scripturam aptus fuerit.

pag. 88. §. 5. Post hæc tria dicit *tempus esse ut ad mentem Prophetarum & Spiritus Sancti investigandam nos accingamus*, ubi ne quidem cogitans de nominis & auxilii divini imploratione eandem dicit observandam methodum qua utimur ad interpretationem naturæ. Primo *quærendum quod universalissimum est, Deum esse unicum, omnipotentem, qui solus adorandus, qui omnes curat, eosque supra omnes diligit, qui ipsum adorant & proximum tanquam se ipsum amant, &c.* Quasi huc non pertineret Deum omnia creasse, & continuo conservare, quod non addit Anonymus, ut foveat Mysterium suum de mundo à Deo non diverso, atque adeo æterno. *Hæc in Scriptura clare doceri dicit, sed quid sit Deus, & qua ratione res omnes videat, iisque provideat, similiaque, Scripturam ex professo, & tanquam æternam doctrinam, docere, negat.* Fateor Scopum Scripturæ non esse, explicare quid sit Dei natura, & quæ sint operationes ejus in sese, quod ex natura quodammodo innotescere potest Rom. 1: 18. 19. 20. quamvis non perfecte: Sed tamen ideo cuique liberum non est de iis sentire quicquid placuerit, nam adversus naturam & legem naturalem peccat, si de iis aliud sentiat quam quod docet recta ratio; & præsupponit ea Scriptura quæ docet ratio.

pag. 89. §. 6. *Ab universali Doctrina probe cognita, procedendum, inquit, deinde ad alia minus universalia, quæ tamen communem usum vitæ spectant; uti sunt omnes veræ virtutis actiones particulares externæ, quæ non nisi data occasione exerceri possunt, quasi de internis & semper ac ubique observandis actionibus nihil in scriptura, aut spes, fides, charitas, tantum externæ forent actiones, data tantum occasione exercendæ. Quicquid circa hæc obscurum vel ambiguum ex doctrina Scripturæ universali explicandum, concedo, si quæ autem invicem contraria videantur videndum qua occasione, quo tempore, vel cui scripta fuerint.* Sed hoc si observasset Anonymus circa exemplum ab ipso ex Matt. 5: 38. 39. productum, non dixisset *Christi documentum de toleranda injuria, esse de impiis in omnibus concedendo, aut locum habere, in locis ubi justitia negligitur & temporibus oppressionis, non autem in bona republica.* Sed apertissime vidisset Christum suos auditores & præcipue Discipulos suos, aliis exemplum futuros, rectam legis mentem & sententiam docere, ac à Judæorum corruptelis vindicare volentem, hic prohibere vindictam privatam, seu demonstrare Phariseos legem Mosis Exod. 21: 24. Magistratui præscriptam, male extendere ad vindictam privatam, plane illicitam, & non tantum in locis ubi justitia negligitur, & tempore oppressionis malam sed in bona republica licitam, verum semper & ubique illicitam, præcipue vero in republica bene constituta:

pag. 90.

ta: nullo modo vero præcipere de impiis in omnibus concedendo: nam utrumque scilicet impiis in omnibus concedendum, & in bona republica non esse tolerandas injurias, sed privatim vindicandas, aperte repugnat non tantum Christi doctrinæ & exemplo ut patet Joh. 18: 23. qui etiam permisit coram judice sese defendere ut patet; sed etiam rationi naturali, quæ apertissime docet malis legitime resistere, & sese contra eos juste defendere. Ita ut hæc Anonymi interpretatio & Scripturæ & rationis corruptio sit. Quod idem forte demonstrari posset in loco Jerem. ex Lament. 3. adducto, in quo tamen nihil simile huic documento Christi apparet. Conferatur. Docuerit hæc Christus tempore corruptæ Reipubl. & neglectæ justitiæ, nullo modo docuit id tum demum observandum, nam repugnat ejus exemplo, doctrinæ & rationi. Hoc modo & alia scripturæ loca corrumpi posse concedo. Sed pessimo instituto. *Reliqua quæque, ut inquit, solius sunt speculationis, non tam facile indagari possunt, via enim ad hæc angustior est, quia scilicet in rebus speculativis Prophetæ inter se dissidentur, quod concedo si minuta considerentur & minoris momenti, sed de præcipuis nego, verum hoc supra satis fuit discussum, quare, inquit, minime nobis licet mentem unius Prophetæ ex locis clarioribus alterius concludere, neque explicare nisi evidentissime constet, eos unam eandemque fovisse sententiam.* Bardus fit qui aliud dicat. Hanc itaque præscribit methodum eruendi mentem Prophetarum in similibus. Nempe *à maxime universalibus incipiendum, inquirendo quid sit Prophetia, quid miraculum, & sic porro res maxime communes, de hinc ad opiniones cujusque Prophetæ descendendum, & ex his tandem ad sensum cujusque revelationis, historiæ, miraculi descendendum.* In quibus nihil culpamus, quam quod requirat cognosci opiniones cujusque Prophetæ particulares scilicet præter revelationem de revelatis, quod nobis minime necessarium videtur, quoniam illæ nihil ad prophetias, nec ab ipsis revelatis permittæ fuerunt; revelandi modum quidem iis accommodavit, sed ipsa revelata minime. Forte etiam non inepte mens Prophetiarum innotescet, si incipientes à primis singularibus secundum scripturæ filum procedamus ad posteriores à primis, cum Deus magis magisque gradatim se patefecerat, vel etiam si incipiamus à Christi doctrina; sed universalem regulam hic præscribi posse non existimo; de singulis pro diversissimis circumstantiis singulatim videndum existimo. Verum quod addit, *hanc Methodum circa sensum revelationum tantum docere, quid revera Prophetæ viderint aut audierint, non autem quid illis Hieroglyphicis significare aut repræsentare voluerint, ineptissimum est, nam cognoscendum quid prophetis signis propheticis significatum sit, ut cognoscatur Prophetia. Vel cognoscendum quid significare voluerint per Hieroglyphica; nam alias non Prophetiæ, sed signa Prophetis proposita tantum cognoscuntur Prophetias dari, quarum eventus nec dum certo cognitus est, fa-*

teor, sed tamen ignorari nequit, quid futurum prædictum & revelatum fue-
 rit: nec tantum cognoscuntur Hieroglyphica Prophetiarum. Quod *rejiciat*
Judeorum traditiones & Auctoritatem Pontificis, tanquam minus certum in-
 terpretationis Scripturæ fundamentum accipimus. Sed quod dicat *plane despe-*
randum esse, de eo, quod hæc methodus præstare non poterit, ad integram Scri-
pturæ cognitionem acquirendam, nimis temerarium existimo, præcipue cum
 ipse fateatur eam ultra prophetarum hieroglyphica non ascendere. Præterquam
 quod ipse in ea quatuor talia desideret, quæ censet incomparabilia; unde per
 se patet eam methodum non nisi admodum inefficacem haberi posse, & cum
 eam existimet optimam, elucet hujus hominis mens impia, quod nulla possit
 haberi certa cognitio revelatorum in Scriptura, quam jam supra videbatur ad-
 struere, cum ad revelationem requireret mentem humana essentialiter perfectio-
 rem. Vide nos supra ad pag. 7.

§. 7. *Primam suæ methodi difficultatem* dicit oriri ex eo, quod *linguæ*
Hebraicæ integram cognitionem exigat, quam multis de causis hic enumeratis
 obtineri posse negat. Cui repono, quod fatear multa ad eam requisita deper-
 ta hæcenus existimari; sed addo, quotidie continua diligentia & laboribus
 virorum doctissimorum Drufii, Boxtorfii, Fagii, Bocharti, Coccæii, Capelli,
 Seldeni, Munsteri, Hottingeri, Scaligeri, &c. aliorumque immensos factos,
 & fieri quotidie progressus, & patefieri quæ diu deperdita deprædicabantur,
 tam quoad linguæ fundamenta, & ornamenta, quam nomina fructuum, a-
 vium, piscium, circa quæ immensam utilitatem præstitit Bochartus vir nun-
 quam satis laudatus, ut & quoad Phrasæologiam ipsam circa quam plurima quo-
 tidie deteguntur. Præterea nullus unquam linguam aliquam adeo perfecte novit
 cui non aliquid inauditum occurrat. Nec ad percipiendam alicujus mentem in
 aliqua lingua requiritur adeo integra ejus linguæ cognitio. Voluit etiam Deus
 sic nostram excitare diligentiam.

§. 8. Ad hanc accedit *secunda*, scilicet *ipsa hujus linguæ constitutio &*
natura, ex qua tot oriuntur ambiguitates, ut *impossibile sit talem invenire*
methodum, quæ verum sensum omnium orationum Scripturæ certo doceat in-
vestigare. Verum sic non intelligi posset Scriptura certo, licet obtineretur
 ejus linguæ perfectissima cognitio; imo nec Judæi, nec Prophetæ intelligere
 potuissent, nam omnes eadem, seu ejusdem naturæ lingua usi fuerunt. Quid
 dico ea non potest fuisse lingua, nam lingua non est, ex qua loquentium
 mens & sententia nulla Methodo certo cognosci potest, eum in finem, vel
 hoc solo, lingua est lingua, ita ut repugnet lingua tot ambiguitates continens
 ut nulla certa Methodo possit investigari sensus orationum. Mathematicam cer-
 titudinem hic non requiro, sed moralem, qualis pro natura rei tantum haberi
 potest. Quantum ad *exempla, quæ tria* profert, si quid evincant, non minus
 Anony-

Anonymum quam nos confodiunt, nam totam naturam linguæ destruant. Videamus tamen. *Primo literæ gutturales sine ullo discrimine, nobis saltem noto, una pro alia usurpatur.* Concedamus, inde tamen non sequitur illud notari & observari non posse ubi fiat, nam alioquin hoc sciri & dici non posset. Quantum ad præpositionem ⁷⁸ concedimus etiam varium ejus usum, sed eum tamen ex uno quasi fonte provenire docet Coccejus in lexico, ubi late de ejus usu. *Secundo multiplex conjunctionum & adverbiorum significatio* etiam conceditur, sed eam ex usu, & cognita linguæ natura cognosci non posse, plane negamus, de usu ¹ vau & ² he vide Cocceii lexicon. De *Tertio multiplici scilicet defectu verborum* idem dicendum. His tribus duas alias superaddit, prior est, *quod Hebræi literas vocales non habeant.* Posterior, *quod nullis signis pag. orationes distinguere soleant, neque exprimere, sive intendere.* De punctorum ⁹⁴ & accentuum auctoritate hic disputare nolo, ut nec de auctoribus eorum. Quantum ad duo scripturæ loca *Gen. 47: 21. & Heb. 11: 21.* ea commodissime conciliari posse docent interpretes *apud nos ad ea citati* ut & inter criticos varii & inter eos præcipue Drusus puncta rejicit. Sed quod addit, *nec mutua orationum collatione superari posse difficultatem* hanc ex linguæ natura profluentem, omnem transit absurditatem, sic enim lingua non maneret intelligibilis, & lingua; & ineptæ plane sunt rationes, quas adducit, ad *pag. id confirmandum: ut quod orationum collatio non nisi casu orationem ali-* ⁹⁵ *quam illustrare possit,* nam nullus hic casus; quævis enim per se patefacit usum vocabuli adhibiti, ex natura ejusdem linguæ. *Non quidem scripsit unus Propheta eo sine, ut verba alterius, aut sua ipsa ex professo explicaret,* sed tamen scribendo eadem lingua qua alius, & qua ipse antea, necessario patefit quomodo verbis, quæ adhibet, utatur vel non; & hoc sufficit; novimus enim eos non scripsisse grammaticam aut lexicon & suis revelationibus inferuisse. *Mentem etiam unius ex alterius mente cognosci non posse,* quamvis absolute falsum sit, non requiritur, sufficit ex pluribus exemplis patere usum vocabuli, nam de sensu literalis tantum agitur. Non negamus tamen in Scriptura multa dari inexplicabilia, est enim Oceanus aliquis. Sed nihil certi ex ea cognosci posse non minus falsum est, quam falsissimum; huc tamen tendere videtur Anonymus.

§. 9. *Tertiam difficultatem* dicit oriri ex eo *quod Historiam casuum omnium librorum Scripturæ maximam partem ignoremus.* Ignoramus enim, inquit, *multorum librorum autores vel scriptores, vel de iisdem dubitamus.* Quasi ex ipso scripto de autore nihil concludi posset. Vel & autores & omnes scriptores, forte & typhetæ cognoscendi forent, & Bibliopolæ, ut liber aliquis intelligeretur. Nugæ sunt; nec hic tanta datur ignorantia, quantam clamat Anonymus, ut in sequentibus demonstrandum. Bardus sit qui *Historiam Orlandi*

furiosi, & Ovidii, & Sampsonis ac Eliæ ex ipsa narratione distinguere non noverit. Ignoramus qua occasione & quo tempore libri scripti fuerint; in quorum manus libri omnes inciderint, in quorum exemplaribus tot variae lectiones reperitæ fuerint; nec denique an plures aliæ fuerint apud alios lectiones. Cur quæso non addit ignorari quibus præsentibus scripti sint libri, qua penna quo atramento, an quidam dono an pecunia possederint, quinam tot Lectiones Varias invenerint, qua occasione quo animo invenerint & infinitas alias circumstantias præterea, nam etiam his ignoratis legentes librum res incredibiles & imperceptibiles continentem, forte frustra de ejus vero sensu certiores fieri conabimur. Pol! quid nugari, si hoc non sit. Notate quo loco sit ei interpretatio scripturæ, scilicet impossibilis plane. Nam, inquit, his omnibus ignoratis, minime scire possumus quid author intenderit, aut intendere potuerit, &c. Non nego itaque horum omnium certam notitiam ad distinctum intellectum Scripturæ multum facere; quare etiam continuo studio hæc omnibus modis inquirenda existimo; sed nego partim nullam eorum notitiam dari; partim absque plane perfecta eorum notitia minime sciri posse, quid author intenderit, & nos frustra de libri vero sensu certiores fieri conari. Nec hoc ulla ratione probatum existimo ab Anonymo.

pag. 96. §. 10. *Quarta difficultas est, quod libros quosdam Scripturæ, eadem lingua qua primum scripti fuerunt, non habeamus. Quales tres tantum profert Evangelium Matthæi, & Epistolam ad Hebræos, quos dicit ex communi opinione Hebraice scriptos. Quod falsum esse, plurimi viri doctissimi accuratissime demonstrarunt.*

pag. 97. §. 11. *Has autem difficultates adeo magnas existimat, ut affirmare non dubitet, nos verum Scripturæ sensum, plurimis in locis vel ignorare, vel sine certitudine haviolari. Plurimis in locis magnas dari difficultates in Scriptura interpretanda nullus negaverit, concedunt etiam omnes qui ei interpretandæ operam suam unquam impenderunt. Confer hic Aretium loc. co. 54. pag. 154. &c. Et alios qui de Scripturarum claritate agunt. Sed tamen ideo dici nequit, nos minime scire, quid intenderit authores Scripturæ, vel intendere potuerint, ac nos frustra conari de vero Scripturæ sensu certiores fieri. Ut loquitur Anonymus in fine pag. 95. Duritiem hujus suæ sententiæ quidem aliquantulum emollire videri vult, sed re ipsa destruit omnem cognitionem revelatam & ex Scriptura quæsitam nec non sibi manifeste contradicit. Ait enim has omnes difficultates impedire tantum posse, quo minus mentem Prophetarum assequamur circa res imperceptibiles, & quas tantum imaginari: at non circa res quas intellectu assequi, & quorum clarum possumus formare conceptum. At supra cap. 1. per totum & præcipue pag. 14. concludit & asserit Prophetas non nisi ope imaginationis Dei revelata percepisse, si jam vero hæc difficultates impediunt quo minus*
mentem

mentem Prophetarum assequamur, circa res quas tantum imaginari possumus, impediunt, ut ullas Prophetias, seu ulla revelata à Deo per Prophetas & ex scriptura cognoscamus. Atque ita fit inanis tota scriptura.

§. 12. Cum vero addit *cas difficultates non impedire quo minus mentem Prophetarum assequamur circa res quas & intellectu assequi, & quarum clarum possumus facile formare conceptum, seu quæ sua natura facile percipiuntur* manifeste sibi contradicit, & secundo inanem reddit Scripturam, nam cum illæ tantum, secundum eum, sint res natura notæ ex principiis naturalibus, Philosophiam confundit cum Theologia, statuens ex scriptura nil satis clare percipi nisi quod natura docet, naturam & Philosophiam sic statuens normam Theologiæ, à quibus adeo abhorret pag. 30. & cap. 15. imo quarum distinctio præcipuus dicitur Scopus totius tractatus. Præterquam quod sic inutilis plane sit Scriptura; quicquid enim, ex ea potest intelligi ex natura notum est. Notate quis hujus hominis animus sit, cum adeo clamat Theologiam à Philosophia separandam esse, scilicet abjecta omni scriptura & Theologia revelata, solo impetu naturæ corporeæ vitam omnem hominum institui & instituendam, quod omnis impietatis fertilissimum fundamentum est.

§. 13. Eodem tendit quod hinc ulterius concludit, scilicet nos *cum in iis tantum vere acquiescamus quæ clarissime intelligimus, & vera salus ac beatitudo in vera animi acquiescentia consistat, mentem Scripturæ circa res salutares, & ad beatitudinem necessarias certo posse assequi.* Nam cum sola natura nota, secundum ipsum, clare intelligamus, & revelata tantum imaginemur, sic non ex revelatione in scriptura, sed ex natura ejusque principiis obtinebitur beatitudo, & quicquid ex hac innotescit, tantum in scriptura intelligitur, atque adeo non ex Scriptura sed natura salus: & cum omnes claræ perceptiones in nobis nihil sint præter motum, tota salus & beatitudo, nil nisi universi certa quædam dispositio. Imo expresse addit, *quemque jam videre, hanc Methodum, pag. nullum lumen præter ipsum naturale exigere.* Notate quam egregie hic homo 98. scripturam admittat; Theologiam à Philosophia discernat; & sibi constet in præcipuis quæ suo tractatu proponenda judicaverat, &c. vide sequentia. Hinc transit *ad examen sententiarum à se discrepantium, & primo exagitat eos qui ad scripturam interpretandam statuunt requiri lumen supernaturale.* Quod inexplicabile ridet & per contemptum rejicit. Sed explicabimus si ipse nobis suum naturale lumen explicaverit. Existimamus enim esse mentis perfectionem à Deo concessam, qua ei veritates in scriptura contentæ patefiant & innotescant. Non fanaticum quid hic requirimus aut admittimus, sed divinum, sanum, sincerum, vide nos supra de lumine naturali & supernaturali, *Lumen autem naturale ad hoc non sufficere falsum esse probat duobus argumentis, tum ex eo I. quod difficultas interpretandi scripturam orta non sit, ex defectu virium luminis*
natu-

naturalis, sed tantum ex hominum socordia vel malitia, qui Historiam scripturæ dum eam concinnare poterant neglexerunt. Verum quomodo hæc cohærent cum ante datis causis difficultatis interpretandi: harum enim prima erat integra cognitio linguæ Hebrææ, quam demonstravimus nulli unquam comparabilem omni cura & diligentia. Secunda erat ipsa linguæ Hebrææ constitutio & natura; quæ diligentia certe mutari non potuit: non potuit mutari multiplex usus literarum gutturalium, nec varia significatio conjunctionum & adverbiorum; Nec restitui temporum modi quibus carent Hebræorum verba. Quomodo itaque dici potest solam negligentiam hujus difficultatis causam esse. Non quidem nego ex ea multas nobis dari difficultates, sed non pauciores, imo infinitæ plures nobis creantur à mentis nostræ tenebris, & voluntatis perversitate, qua nobis stultia sunt à Deo revelata, nec se iis subjicit animalis homo, nec potest, 1 Cor. 2: 14. Rom 8: 7. multas etiam nobis creant alta Dei mysteria, salutis nobis de Deo, fœdere, gratia, incarnatione, justificatione, resurrectione, &c. revelata. Sed his non eget Anonymus qui per naturam beatitudinem quærit. Tum ex eo II. *quod hoc lumen supernaturale donum sit divinum fidelibus tantum concessum. At prophetæ & Apostoli maxime infidelibus & impiis prædicare solebant, quique adeo apti erant, ad mentem Prophetarum & Apostolorum intelligendam.* Verum ignorat alium esse eorum intellectum piorum & impiorum: hi intelligunt quantum sufficit ad inculpabilitatem, convictionem & condemnationem; illi vero præterea ad veram fidem, salutem & beatitudinem, apertis mentis oculis & parata voluntate. Illis autem æque ac his locuti sunt Prophetæ & Apostoli, quia noverant verbi prædicatione dispelli mentis tenebras, & flecti voluntates, sola Dei gratia verbo sese subjicientium, qui quales futuri essent, cum ignorarent, scirent tamen Deum ex omni populo suam colligere Ecclesiam, omnibus loqui tenebantur, non quod scirent omnes sufficienti gratia & lumine salutari præditos esse, sed quod scirent, omnes esse tales, quibus Deus suam gratiam per verbi prædicationem communicare posset, si vellet. Ita ut hinc nullam possit Anonymus facere conclusionem. Et absurde dicat eos alias puerulis & infantibus prædicasse. Ac *Mosen frustra legem præscripsisse, cum fideles nulla indigeant lege.* Indigent enim, ut perficiantur, & conferentur in fide, hic enim non nisi ex parte tales sumus, & optini egent auxilio. Sed jam nescit hic quid scribat Anonymus & ut ipsis ejus verbis utar *lumine naturali indigere videtur, cum lumen supernaturale ad mentem Prophetarum & Apostolorum intelligendam requiri negat.*

pag.
29.

§. 14. Quantum ad sententiam, quam Anonymus *Maimonidæ* tribuit, (quam recte, nec inquirimus, nec disputamus) eam eo usque probamus quod non existimemus ulli scripturæ loco convenire sensum aliquem manifestæ rationi repugnantem: nam verum vero contrarium esse non posse, nobis du-

bio

bio caret. Sed quemvis scripturæ locum varios, imo contrarios sensus admittere, nec nos de vero ullius certos esse, nisi sciamus locum illum, prout illum interpretamur, nihil continere quod cum ratione non conveniat, seu ex ea deduci & innotescere non possit, aut quod ei repugnet, absurdissimum existimamus, à Paradoxi interpretis delirio non multum diversum. Cujus nugæ, cum nec ipse Anonymus hæc probet, hic exagitare nec libet, nec vacat.

§. 15. Veruntamen præterire non possum, ut demonstrarem quam absur-^{pag.} de sibi contradicendo hanc Maimonidis sententiam rejiciat. *Si hæc sententia* ^{100.} *vera esset, quod de vero sensu Scripturæ quamvis claro non possumus esse certi, quamdiu de veritate non constat, absolute, inquit, concederem nos alio præter lumen naturale indigere ad Scripturam interpretandam.* Sed an non videt se ipsum nihil aliud statuere, cum ^{pag.} 97. asserit, à se enumeratas suæ methodi insuperabiles difficultates impedire, quo minus mentem Prophetarum assequamur circa res imperceptibiles, non autem circa res quas & intellectu assequi, & quarum clarum possumus formare conceptum; nam res quas & intellectu assequi & quarum clarum dicimur formare conceptum, ipsi eadem sunt, cum illis, de quarum veritate constat, ut patebit legenti totum cap. 4. de Lege Naturali. Cum ergo hanc addit Anonymus rationem dicens *fere omnia quæ in Scripturis reperiuntur deduci nequeunt ex principiis lumine naturali notis & consequenter alio necessario lumine indigeremus*, etiam se oppugnat, nam etiam ipse concedit *fere omnia ab imaginatione dependere & imperceptibilia esse*; Sed tantum ex adverso concludit, non quod egeamus lumine supernaturali ad ea intelligenda, sed tantum quod nihil intelligi possit nisi clarum, rejiciens ita cum lumine naturali universam Scripturam; & hæc tantum est discrepantia inter hunc Exjudæum, & illum verum, hæc scilicet ejus conversio, à Scriptura ad naturam, à Deo ad universum. Similiter cætera quæ de Philosophis opponit Maimonidi etiam eodem modo in ipsum retorqueri possunt, nam per sua clara & intelligibilia per totum tractatum nihil aliud intelligit, quam ex naturæ principiis nota & certa, quamvis, secundum ipsum, vulgus forte ea ex iis Philosophice deducere nequeat, eaque tantum *percipiat tanquam communia & u-* ^{pag.} *sitata*, cum non nisi facillime & sine labore ex iis principiis profluentia & omni- ^{101.} bus occurrentia cognoscat. Cætera quæ Maimonidi tribuit I. Prophetas in omnibus, etiam extra revelationem inter se convenisse, summosque fuisse Philosophos & Theologos. II. Sensum Scripturæ ex Scriptura constare non posse. III. Licere secundum præconceptas opiniones Scripturæ verba explicare, torquere, &c. non minus rejicimus ac ullus. Sed quod hic narret *se sua methodo explicare & secure differere posse de iis quæ sunt indemonstrabilia, & quæ maximam partem Scripturæ componunt*, minus est quam quidem primo in- ^{pag.} ^{102.} tuitu videtur; nam ^{pag.} 97. asserit suas methodi difficultates facere ut verum

Z

Scri-

Scripturæ sensum in iis vel ignoremus vel hariolemur sine certitudine; ita ut omnis securus ejus, de maxima Scripturæ parte, discursus, paucis natura notis exceptis, tantum sit in ignorantia & incertitudine de vero ejus sensu. Nec quicquam dicit ultra Maimonidem quem oppugnare videri voluit, utpote qui etiam concedit illa indemonstrabilia ignorari & hariolando explicari posse, & tantum negat verum eorum sensum certo innotescere. Ita ut utriusque *methodus æque inutilis sit*. Et assumenda Methodus quæ ex sola Scriptura sensum quærit, & quemvis admittit, licet rationem transcendat, repugnare vero non potest, quia is sensus non foret, cum sese destrueret & oppugneret. *Phariseorum traditiones sibi non constare*, cuique manifestum agnoscimus. *Pontificum Romanorum auctoritatem luculentiori testimonio indigere*, similiter probamus. Cætera quæ addit scrupulosius examinare nihil atinet.

pag.
103.

§. 16. Sed tamen prætermittere non possumus ineptam quam in fine capituli hujus format Conclusionem, ex præmissa non adeo absurda, sed vera; scilicet ex eo quod *cuique adsit auctoritas sibi explicandi Scripturam*, concludit, *illius interpretationis ergo non aliam debere esse normam præter lumen naturale omnibus commune, non ullum supra naturam lumen, neque ulla externa auctoritas*: Nam inde quidem sequitur, quod cuique necessario adsit lumen aliquod omnibus commune, quo Scripturam explicare in tantum possit, ut plane inexcusabilis sit, & non nisi sua culpa eam non intelligat. Ut & quod nulla teneatur in ea auctoritate diversa à Scriptura. Aut ullo lumine supernaturaliter præter Scripturam quid patefaciente; Sed nullo modo sequitur illud lumen omnibus præsens esse normam interpretationis: Multo minus eo lumine sufficienter ad salutem intelligi & explicari posse, & ad eam salutariter intelligendam & explicandam non requiri gratiosam virtutem divinam, menti instar luminis patefacientem plurima quæ in ea naturali lumini imperceptibilia, & stulta sunt, vel ab ea observari non possunt. Nam quisque tenetur Scripturam prout est in se explicare, & sic ea sibi norma sui est, ut omnis regula norma sui, & id facere lumine sibi concesso, ac, observans non sufficere lumen naturale omnibus commune, petere gratiosum divinum auxilium, quod oculos illuminet, mentem intendat, nebulas dispellat, & sic faciat percipere patefactas in Scriptura veritates, ac deinceps voluntatem flectat ut ei se subjiciat, & adhæreat indubitata fide. Et hæc demum erit vera methodus, cui Deus suam gratiam non denegabit, & quæ idcirco proculdubio salutaris erit. Sed quam procul ab ea absit Anonymus ex hac conclusione patet, ubi *lumen naturale constituit normam interpretandi Scripturam*. Quamvis ipse fateatur non tantum separandam esse Philosophiam à Theologia, sed etiam omnia fere quæ reperiuntur in Scripturis, talia esse, de quorum veritate, ex vi luminis naturalis, nihil nobis constare potest & oppugnet Maimonidem, statuentem nos de vero sensu

sensu Scripturæ, quantumvis claro, certos esse non posse, quamdiu de rei veritate ex lumine naturali nihil constat. In hoc tantum distans ab eo, quod censeat nihil ex Scriptura certo cognosci nisi quod ratio naturalis sine studio quemvis doceat.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

In quo ostenditur Pentateuchon & libros Josuæ, Judicum, Ruth, Samuelis, & Regum, non esse autographa. Deinde inquiritur an eorum omnium Scriptores plures fuerint, an unius tantum? & quinam?

§. 1. **S**I rursus capitis hujus vultum aspiciamus, omnibus bonis arridere videbitur, & complacere quam maxime, sed accuratius adtendenti, manifeste patebit eundem auctorem qui supra, fictam assumpsisse personam. Conqueritur *historiæ scripturæ, quam, ut supra vidimus, dicit fundamentum cognitionis Scripturarum, a Veteribus neglectam fuisse, vel quicquid traditum fuit, temporum injuria, non modo periisse & intercidisse, sed posteros etiam nova & de proprio cerebro substituisse. Quæ emendare, & communia Theologiæ præjudicia tollere, suum dicit institutum.* Bona verba certe: nullus enim veritatis studiosus non agnoscit ad eam historiam, ut perfecta sit, plurima desiderari; nec quisquam negare potest multorum fraudibus etiam infinita dubia, fluxa, fabulosa & incerta fuisse substituta; unde varia, cum sine sufficienti examine admitterentur, præjudicia non oriri non potuerint. Hæc emendari, corrigi & tolli quis non ardentissime flagitaret & optaret. Sed procul abest ab eo quod præ se fert. Pro emendatione corrumpit quam obtinemus Scripturæ Historiam. Pro veritate fabulas captat. Et inaudita fingit figmenta. Ac præjudicia dicit omnia, quæ cum ejus cerebro non conveniunt, licet post accuratissimum examen, quod in talibus fieri potest, tanta certitudine, successive per plurimos annos fuerint admissa, quanta rerum natura fert, & probata. Hujusque certitudinis sibi conscius, eam pro *præjudiciorum radicibus habet, & pertinacia defendendi quod sub specie religionis amplexum fuit.* Sed toto cælo aberrat; non ita se res habet inter veritatis studiosos. Veritatem a præjudiciis discernere norunt. Et diuturno exercitio sua præjudicia sic norunt seponere, ut veritatis inquisitioni vix obsint. Diversos hic dari perfectionis gradus non negamus. Reperiri etiam qui in præjudiciis profunde demersi jacent, nimis

Ano-
nym.
cap. 8.
pag.
103.

pag.
104.

apertum ut ab aliquo negaretur. Verum Anonymus non corrigit, sed a malis deducit ad pejora, imo pessima, non modo præjudicia, sed figmenta absurdissima, & errores plurimum detestandos. Hoc ut pateat, rem aggrediamur.

§. 2. *Incipit a præjudiciis circa veros Scriptores Sacrorum librorum.* Primo de *Scriptore Pentateuchi*, quem fere omnes *Mosen esse* crediderunt. Quod hic *negat Anonymus*, asserens *alium fuisse librum quem Moses scripsit*, eumque *his insertum fatetur*. In hanc sententiam præmittit *Aben Hezrae argumenta sex*; Sed cum hæc, nec omnia, nec præcipua censeat, ipse quatuor alia superaddit. Singula spectanda. I *Notat ipsam Deuteronomii Præfationem, quæ a Mose, qui Jordanem non transiit, scribi non potuit.* Sed cum vox *יִרְדְּן* in transitu ab Hebræis adhibeatur, sive ultra Jordanem, sive citra Jordanem velint dicere, & quid intelligant, non nisi ex aliunde cognito loco dicentis concludi possit, ac de Mose constet, eum Jordanem non transiisse, idque concedatur, hinc minime concludi potest Mosen hoc non scripsisse. Sed tantum Mosen hæc scripsisse citra Jordanem, scilicet ad partem Jordanis orientalem, cum Canaan esset ad occidentalem. II. *Quod totus liber Mosis descriptus fuerit admodum diserte in solo ambitu unius aræ, quæ ex Rabbiorum relatione duodecim tantum lapidibus constabat, ex quo, inquit, sequitur librum Mosis longe minoris fuisse molis, quam Pentateuchon.* Deut: 27. 3. 8. Jos: 8. 32. Sed cum illis locis non fit mentio totius libri Mosis, sed legis. Qua vel intelligi potest Decalogus, vel ad summum repetitio, vel etiam Caput Deut. 27. & 28. quibus continentur præmia legis & pœnæ, nec ullius certitudinis sit Rabbiorum traditio de duodecim tantum lapidibus aut quicquam constet de eorum magnitudine. Imo ipse textus & Mosis & Josuæ ferat intelligi distinctos fuisse lapides, quibus lex inscribatur ab iis, unde construebatur ara, ut notant Interpret. Belg. ad Josuam & Drusius ibid. de linguis 70. & aliis hic utilis, vide Masium & Drusium ad Josuam, confer Burm. ad Deut: 27. Quid vero Aben Ezra per suum mysterium duodecim intellexerit parum ad nos. III. *Notat dici Deut: 3. 9. & scripsit Moses legem, quæ quidem verba non possunt esse Mosis, sed alterius scriptoris Mosis facta & Scripta narrantis.* cui respondemus, quod præterquam, quod absurdum non sit, auctorem aliquem de se quid narrantem, loqui in tertia persona, non adeo improbabile sit, hæc quatuor posteriora capita a Josua conscripta fuisse, & ab iis qui Scripturæ libros conjunxerunt, addita libris Mosis, quia continent Mosis Testamentum & extrema. IV. *Notat Gen: 12. 6. Canaanitam tunc temporis in illa terra fuisse dici, & concudit hæc ideo post mortem Mosis, & cum Canaanitæ jam erant expulsi, scribi debuisse.* Verum aberrat, hæc enim adjecisse videtur Mosis, tum ut pateret Abrahamum non invenisse terram vacuum, ejus inco-

pag.
105.

incolas non deleviffe, ut jam postea ab ipsis agendum erat, tum ut innotesceret qua ratione ipse tunc non ut dominus & possessor illius terræ in ea vixerit, sed inter alios qui Domini erant; ita ut longe alia futura foret eorum inhabitatio illius terræ quam hæc Abrahami, quæ forte tantum umbra illius futuræ, cum omnium Canahanitarum plenaria deletionem, ut patebit ex attentione ad Promissionem Abrahamo vers. 17. factam. Quare hanc Anonymi Glossam, quam etiam profert Hobbes Leviath. pag. 394. Serpens ab aspide venenum, pro iniquissima habemus detorsione, ex solo præjudicio profluente. V. Notat quod Gen: 22. 14. *Mons Morya vocetur Mons Dei, & quod nomen illud non habuerit nisi postquam ædificationi templi dicatus fuit, quod contigisse non potuit tempore Mosis, qui nullum locum Deo electum indicat, sed contra prædicit Deum locum aliquem olim electurum, cui nomen Dei imponetur.* Verum hic multis modis aberrat. Nam mons ille non mons Dei dicitur, sed Mons Deus Providebit. Et cum Moses prædicit nullum Deo electum locum, postea eligendum, de tali loquitur cui omnis alligetur cultus divinus, at talis hic non constituitur mons Morya; sed postea; unde & postea demum Mons Dei dicitur; hic vero Abrahamus hunc montem in memoriam ejus, quod ipsi in illo contigerat, a responsione quam ipse occulta directione divina filio dederat Gen: 22. 8. denominavit Deus Providebit, de qua denominatione Moses dicit quod ad sua usque tempora, inter Judæos proverbialiter adhibebatur parva mutatione facta, ab iis qui ut Abraham in extrema necessitate constituti, & omni spe auxilii destituti sese soli Divinæ providentiæ committebant; quod idem ex parte in Hispania usitatum narrat Lud. Vives ad August. de Civ. lib. 16. cap. 32. Dicentes Deus providebit, quasi exeret & ostendet vim suam: apud Drusium Crit. t. 8. pag. 1597. Hæc etiam videtur fuisse ratio nominis Moryæ, quod Augustinus supra & alii vertunt Deus vidit, apparuit, videri se fecit; Quo non improbable Abrahamum, vel Deum per Abrahamum, cujus hæc tota actio futura in Christo præfigurabat, significasse Deum etiam ibi apparituum in carne, uti contigit, quemadmodum hunc locum accuratissime Christo applicatum vide apud B. t. 1. p. 177. late apud Fagium Crit. t. 99. p. 23. 24. Confer & Crit. ad hunc locum & præcipue Fagium & Grotium. Atque adeo hic Anonymo nihil præsidii contra autentiam Pentateuchi Mosaici. VI. Notat modum loquendi qui Deut. 3. 11. 14. inseritur narrationi Og Regis Basan ejus tantum esse qui res antiquissimas narrat, quique reliquias ad fidem faciendam indicat. Sed plane aberrat, nihil enim dicitur quod Mosi non accuratissime conveniat. Examinemus & videbimus. Vers. 11. dicitur *Tantum Og Rex Basan supererat de reliquo Rephaim* seu Gigantum. An hoc nomen Rephaim proprium sit, quod non videtur, cum propriis nominibus raticulum addi non solet, ut huic fit, 2. Sam. 21. 16. quare 2. Sam. 24. 16.

pag.
106.

patrem indigitari unum ex Repliam, ut ibid. vers 18. 20. 22. & Chron. 20. 4. 6. 8. credibile est. An vero gentilitium, ut probabile videtur ex Gen. 14. 5. & 15. 20. & Deut. 2. 11. Et quænam sit illius nominis ratio, seu an sic dicti, ut Hebræi narrant, quod homines ad eorum conspectum emorentur, an quod tanquam manes & spectra inter homines versarentur, an quod in speluncis & antris degrent, aut alia quædam conjectura vera sit, hic nihil ad rem facit. Et Deut. 2. 10. 11. 20. satis patet, quod intelligantur homines magnæ staturæ: an vero tantæ, ac fingunt Rabbini, quorum figmentis non dissimilia sunt Poetarum mendacia, de suo Tiphoco, quæ inter se comparata vide apud Vossium de Idol. lib. 1. 26. p. 98. nullo modo credibile est. Unicum Og Mosis tempore de reliquis superstitem fuisse, quomodo recte narretur a Mose, patebit cuique conferenti Deut. 2. 9. 10. 11. 12. ubi apertissimum, illud diu ante tempus Mosis contigisse. Cum autem addit Mosis, *Ecce lectus ejus lectus ferri nonne ipse in Rabl at b filiorum Hammon, novem cubitos longus*, non ex antiquitate reliqua sibi fidem facere voluit, ut hic Anonymus somniat, sed ex lecto regis Og superstitite vel a devastatione totius ejus regni Basan, vel etiam ex spoliis Ammonitarum ex illo regno, quod tamen superare non potuerant, vel forte si in ipsum regnum non pervenerint, ex castra aliorum gigantum, quibus forte Og auxilium præbuit, ejus Hominis magnitudinem, & inde gratiæ divinæ, qua talem superaverant, excellentiam evincere conatur, nullum plane præsidium quærens in antiquitate. Quod autem ille lectus tempore primum Davidis, qui hanc urbem subegit, ut in libr. 2. Sam. 12. 30. narratur, inventus fuerit, non nisi Anonymi inepta conjectura est, omni fundamento destituta, nam prædicto loco ne verbum de hoc lecto. Et quamvis id constaret, nil adversus nos, nam inter Ammonitas potuit fuisse reservatus ad Davidem usque, si tunc fuerit, quod minime constat. Sic & quod vers. 14. dicitur quod *Jair filius Manassis cepit totam jurisdictionem Argobi, usque ad terminum Gesurite & Mahachatite, vocavitque illa loca suo nomine cum Basan Pagos Jairo usque in hunc diem*, nihil aliud est quam expressio hæreditatis Jairo, qui filius Manassis dicitur, quia avus ejus duxerat filiam Machiri filii Manassis Gen. 50. 23. ut patet, Chron. 2. 21. 22. qualis apertius fit Num. 32. 41. Hic autem fit addita denominatione, tum antiqua, qua vel inter Israelitas denominata fuerat a duodecim speculatoribus a Mose missis, vel uti Deut. 2. 21. 22. terra gigantum, vide Num. 13. & qua denominabatur inter eos qui eam possederant, jurisdictio Argobi, tum nova ab ipso Jairo imposita, pagi vel villæ Jairo, quam addit ab omnibus suo tempore tunc tenus assumptam. Ita ut hic nihil quod non a Mose processerit appareat.

§. Sex his Aben Ezræ argumentis, quibus *nec omnia, nec præcipua notata*
dici

dicit, quatuor ut ait, *majoris momenti* superaddit. Quorum Primum, quod horum librorum Scriptor de Mose non tantum in tertia persona loquatur, sed quod de eo insuper multa testetur. Ad quæ respondemus, quod doctus inter Judæos Menasse probl. 6. de Creat. censeat Mosen sic retulisse ipsa verba quibus sua revelata receperat. Nec id inusitatum omnis generis Scriptoribus historicis, si ipsi historiæ partem faciant, uti hic Moses; infinita patent hujus exempla in Reydio, Aitzma, & aliis Belgicis, qui ipsi rebus agendis interfuerunt & præfuerunt. Unde cum Num. 12. 3. de se dicit, *Mosen omnium Hominum humillimum* fuisse, nihil aliud significat, quam se in hoc casu, tam parum vindictæ aut superbix cupidum fuisse, ac ullus hominum, quo se non extulit, sed tantum, quod verum erat, narrabat, nullum externum actum vindictæ vel superbix in Mose hinc apparuisse. Et contra Num. 31. 14. narrat se *summa iræ signa revelasse seu ostendisse*. Et revera videtur hic usus tertia persona quasi a se alia, ne videretur se magnificare & laudare; quo modo enim hæc narrasset, nunquam minus sui laudem evitare potuit quam in tertia persona. Quod autem in Deuteronomio loquatur in prima Persona, est quod ibi repetat ea quæ dicit tanquam historiam ante narratam, cum antea narraret historiam prout contigerat, & cujus ipse partem faciebat & idcirco in tertia persona. Præterquam quod alii putent hæc testimonia Mosis de se Num. 12. 3. &c. inserta fuisse vel a Samuele, vel Eldra, vide B. T. 2. p. 776. ad Deut. 2. 10. 12. Secundo notat quod Deut. 34. 10. *facta comparatione Mosis cum omnibus Prophetis, qui postea vixerunt, dicatur ipsum omnes excelluisse, quod non Moses ipse de se, nec alius qui eum immediate secutus est, sed aliquis qui multis post seculis vixit*. Sed omnino aberrat; ab alio quam a Mose scriptum fuisse caput illud negari non potest. Verum falsum est, hic fieri comparationem cum omnibus Prophetis qui postea extiterunt; Simpliciter enim narrat Scriptura nunquam, ad suum usque tempus scilicet Mosis similem quem extitisse. Non quod velimus posteris temporibus surrexisse Prophetam similem Mosis, sed id hic asserimus negemus. Atque adeo non repugnat hunc Scriptorem Mosis immediate successisse sed tantum patet eum non immediate post Mosis Mortem hæc tradidisse. Quare nihil obest, cur non Josua qui centesimum & decimum annum attigit, Jos. 23. 29. hæc ultima Mosis, diu post mortem Mosis conscripserit. Quod idem etiam applicandum ei quod dicitur neminem novisse Mosis Sepulturam in hunc usque diem. Tertio notat Gen. 14. 14. *dici Abrahamum hostes persecutum esse usque ad Dan, quod nomen hæc urbs non obtinuit, nisi longe post mortem Josue, Jud. 18. 29.* Verum iterum toto cælo aberrat, nam in Genesi non significatur illa civitas, de qua Judic. 18. 29. mentio fit, quæ demum postea sic fuit denominata, sed alter ex fontibus Jordanis Dan dictus, qui cum altero Jor dicto, per exeuntes & convenientes rivus compositum composuerunt

posuerunt Jordanem, qui eo nomine jam modo gaudebant diu ante mortem Mosis, utpote qui sæpe Jordanis mentionem facit, vide Gen. 13. 10. & 32. 10. Situs autem erat ille fons ad radices Libani & conjungebatur cum altero Jor, juxta eum locum tribus Naphtali, ubi Lais civitas ædificata, postea Dan dicta, & tandem Cæsarea Philippi, quod nomen ei indidit Philippus Tetrarcha in gratiam Tiberii; postea Neronia dicta fuit in honorem Neronis. Hieronymus vocat oppidum Phœnices suo tempore dictum Paneas a Romanis, quamvis etiam alibi ab eo distinguere videatur. Ita ut hic a Mose tradatur Abrahamum eos insecutum fuisse, ad ultimos terminos terræ, ad ipsos scilicet Libani montes. Quæ vero fabulantur Judæi, Abrahamum non potuisse eos persequi ultra Dan, quod ibi propter futuram posterorum idololatriam virtute divina destitutus nimis esset debilitatus, nugatorium est; nam pœna nunquam antecedit delictum. Præstaret dicere eum hic substituisse, tum propter montium difficultates, tum propter aquarum defectum, hic enim ad fluminum fontes pervenerat, veletiam, quia hæ rationes non adeo sunt efficaces, quod se satis profecutum existimaverit, causis nobis incognitis. Quarto notat quod Exod. 16. 34. 35. *Historia ultra tempus vitæ Mosis producat*. Sed responderi potest I. Mosen 30 annos completos nominare, ut numerus sit rotundus & completus pro incompleto: quod in Scriptura sæpius contingit, ipse autem vixit 40 annos in deserto, vide Num. 14. 33: 34. 38. Deut. 1. 3. ita ut quamvis aliquantum post mortem Mosis ceciderit manna, tempus id comprehendatur a Mose his 40. annis, quos ita nominat quasi per totos 4. annos cecidisset, non aliter quam Num. 14. 34. dicuntur 40 annis in deserto futuri cum jam duobus præteritis tantum 38 essent. II. Mosen hæc narrare per Prolepsin, vide B. T. 1. P. 384. III. Mosen hæc sub finem vitæ suæ inferuisse. Junius hic Tom. 1. P. 302. IV. Hæc a Josua, vel Samuele fuisse inserta, Piscator & Rivetus hujus oper. Tom. 1. pag. 99. V. Mosen hæc revelatione S. Spiritus, apud quem futura habentur tanquam præsentia vel præterita, prædixisse. Piscator apud Rivetum ibid. Ad Gen. 36, 31. & c. ubi dicit sine dubio narrari, quos reges Idumæi habuerint antequam David eos subegit & præfides in ipsa Idumæa constituit, 2 Sam. 8. 14. Resp. I. Totum concedendo, nam narrantur qui & ante Mosen fuerunt, qui Davidem diu præcessit. Si velit eos qui enumerantur etiam post Mosen ad Davidem extitisse. Probet id sine dubio verum esse, nos negamus. Dicitur quidem hos fuisse reges qui regnarunt in terra Edom antequam regnaret Rex in Israel. Sed sic ad summum tantum ad Saul potuissent durasse, nam is fuit rex in Israel ante Davidem. Verum etiam vel Moses haberi potest pro Rege, uti ex Aben Ezra, *Martyr hic*, utpote qui rexit Israelem, non modo cum Ægypto egrederetur, verum & in cremo & ad mortem usque, vel dici potest Mosen narrare Idumæos hos reges ha-

pag.
108.

habuisse, antequam ad suum usque tempus ullum adhuc habuisset Israel, qui sine rege a Deo ducebatur. Si quis autem putet annis, quibus Idumæi a morte Isaac Idumæam ante Mosen occuparunt, tot Reges successive dari non potuisse, simul cum undecim subsequenter ducibus qui hic enumerantur, Resp. ex Num. 20. 14. constare Mosis tempore Reges adhuc fuisse inter Idumæos & cum ante hoc tempus Idumæi terram illam ultra ducentos annos occupaverint, quidni illo tempore potuerunt octo habuisse Reges: Contrarium quis probaverit? Quantum ad undecim duces, unde probabitur eos non fuisse undecim a Regibus constitutis gubernatores & Provinciarum præfectus, ac Regni proceres? imo illud non obscure innui videtur vers. 40. 43. ubi dicitur, *Hæc nomina ducum secundum familias suas, per loca sua, secundum nomina sua, seu per loca sua de nominibus suis.* Et iterum. *Hic fuerunt Duces Idumæorum secundum habitationes suas in Regione possessionis suæ.* Unde manifeste patet Ducum nomine intelligi partitionem variarum habitationum in Idumæa, quam etiam sub Regibus contigisse, plane nihil repugnat. Atque ita hic nihil quod Mosis tempora non antecesserit, nec ullo modo necessarium confugere vel ad prædictionem Propheticam, uti Paræus hic; aut ad substitutionem ab alio factam, ut alii ibid. Nota Junium hic velle posteriores duces, Reges præcessisse, quod minus probabile. Martyr & Rivetus nobiscum stant. Tandem etiam absurdum est, Anonymo *terminum regum Idumæorum constitui ad cladem Davidis* 2. Sam. 8. 14. cum & 2. Reg. 3. 9. fiat mentio Regis Edom quamvis tributarii, & tempore Joram proprium dicantur liberum constituisse Regem 2. Reg. 8. 20. postquam discesserunt a Juda. Confer & Jerem. 27. 3. ubi etiam Regis Edom mentio fit. Hactenus itaque nihil proferre potuit, unde constaret, Pentateuchum non a Mose, sed ab alio, qui a Mose multis post seculis vixit, scriptum fuisse.

§. 4. Hinc deinceps conatur probare, *libros quos Moses conscripsit, alios fuisse a Pentateucho.* Aliquos alios præter hos ab eo conscriptos fuisse, nullus negabit. Sed eos vel solos a Mose conscriptos fuisse, vel ad canonem pertinere, probandum esset. Magna ex parte etiam eos in Pentateucho contineri dubio caret, & ad minimum examen cuique potest patere. Quis fuerit *liber in quo Moses ex mandato Dei Exod. 17. 14. conscripsit bellum contra Hameleck,* an ipse hic liber legis, ut ait Rivetus hic, an vero liber huic singulariter destinatus, an vero *liber bellorum Domini* de quo Num. 21. 12. parum ad nos, nisi probetur eum ad canonem necessarium esse, vel pertinuisse. Similiter quis fuerit ille *Liber Pacti, seu fæderis* de quo Exod. 24. 4. 7. an singularis codex, & an non plura comprehenderit, quam quæ narrantur ex vers. 22. Cap. 20. Exod. usque ad Cap. 24. ejusdem libri, quod tamen non videtur, si conferatur finis Cap. 19. & initium Cap. 20. Exod. ut & Deut. 4. 13. 14. nihil ad

A a

nos,

nos. Nihil enim repugnat Mosen eum totum Pentateucho inseruisse. Concedimus etiam Mosen undecimo mense anni quadragesimi ab exitu ex Ægypto, instituisse repetitionem legis coram Israelitis iam de novo natis, & qui prioribus non adfuerant, eamque explicasse, & conscripsisse breviter librum qui contineret præcipua eorum, quæ iam tribus antecedentibus tradiderat, aliis & clarioribus verbis, & brevius, & quasi a jamjam morituro explicata & commendata; qui liber idcirco tum Deuteronomium, tum *Liber legis* dictus fuit, quasi foret totius legis compendium, de quo Deut. 1. 5. & 29. 14. & 31. 9. Sed hunc existimamus ultimum Pentateuchi esse. Quod, autem non habeamus ei adscriptum illud *pactum Josue* de quo *Jos.* 24. 25. 26. dicitur *Josuam id scripsisse in Libro legis Dei*, inde contigisse censemus, quod Author Libri Josuæ, sive is ipse Josua fuerit, sive quis alius, conscripturus pleniorum Josuæ Historiam, illud ei inseruerit, prout libro legis Dei a Josua fuerat adscriptum. Et sic nihil hic omissum. Quamvis itaque hic concederemus concludi posse *Librum legis quem Moses conscripsit, non fuisse Pentateuchon, sed alium quem auctor Pentateuchi suo operi ordine inseruit*, hinc tamen nullo modo sequitur, quod concludendum erat, *Mosen non esse Authorem Pentateuchi*, & eum ipsum hunc librum Pentateucho non inseruisse. Nec ex Deut. 31. 10. 11. ubi narratur Mosen hunc librum legis sacerdotibus tradidisse, & jussisse, ut certo tempore omni populo prælegerent, ullo modo concludi potest, *hunc librum una concione ita perlegi potuisse, ut ab omnibus intelligeretur*, nisi nomen concionis fumatur pro conventu qui singulis septem annis per aliquot dies solebat durare, ad minimum per septem. Sed specialius addantur ritus & modus hujus lectionis libri legis. Quo satis potuit absolvi, vel Pentateuchus, vel præcipuæ quædam ejus partes, vel liber Deuteronomii. *Mosen etiam tantum hanc legis repetitionem seu Secundi pacti librum*, ut ait Anonymus. ex Deut. 29. 14. 15. *servandum tradidisse*, & non totum illud, cujus hic facta fuit repetitio, volumen, nullo modo hic patet. Quod autem addit, *Mosen alios præter jam ab eo dictos libros conscripsisse non constare*, falsum est, ut patet ex omnibus Scripturæ locis, quibus nomine legis a Mose traditæ alia exprimentur & significantur, quam in illis ab Anonymo assignatis Libris continentur, quæ tamen habentur in Pentateucho. 2. Chron. 25. 4. Nehem. 8. 2. & 10. 36. & 9. 3. sed præcipue Matt. 11. 13. & 12. 5. Luc. 2. 22. 23. 24. & 10. 16. & 24. 44. Matt. 5. 17. & 8. 4. Luc. 24. 27. Joh. 1. 46. & 5. 45. 46. 47. Act. 15. 21. & 21. 21. & 26. 22. 2. Cor. 3. 13. 14. 15. Ezræ 6. 18. Nehem: 13. 1. Præterea adfunt omnia quæ in ullo libro requiri possunt, ut habeatur pro hujus aut illius auctoris libro, inscriptio, acceptio pro tali, & omnis generis circumstantiæ. Nam quid ex ipso libro proferri posset unde constaret ejus auctor, nam sive ipse

p. 107.

p. 110.

ipse id testetur, nullo modo suffeere poterit. Hæc de quinque libris Mosis.

§. 5. De *Libro Josuæ* similiter profert tria argumenta, quibus probet eum authenticum non esse, seu autographum. Respondemus, nos certos non esse eum a Josua scriptum esse, sed tamen alicujus Prophetæ, Samuelis, vel alterius autographum censemus, idque per traditionem antiquam constare sufficienter putamus, cum tamdiu in canone receptus fuerit, & in ecclesia lectus & citatus in N. T. Act. 7. 45. & 13. 19. Hebr. 13. 5. Hinc facile contingere potuit in eo quædam contineri, quæ ab ipso Josua conscribi non potuerunt, ut quod obierit & quæ mortem sunt secuta ut Jos. 24. 31. &c. Cap. 8. vers. ult. tamen & Cap. 11. 15. non tam dicitur quod nihil omiserit quæ Moses præceperat, quam quod omnia prælegerit, & peregerit ea quæ occupationem terræ spectant, minime vero quod totam legem servaverit, quamvis & hoc præceperit Deus Cap. 1. Jos. 16. 10. ex phrasi in hunc usque diem quidem concludi potest, authorem hujus libri Salomone priorem esse, cum 1. Reg. 9. 16. dicatur eo tempore deletos Canaanitas hujus civitatis: sed non quod Samuele posterior debeat fuisse, quem existimamus hujus librum auctorem esse. Quod idem respondendum ad Judic. 1. 21. 26. Ubi est eadem Phrasis in hunc usque diem, ut & ad Jos. 15. 13. 63. quod patebit Coll. Jud. 1. 8. & 2. Sam. 5. 6. Historiam quæ Jos. 22. 10. &c. late narratur vivente Josua non contigisse, male concluditur ex eo quod nomen ejus non exprimat, & tantum in genere mentio fiat filiorum Israel, nam in initio capitis exprimitur usque ad vers 8. sæpius, & omnes Historiæ circumstantiæ docent id contigisse immediate post dimissionem duarum tribuum & dimidiæ. Similiter ex Jos. 10. 14. absurde concluditur *Librum multis post Josuam seculis scriptum* fuisse, nam nulla fit ibi temporis mentio. Quod autem conjicit *Josuam, si quem librum scripserit*, scripsisse *Librum Justorum* de quo Cap. 10. 13. non nisi fundamento & certitudine destituta conjectura est. Nam nec prostat ille liber, nec ejus auctor agnoscitur: secundo ejus mentio fit 2 Sam. 1. 18. Conjiciunt viri docti fuisse librum Forensium Annalium, sive actorum publicorum, scriptum, non ad Religionis auctoritatem, sed rerum politicarum cognitionem. Saltem Josuam ejus auctorem esse nullo modo certum est. Appositam de hoc libro, rejectis Judæorum, sententiam proponit Masius Crit. t. 2. P. 1706. ubi etiam de aliis deperditis accurate. Josuam etiam sui libri auctorem negat.

§. 6. *Judicum librum, non a Judicibus, sed a Samuele conscriptum* fuisse, communis est sententia, nec ullus dubitare potest, unum ejus auctorem fuisse, qui modo legerit Cap. 2. 16. 17. &c. in Novo T. adducitur Act. 13. 20. Quod autem Anonymus inde quod Jud. 17. 6. & 18. 1. & 21. 25. dicatur illis temporibus nullus erat Rex in Israel, concludat, eum scriptum fuisse, postquam imperium reges obtinuerant, absurdum est, ut patebit ex ejusdem

versus sequenti membro, quod manifeste patefacit regem significare judicem & ejus defectum anarchiam. Præterquam quod etiam ante tempus illud Abimelech rex fuerit, & hæc Anarchia videtur fuisse ante Othnielem & ita etiam ante Abimelechum Cap. 9. vers 6. Videtur enim his temporibus omiſſa creatio Synedriorum, quemadmodum & ante Josaphati tempora, 2. Chron. 19. 5. ita ut ubi tales extra ordinem viros Deus non excivit, erat dissolutum Rei Publ. Corpus, nec quicquam in commune agebatur, Tribus singulæ suas res suo periculo ac commodo agebant, nisi si quæ ex usu temporum foedus inter se fecerant. Qualis etiam fuit Græciæ status Concilio Achaico Romanorum artibus dissoluto, & Galliæ ante Cæsaris tempora, & Germaniæ, & Britanniæ postea, vide Gro-tium Crit. t. 2. p. 1993. Varias sententias, sed omnes incertas de hujus Judicium libri auctore refert Martyr ad illum pag. 3.

§. 7. *Samuelis libros, ab ipso Samuele conscriptos esse, non certo constare fatemur.* Quod autem ex 1. Sam. 9. 9. concludat Anonymus eum multis post *Samuelem seculis* conscriptum fuisse, non minus *incertum* existimo: nam tantum videtur assignare voluisse Scriptor antiquitatem vocis *Videntis*, quod & tunc usitatum erat, & qui jam etiam dicebatur Propheta: Videtur tamen ex 1. Chron. 29. 29. res gestas sub Heli, Samuele, & Saule, usque ad obitum Samuelis, ab ipso Samuele conscriptas fuisse. Gestas vero ab obitu Samuelis ad obitum Davidis a Nathane Propheta & Gade. Hebræi volunt Jeremiam esse Scriptorem & horum & Regum librorum. Ravanell. p. 958. Sed incerta sunt omnia. Quicquid sit, citantur hi libri & probantur in N. T. Matt. 4. 10. & 12. 13. Marc. 2. 25. Luc. 6. 3. Act. 13. 21. Rom. 15. 9. Hebr. 1. 5. & c.

§. 8. *Regum libros collectos esse a quodam, sive Jeremia, sive Ezra, incertum esse, facile conceditur, nam non tantum ex 1. Chron. 12. 15. & 13. 22. & 2. Chron. 20. 34. & ex Josepho Lib. 1. contra Appionem & Ravanell. p. 75. t. 2. patet a singulis Prophetis conscripta fuisse, quæ gerebantur tempore vitæ suæ: sed etiam ex 2. Chron. 26. 22. & 2. Reg. cap. 18. 19. 20. coll. Esa. 36. 37. 38. 39. & 2. Reg. 24. in fine & toto Cap. 25. Coll. cum Jerm. 39. ad 52. manifeste patet Esaiam & Jeremiam scripsisse ea quæ continentur dictis capitibus, utpote gesta eorum temporibus. Ex Chronicis Regum Judæ & Israelis de quibus vide Rav. t. 2. p. 75. & t. 1. p. 439. multa his superaddita fuisse, satis verisimile ex 1. Reg. 14. 19. 29. Citatur in N. T. prior regum Rom. 11. 2. Act. 2. 29. & 13. 36.*

§. 9. *Ex his omnibus Anonymo non sufficit conclusisse, omnes hos libros esse apographa, sed ex eorum connexionem & argumento conatur adstruere, omnes ab uno eodemque Historico scriptos fuisse, qui Judæorum antiquitates ab eorum prima origine usque ad primam urbis vastationem scribere voluit. Sic enim, inquit, simulac Mosis vitam narrare desinit, ad Historiam Josuæ transit,*

fit, *Et contigit postquam, &c.* Cui cum Munstero, Vatablo & Paræo non respondebo tantum, quod Josua, vel alius idem Scriptor, qui ultima Mosis tradidit, etiam hunc scribens librum, talem fecerit merito connexionem, verum præcipue, quod, uti Masius notat, Hebræi id suo quodam loquendi modo faciant. Unde Symmachus ea convertit his verbis *Μετα ἃ τὸ πλεονεκτικὸν Μωυση* pag. 112. *δὲ λέγει, εἰπε Κούρι* &c. quem sequuti sunt alii Viri doctissimi interpretes Belgæ. Quod idem respondemus ad similes transitiones immediate sequentium librorum. An autem *liber Ruth* tantum sit appendix libri *Judicum*, parum profecto ad rem facit. De ejus auctore vide Drusium ad Serrarium. Quod etiam omnium prædictorum *librorum argumentum in unicum certum Scopum tendat*, concludit quidem omnes uno & eodem spiritu ductos fuisse, minime vero, ab unico homine scriptos; quidni enim plures in eundem finem tendere & duci potuerunt.

§. 10. Nullo ergo fundamento nititur quod concludit, *eos omnes ab uno solo Historico scriptos fuisse.* Quisnam autem is fuerit, se non ita evidenter ostendere posse fatetur; *Suspicitur* tamen ipsum *Hesdram* fuisse; & suas conjecturas colligens, hanc præmittit, *quod, cum Historicus, quem unicum tantum esse falso probatum supponit, producat Historiam ad Joachimi libertatem, & addat ipsum Regis mensæ accubuisse tota ejus vita, sive Joachimi, sive filii Nebucadnesaris, sequatur, eum ante Hesdram non fuisse.* Cui reponimus id hinc tantum concludi posse de hoc regum libro, quem aliqui scriptum censent a *Jeremia*, qui ad hoc tempus non vixit, vide *Torniell. Annal. t. 2. p. 232.* minime vero de cæteris. Præcipue cum iam demonstraverimus, quam debili fundamento nitatur illud, quod unicus tantum fuerit omnium Scriptor. Quod autem hic ambiguum videatur, an tota vita *Joachimi*, an vero *Evilmerodachi* jugiter coram rege esitaverit, parum ad rem facit. Cum hic propter iniquitates & libidines insidias passus, a marito sororis suæ *Neriglifforo* peremptus sit, cum paulo plus quam duobus regnasset annis; ut docet *Berosus* in 3. *Rerum Chaldaic: libro* a *Josepho* citat: *Lib. 1. contra App. circa quod idem tempus Jechoniam quoque 25 annos natum, vita functum fuisse admodum verisimile est.* *Evilmerodacho* enim successit ejus interfecto & regnavit per quatuor annos. Vide *Ufferi Annal. t. 1. p. 138.* Confer hic *Torniellum Annal. anni 3610. t. 2. p. 233.* ubi de *Esræ* nativitate, ortu &c. Huic addit secundam conjecturam scil. *quod, cum Scriptura de nullo, qui tum floruit nisi de solo Hesra testetur, Ezræ 7. 13. 10. præter Ezram nullum suspicari possit fuisse qui hos libros scripserit.* Verum hæc ratio negativo tantum nititur fundamento; non narratur, ergo non fuit. Præterea falso nititur supposito, scil. unum fuisse; eumque in *Scripturis* indicari debuisse. Quare nil concludit. Quod autem *Nebem. 8. 9.* dicitur, quidem probat, *Ezram* adhibuisse studium

ad legem adornate, ut facile intelligeretur, prælegendam & explicandam, nullo modo vero, ad eam *adornandam*, id est, adornate conscribendam, ut hic ab Anonymo probandum erat, nam cum legeretur, hic Scriptura præsupponitur. Difficultates abstulisse videtur. Sed an id fecerit, inferendo quædam, uti apud Torriell. supra, nullo modo constat. Quemadmodum etiam tertia conjectura non constat, *Hunc librum legis Dei ab Ezra lectum, librum Deuteronomii fuisse*, nullum enim ejus fundamentum est. Quod autem in *Deuteronomii libro varia per parvèthesin ad pleniorè explanationem inserantur*, negari non potest: sed id ab Ezra factum, probandum erat, locis ab Aben Ezra prolatis respondimus supra ad pag. 105. 106. & demonstravimus iis nil contineri quod a Mose scribi non potuerit. Similis notæ duas hic superaddit Anonymus, de quibus idem demonstrare facillimum est. Nam quidni *Deut. 2. 12.* Moses potuit dicere, *sicut Israel fecit in terra suæ hæreditatis, quam Deus ipsi dedit*, cum jam superassent Mosis tempore Sihon & Og, eorumque terras occupaverant. Nec ulla ratio cogit fateri non ipsum Mosen inseruisse quæ habentur *Deut. 10. 6. 7. &c.* Imo cum ubique scil. vers. 5. & 10. in prima persona loquatur auctor, apertum videtur, hæc ab ipso Mose tradita fuisse. Conferantur quæ Drusius & Grotius ad hunc locum. Eum de Mose explicat etiam Junius. *De Præfatione Deuteronomii, & locis quæ de Mose in tertia persona loquuntur* supra diximus ad pag. 105. 107. Quod autem addit, *præter hæc alia multa, quæ jam a nobis dignosci nequeunt, sine dubio, ut facilius ab Hominibus sui ævi perciperentur, adjecta, vel aliis verbis expressa fuisse*, nos multo minori cum dubio negamus, nam nullo modo probabile virum illum Sanctum, sua divinis inseruisse, nisi vel certo cognosceret corrupta fuisse, vel detorta. Explicasse non negamus, sed aliud est explicare, aliud addere & mutare, vel sua injicere. *Discrepantia Decalogi Deuteronomii cum Decalogo Exodi*, nil huc facit. Nam hic scopus etiam Mosis in Deuteronomio est legem clarius & brevius proponere. Eiusdem certitudinis est quarta conjectura, scil. *Hunc librum omnium quos scripsit Hezra primum fuisse*: nam non minus priores, quam hic Deuteronomii. continent leges Patriæ. Nec potuit anterioribus annecti, cum sit eorum repetitio, non continuatio. Cætera vero quæ addit de cæteris libris ab Ezra conscriptis apertissima figmenta fundamento destituta. Notate quomodo hic Homo sub prætextu auferendi præjudicia, non nisi solas conjecturas substituat, & statuens hæc omnia ad verum intellectum Scripturæ necessario certo cognosci, aperte fateatur, ex Scriptura nihil certo cognosci posse, forte præter pauca natura etiam vulgo nota de rebus & officiis agendis; non tam ex Scriptura, quam natura certa cognoscendis. Et hic unicus ejus scopus est in hoc capite, Omnem scil. certitudinem Scripturæ evertere. Ad quem ulterius tendit in capite sequente.

PAG.
114.

CAPUT

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

De iisdem Libris alia inquiruntur, nempe, An Ezras iis ultimam manum imposuerit? & deinde, Vtrum Notæ marginales, quæ in Hebræis Codicibus reperiuntur, variæ fuerint lectiones.

§. I. **D**isquisitionem de auctore librorum Scripturæ ad eorum intellectum Anonym. cap. 9. pag. 115. multum prodesse, nullus cum ratione negaverit, quamvis ad salutem intellectum tamen absolute necessarium non existimemus. Et quantum profuerit ad intelligenda loca jam objecta, satis late visum fuit. *Verum inquit, præter Scriptorem alia animadvertenda in ipsis libris supersunt, conjecturas incertas scilicet faciendo ut supra, quæ communis superstitio vulgaris, sic denominat Virorum Doctorum sententias, suis multo probabiliores & certiores, deprehendere non sinit. Videamus quid sit. Præcipuum est, quod Hezras, quem, incerta plane conjectura, contra probabilissimas rationes pro singulorum librorum aliis auctoribus, prædictorum librorum auctorem dicit, narrationibus in hisce libris contentis ultimam manum non imposuit, nec aliud fecit, quam Historias ex diversis Scriptoris colligere, & quandoque non nisi simpliciter describere, atque eas nondum examinatas neque ordinatas posteris reliquit.* Notate quis animus sit hujus hominis erga Scripturam sacram. Non sufficebat ejus auctores, sine quibus eas intelligi posse, quamvis absurde, negaverat, incertos reddidisse, & alium per incertam & præjudicatam conjecturam substituisse, Ezram: Verum jam etiam, ut ad impietatem & profanitatem promovendam nihil desit, ex meris conjecturis asserit eum hanc non tantum collegisse & descripsisse, sed etiam nondum examinatas & ordinatas, id est, negligentur traditas, & sine discrimine, malas bonis permistas, reliquisse. Quasi Viro Sancto, plane indifferens fuisset quænam Ecclesiæ traderet pro divinis, certane, an incerta: cohærentia, an dissolutas scopas: ordinata, an confusa. Quasi in Ecclesia omnia tanquam divina potuerint proponi; quam incerta forent & inordinata. Quasi ipse solus, ante sapientes omnes qui post summos labores Scripturas pro certis & optime ordinatis habuerunt, imo ante ipsum Ezram, qui eas uti tales in Ecclesia prælegit & docuit, Scripturarum certitudinem & ordinem examinasset. Unicum videbat nobis patere effugium adversus ejus objectiones, & pro Scripturæ dignitate, si scilicet diceremus Ezram id divino instinctu, & uti Prophetam præstitisse: sed nullum Scripturæ relinquendum erat effugiendi spatium; omnino subvertenda, tollenda, delenda. Verum

Verum attendamus quibus utatur armis, ad hanc arcem expugnandam, & præcludendam hanc defensionis viam.

§. 2. *Historia Hiskia*, inquit, ex 2. Reg. 18. 17. *descripta est ex relatione Esaia*, prout ipsa reperta est in *Chronicis Regum Judæ* ut patet 2. Chron. 32. 32. Quid tum postea. Supra id jam modo diximus, singulos Prophetas Historias sui temporis scripsisse, & ex iis Scripturam constare. Quod autem hæc Historia, vel latius vel in paucis alio quodam modo narretur Esa. 36. Capp. 37. 38. 39. 40. nihil est, si modo non pugnantia tradantur, nam auctor librorum regum, eam Historiam narravit magis succincte, & in *Chronicis Lib. 2. Cap. 32. 22.* dicitur quod & in libris regum Judæ & Israel contineantur quæ Hiskias egit, & in Prophetia Esaia. Quod utrumque verissimum. Verum hic nihil occurrit non examinatum, aut non ordinatum. Idem dicendum est de *Historia obsidionis Hierosolymæ sub Zedekia*, quæ habetur 2. Reg. 25. & *Jeremie* 39. & 40. Nec aliud respondendum ad *Historiam de Davide* traditam 2. Sam. 7. tum 1. Chron. 17. Ut & idem applicandum *Genealogie Regum Idumææ*, quæ habetur Gen. 36. 30. & 1. Chron. 1. 43. Nec ulla ratione constat, authorem Chronicorum, hæc ex Mose, vel ut putat Anonymus ex Ezra, non assumpsisse, ita ut figmentum sit, cum asserit *constare hæc ex aliis Historicis assumpta fuisse*. Nam initio sequentis capituli censet hos libros longe post Ezram scriptos fuisse. Verum cum non habeamus ipsos *Historicos*; unde *desumptæ fuerunt Historiæ*, id nobis unice restat, ut ipsas *Historias examinemus*. Nempe earum ordinem & connexionem, variam repetitionem, & denique in annorum computatione discrepantiam.

§. 3. Primo proponit *Historiam Judæ & Tamar*, cujus Gen. 38. hoc modo initium fit, *Contigit autem in illo tempore, ut Judas a suis fratribus discederet*. Unde concludit, quod, cum id tempus referri non possit ad illud quod in Cap. 37. præcedit immediate, necessario hoc sit referendum ad aliud tempus de quo immediate in alio libro agebatur: & quod proinde Hezras hanc *Historiam simpliciter descripserit*, eumque nondum examinatum reliquis inseruerit. Verum toto cælo aberrat, ut unicuique, spero, manifestissimum fiet. Versatur enim hic Moses in enarranda Historia Jacobi, jam inde a Cap. 28. quare Cap. 37. 2. hæc dicuntur esse quæ contigerunt Jacobo. Recensentur autem in ea Historia plurimæ difficultates & calamitates quæ Jacobo in familia sua contigerunt, quarum non infima est, quæ hoc Cap. 38. proponitur, quarum respectu Gen. 47. 9. dicit malos & paucos fuisse dies annorum suorum. Primum narratur stuprum unicæ filia Jacobi, de quo Cap. 34. quod etiam primum fuit, quo Jacobi fidem & patientiam explorare voluit Deus & confirmare. Huic eodem capite additur annexum & immediate consecutum illud detestabile crimen Simeonis & Levi, Sichemitarum iniquissima devastatio. Deinde maximus natu

par.
116.

natu filius, Ruben, incestum committit pudendum, de quo vide Gen. 49. 3. 4. & 1. Chron. 5. 1. 2. Tandem narratur Cap. 37. venditio Josephi. Quibus omnibus ultimo loco superadditur Cap. 38. incestus concubitus Judæ, tum quod priora crimina hoc ultimum per annos aliquot præcesserint, tum quod eorum vel plures vel omnes filii Jacobi, vel Juda majores, rei fuerint, tum quod hujus Historia se extendat ad ipsam migrationem in Ægyptum, immediate narrandam & secutam. Ut autem hoc Judæ crimen distincte constaret (utpote maximæ utilitatis in Ecclesia Dei, tum quia patefacit primam originem familiæ Judæ quæ inter tribus alias dignitate & potentia regia tandem excelluit, & ex qua David aliique reges, & ipse Christus prodiit; tum quia deprimat Judæorum fastum & gloriationem de sui generis nobilitate, quam Moses hic ostendit fuisse cœdissimam, ita ut mentiantur Joh. 8. 41. & Historiam hanc abnegare studeant; tum quia docet quomodo Christus secundum carnem ex suis majoribus nihil habuerit dignitatis, sed tantum dedecus; tum quia non obscure significat Christum, qui ex Patre Judæo & Matre gentili genus ducere voluit, non Judæorum tantum, sed & gentium servatorem fieri voluisse) primo repeti, & ex superioribus temporibus addi debuit, primum conjugium Judæ, à quo cum principio hujus capituli hoc crimen narrari cœpit, cum diceretur, *contigit autem in illo tempore, &c.* Quare per *illud tempus* non tam tempus venditionis Josephi, quam reditus ex Mesopotamia & in Succoth introitus Jacobi & inde in terram Canaan, ubi ei hæc omnia ita contigerunt, ut incestus Judæ, qui quidem initio introitus in Succoth uxorem duxerat, ultimum fuerit, quo filii Jacobi, duobus tantum exceptis, uti postea ex duodecim speculatoribus præter duos omnes murmurasse legimus, & sub Jeroboami defectione duas tantum tribus templo adhæsisse memoratum fuit, commaculati fuerunt. Ita ut hoc crimen, sive ordinem antecedentium Historiarum, sive rationem temporis aspexeris, accuratissime suo ordine & loco narretur à Mose. Quamvis ut cognoscatur ex anterioribus repeti debuerit Judæ conjugium, sine quo nullus potuisset narrari ejus incestus. Et consequenter hic nihil occurrit, quod hanc Historiam non examinatam & simpliciter aliunde descriptam arguat. Nam omnia undique quadrant accuratissime.

§. 4. Hoc idem demonstrari potest circa totam *Josephi & Jacobi Historiam*, quam omnem dicit ex *diversis Historicis fuisse decerptam & descriptam*, quod adeo parum sibi constare videatur. Sed examinemus. Gen. 47. 9. narratur *Jacobum 130. habuisse annos cum salutaret Pharaonem in Ægypto, unde sequitur quod 84. annorum fuerit cum Leam uxorem duceret*, quod concedimus, nec quicquam absurditatis continet. Ultimus inter suos conjugium iniisse videtur, frater enim Esau per 37. annos prius duxerat uxorem, agens vitæ annum 40. Gen. 26. 34. 35. Et hoc tamen non

Bb

obstan-

pag.
117.

obstante Jacobus copiosissimos præ omnibus habuit posteros & naturæ ad generationem aptos, ut & fortissimos animo & corpore, ut patet Gen: 38. 1. & 24. 25. Voluit sic Deus suam patere providentiam & curam circa propagationem generis humani & suorum inter illos. Huic quidam applicant illud Gen. 29. 21. quasi ibi Rachelem uxorem sibi dandam postularët, eo argumento quod completi essent dies ipsius, id est, uxori maturus esset plus satis, ut interpretatur Tremellius. apud Usserum Annal. t. 1. p. 13. quamvis mallems ibi intelligi dies contractus initi cum Labane. Sed major videtur restare difficultas, hinc enim, inquit, reperietur *Dina vix septem fuisse annorum cum à Sechemo vim passa est, Simeon autem & Levi vix 12 & 11, cum totam illam civitatem deprædatis sunt.* Verum plane aberrat. Ut autem hæc distincte percipiantur, notandum, quod quamvis in Scriptura natiuitates filiorum Jacobi, suo ordine recenseantur, non tamen explicite distinguatur, assigneturve annus, quo singuli nati fuerunt. Omnes tamen, excepto Beniamino, natos fuisse, in secundo annorum septennio suæ servitutis Labanicæ, inde patet, quod Gen. 30. 24. post omnes alios natus legatur Josephus, quo nato ibidem Jacob à Labane, tanquam jam præteritis 14. annis servitutis, dicitur petiisse licentiam redeundi in terram suam Canaan; quo ipso tempore tamen novum legitur eos iniisse contractum, qui per alios sex annos duravit, ut patet Gen. 31. 38. per quos cum omnibus suis adhuc permanfit apud Socerum in Mesopotamia. In hoc autem prædicto septennio traditur Leam Septies peperisse. Sex filios, & filiam unicam, quam ultimo peperisse dicitur Gen. 30. 21. ita ut hæc si singulis assignetur sufficiens gestationis tempus, nata fuisse non poterit, quam circa finem illius septennii, id est, vitæ Jacobi 91. Simeon vero & Levi secundo & tertio loco nati recenseantur Gen. 29. 33. 34. quare eorum natiuitas incidisse potuit prædicti septennii anno secundo, qui vitæ Jacobi 86. & tertio, qui Jacobi 87. Atque adeo septimum annum agebat Dina, Simeon & Levi decimum & undecimum cum Jacob Mesopotamiam relinqueret, & ipse Jacobus 98. Primo autem petiit montes Gileaditicos Gen. 31. 21. ubi post septem dies eum assequitur Laban Gen. 31. 23. inde pervenit ad Mahanaim Gen. 32. 2. unde procedens per flumen Jabboc occurrit fratri Esau Gen. 33. 1. à quo discedens tendit in Succoth Gen. 33. 17. & tandem pervenit Sichemum, ubi Dinæ stuprum contigisse legitur Gen. 34. 1. 2. Verum cum in Scriptura nullibi exprimatur quantum temporis consumptum fuerit tum hisce itineribus lente instituendis secundum Gen. 33. 13. 14. tum singulis locis quietis; tum etiam in terra Canaan Sichemi, antequam hæc Dinæ contigerint, nullum fundamentum est, unde concludatur, hæc in tanta Dinæ Simeonis & Levi juventute contigisse. Narrantur quidem post invicem tanquam eo ordine ad Historiam Jacobi spectantia, sed nullo modo tam breve tem-

temporis spatium exprimitur. Imo & textus & rerum circumstantiæ plurium octo vel decem ad minimum annorum interstitium non tantum admittunt, sed & assignare videntur. Gen. 33. 17. enim narratur, quod in Succoth sibi ædificaverit Domum, & pecoribus tuguria vel casae, certum signum diutioris commorationis ibidem, nam antea simile quid fecisse non legitur. Gen. 31. 25. tabernacula fixisse dicitur in monte; & Gen. 32. 21. pernoctasse dicitur in turma. Præterea satis constat ex Gen. 26. 16. 23. in Bersaba circa domum Isaaci, ali non potuisse tot tantosque greges, ac Isaac & Jacob possidebant, quare patrem adire cum tota sua familia non potuit nisi postea in Hebron Gen. 35. 27. Isaaco eo migrante, ut in filii præsentia vitam finiret, uti post aliquot annos ibidem contigisse videmus Gen. 35. 29. Dicitur quidem Gen. 34. 1. egressa Dina ut videret mulieres illius Regionis: sed inde evinci non potest id contigisse, simulac Sichemi, ubi pater jam sibi partem terræ emerat, cui inhabitabat, & aram cultui divino erexerat, pervenerunt: sed potius quod forte post aliquot annorum commorationem, à parentibus ab illis populis retenta, jam maturescens (uti filios Jacobi ceteris citius maturuisse corpore & animo supra notatum) & protervior, ac superbior, flagrans desiderio videndi comptum & ornatum illarum mulierum, occurrente forte quodam Sichemitarum festo, de quo vide Joseph: Ant. Lib. 1. Cap. 19. insciis & invitis parentibus Sichemum tenderit meræ curiositatis ergo, ubi visa, concupita, rapta & violata fuit. Quare nos multo probabilius (quid ni enim opponeremus nostram probabilitatem Anonymi probabilitati, qui non nisi conjecturis pugnat) statuimus Dinam jam post elapsos à relicta Mesopotamia annos ad minimum octo, superato anno 14. quintum & decimum non vero septimum tantum ætatis annum egisse cum stupraretur & violaretur, & fratres ejus 19 & 20 annum cum Sichemum depopulati fuerunt; quod plane nihil absurditatis involvit in calculo, nec in ipsa re, cum hi sint anni pubertatis, taceo immature pubescente virgine, & ad sunt his annis in viris robustioribus maximi fortitudinis impetus, quamvis imprudentius sæpe directi.

§. 5. Quod his annectit argumentum, generale scil. *in quinque Pentateuchi libris omnia, præcepta scil. & Historias, promiscue sine ordine narrari, neque rationem temporum haberi, & unam eandemque Historiam sæpe, & aliquando diversimode repeti, tanquam vagam, incertum, & idcirco inefficax præteribimus; demonstranda fuissent hæc, & responsum fuisset, dolosus hæret in vagis & generalibus, ita ut hinc inepte concludat omnia promiscue collecta & coacervata fuisse, contrarium demonstrari potest, & à multis viris doctis demonstratum fuit; quid hic fieri posset, patet ex supra positis nostris responsionibus ad objectiones ab Anonymo factas, vel potius collectas, nihil enim novi habet.*

§. 6. Ut autem Idem possit asserere, *de septem libris Pentateuchum im-*

diate sequentibus, aliquot exempla profert, ut *Jud. 26. dicit novum Historicum adferri, qui res à Josua gestas etiam scripserat, ejusque verba simpliciter describi, quia scilicet superioribus annecti non possunt quæ hic de ipso Josua narrare incipit.* Verum plane aberrat; contrarium patebit cuique sine præjudicio legenti. Nam contra, hæc inseruntur ut sequentia cum superioribus magis connecterentur; uti etiam fit. Postquam enim in fine libri Josuæ, mors ejus narrata fuerat, & sepultura; ac initio hujus libri Judicum narrare propositum erat, quæ post obitum Josuæ contigerant, sub Judicibus, id fieri non potuit nisi indicaretur occasio Judices constituendi. Ea vero est id quod cap. 2. 6. conscribitur, ubi dicitur, quod populus, vivente Josua cum senioribus eum secutis, Deum colere, ejusque mandata servare non destiterit, sed iis mortuis, aliam surrexisse progeniem, quæ nec Deum, nec ejus opera agnoscebat, & ad idololatriam Baaliticam deficiebat, quare Deus eam in hostium manus sæpe tradebat, eosque inter ipsos semper superesse fecerit, instar aculei pungentis: Et hac occasione ei dedisse Judices qui singulis vicibus eos ab hostibus liberarent & conservarent, atque ita proceditur ad ea quæ sub iis Judicibus contigerunt. Quid jam hic apparet non ordinatum, non connexum, aut simpliciter aliunde descriptum, ut vult Anonymus. In secundo quod profert exemplo idem patebit. *1 Sam. 17. 18. capp. ex alio Historico desumpta dicit, quia ibidem alia redditur causa, cur David aulam Saulis frequentare cæpit quam ejusdem Lib. Cap. 16.* Sed qualis illa est consequentia? nulla scilicet: nam vel, ut quidam, inter quos Martyr & Torriellus p. 424. 429. hic, bis duabus de causis illis, ad aulam accessisse potuit, ita ut in cap. 16. narretur causa primi accessus, qui potuit contigisse in fine ejusdem anni quo eum unxit Samuel, *1 Sam. 16.* qui erat ætatis ejus circiter decimus quintus aut circa: huic occasionem præbente famulo Saulis Davidem describente, *1 Sam. 16. 13. 18.* post quem eum domum remisisse potuit, sive ad patris instantias, sive ob juventutem primam, *1 Sam. 17. 12. 15.* Et Cap. 17. narretur causa secundi accessus qua potuit post aliquot annos ad exercitum redire & se offerre ad pugnam propter maximam per ætatem mutationem Saulo & Abnero ignotus, nam illis annis maxima contingere solet mutatio hominis. Vel, ut alii inter quos interpretes Belgæ, in cap. 16. explicatur causa, quæ præbuit occasionem vocationis ad aulam, in 16. cap. narratæ, ita ut ex illa pugna à Sauli Famulo fuerit commendatus ad Musicam *1 Sam. 16. 18.* Et neutro modo hinc inferri potest hæc inconsiderate ex alio Historico desumpta fuisse, ut ait Anonymus. Eiusdem notæ est & *tertium exemplum ex Cap. 25. & 24. ejusdem primi libri Samuelis*, sed cum ipse Anonymus id tantum pro suspitione & conjectura habeat, non est quod id examinemus aut deducamus, utpote probe conscii quam firma sint quæ pro certis habet, cum hæc adhuc tantum conjectu-

jecturas dicat. Hoc itaque cum ipse *missum faciat*; & nos cum illo.

§. 7. Pergit ad examinandam computationem annorum 1 Reg. 6. 1. 2, &c. ubi Salomon templum ædificasse dicitur anno 480 ab exitu Ægypti; at inquit, ex Historiis ipsis longe majorem numerum concludimus. Sed si calculum recte iniisset, procul dubio verum numerum invenisset. Jam autem pro arbitrio addit & omittit, atque ita non parvam sibi facit confusionem quam postea Scripturæ imputat. Potuisset enim, vel quæ plurimorum est sententia, sub Judicum annis comprehendendo interregnum, servitutum & captivitatum annos, hanc inire rationem, secundum quam Moses ab egressu ex Ægypto Israelitis præfuit annis 40. secundum Num. 14. 33. Deut. 1. 3. Josua post Moysen 17. Othniel 40. Jud. 3. 10. 11. Ehud & Samgar 80. Jud. 3. 30. Debora & Barac 40. Jud. 5. 31. Gideon 40. Jud. 8. 28. Abimelech 3. Jud. 9. 22. Thola 23. Jud. 10. 2. Jair 22. Jud. 10. 3. Jephthæ 6. Jud. 12. 6. 7. Ebzan 7. Jud. 12. 9. Elon 10. Jud. 12. 11. Abdon 8. Jud. 12. 14. Samson 20. Jud. 15. 20. Eli 40. 1 Sam. 4. 18. Samuel & Saul 40. Act. 13. 21. David 40. 2 Sam. 5. 4. Salomon ante inchoatam structuram templi 4. 1 Reg. 6. 1. Atque ita de annis Josuæ in scripturis expresse non indicatis statuere secundum id quod reliquum relinquitur in Scripturis, ei assignando scilicet 17. annos nulli in Scriptura tributos. Et de tali quam facimus comprehensione non est quod scrupulum moveat, cum non tantum comprobetur antiquissimis Hebræorum traditionibus, ut & consensu Philonis, Eusebii, aliorumque, tempora ex sacris libris computantium, verum etiam ipsa Scripturâ sacrâ, quæ Jud. 4. 3. 4. testatur Deboraham Israelitas judicasse cum essent in servitute Jabin Regis Canaan, ut & Sampsonem per annos 20 cum essent in ditione Philistæorum Jud. 15. 11. 20. & 14. 4. Vel potuisset observasse Sacram Scripturam non proposuisse tradere universi temporis mensuram, non enim Chronologiam scribere voluit, sed Politicæ Judaicæ tempora commemorare, & idcirco captivitates & anarchias veluti spatia mortua & infausta, in universalibus annorum collectionibus, in censum temporis Politici venire & idcirco in Scripturis sub illo commemorari non posse, utpote quæ illius Politicæ tempora non fuerunt, sed mors, ut & inter alias gentes usitatum esse, multis exemplis ubi non modo interregna, sed & infelicia tempora suis annalibus expunxere, comprobavit Doctiss. Isaacus Vossius Chronol. p. 235. Atque ita, si cum Josepho voluisset 26 annos adscribere Josuæ, hanc potuisset inire supputationem & facere numerorum collectionem. Ab egressu ex Ægypto ad mortem Moysi 40 anni. Sub Josua 26. Othniel præfuit 40. Ehud & Samgar 80. Debora & Barac 40. Gideon 40. Abimelech 3. Thola 23. Jair 22. Jephthe 6. Ebzan 7. Elon 10. Abdon. 8. Samson 20. Heli 40. Samuel & Saul 32. David 40. Templum strui cæptum

exacto anno Salomonis 3. & invenisset accurate 480 annos elapsos ab exitu ex Ægypto ad templi structuram; cum contra infinitæ oriantur indissolubiles difficultates, & confusiones inextricabiles si anarchiarum & captivitatum tempora Judicum temporibus superaddantur, quod indubitatum signum est Scripturam cum Anonymo hanc non iniisse rationem; cur enim ei non magis hanc distinctam, quam illam confusam annorum collectionem tribuamus. Josephus qui Historiam Judaicam scribere voluit, & idcirco expressit mensuram temporis Historici Judæorum, his annis annumerat spatia sex servitutum quæ sub Judicibus contingere, quarum summam si colligas conficies annos 111. ut servitus sub Chusane annis 8. Jud. 3. 8. sub Moabitis 18. Jud. 3. 14. sub Jabin Chanaanæis 20. Jud. 4. 3. sub Madianitis 7. Jud. 6. 1. sub Ammonitis 18. Jud. 10. 8. sub Palæstinis 40. Jud. 13. 1. hos si addideris summæ annorum Politicæ Judaicæ, in Scriptura summam expressorum, habebis annos 591. quos & Josephus, hic à Scriptura non dissentiens, tribuit eidem intervallo ab exitu ex Ægypto ad initium templi Salomonis. Atque ita & prædicta, & hæc Josephi supputatio, accuratissime convenit cum Apostolo Act. 13. 20. dicente Deum post sortitionem terræ Canaan, id est, post Josuam dedisse Israelitis Judices per annos 450, usque ad Samuelem, nam si ab annis 591. auferas Mosis 40. Josuæ 26. Saulis & Samuelis 32. Davidis 40, & tres Salomonis, accuratissime supersunt Judicum anni ad mortem Heli, quem secutus Samuel, 450. Nisi quis hos 450. annos maluerit tribuere intervallo quod intercedit Isaaci nativitatem & Judicum initium, ut ab Apostolo non quamdiu rexerint Judices, sed quando Deus eos dederit, indicetur, uti non inepte voluit de Dieu ad Act. 13. 20. Atque ita concidissent omnia quæ profert *de annis sequentibus mortem Josuæ, quibus sub Senioribus floruit, & à Kusam Rilgataem subacta fuit Hebræorum Respublica, quorum numerum magnum credit*, nam si ullo modo probare possit majorem fuisse, quam ut in antecedentium & sequentium Judicum annis comprehendi possint, meminisse debuisset, illud pro interregno habendum esse, & in totali summa ejus non haberi rationem, atque ita Scripturam totum illud *spatium Jud. 2. 7. 9. 10.* quotcunque annorum fuerit, in totali summa *silentio prætermittere*. Quod autem *ex Scriptura non constent anni Samuelis & Saulis* hic etiam adjiciendi falsum est, nam quamvis forte non dicatur hi Samuelis, hi Saulis anni sunt, quod vix fieri potuit, cum ille aliquamdiu ante hunc, & hic aliquamdiu cum illo, & etiam post illum, Israelitis præfuerit, satis multa tamen occurrunt in Scriptura quæ patefaciunt utriusque annos, si modo satis diligenter attendantur & inquirentur. Nam Act. 13. 21. expresse dicitur quod ab initio Samuelis ad finem regni Saulis fluxerint anni 40, quo rotunde exprimitur tempus quod à morte Heli ad mortem usque Saulis effluxit, omisso tantum 12 annis, quibus Samuelis filii

PAZ.
119.

filiū male rempublicam administrarunt. Ex quibus 52 Josephus tantum meminit annorum 32, quia non numeravit primum illud vicennium quo post mortem Heli fuerunt Palæstinis obnoxii. Atque si jam vel cum Josepho, Samuelis & Saulis annos numeret 32 & Josuæ concedat 26, vel cum aliis illorum annos dicat 40, quos hic Apostolus, & tanto pauciores concedat Josuæ, res eodem redibit; & numquam hic numerus compositus cum supradictis excedet numerum annorum 1 Reg. 6. 1. expressorum, scil. 480. Quantum ad 1 Sam. 13. 1. *quem locum corruptum esse & truncatum non dubitat*; si recte inspiciatur, contrarium patebit. Nam cum auctor illius libri, ut ex plurimis circumstantiis apertissimum est, proposuisset enarrare occasionem lapsus Saulis, ne quidem videtur cogitasse *de numero annorum ætatis Saulis cum Regnum adeptus esset*, quem hic desiderari, perverse dicit Anonymus, foret enim plane præter scopum; sed assignare voluit, quam cito Rex post adeptum Regnum à Deo defecerit, & quo Regni tempore Deus ei nunciare fecerit, se alium sibi elegisse Regem, dicens *Filius anni Saul in Regnando*, vel Regno suo, *& duobus annis regnavit super Israel, & elegit sibi tria millia*, &c. id est, unum & alterum annum regnaverat, cum sibi eligeret tot millium exercitum, in quo ita se gessit ut narratur, & Deus ei id nunciari fecit quod legitur ibidem eodem capite. Atque adeo nihil hic corruptionis nisi quod ipse sibi fingit Anonymus. *Saulem plus quam duos annos regnasse*, nullus dubitat, certum enim est viginti annos regnasse: nec etiam hic id asseritur, sed tantum quod duobus annis Rex fuerit, cum ista quæ sequitur Historia gereretur. Quare nullo modo pro *hujus textus correctione* habendum est quod refert Josephus, *Regnavit itaque Saul Samuele vivente annos decem & octo, moriente autem alios duos*; sed pro genuino veritatis, jam supra à nobis admittæ, testimonio. Quæ his adjicit *de non coherentia Historiarum hujus primi libri Samuelis*, nil nisi ejus præjudicia sunt, fundamento omni destituta. Quod autem *anarchiarum tempus ex Scriptura non certo constet*, supra concessimus, & idcirco eas in censum annorum Politicæ Judaicæ, minime adducendas esse ex ipsa Scriptura concludimus, contra Anonymum hic, ipsam Scripturam oppugnantem; Quare nullo modo mirandum non constare tempus illarum trium Historiarum, de Michæ & Danitarum Idololatria, belloque Benjaminitico & ejus causis, *quæ quinque postremis capitibus libri Judicum commemorantur*, nam apertissimum est, eas tempore anarchias alicujus contigisse: ut patet Jud. 17. 6. & 18. 1. &c. & 20. 1. & 21. 1. &c. Atque adeo nullo modo patet, *veram annorum*, Politicæ scil. Judaicæ, nam alios Scriptura non respicit summatim, *computationem ex Historiis Scripturæ, non constare; aut ipsas Historias in una eademque non convenire, sed valde diversas supponere*. Sed contrarium; imo licet hoc concederetur, diversas supponi supputationes, id nihil contra nos, vel auctoritatem divi-

nam,

nam, quamvis multum ad obscuritatem in Chronologia, quam Scriptura tradere non propofuit, nam illæ veritatem non evertunt & ideo in eum finem male adducerentur. Multo minus concludi potest *has Historias ex diverfis scriptoribus collectas esse & necdum ordinatas aut examinatas fuiffe*. Nil enim ullius efficacix fuit, quod magno conatu colligere & invertere studuit Anonymus.

§. 8. Eandem computationis discrepantiam etiam conatur demonstrare in libris Chronicorum Regum Israelis & Judæ, ac dicit 2 Reg. 1. 17. dici quod *Joram Filius Achabi regnare incepit anno secundo Regni Jorami filii Jofaphat, & contra ibid. Cap. 8. 16. quod Joram filius Jofaphat regnare incepit anno quinto Regni Joram filii Achabi*. Quæ prima fronte pugnare videntur, sed attentius confiderata, optime conspirant; Primo constituitur Jofaphatum 25 annos imperasse in Juda, ut Scriptura expresse testatur 1 Reg. 22. 42. Deinde notemus Joramum filium Achabi Regnare cœpisse in Israel 18. anno Jofaphati Regis Judæ 2 Reg. 3. 1. Atque ita Jofaphatum in Juda, cum Joram in Israel regnasse per septem annos. Observemus etiam quod Joram duobus primis ex illis septem annis, non aliter regnaverit, quam administrando Regni negotia pro fratre Ahazia majore natu, qui cum cecidisset per cancellos ab initio Regni propemodum, per biennium quo regnavit, ægrotus decubuit, & regni negotia non valebat exequi 2 Reg. 1. 2. 17. regnabat itaque nomine, re tamen ipsa frater imperabat. Atque adeo & recte dici potest quod cum Jofaphato per septem, & quod tantum per quinque annos imperium tenuerit. Jam autem Jofaphat anno decimo octavo regni sui, prælium initurus in Gilead cum Achabo, adversus Syrios, in quo etiam periit Achab, quem succedebat filius major natu Ahazia, 1. Reg. 22. 3. 4. 34. & sibi de ancipiti ejus eventu probe conscius, priusquam eo veniretur, filium constituit Regem 2. Chron. 21. 1. 2. 3. 5. Et manifestissimum erit non tantum quomodo Joram filius Achabi, qui simul eodem decimo octavo anno Jofaphati, cum Joram rege Judæ inceperat pro fratre suo administrare Regnum Israelitarum, simul & decimo octavo Jofaphati anno nomine tenus Rex factus sit, & secundo Jorami filii Jofaphat, post mortem fratris sibi Regnum adeptus fuerit; sed etiam quomodo Joram filius Jofaphat, cujus pater à prædicto prælio per septem annos supervixit 1 Reg. 22. 42. quinto anno, quo Joram filius Achabi, post mortem fratris sibi regnum tenebat, primo post patris mortem solus regnare cœperit. Nec hic ulla remanebit difficultas. Et simili modo si quis Historias Scripturæ conferre & examinare voluerit, plurimos alioquin in solubiles nodos, facillimo negotio dissolvat. Quæ hic dicit *de commentatoribus quos legit, eos scilicet somnare, fingere, & linguam ipsam plane corrumpere ut scilicet S. Scripturæ nodos dissolvant; nihil ad nos, quamdiu non exprimit qui fuerint quos legit, vel quæ tradant. Quos enim nos legimus, quamvis non omnes in omnibus probemus,*

bemus, nihil minus tamen quam somniare vel fingere dici posse censemus, ut fingit & somniat Anonymus. Quantum ad annos Ahaziae qui 2 Chr. 22. 2. statuuntur fuisse 42 & 2 Reg. 8. 26. tantum 22 cum regnare inceperit, nullo modo probamus figmentum Rabbiorum ex libro eorum Sepher Olam de constituendo eorum initio, non cum nativitate Ahaziae, sed Regno Homri. Verum omnem difficultatem auferri puto, si dicatur, Joramum, qui per septem annos regnaverat cum Patre Josaphat, octavo anno regni sui, qui primus erat post mortem Josaphat, fecisse quae narrantur 2 Reg. 8. 18. 2 Chron. 21. 5. 6. & impie ac infeliciter regnasse; quo cum ab hostibus opprimeretur, & deinceps insanabili in corpore laboraret plaga 2 Chron. 21. 14. 15. 20. filius ejus, agens annum 22, regnum adiit 2 Reg. 8. 26. & per viginti annos vivente Patre, sed infeliciter vivente, tenuit. Mortuo vero Patre per unum annum regnavit, atque ita revera 42 annum agebat cum inciperet solus, & 22 cum primo absolute regnare inciperet ac regnare incepit Ahazia anno 12 Regis Joram Regis Israelis filii Achabi 2 Reg. 8. 25. Atque adeo hic nihil occurrit quod ad libitum fictum dici possit.

§. 9. Quod autem hic petat certum ordinem, quem Historici in Chronologicis sine peccato imitari possent, & omnium Historiarum interpretationem & conciliationem, quae Phrasès & modos loquendi, & orationes disponendi, & contexendi adeo stricte observet, ut eos quis tuto imitetur, Plane absurdum est, cum nullus tantam habeat sacrae Scripturae notitiam, ut ex, & in ea, proficere ulterius non possit, nam ex parte cognoscimus 1 Cor. 13. 12. Et quotidie plura patefunt in Scriptura nobis prius incognita. Multum hic praestitit Usserus & alii, sed nuper plurimum vir Doctiss. Isaacus Vossius. Sunt autem ignorantiae nostrae variae causae. Ut negligentia inquisitionis; Confusio annorum Politicorum, Historicorum & Naturalium seu Physicorum; Permissio annorum quibus filii vel soli vel cum parentibus regnarunt, quod etiam Persicam Chronologiam ad modum confundit, qua sigillatim explicanda magnam expectamus operam Isaaci Vossii, qui se eam aliquando traditurum promisit; Aliaque ignotae regum & regnorum circumstantiae quae continua Doctorum diligentia magis magisque ex tenebris eruuntur & luci exponuntur. Quod manifestissimum signum est, hinc male concludi, Scripturae Historias sine delectu, examine, & ordine ac scopo descriptas & collectas fuisse ab Ezra. Sed ab Historiarum & computationis confusione, transit ad S. Scripturae mendas & corruptiones, quas in iis reperiri clamat. Statuit tamen quas invenit mendas levioris momenti esse, iis saltem qui Scripturas liberiore judicio legunt. Imo fatetur se nulla reperisse circa moralia documenta, quae ipsa obscura & dubia reddere possent. Forte tantum circa Veritates speculativas.

§. 10. Quod autem rideat non tantum eos qui in literis & apicibus absurda

Cc

quae-

quærent mysteria, quales inter Judæos non pauci: sed etiam eos qui statuunt Deum singulari quadam Providentia, non omnia & singula Biblia in individuo, sed Scripturam Sacram multis singularibus bibliis contentam, ita conservasse, ut etiam nobis incorrupta superlit, vel observari possint corruptiones satis apertæ, ineptissimum plane est: periret enim nobis omnis Scripturæ certitudo, nec quovis alio libro præferenda foret & Deus vel eam à corruptione præservare nollet, vel non posset; hoc dici nequit, quia potest omnia; nec illud, quia voluit illam nobis indubitatum esse vitæ regulam. Non videtur tamen negari posse, in singularibus quibusdam libris aliquando mendas irrepisse; sed eas etiam observatas fuisse certum est.

pag.
122.

§ 11. Videamus quæ profert *Mendarum exempla*, locum 1 Sam. 13. 1. jam supra ad pag. 119. minime corruptum esse, demonstravimus. 2 Sam. 6. 2. nullam dari mendam patuisset si non invertisset textum, nam non dicitur *ivit David & omnis populus, qui ipsi aderat, ex Juda*, sed *ex Baal Juda, ut inde, scil. ex Baala Judæ auferrent arcam*, est autem Baala civitas in tribu Juda sita, eadem quæ Ciriath Jearim, unde deducta fuit arca, ut manifestum est Jos. 15. 9. 10. 11. ubi expresse dicitur quod Baala sit Ciriath Jearim; hoc autem civitatis nomen in sua significatione sumpsit Anonymus, quod si tamen etiam recte facere voluisset, dicendum non fuisset, qui aderat *Populus ex Juda*, sed *ex Dominis Judæ*, totum enim illud nomen omittit. Nec ullo modo perturbatus aut truncatus textus 2 Sam. 13. 37. nam satis manifestum est Davidem dici luxisse filium Ammon, occisum ab Absalone, in fuga seu dum fugeret Absalon omnibus diebus, scil. Fugæ illius, quæ per tres annos duraverat: sed cæcis & luscis vel Solis radii obscuri sunt, & commaculati.

§ 12. *Notas marginales dubias esse lectiones*, probat primo quod *pleræque ex magna literarum Hebraicarum similitudine inter se ortæ sint*. Deinde quod *ortæ sint ex usu literarum quiescentium*. Quod totum concedere possumus, nam nihil essentia aut materia vocum præjudicat, non aliter quam si quis Belgice *morgen* aut *mergen* dicat; aliud quid esset si oratio affirmans in negantem, aut vice versa, aut desperata una in aliam esset mutata. Cæterum nos Masoretharum *Mysteria in notis marginalibus* occulta nec probamus nec propugnamus; quare iis quæ hic prolixè Anonymus non inhærebimus.

CAPUT

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

*Reliqui V. T. libri eodem modo quo superiores
examinantur.*

§. 1. **D**uos libros Paralipomenon dicit dudum post Hezram scriptos & forte postquam Judas Machabæus templum restauravit. Hezram eorum auctorem esse, communis est Hebræorum sententia; quam huic Anonymi conjecturæ longe præferendam censeo. *Narratur Lib. 1. cap. 9. quænam familiae primum (scilicet tempore Hezræ) Hierosolymæ habitaverint.* Sed quid ni id Hezras ipse de suo tempore narrare potuisset, cum postea totum librum scripsit de iis, quæ ipsius tempore contigerunt. *Indicantur Lib. 1. cap. 9. vers 17. Duo Fanitores, qui etiam Nehem. 11. 19. recensentur.* Sed quid ni iidem superstites fuerunt ad Nehemiæ tempora, & in officio suo continuarunt, atque ita & ab Ezra & à Nehemia recenseri potuerunt. *Post urbis itaque reedificationem dudum scriptos esse, certo non constat. De eorum auctoritate, utilitate & Doctrina, de quibus Anonymo nihil, nobis hoc constat; quod jam dudum in Ecclesia recepti fuerint pro divinis. Quod contineant diaria majorum posterorumque in familia Davidis, ad captivitatem Babylonicam & umbram restituti regni in Zorobabele, qui ipse fuit ex posteris Davidis. In quibus breviter (ut diurnorum mos est, hinc enim & verba dierum dicuntur; quamvis censeamus esse distincta ab iis qui in libris Regum verba dierum appellantur; cum in his nihil sit de folio eburneo Achabi 1 Reg. 22. 39.) non tantum multa narrantur, quæ in Annalibus, quos Hebræi Samuelis & Regum libros dixerunt, non inveniuntur, quare etiam à Græcis παραλειπέμενα vocantur; sed & accurata sit recensio primorum initiorum totius Ecclesiæ Dei ab ipsis humani generis primis parentibus deducta ad Noachum & per Semi familiam ad Abrahamum, & inde per Jacobum ad Davidem & Zorobabelem post captivitatem, descendentem à Davide, ex cujus posteris, secundum sæpius factas promissiones, nasci debuit Christus Jesus, qui ut verus & certo cognosceretur, necessario in Ecclesia talis requirebatur concatenata recensio omnium majorum posterorumque Davidis. Quod si observetur, non est quod quis cum Anonymo miretur, cur hi libri inter sacros recepti fuerunt, ab iis, qui librum Sapientiæ, Tobie, & reliquos, multis de causis, in his duobus nullo modo reperiundis, ex canone Sacrorum deleverunt; multiplex enim eorum utilitas meridiana luce clarius elucescit. Sed præjudicia Anonymi oculos ad omnem hujus Scripturæ utilitatem doctrinam & auctoritatem, excæcasse videntur.*

§. 2. *Psalmorum librum collectum fuisse, & in quinque libros distributum,*

Cc 2

sub

Ano-
nym.
cap. 10.
pag.
127.

sub secundo templo, solo testimonio Philonis Judæi comprobare potuit, idque non universaliter, sed de duobus tantum 88. & 89. Psalmis, qui tunc cæteris potuissent fuisse superadditi, de quo tamen nihil constat. Multos iis, quos David veteres collegit; quos ipse psallendi sciens addidit, aut per homines idoneos addi curavit, posterioribus temporibus adjectos fuisse ab Eszra, ut Psalmus 137, quem in exilio Babylonico, & 126 quem in reditu scriptum credit, concedit Grotius hic. Simile fere quid Junius, qui de his latius.

pag.
128.

§. 3. *Salomonem Præverbiorum auctorem esse*, tam certum est, ut ab Anonymo negari non potuerit, quando vero fuerint collecta, non certo constat. Ex Prov. 25. 1. videtur apertum, quod antecedentia fuerint inventa tali ordine conscripta quo nunc sunt; sed sequentia superaddita tempore Ezechix Regis Judæ, & collecta tanquam Salomonis, à Sebna ejus scriba 2 Reg. 18. 18. quare alii vertunt *μεγα μὲν τὰ παρὰ βουλά* etiam hæc sunt *Parabolæ*. crit. t. 3. p. 433: erant enim dispersa per multos libros quos videtur scripsisse, unde horum opera collectæ fuerunt. Quali modo etiam varii Imperatorum Constantinopolitanorum talia conscribi in suos usus fecere. Vide Ravanell. hic. Quod autem addit *de Rabbiorum audacia*, tantum tendit ut indirecte hujus libri auctoritatem in dubium vocet, sed cum directe id non possit, nos nihil moramur tales cuniculos, & hanc eorum audaciam cum omnibus eorum ineptiis plane rejicimus. Dubium etiam *an ei nobis hæc bona fide tradiderint*, ineptum exillimo, quamdiu satis rigidum non instituit examen, ut se hic nolle dicit. Nec à sola Rabbiorum electione dependunt res sacræ, sed à magno Synedrio cui olim Eszra præfuit & interfuerunt Prophetæ varii, viri à Sp. Dei acti. Nec etiam ipsum Rabbiorum nomen semper in malam partem sumptum fuit. Vide Ravanell.

§. 4. Pergit ad Prophetias & *libros Prophetarum*, in genere statuens *Propheetias quæ in iis continentur ex aliis libris collectas fuisse*. Quod etiam in aliis Chronicorum aut annalium libris quædam contineantur, negari nequit: sed tamen inde non sequitur ipsos Prophetas eas etiam hoc ordine speciali libro non conscripsisse. Et quid si à Posterioribus priorum Prophetiæ sic fuissent collectæ & Ecclesiæ traditæ, quid absurdi? Sed addit *nec eas ordine quo dictæ fuerunt, nec omnes iis contineri, sed eas tantum quas hinc illinc invenire potuerunt*. Quid tum postea? cur non licuit Prophetis alium in scribendo observare ordinem quam ordinem temporis quo dictæ sunt Prophetiæ? cur non conjungere Prophetias se mutuo illustrantes & eodem spectantes, licet aliis & aliis temporibus dictas? & quid temporis ordo ad veritatem Prophetiæ? nihil profecto. Omnes autem conscriptas non esse, quomodo probabit. Et licet forte quasdam vel particulares, vel alio quam ad Ecclesiam spectantes, vel quavis alia de causa censuerint omittendas, quid hoc ad eas quas tradiderunt? An id eas incertas? An insufficientes reddere potest? minime vero. *Sunt hi libri tantum fragmenta*
Pro-

Prophetiarum. Falsum est, sunt omnes quas Prophetæ voluerunt conscribi, & Ecclesiæ tradi. Probetur ex iis aliquam desiderari.

§. 5. *Jesaias*, inquit, *scripsit res ab Huzia gestas* 2 Chron. 26. 22. *quem librum jam desideramus.* Supra concessimus Prophetas sui temporis annales fecisse, quibus etiam inseruerunt suas Prophetias: sed hic probandum, in illo libro Jeremiæ, de rebus gestis Huziæ, contineri Prophetias alias quam in Prophetiarum libro. *Habentur*, quas nos in Prophetiarum libro tenemus, *in Chronicis regum Judæ & Israelis*, non sequitur tamen *inde descriptas fuisse*, & concedatur etiam hoc, si modo à Prophetis & Sanctis viris factum fuerit, uti fuit. *Quas Rabbini narrent fabulas*, ipso Anonymo fatente, nihil moramur.

§. 6. Quamvis etiam *in libro Prophetiarum Jeremiæ non observetur ordo temporis* quo dictæ fuerint, an ideo nullus? an ideo perturbate accumulatae sunt Prophetiæ. Si attendatur videbimus totius libri quasi tres partes, secundum triplicem Jeremiæ conditionem, aptissime dispositas, ita ut prima tribui possit Jeremiæ libero ad cap. 32. Secunda captivo ad cap. 40. Tertia liberato ad finem libri. Et si minutatim examinemus Caput Primum Jeremiæ personam & vocationem Propheticam docebit, simul cum tempore & aliis ejus circumstantiis, hinc ad cap. 30 continet conciones hortatorias & elencticas omnes fere ejusdem argumenti, quamvis sub diversis regibus & diversis temporibus habitas. Sequentia quatuor capita promissiones habent liberationis & instaurationis populi & Ecclesiæ per Cyrum & Christum. Ad cap. 46 autem tradit Historiam complementi suarum Prophetiarum, urbis scil. obsidionem & expugnationem; populi deportationem in Chaldæam, quorundam in Judæa relictionem & fugam in Ægyptum, addens etiam suam conditionem & fortunam tum ante obsidionem, & in ea, tum post expugnationem; quibus ad cap. 52 adjecit oracula adversus exterarum gentes, in ultimo cap. 52. facta brevi repetitione Historiæ excidii urbis Hierosolymæ, vel præcipuarum dictarum Historiarum, & conclusione aptissima. Ita ut nulla ratione hic ordo desiderari posse videatur. Temporis ordo observetur in Chronologia & Annalibus, non vero necessario requiritur in Prophetiarum systemate doctrinali, Ecclesiæ tradendo. *Historice* quidem *narrantur*, quatenus traditur quid factum fuerit, & non jam demum fiunt Prophetiæ: sed tamen non traditur Historia Chronologica Prophetiarum; & ideo non requiritur ut observetur ordo temporis cum observetur alius, qui satis docet hæc non *perturbate accumulata fuisse*, oracula. *Varie* *narrantur* *causæ* *captivitatis Jeremiæ*, sed variarum captivitatum, ut patet cap. 20. 2. 3. cap. 32. & 37. & 38. præterea si conferantur Jerem. 32. 2. 3. 4. & c. cum 57 vers. 4. 5. 12. 13. 17. 18. 21. manifeste patebit duas illas causas simul concurrere potuisse, & tantum diversas ejusdem facti circumstantias esse. Ita ut nullo modo sequatur hæc *ex diversis Historicis collecta fuisse*. Quæ addit de Vo-

lumine quod Baruch ipso Jeremiæ dictante scripsit, secundum Jerem. 36. 4. nihil ad rhombum, nam ipse tantum Jeremiæ fuit amanuensis in conscribendis Prophetiis, tunc rejectis & combustis, & huic libro à Jeremia insertis.

§. 7. Ezechielis librum fragmentum tantum esse, probat ex primis ejus versibus, quibus dicit contineri conjunctionem qua ad alia dicta refertur, & cum iis connectuntur dicenda. Sed quid si concederetur ad alia dicta referri, unde probabit referri ad alia dicta ejusdem Prophetæ; quid ni ita scripsit ut continuaverit librum Dei, & Historiam populi vel Politicæ Judaicæ & jam ab aliis hucusque conscriptum. At, inquit, annus trigesimus, à quo hic liber incipit, ostendit Prophetam in narrando pergere. Sed aberrat, nam continuaturus Propheta librum Dei, & nolens indicare annum regis, utpote exulantis & in captivitate quales anni in censum non veniunt, ut supra dictum, non aliam quam proximam & maxime notabilem Judæorum æram assumere potuit: ea autem fuit annus 18 Josiæ, quo Pascha celebratum & foedus cum Deo renovatum 2 Reg. 23. 23. & 2 Chron. 34. 8. 27. &c. à quo hic fuit annus 30. Josias enim post hoc Pascha regnavit annis 14. Jojakimus 11. 2 Reg. 23. 36. qui cum 5 annis Jojachini 2 Reg. 23. 31. faciunt 30. Nec quis ulla ratione negare potest, eam æram notabilem fuisse & memorabilem Judæis. Sic & Esa. 7. 8. dicitur, Dum labuntur sexaginta quinque anni, consternatus erit Ephraim infra populum, ac notatur æra notabilis in regno decem tribuum, nempe à morte Jaroboami secundi, qui fuit ex posteris Jehu. Præterquam quod Ezech. 1. 2. hic ipse annus dicitur quintus Jechoniæ, qui ipse est 30 à prædicto 18 Josiæ. Vel etiam Propheta spectavit æram populi à quo captivus tenebatur, erat enim ex Scaligeri computu trigesimus ab *ινδερνισμῶ*. Nabopollassaris seu Nebucadnezaris magni, qui Syriam & Judæam subjugavit. Censet etiam Calvinus annum hunc esse 30 à Jubilæo, nam existimat annum 18 Josiæ Jubilæum fuisse, quod in medio relinquit Coccæjus. Affirmat Clarius hic. In tertio autem versu cap. 1. Ezech. non dicitur, fuerat sepe verbum Dei, &c. ut vertit Anonymus, sed Essendo fuit, qui est mos Hebræorum quando sunt expressuri rei certitudinem & dignitatem, quod hic significari patet ex Ezech. 3. 14. & ex fine hujus versus, ubi manus Dei super ipsum fuisse dicitur. Josephus etiam Antiquit. Lib. 10. cap. 10, non, ut male Anonymus, narrat Ezechielem prædixisse, quod *Tsedechias Babyloniam non videret*, quamvis Jeremias prædiceret eum captivum Babylonem versus ducendum esse, & addit utrumque contigisse, referens cap. 11. quomodo oculis privatus eo ductus fuerit, atque adeo nec Josephus quicquam contra cap. 17 Ezechielis, ubi narratur quod Babyloniam captus duceretur, non vero quod captus videret: uti id ipsum observat ibidem Josephus. Vide Jerem. 34. 3. 4. 5. & 52. 10. 11.

§. 8. De Hosea quod plura non habeamus sine ratione miratur, cum ipse fateatur

tur

tur se certo dicere non posse, quod plura scripserit, quam quæ in libro, qui ejus dicitur, continentur. Septem tantum continet totus ejus liber conciones ejusdem prope argumenti, quibus in idololatriam reliquaque Principum & Populi scelera crassis rporum & verborum figuris severissime invehitur; & repleta scelerum mensura, ob deploratam pervicaciam, instans regno excidium denunciat; ac promittit, impia multitudine pereunte, regnoque everso, reliquias piorum servandas esse in Christo, de cujus divinitate, officio, morte, victoria, &c. præclare vaticinatur. Plures fecisse conciones, non est quod dubitetur; Sed plures conscripsisse nullus probabit. Forte quia alii Prophetæ simul viventes & cum ipso Prophetantes, quales Jesaias, Jonas, Micheas & Amos, suas etiam tradebant Prophetias, has solas scribi satis judicavit. Quis autem *Scriptor sit ex cujus testimonio* Anonymus asserit eum plus quam 84 annos ^{pag.} *Prophetasse*, ignoramus plane, non saltem idem qui scripsit librum Prophetiæ ^{110.} Hoseæ, seu ipse Propheta, apud quem nullus talis occurrit locus. Nec ex omnibus virorum Doctorum conjecturis & supputationibus aliqua transcendit supra annum 80 nisi paucorum apud Drusium crit. t. 4. p. 6223. plurimis vel in octuagesimo, vel intra illum subsistentibus, uti etiam vide apud Paræum oper. t. 1. pag. 476. Rivetum t. 2. p. 499. Sed quia in libro Prophetæ non dicitur quo anno Uzziæ inceperit, & quo Ezechiæ finierit, certus annorum numerus constitui non potest; & parum certe facit ad rem, si non probaverit Anonymus, quod tempore suæ Prophetiæ plura scripserit aut scribi voluerit. Quod fatetur se probare non posse. Confer Zanchium tom. 5. pag. 6. qui tantum 60 statuit.

§. 9. *Hoc saltem*, inquit, *in genere scimus, horum librorum scriptores*, quos præter rationem alios esse statuit ab ipsis Prophetis, *neque omnium Prophetarum, neque horum, quos habemus omnes Prophetias collegisse*. Verum sufficit nos illas & illorum Prophetarum Prophetias habere, qui & quas ipsi voluerunt conscriptas in Ecclesia semper prostare. Demonstrandum fuisset vel hos vel alios alias dedisse Prophetias quos superesse voluerunt, quibus jam caremus. Quod autem addit *nos nullas plane habere Prophetias eorum Prophetarum qui regnante Manasse prophetaverunt, de quibus 2 Chron. 33. 18. 19. in genere fit mentio*, Falsum est, si verum fuerit Esaiam ad ejus tempora pervenisse, & ab eo dissectum fuisse, quamvis alii censeant eum Ezechiæ temporibus obiisse. Ipsum Prophetam Habacuc tempore Manassis suam edidisse Prophetiam, paulo ante regis captivitatem, ex ejus cap. 1. 4. probare conatur Torriell. t. 2. p. 118. Eum vixisse captivitate Babylonica instante apertum dicit Coccæjus Hab. 1. 56. qui etiam testatur Hebræos eum sub Menasse collocare, ipsum locum ex libro Sepher Olam refert Drusius crit. t. 4. p. 6786. ubi adduntur etiam Joel & Nahum, quod itidem probat Grotius ibid. p. 6793. quorum scripta, quæ unquam literis mandata fuisse constant, reliqua nobis sunt.

sunt. Præterquam quod nullo modo mirandum foret ab illis Prophetis nihil scriptum fuisse, vel extare, nam præter idololatriam, aliaque horribilissima ejus Menassis crimina, Josephus lib. 10. Antiq. cap. 3. de eo narrat, quod in omnes quotquot erant cædibus grassabatur justos, ne à Prophetis quidem cruentas manus abstinens, nam & ex eorum numero, per singulos dies, aliquem afficiebat supplicio, ut Hierosolyma inundaretur sanguine, cujus nulla fuit causa, quam quæ traditur 2 Chron. 33. 10. 18. 19. Vide Torniiell. loco citato. Sed addit nos nec omnes horum duodecim Prophetarum Prophetias habere; Nam inquit *Jonæ non nisi Prophetiæ de Ninivitis describuntur cum tamen etiam Israelitis propheta verit 2 Reg. 14. 25.* Fateor eam non aliunde quam ex hoc loco constare, verum etiam incertum est eam unquam literis traditam fuisse. Vide Martyrem hic. Fuit autem specialis causa cur scriberetur ejus Prophetia in Ninive. Fatetur etiam Coccæjus eum alia prophetasse quam in ejus libro continentur in præfat: ad Jonam.

§. 10. De libro *Jobi* quæ profert, fatetur esse *meras conjecturas*, quocirca easdem præteribimus. Huc tamen videntur reducenda omnia quæ supra de libro *Jobi* dicta fuerunt ad pag. 96.

§. 11. Ad librum *Danielis* concedit, quod ex cap. 8. *Danielis scripta* contineat; sed ignorat undenam priora septem capita descripta fuerint. Verum primo docendum fuisset esse descripta. Et quid si ipse Daniel ex Chaldæorum Chronologiis ad ipsos Chaldæos convincendos describeret? quid hoc obest auctoritati Scripturæ? Sed, inquit, *si id clare constaret*, luculentissimum esset testimonium, *Scripturam eatenus tantum esse sacram, quatenus per ipsam intelligimus res in eadem significatas, at non &c.* Verum id negari non potest; nec tantum hinc, sed etiam ex ipsa rei natura patet, nam ad cognoscendas res significatas adhibetur lingua: quæ sine illis est brutus sonus & figura nihil significans. Verum si hic per rerum significatarum intelligentiam intelligat earum perfectam & comprehensivam cognitionem, toto cælo aberrat, nam plurima revelantur quæ perfecte cognosci non possunt. Sufficit etiam ad intelligentiam rei significatæ, formari aliquem illius conceptum & ideam, licet non adæquatam & perfectam, si modo clara fuerit. Præterea, inquit, constaret *libros qui res optimas docent & narrant, quacunque demum lingua & quacunque natione scripti fuerint æque sacros esse.* Quod tamen minime sequitur. Nam sacri dicuntur libri qui sunt scripti à viris ductu Spiritus sancti infallibili; sed potest quis res optimas docere & narrare solo ductu naturalis rationis, optimas scilicet in suo genere. Divina etiam quidem naturaliter cognoscuntur; sed ad salutem non sufficienter, nec in usu naturalis luminis semper adest infallibile & satis sufficiens ad omnes errores evitandos auxilium Dei; & idcirco nulli libri sacri dici possunt absque eo conscripti. Sed si tales fuerint, fateor, sacri sunt, quacunque lingua

gua & quacunq; natione scripti fuerint. Quare concedimus hæc capita Danielis Chaldaice scripta, & nihilominus æque sacra esse, ac reliqua Bibliorum.

§. 12. *Librum Hezræ ab eodem scriptore, quo Danielis, traditum esse, colligit, ex eo, quod ei ita annectatur, & res Judæorum à prima captivitate successive narrare pergat.* Sed quidni aliquis alterius Historiam producere & continuare possit, & præterea multo major hujus libri cunnexio cum fine Chronicorum, qui ab Ezra conscripti, hoc libro idcirco multo rectius continuari dicuntur, quam liber Danielis quem ipse fatetur à cap. 8. ipsius Danielis scripta continere. Nam finis Chronicorum hujus libri initium est.

§. 13. *Nehemiæ liber, ab Hebræis quidem, Ezræ secundus dicitur, sed inde certo concludi nequit, ab eodem authore, quo liber Danielis & Ezræ, conscriptum esse.* Rectius hinc Ezra concluderetur ejus auctor. Sed ab ipso Nehemia ductu Sp. S. conscriptum esse, variis ejus locis probari potest. *Torniell. Anno 3616.*

§. 14. *Quod conjunctio qua incipit liber Esther ad nullum alium referri possit, quam ad librum Hezræ, unde probabit? plurimum enim disputatur quis fuerit ille Auctor cui nupsit Esther quod primo determinandum est, de qua quaest: accuratissime examinatis plurimorum sententiis, Badius pag. 154. Mordacheum hujus auctorem esse, quamvis ex cap. 9. 20. probabile sit, necessarium non est, quidni Joachim filius Pontificis Jesu, qui cum Zerubabele rediit, ejusque collega fuit. Uti Paræus hic. Et Philo apud Alting. Hist. p. 100.*

§. 15. *Ab sine omni fundamento itaque concludit, quatuor hos libros, ab uno eodemque Historico, quem suspicari non potest quis fuerit, scriptos fuisse.* Quod his libris inserta quædam sint ex publicis actis, nec absurdum est, nec pugnat. Sed *Nehem. 12. 23. intelligi libros nostros Chronicorum patet ex coll. 1 Chron. 9. 10. &c. & nullum habet fundamentum cur statuat librum de quo Esth. 9. 31. alium esse deperditum, quam est Estheræ liber, quem habemus, ad ejus imperium à Joachimo vel alio, conscriptum. Verum altiora loquitur. Hos libros nec ab Eszra, nec à Nehemia scriptos vult, & probare conatur ex Nehem. 12. 9. 10. 22. ubi recensetur Jaddua sextus Pontifex qui apud Josephum Antiq. 11. 8. Alexandro obviam processit, & à Philone dicitur sextus & ultimus Pontifex sub Persis; At nullus, inquit, credet quod Hezras aut Nehemias adeo longævi fuerint, ut 14. Reges Persarum supervixerint, quorum 230 anni numerantur. Sed non observat Nehemiam fuisse missum anno 20 Artaxerxis Memnonis, cujus septimo anno missus fuerat Eszras, Eszr. 7. 7. 8. Nehem. 1. 1. unde ad regnum Darii ultimi, ex aliorum calculo tantum effluxerunt 70 circiter anni, quos Nehemiam attingisse non potuisse unde constabit? Verum ut hoc argumentum alicujus roboris sit, si possit, reddat nobis accuratam Chronologiam regum Persarum, &*

procul dubio utilius tempus impenderit, quam conscribendo hoc discursu Politico. Atque adeo absque ulla certitudine concludit. *Hos libros dudum postquam Judas Machabæus templi cultum restauravit, scriptos fuisse.* Nec majori fundamento asserit *fabulas in libro, qui quartus Esdræ dicitur, Phariseis tribuendas non esse, sed ab aliquo nugatore adjectas, ut eorum traditiones omnibus ridentas præberet:* nam contrarium multo probabilius, cum illæ fabulæ in ipso Talmude, ut fatetur, legantur, & à Pharisæis teneantur, cum suas traditiones in Talmude collegerint.

pag.
133.

§. 16. *Multas præterea mendas in hos libros, quamvis, ut putat, novos & recentes irrepisse, non quidem ex copiosa eorum descriptione, ut in superiores, de quibus antecedente capite, sed ex festinatione describentium, nisi fallatur, asserit.* Verum vel plurimum fallitur, vel casu veritatem attingit, nam unde concludit hanc festinationem, unde errores? Unde ortæ sint notæ marginales, & quam recentes fuerint, ad caput superius dictum fuit & examinatum. Atque adeo minime dubitamus quin sint notæ marginales ipsis horum librorum scriptoribus longe posteriores. Videamus itaque *loca, quæ, ut putat, nulla alia ratione, quam admittendo mendas ex festinatione describentium, excusari possunt.* Egregia profecto excusatio, si admittatur corruptio. Primo profert *Ezræ 2. 64. ubi summa totalis omnium qui particulatim enumerati fuerunt dicitur 42360 & tamen si partiales summas addas, non plures invenies quam 29818, ita ut differentia sit 12542.* Verum non observat in totali summa comprehendi etiam indicatos vers. 59. & omnes qui probare non poterant se descendisse ex Israël; at quanta turba Babyloniorum Israelitas comitata fuerit quis exprimat aut ad numerum revocet. Quod autem *Nehem. 7. ubi resumitur epistola genealogicæ eadem recenseatur summa totalis, non autem partiales sed aliæ majores, aliæ minores, contingere potuit ex eo quod prima recensio facta fuerit in Babylonia, cum inde discederent, posterior vero aliquamdiu post adventum in Judæa & quod interea in itinere, aliis intereuntibus, aliis redeuntibus, aliis accedentibus facta sit ista mutatio, & hanc invenerit Nehemias; nam etiam quorundam nomina diversimode narrantur, ut ex diligente collatione cuique manifestissime patere potest.* Convocaverat enim omnes Nehemias ut ipse summam iniret & supputaret, censens deperditas recensiones primas, sed invenit tandem quasi præter opinionem hanc, *Nehem. 7. 5.* Quæ hic adjicit in Commentatores hæc conciliare studentes pro virulentis dictariis habemus, & rejicimus.

pag.
134.

§. 17. Quantum ad nos, absit *Blasphemum dicamus eos, qui Scripturam vitio describentium alicubi mendosam, putant in rebus parvi momenti quales sunt Capellus, Vossius, &c.* Vel rectius qui in iis, quæ nobis supersunt exemplaribus, tales putant se invenire & demonstrare mendas, quas hæctenus

hactenus satis recte cum cæteris conciliari posse non vident. Sed potius cum ipsis laboramus eas mendas invenire, & cum ipsis patefacere, ac quantum fieri potest legitime emendare omni studio. Eos vero qui eas captant, ut Scripturam prostituunt, ejus auctoritatem debilitent & enervent, quamvis sub prætextu auferendi præjudicia, utpote non satis ingenuos probatores eorum quæ in iis continentur apertissima, qualis est Anonymus, odimus cane pejus & angue. *Eos etiam qui Scripturis quicquid lubet affingunt. Qui Sacros Historicos ita prostituunt, ut balbutire & omnia confundere credantur,* inter quos Anonymus non infimus est. *Qui denique sensus Scripturæ perspicuos & evidentissimos negat,* non minus quam vaticano odio prosequimur. Sed hæc Doctissimis viris qui inexhausto labore, quicquid in Scriptura obscurum & difficile occurrit, immensis suis commentariis illustrare conati fuerunt, tribuere, ipsa impudentia impudentius est. Eos infallibiles non asserimus. Nec eorum lapsus diffitemur. Sed etiam utilissimam Ecclesiæ navatam operam omnibus viribus ad cælum usque extollimus. Cum contra ab Anonymi perversitate, & summa circa Naturam & Scripturam absurditate, quantum possumus abhorreamus. Ezræ & Nehemiæ loca quomodo simul vera esse possint jam supra demonstravimus. Nec ultra hic concedimus *una Scripturæ loca aliis accommodari,* nisi quod, circa factum à duobus fide dignis, sed diversis, imo sæpe ut apparet, pugnantibus circumstantiis narratum, nullo modo pugnantes, possibiles, imo verisimiles admittamus conciliationes, usque acquiescamus, utpote qui probe novimus, quod aliquo facto sufficienter cognito & probato, ab omni ratione alienum sit, positivam requirere probationem omnium circumstantiarum; quam si Anonymus *ridiculam pietatem* dicere voluerit, se manifeste absurdum esse cuique comprobabit.

§. 18. Præter has mendas *in summis Genealogiæ*, plures etiam dicit, dari *in nominibus familiarum*, de quibus jam supra rationem reddidimus, insuper *in ipsis Genealogiis, in Historiis, & vereor,* inquit, *ne etiam in ipsis Prophetiis.* Sed hæc dicere non sufficit. Plura dixisse potuisset. Probanda sunt. *Prophetia Jeremiæ cap. 22. 24. &c. de Fechonia,* inquit, *nullo modo cum ejus Historia 2 Reg. 25. 27. Jerem. 52. 31. &c. 1 Chron. 3. 17. 18. 19. convenire videtur, & præcipue verba versus ultimi illius capituli Jerem. 22.* Videamus: Apud Jeremiam prædicitur quod sit prolapsurus in manus Nebucadnezaris, regis Chaldæorum; quod cum Matre ejiciendus sit in aliam terram quam in qua natus fuerat; & quod in eadem sit moriturus. Sed hæc omnia cum prædictis libri 2 Regum & Jeremiæ locis accuratissime conveniunt, ut cuique manifestissimum fiet ad primum aspectum 2 Reg. 24. 15. & 25. 30. Jerem. 52. 34. nam expresse dicitur, quod post captivitatem septem & triginta circiter annorum ab Evilmerodach rege Babylonæ ex carcere deductus, ejus liberalitate per

omnem vitam suam in Babylonia, quasi ad Regis Babylonici mensam vixerit : nam utrumque non diu post invicem mortuum esse, jam supra diximus; nec inter reversos ulla fit ejus mentio : imo cum successores Evilmerodach Judæis adeo benevoli non fuerint, ut Rege mortuo hanc humanitatem Jechoniæ præstare voluissent, non improbabile est eum prius mortuum. In ultimo vero Jeremiæ cap. 22. versu, quem præcipue respicit Anonymus, prædicitur quod sit futurus *absque liberis, vir qui non erit felix in diebus suis, nam non erit felix de ejus semine vir, sedens super solium David, & Dominus ultra in Jebudach*. Quæ etiam accuratissime repleta videmus in supra dictis locis : nam ea exaltatio jam narrata, si cum 37 annorum captivitate comparetur, minime sufficit ut felix dicatur. Filios, vel nullos habuit, vel si quos habuerit, ut innui videtur 1 Chron. 3. 17. 18. 19. non habuit Hæredes regni, quo Prophetam præcipue respicere ex ipsis verbis apertum est, lege hæc apud Coccejum hic. Zorobabel nepos ipsius præfectus Judæ fuit, non Rex. Præterea nulli Judæis præfuerunt libere omnino post captivitatem Babylonicam, sed parebant exteris gentibus, nunc Medis, nunc Græcis, donec Machabæi, qui erant de gente Sacerdotali, excusserunt jugum Græcorum, quibus domus Herodum subrepsit. Ita ut nullus post Jojachin libere regnum inter Judæos administraverit. Quare Judæi, videntes se post captivitatem nunquam perfecte redemptos, perfectum semper expectarunt redemptorem Messiam, cujus regnum futurum non erat de hoc mundo, quod tamen plurimi inter eos non satis observabant. Atque adeo nulla hic discrepantia Historiæ à Prophetia. *Quod autem non videat, qua ratione de Zedekia, cujus oculi simulac filios necari viderat, effossi sunt, Ferm. 52. 10. 11. dici potuerit Jerem. 34. 5. pacifice morieris : est quod ad cætera superaddita non satis attendat, nam id dicitur oppositè ad mortem violentam, in acie vel depopulatione, vel vindicta regis triumphantis, ut patet ex verbis immediate præcedentibus, non morieris gladio. Atque id etiam contigisse patet Jerem. 52. 9. 10. 11. Unde quantum abfuit finis Joakimi Jerm. 22. 18. Ita ut manifesta S. Scripturæ corruptio sit, quam hic instituere docet, ad interpretationem scilicet hujus Prophetiæ mutanda esse nomina Zedekiæ in Jechoniam & contra. Hic scilicet est ille vir, qui non omnia confundit, & clara suis obscuris & recta suis mendosis non accommodat, & sana putridis suis inversionibus non corrumpit. Sed tamen videns hujus Paradoxiam, non absurditatem, id asserere non audet, & rem im perceptibilem relinquere mavult. Reliquas mendas, ab aliis jam animadvertas, ut lectoris tædium effugiat, hic notandas non putat. Describit tamen quæ de his habet R. Selomo. Quæ nos iisdem de causis examinare non constituimus ; præcipue cum Rabbiorum ineptiæ sine fine multiplicentur. Ipsos commentatores sæpissime, dum loca conciliare student, nihil plus agere quam errorum causam indi-*

pag. 1
135.

care

care, de quibusdam concedi potest: & quid inde, si noverint errores & eorum causas assignare, desinunt errores esse, & corrigi possunt; hoc autem est quod dicimus, non dari errores insuperabiles in omnibus exemplaribus. *Quod autem existimet, neminem sani judicii credere, sacros historicos consulto ita scribere voluisse, ut sibi passim contradicere viderentur, nimia forte ejus credulitas est.* Quidni enim id voluisse posset Sp. S. ut ita nostram exerceret diligentiam, auferret fastidia lectionis, &c.? Imo quidni ipsi id intendissent Scriptores? Sed tamen id asserendum non putamus, nam Aparentis illius contradictionis causa magis in nobis quam in Scriptura quærenda est; si satis perciperemus Scriptorum mentem non apparent. Cæterum eum *hac ratione*, ut ait, *Scripturæ consulere & eam non plane evertere*, credat Judæus Apella, non ego. *Facit scilicet ne clara mendosis accommodentur & corrumpantur*, & interim quæ satis clara sunt, mendosa dicit; & omnia corruptibilitati subjicit; nec majorem existimat Deum habere rationem hujus, quam aliorum librorum. *Non*, inquit, *quia quædam loca corrupta sunt, idem de omnibus suspicari licet, præsertim quando oratio est perspicua, & mens authoris clare percipitur.* Sed hoc disputatur, an quis de auctoris mente satis certus esse possit ex scripto quod multa continet loca corrupta, & cujus nullus locus corruptus esse possit. Si vero corrupta agnoscantur & emendentur, desinunt esse corrupta. Si nos necdum emendare possimus, fateamur ignorantiam nostram, possimus enim jam quæ non potuere majores, & idem forte poterint nostri posterii. Noluit forte Deus hæc jam à nobis intelligi. Sed non ideo corrupta sunt, quia nos dissolvere non possumus. Uti nec majorum insolubilia, nobis soluta, corruptiones dicenda sunt. Non omnibus omnia semper scripta forte voluit Deus. Intellexerunt majores proculdubio & scriptores, quæ nos ignoramus.

§. 19. *His absolvit quæ circa Historiam V. T. notare voluerat*, Ex quibus ^{pag.} *concludit, ante tempus Machabæorum nullum canonem sacrorum librorum* ^{136.} *fuisse, sed hos quos jam habemus à Phariseis secundi templi, præ multis aliis selectos esse, & ex solo eorum decreto receptos.* Quod falsissimum esse jam supra evicimus, ubi probavimus, diu ante Machabæos conscriptos fuisse libros sacros V. T. à suis auctoribus & in Ecclesia custoditos ac receptos, ac post captivitatem Babylonicam à Prophetis recentissimis collectos & multis vitiis repurgatos fuisse, quo tempore nec Macchabæi nec Pharisei in rerum natura existebant. Nos autem jam non habere eos libros, nisi ab illis sequentibus receptos, & agnitos, ac ab iis nobis traditos, fatemur, nec aliud fieri potuit, qui per successionem ad nos devenire debuerunt. *Singulorum auctoritatem probandam* concedimus & supra probavimus assignando eorum approbationem in N. T. cujus auctoritatem jam probare aggredimur. *Phariseorum concilium illos eligens*, nunquam probabit cum diu ante Phariseorum existentiam collecti fue-

rint. *Nec locus Dan. 1 ult. vers. 2.* hoc evincit: nam vel forte Sadducei eum neglexerunt, vel non intellexerunt, vel male interpretati sunt, vel in eo contra se testati sunt. *Loca Talmudis* tantum probant quod undam Rabbino- rum malum animum, quem singulari Dei providentia impeditum existimamus Atque adeo hic nihil potest concludi.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

*Inquiritur, An Apostoli Epistolas suas tanquam Apostoli & Pro-
phetae, An vero tanquam Doctores scripserint.
Deinde Apostolorum officium ostenditur.*

Ano-
nym.
cap. 11.
pag.
137.

§. 1. **H**UJUS Capitis initio præsupponit *Apostolos Prophetas fuisse*. Ve- rum id perquam ambiguum est. Nam Prophetarum nomen plu- rimas admittit significationes. Propheta primus Moses divinitus revelatam Doctrinam, & miraculis confirmatam proposuit. Hanc ipsam multis modis illustrarunt, applicarunt, &c. subsequentes Prophetæ, qui præterea futura plurima prædixerunt. Omnes autem Prophetæ dicebantur, quia revelatam habe- bant à Deo cognitionem, non vero ex naturæ principiis & mediis quæsitam, nec eam ut talem, sed ut revelatam præter naturam proponebant. Apostolos autem similiter præter naturam factas habuisse revelationes dubio caret. Sed & ad hibuisse studium inquisitionis Scripturarum, & institutos in iis fuisse à Christo, negari nequit. Certum etiam quod tanquam homines prudentes, post Christi institutionem, & Scripturarum inquisitionem, supra sibi similes noverint uti ratione sua. Unde docentes, non tantum suas, quas habebant revelationes, sed & quicquid sub Christi disciplina, & continua Scriptura- rum inquisitione, ac prudenti rationis usu, gratia & auxilio divino, plus quam vulgari præditi, proposuerunt. Atque ita diverso respectu & Prophetæ & Doctores divini dici possunt. Illud quatenus propheticas habuerunt revela- tiones. Hoc quatenus divino auxilio supra vulgari, & scripturâ & ratione sua dogmata, infalibilibus modis confirmarunt.

§. 2. Quare puto absurde dubitari ab Anonymo, *num Apostoli tanquam Prophetæ ex revelatione & expresso mandato, ut Moses, Jeremias & alii, an vero tanquam privati, vel Doctores Epistolas scripserint*. Nam si velit, an non nisi factas sibi præternaturales revelationes conscripserint. Negabimus, nam plurima, & natura, & ex Scriptura nota, tradiderunt. Si velit an ipsis, ut Prophetis, revelatum sit scribendi mandatum. Respondemus Deum intrinsece
eos

eos impulisse ad scribendum, & sic impulsos, non tanquam privatos, sed ut constitutos Apostolos, & divinitus illustratos Doctores, suas epistolas scripsisse. Atque adeo scripserunt, & ut Prophetæ, narrantes sibi revelata, & ut divinitus per naturam & Scripturam illustrati, & infallibiles Doctores, à Christo ad docendum in Ecclesia constituti. Ita ut *in Epistolis & scriptis, & Prophetent* seu revelata scribant, & doceant confirmantes sua dogmata per Scripturas & rationes. Duo quidem, fatente etiam Calvino hic, *genera prædicandi indicat Paulus* 1 Cor. 14. 6, sed nullo modo indicat ea simul secundum diversas partes in eodem scripto adhiberi non posse, sed tantum præfert ex dono linguarum incognitarum. Et idcirco non est quod hinc dubitetur, scribantne ut Prophetæ ex revelatione, an ut Doctores & privati. *Eorum itaque Stylum à Stylo Prophetiæ deflectere* mirandum non est. Singulis Deus concessit Stylum pro suo arbitrio & materia tradenda. *Prophetis usitatum erat testari se ex Dei edicto loqui*, dicendo sic dicit Deus. Apostoli vero idem testati sunt, in inscriptionibus suarum Epistolarum, quamvis aliis verbis, ut Rom. 1. 1. 1 Cor. 1. 1. &c. adde & locum expressum, 1 Tess. 2. 13. adde Gal. 1. 10. 11. Eph. 3. 2. 3. 4. 5. Act. 26. 22. Gal. 1. 7. 12. Rom. 15. 16. 20. 2 Tim. 3. 16. Paulus 1 Cor. 7. 40. quidem dicit se *secundum suam sententiam loqui*, sed uti vers. 25 addit, *tanquam cui Deus per misericordiam dedit fidum esse*, docens ita se non, ut privatum, cerebri sui dictata, sed ut fidum Domini Apostolum, quem singulari gratia dominus dignatus sit, hæc tradere, ita & hoc vers. 40. addit *se existimare quod etiam habeat Spiritum Dei*. Sic emphatica *Μεῖσα* ironice perstringens æmulos, qui ad auctoritatem sibi parandam, Spiritum Dei plenis buccis jactabant, & Paulo Spiritum Dei detrahere studebant. Est hoc impostorum proprium Spiritum Dei & afflatus arcanos jactare, fidelibus Dei servis obtrectare, Spiritum detrahere, ut patet 1 Reg. 22. 24. Dicit igitur Paulus se quidem Spiritum nolle jactare, videri tamen sibi se quoque illius competentem factum, non minus quam ipsos. Nullo modo vero negat se ex Dei edicto loqui. Nec ullo modo *perplexus modus loquendi est* qui occurrit Rom. 3. 28. ubi Paulus *λογίζομαι* concludit homines per fidem justificari sine operibus legis. Nam fit illa conclusio ex revelatione facta Rom. 3. 21. & non nisi ductu ipsius Spiritus Sancti. Nec Rom. 8. 18. ceu dubitans *opinatur* cum dicit *λογίζομαι*, sed ex animi certitudine statuit, nitens iis quæ indubitata fide crediderat. Nam hoc ipsum est quod Latini significant verbo Reor, unde ratum est, quod certum ac firmum censetur. Nec 1 Cor. 7. 6. dicit, *hoc dico ego tanquam infirmus* *λέγω ὡς ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ὡς ἐν ἀποσταθείᾳ* non autem ex mandato. Sed hoc dico ex *concessione*, non autem ex mandato, addens ita moderationem iis quæ in versu præcedente dixerat, conjugatos, se ad tempus à se mutuo abstinentes, iterum se mutuo accedere debere, quod hic ita limitat à se dici ex concessione non mandato,

dato, ne quis putet eum præcipere, ut peractis precibus statim congregiantur rursus & libidini frenos laxent, sed tantum congressum legitimum concedere iis qui abstinere non poterant ulterius, id est, infirmis, quare in interpretatione Arabica apud Bezam hic, legitur, *Dico hoc vobis vere sicut infirmis, non ut in mandato decisionis*, seu decreto decisivo. Nullo modo vero Apostolus hic testatur se tantum dicere quid ipse infirmus optimum factu putet, non autem quicquam ex autoritate dicere vel præcipere, uti hæc invertit Anonymus. Nec quicquam est unde probet, quod 1 Cor. 7. 25. Paulus tantum neget se habere Christi documenta, quæ discipulos in monte docuit, & non etiam quodvis præceptum vel mandatum sibi à Deo vel in Scriptura, vel quovis alio modo revelatum. Nusquam enim Deus in veteri lege de cælibatu foeminarum præceperat, nec ullum occurret in Evangelio præceptum; nec ullum innotescit, & fateatur Paulus sibi revelatum Dei mandatum.

pag.
138.

§. 3. Quantum ad *modum tradendi Doctrinam Evangelicam*, ad quem à modis loquendi transit Anonymus, Fatemur eum à modo Prophetarum valde discedere. Voluit enim Deus alio plane modo docere suam Ecclesiam jam adultam quam in infantia cum esset sub pædagogia; magis cum ratione & rationaliter, non tot servilibus præceptis, mandatis & ceremoniis. Quare sæpius Apostoli tum ex natura notis, tum ex Revelatis in Scriptura Legis & Prophetarum, ratiocinati fuerunt, & homines cum ratione ad salutem ex Scriptura ducere conati. Quod etiam Prophetia dici potest, non minus quam in V. T. ubi homines ad Moysen & legem revocabant Prophetæ. Quidni enim Prophetia præter dogmata revelata continere posset æquitatem & veritatem multis rationibus etiam revelatis, vel saltem ex Revelatione cognitis comprobata, ut maneat tamen Prophetia. Fateor Deum pro absoluto suæ naturæ imperio discernere si velit: sed negari nequit eum etiam ratiocinando per suas ministros homines ducere, docere, & patefacere posse quæ vult, ac convincere & permovere ad illa quæ ab iis fieri vult; si dicas sic ea arbitrari cujusque judicio submitti, Respondeo id nil absurdi continere, cum ipse Deus omne cu usque judicium regat & flectat pro arbitrio suo. Aliud foret si homo Princeps suorum judicio subiceret sua mandata, nam penes eum non est, de eorum judicio quicquam statuere, cum id non subsit ejus arbitrio, uti omnium creaturarum Deo subest. Quomodo autem Prophetæ & quivis etiam ratiocinando quid revelatum percipere possit, si scilicet Deus ei patefaciat veritates in revelatis contentas, & inde deductas supra ad cap. 1. vidimus.

§. 4. Quantum ad *illationem Moysis Deut. 31. 27* ea nullo modo conatur inferre Israelitas post mortem suam à vero Dei cultu necessario deflexuros, id enim per illam concludi non poterat; nec ullo modo prædicit futuram aliquam populi vivide sibi imaginatam defectionem; sed majus defectionis periculum demon-

monstrans, eos hac illatione, studet magis reddere obsequentes & patefacere necessitatem custodiendi legem eamque observandi in omnibus. Quare absurdissime concludit, *hoc & omnia Mosis argumenta, non ex scriniis rationis esse desumpta; sed tantum esse dicendi modos, quibus Dei decreta efficacius exprimebat, & vivide imaginabatur.* Nihil enim hic prædicebat, sed defectuum summum periculum patefaciebat, ut legem attentius custodirent & observarent. Concedit tamen *Prophetas ex revelatione argumentari potuisse & affirmat, quo magis legitime argumentantur, eo quam habent revelatæ rei cognitionem, ad naturalem magis accedere.* Magis quidem utitur ratione, seu sua ratione circa talem revelationem magis eget quidem: sed tamen ideo cognitio rei revelatæ non magis naturalis fit. Non datur enim hic magis aut minus, nec gradatim à naturali ad revelatam ascenditur cognitionem; nam plurima sunt revelata, quæ ex ratione non innotescere possunt; imo omnia proprie revelata dicta, sunt talia. Atque adeo absurdissime statuit *Prophetas maxime dignosci cognitionem supra naturales habere, quod pura dogmata, sive decreta sive sententias loquantur.* Nam inde nihil constare potest de revelatione, & ea revelata esse. Et multo absurdus negat *Pauli deductiones & argumentationes, quales in Epistola ad Romanos reperiuntur, ex revelatione supernaturali scriptas fuisse.* Cur enim Deus hos non æque ac ipsa dogmata patefacere potuisset. Eas autem ei per sensus, ut Prophetis, revelatas fuisse, nec nos asserimus; sed intrinsece menti patefactas, & speciali, ac infallibili auxilio adjutam & ductam ejus mentem has instituisse, & scripsisse nobis indubitatum est. Ita ut ineptissima sit, quam facit, conclusio, *easdem Pauli deductiones non ex revelatione & divino mandato, sed tantum ex ipsius naturali judicio scriptas fuisse, & nihil continere præter fraternas monitiones mixtas urbanitate, qualis est ista Pauli excusatio Rom. 15. 15.* falsum enim sic est quod dicit Gal. 1. 7. 12. 1 Tess. 2. 13. Non ergo scripta sunt instinctu Sp. S. non divinæ, nec majoris auctoritatis quam cujusvis doctoris, imo gentilis recte monentis. Quanta & quam impudens hæc sacrarum Script. enervatio. Paulus vero Rom. 15. 15. non agnoscit, fatetur aut excusatam vult aliquam scriptionis culpam; dicens *paulo audacius scripsi vobis fratres;* sed quia aculei, quos Sp. S. instinctu passim addiderat, delicatas Romanorum, hominum Politorum, & non nihil ob dignitatem & potentiam imperii tumidorum, aures, poterant offendere, non negat audacius dicta, sed negat esse culpabilem audaciam; cum ex officii necessitate scripserit; Quæ cum divina prudentia sit, negari nequit, quin id divino pæstetur mandato.

§. 5. Quod autem censeat eandem conclusionem formari posse ex eo, quod nullibi legamus, quod *Apostoli jussi sint scribere, sed tantum prædicare quocunque irent, & dicta signis confirmare,* à Scriptura alienum est. Nam quivis

E e

videt

pag.
139.

videt *μεθῆδεν & διδάσκων* instituere & docere generaliter Apostolis mandata Matt. 28. 19. tam scribendi quam prædicandi mandatum comprehendere. Imo ipse Paulus in prædicto loco Rom. 15. 15. 16. testatur se audacius ad Romanos scripsisse, ut se gereret tanquam leiturgos (de quo verbo vide Act. 13. 2. cum notis Belg:) id est publicus Minister Jesu Christi &c. aperte innuens, hanc sui Ministerii partem esse, eis hæc & tali modo, scribere; imo tanquam Apostolum suas Epistolas scripsisse concedit pag. 141. Testatur etiam Petrus 2 Pet. 3. 1. 2. se ex Apostolatus sui munere suam Epistolam scribere. Et Paulum de iisdem rebus, pro à Deo concessa Sapientia, scripsisse, in omnibus Epistolis, quas vers. 15. 16. eodem loco habet cum omnibus sacris Scripturis. Paulus 2 Cor. 1. 12. 13. testatur se non tantum in carnali Sapientia inter eos versatum non fuisse, sed etiam nec scripsisse in ea; sed gratia divina, directe contra Anonymum qui dicit Apostolos naturali tantum iudicio scripsisse. Eadem scribere testatur sibi non esse tædiosum & iis cui scribit certum, tutum & securum Phil. 3. 1. & ideo necessarium. Sic & Johannes testatur necessitatem suæ scripturæ ad salutem Joh. 20. 31. & 1 Johan. 3. 13. Quomodo potuissent etiam ex Christi mandato Matt. 28. 19. 20. *μεθῆδεν πάντα τὰ ἔθνη* instituere omnes gentes & nationes, & Christus in eo iis adesse *ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος* usque ad consummationem seculi, si scriptis non mandassent suam Doctrinam. Quomodo Paulus solum loquendo suum præstitisset officium, *πᾶσι τοῖς ἐπικλημένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ*, omnibus nomen Domini nostri Jesu Christi invocantibus in omni loco, quod fecit scribendo 1 Cor. 1. 2. Præterea quoties non legitur Johanni in Apocalypsi expresse mandatum scribere Apoc. 1. 11. 19. & 2. 1. 8. 12. 18. & 3. 1. 7. 14. & 14. 13. & 19. 9. & 21. 5. Sed hæc omnia vel ignorat vel dissimulat Anonymus. *Ad Rom.* 1. 10. 11. 12. Paulus quidem fatetur se valde desiderare Romanis adesse, ut ipsis non tantum, quod etiam scribendo poterat, & faciebat, impartiretur *χάρισμα πνευματικὸν εἰς τὸ στερεώσασθαι* donum spirituale ad confirmandos eos: sed etiam ut simul inter ipsos exhortaretur seu consolaretur per inclitam & mutuam fidem tam illius quam eorum, ad quod utilis valde est ipsa præsentia. Verum ne minima quidem litera significat, *suam præsentiam ubique absolute requiri ad gentes ad religionem convertendas, easque in eadem confirmandas*, ut hinc infert Anonymus. Quantum ad Apostolorum prædicationem, *antiquam Prophetæ prædicaverint*, non minus ambiguum, quam prædictum, an ut tales scripserint. Prædicaverunt, mandato, instinctu, & ductu Spiritus Sancti, Gal. 2. 8. 9. uti & Prophetæ, unde & Prophetæ dicuntur Act. 13. 1. de munere Prophetia eorum Ravanell. t. 1. p. 195. ; sed id nihil obest quin tamen hic multiplex sit discrepantia & differentia, jam supra modo demonstrata, nam Ecclesia jam adultior alio modo instituenda erat quam in infantia prima.

§. 6. Quod

§. 6. Quod autem *instar Prophetarum expresso mandato* *huc aut illuc prædicatum non ibant*, fuit quod ad omnes gentes docendas missi essent Matt. 28. 19. ut etiam docet Apostoli nomen absolutum ipsis passim concessum Luc. 6. 13. præterquam quod Paulus in specie gentium Apostolus esset Eph. 3. 8. 1 Tim. 2. 7. Gal. 1. 15. 16. & Act. 13. 4. 5. ab ipso Spiritu Sancto emissus ex Antiochia Gal. 2. 8. 9. Atque adeo mirum non est *eos etiam proprio consilio*, sed Deo id specialiter dirigente *elegisse loca particularia ad prædicandum*. Dissidium autem de quo Act. 15. 17. 18. 37. 38. non fuit de eligendo loco ad prædicandum, sed de itineris comite; quamvis non negem etiam in his esse locum considerationi consilii divini: ita enim factum est, ut diversis in locis exerceretur Doctrina Evangelii. Quod autem sæpe etiam frustra aliquo ire tentaverint, à Deo & ejus Spiritu impediti, ut Rom. 1. 13. & 15. 22. coll. Act. 16. 7. plane convincit, eos solo proprio consilio loca ad prædicandum non elegisse. 1 Cor. 16. 12. Paulus se excusat, quod non fuerit impedimentum, cur Apollos Corinthios non accesserit, significans se fecisse quod poterat, ipsum autem persuaderi non potuisse, quia vel forte nullum sentiebat instinctum divinum, vel ipse valida ratione videbat opportunum necdum esse eo transire, propter dissensum 1 Cor. 1. 12. ne magis in eo confirmarentur Corinthii, Deo sic ipsum & ipsius cogitationes dirigente. Verum ex Matt. 10. 19. 20. minime probatur *Apostolos antequam irent, revelatas non habuisse res prædicandas*: Nam ibi Christus Apostolos præmonitos de magnitudine periculorum quæ imminebant, docet, quod suam constantiam viribus propriis metiri non debeant, quippe qui non sua sed spiritus Sancti virtute loquebantur, qua certo victores futuri essent, & idcirco omnem anxiam nimis curam, qua se ut plurimum homines impediunt, abiiciendam esse, addens, ne præsentis sui defectu terreantur, vel in ipso momento superventurum auxilium divinum: ita ut minime excludat præcedentem rerum dicendarum cognitionem & meditationem, ac Spiritus Sancti ardentissimis precibus factam efflagitationem, sed unicam sollicitudinem superfluum, & propriarum virium confidentiam vel considerationem: ac doceat eos omnino semper in Deo acquiescere & tutos de victoria esse posse.

§. 7. Quod itaque concludit *Apostolos ea tantum ex singulari revelatione habuisse*, quæ viva voce prædicaverunt & simul signis confirmaverunt, quæ autem simpliciter nullum adhibitis tanquam testibus, signis, scripto vel viva voce docuerunt, ea ex cognitione (naturali scilicet) locutos esse & scripsisse, à veritate plane alienum est. Nam signa quibus suas Doctrinas confirmarunt, non faciebant eas magis divinas & revelatas, sed addebantur tantum propter auditores; præterea eadem quæ prædicarunt scripserunt. Non etiam naturalis cognitio adscendit ad ea quæ scriptis tradiderunt. Nec ulla ratio quæ probet, omnia scrip-

tis tradita minus fuisse scripta divino auxilio, quam omnia viva vocē prædicata & signis confirmata, imo contrarium concludendum ex promissione Christi Matt. 28. 19. 20. quod suis spiritu suo sit ad futurum ad finem seculi in omni omnium gentium institutione. *Paulus I Cor. 14. 6. duo quidem indicat prædicandi genera; sed utrumque, ab Apostolis adhibitum fuisse supra diximus, & hic facile Anonymo concedimus, si modo non neget, eos, & in utroque divino spiritu directos & instinctos fuisse, quod ex prædicto Matthei loco dubio caret. Quod autem putet omnia quæ in Epistolis de Apost. vocatione, & Spiritu Sancto & divino quem habebant, continentur, & non referuntur ad prædicationes eorum sumi promente sana, beata, & Deo dicata: solum Anonymi præjudicium est, quo sine ratione putat, eos tantum ductu Spiritus S. prædicasse, & scripsisse naturali tantum iudicio. Nam contrarium patet ex ipso quem adducit loco I Cor. 7. 40. ubi Paulus per Spiritum Dei, non intelligit ipsam suam mentem, nullus enim foret sensus verborum beatiorem (Marsellus enim non significat, ut vertit Anonymus beatam) iudico secundum meam sententiam, qui celebs vivere decrevi, & me beatum puto; nam non agit de beatitudine cælesti, cum viduam beatiorem pronunciat si non contrahat, quam si contrahat, sed de œconomica; tranquillius scil. vivet, carebitque molestiis, quibus secundæ nuptiæ magis sunt obnoxie. Sed contra per Spiritum Dei intelligit spirituale donum gratiæ divinæ, quo fideliter respondeat Corinthiis ad interrogata & quod alii vanissime sæpe jactabant, licet eo destituti. Atque adeo plane absurde & sine fundamento statuit *Epistolas Apostolorum à solo lumine naturali dictatas fuisse*. Nam præterquam quod contineant ipsas Apostolorum revelationes & prædicationes, quas ipse Anonymus adscribit Spiritui S. & divino, in omnibus quæ etiam naturali lumine cognita dictarunt, non minus habuerunt præsens auxilium Sp. S. cum ea scriberent, quam cum prædicarent, cum in omnibus id ipsum promiserit Christus ad sæculorum consummationem.*

§. 8. Quantum vero ad *modum quo putat Apostolos ex sola naturali cognitione docere potuisse res quæ sub eadem non cadunt*, de eo supra ad pag. 102. demonstravimus quam ineptus sit, & destruat omnem Mysteriorum divinatorum revelatam cognitionem, ac pro ea introducat Doctrinam & discursus omni pereptione & certitudine destitutos, id est, Doctrinam non Doctrinam.

142.

§. 9. Quod autem quis *totam Christi Doctrinam lumine naturali facile possit assequi*, summam patefacit hominis ignorantiam & ineptitudinem, nam ipse postea fatetur natura non innotescere Deo præstandam obedientiam. Et quis Trinitatis mysterium & ipsam Christi Personam & officium, aut salutis per Christum obtinendæ viam naturali lumine se affecutum esse aut assequi posse fateatur. Ut & *Apostolos non indignisse lumine supernaturali*, seu auxilio Spiritus divini plus quam naturali, *ad Religionem Christianam docendam*,
Ano.

Anonymus absurde dicit *ad communem hominum captum accommodandam* (nam non fuit Religio eorum captui accommodata, sed tantum ad eorum captum proposita) plane absurdum est; nam non minus egent auxilio in docendo & monendo de eadem suo tempore & modo quam pertiando. Cum itaque fatente Anonymo *finis Epistolarum sit homines de religione Christiana docere & monere, ad eosdem in ea confirmandos*, certissimum est, eos in eo necessario etiam indiguisse auxilio Spiritus Sancti. *Quemvis* autem *Apostolorum* id præstitisse, *ea via, quam quisque*, pro divini sui doni, & gratiæ mensura ex sola Dei directione & dispensatione, *optimam existimabat*, non negamus, nam dona diversa sunt & discreta; sed idem est Spiritus. Ministeria diversa, sed idem Dominus. Diversæ sunt operationes, at idem est Deus efficiens omnia in omnibus. & unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem, huic &c. omnia hæc operatur unus atque idem Spiritus distribuens singulos prout vult, ut testatur Paulus I Cor. 12. 4. 12. & per totum caput ad finem usque. Sed aperte negamus *quemvis id ex sola naturali cognitione præstitisse*, quod hic probandum fuisset Anonymo. 143.
143.

§. 10. Quod autem *Paulus Philem. 8. maluerit precari quæ tanquam Apostolus mandare poterat*, quisque videt apertissimum exemplum esse summæ prudentiæ divino Spiritu in eo operatæ. *Non enim ibi mutat Dei præceptum in preces*, sed quæ secundum Dei præceptum mandare poterat, ut prudens, & Dei spiritu plenus minister, precari maluit. *Quemvis* autem *qui auctoritatem docendi habet, habere etiam auctoritatem eligendi, quam velit viam*, nullo modo sequitur, nam in humanis qui habet facultatem concedendi auctoritatem etiam habet jus præscribendi viam; multo magis Deus, qui concedit auctoritatem docendi ea quæ naturæ lumen non attingit, & qui solus novit viam optimam, & qui operatur in omnibus omnia, & sine quo nullus aliquam potest eligere vel inire viam quamcunque.

§. 11. Paulus *ad Romanos cap. 15. 20.* nullo modo significat se *aliud habere fundamentus religionis. Christianæ*, quam cæteri Apostoli: novit enim Jesum Christum esse Lapidem angularem omnium Apostolorum & Prophetarum, Eph. 2. 20. nec quemquam aliud fundamentum locare posse præter eum, I Cor. 3. 11. sed dicit se tanquam genuinum Apostolum, quorum officium erat prima religionis & Christianismi fundamenta locare, quibus alii superstruebant summo proferendi Evangelii studio, conatum fuisse prædicare Christum ubi nondum innotuerat, & alius quis fundamenta Christianismi locaverat, quamvis interdum etiam necessitate cogebatur, Hierosolymam, Antiochiam & Romam tendere, quibus in locis alii Apostoli jam prædicaverant. Ita ut alienum fundamentum nihil aliud sit quam alterius manu jactum, quod evitavit, ne alienos labores ad gloriam suam verteret &

fraudulenter agerēt, laudem fidelitatis in re facili & prompta affectans, ut patet ex Coll. 2 Cor. 10. 16. Quare ab Apostolo plane alienum est, quod hic ei attribuit Anonymus, quod scil. noluerit ab aliis institutos docere, quia minus apti essent, suis fundamentis recipiendis, utpote ab aliorum fundamentis alienis. Nisi per alios velit intelligere Pseudo-Apostolos & falsa fundamenta, quæ Paulus anticipare conatus fuerit, ut videtur voluisse Ambrosius apud Paræum ad Rom. 15. 20. *Apostolos enim in religione convenire, sed in fundamentis admodum discrepare*, nullus sanæ mentis dixerit, aut conceperit; nam omnis religio ex fundamentis profluit; quod si non fiat, absurda & insana, ac fundamento vero destituta, religio non est, sed error Paulum Rom. 3. 27. 28. *aliud Religionis Christianæ fundamentum struere, quam Jacobum cap. 2. 24.* si recte perpendatur, falsissimum esse patebit. Aliud enim plane argumentum est quod Paulus & quod Jacobus tractat; Ille enim agit de justificatione hominis peccatoris apud Deum; Hic vero de fide, & manifestatione hominis fidelis, seu fidei demonstratione per facta externa, quare nihil hic Jacobus potest dici discrepare à Paulo, taceo, diversum struere religionis fundamentum. Occurrit quidem apud Jacobum vox Justificationis, sed non ideo agit de hominis justificatione coram Deo: nam & alibi eadem vox legitur, ubi nihil minus quam peccatoris justificatio coram Deo, ut Matt. 11. 19. 1 Tim. 3. 16. Rom. 3. 4. Respiciatur Jacobi propositio & conclusio 1. 14. & ultimo versu, patebit de fide quæstionem esse, eaque ostendenda citra *ἡσαστοληνίαν* de operum necessitate ad fidem & salutem: non de justificatione: concludi etiam de fide, quæ sit vera & vitalis; non vero de hominis justificatione.

παρ.
144.

§. 12. *Quod autem hinc, scil. quod Apostoli diversis fundamentis religionem superædificaverint, dicat ortas esse multas contentiones & scismata, quibus Ecclesia jam inde ab Apostolorum temporibus indefinenter vexata fuit, & profecto æternum vexabitur: Est non tantum ex absurdis præmissis absurdissimam facere conclusionem: sed etiam sibi contradicere: nam ex diversis illis fundamentis eandem religionem traditam esse dicit: Et quod ineptius, Apostolos scismatum & contentionum causas statuere, & semina sperfisse calumniari. Quæ odiosius examinare non lubet.*

§. 13. *Nec minorem censemus esse calumniam, qua statuit Apostolos inter gentes & præcipue Paulum Evangelium & Doctrinam suam hominum sui temporis ingenio accommodasse, & fundamentis tunc maxime notis & receptis superstruxisse, ac religionem à speculationibus Philosophicis non satis separasse. Alios vero qui fidem prædicaverunt religionem nudam proposuisse à speculationibus Philosophicis.*

CAPUT

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

De vero legis Divinae Syngrapho. Et qua ratione Scriptura Sacra vocatur. Et qua ratione verbum Dei. Et denique ostenditur, ipsam, quatenus verbum Dei continet, incorruptam ad nos pervenisse.

§. I. **Q**UANTUM committat Anonymus peccatum, dum haecenus ut vidimus, non modo Scripturam, sed & rationem omnem, conatus fuit enervare, & quantum posset evertere, non determinabimus: sed Deo committimus. Rideat eos qui Scripturam ut divinam & *tanquam à Deo Ecclesiae traditam epistolam* de sua Voluntate retipiunt; Deus novit & videt & ridet irrisores suos, & tandem inveniet eos qui iam dicunt in corde non est Deus. Ut itaque pergat suas ineptire ineptias, & haecenus propositas absurditates adstruere, asserit quod *tam ipsa Ratio, quam Prophetarum & Apostolorum sententiae, aperte clament, Dei æternum verbum & pactum, veramque religionem hominum cordibus, hoc est, humanae menti divinitus inscriptam esse Dei Syngraphum, quod ipse suo sigillo, nempe sui idea, tanquam imagine suae divinitatis consignavit.* Alibi scilicet quaerenda erat lex & verbum ac pactum divinum, postquam inutilis erat reddita sacra Scriptura, sed videamus, quo vergat Planeta. Videtur quod Atheismo Enthusiasmum superaddat. Docet quidem & Ratio & Scriptura Deum Humanæ menti indidisse sui Deique notitiam & imaginem, opus legis cordibus inscripsisse, conscientia cujusque id attestante & quemvis accusante vel excusante secundum naturalem illam legem, si Deum cognoscentes, eum ex ejus dictatis non glorificaverint ac gratias debitas egerint. Sed hujus defectum & maximam imperfectionem universa docet Scriptura & ipsa Natura & Ratio in omnibus clamat. Ita ut vel & contra Scripturam & Naturam Anonymus reliquas in nobis naturalis luminis Scintillulas, evacuata & enervata Scriptura, obtrudere velit, pro æterno Dei verbo & pacto, ac vera & salutari religione, hominum cordibus sub novo Testamento, ex Prophetarum prædictionibus à Spiritu Sancto inscriptis. Vel cum Enthusiasticis confugere debeat ad cujusque vagas errabundas, & omni cynosura destitutas inspirationes, absque ullo certo & scripto Dei verbo. Non enim vel Moses vel Jeremias aut ullus Prophetarum vel Apostolorum abjecerunt legem tabulis inscriptam, sed semper ad eam provocarunt, ut Jel. 8. 20. Hanc inquirendam examinandam simul cum ipso Christo docuerunt Joh. 5. 39. Luc. 16. 29. 30. 31. Act. 17. 11. imò omnia scripta sunt in nostram utilita-

*Anony.
cap. 12.
pag.
144.*

pag.
145.

utilitatem Joh. 20. 31. 2 Tim. 3. 16. 17. 2 Pet. 1. 19. 20. 21. Rom. 15. 4. Prædixerunt quidem *Moses Deut. 30. 6. & Jeremias cap. 31. 33. tempus futurum quo Deus suam legem eorum cordibus inscribet*, id est, salutarem justitiæ viam, cui tempore veteris Testamenti, per legem præcepti carnalis, quæ propter inobedientiam ad promissionem & legem fidei addita est, & occasionem dedit hominibus non satis attentis cogitandi, quod, quum peccatores essent, in operibus suis vivere possent, & quod ea opera sint partim non mæchari, non furari, non occidere, partim circumcidi, & cætera legis dogmatum observare, densum quasi velum fuit injectum, non tantum absque velo ita in propatulo collocaturum, ut quivis eam audiens annunciari verbi prædicatione, & legens in Scriptura per fidissimos Dei servos, divino ductu & instinctu memoriæ proditam, & ad conscientiam suam attendens, nullo negotio, apertissimam videat fateatur & agnoscat, nec ullo egeat, qui aliquod adferat verbum præter illud quod omnibus in Scriptura nunciatur ad Deum recte cognoscendum & colendum: verum etiam effecturum Spiritus sui efficacia, qua infusa Charitate corda emolliuntur, & ad obedientiam flectuntur, eam ipsam non extrinsece tantum in tabulis, sed intrinsece animis & in corde recipiant, eaque non externis tantum operibus, sed & interna animi complacentia delectentur, & ejus nunquam obliviscantur. Quo videtur respexisse Paulus cum diceret Corinthios non esse epistolam scriptam atramento, sed spiritu Dei viventis, non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis 2 Cor. 3. 3. Quicum conferri potest Ezech. 11. 19. 20. & 36. 26. 27. Videmus autem hanc legis inscriptionem contigisse extra ordinem in Apostolis & Ecclesia Apostolica Act. 2. 16. 17. & 10. 44. 47. & 6. 7. & 2. 37. 41. Ordinarie vero per prædicationem Evangelii 1 Cor. 3. 5. 6. conjuncta operatione spiritus Sancti. Ita ut hic Anonymo nihil sit præsidii, quo se excuset à tanta *Sacræ Scripturæ* evacuatione, & profanissima dejectione, qua eam supra sine ratione dixit *mendosam, adulteratam, truncatam, sibi non constantem*, & plura. Cum hæc inscriptio legis absque Scriptura concipi nequeat.

§. 2. Quo vero jure hic dicat se hoc modo *fidem & veram Religionem confirmare*, quibuscumque patet, & jam supra ad pag. 135. examinatum fuit. Quemadmodum etiam supra ad pag. 84. vidimus incommoda quæ ex vera Scripturæ interpretatione iniquissime deducit. Scrupulose cavet ne homines sint *nimis Sancti & religionem in superstitionem convertant*, & profecto optime eorum profanitatem auget, omnem enim pietatis veram ac certam regulam mendosam, truncatam, adulteratam, & sibi non constantem dicit & abjicit, ac pro ea vel substituit scintillas naturalis & admodum obtenebrati luminis, quo nullus non plurimum abutens in infinita præcipitia & devia ruit & misere perit, vel

vel cum enthusiastis quemvis suo carnali impetu & desiderio committit: sic incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdin. *Hoc tamen, ut inquit, scit, se nihil indignum sacra Scriptura, aut Dei verbo dixisse, nihil quod impium sit, vel impietatem redoleat.* Sic solent. Lectori hoc committimus. *An nihil statuerit quod non evidentissimis rationibus verum esse demonstraverit.* Et his nostris satis liquet. Si inverteretur, & diceretur eum nihil demonstrasse, imò nihil proferre de suo quod non evidentissimis rationibus falsum, ineptum, absurdum & impium sit, minus à vero discederetur. Nec *Prophani & voluptatibus dediti homines* his ejus dictatis vel minimum invertere opus habent, adeo accurate hæc ipsis conveniunt, quasi à perfectissimo eorum patrono in eorum gratiam conscripta & edita fuissent; quid de eo sit ipse noverit Anonymus.

§. 3. Ut itaque *omne scrupulum amoveat*, primo aggreditur demonstrare *quomodo Scriptura, & quæcunque res muta sacra & divina dici debeat.* Id, inquit, *sacrum & divinum vocatur, quod pietati & religioni exercendæ destinatum est.* Hoc transeat, quamvis si rigido examini subjiciatur, non undique satisfaciat, cum etiam omne morale bonum sacrum dici videatur Levit. 10. 10. Ezech. 22. 26. Sed id *tamdiu tantum sacrum esse, quamdiu homines eo religiose utuntur*, prætermitti nulla ratione potest. Nam hominum abusus rerum à Deo pietati & religioni destinatarum, divinum institutum non mutat. *Si pii esse desinant*, desinit quidem ut plurimum rerum sacrarum rectus usus, nullo modo vero desinit institutum divinum, quo illæ religioni & pietati destinatæ sunt, & idcirco *nec res desinunt esse sacræ.* *Si vero impius, idem quod pietati & religioni destinatum fuit à Deo ad res impias patrandas dedit, tum id ipsum quod antea sacrum erat, seu à Deo pietatis & religionis usui destinatum, contra Dei mandatum immundum & profanum reddetur, seu immundis & profanis usibus adhibetur; nullo modo vero mutatur institutum Dei, & idcirco ea semper manet rei sacræ illicita plane profanatio, id est, profanus rerum sacrarum usus mandato divino contrarius.* Ut patet in variis exemplis Levit. 19. 5. 8. Num. 18. 32. & 19. 13. 20. Zeph. 3. 4. Levit. 21. 12. 23. Psalm. 74. 7. Levit. 20. 3. Act. 21. 28. & 24. 6.

§. 4. Quantum ad locum celeberrimum ex speciali Jacobo facta revelatione & apparitione divina, facta in eo, Gen. 28. 19. & 36. 6. 9. &c. qui *Bethel dicebatur à Patriarcha, id est, Domus Dei*, eundem postea quidem ob idololatriam Jeroboami 1 Reg. 12. 29. à Deo videmus dictum fuisse *Bethaven* seu *domum vanitatis, confusionis vel iniquitatis* Hof. 4. 15. & 10. 5. sed nullibi legitur eam fuisse Jeroboami inculpabilem illius loci prophanationem. Si modo constet & sacrum & Deo dicatum fuisse, vel faltem à Deo cultui semper destinatum.

§. 5. *Verba vero usu suam obtinere significationem* nullus ambigit. Sed notandum

Ff

tandum ea plerumque præter primariam suam significationem etiam admittere varias secundarias quibus patefunt dicentis de primario significato judicia & passiones variæ, unde præcipuæ oriuntur eorum differentiæ quibus tanquam pudicæ vel impudicæ, honestæ vel inhonestæ, dulces & injuriosæ, religiosæ, politicæ, superstitiosæ discernuntur. Sic Adulterii, incestus, & peccati Sodomitici verba, licet primario turpissima crimina significant, impudica tamen non sunt, quia secundo patefaciunt eadem adhibentis pudicitiam seu aversionem & horrorem; cum alii eadem exprimant crimina vocibus eorum complacentiam in iis criminibus aperte prodentibus. Sic & superstitiosa sunt nomina Canonicorum, Decanorum &c. vel omnino Politica, prout præter rem ipsam primario significatam, secundo significant vel consecrationem & cultum superstitiosum, vel munus aut statum aliquem politicum. Ita ut eadem vox alicui quidem possit esse politica & alii religiosa & sacra, sed non eadem significatione, verum diversa, à diversis secundo ei annexa, id est, potest ab uno politice, ab alio religiose assumi. Quare liber qui agit de rebus pietati & religioni dicatis, non minus religiosus manet, si nullus, eum legens, suo vitio, ad religionem & pietatem moveatur, quam si omnes, id est, si nullus eum religiose assumat & intelligat, & vel omnis eum politicum censeat vel superstitiosum, quam si omnes eum assumant religiose, nam non ex hujus aut illius opinione pendet rem esse destinatam pietati & religioni, quamvis quivis talem pro politica possit habere, & contra Dei institutum à religione aliena & sic sacrum librum profanare. *Si vero postea usus ita pereat ut verba nullam habeant significationem, vel quod liber prorsus negligatur, sive ex malitia, sive quia eodem non indigent perit & negligitur* omnis sacer & religiosus usus illius libri sacri, imo liber ille definit esse liber, quippe qui nullius significationis verba continens, non nisi impura & commaculata charta est, multo minus liber sacer est. *Si vero verba libri ita disponantur ut usitate possint sumi in contrariam significationem, tunc & verba & liber qui antea sacri, impuri & profanierunt.* Sed rectius diceret tunc verbis libri sacri significabuntur impura & profana, nam tunc idem non posset dici liber, sed alius plane profanus verbis libri sacri constans & compositus.

§. 6. Ex quibus quidem sequitur *nikil sacram dici nisi alicui menti*: nullo modo vero *rem sacram tantum esse quia à mente pro tali habetur*: talis enim est quia divina quadam ordinatione ad cultum & pietatem pertinet & destinata est, propter quam ordinationem mens etiam eam pro tali habet, & tantum propter eam; si vero non habeat, profanat id quod sacrum est; id est, pro alio habet quam Deus id haberi voluit. *Jeremias cap. 7. 4.* nullo modo ait *Judæos sui temporis falso vocavisse templum Salomonis, templum Dei, sed falso confidisse templo & externo cultui, & in templo se gessisse quasi templum Dei* vers. 10. 11. habent

haberent pro spelunca latronum, id est, illud contra Dei mandatum admodum prophanasse. Perit etiam *arca fœderis res facerrima*. Sed quid hoc ad rem? quis unquam negavit res sacras perire & prophanari posse. Nullus profecto. pag.
147.
Sed inquit, hac ratione Scriptura etiam tamdiu sacra est, & ejus orationes divinæ, quamdiu homines ad devotionem erga Deum movet. Falsum est, manet enim sacra quamdiu à Deo ad id est destinata, quamvis nullum eo permoveret & omnes ex malitia, eam negligerent ac prophanatæ sacræ Scripturæ crimine sese commacularent. Et hoc modo neglecta sacra Scriptura, à Deo ordinata & tradita ad homines ad devotionem erga Deum permovendos, negligitur ipsum verbum Dei, quod sic omnino perit inter eos. Verum ab hoc interitu plurimum abest tabularum seu libri & chartæ neglectus & interitus, quæ hic Anonymo sophisticè confunduntur: nam possunt has magni facere, intereunte tamen ipso verbo Dei: & harum aliquod etiam perire potest exemplar, salvo manente Dei verbo. Sic *Moses legis tabulas frangens, verbum Dei non fregit*, neglexit aut irritum fecit & ad interitum reduxit. Nec etiam ipsas *tabulas fregit, quia tunc post adoratum vitulum nullius prorsus erant sanctitatis*. Sed quia Israelitæ per eam idololatriam sanctissimum fœdus Dei, cujus leges iis tabulis speciali Dei gratia erant inscriptæ, impudentissime profanaverant, seu fregerant & irritum fecerant, atque adeo indigni erant non tantum bonis ex tali fœdere promissis & expectandis, sed etiam divinis & sacratissimis tabulis, ab ipso Deo conscriptis, ut in eorum medio tanquam illustre divinæ præsentia symbolum in arca collocaretur. Ita ut nullo modo dubitandum sit, quin sanctissimas fregerit tabulas legis & fœderis divini, ab Israelitis prophanati: uti & *templum, Jeremiæ tempore profanatum, & flammis consumptum, recte dicitur templum Dei, quod profanaverant, id est, contra Dei mandatum intraverant & abusi fuerant Judæi: quemadmodum & lex Dei, mansit talis, licet Judæorum scribæ Jerem. 8. mendaci stylo legem Domini in mendacium verterint*, id est, suis explicationibus ita interpretati fuerint, ut videatur falsum dicere, unde falsas illas legis detorsiones, pro lege accipientes, & ex iis se sapientes gloriantes, ac dicentes *lex Domini nobiscum est*, à Propheta rectissime confutantur, dicendo eos legem Domini non habere, sed falsas scribarum interpretationes, minime vero dicit legem Domini non manere talem, sed aliud quid pro illa per errorem assumi.

§. 7. Hinc concludi ergo non potest *quod mirum non sit ea, quæ supra dixerat, scil. Scripturam esse mendosam, corruptam adulteratam, &c. contigisse libris quos habemus, cum, ut inquit, verum originale fœderis Dei & omnium sanctissimum totaliter perire potuerit.* Nam perierunt originales tantum tabulæ, minime vero earum contentum. Qui unum vel plurima Scripturæ exemplaria corrumpit, non ideo Scripturam. Qui mentem Scripturæ per-

vertit, aliud substituit pro veritate præter eam; sed non veritatem destruit, ut non sit talis. Probandum fuisset nostris tabulis aliud quid contineri quam primis & originalibus à Prophetis & Apostolis aliisque viris Theopneustis conscriptis & Ecclesiæ traditis ac receptis. Nam non negamus tabulas quasdam & primas ac sanctissimas posse mutilari, corrumpi, perire, earum contenta falso explicari, negligi: &c. Sed substitui quid in illis pro divino quod tale non est, & observari vel emendari nequit, plane negamus. Nec hæcenus ulla specie probari potest.

§. 8. Quod autem putat se in prædictis *nihil contra verbum Dei locutum esse*, sed tantum contra tabulas, plane aberrat; nam substitutis tabulis mendosis, corruptis, adulteratis & sibi non constantibus, pro veris incorruptum, purum & certissimum verbum Dei nobis patefieri & innotescere non potest; & in tantum nobis perit Dei verbum quantum illis mendis & corruptionibus impedimur imo universæ tabulæ suam amittunt certitudinem, cum secundum partes corruptioni subjiciuntur, id est, admittitur quod in quibusdam contineant aliud quam originales, atque ita perit totum Dei verbum: nam si per partes aliæ quam divinæ tabulæ tradi potuerint nihil obest cur illæ non plures & majores accrescendo, tandem totas mutaverint Scripturas. Dicuntur quidem 2 Cor.

pag.
148.

33. Corinthii *Epistola Christi scripta non in tabulis lapideis, sed carnis cordis*, verum additur quod *διακονηθεῖσα ministrata*, seu adaptata vel adornata sit ministerio prædicationis Apostolorum secundum Scripturas Sacras. Quare ea non nisi pro apographo habenda, cujus autographum est ipsa Scriptura sacra, quæ si corrupta foret, & hæc eandem necessario mendas contineret, unde etiam pro illa præcipua gerenda cura. Atque ita puto constare Scripturam sacram & divinam esse, quia à Deo tradita est hominibus, ut eos de sua voluntate certos redderet, & ad pietatem & religionem duceret, regeret, instigaret & propelleret & minime vero quia homines ea religiose utuntur, & sacram esse desinere, si eadem abutantur. Cum ejus sanctitas non ab humano instituto, sed divino pendeat, utpote quæ ipsam religionem sequitur, etiam nullo modo hominis arbitrio subjectam, sed soli Divino.

§. 9. Sequitur videamus *quid proprie per Verbum Dei intelligendum existimet*. Quæ supra Cap. 1. dixit *de causis cur aliquid ad Deum referatur*, cum ipse non censeat repetenda, nec nostra est quod repetamus. Nec ea quæ ad Cap. 6. tertio loco, dicta fuerunt. Sufficit examinare quæ hic dicuntur. Primo dicit *Verbum Dei significare religionem toti Humano generi universalem sive Catholicam*. Sed quis novit talem. Chimera hæc est. Omnibus quidem innata sunt cognitionis & cultus divini principia, sed cum eorum tam pauca remanserint à lapsu rudera, & adeo debilia, inculta & densissimis tenebris obruta, nunquam ex iis oriri potuit religio toti Humano generi universalis, quam fingit

fingit Anonymus, sed infiniti fuerunt orti circa religionem errores, & singularum pene nationem absurdissimæ & corruptissimæ formatæ religiones si ita dicere liceat, cum potius defectus à Deo quam religiones fuerint. Nec talem aliquam respicit *Esa.* 1. 10. sed suum significat speciale Dei mandatum continens veram mentem & expositionem totius legis à Mose perscriptæ, quod *verbum Dei & legem* dicit; confer hic Musculum & nos supra ad pag. 55. Secundo dicit *verbum Dei Metaphorice* sumi, *pro ipso naturæ ordine & fato, quia ab æterno divinæ naturæ decreto pendet & sequitur.* Sic sumi posse, si per decretum intelligatur, liberrima Dei voluntas & ordo ab ea constitutus, non vero immutabile fatum, Deum adstrictum tenens, non negamus. Sed tamen sic sumi in Scriptura, probandum ex eadem fuisset. Et *verbum Dei in Prophetis* non aliud esse: quam *id quod Prophetæ hujus ordinis seu de hoc ordine præviderant, quia ipsi res futuras per causas naturales non percipiebant, sed tanquam Dei placita & decreta,* sapit Anonymi Mysterium jam supra confutatum. Provabimus enim Deum etiam præter causas naturales & earum ordinariam constitutionem plurima fecisse & prædixisse, quæ ad illum non pertinent, pro summa sua libertate. Tertio dicit *Verbum Dei pro omni cuiuscunque Prophetæ edicto, quatenus id singulari sua virtute, vel dono Prophetico & non ex communi naturali lumine perceperat.* Nobis significat omnem Doctrinam quam Prophetæ & Apostoli ac omnes viri Theopneustoi, ex mandato, revelatione, & inspiratione, ac ductu Spiritus S. proposuerunt, & scriptis Ecclesiæ tradiderunt, quo modo sumitur Psalm 12. 7. & 119. 9. 16. 89. 105. Jerem. 8. 9. Amos. 8. 11. 12. Luc. 5. 1. Joh. 8. 47. Eph. 6. 17. Tim. 4. 5. 1 Pet. 1. 23. 25. *Esa.* 40. 8. & alibi. Atque non concedimus quod *Deus author Bibliorum* tantum sit dicendus, *propter veram religionem quæ in iis docetur;* sed multo magis propterea quod viros sanctos veram illam religionem ex suo mandato, auxilio & virtute divina per Sp. S. conscribere fecerit; possunt enim & alii libri veram religionem continere, qui tamen ideo non possunt dici *verbum Dei.* *Librorum numerum ad verbum Dei nihil facere* facile concedimus, cum Deus suam voluntatem nobis constare satis efficere potuerit multo paucioribus libris. Hunc tamen librorum numerum à Deo determinatum, & ab Ecclesia receptum existimamus. Atque adeo si quibusdam ex his libris destitueremur, si non Dei verbo, saltem quibusdam ex tabulis quibus Deus verbum suum Ecclesiæ conscribi & tradi voluit privaremur. Quo tamen referendos non putamus alios illos *libros bellorum & Chronologiarum,* jam deperditos, quos nunquam Ecclesiæ traditos & receptos fuisse constat.

§. 10. Quæ autem hic inferit Anonymus de distributione *librorum in libros V. & N. Testamenti* nihil moramur, cum nudam contineant repetitionem eorum quæ supra confutata sunt. Nec diversam aliam recentio-

rem doctrinam, aut diverforum foederum sygrapha iis contineri existimamus. Sed varias ejusdem foederis administraciones. Uti utriusque Testamenti explicationem vide apud Coccæjum Syst. cap. 54. §. 2. 3. &c. p. 543. &c.

§. 11. Verum ut se non tantum omnibus viris in Ecclesia Doctissimis sapientiorum demonstret, sed etiam ipso Deo, quinque rationibus aggreditur demonstrare, *nos Dei verbo destitutos non fore, quamvis pauciores libros V. quam N. T. haberemus.* Sed ut nobis quidem videtur, inutilem omnino sumit operam. Concedimus enim Deum suam voluntatem paucioribus libris nobis tradere potuisse; sed cum hos tradi voluerit, censemus eum existimasse hos ad perfectam suæ voluntatis cognitionem necessarios esse vel saltem apprime utiles; & consequenter nos, si iis destitueremur, futuros privatos iis mediis, quæ Deus Ecclesiæ suppeditari voluit. Sed examinemus rationes ejus.

§. 12. Prima est, *quia libri utriusque Testamenti non fuerunt expresso mandato, uno eodemque tempore, omnibus seculis scripti, sed casu, quibusdam hominibus, idque prout tempus & eorum singularis constitutio exigebat.* Sed quid si hæc omnia concederemus, excepto hoc unico quod casu, conscripti sint, & sine mandato. Nihil concludi posset quam Deum voluisse hos omnes omni tempore & seculo, inter omnes homines in Ecclesia existere, & pro suo arbitrio voluntatem suam Ecclesiæ diversimode patefecisse. Cur non addit Ecclesiam fuisse sine ullis libris, & consequenter etiam jam omnibus carere posse, nam eadem est ipsius argumentandi ratio. Quosdam vero casu & sine mandato scriptos fuisse, ipsi adversum est Anonymo, quippe qui omnia certo & immutabili Dei decreto fieri supra asseruit. Quam expressum autem fuerit mandatum, non est quod inquiramus, sufficit si agnoscamus eos ductu & instinctu Spiritus Sancti conscriptos fuisse.

§. 13. Secunda est *quia aliud est Scripturam & mentem Prophetarum, aliud autem mentem Dei, hoc est, ipsam rei veritatem intelligere. Atque hoc de locis in quibus de vera religione & vera virtute agitur, minime dici potest.* Verum quis hinc concluderit quod probandum est; scil. nos verbo Dei destitutos non fore quamvis pauciores libros V. quam N. T. haberemus. Præterea falsissimum existimamus mentem Prophetarum & sanctorum virorum non esse mentem Dei seu rei veritatem. Nunquam enim in iis quæ sibi proponebant docere declinarunt à veritate. In aliis quidem usi sunt popularibus dicendi modis, sed tamen ideo nihil docuerunt præter veritatem, uti supra ad Cap. 2. & 6. late disputatum.

§. 14. Tertia est, *quia libri V. T. ex multis electi fuerunt, & à concilio tandem Phariseorum collecti & probati. Libri autem N. T. decretis etiam conciliorum in Canonem assumpti sunt, quorum membra non constabant ex Prophetis, sed tantum ex Doctoribus & peritis, qui in hac electione verbum Dei pro*
norma

pag.
15c.

norma habuerunt: adeoque antequam omnes libros probaverant, debuerunt necessario notitiam verbi Dei habere. Sed particulatim hæc dissolvenda sunt, nam plurima confunduntur plane heterogenea. I. non constat libros V. T. ex multis electos fuisse: cum nullibi pateat præter hos ullos alios in Ecclesia receptos fuisse, aut ei traditos à veris Theopneustis. II. falsum est quod à consilio Phariseorum tandem demum sint collecti & probati, nam diu post synedrium magnum, in quo & ante quod jam aliquam eorum collectionem factam fuisse multis argumentis probari potest, orsi demum sunt Pharisei. III. In magno synedrio fuerunt varii Prophetæ, & ejus præses Ezras. vide Boxtorfi Tiberias pag. 93. cap. 10. IV. in Conciliis fuerunt viri qui vel ex ipsis Apostolis de eorum scriptis multa scire potuerunt, ad diagnosin librorum sacrorum utilissima & certissima. V. verbum Dei habebant in Mose & Prophetis, ac copiosissimis Apostolorum prædicationibus, unde nos sine Scriptura eam haurire non possumus. VI. Nihil ergo concludi potest quam illis de verbo Dei constituisse antequam scriptis traditum esset; quod facile concedimus. Sed an idem de nobis dici potest? An ideo nec nos divinæ voluntatis tabulis destituti, sine quibus nobis de suæ voluntate constare voluit, verbo Dei privaremur? Egregie sane.

§. 15. *Quarta est, quia Apostoli non tanquam Prophetæ, sed tanquam Doctores scripserunt, & viam ad docendum elegerunt, quam faciliorem judicaverunt fore discipulis quos tum docere volebant, ex quo sequitur in iis multa contineri quibus jam ratione religionis carere possumus. Sed I. supra ad cap. præcedens demonstravimus parum interesse sive dicantur Apostoli ut Prophetæ, sive ut Doctores scripsisse, si modo concedatur quod etiam instinctu & ductu divinæ virtutis docuerint. II. Maxime appositam eligisse docendi viam, etiam concessimus, sed tamen idem omnium fuisse fundamentum adstruximus supra. III. concedimus etiam in eorum scriptis multa contineri, quæ præterita tempora spectant, & quibus nos jam forte carere possemus, non enim omnibus, & omnibus temporibus, omnia scripta fuisse, necessarium est. IV. Sed quis hinc deduxerit, quod ergo salvo nobis verbo Dei pluribus libris privari possimus? Nullus profecto.*

§. 16. *Quinta est, quia quatuor habentur in N. T. Evangelistæ, & quis credit, quod Deus quatuor Historiam Christi narrare voluerit, & scripto hominibus communicare. &c. Nam unusquisque suum Evangelium diverso loco prædicavit, & unusquisque id quod prædicaverat scripsit, idque simpliciter, ut Historiam Christi dilucide narraret, & non ad reliquos explicandum. Si jam ex eorum mutua collatione facilius & melius quandoque intelliguntur, id casu contingit, & paucis tantum in locis, quæ quamvis ignorarentur, Historia tamen æque perspicua esset, & homines non minus beati. Respondemus I. quod si nullus*

nullus crederet Deum quater Historiam Christi narrare voluisse, ipsi id credendum foret, utpote qui omnia necessario à Deo fieri statuit. II. quid ni voluerit quater? cum multiplex admodum hinc oriatur utilitas ad Historiæ Evangelicæ confirmationem & certitudinem. III. imo quod quisque diverso loco, & tempore sua simpliciter scribens, adeo cum ceteris conveniat, maximum veritatis argumentum est. IV. licet ipsi non intenderint aliorum explicationem, unde forte collusio & perversa conspiratio inferri posset, quid ni Deus eam intenderit; & cur casu id fit. V. Historiam non æque perspicuam futuram unicuique notum est. VI. quid si Deus hic abundantiam voluerit, An non nisi ex Anonymi cerebro suam voluntatem patefacere, & scriptis consignatam Ecclesiæ tradere debuit: An non ipse sibi plurimas, occultas nobis, potest ejus habere rationes? Quid itaque carpit hic Momus.

§. 17. Ex his tandem concludit *Scripturam tantum ratione legis universalis proprie vocari verbum Dei*. Atque ita, cum & religio & lex illa universalis, si maxime sano sensu sumantur, nam alioquin chimeræ sunt & figmenta, nil nisi naturalis & omnibus communis lex & religio sit, Scriptura non aliud Dei verbum erit quam ipsa natura, & sic iterum nulla revelatio supernaturalis. Nec Scriptura Verbum Dei, nisi quatenus continet legem & religionem natura notam.

§. 18. Jam autem aggreditur demonstrare, *eandem quatenus proprie sic Dei verbum vocatur, non esse mendosam, depravatam neque truncatam*. Describit autem primo, quid pro tali habeat scilicet *id quod adeo perperam scriptum & constructum est, ut sensus orationis ex usu linguæ investigari, vel ex sola Scriptura depromi nequeat*. Quod accipimus. *Eosdem tamen non putat ad nos pervenisse apices, literas & verba* quibus olim constabat Scriptura, *sed tantum sensus, tametsi verba sæpius mutata fuisse supponantur*. Sed cum de eo supra disputaverimus, non est quod repetamus. Probat itaque Thesin suam ex eo quod hæc summa, *Deum supra omnia, & proximum tanquam se ipsum amandum esse, ex Scriptura & natura sint adeo manifesta ut cuique nota sint*; & consequenter infert, *hic nullum errorem qui sensum corrumpere possit, incidisse, qui statim ab unoquoque non animadvertetur, nec aliquem hoc depravare potuisse, cujus malitia non illico pateret*. Idem asserit fatendum esse de reliquis, *quæ ex eo absque controversia sequuntur & quæ etiam fundamentalia sunt*. Atque ita concludit, *totam legem universalem, quam & natura & Scriptura docet, incorruptam ad nostras manus pervenisse*. Quæ omnia facile concedimus; nam cum eam incorruptam existimemus in omnibus non est quod in his corruptionem admittamus. Nec videmus in Scriptura ulla occurrere dogmata, quæ à natura sana ratione redargui possunt, cum idem Deus utriusque auctor sit. Sed hæc sufficere minime putamus, nam cum Dei providentia non minus effi-

cax

pag.
151.pag.
152.

cax fit in cæteris quam in his, & naturæ nostræ admodum variabilis & corruptæ dictata non minus erronea, quam quævis alia signa, unde corruptio etiam in aliis dignosci posset. Existimamus etiam in cæteris non minus impossibilem fuisse corruptionem quam in his, nec majori cum facilitate in his quam in aliis patefieri. Imo censemus hac ratione ab Anonymo deferri & rejici omnem Scripturam Sacram & solam retineri naturam, regulam & normam Scripturæ S. Nam quod addit de *summa Historiarum Scripturæ, & rerum à Christo gestarum*, adeo parum est, ut ex quovis etiam profanissimo scriptore hauriri possit, & Scripturam supra eos non extollat. Quam parum autem referat ad salutem *Scripturam adulteratam & mendosam esse in Historiarum & Prophetiarum*, ex quibus ejus divinitas non parum evincitur, *circumstantiis*: in enarratione *miraculorum* quibus de Prophetiis constare debuit: & in *Speculativis* quæ fundamenta sunt omnis praxis, facile quivis, cui satis sanum est cerebrum, facillime perspexerit. Sed cum de his in sequenti capite prolixius, hæc ulterius inquirere nihil juvat.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

Ostenditur Scripturam non nisi simplicissima docere, Nec aliud præter obedientiam intendere: Nec de divina natura aliud docere, quam quod homines certa vivendi ratione imitari possunt.

§. I. **U**T hanc primam hujus Capitis Conclusionem formet scil. *Scripturæ Doctrinam non sublimes Speculationes, neque res Philosophicas continere, sed res tantum simplicissimas, quæ vel à quovis tardissimo possunt percipi*: ex ante dictis plurima, quasi certissima, repetit; quæ jam supra nobis aperte debellata fuerunt. Præterquam quod facile concedi possit ea quæ in Scripturis traduntur, ita proponi, ut vel à tardissimo, quantum ad salutem sufficit, si requisitam adhibeat diligentiam, divina gratia auxiliante percipi possint. Si etiam per res Philosophicas & sublimes Speculationes intelligat, veritatum natura cognoscibilem & ex primis principiis deductarum, per plurimas consequentias, non nisi difficillime superabiles, concatenatas demonstrationes; eas in Scriptura non reperiri, quisque facillime concedet. Quamvis in ea per revelationem & admodum perspicue non tantum plurimæ tradantur veritates, ex natura notæ, & ex ea non nisi diligenti speculatione deducendæ, sed etiam adeo sublimes, ut nullus naturæ viribus eas capere, attingere

G g

gere

*Anony.
cap. 13.
pag.
153.*

gere aut penetrare & comprehendere possit. Sed videamus ex quibus præmissis hanc conclusionem colligat. Primo dicit se cap. 2. ostendisse, *Prophetas singularem tantum potentiam imaginandi sed non intelligendi habuisse*. Nos autem demonstravimus eam ad percipiendas Prophetias minime sufficere potuisse, sed Deum etiam necessario intellectui immediate patefecisse res per imaginationi occurrentia signa significatas. *Deumque nulla Philosophiæ arcana sed res simplicissimas tantum iisdem revelavisse*. Sed nos eadem prædicto jam modo limitavimus seseque eorum præconceptis opinionibus accommodavisse. Cui respondimus Deum quidem in modo revelandi suas Prophetias, se ita attemperasse Prophetis, ut eorum præconceptæ opiniones non obessent, vel ipsi Prophetiarum revelationi, vel ei quod Deus in illarum revelatione sibi proposuerat; nullo modo vero res revelatas præconceptis & erroneis sæpe opinionibus Prophetarum accommodare potuisse, cum simplex & immutabilis veritas semper ab omni errore remotissima manere debeat, & nunquam alicui ullo modo accommodari possit. Secundo dicit se Cap. 5. & 6. ostendisse *Scripturam res eo modo tradere & docere, quo facillime ab unoquoque percipi possunt*. Quod concessimus in plurimis, vel ad convictionem & inexcusabilitatem, adhibita requirita diligentia, vel ad salutem, accedente etiam divinæ gratiæ auxilio, necessariis, præter quæ tamen etiam in ea tradi diximus plurima difficilia: testante id Petro Apostolo 2 Pet. 3. 16. Tertio dicit se Cap. 7. ostendisse, *Difficultatem intelligendi Scripturam, in sola lingua, non in difficultate argumenti sitam esse*. Cum tamen ipse supra alibi concedat, maximam Sripturæ partem continere mysteria, miracula & quæ nobis penetrari nequeunt. Et his addit, *quod Prophetæ non peritis sed omnibus absolute Judæis prædicaverunt; Apostoli autem in Ecclesiis ubi communis omnium erat conventus*. Et his tandem superstruit prædictam conclusionem. Tantæ molis erat, ad tantam subtilitatis altitudinem ascendere, & non veritatem notissimam sine tenebris proponere, sed plurimis ambiguitatibus absurdissimis involvere. Admissa enim prædicta nostra distinctione, & perpenis responsis ejus erroribus oppositis, res est facillima simul & notissima ac simplicissima.

§.2. Quod autem adeo miretur eas, qui tam profunda in Scriptura vident mysteria, ut nulla humana lingua possint explicari, plane ineptum est, nam ipse supra cap. 7. & alibi fatetur plurima in Scriptura talia esse, quæ nostrum captum longe superant, imo ipse tradit methodum de iis secure discurrendi licet non intelligantur. *Miratur etiam eos qui in religionem tot res Philosophicæ speculationis introduxerunt*, & cap. 11. pag. 144 fatetur eos fuisse ipsos Apostolos. Non negamus culpandos esse Scholasticos, qui Philosophicis suis cogitatis integram pene Theologiam constuprarunt; nec absolvimus alios, qui tales Doctores nimio affectu amplectuntur, & cum paucis bonis plurima recipiunt eorum mala
& er-

& erronea. Sed cum infra latius dicendum sit de Separatione Theologiæ à Philosophia, his non inbærebimus Verum *S. Scripturæ Mystera nihil esse præter Aristotelis aut Platonis, aut alterius similis commenta, quæ sæpe facilius possit* pag.
154. *quivis Idiota somnare, quam literatissimus ex Scriptura investigare, tam detestabilis calumnia est, & horribilis blasphemia, ac execrabilis profanatio sacrarum literarum, ut quivis pius ad eam exhorrescat; Mille loci de sacrosancta Trinitate, de Christi multiplici promissione, incarnatione, morte, resurrectione & in cœlum ascensione, de futura hominis resurrectione &c. & universa nostra salute per Christum sola fide comparanda, hanc impudentiam plane confundunt. Si cujusdam momenti fuerit, quod in illorum Philosophorum scriptis reperitur, & à quibusdam viris doctis, vereor ne nimis scrupulose, colligitur, ut ita gentilium consensum etiam in Mysteriis probent, id non nisi minime scintillæ possunt esse divinæ revelationis, ex Judæis & cæteris dispersæ etiam inter gentiles, qui continuo ad lucidissimam divinæ revelationis faciem, vagabundas suas flammulas accendere conati fuerunt; sed mirabiliter obfuscatas densissimis nebulis & tenebris, ita ut vix ultra quam pro somniis haberi possint, si cum sacræ revelationis luce comparentur. Verum quod nobis obtrudere conatur Mysterium de Deo corporeo ab universo non distincto, vix quis in somnio sibi repræsentaverit; & jam ante sæcula solidissime confutatum fuit ab ipsis Gentilium sapientibus. Sed quid adversus eos non audeat, qui talia non veretur dicere adversus Deum & sacratissimas ejus litteras.*

§. 3. *Negare tamen non vult, ad Doctrinam Scripturæ nihil pertinere, quod solius sit speculationis: sed hoc tantum, ea admodum pauca, atque admodum simplicia esse. Quæ ipsissima Socinianorum vox. Sed nostra parum refert, unde suas absurditates collegerit Anonymus. Videamus quomodo eas adstruere conetur. Quenam ea sint, & qua ratione determinantur, hic ostendere constituit. Eum autem in finem jam supponit constare, Scripturæ intentum non fuisse Scientias docere. Quod concedimus, si per Scientias intelligat veritatum concatenatam deductionem ex primis principiis. Negamus vero si per eas intelligat quamvis cognitionem certam & evidentem: Nam non pauca docet de Deo, mandatis divinis, lege, gratia, Christo, de homine, ejus corruptione & restitutione, aliaque. Nec eorum cognitio per revelationem in Scriptura minoris certitudinis est, quam si hæc omnia, si possent, ex ipsa natura demonstrata fuissent. Ita ut ex eo inepte concludat. Scripturam nihil præter obedientiam ab hominibus exigere, & solam contumaciam, non autem ignorantiam damnare. Nam præter obedientiam, quam etiam exigat ipsa natura, simul contumaciam damnans, ut & omnem voluntariam ac culpabilem ignorantiam, docet veram æternæ salutis viam divinæ auxilio gratiæ ineundam & comparandam, nec ullo modo natura cognoscibilem, ut & quicquid de Deo, de Christo & Ho-*

mine cognoscendum est, tam abundanter tradit & copiose, ut non modo minimis ingeniis sufficientia facillime occurrant, sed etiam summis plurima suppetant, in quibus se sine fine exercent: Ita ut nullum non reddat plane inexcusabilem coram Deo. Perfectam dilectionem proximi hoc efficere, ut Deus omni modo à nobis honoretur & glorificetur, non est quod dubitemus: nam qui recte proximum diligit, diligit Deum; cum ex amore Dei fluat dilectio proximi, & proximus non recte diligitur, nisi in eo diligitur Deus & ipse propter Deum; qui autem proximum non diligit, quem videt, quomodo Deum diliget, quem non videt? inquit Apostolis 1 Joh. 4. 20. Atque adeo vere legem implevit, qui sic proximum diligit Rom. 13. 8. Verum cum hic sit fructus unicæ justitiæ divinæ nobis in Christo donatæ, & vitæ æternæ initium, & via ad glorificationem, & pignus ejus, & fœderis Dei, sive pacis & amicitiae cum ipso, qualem Deus ordinariæ in nobis operari per Spiritus sui gratiam noluit, nisi mediante verbo suo nobis in Scriptura proposito, & de Deo, Christo & homine ejusque corruptione, restitutione per Christum, & Deo debita gratitudine, nos instituentem, ad talem proximi dilectionem, ea requiritur scientia quam Deo placuit in Scriptura omnibus eum in finem per Prophetas & Apostolos proponere & docere, & sine qua in nullo, pro modulo gratiæ à Deo concessæ, talem charitatem operari noluit. Cum autem divinæ misericordiae fines non comprehendamus, temerarii sumus, si præcise, & punctim determinemus, quanta scientia eorum in singulis requiratur, ut Deus talem in iis velit operari charitatem; Deus enim hæc omnia operatur pro sua complacentia, seu prout vult. Alia seu perfectior in docente quam discente, in adultis, quam junioribus & incipientibus &c. Alia secundum infinitas hominum & donorum à Deo concessorum differentias, ita ut hic impossibile sit, determinare illud minimum quod sit, sine quo absolute salvari non posset. Veruntamen cum hominis salus consistat, & in Scriptura Sacra constituatur, in unione sui cum Deo per Christum, & in Scriptura revelatam habeamus ordinariam ad salutem viam, ex eadem Scriptura etiam quodammodo determinare possumus quæ dogmata salutem ordinariæ fundent; respicientia scilicet tum Deum, à quo, & in quem integra nostra salus; tum Christum per quem; tum hominem qui ipsum salutis subjectum est, omnia talia sine quibus homo veram salutis per Christum acquirendæ viam per fidem inire, & Deum cum & in proximo, ut & proximum cum Deo recte diligere non potest.

§. 4. Verum de tota hac re, suam sententiam Anonymus suo modo accuratius ostensurus, & clarius explicaturus, ante omnia duo demonstranda proponit, scilicet intellectualem, sive, ut loquitur, accuratam Dei cognitionem, non esse donum omnibus fidelibus commune, sicuti obedientiam. Sed Oedipus sit oportet qui hæc intelligat, non Davus. Qualis enim foret cognitio Dei non intellectu-

lis &

lis & minus accurata? An Dei non intellecti; An sine intellectu? vel an Cognitio non intellecta seu cujus cognoscens sibi non est conscius. Quis hæc attingat intellectu suo vel subtilissimo? Qualis etiam est obedientia omnibus commune donum? An nullus itaque non est obediens Deo? quis hoc admittat? Omnibus hominibus innata est non minus cognitio Dei, quam eorum obligatio ad obedientiam. Sed cum hic de fidelibus loquatur, an putat quibusdam concedi donum obedientiæ sine intellectuali cognitione Dei, cui est præstanda obedientia? Sic profecto irrationalem facit obedientiam fidelium, imo tollit omnem obedientiam; nam absque cognitione & intellectu non potest obedientia concipi.

§. 5. Secundo proponit demonstrandum *cognitionem illam, quam Deus per Prophetas ab omnibus universaliter petiit, & quisque scire tenetur, nullam esse præter cognitionem divinæ ejus Justitiæ & Charitatis, quæ ambo ex Scriptura facile demonstrantur.* Sed docet ipse Dominus noster Jesus Christus Joh. 17. 3. hanc esse vitam æternam, ut cognoscant unicum, verum Deum, & Jesum Christum quem milit, quæ si comprehendat sub divinæ Justitiæ & Charitatis cognitione, addens etiam cætera quæ ad perfectiorem ejus notitiam de Deo, Christo & homine sunt cognoscenda, aliud quam videri voluit, dixisset; verum de his mox in sequentibus.

§. 6. Prius ex Scriptura Sacra sic probare aggreditur, unicum proferens locum *Exod. 6. 2.* Ubi Deus à Mose sic introducit loquens, *Ego Dominus revelatus sum Abrahamo, Isaaco, & Jacobo in Deo Sadai* ^{pag. 155.} *omnisufficiente* vel potente. *Sed nomine meo Jehova non sum cognitus ipsis.* Conquestus erat populus de aggravata sua servitute, & eo nomine se importunius gesserat in Mosen & Aaronem; hinc Moses attonitus, Deum rogavit cur hæc ita fierent. Respondet Deus, *nunc videbis &c.* scil. rationem, & quod id nullo modo repugnet promissioni à me factæ, quod Pharaon esset dimissurus populum, sed eam promoveat, & ut Mosen, quasi vacillantem, magis confirmaret in suscepta ratione ac ad eandem iterandam animaret, instituit comparisonem inter modum quo revelatus fuit patribus, & quo jam se specialiter Mofi & reliquis Israelitis manifestaturus erat, ac ostendit hujus prærogativam præ illa. Illis scil. me ostendi & patefeci omnipotentem & omnisufficientem, largiendo ipsis quantum sufficebat, & multo plura promittendo futura, ut & conservando eas adversus omnis generis difficultates & pericula; verum constantiam meam in præstandis illustrissimis meis promissis, qua sum quod sum & innotesco Jehova, qui est quod est, experti non fuerunt. Nunc autem vobis eam exhibebo, vos ex Ægypto, ut illis promiseram, educturus, & cunctis hostibus debellatis, in plenam possessionem terræ Canaan deducturus. Non nego *nomen Jehovæ absolutam Dei Essentiam sine relatione ad res creatas significare.*

care. Sed probandum fuisset, illud nihil præterea, & quidem hoc loco significare. Quænam enim ratio cur experimentalis patrum cognitione Dei, opponeretur Mosis & Israelitarum theoretica, & non experimentalis cognitio. Præcipue cum Deus non minus cognoscatur Jehova seu existens id quod est, ex immutabili constantia in præstandis suis promissis, quam ex immutabili & simplici ejus essentia, ab ea non diversa. Quocirca hinc concludi non potest *Patres nullum Dei attributum novisse, quod ejus absolutam essentiam explicat.* Sed tantum quod absolutam Dei essentiam tam luculenta experientia comprobata non habuerint. Omnia enim Dei attributa absolutam Dei essentiam explicant, nam essentia Dei non nisi absolutissima potest esse, cum omnino per se sibi sufficiat in omnibus. Et cum Deus dicitur justus, misericors &c. tantum exprimitur quomodo absoluta Dei essentia se habeat ad nos: ita ut ne quidem illa attributa cognosci possint, non cognita absoluta Dei essentia. Et consequenter Deus hæc non refert *ad laudandam Patrum simplicitatem*, sed ad enarrandam, in majorem Mosis confirmationem, gratiam revelationis Patribus factæ & cum ea comparandam eam, quæ jam, hoc ipso tempore, cum loco promissæ salutis, Judæorum res in pejus mutatæ viderentur, Mosis & omni populo esset futura longe major & excellentior. Ita ut hinc quidem manifestum sit, *divinam cognitionem non esse omnibus æqualem fidelibus, & hunc gradum esse peculiare donum quibusdam tantum fidelibus concessum; nullo modo vero homines non teneri ex mandato Dei attributa cognoscere.* Nam absque attributis non cognoscitur Deus: Nec Patres Deum cognovissent, si absque attributis cognovissent. Si itaque teneantur cognoscere Deum, eadem erit ratio attributorum. Et si neget nos teneri ex mandato Deum cognoscere, respondebo quod Rom. 1. 19. & 2. 12. 13. ex natura teneamur, & quod illud sit mandatum à Deo nostræ naturæ inscriptum; præterquam quod etiam inscriptura mandatur. Præterea rogabo, unde ergo teneamur Deum cognoscere si non ex naturali, nec ex revelato mandato; nullum enim aliud excogitari potest. Vel An forte non teneamur, hic est genuinus Atheismus, qui sua absurditate ruit. Fateor *omnes ex mandato obtemperare quidem æque posse, non autem sapere.* Sed tamen quemadmodum omnes ex mandato ad studium obtemperantiæ, ita & ad sapientiæ seu divinæ cognitionis studium obligari possunt æqualiter. Et præterea sicut non omnibus æqualiter datur sapere, ita æqualiter datur obtemperare, quamvis ad utriusque studium pro ratione vocationis & donorum æqualiter ex mandato teneantur. Quod autem putet *ea quæ mentis objecta sunt non nisi per demonstrationes cognosci posse, & idcirco invisibilis Dei attributa, absque tali demonstratione credi non posse:* id sane nugari est, nam non modo ex Scriptura, sed etiam ex visibilibus cognoscuntur invisibilia Dei Rom. 1. 19. 20. & uti opus legis omnium cordibus inscriptum est, ita & *γινώσκον τὸ θεῶν* mani-

pag.
156.

manifestum est in illis; nam Deus illis; manifestavit: & omnes tam revelato quam natura'li mandato tenentur eadem utroque modo, quantum pro modulo possunt, sibi quam manifestissima reddere, Quod addit *Deum in Genesi Patriarchis prædicatum nomine Jehova indicari, non quia Patribus hoc nomine innotuerat, sed quia hoc nomen apud Judæos summæ erat reverentiæ*, est per Judæorum reverentiam hujus textus veritatem eversam dicere, nam si hic Jehovæ nomen patribus revelatum & cognitum negetur à Deo, Judæi vero ex reverentia contrarium velint, hæc illam evertit. Sed cum hoc totum cap. 8. confutaverimus & probaverimus non alium à Mose Pentateuchi auctorem esse, quicquid hic de Judæorum reverentia profert, nullius momenti est. Nec *Moses Exod. 3. 13. 14. quærit Dei nomen, quasi antea ignotum*, nam quis credat in tanto Propheta fidem adeo abolitam fuisse, ut veri Dei, cui antea tam devote servierat, ne quidem nomen novisset. Nec hac occasione de nomine Dei interrogavit, aliqua curiositate ductus, ut præter notitiam Dei, quam majores habuerant, altius penetraret in ipsam Dei naturam; nam præterquam quod id de viro pio nulla ratione dici possit, aliam plane reddit illius quæstionis rationem, scil. ut apud populum de divina auctoritate constaret. Quare nec voces illas intellexit, cum Dei nomen quæsit, quibus se Deus in verbo suo voluit appellari, utpote quæ ei procul omni dubio notissimæ fuerunt: Sed tanquam vir prudens literas, ut vocant, credentiæ requisivit, quibus apud populum constaret auctoritas adeundæ legationis, & instructionem eorum, quæ Dei mittentis nomine acturus & locuturus esset. Quare etiam Deus Mose his convenienter, seu hoc sensu respondet; nam, sicut in omnibus legatorum instructionibus usitatum est, se titulo & nomine suo describens, & tunc mandata superaddens, late explicat & præscribit quid suo nomine Moses dicturus & factururus esset; imo ipsa verba suggerit, quibus & apud Seniores Israelis & apud ipsum Pharaonem uteretur. Atque adeo cum Anonymo nullo modo concludi potest, *Patriarchas fideles hoc Dei nomen ignoravisse*. Multo minus *mandatam non esse Dei cognitionem*, quam ipsi naturæ à Deo inscriptam supra probabimus.

§. 7. Transeamus jam ad alterum quod ad rem totam accuratius ostendendam demonstrandum proposuerat, *Deum scil. nullam aliam sui cognitionem ab hominibus per Prophetas petere, quam cognitionem divinæ suæ Justitiæ & Charitatis, hoc est, inquit, talia Dei attributa, quæ homines certa vivendi ratione imitari possunt*. Sed quid hoc sibi vult, quod homines certa vivendi ratione, dicantur imitari attributa Dei. Si intelligat attributorum divinatorum in homine intelligente & vivente quandam quasi imaginem dari, nullum erit in Deo, cujus non aliqua poterit reperiri imago in homine. Nam non magis in homine reperitur imitatio justitiæ & Charitatis divinæ, quam Essentiæ, æternitatis, infini-

infinnitatis, immensitatis, immutabilitatis &c. nam non minor differentia est inter hominis & Dei justitiam ac charitatem, quam inter hominis & Dei durationem, perfectionem, præsentiam &c. Si vero putet ab hominibus per Prophetas non aliam peti cognitionem quam divinæ justitiæ & charitatis, sub iis comprehendens quæ de Deo, Christo, & homine ad perfectam fati divinæ Justitiæ & Charitatis cognitionem requiruntur & in Scriptura revelantur, tantum nomine tenus novum quid dicit, nam huc omnia quæ in tota Scriptura continentur reduci possunt; plura tamen exprimit ipse Christus Joh. 17. 3. qui etiam Joh. 4. 24. inter prima Deum cognoscendi & colendi fundamenta posuit, Deus est Spiritus; quo respicitur Deut. 4. 12. 15. 1 Tim. 6. 16. ut nihil jam latius dicam de Dei infinitate, omnissufficientia, omnipræsentia, immutabilitate &c, quæ quantum ad religionem momenti attulerint, cum per integram Scripturam manifestissimum sit, plurimis locis comprobari possit.

PAG.
157.

§. 8. Sed videamus, quæ pro sua sententia proferat in medium. *Feremias* inquit, id *expressissimis verbis docet cap. 22. 15. 16.* ubi de Rege Josia loquens dicit quod *Judicium & Justitiam exercere ac patrocinari inopi & pauperi, id demum sit Deum cognoscere.* Verum nullo modo dicit non nisi hæc Dei cognitionem esse: nec Dei cognitionem præter hæc non etiam alia docere. Nec ad Dei cognitionem non alia quam hæc requiri. Præterquam quod Deum cognoscere, hic ut in plurimis Scripturæ locis non aliud significet quam Deum ante oculos habere, observare, & colere, eique ^{ὡρασεῖν}, uti ex ipsis verbis textus, si inspiciantur, manifestissimum est. Ita Jerem. 9. 6. renuere cognoscere Deum, est Deum colere nolle. Et Hof. 4. 1. & 6. 14. nulla dicitur esse Dei cognitio in regione moribus corrupta. Ac per cognoscentes Deum seu nomen Dei Job. 24. 1. Psalm 6. 11. & 36. 11. & 87. 4. & 91. 14. Dan. 11. 32. intelliguntur viri fideles & religiosi. *Nec minus clara sunt, inquit quæ habentur Jerem. 9. 24.* ubi Deus sic inquit, *Ne gloriatur sapiens in sapientia sua, & ne gloriatur fortis in fortitudine sua: ne gloriatur dives in divitiis suis. Sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, intelligere & cognoscere me, quia ego Jehova facio gratiam judicium & justitiam in terra. Nam his delector, ait Jehova.* Quibus videmus Deum homines instruere & docere, quid sit, quo homo possit gloriari, quoque ipse delectetur. Removet humanam Sapientiam, continentem multiplicem cognitionem, solertiam, artes, calliditatem &c. Removet omne robur virium & potentiam. Removet opes & divitias: Et aliud substituit, quo comparato possimus exultare & ut beati acquiescere. Hoc scilicet reputer homo maximum suum bonum, si adeo illuminatos habeat oculos mentis, & à tenebrarum potestate liberatus fuerit, ut videat & cognoscat, quæ sit mea tum natura & nomen, tum ^{ἐὸντία} voluptas, ^{βελία}, & ^{ἐπιθυμία} ἐμὴ, & me ut ta-
lem

talem ante oculos habeat ac glorificet. Ita ut & hæc Dei cognitio, non sit solius Justitiæ & Charitatis divinæ simplex notitia, nec ea sola sit omnis nostra gloriatio, cum & Diabolis, quibus nulla competit gloriatio, conveniat sed sit plenior divinæ naturæ, & voluntatis, ac comparandæ per Christum salutis cognitio & à Deo requisita agnitio & observatio, & ita gloriatio in Deo ut redemptore, sanctificatore & justitia sua; cum hæc omnia ipse Deus in nobis operetur. *Exod.* 34. 6. 7. non hæc duo; sed decem ad minimum enumerantur attributa Dei, imo Hebræi hæc pro tredecim Dei attributis habent, quæ quamvis quidem tendant in patefactionem justitiæ & charitatis divinæ: minime tamen simplicem adeo eorum cognitionem requiri significant. Nec *Johannes Deum per Charitatem explicat, eumque revera Deum habere concludit & noscere, qui charitatem habet*, quia nihil aliud de Deo cognoscendum putat, aut simplicem Charitatis divinæ, sine plurimis aliis de Deo, Christo, & homine ad ejus perfectiorem cognitionem requisitis, cognitionem in homine sufficere existimet, sed quod hoc consideret tanquam præcipuum & capitale, quo tendunt omnia quæ in Scripturis traduntur, uti Paulus etiam *1 Cor.* 2. 2. nihil scire volui inter vos præter Christum eumque crucifixum. Et in Christo sunt omnes promissiones Amen. &c. Confer hic Calvin. ad *1 Joh.* 4. 8. 16. ut & Gomarum & Zanchium. Atque adeo absurde secundum *Feremiam, Mosen & Johannem concludit Dei cognitionem, quam unusquisque scire tenetur, hoc solo comprehendendi, quod Deus sit summe justus & summe misericors, sive unicum veræ vitæ exemplar.* Sic enim præteritur præter divinam Trinitatem, Christus & divina gratia in Christo, & universa salutis via, ac hominis de se ipso notitia ad eam necessario requisita.

§. 9. Sed his S. Scripturæ locis hæc superaddit argumenta, *quod Scriptura nullam Dei definitionem expresse tradat, Uti concedimus: non enim ejus scopus est Disciplinam aut scientiam demonstratam ex principiis naturalibus, sed ex revelatione tradere, & idcirco non humano sed divino modo procedit. Quod autem non alia Dei attributa amplectenda præter modo dicta præscribat, nec ex professo, ut hæc, commendet, Partim inutile & minime necessarium, cum satis commendentur si tantum in Scriptura doceantur; Partim falsum cum ipse Christus Dei Spiritualitatem expresse doceat Joh.* 4. 24. Paulus invisibilitatem *1 Tim.* 6. 16. Ipse Deus omnipræsentiam *Jerem.* 23. 23. 24. cui accinit David *Psal.* 139. & Salomon *1 Reg.* 8. 27. Jacobus immutabilitatem *Jac.* 1. 17. cum Davide *Psal.* 102. 27. 28. Johannes & alii Trinitatem, *Joh.* 5. 7. Et omnes fere de Christo, ejus naturis, incarnatione, officiis, &c. plurima sine fine doceant.

§. 10. Cadit itaque universalis ejus conclusio absurdissima, scil. *intellectualem Dei cognitionem, præter quam nullam dari jam supra probavimus, que*
Hh ejus

ejus naturam prout in se est consideret, quam alio modo considerari non posse etiam supradiximus, & quam naturam homines certa vivendi ratione imitari non possunt, neque tanquam exemplum sumere, ad veram vivendi rationem instituendam, ad fidem & religionem revelatam nullo modo pertinere, & consequenter homines circa hanc sine scelere toto caelo errare posse. Nam secundum eam nulla Christi, ejusque naturarum & officiorum, nulla foederis divini cum hominibus initi, nulla divinæ æternitatis, omnipræsentiae, immutabilitatis, nulla omniscientiae & perfectissimæ voluntatis divinæ, nulla divinorum operum Creationis, conservationis, gubernationis, justificationis, sanctificationis, nulla futuri à Deo præmii aut infligendæ poenæ post hanc vitam, & aliorum plurium hic recensendorum, quæ ad fidem & religionem maximi momenti sunt: Et in quibus si ab hominibus erretur plurimum à recta vivendi ratione discedendi præsentissimum adest periculum, si non necessitas, ita ut in iis tuto & sine peccato errari minime possit.

pag.
158.

§. 11. Quomodo etiam *Sacra volumina loquantur secundum captum vulgi*, supra diximus, scilicet adhibendo Phrases ipsi notissimas. confer hic Wittichium in consensu. Sed quod *Scriptura vulgum non doctum sed obedientem reddere studeat*, ambiguum est. Non quidem studet reddere doctum absque obedientia, nam hæc inanis Doctrina foret nec ex naturæ principiis demonstrando, quod Doctorum est, docet & doctum reddit vulgum: sed ex revelatione & divino Spiritu, instinctu, & auctoritate docet, & ideo potius fidelem quam doctum reddit. Nec obedientem tamen aut fidelem reddit sine Doctrina, seu notitia ex revelatione edocta; nam ea vel naturalis tantum, vel inanis, imo irrationalis foret obedientia sine cognitione, & non fides sed impetus absque ratione. Hoc unicum est quod videtur intendere Anonymus. Nos supra quidem diximus minutatim determinari non posse hanc cognitionem, sed tamen nullam adesse ex ordinaria Scripturæ Doctrina non posse, jam supra demonstratum est.

§. 12. Quod autem dicit *Theologos* (quos per contemptum & inepte *communes* vocat) *quicquid in Scriptura secundum captum vulgi propositum, lumine naturali videre potuerunt, cum divina natura non convenire male contendisse, metaphorice interpretandum esse, quia Scriptura tum non plebi & rudi vulgo, sed peritissimis tantum, & maxime Philosophis scripta foret*, nullo modo sequitur, nam cum quis noverit Deum esse ens perfectissimum, & horum imperfectiones manifestissimæ sint, quis videre potest; hæc non nisi improprie Deo convenire posse. Præterquam quod Scriptura & doctis & indoctis sit scripta, & quis in ea reperiat quod percipere, cognoscere, & ulterius inquirere possit, atque ita semper in ejus cognitione proficere, usque dum postea perfectum cognoscamus, quæ hic tantum ex parte nota sunt. Et cur non metapho-
rice

rice cum proprie tam aperte falsa sint. Sed forte proprie vera esse existimat Anonymus, secundum suum mysterium. *Quin imo*, inquit, *si impium esset pie, & simplicitate animi, hæc, quæ modo retulimus, de Deo scil. quod manus, pedes, oculos, aures habeat & mentem: localiter moveatur, quod sit Zelotypus, misericors & aliis animi commotionibus subjectus, regio solio infideat &c. credere, Prophetæ profecto maxime cavere debuissent, saltem propter vulgi imbecillitatem, à similibus Phrasibus, & contra Dei attributa, prout unusquisque eadem amplecti tenetur, ante omnia ex professo & clare docere, quod nullibi factum est.* Hæccine ergo Anonyme, secundum te pie credi possunt? Adeone irrationalis potest esse fides nostra? quis non miretur tantam absurditatem? Præterea an pium est, quicquid animi simplicitate creditur? an non culpabilis est ergo simplicitas ignorantiae voluntariae? Et tandem quomodo impium potest esse quod pie creditur aut impie credi quod pium est: nam pietas sine notitia non est pietas, sed vanitas, & impie credens quod pium est, eo abutitur præter suam naturam. Nec Scriptura ab illis phrasibus tenebatur ob imbecillitatem vulgi abstinere, nam propter eandem revera adhibuit, ut per easdem majora significaret & doceret. Docet etiam variis locis, tales imperfectiones, quæ iis possent significari, à se longissime remotas esse. Jac. I. 17. Jerem. 23. 23. 24. Jes. 40. 18. 31. ita ut nullus ex illis Phrasibus labatur, nisi sua culpa.

§. 13. Adeoque inepte concludit, *opinionēs absolute consideratas, absque respectu ad opera, nihil pietatis aut impietatis habere.* Nam absque distincta cognitione pietas non est pietas. Sunt etiam errores per se culpabiles & pietati adversæ, imo nulla potest dari opinio, sine ullo respectu ad opera, quivis enim suis vivit opinionibus. Theoria quidem non est praxis, sed ut inepta praxis sine theoria, sic inutilis theoria sine praxi. Piæ sunt ergo opiniones ex quibus per se fluunt pietatis dogmata & præcepta, impiæ contra. Atque adeo, *si quis ex opinione pia, quæ per se ad obedientiam movet, propria sua illius detorsione, licentiam ad peccandum aut rebellandum sumat, seu vera credendo fiat contumax,* impie proculdubio credit, vel potius eo quod recte credit impie abutitur quia bonum per se detorquet & corrumpit in malum, nullo modo tamen opinionem piam impiam reddit, sed ea tantum in malum suum abutitur. Ut & *si quis ex opinione falsa, quæ ad inobedientiam & defectum ducit, ad obedientiam ducatur, seu falsa credendo obediens fiat, non obstante falsa opinionē quidem recte, ut videtur agit, sed nullo modo vi illius opinionis, sed ex errore, & ideo merito dubitandum, an recte agat; ut si quis ex opinione emendæ salutis per elemosynas pauperibus liberaliter adsit, nullo modo potest dici recte agere, nam bonum, quod bene non fit, bonum non est, & recte fieri debent nostra bona opera, ut grata sint Deo. Sine fide impossibile est Deo placere, & quicquid ex fide*

non est malum est & peccaminosum. Nullo modo autem ideo opinio falsa potest dici pia, aut ille homo *piam habere fidem*, sed contra falsam, à nobis enim non pendet fidem piam aut impiam reddere pro nostra voluntate, sed quidem ex fide pia, impie vel pie vivere, prout eam vel sequimur vel deserimus, detorqueamus & corrumpimus, ac ejus naufragium patimur. *Veram autem Dei cognitionem & mandatum* tam naturale quam revelatum, & *etiam donum divinum esse* ostendimus. Et plura præter *Justitiam & Charitatem* divinam cognoscenda demonstravimus.

CAPUT DECIMUM NONUM.

Quid sit fides. Quinam fideles. Fidei fundamenta determinantur. Et ipsa à Philosophia tandem separatur.

Ano-
nym.
cap. 14.
pag.
159.

§. 1. **I**nquisiturus hoc Capite Anonymus, *Quid fides sit?* supponit, *Scripturam accommodatam esse non tantum captui Prophetarum, sed etiam varii & inconstantis Judæorum vulgi.* Sed jam sæpius supra demonstravimus, non dogmata, sed eadem proponendi modum, iis accommodatum fuisse; nam ipsa veritas accommodationem non admittit; taceo ad captum hominum ignorantium & errantium. Ita ut hoc debile plane sit fundamentum, cui non nisi ruinosam superstrui possunt. Non negamus quidem eum, qui omnia quæ in Scriptura habentur, promiscue amplectitur, tanquam universalem & absolutam de Deo Doctrinam, nec accurate cognovit, quidnam captui vulgi accommodatum sit, sæpe vulgi opiniones, cum divina doctrina confundere, & hominum commenta pro divinis documentis venditare, Scripturæque auctoritate abuti. Nam præterquam quod semper proponendi modus, ab ipsa re proposita diligenter sit discernendus, plurima traduntur de Deo cum respectu & relatione multiplici ad nos; enarrantur etiam non pauca phrasibus & loquendi modis, quibus vulgus suos errores exprimere consuevit, ita ut tamen ab illis erroribus quam procul absit ipsa Scriptura & Sp. S. mens & sententia, uti supra de Solis motu & quiete, aliisque exemplis comprobatum dedimus.

§. 2. Hinc etiam *sectarios sæpe tam contrarias opiniones, tanquam fidei documenta docere, multisque Scripturæ exemplis confirmare*, unde proverbium illud *geen letter sonder letter* / concedi posset, quamvis illius nec unicam, nec præcipuam causam existimemus. Sed intolerabile est, Anonymum *Sectarios*.

Etarios tamen istos ea de causa impietatis accusare nolle, quod scilicet verba Scripturæ suis opinionibus accommodent. An ergo proprias opiniones cum divina doctrina salva pietate confundere possunt? An hominum commenta pro divinis venditare? an Scripturæ auctoritate abuti? Qualis hæc erit pietas! quis similem audivit! Suas opiniones Scripturæ verbis recte, seu prout in Scriptura consideratis omnibus sunt intelligenda, intellectis exprimere, quis vetat. Sed verbis Scripturæ suarum opinionum sensum & significationem adscribere, quod proprie est ea suis opinionibus accommodare, est pro Scriptura, sua substituere commenta, & universam evertere Scripturam, quo unice tendit Anonymus; ac pro ea admittere quævis hominum male sanorum deliria.

§. 3. Sed inquit sicuti olim ipsa captui vulgi accommodata fuit, sic etiam unicuique eandem suis opinionibus accommodare licet, si videt se ea ratione Deo, in iis quæ justitiam & charitatem spectant, pleniore animi consensu obedire posse. Olim captui vulgi accommodata non fuit, nisi quatenus veritates in ea significandæ, & exprimendæ, eo modo, seu talibus Phrasibus & verbis fuerint expressæ, quibus etiam à vulgo quam maxime intelligerentur; nunquam ipsæ veritates flexæ vel mutatæ atque accommodatæ fuerunt hominum opinionibus. Si quis id jam itaque tentaverit, non tantum id quod nunquam licite factum fuit, aget, sed etiam apertum committet sacrilegium, nec quidquam juvat se existimare, quod ea ratione Deo, pleniore animi consensu obedire possit, nam Scripturam & veritates ea contentas, non ipsius opiniones sequi, sed ipsæ ad eas componi & conformari debent. Si quis velit mentem in Scriptura propositam exprimere verbis sibi notis & usitatis, quibus suas opiniones exprimere solet, ut ita facilius percipiantur; jam faciet quod olim factum, & non repugnabimus. Hoc tantum in sectariis illis accusat, quod hanc eandem libertatem reliquis nolint concedere. Scilicet non satis everfa foret omnis Scriptura sacra nisi omnibus plane liceat pro suo arbitrio eam suis accommodare opinionibus & secundum eas flectere, mutare, explicare &c. Hic est ille vir qui nihil adversus verbum Dei, pietatem, qui omnia reformaturus & ablaturus est præjudicia. Quod vero omnes, qui cum iisdem non sentiunt &c. tanquam Dei hostes prosequantur, & contra &c. Revera in iis culpandum est, nam non Scripturam sed suas tantum proponunt opiniones, Scripturæ verbis occultatas: & absurdissime pro Scriptura venditatas. Alia autem est ratio eorum qui circa revelata & natura ignota, suas opiniones accommodant Scripturæ, non contra. Nam ipsi Deum & ejus verbum sequuntur. Evitandi tamen semper sunt omnes immoderati animi affectus & Passiones furentes.

§. 4. Ut igitur constet, inquit, quousque, ratione fidei, uniuscujusque libertas sentiendi, quæ vult, se extendit; & quosnam, quamvis diversa sentientes tanquam fideles tamen aspicere tenemur. Fides, ejusque fundamentalia

determinanda sunt. Quod quidem in hoc capite facere constitui, simulque fidem à Philosophia separare, quod totius operis præcipuum intentum fuit. Hoc ergo ut præstet ex præcedente capite repetit, Summum totius Scripturæ intentum esse, tantum obedientiam docere. Sed id ipsum ibidem confutatum videre poterit cui placuerit, hæcque tanti fuerint. Nemo inficias ire poterit, utrumque Testamentum præter obedientiæ disciplinam etiam, continere Doctrinam copiosissimam, de Deo, Christo, & gratiosa via salutis aliisque plurimis cognoscendis ad debitam obedientiam plane utilibus & necessariis & non tam intendere ut homines ex vero animo obtemperent, quam eos de debita obedientia convincere, & negligentes inexcusabiles reddere, ac docere qua ratione Deus sibi velit obedientiam præstari, & patefacere quam Deus ex summa sua clementia constituerit adeundæ salutis viam & rationem natura nullo modo cognoscibilem, cum plurimis eo spectantibus, & ad abundantem ejus patefactionem requisitis, atque ita per ea media in iis quibus placet, gratiæ suæ virtute, talem fidem & obedientiam operari, qualem in iis, quibus æternam decrevit salutem, ipse desiderat.

§. 5. *Moses. inquit non studuit Israelitas ratione convincere, sed pacto &c. deinde populo legibus obtemperare sub pœna interminatus est, &c. quæ omnia media non ad scientias, sed ad solam obedientiam sunt. Quasi quæ revelata sunt, doceri non possint, nisi ratione convincantur. Scilicet hæc absurda Anonymi sententia est, ex revelatione Scripturæ nihil certo cognosci nisi pauca facilia quædam natura nota. Narravit Moses revelata à Deo, & etiam à Deo constituta præmia & pœnas superraddidit, id est, nil nisi ex Dei præscripto docuit & mandavit. Obedientiam præscripsisse Mosen & tanquam pædagogum, ut supra vidimus, ad eam pœnis alligasse non negamus. Sed quis non novit etiam pueros præmiis & pœnis ad cognitionem & studium teneri, dum aliis intenti ea facillime negligerent; Nec scientias naturales docuit Moses, sed quicquid revelatum erat cognoscendum.*

§. 6. *Euangelica autem doctrina, inquit, nihil præter simplicem fidem continet, nempe Deo credere, eumque revereri sive quod idem est Deo obedire. Sed quid est simplex illa fides, an tantum Deo credendo obediendum esse? An hoc sciendum non est? an fidem absque notitia docet? an non docet quæ sint illa quæ de Deo credenda sunt? & unde sint petenda? & quantam habeant certitudinem? an non qualis sit & esse debeat credentis status & conditio? qualis sit Dei in credentibus multiplex gratiosa operatio? quis futurus sit credentium & infidelium status? aliaque plurima, ut qualis debeat esse fides? quomodo per fidem justificemur, & tandem obtineamus salutem, aliaque? Fidem itaque obedientiam esse non negamus, sed non aliter, quam omnes virtutes quæ ex Dei præcepto præstantur, quod ad remotum genus obedientia dici possunt.*
Verum

Verum non ideo credere seu formalis actus fidei, est formaliter obedire, seu formalis actus obedientiæ. Illud est assensum præbere dictis ali. Ujus propterea quod ipsum habeamus veracem: hoc vero est ejus mandatis obtemperare, & imperata præstare. Quamvis jam autem contingat, ut uni credamus & obtemperemus, quia nos totos uni Deo tradere, & credendo ac obtemperando omnia nostra ab uno & eodem expectare teneamur, non tamen ideo magis eadem sunt quam cæteræ virtutes, spes & fides, amor Dei & proximi, oratio & patientia, patientia & pietas, 2 Pet. 1. 6. 7. &c.

§. 7. *Textus ergo Scripturæ qui obedientiam commendant, hic coacervare nil opus est.* Sed potius probandum fuisset hanc simplicem fidem absque omni cognitione requiri in Euangelica Doctrina & formalem ejus actum nil nisi obedientiam esse, seu actum obedientiæ. Deinde fateor *quod is qui ex Dei mandato proximum tanquam se ipsum diligit, revera sit obediens, & qui contra odio habet, vel negligit, rebellis sit & contumax:* nam ut supra vidimus, ex Dei mandato non amatur proximus, nisi Deus in illo, & ipse in Deo ametur; Deus ante omnia, & in omnibus Deus. Sed quis hæc agit? quis potest? quis ad id non requirat, & Dei & proximi & ipsius diligentis cognitionem? Et si quis id perfecte præstaret, non tamen *secundum legem beatus* esset, nisi nulla parentum culpa teneretur, aut eorum labe commacularetur: uti jam omnes ex primi parentis lapsu legis pœnæ subsunt, & paternæ rebellionis rei sunt. Concedimus etiam *Scripturam non solis peritis, sed omnibus hominibus scriptam & vulgatam esse,* illis scilicet ad quos Deus eam pervenire voluit, & nullos exceptos fuisse. Sed ex his nullo modo sequitur *neminem ex Scripturæ jussu aliud quid teneri credere quam id quod ad hoc mandatum exequendum absolute necessarium est,* uti hoc concludit Anonymus. Nam quamvis hoc crederet, & præstaret; cum sit homo, & ex parentis lapsu sub reatu, ac paternæ rebellionis reus, ab æternæ mortis pœna absolvi, & futuræ beatitudinis particeps fieri nequit, nisi viam adeundæ salutis per Christum, divinæ Justitiæ pro omnibus nostris rebellionibus satisficientem ex Scriptura cognoscat, & salutaris fide credat, & hanc fidem plurimis in locis Scriptura unice necessariam esse docet: ita ut absque ea nullus possit placere Deo, Hebr. 11. 6. & ideo nihil præter Christum Paulus 1 Cor. 2. 2. Unicus scopus totius Scripturæ hanc docere & ejus necessitatem omnibus patefacere, & omnis vera obedientia non nisi hujus fructus est, Jac. 2. & alibi quicquid non est ex fide peccatum est, Rom. 14. 23. Tit. 1. 15. Præterquam quod nullus sit, qui non quotidie per rebellionem deficit à Deo & ejus mandato, nam omnes in multis labimur, Jac. 3. 2. & qui in uno transgreditur omnium reus est, Jac. 2. 10. atque adeo Christo egemus & fide. Atque adeo *mandatum de amore proximi,* vel potius ipse proximi amor, cum Apostolo, modo supradicto, Rom. 13. 10. quidem potest

potest dici complementum legis, nullo modo vero *unica totius fidei Catholice norma*. Nam vera, & Deo grata obedientia illius mandati in nobis est fructus veræ fidei, quotidie ex ea fluens; norma vero fidei est ipsa Scriptura nobis patefaciens ea quæ credenda sunt. Ita ut *omnia fidei dogmata, quæ quisque amplecti tenetur, ex unico hoc mandato determinari nequeant*, sed ex iis, quæ Deus & patribus in V. & omnibus in N. T. de œconomia salutis & adeunda per Christum salute, cum omnibus suis requisitis, abundantissime ita revelavit, ut etiam à quovis adhibita sufficiente diligentia in tantum intelligi possint, ut nulli aliqua sit excusationis causa reliqua. Sed hæc non curat Anonymus, utpote qui tale quæsitivum *fundamentum* dererminandi omnia fidei dogmata, *quo vel sola ratione omnia legitime possunt deduci*, nam, ut supra audivimus, non ultra Scripturam admittit, nisi in paucis, quæ omnibus communiter & facillime nota sunt, & id quidem natura.

§. 8. Jam itaque videamus *modum & rationem determinandi ex hoc ejus invento fundamento fidei dogmata*. Ut ordine procedat, à fidei definitione incipiendum existimat. Et ex dato suo fundamento eam sic definiendam dicit. *Quod nihil aliud sit, quam de Deo talia sentire, quibus ignoratis tollitur erga Deum obedientia, & hac obedientia posita necessario ponuntur*. Egregia profecto definitio; sed eam ad definiendi regulas examinare nolumus, quamvis vix ullis conveniat. Tantum videamus quantum correspondeat cum re definita. Nihil aliud esse dicitur quam *de Deo sentire*, id est, cognoscere & cognitis assensum præbere, nam fiducia fides ejus plane destituta est, aliter ac Pauli fides 2 Tim. 1. 12. Eph. 3. 12. Rom. 8. 38. Heb. 10. 22. De Christo, ejus natura, officiis & meritis & justificatione nostra per ipsum, & glorificatione cum ipso aliisque plurimis supra enumeratis, explicite nihil cognoscit, nihil sentit ejus fides, utpote de quibus nihil natura dicitur, ex qua sola fluit ejus fides. Sed qualia de Deo sentire, fides est? *Talia, inquit, quibus ignoratis tollitur erga Deum obedientia, & hac posita necessario ponuntur*. Verum ex nostra sententia non ponitur vera & Deo grata hominis peccatoris obedientia, nisi cognoscatur, & adhibito firmissimo assensu plena fiducia recipiatur Christus, cum suis meritis, & per ac propter ea sola salus æterna quæratur, & ex tali fide pro gratiæ mensura serventur Dei mandata tum in Scriptura, tum in natura præscripta. Nam infidelibus nihil purum est, & intellectus & conscientia commaculata Tit. 1. 15. Rom. 14. 23. & unicus fons veræ obedientiæ nostræ post peccatum est fides in Christum. Hanc si recipiat sententiam, nobiscum quidem in tantum conveniet, sed a se in immensum distabit. Si vero obedientiam statuat Deo gratam in homine peccatore absque fide: ipsi Scripturæ manifeste contradicit. Et præterea notandum quod hic totam fidei naturam constituat in cognitione & assensu eorum quæ sequitur obedientia; cum supra cogni-

cognitionem omnem rejecerit & simplicem fidem voluerit: nisi etiam omnino simplicem hanc statuat cognitionem.

§. 9. Sed antequam id determinet, ex hac sua fidei definitione quasdam format conclusiones primo etiam examinandas. Quarum Prima *Fidem non per se, sed tantum ratione obedientiæ salutiferam esse, vel ut ait Jacobus cap. 2. 17. fidem per se absque operibus mortuam esse.* Verum si fidem suo sensu sumat, quod sit quædam *de Deo sentire*, plane certum est, eam per se non esse salutiferam & eam ratione obedientiæ salutiferam esse repugnat plurimis Scripturæ locis docentibus nos non justificari per & propter opera nostra, ut Rom. 3. 20. Gal. 2. 16. Tit. 3. 5. sed sine illis Rom. 3. 28. & 4. 5. ex gratia Rom. 3. 24. & 4. 4. & 5. 15. & in solo Christo per fidem justitiam habere & fieri Jerem. 23. 6. 1 Cor. 1. 30. Phil. 3. 8. 9. Rom. 4. 24. 25. & 5. 1. 2. 2 Cor. 5. 19. 21. Gal. 3. 24. 18. Quocirca concipi non potest fidem aliter esse salutiferam quam ratione objecti, quod à nobis ex solo Dei verbo legitime cognitum & agnatum per fidem instar instrumenti assumitur, id est, non per obedientiam fidei, sed Christum fide apprehensum Joh. 1. 12. Gal. 3. 26. Joh. 3. 36. &c. Christus autem non apprehenditur salutifera fide, nudo & simplici mentis assensu theoretico, sed practico mentis & voluntatis actu amplexivo & applicativo Christi & meritorum ejus, ut & conclusivo de salute certo secutura, & per Christum, toto corde amplexum, obtinenda. Qualem fidem absque operibus mortuam esse docet Jacobus, quia illa quasi ejus actus vitales sunt, quibus actu vivit, & vivere cognoscitur. Sed nullo modo docet fidem ratione obedientiæ salutarem esse, aut nos per obedientiam fidei salvari, nam de eo dicto loco nihil: & alibi dictis locis solo Christo per fidem apprehensum salvari dicimur.

§. 10. Secunda conclusio, quam format ex sua fidei definitione, est *Quod is qui vere est obediens necessario etiam veram salutiferam habeat fidem.* Quod concedimus, nisi velit ipsam obedientiam fidem esse. Et præterea ut quis vere obediens sit non adeo parum est; nec id absque fide in ullo reperitur. Et cum hic omnia tantum ex parte possidemus, & quotidie cum imperfectionibus fidei nostræ pugnandum sit, vera obedientia in nullo perfecte reperitur. Cum tamen fructus sit, qui non nisi ex fide nascitur, in nullo datur, nisi pro modulo fidei. Unde quidem concedimus, *nos neminem judicare posse fidelem aut infidelem esse, nisi ex operibus.* id est, sola opera nobis patefacere fidem aut infidelitatem alicujus secundum Matt. 16. 17. 18. Sed nullo modo concedimus nos neminem judicare posse fidelem aut infidelem esse, nisi eum ex operibus fidelem esse censeamus, & ejus opera constituamus causam ejus justitiæ coram Deo. Seu fidem ejus tantum ratione obedientiæ salutiferam esse. Nam omnia obedientiæ opera tantum sunt effectus fidei & justitiæ Christi per fidem apprehensæ,

prehensæ, eamque consequentia, & ipsam fidem non obtinemus, nisi Deus eam in nobis gratiosè & efficaciter operetur secundum ordinem & media eum in finem ab ipso Deo in Scriptura proposita & patefacta; quo facto, eadem in nobis omnis generis veræ, & Deo gratæ obedientiæ, fructus profert copiosissimos, qui sunt opera bona, hæc enim est aqua illa Joh. 4. 14. & ipse fidelis arbor illa Psalm. 1. 3. Multo minus concedendum existimamus quod quis *si opera bona sunt, quamvis dogmatibus ab aliis fidelibus dissentiat, fidelis tamen est, & contra si mala sunt, quamvis verbis conveniat, infidelis tamen est.* Nam qui dogmatibus à veris fidelibus dissentit, ejus opera non possunt esse bona, sed tantum apparent, nam absque fide sunt. Imo non magis bona sunt, & cum bonis eorum operibus conveniunt, quam verba eorum quorum etiam præter verba bona sunt opera. Quare hæc externa convenientia operum eos ergo magis fideles redderet, quam illa verborum: nam ut sub externis verbis alius latet animus, ita & sub externis illis operibus. Precabatur in Euangelio tam Publicanus quam Pharisæus, Luc. 18. 11. 12. sed illius precatio erat bonum opus, hujus malum, quia hic suam justitiam in operibus quærens ab illo dissentiebat in dogmate de nostra justificatione coram Deo, nec tamen ideo externum illud opus, eum Pharisæum, fidelem reddere potuit, uti nec bona verba mala operantem aliquem bonum faciunt. Non enim fides, in aliquo esse cognoscitur, nisi ex obedientia vera, id est ex vera cognitione, ejus quod docuit Deus in verbo suo, profluente. Nam secundum ipsum Anonymum certam quandam cognitionem requirit fides, hac ergo non data, fidelis quis haberi nequit, licet quam optima, secundum externam speciem, agat opera. *Quod quis etiam Spiritum Dei habeat, qui veram habet Charitatem,* dubitari nequit, nam hæc absque illo, qui solus eum operatur in nobis, nullibi reperitur. Sed *neminem aliud Dei attributum noscere posse, præter hanc Charitatem quatenus de eadem participamus,* falsum est & ab Apostolo alienissimum. Nam si modo inspiciantur vers. 11. 12. 13. cap. 4. Epist. 1. Johannis apertum erit eum tantum asserere nos ex Charitate concludere posse de Deo ejusque Spiritu gratioso in nobis, id est, ex tali fructu unice illam cognosci arborem, quod idem expressissimis verbis dicitur Ejusdem Epist. cap. 2. vers. 3. 4. Atque adeo Veram Charitatem habere non possunt qui Dei Spiritum non habent, & ab eo non sunt, secundum & ex Dei verbo, edocti de dogmatibus ad veram Charitatem requisitis. Sed tamen *dissentientes in dogmatibus quibusdam, durius persequi,* nisi aliæ sufficientes accedant rationes, magis *Antichristianæ* Ecclesiæ quam Christianæ praxin esse, non negamus. Abhorrent ab eo omnes veræ Ecclesiæ reformatæ aliud ex Dei verbo edoctæ. Quamvis tamen accurate doceant, & ex Dei verbo probent, ad veram fidem magis sufficere opera externa, quam verba satis splendentia: sed necessario requiri veram veri Dei ejusque volun-

pag.
162.

voluntatis & Christi ac salutem per Christum comparandæ viæ, aliorumque in Scriptura traditorum sufficientem cognitionem.

§. 11. Tertia conclusio, quam format ex sua fidei definitione, est *Fidem non tam requirere vera quam pia dogmata, hoc est, talia quæ animum ad obedientiam movent. Tametsi inter ea plurima sint, quæ nec umbram veritatis habent. Dummodo tamen is qui eadem amplectitur, falsa esse ignoret.* Profecto ex malo ovo pessimus & maxime detestabilis prodit pullus. An ergo falsitas pietatem premovere potest? mirum ni tandem ipsum Diabolum optimum pietatis Doctorem introducat! An arbor mala bonos fructus profert, contra Christi Doctrinam Matt. 16. 17. 18.? An errores & deviationes nos veræ & rectæ pietatis viæ insistere permittunt? An quis ad veram obedientiam moveri potest absque veritate? An veritati obediens esse potest, qui à falsitate ad obedientiam movetur? Et An Deo grata potest esse obedientia, quæ vel ex falsitate vel falsitati præstatur? Quis hæc apprehendat! Non autem sufficit, eum qui eadem amplectitur, falsa esse ignorare. Nam ignorantia ejus non facit ut falsum verum fiat: nec ut malum bonum sit: aut error Deo gratus, præcipue cum ille ipse etiam culpabilis sit. Non excusat ignorantia illius quod sciendum erat, & sciri poterat. Et profecto, quanta non requiritur ignorantia, ut pro vero habeatur, quod ne quidem umbram veritatis habet? quis in tanta cæcitate, & tam densis tenebris veram obedientiam inveniat? quis veram pietatem, ubi nequidem minimus veritatis radius est? Hoc tamen ex præcipuis Anonymi fundamentis est. *At, inquit, animi simplicitate errare possunt homines, & Scriptura non ignorantiam, sed solam contumaciam damnat.* Sed quæso! quænam est illa simplicitas animi non culpabilis? est ne mentis perfectio, an imperfectio? si prius quomodo ex ea fluunt errores? si posterius, quomodo inculpabilis? Deinde non simplicitate, sed simpliciter perfectæ voluntatis abusu primo erratum fuit; nec jam ulli reperiuntur errores sine defectu & abusu voluntatis, & idcirco nec sine rebellionem erga Deum, & si errori adhæreamus, mox adest contumacia. Præterea an non reprehendit Christus ignorantiam Samaritanæ Joh. 4. 22. Nicodemi Joh. 3. 10. Judæorum Joh. 8. 27. 28. Phariseorum Matt. 12. 7. & 15. 14. & Paulus scismaticorum 1. Tim. 1. 7. Hebræorum Heb. 5. 12. 13. An non eam fugiendam docuerunt David Psalm 32. 9. & Paulus 1. Cor. 14. 20. & quantum potuerunt correxerunt Rom. 11. 25. 1. Cor. 10. 1. 1 Tess. 4. 13. 14. 2 Pet. 3. 5. 8. An non docet Scriptura eam esse fontem plurimorum peccatorum Eph. 4. 17. 18. 19. 1 Cor. 15. 33. 34. Unde detestabilis illa gentium idololatria & alia peccata quam ex ignorantia Gal. 4. 8. Rom. 1. 21. 22. &c. unde detestabiles illæ & injustæ aliorum condemnationes, à quibus adeo abhorrere videri voluit Anonymus, & calumniæ 2 Pet. 2. 12.

& Judæ 10. quam ex ignorantia? unde quam ex ignorantia horribilis illa Christi persecutio Luc. 23. 34. Act. 3. 17. 1 Cor. 2. 8. An hanc itaque non damnat Scriptura? An talis fons omnis generis peccatorum pietatem edere possit? Minori pœna puniatur qui ex ignorantia peccat Luc. 12. 47. 48. non tamen absolvitur à pœna. Parentem omnium & omnium Dominum non minoris sceleris est ignorare quam lædere inquit Arnobius Lib. 8. nam, ut Paulus ait 2 Tess. 1. 6. 8. *δικαιον παρὰ θεῶν* justum est apud Deum *ἢ περὶ φλογός, δίδόντων ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδούσι θεῶν*, Flamma ignis vindictam sumere de ignorantibus Deum. Et quis ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam adducat *θησαυροποιεῖς* &c. thesaurizat sibi ipsi iram in die iræ, & revelationis, & justitiae Dei judicii. Rom. 2. 4. 5. Est itaque vanitas, & non pietas, & inanis ac nullo modo rationalis aut fundata fides, quæ non ratione veritatis, sed tantum ratione obedientiæ talis est: nam non nisi umbra pietatis & obedientiæ est sine veritate. Atque adeo absurdum plane est, *a fide Catholica remove* *omnia dogmata, de quibus inter honestos potest dari controversia*. Nam præter quam quod multi sæpe sunt pro honestis habendi, qui non sunt, cum tantum ex externis actionibus de honestate cujusdam sit judicandum, nulla dogmata tam vera, clara & certa sunt, de quibus non potest dari controversia inter eos qui externe honesti sunt; nam illa controversia tantum oritur & movetur ex eorum vel culpabili ignorantia, vel malitia, quorum gradus qui sub externa honestate latere possent, nullus facile determinaverit: Nam & Diabolus aliquando apparet angelus lucis. Nec ideo, *quod ex solis operibus judicandum sit de alicujus pietate vel impietate*, ea dogmata de quibus inter externe honestos potest dari controversia *respectu ejus pia, & respectu alterius impia possunt esse*: nam pessimi optimo sæpe dogmate pessime abutuntur: nec hominum errores aut malus animus impia possunt facere dogmata pia, quamvis iis impie possint abuti. Nec impia dogmata veram docere pietatem, quamvis eorum fautores nonnunquam absque vera pietate producant externos actus piorum. Non ergo *cuiquam liberum est* positis iis quibus externa erga Deum obedientia ponitur, & pietas sine veritate colitur, de cæteris pietatis & fidei dogmatibus *sentire, prout sibi ad se in amore justitiæ confirmandum melius esse viderit*, nam sic & omnis religio, & pietas, & fides hominum arbitrio subessent; & quisque sibi propriam pro sua Phantasia formaret, non una omnium, *nec divina*, sed cuique singularis, propria, humana, Phantastica &c. *Nec tollerentur ex Ecclesia controversiæ*: sed adeo multiplicarentur, ut vix Ecclesia dici, aut inveniri possit, nam quoque suam fidem probante & propugnante, & ex ea determinante justitiæ amorem, ac omnes suas actiones dirigente, adeo discernerentur omnia Ecclesiæ membra in partes minutissimas, ut tota non nisi dissensio foret & plane inordinata turba; qui verus est fructus horum dogmatum Anonymi nostri.

§. 12. Sed

pag.
163.

§. 12. Sed his tribus conclusionibus ex sua fidei definitione præmissis, jam aggreditur demonstrare & enumerare fundamentalia illa, sine quibus censet nequidem dari posse eam quam requirit obedientiam & pietatem externam scilicet, & profluentem ex dogmatibus quæ quisque sibi melius esse viderit. Nam sine his ne quidem reperiretur talis externa pietas & obedientia; *Huc, inquit, omnia tendere debent, nempe, dari Ens supremum, quod Justitiam & Charitatem amat, cuique omnes ut salvi sint, obedire tenentur, eumque cultu Justitiæ & Charitatis erga proximum adorare.* Profecto si omnia quæ in Scriptura huc tendentia proponuntur admitteret, non ita locutus fuisset ac hætenus, nec talia sibi formasset absurdissima dogmata, non cætera neglexisset attributa Divina, non Christum, non se & suam considerare defectionem & salutem in Christo obtinendam. Primum est *Deum existere.* Sed nequis erret explicat quid per Deum intelligat, *Ens supremum* scilicet, quod non improbamus, si perfectissimum intelligat, & omni imperfectione destitutum, minime vero, si tantum quo nihil superius vel perfectius, quamvis & ei quædam desint. Eum *summe justum & misericordem dicit.* Nihil vero de ejus Sapientia, efficaci Voluntate, infinitudine durationis & perfectionis, remotione ab omni extensione, immutabilitate &c. de quibus omnibus liberum relinquit, quemque sentire, quæ quisque sibi melius esse viderit. Secundum est *Eum esse unicum.* Tertium *Eum ubique esse præsentem vel omnia ipsi patere.* Quartum *Ipsium in omnia supremum habere jus & dominium, nec aliquid jure coactum, sed ex absoluto Beneplacito; & singulari gratia facere.* Quintum *Cultum Dei, ejusque obedientiam in sola Justitia & Charitate si-ve amore erga proximum consistere.* De quibus nos supra demonstravimus ea recte præstari non posse sine ampliore Dei cognitione, ut & Christi, ac vera fide in eum, ut nihil dicam de totius primæ tabulæ præceptis, & cultu, Deo præstando secundum ea. Sextum *Omnes qui hac vivendi ratione Deo obediunt salvos tantum esse, reliquos autem qui sub imperio voluptatum vivunt, perditos.* Verum quis est qui hæc perfecte præstiterit; omnes labimur in multis Jac. 3. 3. Si ergo nullus nisi legem impleverit salvari possit, nulli hominum est aliqua spes salutis. Notate quomodo hic homo gratiam tollat & opera substituatur. Nec explicet qualem intelligat salutem, an plus quam corpoream, & in hac tantum vita. Septimum *Deum pœnitentibus peccata condonare.* Sed quomodo hoc salva justitia fieri potest? An tunc desinit esse Justus? Vel an desinit esse Misericors, cum punit peccata secundum justitiam suam? Neutrum dici potest. Impossibile est Deo justo sine satisfactione remittere peccata. Ast nihil de satisfactione Christi, aut justificatione nostra per illum certo credendum dicit, & cuique liberum permittit sentire quod sibi melius esse viderit. *Qui autem hoc firmiter credit & hac de cau-*

pag.
164.

sa in Dei amore magis incenditur, is revera Christum secundum Spiritum novit & Christus in eo est. Sed quomodo credi potest quod & naturæ & Scripturæ plane adversum est? Quomodo in nobis amorem Dei incendere potest quod falsum est, quod Dei justitiæ & naturæ divinæ aperte contrarium, quod non modo incredibile, sed absurdissimum, impossibile & contradictorium est. Cum autem verus amor Dei fluat ex fide in Christum, verum est, quod Christum secundum Spiritum noverit, in quo ex fide purus amor Dei accenditur, & quod Christus per fidem in eo sit. Sed credere quod peccata condonentur à Deo sine satisfactione Christi, non est fides in Christum: sed absurdissimus error qui manifestissime docet non cognosci Christum secundum Spiritum, sed abnegari, & vix nomine tenus admitti, quomodo supra de Anonymo nostro manifestum fecimus, qui negat se capere quæ in Ecclesia de Christo docentur, eumque habet pro organo & voce Dei qua mediante se manifestavit Apostolis: ut patebit si conferantur quæ diximus ad pag. 7. & 50. Hæc ergo nullo modo sufficiunt *ut homines ex præscripto legis Deo obedire possint*, nam sine Christo peccata cum condonari non possint, etiam his articulis positis, impossibile est, *ut non omnes de sua salute desperent & potius, ut Anonymi verbis utar, voluptatibus quam legi obtemperare malint; nam, ut ipse fatetur, horum aliquo sublato, tollitur etiam obedientia.* Atque jam non unum, ultimum scil. & præcipuum, sed etiam ex prioribus varia conciderunt.

§. 13. Enumeratis his septem quasi fundamentalibus articulis amplissimam aperit portam *de Deo, ejus essentia, attributis operibus, & omnis generis aliis dogmatibus sacræ Scripturæ sentiendi quod quisque voluerit, dummodo nihil cum in finem concludat, ut majorem licentiam ad peccandum summat, vel ut minus fiat Deo obtemperans.* Sed cum ex tali dogmatum incertitudine, incertum plane sit, quænam sit existimanda licentia peccandi, & quando quis magis vel minus sit Deo obtemperans, hoc ipso evertit omnem quam hætenus adeo scrupulose adstruxerat obedientiam Dei: nam quisque etiam pro suo arbitrio determinabit legem hoc, non illud, mandare, & hanc, non illam, esse Deo præstandam obedientiam. Cætera quæ addit, *de fidei dogmatibus ad suum captum accommodandis, supra confutavimus ad pag. 159. Ut & de fide non tam vera, quam pia, & non tam ratione veritatis quam obedientiæ pia; & fideli non nisi ratione obedientiæ,* ad pag. 161. 162.

§. 14. Quibus perpensis facillime patet quam ambiguum sit quod hic dicit Anonymus, *scil. quod non ille qui optimas ostendit rationes optimam necessario ostendat fidem, sed ille qui optima ostendit opera Justitiæ & Charitatis,* nam fides est vel quæ creditur vel qua creditur. Qui ex Scriptura suæ fidei optimas profert rationes, optime ostendit fidem quæ creditur, minime vero qua creditur, seu

pag.
165.

seu quomodo eam recipiat & ex ea vivat. Sed qui præter rationes, optima profert opera, simul etiam ostendit fidem qua credit, seu quomodo ea dogmata pro veris habeat. Qui vero absque ratione, aut etiam admissis plurimis erroribus, externa tantum profert opera, nullam ostendit fidem; nam ea non sunt fidei & veritatis opera; sed umbræ & imagines inanes, si non erroris & falsitatis opera. Agnoscite jam *quam salutaris hæc Anonymi Doctrina sit*, in folis externæ & erroneæ obedientiæ operibus, absque Christo & omni medio satisfactionis pro peccatis, & conciliandæ nobis divinæ gratiæ, neglecto & præterito, contra immutabilem Dei justitiam, omnem ponens salutem, de qua certum non est, sitne alia quam corporea, & ultra corpoream vitam sese extensura. Agnoscite *quam necessaria sit in republica ut homines pacifice & concorditer vivant, quotque, quantasque perturbationum & scelerum causas præscindat*. Nam paucis constitutis fundamentalibus minime sufficientibus, partim falsis, partim absurdissimis, de cæteris omnibus liberum relinquit cuique sentire, quæ quisque sibi melius esse viderit, ac suis opinionibus ad captum suum accommodare Sacras Scripturas, atque ita singulis permittit fidem formare, seu cætera fidei dogmata pro suis opinionibus determinare, eaque pro piis habet, tamen si inter ea plurima sint quæ nec umbram veritatis habeant, dummodo eadem falsa esse ignoret, & in crassa illa ignorantia, vanam & nullo modo fundatam in veritate præstet obedientiam, illis dogmatibus correspondentem. Hæc scilicet Doctrina ad concordiam requiritur, nam quisque suo arbitrio relinquitur; quisque credit pro sua opinione, licet ne umbram veritatis habeat, si modo id ignoret, & in talibus ignorantie tenebris obedientiam præstet: nimia enim est discordia scilicet si unica recipiatur Sp. S. Doctrina, Scripturis contenta; si eam non ex nostra, sed sola illius mente recipiamus; si ex ejus, ut indubitatae veritatis, cognitione, pro modulo legitimis mediis comparata, credamus in Christum, & ex vera fide Deum & proximum amantes, ex intimo corde Deo præstemus obedientiam. Illa enim magis in unum conspirant, quam hæc. Quis non miretur tantam hujus hominis absurditatem, & audaciam quod hæc luci exponere ausus fuerit. Ad ea vero quæ hic addit *de Voce Dei in monte Sinai* satis late supra ad pag. 5. cum quibus hæc necessario sunt conferenda.

§ 15. Jam tandem ultimum aggreditur, *quod præcipuum est quod in hoc tractatu intendit*, scilicet *ostendere, inter Fidem & Philosophiam nullam esse commercium nullamve affinitatem*. Hoc autem præstat, ex hæctenus dictis simpliciter proponendo utriusque scopum & fundamentum, quæ, ut inquit, toto coelo discrepant, *Philosophiæ enim scopus nihil est præter veritatem*. Quod falsissimum, & nunquam probatum, imo manifeste contra Apostolum Rom. I. 21. 28. 32. & 2. 14. 15. qui docet etiam naturam obedientiam docere erga

re erga Deum. *Fidei autem nihil præter obedientiam.* Quod etiam falsum, nam supra late demonstratum eam etiam requirere cognitionem & Veritatem. *Fundamenta Philosophiæ notiones communes & innatas esse concedimus. Scripturæ vero esse fundamenta fidei, certum,* & hinc recte petitur differentia & discrepantia. Relinquit quidem fides *Philosophandi libertatem.* Sed non libertatem sentiendi quicquid volumus, sed quicquid natura docet. Contumaces autem non magis quam noxie errantes damnat Scriptura.

C A P U T V I G E S I M U M .

Nec Theologiam Rationi, nec Rationem Theologiæ ancillari ostenditur & ratio, qua nobis Sacræ Scripturæ auctoritatem persuademus.

*Anonym.
cap. 15
pa.
166.*

§ .I. **A** Multis annis in Ecclesia disputatum fuit, de usu Rationis in Theologia, præcipue cum multi ex gentilibus Philosophis, de Theologicis quibusdam veritatibus convicti, Christianam susciperent religionem, eamque suis ratiociniis accommodare vel secundum Philosophica & obscuratæ ac aberrantis suæ rationis dogmata flectere conabantur, dum alii, quantum possent, sophisticis suis fallaciis eam oppugnarent, quibus se primi Ecclesiæ Doctores heroico ausu, & felicissimo successu magno animo opposuerunt, ut idocent etiamnum superstites Doctissimæ illæ Apologiæ Justini Martyris, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Arnobii, Minutii Felicis, aliorumque, qui simul & excellentes tunc erant Philosophi & Theologi doctissimi. Hi Gentilium errore efficacissime refutato, iniquissimo, quod erroneis suis ratiociniis concedebant in Scripturam & universam inde petitam religionem Christiadam, dominio, ex adverso opponebant omne rationis & Philosophiæ ministerium: sententiam suam ut plurimum exprimentes emphatica illa ex Scriptura desumpta formula qua Sara Domina, de sua ancilla Hagar importunius sese gerente, respondit, ejiciatur ancilla. Cum autem postea eandem vim pateretur Theologia à Scholasticis, quod absurdissimum hominum genus universam Scripturam & inde haustam Theologiam detestabili modo corruptit & constupravit, vanissimis suis ratiociniis & phantasticis speculationibus, ac in mirandam & deplorandam redegit servitatem, primi Ecclesiæ Christianæ reformatores Zwinglius, Lutherus, Melanthon &c. primorum primæ Ecclesiæ Patrum vestigiis insistentes & hos iisdem armis debellarunt, & eadem formula clamantur ejiciatur ancilla, idque summo jure & me-

& merito. Hinc quamdiu ad hæc usque tempora, plurima Scholasticorum illorum dogmata, multis etiam rejectis, à variis Ecclesiæ Doctoribus fuerint recepta, & talibus usi fuerint Academiæ alumni, nunquam hæc quæstio disputari desiit. Præcipue cum Sociniani in propugnando usu (potius abusu) rationis in Theologicis mirum in modum excederent.

§. 2. Verum recentioribus Philosophis Christianis longe sanius Philosophantibus & Theologiam à Philosophia accurate discernentibus, & utriusque diversissima agnoscentibus principia, media plane aliena, & fines omnino distinctos, sed tamen ab eodem Deo profluentia & idcirco nullam admittentibus accommodationem hujus ad illam aut illius ad hanc, ne aut hæc per illam, aut illa per hanc corrumpere, quamvis hujus usum in illa non contemnendum admitterent, de novo hæc quæstio agitari cœpit, præcipue occasionem præbente Anonymo qui de Sacræ Scripturæ interpretatione non modo paradoxæ, sed etiam heterodoxæ, ut à viris doctissimis demonstratum fuit, scripsit, inter recentiores illos Philosophos, à quibus tamen non minus quam cœlum à terra, in hac causa distabat, suum nomen professus. His etiam accedere videri voluit Anonymus noster & sub eorum nomine etiam sua ineptissima & absurdissima dogmata non satis peritis obtrudere, videns quantum à sapientissimis probentur, ante alia, quæ ab ipsis ex primis & clarissimis ac indubitatis demonstrata proponuntur principiis. Et in titulo nefandi sui tractatus, & in ipso tractatu sæpius alta voce proclamans, Hoc totius sui tractatus præcipuum intentum esse, Fidem à Philosophia separare, Philosophandi libertatem salva pietate & reipublicæ pace tolli non posse: putat enim tolli per eos qui Scripturam propugnant & ita nil nisi Scripturam oppugnat, eam enervare & destruere conatur, atque hoc præstito, à cap. 16. eandem libertatem Philosophandi, rejecta etiam Scriptura, nec à supremis magistratibus tollendam esse probare voluit, ita ut hæc duo sint scopus & intentum totius hujus tractatus. Quæ quanto magis speciosa sunt, tanto majori impetu nos ad eorum examen impulerunt. Præcipue ut inquireremus quantum hæc infana distent à maxime sanis recentiorum Philosophematis, quibus hæc per imperitiam à nonnullis adscribuntur & annumerantur, idque toti mundo pateret.

§. 3. Sic ergo inquit, *Qui Philosophiam à Theologia separare nesciunt disputant, num Scriptura rationi, an contra ratio Scripturæ debeat ancillari.* Verum nos jam demonstravimus illius quæstionis originem aliam fuisse non scilicet separationis difficultatem: sed illius abusum circa hanc, absurditatibus suis, illa hanc mirum in modum commaculante, & quasi dominium iniquissimum in eam sumentem contra omnem rationem; cui Orthodoxi verum usum opposcentes, justum illius ministerium asseruerunt & adstruxerunt, ejusque officium demonstrarunt non dominari, sed ancillari. Quod tamen nunquam sic

K k

accepe-

acceperunt, quasi vellent Rationem naturæ dictata, quæ proprie tantum ad eam pertinent, instar ancillæ à Domina Scriptura expectare debere: utpote qui satis noverant hujus scopum non esse naturalem scientiam docere, & rationem non nisi naturæ principiis niti. Nec in natura verum esse quod in Theologia falsum est, aut contra. Sed voluerunt Rationis reliquias à lapsu primorum parentum in nobis reliquas, & indefatigato studio & labore omnibus modis excultas, excitatas, & recte adhibitas non tantum plurima docere quorum cognitio, ad percipienda ea quæ Deus in Scripturis revelavit, & ex folis iis tanquam talia, petenda sunt, maximam habet utilitatem, quamvis hæc illam longe transcendat & infra se relinquat in omnibus rationi impenetrabilibus salutis mysteriis; sed etiam instar rationalis instrumenti, naturalibus mediis rectius dispositi, & divina gratia ulterius perficiendi, recipiendis iis quæ revelantur in Scriptura plurimis modis inservire. Ita ut nec *sensum Scripturæ rationi*, quod *dogmaticis*, nescio quibus, nisi forte Socinianis, & sui similibus, qui omnia *fidei dogmata à quovis ad suum captum accommodanda censet*, ad scribit. Nec *Rationem* flectendo, mutando, aut invertendo, quod manifeste docet, *Scripturæ accommodandum* voluerint, quod non nisi Scepticorum esse dicit, vel saltem est eorum qui nullam naturalis cognitionis certitudinem in nobis reliquam existimant. Sed & Scripturæ suam concefferint certitudinem, per sese nitentem testimonio & auctoritate divina. Rationi suam, nitentem primis & à Deo menti insculptis notionibus. Ratione interim recipiendis & inquirendis iis quæ sunt revelata plurimum inserviente. Utrisque veris, & optime, sine pugna inter se conspirantibus, utpote ab eodem Deo profluentibus, quamvis Scriptura naturam longe transcendente. Atque adeo *nec rationem, nec Scripturam corruerunt*: sed utriusque dignitatem suo loco & ordine accurate conservarunt. Longe aliter quam Anonymus, qui ipse impudentissime committit, quod in alio falso culpat. Nam inutilis & mortua ratio est, si nostrarum actionum directrix non sit, si nihil doceat quod Deo & proximo debeamus. Et ab altera parte inanis, elumbis & enervata plane Scriptura est, si non nisi externam pietatem sine veritate, nec veritatis aut fidei obedientiam, sed talem quæ profluit etiam ex dogmatibus quæ nec umbram veritatis habent, doceat.

§. 4. *Scripturam res Philosophicas* Philosophice, id est, ex primis principiis deducendo *docere* sibi non proposuisse, jam supra concessimus, quamvis tamen apertum sit, eam ex revelatione & Spiritus Sancti ductu de multis natura cognitis non pauca narrare & proponere. Non negamus etiam Scripturam in proponendis suis dogmatibus adhibuisse Phrases & proponendi modos adeo accommodatis illis, quibus sua significare, & tanquam divina persuadere volebant, ut ab iis quam facillime reciperentur, & ipsi à suis opinionibus in iis creden-

credendis quam minime impedirentur: sed ipsa dogmata, quæ continent Scripturam, ad captum & præconceptas vulgi opiniones accommodata fuisse, ut vult Anonymus, omnino repugnare demonstravimus.

§. 5. Nec potest negari & Scripturam & Rationem corrumpi; si vel hujus dogmata ad illam, vel illius ad hanc accommodentur. Nam nulla potest admitti accommodatio inter duas veritates per se veras. Utraque enim à Deo est. Verum vero semper correspondet absque accommodatione. Falsitas & error sæpe se veritati accommodat, ut magis vera apparet, & pro veritate recipiatur ejus specie tecta; Pugnans enim veritas & falsitas, & hæc ab illa destruitur nisi se accommodet. Sed optime conspirat veritas cum veritate, & mutua luce ab eodem luminum Patre accensæ sibi mutuo sunt adjumento, & splendorem addunt. Si autem veritas falsitati accommodetur, desinit esse veritas, utpote quæ cum falsitate nullum admittit commercium. Erronea itaque proculdubio sunt dogmata rationis deficientis quæ Scripturæ sunt accommodanda: nam si vera forent, accommodatione non indigerent, ut cum ea convenirent, & reciperentur. Et si sana accommodentur, non Scripturæ, sed hominum erroribus pro Scriptura receptis. Uti nec Scripturæ dogmata sunt quæ rationi accommodari debent: hominum errores, Scripturæ verbis contexti; nam eorum nulla dissentiunt à ratione, ideoque nec ei accommodari possunt: Et si vera, Scripturæ dogmata accommodentur, necessario cum falsitate communionem ineunt & misere pereunt, ac corrumpuntur. Multa quidem rationem transcendunt, sed nec illa ei repugnant, aut ulla egent accommodatione; docet enim ratio multa Deum de se & operibus suis revelare posse, & in Scriptura revelata agnoscit, ad quæ ipsa minime potest ascendere, imo quanto longius excellunt, tanto minus accommodationem admittunt: ita ut proculdubio corrumpantur simulac quis ea rationi accommodare sustinuerit. Et quantum Anonymus a tali accommodatione abhorruisse videri voluit, nullus tamen ejus criminis, illo ipso, magis accusandus venit. Nam universam Scripturam corruptis suis ratiociniis adeo accommodat, ut nec ratio nec Scriptura fere quidquam sani dicat. Quemadmodum id hæcenus & deinceps ad finem hujus tractatus patere poterit.

§. 6. Sententiam Maimonidis, quem dicit Scripturam rationi accommodasse, supra vidimus propositam capite 7. Sententiam aliorum quos dicit statuere Rationem Scripturæ ancillari debere, laudat quatenus Scripturas per Scripturas explicare vult: Sed miratur quod vir ratione præditus ipsam destruere studeat. Verum, quamvis eorum sententiam hic examinare & probare nolim in omnibus, absurda videtur hæc consequentia, nam qui statuit & admittit aliquam rationis utilitatem in percipienda Scriptura, non destruit eam, sed extollit. Sed qui cum Anonymo ex Scriptura admittit ejus sensus rationi repugnantes,

& Scripturam & rationem corrumpit, illas quod tales continere dicat, hanc quod eos recipiat. Nihil enim vetat, cur ratione utilitatis, quam Theologis, ti & aliarum facultatum studiosis subministrat ratio & iusta rationis dictata, iis ancillari dici nequeat; Sed accommodationem nullam, cum omnis veritas libera sit absque servitute; nec aliunde quam ex ratione petenda sint rationis dictata: quamvis non negem divina virtute nos, nostramque rationem adeo perfici posse, ut eadem non tantum longe rectius utamur, sed etiam ex ea multo plura nobis occurrant, quam alioquin occurrere potuissent; & eo etiam non parum conferre Scripturam fatemur. Concedimus præterea Scripturæ dictata de mysteriis salutis rationem longe transcendere & hanc illa, sine examine ad suam decempedam, finitam & plane deficientem, recipere teneri, quod si quis solummodo per subjectionem intelligat, quamvis proprie non sit, cum alterius generis dictata sint, nihil repugnabimus. Saltem Ancilla, multis de causis, si prædictæ excipiantur, merito dici potest, qualem demonstrarunt omnes qui utilitatem ejus summam pluribus satis late probarunt. *Postquam itaque verum Scripturæ sensum eruimus, necessario iudicio & ratione utendum esse, ut ipsi assensum præbeamus*, dubitari nequit: nam ipse assensus rationis & iudicii actus est. Sed si quis rationem adhibere vellet tanquam regulam & decempedam ultra quam nihil de vero Scripturæ sensu admittat, absurdissimum erraret errorem, nam iniquissima Scripturæ ad rationem accommodatione, eam plane corrumpere; continet enim plurima quæ rationem longe excedunt; quæ tamen ipsa ratio summa cum ratione recipienda docet, & assensu præbito fide tenenda, quamvis ratione non comprehendantur, simulac apparet verum Scripturæ sensum, recte investigatum, eadem docere.

§. 7. Sed inquit, *quod si ratio, quamvis reclamet Scripturæ, tamen plane submitienda est, quæso an id cum vel sine ratione ut cæci facere debemus?* Verum nunquam reclamat Scripturæ, nam verum vero reclamare non potest. Et si reclamare quid videatur vero Scripturæ sensui, proculdubio rationis defectus & error est, uti in omnibus, quæ in medium proferri possunt, demonstratu facillimum est. In iis autem quæ rationem transcendent, summa cum ratione ratio assensum & fidem præbet etiam iis quæ comprehendere nequit: cum noverit certissimum esse, Deum, qui multo plura de se & operibus suis, nostram rationem transcendentia, nobis revelare possit, illud revelasse. Ita ut ea non ut cæci, sed ut rationis oculo præditi, recipiamus. Nec tamen ideo *solo rationis imperio Scripturam amplectimur*, sed ratione, ut instrumento, adhibita, solo divino imperio & auctoritate, sacre Scripturæ dictatis naturam quidem transcendentibus, sed nunquam repugnantibus assensum & fidem præbemus, iustissima cum ratione: & rejicimus omnia rationis dictata, quæ vero Scripturæ sensui adversa sunt, tanquam rationis deficientis & Deo se oppositis

pag.
168.

nentis errores & rebelliones: ut & rejicimus quicquid recte adhibitæ rationi adversum tanquam à Deo revelatum substituitur, utpote probe memores etiam Diabolum assumere speciem Angeli Lucis; & Deum, qui ipse rationis auctor est, & in Scriptura & in ratione, semper & immutabiliter eundem esse: si modo ratio in nobis propria nostra culpa non deficiat à sua rectitudine, & satis legitime fuerit adhibita. Nec est quod nobis hinc objicietur, ut facit Anonymus, quamvis sub aliena persona, *Nos rationem, donum maximum, & lucem divinam mortuis literis, & quæ humana malitia depravari potuerunt, submittere. Nos nullum existimare scelus, contra mentem, verum Dei verbi Syngraphum, indigne loqui, eamque corruptam, cæcam, & perditam statuere, at maximum habere scelus, talia de litera, & verbi Dei idolo cogitare. Nos pium putare, rationi & proprio judicio nihil fidere, at impium de fide eorum dubitare, qui nobis libros sacros tradiderunt, quod quidem mera stultitia est, ut inquit; non pietas.*

Pergula pictoris, nil veri, omnia ficta.

Hoc ulcus si aperiatur, intolerabilem edet foetorem. Negligendum tamen non est, ne sero medicina paretur.

§. 7. *Rationem maximum Dei donum esse & lucem divinam*, nullus nisi irrationalis qui absque ratione in densissimis tenebris hæret, negaverit, Sed *Scripturam literam mortuam esse*, nullus cum Anonymo affirmaverit, nisi qui cum ipso, adversus omnem rationem, cuique liberum existimaverit, eam suis opinionibus, licet absurdissimis, & ne quidem umbram veritatis habentibus, accommodare: sic enim per se absque sensu & anima foret, nec quicquam præter brutus & nihil significans sonus, cum interim dent *διὰ τῆς γλώσσης ἔσθμεν λόγον* per linguam recte significantem & manifestum sermonem, 1 Cor. 14. 9. sine quo inutilis plane foret, & scopo divino minime accommodata.

§. 8. *Humanam malitiam circa eas*, permittente Deo *multa potuisse*, non detrectamus concedere; Sed divinam providentiam ea longe majorem existimamus; & Scripturam hac adeo tutam fuisse ab omni corruptione, sensum & animas Scripturæ pervertente, ut eam absque scrupulo recipere possimus, ac pleno cum assensu & maxime rationali rationis nostræ submissione indubitata fide tenere, quicquid Deus nobis in ea de se & operibus suis revelare voluerit, supra illud quod ratione nostra comprehendere valemus. Novimus etiam quod simul cum omnibus gentibus secundum Paulum non tantum Rom. 2. 15. habeamus *τὸ ἔργον τοῦ νόμου γὰρ ἐκπλὴν ἐν ταῖς καρδίαις* opus legis scriptum in cordibus nostris, sed & quod in nobis *φανερὸν* apertum sit *τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ* id quod de Deo cognoscibile est, Rom. 1. 19. Et idcirco non parvum existimamus errorem hoc abnegare, cum non minima sit pars imaginis divinæ nobis indi-

tæ. Nec minorem, de ejus reliquiis à lapsu in nobis superstitibus, & adeo sufficientibus ut nos etiam secundum eundem Apostolum Rom. 1. 20. reddant ἀναπολόγητοι inexcusabiles, cum Scepticis adeo indigne loqui, ut nihil iis quantum excolantur, & quam recte adhibeantur, certo & indubitato cognosci possit, cum is non parvus ad ipsius Dei abnegationem, omni nequitia majorem, progressus sit. Sed tamen *mentis corruptionem, cæcitatem & defectus* à primaria perfectione cum Anonymo abnegare, summæ corruptionis & cæcitatibus illius adeo manifestum argumentum est, ut præter hoc ipsum nullo alio indigere videar. Præcipue cum nullus fere gentilium, reliquis suis, licet minimis primævi luminis, scintillulis, has suæ mentis tenebras, observare non potuerit, ita ut merito dubitem, an ullis humanis mediis, ejus menti, ipsis gentilium, majoribus tenebris obrutæ, quicquam lucis affundi possit, Deo non extraordinaria sua gratia concurrente: Qualis enim admittetur medicina, ubi nullus agnoscitur defectus; nisi adsit medicus qui insuperabili sua vi, vel ægroto volente, vel ejus oculis apertis & flexa voluntate, talem in mente curaverit morbum. Huic itaque soli committimus hunc hominem, precantes ut tandem Deus ei det apertos mentis oculos, quibus & suæ mentis defectus animadvertat, & discat *Scripturam sacram non mortuam literam & verbi Dei idolum esse*, sed gazophylacium maximarum divitiarum, Apothecam saluberrimarum medicinarum, & armamentarium instructissimum omnis generis defensivis & offensivis armis, quibus non tantum adversus carnem nostram, mundum & Diabolum, de victoria certi, bellum gerere possumus, sed etiam nosmet ipsos adversus omnes eorum, & dolosissimorum famulorum eorum insidias, sub ductu & gratia regis nostri omnipotentissimi facillime tuemur.

§. 9. *Nihil fidere rationi & proprio judicio*, ut mox diximus, *nullus* cum ratione *pium crediderit*, nam id est Deum & ejus imaginem, ac omnia ejus rudera ex nobis delere, & sic impietatis fertilissima radix esse debet. Sed etiam nihil credendum existimare, nisi quod comprehendat Ratio, intolerabilis vanitas & adversus Deum insurgens superbia est, qua homo creatus & finitus se Deo æqualem constituit: atque ita similiter Deum abnegat: negat enim de Deo quicquam verum esse, quod ipse finita sua mente non comprehendat. Fidendum itaque rationi recte adhibitæ, nam Deus fallere nescius eam concessit, & a lapsu quasdam ejus reliquias nos ἀναπολόγητοι inexcusabiles reddentes divina sua clementia in nobis reservavit: sed ultra ea quæ rationis sunt, extendenda non est, multo minus regula vel norma interpretationis divinarum Scripturarum, quippe quarum varia dogmata eam longe superant, & per se suam habent certitudinem.

§. 10. Sed *dubitare de fide eorum qui nobis libros sacros tradiderunt*, nonne de Deo dubitare est? per hos enim suam nobis voluit patefacere voluntatem.

Si

Si Apostolos & Prophetas respiciat, testante Paulo πάντα γραφή θεόπνευσται & omnis Scriptura divinitus inspirata 2 Tim. 3. 16. & si Petro credamus, uti tenemur, scimus ὅτι πάντα προφητικά γραφῆς, & δηλήματι ανθρώπων ἠνέχθη σότε, quod omnis Prophetia Scripturæ non voluntate hominis aliquando allata sit, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματι ἁγίῳ φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι, sed à Spiritu Sancto acti, eam locuti sint Sancti Dei homines; 2 Pet. 1. 20. 21. quibus fidem denegare, quis non impium dixerit. Si vero respiciat Ecclesiam Judaicam, cujus hæc primaria fuit excellentia præ reliquis ἐπιπεσευθήσαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, quod ei concredita sint eloquia Dei Rom. 3. 1. 2. quis eam infidelem dixerit, nisi contra omnem pietatem asseruerit Deum vel per imprudentiam iis non recte credidisse sua oracula, quæ ad ultima tempora inter suos perdurare voluit, vel adeo impotentem ut etiam inter infideles verbum suum à corruptione præservare non potuerit, vel hodiernam ecclesiam verbo suo, contra tot facta promissa, cui firmiter stare possit, destitutam velle.

§. 11. Desinat itaque *stultitiam* dicere, quod & Scriptura, & ratio, & ipsa erga Deum pietas aperte docent & necessario requirunt. Desinat rogare, *An Religio & fides defendi non possit, nisi homines data opera omnia ignorent & rationi prorsus vale dicant?* idque ex se quærat, quippe cui ad religionem & fidem sola sufficit obedientia etiamsi ne umbra veritatis quidem prædita fuerit: & qui fidem adstruit piam, licet non veram, monstrum, quo nunquam Africa portentosius edidit. Nos enim in supradictis late contra Anonymum cognitionem eorum, quæ Deus de se & operibus suis in Scriptura revelavit, non infimam Religionis & fidei partem defendimus, & ex ratione recte adhibita, per primævæ perfectionis reliquias, multo labore & indefatigabili studio excultas naturaliter cognita plurimum in servare probavimus rectius recipiendis & credendis iis, quæ Deus in Scriptura revelare voluit, imo hoc respectu rationem Ancillam Scripturæ dici concessimus.

§. 1. Quod quomodo non oblit *concordiæ* qua & in natura & in Scriptura revelata veritas suum regnum quiete possideat mox demonstrabimus, ubi primo retuderimus Anonymi audaciam qua temere dicit statui, nos id omne, quod Scriptura affirmat aut negat, tanquam verum amplecti vel tanquam falsum rejicere teneri. Et Scripturam numquam aliquid expressis verbis affirmare vel negare, contrarium ei quod in alio loco affirmavit vel negavit. Quis hæc æquo animo ferat! aut ad tantam absurditatem conticescat! An enim falsum quid affirmat Scriptura, vel verum negat? vel an verum amplecti & falsum rejicere non tenemur? Quid Deo & veritati magis injurium dici potuit? An Scriptura uno loco affirmabit, quod alio negabit, & tamen divina manebit? An ergo Deus eodem ore verum & falsum profert, vel an immutabilis veritas in falsitatem, & contra detestabilis falsitas in veritatem transformari potest, falsa vera-

va veracissima Dei natura? Quis non detestetur tantam hujus hominis perversitatem, & deploret densissimas ejus mentis tenebras ac perversitatem. Et hic tamen vult videri propugnare verbum Dei & Scripturam: reputat hæc forte inter prejudicia ab se tollenda. Mirabilis reformatio qua tota tollitur & enervatur Scriptura. Non negamus, quod si habeatur ratio eorum quæ dicuntur in Scriptura, multa narrentur, quæ ex Deo non sunt, ut imposturæ & calumniæ Satanæ Gen. 3. Matt. 4. Pseudo-Prophetarum falsæ Doctrinæ &c. sed si spectetur tum facti & rei veritas, tum finis in quem instituitur hæc narratio quo respectu tantum hæc divina sunt nunquam aliquid affirmatur aut negatur quod non tenemur amplecti ut verum & rejicere ut falsum, nec unquam quid affirmatur quod postea negatur, aut contra negatur quod affirmatum fuit.

§ 13. *Scripturam diversis libris constare, diversis temporibus, diversis hominibus, & denique à diversis auctoribus scriptam esse, satis novimus & consideramus, sed hinc nulla ratione concludi potest nos non teneri amplecti quod affirmat, & rejicere quod negat: aut eam affirmare vel negare contraria. Hæc autem à nobis statui ex propria auctoritate, & ratione, scriptura nihil tale dicentibus, falsum est, nam de ipsa Scriptura testatur Christus, quod sit veritas, Joh. 17. 17. David, quod sit testimonium Dei fidele, Psalm 19. 8. Salomon, quod omne verbum Dei purgatissimum sit, Prov. 30. 5. Paulus, quod omnia quæ ante scripta sunt ad nostram Doctrinam scripta sint, ut per &c. Rom. 15. 4. & plurimus aliis locis Scriptura dicitur divinitus inspirata, 2 Tim. 3. 15. 16. à Viris Sactis ductu Spiritus Scripta, 2. Pet. 1. 19. 21. Verbum Dei firmum, purum, immutabile, sufficiens ut nos ad salutem ducere possit. Quæ omnia Scripturæ tribui non possent, si vel amplectenda non essent & rejicienda, quæ affirmantur & negantur, aut si expressis verbis contraria affirmaret & negaret. Nec etiam recte adhibita ratio admittit verbum Dei non amplectendum aut sibi contrarium, cum id veritati, immutabilitati, & omnimodæ perfectioni Dei plurimis modis adversum sit. Et per consequens nec Scriptura nec ratio nobis hic deest.*

pag.
169.

§ 14. *Loca, quæ per consequentiam aliis repugnant, nulla admittimus, utpote qui probe novimus quicquid ex Scriptura vere sequitur etiam in ea contineri, & idcirco cum iis, quæ expresse dicuntur, ejusdem auctoritatis & veritatis esse. Si quæ cuiquam per ignorantiam repugnare videantur ea datis locis si objiciantur, quantum sufficit dissolvimus: sed ad confirmandam nostram Thesin nullo modo tenemur eadem omnia colligere, & demonstrare quomodo sint intelligenda. Quæ Anonymus objecit supra examinavimus.*

§ 15. *Scripturam autem ad nostras manus incorruptam venisse, satis defendimus, si, uti in superioribus præstitimus, demonstramus, Scripturæ scopum*

pum non admittere corruptiones, divinam providentiam ad easdem avertendam sufficere, & omnes quæ videntur commissæ fuisse, quantum possumus, vindicemus, ac ostendamus spem in iis quotidie proficiendi, & viam, ita ut etiam in iis quæ hæcenus occurrunt ut insolubilia, non teneamur admittere corruptionem, sed nostram cognitionis imperfectionem agnoscentes, sperare majorem & perfectiorem cognitionem, ac iis incitari ad diligentius studium Scripturæ & eorum quæ ad ejus intelligentiam utilia sunt. Simul semper memores Deum pro sua sapientissima providentia, his, forte aliis ante nos nota, & post nos innotura, nostram exerceri velle diligentiam, & hoc tempore pro sapientissima sua administratione Ecclesiæ his vel doctissimis de ignorantia convincere velle, & à superbia præservare, ut & à negligenti Scripturæ studio. Non enim credibile Deum velle ut omnibus, omnia, omni tempore æque nota sint, nec id requiritur ad salutem.

§. 16. *Sed hanc rem totam*, scil. de amplectendis & rejiciendis iis, quæ Scriptura affirmat vel negat, numquam sibi contraria proferens, latius examinaturus primum rogat, *Quid si ratio reclamet, an nihilominus tenemur id, quod Scriptura affirmat vel negat, tanquam verum amplecti, vel tanquam falsum rejicere.* Ad quam quæstionem jam responsum cum sit, *nihil tale reperiri, nisi vel rationis errores pro ratione, vel aliena dictata pro divinis habeantur*, jam instat, dicens *Scripturam expresse affirmare & docere Deum esse Zelotypum Exod. 34. 14. Deut. 4. 24. atque hoc rationi repugnat. Ergo. &c.* Verum rationi quidem repugnat, Deo convenire defectus humanæ Zelotypiæ, nullo modo vero ipsam Zelotypiam, nam ea nihil aliud est, quam vel ardens seu certo determinata voluntas puniendi gloriæ suæ profanatores & honorem sibi soli debitum aliis præstantes, ut patet ex vers. 26. 27. 28. cap. 4. Deut. vel studiosa dilectio, quæ purissimæ voluntatis divinæ actus est, quo suos gratiosè complectitur, protegit & ab hostibus liberat: Huic autem nulla ratio repugnat cur non in Deo sit? In hominibus Zelotypia ductis accedit quidem tristis impotentis animi quædam ægritudo, & metus ne alius potiatur eo bono, quod sibi soli deberi, licet forte per errorem, existimat; & multiplices corporis & animi motus admodum inordinati, sed eorum ne umbra quidem in Deo plane perfecto & immutabili Jac. 1. 17. nec hæc aliud quam Humanæ Zelotypiæ defectus sunt.

§. 17. *Sic etiam inquit Scriptura expresse dicit, Deum in montem Sinai descendisse Exod. 19. 20. ipsique alios motus locales tribuit, nec ullibi docet expresse, Deum non moveri adeoque hoc etiam, quamvis rationi repugnans, omnibus tanquam verum admittendum.* Sed cum adeo expresse dicatur ab ipso Deo, *Annon cœlos & terram ego impleo? dictum Jehovahæ Jerem. 23. 24. & Salomon testetur 1 Reg. 8. 27. quod cœli cœlorum eum non capiant, ut &*

David fateatur immensam Dei ubiuitatem, Psalm. 39. 7. 8. 9. &c. iisque accedat divinum illud oraculum, Mal. 3. 6. Ego Jehova non mutor, secundum quod etiam Jacobus 1. 17. adeo removet omnem transmutationis umbram, profecto bardus sit, qui agnita Spirituali Dei natura secundum ipseus Christi dictum Joh. 4. 24, Deum operantem in omnibus omnia 1 Cor. 12. 6. aliter descendere crediderit, quam, ut inquit Augustinus lib. 16. cap. 5. de Civ: cum aliquid facit in terra, quod præter usitatum naturæ cursum mirabiliter factum præsentiam quodammodo ejus ostendat. Hoc autem rationi nullo modo repugnat. Sic & *Habitaculum Dei* dicuntur illi loci quibus suam præsentiam gloriose & gratiose revelat, unde non tantum dicitur habitare in caelo, idque locus habitationis Divinæ 1. Reg. 8. 30, 2 Chron. 6. 21. Psalm 33. 6. Verum etiam universa terra Canaan decorum habitaculum divinæ Sanctitatis Exod. 15. 13. 17. Psalm 83. 13. dicitur, & passim assertum Deum habitare in Templo, Matt. 23. 21. in tabernaculo, Exod. 25. 8. Psalm 78. 60. in Rubo, Deut. 33. 16. in medio suorum, &c. Quibus nihil rationi adversum significatur. Cætera quæ addit de erroneis Prophetarum opinionibus supra jam confutata fuerunt.

§. 18. Verum ut ostendat etiam *unum Scripturæ locum alteri directe repugnare*, dicit, *Moses directe affirmat Deut. 4. 24. Deum esse ignem, & directe negat ibid: vers 12. Deum ullam habere similitudinem cum rebus visibilibus.* Sed si respiciatur integer textus, manifestissimum fiet, Mosen hoc ipsum, quod Deus sit ignis consumens, proferre, ut Judæos deterreat, ne Deum comparent ulli rei creatæ, cujus absurditatem etiam indicat ipse Deus Jes. 40. 18. 25. ita ut omnino repugnet primario Mosis scopo, dicere, quod hic Deum directe ignem afferat, & ipse contextus aperte doceat, Mosen hic significasse, quod Deus, instar consumentis ignis, consumpturus sit omnes qui eum ulli rei creatæ comparaverint. Atque adeo hic nulla occurrit species repugnantiae objectæ.

pag.
170.

§. 19. Sed aliud & fortius prolaturus exemplum, inquit, *Samuel directe negat Deum sententiæ pœnitere, 1 Sam. 15. 29. & Jeremias contra affirmat, Deum pœnitere boni & mali quod decreverat, Jerem, 18. 8. 10.* Verum si ipsi textus iterum inspiciantur, apertum erit, Samuelem, suum mandatum de futura Saulis rejectione, ei Dei nomine nunciatum, confirmare, naturæ divinæ immutabilitate, remota & opposita omni humana mutabilitate & pœnitentia. Et Deum apud Jeremiam, per parabolam figuli, mutantis opus suum significare, se posse & velle cum Israele & gentibus ita agere quemadmodum figulus cum luto agit, nempe maledictiones in benedictiones mutando, si respiciant, & benedictiones in maledictiones, si malum faciant, quæ omnia cum salva Dei immutabilitate fiant, & non Dei sed effectus mutationem inferant

rant

rant, nomen pœnitentiæ in hujus parabolæ applicatione, secundum ipsum ejus scopum, non divinæ naturæ, sed solius effectus mutationem significare potest, & sic nihil plane contra Samuelem, qui ipsam Dei naturam spectavit, reperiri potest.

§. 20. *Parum referre, quod locus aliquis non directe, sed tantum per consequentiam alteri repugnet*, facile concedimus, agnoscimus enim consequentias legitime formatas non minus divinæ auctoritatis esse ac ea unde fiunt. Et idcirco supra ad pag. 169. sententiam hanc rejecimus. *Contrarias*, quas, ut putabat, proferebat *Sententias Prophetarum*, ad cap. 2. examinavimus. *Contradictiones ex Historiis petitas* ad Capp. 9 10. Nec opuse est eadem hic iterum repeti, ibi examinari possunt & videri. Patet itaque Scripturam nihil affirmare vel negare, quod non quivis tanquam verum amplecti & tanquam falsum rejicere tenetur. Nec unquam aliquid expressis verbis affirmare vel negare contrarium ei quod in alio loco affirmavit vel negavit. Nam in omnibus, quæ corrasit Anonymus omnibus suis viribus, nihil simile occurrit.

§. 20. His ergo superatis, jam sequitur perlustremus qua ratione, doceat, & *Theologiam & Rationem regnum suum summa cum concordia simul obtinere posse*. Rem ipsam existimamus certissimam. Non quod Theologis omnem interdiciamus usum rationis, aut Philosophis præcludamus omnem rerum divinarum notitiam. Sed quod Philosophis nulla spectare concedamus nisi natura nota, & ex naturæ principiis deducta. Theologis vero revelata Scripturæ sacræ. Quorum plurima quidem etiam natura nota sunt, sed non pauca eam in tantum transcendunt, ut nulla ratione comprehendi possunt, & sola fide tenenda veniant. Ea vero quæ utriusque fori sunt Theologis non alia ratione consideranda sunt, quam quatenus Deus ea revelavit in Scriptura, quippe quæ unicum revelatæ Theologiæ fundamentum est. Philosophis autem non hac sed alia plane ratione, quatenus scilicet ex naturæ Principiis profluant. Qua ratione si quis Theologus ea consideravit, mox Philosophi munus & personam assumit, ac ex Philosophia suas copias auxiliares petit, absque ulla permistione aut discordia Philosophiæ cum Theologia, sed summa cum utriusque concordia, & hujus auxilio & ministerio erga illam. Quod plurimis occasionibus, hic non enumerandis, plane necessarium est. Non quasi revelationis certitudo per se minus sufficiens ex ratione stabienda & fulcienda foret, sed tum ut utriusque consensus pateat, tum ut & alia, ac quasi secundaria producat probatio, tum ut eâ convincantur illi qui revelationem non admittunt, & rationi manifestæ se subjicientes ad obedientiam fidei eo magis perducerentur. Theologia vero, cum rationem in multis transcendat, non aliud Philosophiæ auxilium præstat, quam quod occasione quorundam revelatorum, nobis admodum commoda præbeatur occasio, quædam ex naturæ principiis inquirendi, & inquirendo dedu-

cendi, quæ absque ea revelatione deducta nunquam fuissent: quæ cum in Philosophia non admittantur, nisi ut natura nota, hic iterum nulla vel utriusque discordia vel permistio. Si quis vero naturæ & recte adhibitæ rationis dictata flectat, ut sint accommodata Scripturæ; & rationem & Scripturam corrumpit. Illam quia nullo modo flexibilia, utpote vera, ejus dogmata flectit. Hanc quia ei affingit sententiam non nisi cum flexa & à veritate delinante ratione convenientem. Si quis etiam ab altera parte nihil admittat tanquam revelatum nisi quod sua ratione comprehendat seu ex ejus Principiis deducere novit, is contra rationem omnem, se Deo minorem agnoscere non vult. Quis enim dicat quantum divina veritas latius pateat, quam humana ratio. Et ipsa sana ratio nos adigit ut concedamus etiam multa præter & ultra naturam esse credenda, quæ Deus in Scriptura revelavit, & nulla mentis acies, per se sola attingere, nedum comprehendere potest. Sed hujus loci non est hæc latius deducere. Quamdiu ergo Philolophia se non extendit ultra natura nota: Et Theologia non nisi in Scriptura revelata dictaverit; quæque suum regnum optime summa cum concordia poterit & debet obrinere. Nihil obstante mutuo quod jam indicavimus utriusque auxilio, & Theologiæ eminentia supra Philosophiam ratione mysteriorum & universæ viæ salutis, quam Philosophia nec invenire nec attingere potuit. Nam circa natura nota, nihil dicitur recte adhibita ratio, Scripturæ adversum; nisi aliena pro divinis revelatis habeantur, aut rationis errores, pro ratione. Ubi autem in illis erret ratio, ratione convincendum; & quid dicat Deus, ex Scriptura determinandum. Circa rationi inaccessa, non nisi injustissima fit à ratione alterius regni invasio, ita ut summo jure, cum antiquis dicatur ejiciatur ratio & taceat ac prout decet fide teneat, quæ agnoscit à prima, & incomprehensibili veritate sibi revelata.

§. 22. Sed alio plane modo horum regnorum limites discernit & determinat Anonymus, idque tam inique, ut quamcunque speciosa prætendat, revera tamen rejecto & neglecto Theologiæ regno, absurdissimam faciat divisionem Philosophiæ in duo distincta regna, quorum alterum sed valde corruptum & mutilatum Theologiam dicit. *Ratio* scilicet secundum ipsum tenet *regnum Veritatis & Sapientiæ*, *Theologia autem Pietatis & Obedientiæ*. Atque ita simul & rationis & Theologiæ regnum privantur omni sua vi & gloria. Qualis enim veritas divina quæ non secundum pietatem est, inanis scilicet gloria? Qualis Sapientia quæ nullam docet erga Deum obedientiam, vana & inanis speculatio phantastica cerebri humani? Paulus Apostolus Rom. 1. 18. 19. 21. 28. 32. aliud plane docet de gentilibus, solius Rationis regni subditis, scil. quod ipsis non tantum τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν apertum est id quod de Deo cognoscibile, sed etiam quod cognoverunt διὰ τὸ ἰδεῖν τὸ θεοῦ jus Dei, hoc scilicet, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα ἀγάλματα ἄξιως θαλάττης εἶσιν quod qui talia, ut antea
ibidem

ibidem enumerata fuerant, faciunt morte digni sunt; & quod Veritatem in injustitia detineant; quod Deum cognoscentes non sicut Deum glorificaverint, aut gratias egerint; quod non ἐσθμίουσαν τὸν θεὸν ἵνα ἐπιγνώσῃ probavere Deum habere in notitia seu agnoscere. Quæ omnia manifeste docent, quam absurde Anonymus à Ratione secludat omnem pietatis, justitiæ, & obedientiæ seu glorificationis & gratitudinis Doctrinam & exercitium. Et ab altera parte, qualis erit Theologica pietas & obedientia, si veritate destituatur, & ex ea non profluat? nam solius veritatis obedientia pietas dici potest. Et non nisi cortex & umbra pietatis adest & docetur, ubi reperitur & docetur pietas sine veritate. Cognitio veritatis quæ secundum pietatem est Tit. 1. 1. Nec absque veritatis cognitione conceptibilis est Obedientia, sed brutus imperus & irrationalis ac automaticus aliquis motus absque ratione denominatur obedientia. Ita ut Anonymus hic præterita omni fidei cognitione & obedientia, id est, omnibus quæ fidem spectant seu verbum veritatis quod est Euangelium salutis Eph. 1. 13. à veritate natura nota, & Sapientia sola ratione comparabili, separet pietatem & obedientiam, atque inde Theologiam formet, per se consistentem absque veritate & Sapientia; Et sic erigat Duo regna, non nisi in ejus cerebro nata post revelationis rejectionem & innatæ rationis absurdissimam corruptionem & inversionem. Nam quam absurda sit *Theologia dictans quod homines sola obedientia absque rerum intelligentia possint esse beati*, & fidei dogmata ratione veritatis rationi determinanda relinquens adeo manifestum esse supra ad finem capitis præcedentis demonstravimus, ut hic nullis præterea verbis opus sit. Et quam inepta & enervata *veritas* sit ac umbratilis *sapientia*, quæ omnem excludit pietatem & obedientiam erga Deum, ex dictis nulli non patet. Nec duo hæc absurdissima regna simul ab eo conservari potuerunt, quod vis regnum contra se divisum desolabitur, inquit Christus Matt. 12. 25. Nam inquit *quicquid hic illic reperitur in Bibliis, quod postquam verum sensum investigavimus rationi repugnare comperiamus, id certo scimus Theologiam sive verbum Dei non tangere, & consequenter unumquemque de iis quicquid velit, sentire posse absque scelere.* Quibus Theologiæ regnum, si non plane destruat & ad interitum reducat funditus, saltem ad durissimam & injustissimam reducat Rationis servitutem; imo quid rationis dico, cum quisque de iis sentire possit quicquid velit, cujusque arbitrio inservire tenetur Theologica veritas & pro ut quisque voluerit, hoc vel contrarium dictabit Scriptura.

§. 23. Unde patet quantus sibi sit Adversarius Anonymus noster, cum ex hisce concludit, *quod nec Scriptura rationi nec ratio Scripturæ accommodanda sit.* Nam præterquam, quod, ut supra vidimus, Scripturam nullibi admittat, nisi in iis quæ etiam dictat ratio, & pag. 159. & 164. doceat quemque teneri, verba Scripturæ, ac fidem & fidei dogmata, ad suum captum & opiniones suas

accommodare, hic eam in iis quæ rationi repugnare, ut putat (nam nos talia non admittimus) reperimus cujusque arbitrio & voluntati subjicit, quo non tantum non accommodat, sed etiam plane tollit & destruit Scripturam, sola ratione, pro cujusque arbitrio regnum suum obtinente: id est, homine tantum pro suo arbitrio Scripturam recipiente, & secundum eam vivente, quantum quisque eam suis opinionibus magis accommodatam existimaverit, vel accommodare ejus verba voluerit.

§. 24. Hic scopus, hic finis omnium horum laborum, hæc ejus pietas, hæc obedientia, hæc illa quam adeo extulit distinctio Theologiæ à Philosophia, qua neglecta toto cælo fuit erratum, & alii sine, alii cum ratione insanunt, ut ineptissime blatrat pag. 166. in initio hujus capituli. Hac de causa pro præjudiciis habenda fuerunt omnia quæ de Scriptura certis cum rationibus docuerunt Theologi, vide initium cap. 8. huc spectat omnium miraculorum abnegatio facta per totum caput 6. Huc legis divinæ evacuatio cap. 4. Huc omnia quæ de Prophetis & Prophetiis cap. 1. & 2. Et simul hæc omnia fluunt ex absurdissimo illo quod fovet Mysterio, de Deo corporeo ab universo non distincto. Quibus proponendis adeo fuit instigatus hominum quæ viderat vitiis & peccatis, uti in præfatione prætexere non erubuit, aliud scilicet desiderans, cum interim enervata ratione Naturali, & abnegata Veritate revelata, non nisi pietatis umbram introducat & omnem veræ cognitionis ac Veritatis clavem tollat & hominibus eripiens, quemvis suo committat arbitrio, licet ne quidem umbram veritatis habeat. Postea demonstraturus, quod hoc reipublicæ paci nihil obsit non tantum, sed eam etiam promoveat: quod ibi spectabimus.

§. 25. Sed antequam eo transeat, in fine hujus capituli conatur ostendere *rationem, qua nobis Scripturæ auctoritatem persuademus, unicum enim quod admittit Theologiæ fundamentum, quod scilicet homines vel sola obedientia salvantur, ex ratione, inquit, non possumus demonstrare verum sit an falsum, & ideo Scripturam requirit: sed si, ut antea, intelligat obedientiam absque intelligentia, & ideo solam dicat, nec hoc Scriptura docebit: si vero obedientiam salutis causam dicat directe Scripturæ adversatur. Si neget naturaliter notum hominem sola obedientia Dei salvari, si eam in omnibus præstiterit, & hoc falsum est: sed cum nullus à lapsu ei suffecerit, necessario in homine requiritur obedientia fidei, cujus necessitatem ex naturalis obedientiæ defectu quidem agnoscit ratio, sed veram ejus rationem sola patefacit revelatio, quam fidem cum negligat Anonymus Scriptura non eget. Afferit itaque nos non nisi morali certitudine Scripturam recipere, non autem mathematicis demonstrationibus.* Quod negari nequit, nititur enim testimonio non ratione. Ita ut hoc frustra adeo prolixè conetur adstruere, nisi moralem illam certitudinem infirmam existimet, ut videtur pag. 173. quod examinatum vide supra ad cap. 2.

p. 172.

§. 26. Qui-

§. 26. Quinam autem sint illi, qui, ut inquit, putant Philosophiam & Theologiam sibi invicem contradicere, & propterea alterutram e suo regno deturbandam, ac huic aut illi valedicendum ignoramus, præter ipsum Anonymum. qui rejecta Theologia, solummodo firmam admittit rationis certitudinem. Nam Theologiam mathematice velle demonstrare foret eam cum Anonymo abnegare, & rationem pro Theologica obtrudere, quod nullus sana cum ratione præstiterit. Imo manifeste contradictorium esset, abjicere rationem omnem & Mathematice demonstrare Theologiam, nam qui hoc intendit, retinet rationem, & abjicit Theologiam, quæ ex ea non fluit & demonstratur.

§. 27. Quod autem addit circa Testimonium Spiritus Sancti quo putamus vere fideles morali illa certitudine adeo efficaciter persuaderi de sacræ Scripturæ veritate & divinitate, ut ab ea credenda dimoveri nequeant, nos id vel ex affectibus, vel vana gloria dicere, quia Spiritus S. non nisi de bonis operibus Testimonium dat, quæ Paulus eadem Gal. 5. 22. fructus Spiritus Sancti vocat, & ipse scilicet Spiritus Sanctus, revera nihil aliud est, præter animi acquiescentiam, quæ ex bonis actionibus in mente oritur ineptissimum est, nam quamvis non negemus, bona seu ex fide præstata opera, fructus Spiritus Sancti esse; imo non nisi virtute Spiritus Sancti ex arbore fidei crescere; ut & Spiritum S. de bonis nostris operibus Testimonium dare, & in nobis operari quandam animi acquiescentiam, qua ex operibus de nostra fide certi, in Deo quiescamus, falsissimum tamen est, nos vel ex affectibus vel vana gloria statuere quod Spiritus Sanctus etiam de veritate Scripturæ & eorum quæ continent Testimonium præbeat, & quod ipse Sp. Sanctus nihil aliud sit quam acquiescentia quæ ex bonis actionibus in mente oritur, nam Spiritum quem ipse Christus suis promisit non tantum dixit esse Spiritum veritatis Joh. 14. 17. & 15. 26. sed etiam pollicitus est eum omnia docturum suos Joh. 14. 26. eosque ducturum in omni veritate Joh. 16. 13. & Apostolus, 1 Joh. 4. 6. apponit Spiritum veritatis Spiritui erroris. Et Esa. 11. 2. fit mentio Spiritus Sapientiæ intelligentiæ; & scientiæ; ut & Exod. 28. 3. Eph. 1. 17. & acquiescentia illa non nisi Spiritus Sancti effectus est in nobis. Ita ut manifesto Christi Testimonio repugnet, non nisi rationem de veritate Testimonium dare, & falso jactari Spiritum, tum mentis oculos aperiendo &c. rationem perficientem, tum etiam de iis quæ supra rationem in Scriptura revelata sunt, plane convincentem & persuadentem, atque ita nos in omni veritate ducentem, & in nobis operantem sapientiam.

§. 28. Nec est quod hic quicquam metuamus ne à Philosophis vincamur & publice risui exponamur. Nam Spiritus veritatis à vero nos non deducit, nec unquam à falsitate vincitur veritas, & cum veritate veritas omnis optime conspirat; metuant itaque illi qui pro veritate Spiritum erroris sequuntur, & qui

qui veritatem sine ratione deridentes, rationem unicam adorant, ejusque Majestatem supra Scripturam collocant, & omne Spiritus Sancti de veritate Testimonium abnegantes multis modis deficientis suæ rationis ductum sequuntur. Atque his *suæ causæ se satisfecisse putat* &c.

§. 29. Sed unicum monendum erat, *se magnam existimare Sacræ Scripturæ necessitatem & utilitatem, cum sola revelatio doceat, quod simplex obedientia via ad salutem sit* &c. Sed cum supra demonstraverimus, etiam naturam docere, nos perfecta obedientia Deo gratos esse posse, si scilicet nunquam defecerimus, & tamen obedientiam salutis causam dici posse negaverimus, multo minus talem, quam simplicem dicit, id est, quæ caret, notitia; Hoc frustra obtenditur ne totam videatur rejicere Scripturam, quod tamen revera facit.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

De Reipublicæ fundamentis, & Jure uniuscujusque Naturali & Civili: Deque summarum Potestatum jure.

§. 1. **E**Xaminavimus hæcenus quam inepte Anonymus Philosophiam à Theologia discreverit, hanc scilicet penitus abjiciendo, & illam in duas partes dirumpendo & misere dilaceratam corrumpendo. Vidimus quam profanam & inordinatam concefferit libertatem de veritate sentiendi quod placet, & opinionibus suis accommodandi Scripturæ verba, eaque flectendi & intelligendi ad captum suum. Sequitur ut inquiramus, *quousque hæc libertas sentiendi, & quæ unusquisque sentit dicendi in optima Republica, secundum ipsum, se extendat.* Sed cum, ut id demonstret, *de fundamentis Reipublicæ differendum* censeat, & prius *de jure naturali uniuscujusque, ad Religionem & Rempublicam nondum attendentes,* requiritur ut eum sequamur & ejus vestigia legamus.

§. 2. A Juris definitione initium facit, & dicit se *per Jus & institutum naturæ nihil aliud intelligere, quam regulas naturæ uniuscujusque individui, secundum quas unumquodque naturaliter determinatum concipimus, ad certo modo existendum & operandum.* Verum quis non videat quam impropria sit hæc vocis Juris acceptio? rebus enim irrationalibus jus tribuit. Quis omnium corporum motus secundum certas regulas à Deo constitutos, determinatos, jure fieri dixerit? ut lapidem jure descendere, & ascendere sagittam: feles jure capere

Anony.
cap. 16.
pag.
175.

pere mures, & majores pisces minores. Quia tamen de nomine disputandum non est, fruatur sua libertate, & gaudeat solitario & proprio suo arbitrio, nihil enim explicat nisi quid sibi nomen naturalis juris significet; significet & hoc quod vult, & ineptius quid, nobis cum aliis sanioribus significat regulas naturæ cujusque rationalis secundum quas ex sui Deique legitima consideratione omnes suas actiones instituere tenetur. Sed hæc admittere non potuit Anonymus, cum Deum statuat ab universo non distinctum, & ablata omni libertate, non nisi fatalem admittat necessitatem.

§. 3. *Deo summum jus ad omnia competere*, nullus negaverit: Sed *Dei potentiam esse potentiam naturæ* jam supra confutatum fuit, ad pag. 14. & 69. Concedimus itaque quidem Deo eompetere jus ad omnia quæ vult & potest, nam ipsa Dei voluntas justissima & non nisi jus est. Sed *universalem aliquam naturam, cujus potentia sit ipsius Dei potentia, & se extendens ad omnia & tamen nihil sit præter potentiam omnium individuorum simul, summum jus habere ad omnia*, existimamus esse monstrum in Anonymi cerebro natum monstruosissimum: nam si eam à Deo distinctam statuat, duos habebit Deos, sin minus, nullum nisi mundum ex individuis compositum; nam quod omnia potest, necessario Deus est, & cujus potentia non alia quam individuorum, id nec aliud ab iis potest esse. Et præterea rationalisne, an irrationalis illa foret natura, corporea an spiritualis, an composita ex utroque? quodcunque elegerit, perquam absurdus erit.

§. 4. Non itaque *unumquodque individuum jus summum habet ad omnia quæ potest*, sed tantum ad ea quæ potest secundum præscriptas regulas à Deo & naturæ inscriptas. *Conatur quidem unaquæque res corporea, quantum in se est, perseverare in suo statu* motus vel quietis, idque *ex summa lege naturæ*: sed nec conatus ille, nec lex ea, ponunt aliquam in iis cogitationem, ex qua procedat iste conatus & observetur talis lex, nec proprie sumuntur; sed hic significant ordinem secundum quem Deus voluit irrationalia corpora ad mutuum in se invicem impulsum moveri inter se & quiescere. Et idcirco inepte hæc applicantur creaturis rationalibus seu cogitantibus, quæ suas actiones cum ratione & conscientia tenentur instituere secundum præscriptam à Deo & cognitam sibi legem. Nec sic moventur & quiescunt corpora, *nulla alterius, sed tantum sui habita ratione*, nam non nisi inter alia, & ad diversum eorum impulsum moventur & quiescunt: non enim concipi potest unum singulare corpus ita moveri & quiescere nisi in ordine ad alia inter quæ movetur & quiescit.

§. 5. Concedimus *quamvis rem summo jure agere, quicquid ex legibus suæ naturæ*, à Deo inditis, *agit*. Sed magis aguntur irrationalia, & instinctu naturæ pelluntur, quam agunt. Cum rationalia, quamvis à Deo etiam regantur & determinentur, se quoque regant & determinent in suis actionibus, de-

M m

pen-

pendenter seu cum & sub Deo. Et idcirco de illis quidem verum est, quod aliud non possint quam prout ex natura determinata sunt; sed de his falsissimum est, nam quicquid agunt, libere agunt, & cum rationali complacentia. Certo quidem determinantur à Deo, sed id nihil obest libertati, nam non nisi ad libere perficiendas actiones determinantur. Nec contra quam Deus eas determinavit, possunt agere, sed quidem contra quam sese determinarunt, in contrarium se determinando, nam suæ determinationis cum sibi tantum sint conscii, & divina adeo occulta, quamvis omnino efficax & infallibilis, ut non sentiant se aliunde quam à semetipsis determinari; merito dicitur quod aliud possint agere quam agunt; quamvis dici nequeat quod possint agere contra determinationem divinam.

§. 9. Absurde itaque hinc concludit, quod sicuti Sapiens jus summum habet ad omnia quæ ratio dicit, sic etiam ignarus, & animi impotens, ad omnia quæ appetitus suadet, quia scilicet uterque agit ex legibus suæ naturæ, & aliud non potest. Nam cum ipsa ignorantia & animi impotentia culpabilis sit, & omnes appetitus ratione regendi sint, juri naturæ manifeste repugnat creaturam rationalem non rationis sed appetituum ductum sequi. Nec ageret ignorans ille ex legibus suæ naturæ, sed uti in cognoscendo sua culpa deficit & ignorat quod natura dicit & docet, sic & in agendo deficeret ab eo quod præcipit & prohibet. Et posset aliud à natura, si non ipse sua culpa se tali potentia privasset. Ita ut ille ignarus nullo modo sequatur ductum naturæ, sed naturam & rationem, & consequenter omne jus naturale deserens, contra naturam sequatur deficientes à natura suas cupiditates & agat id quod non debet, atque ita se ineptum reddat ad agendum quod debuisset & potuisset si naturam à Deo inditam, seu rectam secutus fuisset rationem. Et falsum est quod Paulus, quem hic testem adducit, ante legem, hoc est quamdiu homines ex naturæ imperio vivere considerantur, nullum peccatum agnoscat. Nam expresse docet eos qui sine lege peccarunt, sine lege perituros, & conscientias gentilium, legem non habentium, se inter sese etiam accusare Rom. 2. 12. 15. Si tamen homines imperium rectæ à Deo constitutæ naturæ secuti fuissent, semper Deo obedientes, & natura facientes ea quæ legis sunt, legem non habentes, sibi ipsis lex forent inquit Paulus, Rom. 2. 14. & ita sub rectæ naturæ seu rationis imperio viventes, non tamen sine lege omni, quamvis sine lege Moïsi, vixissent nec sine peccato, simulac defecissent. Rom. 7. 7. Paulus post Doctrinam de liberatione nostra à lege, adversus iniquos legis adversarios suscepturus patrocinium ejus, & Sanctitatem, utilitatem, ac necessitatem ejus demonstraturus, proprio suo exemplo quidem declarat, quam utilis sit ad peccatorum cognitionem & fatetur se olim in Pharisaïsimo, cum aliis illius sectæ, legem tantum de externa disciplina interpretantibus, internam cordis impuritatem & appetituum *à natura* pro peccatis non habuisse, sed jam divina gratia lege accuratius confide-
rata

rata, & intellecta, probe novisse, eadem à lege damnari & esse peccata, sed nullo modo, se tunc vel fuisse sine lege, vel solo naturæ imperio vixisse, vel nullum agnovisse peccatum, uti hic infert Anonymus, quippe quæ prædictis ex ejusdem Epistolæ cap. 2. manifeste repugnant. Ita ut nec Paulum ullo modo patronum habeat absurditatis suæ, sed adversarium apertissimum.

§. 7. Ineptissimum itaque quod concludat *Jus Naturale uniuscujusque hominis, non sana ratione sed cupiditate & potentia determinari.* Nam contradictorium est, aliquid esse justum & non sanæ rationis. Vel in sana seu nulla ratione directa cupiditate, & irrationali potentia, quæ nil nisi brutus impetus esse potest, determinari jus naturale. Nec verum est quod omnes naturaliter determinati non sint ad operandum secundum regulas & leges rationis: nam repugnat creari rationalem creaturam quæ, non sit determinata ad operandum secundum regulas & leges rationis: si enim rationalis sit, non nisi secundum rationem agere & vivere potest & tenetur: quod à ratione nonnunquam deficiat, imperfectio est: sed tamen ideo non potest negari quod determinata sit ad operandum secundum rationis regulas. *Nascantur omnes rerum omnium ignari: transeat etiam magna pars ætatis antequam homo veram vivendi rationem noscere possit, & virtutis habitum acquirere; & teneatur interim vivere, seque quantum in se est conservare:* An ideo determinati non sunt ad operandum secundum rationem & solo appetitu impulsivi vivere tenentur. Nihil minus. Nam præterquam quod in nullis tam crassa sit ignorantia, ut nulla ratio reliqua sit; cum maneat creatura rationalis, quamvis ignorans; & impossibile sit concipere creaturam rationalem quæ non sit determinata ad operandum secundum rationem: quis negabit eam ignorantiam esse culpabilem, & justissimo Dei judicio reperiri in homine peccatore, ea scilicet ignorantia ex qua tot in nobis oriuntur defectus & peccata, antequam ad plenam judicii maturitatem perveniatur: transit etiam eo major pars ætatis antequam quis veram obtineat vivendi rationem quo quis magis, ex illa culpabili ignorantia rationis usum deferens, se tradiderit cupiditatibus & inordinatis appetitibus suis: quod cum omnino culpabile sit hinc nullo modo concludi potest, quod non omnes naturaliter obstricti & determinati sint ad operandum secundum rationis leges, sed tantum quod culpabili suo vitio suas operationes quas in conservationem sui, quantum possunt præstare tenentur secundum rationis regulas non determinent uti debuissent.

§. 8. Sed inquit, *natura iis nihil aliud dedit, præter appetitus impulsivum scilicet, & actualem potentiam ex sana ratione vivendi denegavit, & propterea non magis ex legibus sanæ mentis vivere tenentur, quam felis ex legibus naturæ leoninæ* Quo nihil absurdius. Nam sic actu destitueretur omni ratione & rationalitate, quippe cujus essentia concipi nequit, nisi actu cum conscientia,

id est, rationaliter operosa seu actuosa concipiatur. Deinde cum non nisi ratio actu hominem faciat, quivis naturaliter ratione destitutus, seu privatus actuali potentia vivendi ex ratione, necessario definit esse homo, nec magis homo, denominari potest, quam felis Leo. Non quidem tantam natura concedit perfectionem utendi ratione in infantia ac virili ætate, omnes enim quotidie proficimus, & maturescit rationis usus, sed non ideo omnem utendi ratione potentiam actualem denegavit, nec aliquis potest concipi ratione præditus, qui eadem secundum proportionem ætatis suæ non tenetur recte uti, & suas operationes secundum eam instituere: nam nulla hominis aut rationalis creaturæ ætas aut existentia pars qua non possit peccare, id est, à ratione, secundum quam agere tenebatur, deficere. Et idcirco simulac homo magis homo est, quam felis est Leo, magis etiam ex rationis regulis, quam appetitus impulsu vivere tenetur.

§. 9. *Quicquid itaque quis sine sana ratione, solo affectuum impetu sibi utile, naturaliter seu sub solo naturæ imperio, judicat, id manifeste contra naturæ legem appetit, & per errorem sibi utile censet licet etiam forte verum attingeret: Et universim, omnem rationem deserit, seu multiplici rationis abusu, plurimum à rationis regulis deficit, si ea, quocumque demum modo facilius poterit, si ve vi, si vi dolo, si ve precibus sibi capere velit, & eum pro hoste habere, qui impedire vult, quo minus animus expleat suum: nam in omnibus illis irracionales appetitus, intolerabili tyrannide, ejecta & in servitutem reducta ratione, imo plane neglecta & abnegata, dominium tenent, quod Naturæ apertissime repugnat, quæ dictat rationali Creaturæ non nisi rationaliter seu ex rationis legibus determinandas esse suas actiones.*

§. 10. Unde sequitur *Fus & Institutum Naturæ sub quo omnes homines nascuntur, & vivere tenentur, nihil non prohibere quod legibus rectæ rationis adversum est, licet omnes id cupiant & possint, non autem id tantum quod nemo cupit & potest. Nam etiam omnis nostra cupido & potentia rationi subsunt. Ita ut Naturæ & rectæ rationis regulis manifeste adversentur, omnes contentiones, odia, iræ, doli, & quicquid absolute sine ratione suadet appetitus. Nam licet totius universitatis creatæ natura, non legibus humanæ rationis, quæ non nisi humanarum actionum directionem intendunt, intercludatur, sed & infinitis alijs, quæ totius naturæ, cujus homo particula est, æternum ordinem respiciunt: Homo tamen inter omnia creata, tanquam universitatis particula, constitutus non est, nisi ut creatura rationalis quæ naturaliter obligata est, omnes suas operationes secundum leges & regulas sanæ rationis instituere, & quæ peccat simul ac eas deserit & ab iis deficit, ac propterea poena digna est, & suo tempore, ordine, & modo punienda est, quibus omnibus Deus in ordine totius naturæ suum locum sapientissime constituit, dirigens*

p. 177.

dirigens hæc & omnia alia potentissime in unicum sibi propositum finem.

§. 11. Atque hinc quidem contingit, *quod nobis, qui res tantum ex parte novimus, totiusque naturæ ordinem & cohærentiam maxima ex parte ignoramus, & qui omnia ex usu nostræ rationis dirigi volumus*, ignorantes quod ejus cogitationes & viæ non sint, uti nostræ *Jes. 55. 8. & 40. 13.* aliquando *quid absurdum videatur & malum* vel inordinatum in natura, quod est recte ordinatum, nam etiam ea quæ nobis maxime confusa, inordinata, & fortuita videntur, imo ipsum malum nostrum & peccata Deus in sibi propositum finem sapientissime dirigit, si totius universitatis ordinem respiciamus. Nec absurdus potest dici ordo ille, in quo etiam nostris peccatis & eorum poenis locus est, cum Sapientissimus Deus incomprehensibili nobis Sapientia hæc omnia dirigat in bonum. Sed tamen ideo peccatum non definit esse nostrum malum, deficit enim ab ordine & regula ad quam nos obligari voluit Deus, licet non deficiat à totius universi ordine quem Deus constituit, & solus penetrat, & quo ex quovis malo pro summa sua sapientia bonum elicere novit, quem nullo modo constituit actionum nostrarum regulam, ita ut inde non recte dicantur bonæ vel malæ; sed solis rectæ rationis regulis, secundum quas Deus humanas actiones institui voluit.

§. 12. Verum enim vero quamvis naturaliter licitum existimet affectuum impetum sequi, & quicquid appetitus suadet vi, dolo, precibus, per contentiones, odia, iram, vel quocunque modo facilius poterit, absque sana ratione, prosequi, *hominibus tamen utilius censet, secundum leges & certa nostræ rationis dictamina vivere*, quippe quæ non nisi verum hominis utile intendunt. Præterea concedit *nullum secure extra metum vivere posse, quamdiu unicuique ad libitum omnia facere licet, nec plus juris rationi quam odio & iræ conceditur.* Unde patet quod secundum ipsum, hominibus utilius sit, & tutius ad secure vivendum, quod naturam deserat quam sequatur; quo nihil ineptius, cum Deum mali auctorem statuat. Nobis tamen hoc verissimum est, hominem utilius & tutius rationem affectibus præponere, cum existimemus eum naturaliter non nisi ex rationis dictamine vitam recte instituere posse, & irrationaliter vivere, quamdiu affectuum impetus plus valet, quam ratio. Præterea *homines ad optime & secure vivendum necessario in unum conspirare debuisse, & effecisse, ut jus quod unusquisque ex natura ad omnia habebat, colligere haberent*, natura, seu naturalis ratio manifestissime dicat; nec id negare potuit Anonymus: Sed tamen, ut ipse fatetur, *frustra id tentassent, si, nisi quod appetitus suadet, seu naturam, sequi vellent, ex legibus enim appetitus unusquisque diverse trahitur.* Ita ut natura rationalis ex nostra sententia cum ratione tendat in suam utilitatem, conservationem, & bonum: at secundum Anonymum per irracionales suos appetitus & affectus sibi suum malum, dam-

num & interitum procuret. Plane contra regulam, quam suprapag. 175. quam vis non satis recte, protulit, & summam naturæ legem dixit, ut scil. unaquæque res in suo statu, quantum in se est, conetur perseverare.

pag. 173.
 §. 13. Pergens, demonstrandum suscipit, *qua ratione, ut ratum fixumque sit, iniri debeat hoc pactum, quo quisque firmiter statuere & pacisci debuit, ex solo rationis dictamine omnia dirigere, & appetitum, quatenus in damnum alterius scil. sine ratione, aliquid suadet, frenare.* Ad quod nos naturaliter etiam sine pacto obligatos existimamus, quia homines sumus, & ideo ex rationis dictamine omnes nostras actiones instituere tenemur. Sed videamus, quam belle hic procedat Anonymus. Præmittit universalem regulam, quæ dicitur, *ex duobus bonis, quod majus, & ex duobus malis, quod minus unicuique videtur, eligendum esse.* Atque inde non tantum concludit, *neminem absque dolo promissurum se jure, quod in omnia habet, cessurum,* quod forte concedi posset, cum talis promissio non tantum illicita sed & impossibilis sit, & idcirco nec sine, nec cum dolo recte fiat: sed etiam *absolute neminem promissis staturum, nisi ex metu majoris mali & spe majoris boni.* Quo nihil absurdius & in omni societate detestabilius dici potest, nam eo simul omnis tollitur & diffringitur fides & veracitas: nisi forte præter hujus intellexerit etiam alterius vitæ bonum & malum, de quo tamen ne minimum quidem vestigium apparet in toto ejus tractatu. Licet enim talia inirentur pacta, quid prodesse, cum omnes non minus appetere quod irrationalibus suis appetitibus & affectuum impetu appareret bonum majus, & vitarent quod minus malum videretur, quam si nulla pacta fuissent. Sed si statuamus veracem Deum falsitatis & mendacii justissimum esse vindicem, & veracitatis omniumque virtutum munificentissimum remuneratorem etiam post hanc vitam, negari non potest quin præter reverentiam erga Deum & virtutis amorem etiam mali metus & spes boni, nos promissis stare faciant; docet enim prædicta regula quemvis defectum à Deo, ratione recta, seu virtute, utpote malum quovis corporeo hujus vitæ incommodo majus, mendacio & infidelitate commissum, magis etiam evitandum esse. Et contra fidei & veracitatis exercitium, quod recta ratio dicitur, & Deo conforme est, quovis corporeo commodo, per mendacium & infidelitatem obtinendo, majus, ei etiam longe præponendum esse.

§. 14. *Siquis itaque cogatur à latrone ut promittat se ipsi daturum sua bona, ubi voluerit jure se adversus eum defendit, quocumque medio potuerit, quod recta ratio dicitur, minime vero quod à ratione deficit, & idcirco nunquam se mendacio aut infidelitate defendere potest, utpote quæ malum quid sunt, quovis corporeo, à latrone, infligendo, majus. Cum autem dolus, absque mala & deficiente voluntate, quantum ego quidem capio, committi nequeat, etiam natura vetat, se adversus talem, dolo defendere. Nisi quis forte demonstrare possit,*

possit, dolum non malum, sed bonum quid esse, & minime peccaminosum aut rationi adversum, quod hæctenus videre non licuit: distinguunt quidem Juris Consulti inter dolum bonum & malum, sed si de malo non agat Anonymus, nihil dicit, nam dolo bono sese defendere, nullus jure culpaverit, & malum adhibere illicitum jam demonstravimus. Quare si quid promittat, quod præstare jure potest, quantum in se est, præstare tenetur; quamvis huic vitæ quoddam adferat incommodum non parvum, si modo minuseo, quod à latrone metuendum sana ratio dictabat. Si quid vero promittat quod nullo jure præstare potest, non tantum quamvis optimum ex eo reportaverit hujus vitæ commodum male promisit, sed etiam pessime promissis steterit, nam adversus rationem agere instituit & pergit, & malum sibi creat quovis incommodo majus, si præstiterit.

§. 15. Quare si quis absque fraude cuiquam promittat, se spatio viginti dierum non gustaturam cibum neque ullum alimentum, is proculdubio continuaret malum, in quod, non quidem per fraudem, sed plane culpabili ignorantia, prolapsus fuerat; nam hoc nullo jure promittere poterat aut licitum erat. Et consequenter, cum longe mains bonum sit, abrumpere malum bono, quam inhærere malis, procul omni dubio præstat tale promissum non servare, quam servare. Sed si tamen quis aliquid promississet, quod postea videret sibi noxium & incommodum, imo magis noxium quam quod ea promissione conabatur evitare, si modo jure promissis stare possit, tenetur, & majus illud incommodum tanquam justam culpabilis suæ ignorantiaæ pœnam, divina providentia, sibi à sese inflictam, patienter sustinere, ac se sibi ejus mali causam agnoscere, nam quantumcunque fuerit illud malum, semper minusest, eo, quod infidelitate, vel alio a ratione defectu, sibi procrearet. Cum econtra majus evitet malum, si nullo jure promissis non steterit, & quasi ad rectam, quam deseruerat, rationem redeat, evitat enim defectus à ratione continuationem quæ summum malum, & adversus Deum non parva infidelitas est: Ita ut talis promissionis injustæ ruptura, coram Deo non infidelitas, sed fidelitas haberi debeat, & erga proximum sit fidei, cum infidelitate circa Deum datæ, justissima correctio, per fidem Deo nunquam denegandam.

§. 16. Atque adeo plane absurde concludit, pactum nullam vim habere posse nisi ratione utilitatis, scilicet hac vita in corpore obtinendæ, nam de alia nihil innuit, aut ex suis principiis dicere potest, cum animam substantiam à corpore diversam nullibi fateatur, nam præter eam etiam conscientia boni & mali futuri; ut & innata cuivis erga Deum reverentia; nec non ex rectæ rationis dictamine profluens amor virtutis, quæ etiam sub ratione eligendi boni & evitandi mali venire possunt, quemvis obstringunt ad studiosam pactorum observantiam.

§. 17. Cæterum cum homines, mala sua voluntate, & maximo suo malo, quod

lo, quod tamen sua culpa multi ignorant, hæc pro eligendis bonis non habeant & eorum opposita malis evitandis non annumerent, sed cum Anonymo tantum externa & hujus vitæ bona & mala curantes, & absque sana ratione suis affectibus & appetitibus ducti, cætera plane negligunt nihil, pensi habentes, quid de illis fiat, concedimus prudentiam inter homines vivendi exigere, ut ad nostram certitudinem, de futura ineundi cum aliis pacti firmitate efficiamus, vel *efficere conemur, ut ex ruptione pacti ineundi plus damni quam utilitatis rupturum sequatur*, idque ad mentem ipsius, id est, talis damni, quod ipse pro tali habuerit: Nam absque eo, posita ea hominum malitia, & defectu à recta ratione, omnis cujusvis pacti certitudo tolleretur & plane periret. Et pactum non pactum esset.

pag.
179.

§. 18. Idque *in Republica instituenda* inter homines, qui per peccati corruptionem omnes sunt tales, *maxime locum habere*, negari non potest. Nam *quibuscunque signis simplicis* seu probi & justi animi, *externe promittant, & paciscantur, se fidem servaturos, nemo tamen, nisi promisso aliud accedat, de fide alterius*, quantum ad prudentiam politicam sufficit, *satis potest esse certus*. Cum enim cætera mala & bona, licet summa, & maximo suo malo negligant, non nisi his externis ad pacti observantiam adstringi possunt. Ita ut non jus naturæ, quod Anonymus absurde dicit cuique concedere, dolo agere & pactis non stare, nisi spe majoris talis externi hujus vitæ boni, & mali metu, talis alicujus mali vel boni, pactis ad requisitam inter homines certitudinem annectendi, necessitatem introduxerit, sed iniquissimus hominum à Naturæ jure, à Ratione & à Deo defectus.

§. 19. Deinde cum inter ita deficientes homines nullus suum jus & justitiam, ab eorum affectuum & appetituum impetu, coniuncto cum vi & potentia qua pollent, tutum conservare possit, absque vi & potentia, qua eorum violentiæ, secundum rectæ rationis regulas, resistatur; necessarium est, ut ei, in quem societatem inituri nostrum conferimus jus, etiam eam tribuamus potentiam, qua eget, ut illud jus in se collatum, nobis inviolatum conservet & defendat. Sed *solam potentiam uniuscujusque jus naturale determinare, & illum summum jus in omnes habere qui vel vi, vel alio quovis modo præter spontaneam delationem, summam habet potestatem, qua omnes vi cogere, & metu supplicii summi, quod omnes universaliter timent, retinere potest*, Omnino falsum est, nam impossibile est, potentiam, vel contra rationem acquisitam, vel non secundum rationis dictata adhibitam, & usurpatam, esse fundamentum juris naturalis, seu ex rationalis creaturæ natura profluentis, nihil enim rationi adversum jus naturale creaturæ ratione prædiræ determinare potest. Qui summum habet jus, ob hominum iniquitatem, summa quidem eget potestate, ut defendat: sed qui summam

summam habet potestatem non summum jus, nisi simul cum potestate concessum fuerit. Potest quidem summa sua potestate violenter aliorum jus invadere & rapere sibi, ac vi & metu, retinere, sed rationi & naturæ repugnans violentia est, & homini intolerabilis, si legitime avertere possit, juris violatio. Et eadem ratione potest quidem is qui summam habet potestatem & quivis pro ratione suæ potestatis, determinare naturalis juris usum, eum vel promovendo vel impediendo de facto, alios vel violando, vel violatos defendendo, idque rectius vel pejus prout magis vel minus cum ratione, sed nunquam potentia, quæ omnibus æqualiter non competit, determinare potest ipsum jus naturale, omnibus commune quod non nisi ex recta ratione, quæ omnibus concessa fuit, profluit. Tenetur enim etiam fortior obedire, si recta ratio obedientiam doceat, imo tenetur omni sua potentia procurare pro officio, ut debita præstetur obedientia illi cui ratio obtemperandum dicitur, nam quemadmodum omnia quæ sunt rationalis creaturæ rationi subsunt, sic & potentia, qua quis idcirco non nisi ratione, seu jure, utatur legitime; ita ut semper potentia jus sequatur, non jus potentiam, & hæc secundum illud, non illud secundum hanc determinandum & limitandum sit.

§. 20. Ad formandam itaque Societatem inter homines liberos requiritur quidem, ut tantum de nostro jure, & potentia illud conservandi alicui concedamus, quantum ad societatem communi consensu conservandam commodissime necessarium existimatur, nullo modo vero ut quis omne suum jus quod natura donavit, & omnem quam habet potentiam, in alium transferat; sic enim nulla posset iniri societas absque servitute; imo homines esse desinerent, & instar brutorum ac irrationalium mancipiorum ad arbitrium imperantis huc & illuc impellerentur, quicumque societatem susciperent: nam quæ pag. 180. dicit, solam actionis rationem, scil. si fiat in utilitatem operantis tantum, servum facere, nihil ad rem faciunt; nam quam utilitatem quis sperare posset ex omni suæ rationis abnegatione; ita est quasi quis qui sine duce quoddam iter instituere non poterat, in suam utilitatem conficiendi itineris, mandaretur suos eruere oculos, quo nihil ineptius. Sed cum ipse Anonymus in initio capituli sequentis, quicquid hic dicit, *de jure summarum potestatum in omnia, deque omni jure naturali uniuscujusque in easdem translato*, ut quisque omnia absolute summæ potestatis mandata teneatur exequi, tametsi absurdissima imperet, maxima ex parte pro *mere theoretica quadam habeat contemplatione*; & revera nil nisi Platonica quædam idea sit, imo vix talis cum non paucas contineat absurditates, quæ ad praxin nunquam reduci potest, iis examinandis frustra tempus & chartam impendamus. Oleum enim & operam perderemus.

§. 21. Antequam tamen manum de tabula. Notandum, nos *nullam* admittere posse *summam potestatem* creatam, *quæ nulla lege naturæ foret obstricta,*

obstricta, & cui omnes ad omnia, tametsi absurdissimas parere tenerentur. Qualem Anonymus deducit ex absurdissimo suo fundamento, nulla ratione probato, de transferendo omni naturali jure & potentia cujusque Societatem formantis; nam quantacunque fuerit; humana manet, & idcirco humanæ naturæ legibus subiecta; & à rectæ rationis dictatis deficere potest, iisque adhærere tenetur, ac Deo suarum actionum rationem reddere; & ipsi juri naturali ac rectæ rationi manifeste repugnat, quemquam se alteri etiam ad absurdissima, & naturæ rationali adversa subijcere, hoc enim foret ipsum jus naturale & Deum abnegare, ac homini magis obedire quam Deo. *Raro contingat, ut summæ potestates absurdissima imperent, cum ipsis, ut sibi prospiciant, & imperium retineant, maxime incumbat, communi bono consulere, & rationis dictamine dirigere,* id tamen minime sufficit, nam plane repugnat id unquam jure fieri posse; posset enim jure fieri quod naturalis juris dictatis aperte adversatur; nec à prudentia, gratia, vel appetitu ullius hominis potest suspendi, cum immutabile jus naturæ, à Deo dictatum & inditum, cui omnes subfunt, omnino destruat.

§. 22. Nec eadem de causa sufficit, quod *minus timenda sint in Democratico imperio,* nam cum repugnent, nunquam jure possibilia debent statui. Novimus talia præcipi posse, etiam à quacunque potestate, aliis præposita, & subditos, si satis habuerit efficaciam, ad eos cogi, præcipue si vel non adsint media vel potentia se adversus tantam injustitiam defendendi; sed ea violentissima tyrannis foret, quam nullus absque absurditate jure exerceri dixerit, & cujus quisque coram Deo reus etiam rationem reddere tenebitur, imo adversus quam quisque se jure naturæ, mediis à recta ratione subministratis, defendat, & quantum in se est tueatur, vel id non potens nisi per injustitiam & peccatum, potius quam id committat, se ad patientiam præparet, & Deo rem committat, semper interim majus existimans malum summæ potestati obtemperare in iis quæ Deo & naturæ repugnant, quam quod sævissimus tyrannus summa cum injustitia posset infligere.

§. 23. *Non quidem subditus aliud jus agnoscere debet, in republica publicum, quam quod summa potestas jus esse declarat.* Sed tamen si summa potestas ipsam naturam deserens, ea quæ Deo & naturæ repugnant apertissime, & in societate qua vivit pro talibus habita fuerunt, pro jure habeat, nullus recte & jure à Deo & natura discedit & summæ potestati adhæret, sed quantum potest, jure se à tali iniquitate retinet, & eventum Deo committit, ex recta ratione paratus potius quævis perferre, quam se contra naturam opponere Deo. Sunt enim cuique innata communia quædam naturæ præcepta, quæ nullus legitime transgreditur. Et cum fatente Anonymo *is liber sit qui integro animo ex solo ductu rationis vivit, & ideo illa Respublica maxime libera, cujus leges sana ratione fundatæ*

pag.
180.

pag.
181.

datae sunt, impossibile est quemquam absque iniquissima servitute, omni rationi plane adversa, vivere in societate vel republica, cujus summæ potestates nulla naturali legi obstrictæ, quævis, etiam absurdissima seu naturali jure adversa, imperare possunt, idque jure, & in qua subditi, non tantum omnibus, etiam his, earum mandatis obtemperare, sed nullum aliud in republica jus agnoscentes, quam quod summæ potestates jus esse declarant, etiam absurdissima ea mandata contra rectam rationem pro jure habere tenentur. Nam quid minus esset integro animo ex ductu solius rationis vivere, & leges sana ratione fundatas sequi, quam hoc ipsum. Hæc autem non tantum de imperio Monarchico, sed etiam Aristocratico, & Democratico, verissima puto, nam sive unus, sive pauci, sive omnes, summam habentes potestatem, nulli naturali legi obstrictam, etiam absurdissima & naturæ adversa, communi consensu habita imperent, & subditi ea pro jure agnoscere teneantur, & observare, æque absurdum & rationi, ac idcirco libertati, adversum est. Hoc circa adstructa ab Anonymo imperii fundamenta, quæ initio sequentis capituli, minus solida, vel utilia saltem agnoscere videtur, necessario notandum videbatur, ne tantum absurdum quemquam seduceret à vero.

§. 24. Ex hisce imperii fundamentis & jure, terminorum quorundam significationes determinare, quod est definire nomina, aggreditur quibus & nos ea quæ de iis fundamentis jam diximus breviter applicabimus. Primo dicit se per *jus civile privatum* nihil aliud intelligere *quam uniuscujusque libertatem ad sese in suo statu conservandum, quæ edictis summæ potestatis determinatur, solaque ejusdem auctoritate defenditur.* Sed qualem habebit libertatem qui non nisi alterius etiam absurdissima ratione vivere tenetur eamque pro jure habere. Secundo dicit, *Injuria est, cum civis vel subditus ab alio aliquod damnum contra jus civile, sive edictum summæ potestatis, pati cogitur.* Quomodo ergo denominabit damnum, quod contra jus naturale, & sanam rationem patitur? Quomodo illud quod ex abusu summæ potestatis patitur? Sed, ut video, negat, à *summæ potestatibus* ullam *subditis* posse fieri *injuriam*, quippe quibus *jure omnia licent*, etiam absurdissima scilicet, quod quam sit absurdum mox diximus. Tertio inquit, *Justitia est animi constantia, tribuendi unicuique quod ei ex jure civili competit.* Nulla itaque justitia naturalis. Et justum erit jus civile licet absurdissima & rationi adversa præscribat. Quod idem dicendum de *injuria*, quæ ipsi est *specie juris alicui detrahere, quod ei ex vera legum interpretatione competit.* Quarto definit *Confederatos* non adeo inepte: sed quæ addit de *fundamento certitudinis in pactis*, quam absurda sint, supra demonstratum ad pag. 178. & 179. Quinto *Hostem* definit, *quicumque extracivilitatem ita vivit, ut neque ut confederatus, neque ut subditus imperium civitatis agnoscit.* Verum si quisque suis contentus fuerit, nec alteri damnum aliquod

pag.
182.

pag.
183.

inferat, hic nulla se prodit hostilitas; quamvis negari non possit, quod is talis sit status, qui hostilitatis proximus, imo qui vix unquam absque hostilitate inter homines peccato corruptos possidetur, cum ad utriusque securitatem requiri videatur, ut vel ineatur pactum, vel per bellum ad securitatem perveniatur. Et quamvis fateamur quod *talis quis* si justa metus causa subsit, à civitate jure possit cogi ut vel per deditionem vel confederationem, vel alia quavis ratione justa metus causa; etiam ad arbitrium tertii, nullo modo participantis communi consensu constituti, si partes inter se convenire non possint, tollantur. Nullo modo tamen concedere possumus, quod *jus civitatis in eum, qui ejus imperium nullo contrahendi genere agnoscit, idem sit, ac in eum qui damnum intulit*. Cum hoc illatum damnum non tantum, causam metus de damno iterum inferendo, plurimum augeat: sed etiam fundet actionem de damno refarciendo, ad quod etiam bello jure cogi potest à summa potestate cui tale damnum intulit, quod nullo jure fieri posset adversus eum qui damnum non intulit. Sexto definit *Crimen læsæ Majestatis*, & dicit id committere subditum *qui jus summæ potestatis aliqua ratione arripere, seu in alium transferrere conatus est*. Addens quod ad illud sufficiat *conatus* licet careat successu, quod absolute *quacunque ratione* id fiat, tale crimen committatur, *sive inde damnum sive etiam incrementum Reipublicæ sequatur*. Quæ improbari non possunt. Sed admitti nequit, quod in subdito, tale crimen committente requiratur, ut secundum antedicta, *omne suum jus in civitatem transfulerit*, & ita servus ac brutum evaserit mancipium. Sed hæc supra ad pag. 279. & 180. confutata fuerunt.

pag.
184.

§. 25. Tandem quasi *omnem scrupulum amoturus* circa id quod supra affirmavit, *unumquemque, qui rationis usum non habet, in statu naturali, ex legibus appetitus, summo jure naturæ vivere, & demonstraturus, hoc juri divino revelato aperte non repugnare*, non veretur, perfrieta fronte, summum illud absurdum, quod supra diximus aperte repugnare naturæ, de *summa scil. potestate nulla lege naturali obligata*, cum absurdissimis suis consequentiis palam defendere, credens se tam irrationali assentatione, cujusdam, taceo Christiani magistratus, gratiam obtinere posse. Sic sibi format objectionem. *Omnes absolute (sive rationis usum habeant, sive minus) æque tenentur ex mandato divino*, quasi ex naturali non tenentur, uti nec tenentur, secundum ipsos, *proximum tanquam se ipsos amare; non ergo sine injuria alteri damnum inferre possumus, & solis legibus appetitus*, absque omni sana ratione, *vivere*. Ad hanc respondet distinguendo inter *Statum naturalem & religionis*, & asserendo quod ille, *& natura & tempore prior sit, religione*. *Nemo enim, inquit, ex natura scit, se ulla erga Deum teneri obedientia, imo nec ulla ratione hoc assequi, sed tantum ex revelatione signis confirmata, u-*
nus-

nasciturque id habere potest. Quare ante revelationem, nemo jure divino, quod non potest non ignorare, tenetur. Quis ullibi gentium, præter Atheos, hominum monstra, quibus accedere Anonymum jam fit apertissimum, aliquem audivit, simile quid eructantem, nullorum enim, nisi κακουπεισμένων τῶν ἰδίων συνείδησιν cauteriatam habentium suam conscientiam καὶ ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων & in hypocrisis falsa loquentium, potest esse talis διδασκαλίᾳ δαιμονίων doctrina dæmoniorum. Apostolus Rom. 2. 15. docet opus legis gentilium cordibus inscriptum esse, attestante conscientia, & eorum cogitationibus inter se accusantibus & excusantibus. Hic Anonymus vero non nisi per revelationem cognosci Deo præstandam esse obedientiam. Paulus Rom. 1. 32. quod gentiles absque revelatione præternaturali jus Dei cognoverint. Anonym. quod non possint non ignorare, Paulus Rom. 1. 20. quod inexcusabiles sint. Anonymus quod nullo modo culpabiles. Paulus, quod, quia Deum cognoscetes, eum non ut Deum glorificaverint, & gratias ei egerint, multis pœnis puniti fuerint. Anonymus quod id nullo modo tenebantur. Quis hæc conciliaverit? ubi manet hic Dei Justitia, de qua supra tam inepte Philosophantem audivimus Anonymum: puniret enim homines propter omissionem ejus quod non tenebantur.

§. 26. Præterea quomodo hæc conveniunt cum iis quæ supra cap. 4. & initio 5. de lege naturæ dicit, ubi pag. 52. ex Prov. 16. 22. probare conatur, *humanum intellectum veræ vitæ fontem esse: & veram vitam fructum intellectus.* pag. 53. *Solum intellectum docere Deum Sapienter timere, hoc est, ut inquit. vera religione colere.* pag. 54. *naturalem scientiam Ethicam docere & veram virtutem.* Imo ibidem fatetur Paulum loco jam citato satis clare indicare, *unumquemque lumine naturali clare intelligere, Dei virtutem & æternam divinitatem, ex qua scire & deducere possunt, quid iis querendum quidve fugiendum sit, ita ut omnes sine effugio sint, nec ignorantia excusari possint* pag. 55. *legem divinam omnibus hominibus universalem, se ex humana natura deducisse, & humanæ menti innatam ac quasi inscriptam existimandam dicit.* quod etiam pag. 47. *summum innatæ legis divinæ naturalis præmium esse, ipsam legem, nempe Deum cognoscere, eumque ex vera libertate, & animo integro & constante amare &c.* Ignem cum aqua componat qui hunc hominem in hisce secum conciliaverit. Profecto oportet Anonymus vel non cognoscat, vel neget se hominem esse, sine revelatione signis confirmata, si enim id cognosceret & concederet absque revelatione, suam posset cognoscere naturam humanam & intellectum, quem ipse statuit veræ vitæ fontem esse, & veram Ethicam docere, Deum sapienter timere, vera religione colere, veram exercere virtutem, & admittere ea absque excusabili ignorantia, ex natura humana, ex qua se ea deduxisse ait, cognosci posse,

nec, ut hic, statueret, neminem ex natura scire, se ulla erga Deum teneri obedientia. Sed in hoc tractatu abnegata natura humana, vix humanam videtur, agere personam, adeo humanæ naturæ inobedienter, omnem naturaliter Deo debitæ obedientiæ cognitionem aperte, non tantum ab negat, sed & ut hostis humanæ naturæ infestissimus, abnegandam, quantum potest, propugnat. Quare cum tali larva sese destruyente, non est quod diutius luctemur, nam sua vanitate perit. *Status naturalis*, quo homo consideratur ante & absque pactis, *distinguendus* quidem est à statu civili, quo consideratur homo tanquam membrum Societatis per pactum initæ: sed nullo modo distingui potest ut debet à *statu religionis*, nam uti creatura rationalis absque lege concipi equit, ita nec absque religione: manet enim semper, etiam ante pacta cum aliis hominibus, à Deo dependens homo, & sic Deo religatus, & ad obedientiam obstrictus. Ita ut *status Naturalis absque religione & lege* conceptus, manifestissima sit contradictio.

§. 27. Quam inepte vero *Paulum adduxerit*, ad probandum quod in statu naturæ nullum sit peccatum, supra fuit demonstratum ad pag. 176. quibus hic nihil est quod adjiciamus. Verum, ne quid absurditatis desit, addit Anonymus, *se statum naturalem non tantum ratione ignorantia concipere ante jus divinum revelatum, & absque eo, sed etiam ratione libertatis qua omnes nascuntur. Si enim*, inquit, *homines ex natura jure divino tenerentur, vel si jus divinum ex natura jus esset, super fluum erat ut Deus cum hominibus contractum iniret, & pacto & juramento eosdem obligaret.* Quasi scilicet Deo servire libertati obesset. Nonne ipse supra pag. 180. dixit illum solum liberum esse qui integro animo ex solo ductu rationis vivit. Ast quid est ductus rationis, quam jus divinum quod ex natura jus est? An homo adeo liber nasci potest, ut careat humana natura, & mente cui ipse fatetur innatam & inscriptam quasi naturalem & universalem legem divinam, quam, minus recte, dicit homines vere beatos reddere pag. 55. Nonne ipse pag. 47. & 48. legem divinam naturalem dicit, & universalem omnibus, ac summum ejus præmium esse Deum cognoscere, eumque ex vera libertate amare? quomodo ergo hic negat homines ex natura jure divino teneri, & jus divinum ex natura jus esse? quomodo statum naturalem ratione libertatis ante jus divinum concipit? Et qualis quæso est argumentatio, de superfluitate pacti divini cum hominibus, si jus divinum ex natura jus esset? Quis enim ignorat primum pactum cum jure innatum fuisse, & nullum juramento confirmatum nisi id quod initum cum homine peccatore, sub promissione gratiæ divinæ ad requisitam obedientiam, post primi pacti rupturam ab homine factam, ita ut hoc pactum secundo initum non fuerit, ad homines plane liberos, & nullo modo ad obedientiam obligatos, obstringendos ad obedientiam, & libertate quodammodo privandos, sed ad patefacien-

refaciendam divinæ gratiæ mensuram incomprehensibilem, hominibus, certa ratione divinæ voluntati, prout tenebantur à natura, obtemperantibus, præstandam ex summa & unica Dei misericordia. Et idcirco nullo modo superfluum, sed saluberrimum & ad humanam salutem utilissimum pactum fuit.

§. 28. Falsum itaque *jus divinum ab eo tempore demum incepisse à quo homines expresso pacto Deo promiserunt in omnibus obedire, quo sua libertate naturali quasi cesserunt, jusque suum in Deum transtulerunt.* Nam præterquam, quod Deo nihil cedi possit, quippe cui omnia debentur, & cujus sunt omnia. Divino cultu, rationi quam maxime conformi, λογική λατρεία rationali cultu Rom. 12. 1. nihil diminuitur libertas, nam Deo servire libertas est & omnibus præstitis servi sumus inutiles qui debitum præstitimus Luc. 17. 10. Sed cum de his postea latius & ex professo agendum sit, ea hic curiosius examine superfedebimus.

§. 29. Format tamen *instantiam* ad solutionem quam se dedisse putat ad dictam objectionem. Hanc scilicet *quod summæ potestates æque ac subditi, hoc jure divino teneantur; quas tamen antea dixerat jus naturale retinere, & idcirco jure solis legibus appetitus vivere, iisque omnia jure licere, & per consequens etiam, licere alteri damnum inferre, quæ jure divino repugnant.* Hanc difficultatem ut amoveat, dicit, *quod unusquisque in statu naturali eadem ratione teneatur jure revelato, ac tenetur ex dictamine sanæ rationis vivere: nempe quia ipsi utilius est, & ad salutem necessarium: quod si nollet cum suo periculo licet.* Verum quis iterum exhauriat omnem hujus responsionis absurditatem? Videtur quod putet hominem naturaliter nullo modo Deo obligatum, & omnem obligationem oriri ex spontanea subjectione erga Deum, qua suum jus & potentiam in Deum tanquam principem suum transferat. Sine qua nihil Deus in illum aut ille in Deum. Mirum profecto si non Deum in statu naturali pro hoste habeat, nam pag. 183. hostem definit qui neque confœderatus neque subditus est, atque talis est ipsi Deus in suo, quem fingit, statu naturæ; hostis nomine tamen uti ausus non fuit, quamvis, ut videmus, ab ipsa re nihil absit. An ergo Deus hominem sibi hostem creavit, & an continua Dei creatio & conservatio hominis, ac rationalis ejus à Deo dependentia, nullam fundat obligationem erga Deum? vel an creare voluit aut potuit hominem à se independentem? quod & divinæ & humanæ naturæ aperte repugnat. Quis hæc conceperit, aut in ordinem redegerit absurditatum catervam hinc prodeuntem? nam ut ex naturali & morali hominis dependentia à Deo omnia fluunt, rectæ rationis dictata, sic nihil non absurditatis ex ejus contrario sequitur. Præterea si teneatur quia utilius est, & ad salutem necessarium, ut ipse concedit, id suo periculo non liceret omittere
fi

pag.
185.

si nollit; ne quidem ex ipsa Anonymi sententia, adeo ineptit ille homo; nam repugnaret ei quam pag. 175. summam dicit naturæ legem, qua scilicet unaquæque res in suo statu, quantum in se est, conetur perseverare; quod nullo modo faceret, si id quod utilius & ad salutem necessarium est, licite suo periculo negligeret, si nollit, ita ut hic natura quid licitum statuatur, quod summæ naturæ legi plane repugnat. Videte quam difficile sit falsitatem ita adornare ut non pelluceat, & sese non destruat ac propria sua mole ruat.

§. 30. Non est itaque quod metuat quidem Summa potestas *mortalem aliquam judicem aut religionis vindicem*, qualem supra se nullum agnoscit, *ex cuius decreto vivat*. Sed divinum, qui sanæ rationis dictamina naturæ indidit, & per excusantem & accusantem conscientiam, secundum ea, sententiam dicit, & quemvis in intimis suis condemnat vel absolvit: & præter ea per Prophetas & alios Sancto Spiritu locutos & ductos viros suam voluntatem etiam summis potestatibus patefecit, & inobedientes Principes, non minus sed magis quam subditos puniturus erit, cum eos constituerit sui populi duces, & utriusque tabulæ custodes, ac suos vicarios in terra Rom. 13. quibus aliquando accuratissima sui ministerii & custodiæ ratio veniet Deo reddenda, ut pro meritis poenas aut ex gratia præmium reportent.

§. 31. Cui itaque, si modo vel minima erga Deum reverentia ducatur, non contremiscat animus, & affurgant capilli præ horrore, si audiat hoc monstrum naturæ, tam impudenter eructare, *Quod si summa potestas nollit Deo in jure suo revelato obedire, id ipsi cum suo periculo, & damno licere, nullo scilicet jure civili vel naturali repugnante*. Licet & forte huic homini Deum abnegare. Imo quid forte dico, si non existimaret licere, non faceret. Et quomodo sine contradictione dicit licere, & non repugnante jure naturali licere, quod non sine periculo & damno licet; an ergo ei qui nulla juri repugnantia facit, damnum & periculum metuendum est? An poena bonis constituta? vel An justitiam deserit Deus? Quis capiat Bæoticum hoc mysterium? Hoc modo dicere potuisset principi licere Diabolum pro Deo colere, suo scilicet periculo & damno. Nec id omisisset, si diabolum in rerum natura potuisset admittere; verum adhuc in tantis tenebris hæret, ut Sacræ Scripturæ lumen hætenus non sufficiat ad ei illud patefaciendum. Faciat id suo periculo: profecto Dei manum non effugiet, nam gloriam suam non concedit, sed etiam in severissimis talium impiorum hominum poenis, gloriosissime splendentem & in hoc & in futuro sæculo eam manifestabit.

§. 32. Nec sufficit hoc effutiisse monstruosissimum & ipsi naturæ & rationi directe contrarium dogma, sed ejus probationem etiam audet tentare, quæ similiter examinanda minutatim ne quicquam hujus veneni superfit, & incautos occidat. *Fus enim civile, inquit, ab ejus decreto tantum pendet;*
con-

pag.
175.

concedo, sed ipse sua decreta, non contra jus naturæ statuere potest, cum itaque jus naturæ dicat illicitum esse, tantum universæ salutis damnum certo subire, ne jure civili quidem potest licere Deum suo periculo in jure revelato non obedire, nam est inevitabile periculum de summa rei, absque ulla spe salutis. *Jus autem naturale* inquit, *pendet à legibus naturæ, quæ non religioni, humanum tantum utile intendenti, sed ordini universæ naturæ, hoc est, æterno Dei decreto, nobis incognito, accommodatæ sunt.* Leges naturæ accommodatas, vel potius constitutas esse, æterno Dei decreto, præter quod nihil fit, aut est, non est quod dubitetur. Nobis etiam incognitum esse, quid Deus futurum decreverit, nisi revelare velit, plane concedimus. Sed quomodo negare potest à divino decreto constitutas leges naturales nobis incognitas esse, cum ipse pag. 47. dicat *se legem divinam naturalem, omnibus communem, ex ipsa natura humana deduxisse.* An ergo deduxit quod cognoscere non poterat? vel an ex incognita humana natura deduxit cognitatas leges naturæ? Quomodo hæc cohærent? Aperte repugnat creaturam rationalem constitui absque legibus sibi cognoscibilibus. Nam absque iis rationaliter vivere nequit. Et quid hoc iterum monstri, leges naturæ *non religioni accommodatas esse?* ut & religionem *humanum tantum utile intendere.* An putat Deum de religione nihil decrevisse? quid eo absurdius est, & sibi magis contrarium? nam id etiam secundum ipsum, ad minimum Scriptura evincit. An putat legibus naturæ nihil revelasse quod de religione decrevit? Et hoc sibi adversum erit, nam pag. 53. expresse asserit *solum nostrum intellectum docere Deum vera religione colere.* Præterquam quod recta ratio, Pauli testimonium, & ipsa gentilium praxis, hunc hominem plane confodiant. An putat Deum suo decreto non intendisse religionem, sed tantum universæ naturæ ordinem aliquem? Quis Deo fuit à consilio? Unde hoc novit? cur in ordine universæ naturæ religioni locus denegandus foret? Religionis observantiam hominibus utilem esse, dubio caret: sed non minus certum est, eam etiam Deo gloriosam esse. Et idcirco absque omni ratione dicit religionem humanum tantum utile intendere. Imo cum omnis hominum utilitas in Dei gloriam tendat seu tendere debeat, apertissimum est, religionem solam divinam gloriam potius & honorem, quam humanum utile intendere. Atque inde certissimum est, leges naturæ ordini universæ naturæ accommodatas esse non posse, nisi etiam religioni accommodatæ sint; nam & naturæ ordo, & religio in illo ordine, simul intendunt eandem Dei gloriam. Ita ut Anonymus inepte plane dicat leges naturæ accommodatas esse ordini universæ naturæ, & non religioni, quæ ordinis illius non minima pars est, & aliud statuatur intentum religionis & ordinis universæ naturæ, cum idem sint & intendant.

§. 33. Nec ullos hic habet Anonymus, ut putat, secum, quamvis obscurus

O o

rins

rius, consentientes. Nam dicunt quidem viri doctissimi, Hominem nonnunquam quidem contra revelatam Dei voluntatem agere, sed non contra ejus æternum decretum; cum nihil fiat, quod non decreverit, ne peccato quidem excepto, multa vero quæ cum revelata voluntate non conveniunt. Nulli vero dixerunt, uti id invertit Anonymus, *Hominem contra voluntatem Dei revelatam quidem, sed non contra ejus æternum decretum, quo omnia prædeterminavit, peccare posse*. Nam unanimiter statuunt & norunt æternum Dei decretum non esse regulam actionum nostrarum, sed ex eo decreto revelatam Dei voluntatem, & idcirco contra illud peccari non posse, cum ignotum sit, & etiam circa ipsa nostra peccata versetur, sed tantum peccari contra voluntatem Dei in natura vel Scriptura revelatam, & unicuique cognoscibilem. Nam quomodo incognoscibile Dei decretum, humanarum actionum regula statui posset, ab alio, quam qui ejusdem absurditatis est, ac Anonymus. Concedo itaque, si summa potestas suo periculo & damno nollet Deo in jure suo revelato obedire, eam non acturam esse contra Dei decretum. Sed tamen ideo non acturam esse contra Dei voluntatem in natura revelatam, non contra jus naturæ, non peccaturam & licitum quid acturam, ex jam dictis apertissime falsum est. Et si Deus tam detestabile peccatum permittere decrevisset, procul dubio decrevisset etiam pœnam, qua læsam suam gloriam justissime vindicaret; quæ non minus quam illud peccatum ex divino eodem decreto summam eam potestatem tangeret. Non itaque hoc licite suo periculo & damno agit, sed quam maxime illicite.

§. 34. Sed unicum ad huc Anonymus sibi movet Scrupulum, ut putat, amovendum. *Si quis jam roget, inquit, quid si summa potestas aliquid contra religionem & obedientiam, quam Deo expresso pacto promissimus, imperet? Divino an Humano imperio obtemperandum?* Postea prolixius de his acturus, uti promittit, breviter hic tantum respondet, *Deo supra omnia obediendum, quando certam & indubitatam habemus revelationem*. Recte quidem: Sed quam parum ad propriam suam mentem. Nam cum per summam potestatem quamvis inepte, ut supra vidimus, intelligat eam, in quam translatum fuit omne subditorum jus & potentia, quæque nulla naturali lege tenetur, & ideo si nolit, Deo in jure suo revelato, licite non est obediens (horresco hæc repetens) & cujus mandata subditi tenentur exequi, tametsi absurdissima imperet, quomodo quis subditus quicquam contra hujus imperata posset agere? quomodo expresso pacto Deo promittere obedientiam contra talis supremæ potestatis voluntatem? eamque præstare nolente suprema potestate? quomodo aliquam admittere revelationem, quam non admisit suprema potestas? quomodo revelationem pro certa & indubitata habere, quam suprema potestas judicaverit incertam? & consequenter quomodo ad ullam revelationem divinam poterit

terit obtemperare divino imperio supra humanum? Perpendite, quam procul absit hic homo à pietate quam præse fert, & quam bona proferat verba, licet ab eorum sana mente non minus quam cœlum à terra discedat. Sed cum promittat se de his in sequentibus prolixius acturum, nec nos iis inhærebimus.

§. 35. Ne tamen mandata divina absolute videretur humanis præposuisse, statuit *summæ potestati jus summum competere de religione statuendi, quicquid judicat, & omnes ad ejusdem de eadem decreta & mandata, ex fide ipsi data, quam Deus omnino servari jubet, obtemperare teneri.* Profecto cæcus sit, qui hinc non videat, quam contra suam mentem dixerit, obtemperandum esse divino imperio supra humanum, si pugnaverint; nam non nisi ex humani imperii decreto & mandato absolute obtemperando, suscipi possunt imperata divina. Non negamus tamen quod summæ potestati competat, tum ordinis gratia, tum ex vi sui muneris, omnibus satis legitime perpenſis, & auxilio divino feris precibus invocato, statuere publice de religione, quicquid divinæ revelationi maxime viderit esse conforme, idque publice in societate & republica sua tanquam divinum præscribere, & procurare ut publice quantum fieri potest tanquam tale observetur. Sed nullo modo ei competit, subditis suis adimere jus & facultatem, sibi privatim propria sua diligentia & studio inquirendi & statuendi de divina revelatione & religione revelata, quod Dei mandatis maxime convenire censuerint, si modo ordini publico, quem suprema potestas divinæ voluntati, & reipublicæ salutis, omnibus legitime examinatis, tanquam prudentissimus utriusque tabulæ custos, & Dei vicem gerens in terra, maxime judicaverit conformem, non adversentur. Quare si subditus videat supremam potestatem aliquid mandare contra obedientiam expresse Deo debitam, & Magistratus videat privatum subditi iudicium repugnare suo decreto, quod divinæ voluntati planè censet conforme; Nec Magistratus subditum cogere potest ut privatum suum deponat iudicium, cum in conscientiam non nisi Deus imperium teneat: Nec subditus magistratum ut suum mutet decretum, cum summæ potestatis sit publice statuere quod observandum est. Sed & Magistratus talem subditum ex sua societate dimittere tenetur, & subditus ex ea discedere. Si vero subditus discedere nolit & tamen ex privato suo arbitrio de obedientia Deo præstanda publice se velit gerere contra mandatum Magistratus, à suprema potestate merito tanquam pertinax & ordinis refractarius punitur, quamvis Magistratus id non agat sine peccato, si ipse per errorem à recto veritatis tramite, quem subditus, præter opinionem Magistratus, tenebat, discesserit; nam etiam Deo suæ administrationis rationem reddere tenetur: peccat autem & subditus si satis justam permanendi causam non habeat. Sic Judæi in synedrio Act. 4. 18. 19. & 5. 28. 29. non parvum commiserunt peccatum, quod Apostolis in sua republica interdixerint Christi prædicationem, & contra illud interdictum prædicantes, censuerint;

quamvis non immerito,posito scilicet totius synedrii plane culpabili errore, censuerint. Nec tamen ullo modo peccarunt Apostoli, quod posito tali Judæorum interdicto ex eorum ditione non discesserint, sed in ea manentes contra eorum interdictum Christum prædicaverint, quia non ex privato suo arbitrio, sed mandato & instinctu divino id præstiterunt: ita ut jure & confidenter dicere potuerint Judæis, vos ipsi judicate num justum sit coram Deo, vos audire potius quam Deum. Quare hæc Apostolorum actio nulli temere est imitanda.

§. 36. Si vero Magistratus talem subditum dimittere nolit, & tamen punire velit, subditus, ille quamvis veritatem obtineat, quam deserit Magistratus, ei tamen, nisi aliunde jus habeat, resistere non potest, cum in terris Dei vicem gerat suprema potestas: nec etiam ex metu pœnarum hu manum imperium divino præponere, sed Deo supra omnia obedire, & tentatis omnibus legitimis mediis, Deo eventum committere tenetur. Nam alioquin propter hominum & humanorum figmentorum diversitatem nullus in societate posset observari ordo, & quisque pro temerario suo judicio & affectu omnia confunderet. Ad quam difficultatem evitandam tamen, cum Anonymo, divinum imperium humano postponendum non est; sed tali ordine, quo demonstravimus, divinum semper humano præferendum.

§. 37. Quare, si ii qui summum tenent imperium, sint Ethnici, cum iis nihil contrahendum est, si ex eo contractu aliquid divino mandato adversum necessario sequatur, aut jure sequi possit, sed potius extrema ferenda sunt. Si quis vero per ignorantiam minime inculpabilem ita contraxerit, non tantum talem in eundo contractum peccasset, sed etiam ex tali contractu agens adversus divinum mandatum, suam culpam in immensum augetur. Quare, cum omnes teneantur per veram resipiscentiam abrumpere sua peccata, sapientis & probi viri erit non permittere se tali contractu ad aliquod divino mandato contrarium seduci, sed potius si initi contractus licentiam post agnitam & patefactam suam ignorantiam culpabilem, à suprema potestate obtinere nequeat, quævis perferre in pœnam sua culpa male initi contractus sibi procuratam, quam culpæ culpam addere, coram Deo: uti hic vult Anonymus. Fateor quidem ad hoc præstandum in hominibus pro divinæ gratiæ mensura, magis vel minus temeritatis adesse posse, sed id nihil impedit, cur non etiam minimus hic absque temeritate suum præstet officium: & si quis etiam ex optimis temere quicquam susceperit, is sciat quod omnis resistens supremæ potestati, ipsi Dei ordinationi, resistat Rom. 13. 2.

§. 38. Quod itaque ex tot Judæis qui Babylone erant, tres tantum Juvenes, qui de Dei auxilio non dubitabant, Nabucadonozori obtemperare noluerint, ut legitur Dan. 3. nihil arguit quam eorum Judæorum & ipsius illius regis, pessimo & erroneo suo mandato tot subditos absurdissimæ idololatriæ reos facientis, culpæ

culpæ magnitudinem; nam omnium officium fuisset se eodem modo Deo committere, ac faciebant illi tres. Nam nullibi apparet iis *certa revelatione* speciale supra alios *promissum fuisse auxilium*, ut nugatur Anonymus. Et ipsa natura aalem idololatriam apertissime condemnat. Nec quicquam constat de *Eleazari & suorum certa revelatione* de singulari auxilio divino. *Quantum ad Christianorum fœdera cum Turcis & Ethnicis, ad majorem Christianorum securitatem pacta*, ea his nihil repugnant, si ex iis nihil divino mandato contrarium sequatur: si vero tale quid sequatur, ob dictas rationes illicita plane sunt. *De Belgarum vero contractu cum Japonensibus* in hypothesi nihil dicere possum, cum omnes ejus circumstantias ignorem. Sed eum à nostra thesi absque peccato deficere non posse certissimum est.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

Ostenditur neminem omnia in summam Potestatem transferre posse: nec esse necesse. De Republica Hebræorum, qualis fuerit vivente Mose. Quis post ejus mortem antequam Reges elegerint. Deque ejus præstantia. Et denique de causis, cur Respublica divina interire, & vix absque seditionibus subsistere potuerit.

§. I. **A** Nonymus vel perpendens ingentem absurditatem eorum, quæ de *Anonym. cap. 17. pag. 187.* jure summarum potestatum in omnia, deque jure naturali uniuscujusque in eum translato, quodammodo convenienter præstructis absurdissimis suis fundamentis impudentissime effutitam nulli placere posse, & in recte constituta Republica Christiana plane intolerabilem censendam fore, vel forte de immensa eorum absurditate convictus, quod tamen vix sperari potest, cum eam non abiciat sed emolliat aliquantum, hujus capituli initio asserit, quod eorum *contemplatio, quamvis cum praxi non parum conveniat* (nihil dicens num id recte fiat, vel minus, imo addens, quod *praxis ita institui possit ut ad eandem magis ac magis accedat*, unde patet eum illam non tam improbare, quam approbare) *nunquam tamen futurum sit quin in multis mere theoretica maneat.* Utinam nunquam Theoretica fuisset, nam non nisi erronea, imo diabolica Theoria est, quæ humana mandata divinis præponit, & homines omni jure, quo eos natura constrictos tenet, dissolvens, omni nequitiae januam aperit patentissimam. Quod etiam ejus praxis si ullibi observetur, procul dubio comprobabit. Fatetur enim, *neminem nunquam suam potentiam, & con-*
sequen-

sequenter neque suum jus ita in alium transferre posse, ut homo esse desinat; quod hic videtur innuere ad prædictam suam juris translationem requiri, & nos supra demonstravimus ad eam plane necessarium esse, ejus absurditatem sic manifestissime convincentes. *Nec talis*, inquit, *ulla summa potestas unquam dabitur quæ omnia ita ut vult exequi possit*, quod non dari debeat aut possit jure? nos supra late demonstravimus: Hic etiam addit Anonymus, quod *si homines jure suo naturali ita privari possent, tum profecto impune violentissime in subditos regnare liceret, quod nemini*, inquit, *in mentem venire posse credo*. Et tamen ipse his fundamentis, & consequentiis inde profluentibus, sequentia sua non minima superstruit, ut patebit ex collat. pag. 185. cum 217. & 186. cum 219. &c. cur enim alioquin tantam absurditatem, quæ hominem non hominem reddat, & quam sequitur id quod nemini in mentem venire posse credit, tot ambagibus & moliminibus adstruere conatus fuisset.

pag. 188.
 §. 2. Jam itaque concedit, an ex animo, Deus noverit, *unumquemque*, in ineunda scilicet societate, *multa sibi sui juris reservare*. *Attamen*, inquit, *ut recte intelligatur, quousque imperii jus & potestas se extendat*, aliam jam tentaturus viam; *Notandum imperii potestatem non in eo præcise contineri*, uti ex supradictis sequebatur, *quod homines metu cogere potest, sed absolute in omnibus quibus efficere potest, ut homines ejus mandatis obsequantur: non enim ratio obtemperandi, sed obtemperantia subditum facit*. Verum si recte perpendamus videbimus potestatem imperii fluere ex jure, quod quis ad imperandum per legitimam & recta ratione probatam constitutionem obtinet; & consequenter in neutro continetur quod profert Anonymus. Ea quidem in imperante requiruntur, ut suum jus & imperandi potestatem satis recte & tuto conservet & exerceat, sed minime possunt dici constituere imperii potestatem, aut eam continere, nam à se mutuo plane separari possunt: non enim is qui societatem vel metu vel quavis alia ratione non iusta ad suorum mandatorum observantiam adstringere potest, statim jus & potestatem imperandi habet, sed nunquam injustissimus imperii in vasor est, qui contra rationem sibi arrogat jus quod ei non competit, & per violentiam vel dolum absque jure imperat. Non etiam is qui legitime constitutus imperator est, jure & potestate imperandi destituitur, licet forte careat iis, sine quibus alios ad suorum mandatorum obedientiam obstringere nequit: nam ea tantum ad imperii actum non ad imperandi potestatem requiruntur. Qua ratione fatemur solam obtemperantiam facere, ut quis actu sit subditus, id est, solam obtemperantiam esse actum subjectionis, licet alioquin omnis obligatio ad obtemperantiam proprie subditum faciat; quemadmodum jus & constitutio legitima in imperio imperatorem, actualis vero adstrictio ad obedientiam imperantem, cum is sit imperandi actus.

§. 3. Concedimus tamen, *non ex eo, quod homo proprio consilio aliquid facit*,

cit, illico concludendum, eum id ex suo, & non imperii jure agere: nam quomodo magis ex proprio consilio agat id quod imperatur, concurrente sic subditorum & imperantis consilio, quo firmior inter eos incedat unio & amor, ac augeatur obedientia; nam *obedientia non tam externam, quam animi internam actionem respicit*, quod utinam observasset Anonymus, cum supra statueret, Scripturam non nisi simplicem obedientiam præscribere, sine sana ratione aut cognitione, & fidem non tam vera quam pia dogmata docere, de quibus confer cap. 12. 13. &c. Quo etiam imperator sua mandata, quantum Deus in Scriptura & natura permittit subditorum consilio magis accommodat, quo sapientior, ac prudentior eadem observatu faciliora reddat, & subditos ad obedientiam paratior, & idcirco nullo modo non ex imperii jure agentes. Ita ut merito dicatur *eum optime imperium tenere, qui subditorum animos possidet*, id est, qui ita regnat ut plus ametur quam metuatur, directe contra illud Imperatoris, Oderint dum metuant. Negari enim non potest, Sapienti Magistratum directione, *subditorum animos etiam ad varia flecti & moveri posse*. Et ita multos non nisi solius imperantis auctoritate vel directione potius credere, amare, aliisque multis affectibus corripiri posse. Quantumcunque tamen his omnibus possit imperator, & agat jure, si modo suos non seducat subditos, qui juris abusus foret, *nunquam tamen fieri poterit, ut potentiam absolute ad omnia, quæ velit jure obtineat*, quod hic jam concedit Anonymus, & nobis supra ad præcedens caput amplissime probatum fuit.

pag.
189

§. 4. Hoc itaque jam concesso, *Ut ad id quod volo, inquit, perveniam ea notabo, quæ divina revelatio Mosen olim docuit*, qua ratione scilicet imperium formari posset, & sine tam absoluta potestate conservari. Et deinde Hebræorum historias & successus perpendemus, ex quibus tandem videbimus, quænam præcipue subditis, ad majorem imperii securitatem & incrementum concedenda sunt à summis potestatibus. Hoc filium & nos sequemur. Quam necessaria sit ad imperii conservationem subditorum fides, virtus & animi constantia in exequendis mandatis, adeo manifestum est, ut probatione non egeat. Ut & quantæ difficultatis sit subditos ita ducere, ut fidem & virtutem constantem servant, ac imperantis mandatis libenter obtemperent, quemvis experientia docet. Nec negari potest, ut plurimum imperia non minus propter civem quam hostes periclitari, & qui ea tenent non magis hos quam illos timere. Testatur id Romanorum Respublica, testantur & aliæ bellis civilibus pessumdata, cum nullis hostibus superari possent. Hac de causa Reges olim & quicumque imperium usurparant, ad se securos præstandos, multa excogitaverunt, licet absurdissima, quæ subditis persuadere conati fuerunt; non aliud quam Anonymus existimantes, simplicem obedientiam, licet etiam ex falsitate profluat & errore, sufficere. Inter quæ non infima fuerunt, *Se genus suum à Diis immortalibus ducere, se templis*

pag.
190.

&

pag.
191.

& effigie numinum per flamines & sacerdotes colendos esse. Se divinas habere revelationes & familiariter cum Diis agere. &c. Eadem ratione, inquit, & alios facilius persuasisse, *Majestatem sacram esse, & vicem Dei in terra gerere, & à Deo, non autem ab hominum suffragio, & consensu constitui, singularique providentia & auxilio divino conservari atque defendi, aliaque, quæ omnia,* inquit, *missa facio,* procul dubio sibi persuadens Apostolum Paulum Rom. 13. de quo vide Paræum & alios, non nisi gentilium figmenta narrare. Sed ad scopum suum se ea tantum notaturum dicit, *quæ in hunc finem olim divina revelatio Mosen docuit.* Hæc ergo videamus.

§. 5. Israelitas seu *Hebræos, postquam ex Ægypto exiverunt, nullo alterius nationis jure amplius obstrictos fuisse concedo, Sed ad libitum nova jura instituerè, & quas volebant terras occupare non licuisse* puto: Habebant enim Patrum instituta divina plane, habebant promissiones Abrahamo factas & per Mosen renovatas, Exod. 3. 6. 8. 15. 17. quod tanquam Deo electus populus, ducendi essent in terram Canaan, in ejusque possessionem introducendi, & ex plurimis miraculis de Mosis missione & auctoritate certi erant. Ratione aliorum hominum quidem *jus suum naturale iterum adepti sunt* quodammodo, nam omnino pro arbitrio ne quidem cum iis contrahere poterant, nisi sibi inutiles vellent reddere Dei promissiones: sed inter se omnes tenebantur Patrum institutis & divinis per Mosen mandatis, cujus auxilio, ductu & instinctu ex Ægypto exiverant. Nec ullo modo liberum erat *unicuique de integro deliberare, num jus suum naturale retinere, an vero eodem cedere, idque in alium transferre volebant.* Noverant enim Deum se elegisse, & Mosen à Deo constitutum ducem illius populi, quem ad divinum mandatum audire tenebantur: confer Exod. 2. 12. & 3. 10. 12. & 6. 3. 4. 5. Act. 17. 25. 35. Ita ut *Mose,* quasi novam humanitus instituturus Politiam, hic non deliberet, & *suadet, Deum eligendum esse in Principem illius populi,* nam ut ipse fatetur initio cap. sequentis pag. 217. *ad tale pactum non tantum voluntas jus transferentium, sed etiam Dei, in quem est transferendum, requiritur;* Sed divinitus significet, & multis signis confirmet, Deum ex promissionibus, Patribus factis, populum Hebræum habere pro suo, sibi specialiter dilecto, Exod. 2. 24. 25. & 4. 22. & 6. 3. 4. 5. & se constitutum ducem à Deo, qui ex solo ejus mandato eum ducat non pro arbitrio in quamvis sed illam promissam terram sanctam, Exod. 6. 6. 7. Cui mandato & revelationi divinæ cum acquiescerent, & assurgerent Hebræi, quemadmodum etiam naturæ jure tenebantur, nullo modo dici possunt *in Deum transulisse suum jus naturale,* quasi Deus, qui jus in omnia tenet absolutissimum, nihil in eos jure potuisset, absque tali translatione juris, & omne Dei jus in populum illum, sola tali arbitraria juris translatione niteretur, cum nil nisi per eum sit, & ipse operetur in omnibus
omnia,

omnia, & primus ac in exhaustus omnis juris fons & origo fit, sed tantum dici potest, eos, uti ex jure & dictamine naturæ obligati erant, agnovisse & suscepisse illam regiminis formam, quam Deus, ex speciali gratia supra omnes alias nationes, inter eos per Mosen instituere volebat; omnes enim, *Deo ad omnia ejus mandata absolute obtemperare, nec aliud jus agnoscere, nisi quod ipse vel naturali vel Prophetica revelatione, ut jus statuit, natura tenentur.* Ita ut ineptissima sint omnia quæ Anonymus colligit ad producendam similitudinem inter liberam *hominum translationem juris* inter se, & *hanc Hebræorum* natura requisitam subjectionem *erga* patefactam *Dei* voluntatem, de regiminis forma, inter se, divina gratia constituendam; non enim homo se naturaliter ad Deum, uti ad alios homines habet, sed cum his, exceptis parentibus, non nisi ad arbitrium subjiciatur, nam arbitraria humani regiminis forma, Deo naturaliter, & non nisi ad arbitrium Dei subesse tenetur.

§. 6. *Imperium ergo Hebræorum Deus solus tenuit, Mose* primario *ejus ministro, idque non vi pacti* cujusdam ad hominum arbitrium initi, *regnum Dei* pag.
192. *vocabatur, sed ratione formæ regiminis, à Deo gratiose per Mosen revelatæ & constitutæ, ac ab Hebræis pro officio receptæ & admittæ, quod si pactum dicere velit, fruatur arbitrio suo circa nominis usum, de quo disputandum non est. Hinc Deus jure etiam vocabatur Rex Hebræorum; & consequenter hujus imperii hostes, hostes Dei; & cives, qui id usurpare vellet rei læsæ divinæ majestatis; & jura denique imperii, jura & mandata Dei. Nec tamen ideo jus civile & religio unum & idem erant, alius enim & alius utriusque finis erat, illius societatis tranquillitas, hujus hominum salus, ex divina gratia & ad Dei gloriam obtinenda. Ex religione erga Deum quidem tenebantur ad observantiam juris civilis, uti & nos, & omnes tenemur, secundum Paulum Rom. 13. 5. subesse propter conscientiam; illis etiam ex divina revelatione, suum jus civile, quod nos tantum ad arbitrium hominum, ratione quantum possunt recte utentium, habemus, possidentibus: sed tamen ideo non magis illorum jus civile religio, quam nostrum: nam utrique ex religione erga Deum subesse tenemur. Eadem sit religio & jus civile in republica, qua ad absurdissimum Anonymi arbitrium, secundum theoreticam illam, ut fatetur, summæ potestatis nulli juri obstrictæ contemplationem ineptissimam, summæ potestati jus summum competit de religione statuendi quicquid judicat, in divino Hebræorum imperio, & aliis recta ratione constitutis rebus publicis, tale quid reperire non est. Religionis dogmata etiam mandatis obligabantur, quæ tanquam secunda quædam superaddebatur ex gratia obligatio, qua Deus Ecclesiam ut in infantia & pueritia considerans, eos instar prudentissimi patris, filios etiam suis mandatis ad religionem adstringentis, ad religionis observantiam adstringere voluit. Sed ideo non desierunt esse documenta, verum illi, ad do-*

cumentorum observantiam, magis, propter suum, instar infantium à bono deficientium, defectum in propriam suam utilitatem, adstricti fuerunt. Ita ut nullo modo dici satis accurate possit, quod *pietas facta sit justitia, impietas injustitia*: sed rectius, quod inter eos, & natura & ex gratiose superaddita lege à Deo per Mosen revelata, quemadmodum inter nos est ex sola naturæ lege, justum fuerit, exercere pietatem, & injustum impietatem; nam inconceptibilis pietas sine justitia, & impietas sine injustitia erga Deum, unde & impios veritatem in injustitia *inordinata* detinere testatur Paulus Rom. 1. 18. *Qui à Religione deficiebat, civis esse desinebat*, nam rempublicam à Deo constitutam agnoscere non poterat, nec ut ejus pars haberi, qui Deum non agnoscebat, & religionis cultum in eadem à Deo constitutum; hic enim civitati præerat, & colebatur etiam observantia legum civilium; quippe quæ ex pietate observandæ erant quemadmodum & nostræ leges civiles, hac tantum cum differentia, quod illæ fuerint recipiendæ tanquam justissimæ & à Deo revelatæ, hæ tanquam constitutæ à Magistratu Dei vicem gerente, & ratione quidem quantum potest recte, sed tamen non infallibiliter, utente, ac publicum & externum religionis cultum pro gratiæ suæ mensura secundum Dei verbum in Scriptura determinante. Unde fit quod inter nos non statim *desinat esse civis & hostis fiat*, qui privatim, absque publica conturbatione, non adhæret Principis religioni, quemadmodum erat inter Hebræos qui à divino per Mosen constituto religionis cultu deficiebat, cum hic intercedat arbitrium & judicium hominis fallibilis, ibi vero nihil minus. *Qui inter Hebræos pro religione moriebatur, etiam pro patria mori reputabatur*, nam ex religione Patriam sperabant, & possidebant Canaan, quæ erat symbolum melioris & cælestis patriæ. Cum autem similis ratio symbolica non adsit nostræ Patriæ ejus etiam plane alia ratio est. *Theocratia ergo vocari potuit Hebræorum respublica, quandoquidem cives ejus præter jura naturæ, omnibus communia, nullo nisi à Deo revelatis jure tenebantur.*

§. 7. Verumenimvero, quamcunque speciose hæc ab Anonymo dicantur, uno verbo omnia rejicit. *Hæc omnia*, inquit, *opinionem magis quam rem constabant*. Hoc scilicet existimat non aliud quam Mosis titolare artificium fuisse, quo ipse sibi regnum & imperium occupare nitebatur, non aliter adhibitum, quam alii gentiles politici se Deorum filios, & à Diis suam originem ducere, persuadere conati sunt, ad sese magis securos præstandos. Quod tamen sibi plane adversum est, cum Mosen verum agnoscat Prophetam, de quo tanta non potest cogitari impietas. *Hebræos revera jus Imperii retinuisse ex modo & ratione qua hoc imperium administrabatur* probandum suscipit. Sed quam temere! quam inepte!

§. 8. Primo statuit omnes Hebræos, post initum, ut fingit, translatione juris in Deum, *pactum, æquales prorsus mansisse*; quippe qui suum jus in nul-
lum

lum ex suis, sed Deum, *transfulerant*, & omnes uno ore æqualiter clamaverant, quicquid Deus loquetur (nullo expresso mediatore) faciemus. Sed si textum sacrum inspiciamus Exod. 19. 3. 7. 8. videbimus expresse & Deum & populum Mosen agnoscere, ut mediatorem, eumque Dei vocem ad populum, & populi ad Deum referre, ita ut manifeste distinguatur ab iis, qui uno ore clamaverunt. Aliquod jus in eum transferri, nullo modo requirebatur, sufficiebat enim Deum, qui in illo populo gratiosa revelatione, quæ nullis aliis nationibus obtingebat, jus dicere & leges dare volebat, eum habere pro suo Ministro, quo mediante hoc est præstiturus, & populum eum pro tali agnoscere, & ejus dicta, quod erant, pro divinis admittere & recipere. Quod utrumque prædicto loco contigisse videmus. Ita ut hic absurde inferat, nequidem ex cepto Mose.

§. 9. Non etiam ex eo quod omnes Hebræi æque prima vice Deum adiverunt, ut quæ imperare vellet audirent, sequitur, *Jus Deum consulendi, legesque accipiendi & interpretandi omnibus æquale fuisse, & absolute omnem imperii administrationem omnes æque tenuisse.* Concedimus omnes æque prima vice Deum adivisse, ut quæ imperare vellet audirent, sed id ex ipso Dei mandato, & non alia de causa contigit, quam ut, ipso Mose testante Exod. 19. 9. populus audiret Deum loquentem cum Mose, & sic ejus dictis Dei nomine nunciatis fidem haberet in æternum, atque ita certus esset, hæc omnia non esse politica Mosis figmenta, à quo non abest noster Anonymus, cum Judæi Joh. 9. 29. dicant nos scimus Deum Mose locutum fuisse. Huc etiam spectat populi responsum, post auditam Dei loquentis vocem, Mose redditum Exod. 20. 19. Loquere tu nobiscum & audiemus, seu præstabimus quicquid tu Dei nomine ad nos referes, quod responsum etiam ipse Deus, ut scopo plane conforme laudat & probat Deut. 5. 28. 29. Ne loquatur nobiscum Deus, ne forte moriamur, magno enim metu mortem quasi instantem deprecabantur, adversus quem Moses ipse & jam non omni metu solutus Heb. 12. 21. adeo terribile erat visum, eos muniebat dicens, ne timeatis, & mox addens, causas cur ita Deus se illis patefecerit, non mortem eorum fuisse, sed tentationem, timorem & fugam peccati, quibus à more præfervarentur, quasi diceret, voluit sic Deus vos experiri tum ejus gloriam ac majestatem, tum vestram imbecillitatem in sustinenda ejus ira & indignatione adversus peccata, ut ita vos ad reverentiam & filialem timorem propelleret, & à peccando, per ejus verbi negligentiam, abstereretur, ideoque mortem ne metuite; confer Deut. 5. 32. 33.

§. 10. Ita ut hic ne umbra quidem occurrat, de *primi* cujusdam *pacti*, quod somniat Anonymus, *abolitione*, aut *translatione juris consulendi Deum in Mosen* à populo facta. Moses ergo *solus legum divinarum lator*, ut dicitur Num. 21. 18. & *interpres mansit* & fuit à Deo constitutus & à populo receptus, sola

divina gratia, nullo veropacto humano, aut humani juris translatione, suam habens muneris auctoritatem, & consequenter *supremus Juxta vicem Dei* in terris *gessit*, ut Act. 7. 35. qui Pastor gregis Dei, Esa. 63. 11. & rex Israelis dicitur, Deut. 33. 5. Deus nominatur Exod. 7. 1. & humillimus interim ac fidissimus in toto munere Dei minister, Num. 12. 7. Heb. 3. 5. fuit.

§. 11. Quod autem *quisque, quamvis verus Propheta, vivente Mose nomine Dei aliquid prædicare volens, reus fuerit, & supremi juris usurpator*, falsum est, nam non tantum Septuaginta viri, ejusdem cum Mose Spiritus participes absque culpa Prophetarunt, Num. 11. 17. 25. sed & Aaron & Miriam, quibus non de nihilo Prophetæ nomen tribuitur, Exod. 7. 1. & 15. 20. Fate-mur eos rebellionis reos fuisse, cum se Mose occasione mulieris Cusiticæ præ-ponerent & fidelitatem ejus in dubium vocarent, Num. 12. 1. 2. &c. sed profecto is non fuit eorum actus Propheticus. Imo ipse locus Num. 11. 28. quem profert Anonymus, si addatur etiam sequens comma, contra eum testatur, nam cum Josua minister Mosis, invidia & perverso zelo, non dissimili illo de quo Luc. 9. 49. ad Mosen deferret duos viros Eldad & Medad in castris prophetare, nam, ut additur, idem Spiritus, qui Mose & Septuaginta viris, etiam iis concessus erat, & Mosen rogaret, ut eos prohiberet; Moses non tantum præcipitentem ejus zelum reprehendit, verum etiam addit votum illud vere divinum, & omnes Christianos ac præcipue Dei in Ecclesia & Politica constitutos ministros perquam decens, utinam omnis Dei populus Prophetæ forent, & Dominus suum Spiritum super eos daret? Quantum vero hoc abest ab eo, quod illos, ex Prophetia, reos existimasset, & supremi juris usurpatores. Sed Anonymo adeo ineptiendum erat, ut conservaret & adornaret eam, quam somniaverat translationem juris consulendi Deum à populo in Mosen factam.

§. 12. In quem eundem finem pergit, dicens, *quod & si populus Mosens elegerit, successorem tamen loco Mosis eligere jure non potuerit: Nam scilicet simulacrum suum Deum consulendi in Mosen transtulerunt, & absolute promiserunt ipsum loco divini oraculi habere, omne jus plane amiserunt, & quem Moses successorem eligeret, tanquam à Deo electum admittere debebant.* Figmentum illud de juris translatione, non est quod iterum excutiamus. Sed quantum ad rem ipsam, Indubitatum est, populum, postquam agnovit Deum sibi ex special gratia leges dare voluisse, & ut hoc fieret, elegisse Mosen, tanquam suum ministrum, atque de eo à Deo certiozem redditum, absque defectione à Deo sine ejus consensu, non potuerit sibi eligere Mosis successorem, quippe qui nec Mosen elegerat, sed à Deo electum & multis modis in munere confirmatum, ut naturæ jure tenebatur, admiserat; nec eligere jure potuisset, cum Deus ex speciali gratia populum illum sibi assumpserat, sua voluntate tali modo & per talem, qualem placeret ei revelanda, regendum, populo ex naturæ jure obli-

obligato ad consentiendum in eo, imo ad maximas Deo ea de causa gratias agendum: nam cum ipsius esset Deo subesse, & Dei imperare, non ipsius, sed Dei erat, constituere ministrum, per quem sua mandata ei nunciari vellet, & eo mortuo vel discedente, substituere successorem, eum, vel per antecedentem, de cujus fide jam populo constabat, vel quovis alio modo, proponendo & confirmando.

§. 13. Experiamur itaque quomodo censeat *Mosen imperium* Hebræorum ^{pag. 194.} *successoribus administrandum reliquisse; ita, inquit, ut nec Populare, nec Aristocraticum, nec Monarchicum, sed Theocraticum vocari potuerit.* Sit ita; de nomine non est quod disputemus, nec habet nos adversarios aut dissentientes. Asserti sui rationem reddit, quia *Fus leges interpretandi, & Dei responsa communicandi penes unum, & Fus & Potestas imperium administrandi, secundum leges jam explicatas, & jam communicata responsa, penes alium erat: quare de re, inquit, vide Num. 27. 21. Et ut melius intelligantur, pergit, administrationem totius imperii ordine exponam.* Atque facit initium ab exstructione *domus Dei* illius, ut quidem videtur, quam Moyses ad Dei mandatum in deserto erexit primo die secundi anni post exitum ex Ægypto Exod. 40. 17. Et deinceps hinc illinc quædam decerpit, tum de politica tum ecclesiastica illius Reipublicæ administratione, & inter se ita pro arbitrio format & reformat: ut suis somniis aliquantulum conformia videri possint, & ipse sic tuto sub auctoritate illius impia sua dogmata possit obtrudere, & incautos seducere ac decipere. Quare necessarium existimamus ad distinctam hujus Theocratix cognitionem & justam ejus vindicationem ab Anonymi detorsionibus, altius aliquantulum, ab ipsa scilicet servitute Ægyptiaca, hujus Historiæ sumamus initium, & in ejus enarratione patefaciamus multiplices Anonymi errores.

§. 14. Hebræos, postquam ex Chanaanæ concessissent in Ægyptum, Patrum instituta, tam civilia quam Ecclesiastica, quadantenus & quodammodo retinuisse, plane verisimile est, circumcisionem enim aliaque à Jacobo Patre edocti, religiose observarunt. Sed mortuis Jacobo, ejusque filiis, nepotes ad Ægyptiorum idololatriam, aliaque crimina, tam erga proximum quam Deum, defecisse, non improbabile fiet legenti Ezech. 20. 7. 8. Ubi testatur Deus, quod eos in Ægypto admonuerit, ut non tantum abominaciones oculorum suorum, id est vanas suas cogitationes, cupiditates, consilia tanquam abominabilia abjicerent & abnegarent, ac se pro Deo suo haberent, sed etiam non polluerentur stercorebus Ægyptiorum, seu omnium eorum cultu & institutis pro stercorebus habitis, omnem cum illorum peccatis communionem evitarent, commemorans etiam eorum inobedientiam, & denegatum sibi obsequium; Ægyptum scilicet & Ægyptiorum stercore præsentia & possessa cum durissimo servitute, præferebant, fertilissimæ terræ, ubi in summa li-

bertate, tanquam populus cum Rege suo, in typo æternæ felicitatis, familiarissime victuri essent, ab ipso infallibili & mutari nescio Deo promissæ. Quare Dominus Deus populum suum, quem nolebat ob suam contumaciam in Ægypto punire, ne profanaretur ejus nomen inter gentes, Ezech. 20. 8. 9. tandem, non tam peccatorum, quam durissimæ servitutis pertæsum, ex Ægypto educitur; & genuinum suum cultum, qui inter sanctissimos Patriarchas invaluerat, plenius instauraturus & copiosius ampliaturus, Mosi apparuit Exod. 3. ei suum institutum de Populo per eum Ægypto educendo patefacit, eumque quamvis reluctansem, & linguæ tarditatem causantem, & sufficientissime munit omnibus, quæ ad executionem talis muneris desiderari poterant, addito ei Aarone fratre, qui ex ejus dictatis verba facturus erat Exod. 4. 14. 15. 16. & 7. 1. 2. & expresse assignat Montem Sinai tanquam locum, in quo à toto populo ex Ægypto educendo, ad suam voluntatem coli voluerit Exod. 3. 12. quod unicum etiam Exod. 5. 3. & alibi sæpius Pharaoni proponunt, tanquam causam justissimam desiderati sui exitus.

§. 15. Antequam ergo Moses eo pervenerat, tentorium ejus, tanquam castrorum prætorium, locus fuit, ubi se Dominus Mosi familiariter revelabat, voluntatem suam patefaciens, & populus ad Jus & sacra Dei mandato percipienda confluebat, Exod. 18. 13. unde postea, Deo, propter populi duritiam & inobedientiam contumacem, suam præsentiam in castris denegante, ultra Duo millia passuum, ut fabulantur Judæi, extra castra, locatum fuit à Mose & denominatum Tabernaculum conventus Exod. 33. 7. ita ut tunc omnis quærens dominum extra castrametationem exire teneretur. Ad hoc tentorium Aaron populum adegisse videtur, cum Exod. 16. 10. admoneret ut se sisteret ad Domini præsentiam. Huc à Mose deductus Jetro Exod. 18. 7. 8. ut exaudiret omnia, quæ Deus in gratiam populi sui ediderat prodigia. Hic Dominum laudavit & glorificavit Jetro, & holocausta ac sacrificia obtulit, nec nou cum accedente Aarone & Senioribus coram facie Domini convivium celebravit Exod. 18. 7. 12. Hic Mosen pro tribunali sedisse, & populum ad illud ex suo cujusque tentorio adorasse, manifeste colligitur ex Exod. 18. 13. & 33. 10. Mosen etiam necdum consecrato Aarone, Sacerdotio functum fuisse, certis juvenibus, forte primogenitis, ex familiis delectis, qui etiam pro sacerdotibus habiti videntur Exod. 19. 22. 24. suum addentibus ministerium, apertum est Exod. 24. 4. 8.

§. 16. Et administratum fuit hoc modo Theocraticum Hebræorum imperium, usque dum ad montem Sinai, designatum à Deo restituendi & ampliandi cultum, locum, perventum fuerit. Nam an Jetrone cum Mose congressus & ad ejus consilium delecti fuerint Chiliarchi, Centuriones &c, ante adventum ad montem, uti ante eum narrantur Exod. 18. an vero post eum conti-

contigerint, & immediate ante eum tantum narrentur, ne in ceteris à Deo cum populo actis interruptio fieret, uti plurimis tam Judæis quam Christianis interpretibus probabile fit ex Exod. 18. 5. & 19. 2. Num. 10. 29. Deut. 1. 6. 9. 14. & late probat Burm. t. 2. p. 676. Nihil facit ad nostrum scopum.

§. 17. Postquam itaque huc advenissent, tertio mense post exitum, Exod. 19. 1. 2. ac castra posuissent ad montem, ibique confedissent, per integrum fere annum ad secundi scilicet mensis, anni post exitum secundi, diem vigesimum Num. 10. 11. 12. Deus, præscripta duorum dierum populi præparatione, immedate post primum adventum præstanda, se Mosi & omni populo gloriosissime patefecit, & inito foedere legem suam sapientissimam, Angelorum ministerio, divina cum majestate, coram toto populo, promulgavit. Et repetita promissione, conscripta Exod. 19. 5. 6. Hebræis distincte proposuit, instituta & judicia sua, quæ qui faciet, vivet in iis; Ezech. 20. 11. ut ita promissioni inservirent tanquam regula fidei & bonorum operum, secundum quam obedientiam & sanctitatem comprobarent: Quibus accessit Sabbathum, tanquam pignus & signum sanctificationis & libertatis à Deo promissæ, quo Deum compellere possent, tanquam suum, & de sanctificatione, qua vere liberi fierent, & ad tranquillitatem & requiem à siti & desiderio, & à conscientia peccati ad conscientiam consummatam, adducerentur, certi essent. Addita etiam promissione de hujus vitæ felicitate in terra Canaan obtinenda, ut pignore cœlestis & æternæ felicitatis in futura vita possidendæ. Sed cum populus, interea dum Moses iterum ad Dei mandatum montem conscendisset, & per 40. dies commoraretur ibidem apud Deum Deut. 9. 9. 12. per vitulum ad cultum erectum Exod. 32. inobediens existeret, statuta Dei desereret, & divina judicia sperneret, ac testante Ezech. 20. 13. Sabbatha Dei profanaret, ex summa sua *μακροθυμία* ad Mosi intercessionem Exod. 32. 11. 12. non effudit in ipsos omnem suam iram, sed tamen juravit, quod eos introducturus non esset in terram, quam promiserat Psalm 106. 19. 27. & 95. 9. 11. Num. 14. 22. 23. collat: Heb. 3. 17. 18. & ut inquit Propheta Ezech. 20. 25. Dedit ipsis statuta non bona, & judicia in quibus non viverent, quæ Apost. Eph. 2. 15. dicit *τὸ νόμον τῶν ἐιδωλῶν ἐν δόγμασι* legem mandatorum in placitis seu dogmatis, per Christum annihilatam, legem præcepti carnalis, Heb. 7. 16. & *δικαιώματα σαρκός* præcepta carnalia Heb. 9. 10. quibus tribuit *τὸ ἀδυνάει καὶ ἀναειδί* imbecillitatem & inutilitatem, Heb. 7. 18.

§. 18. Quod fuit illud grave & importatile jugum Act. 15. 10. Esa. 10. 27. quo Deus pertinacem & rebellem populum continere voluit. Hæc est ea pædagogia sub qua Deo placuit suam ecclesiam omnium bonorum cœlestium hære-

hæredem, ad tempus à Patre determinatum, instar infantis à servo non differre, quamvis esset Dominus omnium, secundum Paulum Gal. 4. 1. quare etiam jugum servitutis dicitur Gal. 5. 1. fuit enim Chirographum contra eos ipsos Coloss. 2. 14. nam eorum observantia continua fiebat commemoratio peccati, & confessio conscientie peccati adhuc nondum deleti, nam alioquin cessassent Heb. 10. 1. 2. 3. Ita ut hac lege eos justificare non volente, per solum Christum justificari potuerint, Act. 13. 39. quare etiam quamdiu ea præcepta duraverunt in Ecclesia, semper expectata fuit διόρθωσις & correctio sive mutatio in melius Heb. 9. 10., & exclusa fuit μείτων ἐλπίς melior spes, per quam prope accedimus ad Deum, & non φανερότατος ἢ τῆ ἀγαθότητος manifestata via ad sanctuarium cæleste, Heb. 9. 8. Coll. cap. 10. 19. 20.

§. 19. Adjunxit autem Deus, testante Propheta Ezech. 20. 26. huic operoso jugo, totius populi rejectionem, tanquam impuri, cum omnibus suis muneribus. Sacrificabant olim Patres omnibus in locis Exod. 24. 5. sacrificabant & juvenes filiorum Israel. Num. 16. 9. & 3. 12. Hic autem elegit Deus Aaronem & filios ejus Sacerdotes, qui offerrent victimas in altari, quod constituendum erat coram tabernaculo, à Mose, secundum ideam in monte à Deo ei revelatam, adornando, & nullo alio præterea loco Deut. 12. 5. 6. omnesque alios sub pœna mortis vetuit accedere. Num. 3. 10. 38. Et idcirco cum Num. 16. 3. &c. Nathan & socii ejus dicerent totum populum esse Sanctum, & sic se huic ordinationi divinæ opponerent, ad Dei mandatum difficiffa terra perierunt.

§. 20. Moses itaque primo secundi anni post exitum die erexit Tabernaculum seu Domum Dei portatilem ex Dei mandato Exod. capp. 25. 26. 27. 35. 36. 37. 38. cum omnibus suis appendicibus, adornatam: Quam Anonymus humano plane more & accommodatim ad somnia sua dicit *supremæ illius imperii Majestatis aulam fuisse, non sumptibus unius sed totius populi ædificandam, ut communis esset juris*, cum populus in eam nihil juris haberet, quippe Deo consecratam, & ex ea idcirco nihil in privatam utilitatem sine sacrilegio convertere poterat. Hoc itaque erecto, Deus, qui variis aliis modis se Mose patefecerat, ex eo Tabernaculo Mose loquitur Levit. 1. 1. & diversis vicibus Mose & per eum omni populo tradit, leges septem primis Levitici capitibus comprehensas, imo totum cultum Leviticum, idque ante secundi mensis anni post exitum secundi primum diem Num. 1. 1.

§. 21. Ante quem etiam Moses Lev. 8. ad Dei Mandatum convocato populo, Aaronem, quamvis se natu majorem Exod. 7. 7. tanquam constitutus ejus Deus Exod. 4. 16. & ante eum Sacerdos Psalm 99. 6. confirmavit in suo Sacerdotio, solam Politicam illius Theocratici imperii administrationem, simul cum munere Prophetico, sibi reservans, etiam filios suos ultra communes

nes Levitas extollens 1 Chron. 23. 14. Ita ut Aaron hic, rejectis & depositis sacerdotibus ex primo genitis aut ex aliis tribubus electis, tum tota tribu Levi assumatur, ut stet coram Deo in tabernaculo, ad rogandum Deum & offerenda Sacrificia, &c. quod Sacerdotium Paulus dicit Leviticum & Ordinationem Aaronis Heb. 7. 11. Hos dicit *Aulicos fuisse divinæ hujus Regiæ, & administratores, quorum supremus Aaron, quasi à Rege Deo secundus fuisset, & idcirco summus legum divinarum interpres: cui nihil restabat ut absolutus esset Monarcha, quam quod jus imperandi non haberet.* Verum cum ad legum divinarum interpretationem, & oracula divina populo enarranda, nulla fuerit requisita naturalis & fallibilis rationis humanæ intercedens ratiocinatio in Aarone, cui ut fundamento niterentur illæ leges, rectius ipse Deus per Aaronem, quam Aaron, leges interpretari dici potest.

§. 22. Et cum omne Politicum illius populi imperium non nisi simile divinum ministerium sit, nulla nitens humana ratiocinatione, sed sola divina voluntate revelata, Aaron eo etiam obtento, nullo modo satis recte Monarcha dici posset: *Quamvis alioquin parum curarem hæc nomina, si non ad adstruendas recte absurditates introducerentur.* Et in Scriptura non apertissime videremus quod hæc tota divini cultus instituta administratio, non solum fuerit Politicæ considerationis, qualem de ea satis inepte pro sua Phantasia format Anonymus, sed altioris cujusdam & Spiritualis, ut late Paulus demonstrat toto cap. 8. 9. ad Hebræos. Cum enim Israelitarum Primogenitos Deus sibi eligeret Exod. 13. præfigurare voluit tam sanctitatem Christi primogeniti fratrum nostrorum, Rom. 8. 29. cum Coloss. 1. 15. coll. Heb. 2. 11. & Heb. 1. 6. quam electionem fidelium, tanquam primogenitorum Dei hæredum, Heb. 12. 23. & in familiarum primogenitis eas totas sanctificare, iisque suum in illis patefacere amorem, quemadmodum in Ægyptiorum primogenitis suam patefecerat iram, & in iis universas afflictaverat familias eorum, Exod. 13. 14. 15. coll. Exod. 12. 29. 30. Num. 3. 12. nobis etiam universæ familiæ divinæ in suo primo & unigenito filio benefactorum omni & cœlesti gratia 1 Joh. 4. 9. & Joh. 3. 16. & Eph. 1. 3. 4. 5.

§. 23. Cum vero post detestandam illam defectionem & rebellionem erga Deum, per erectum vitulum commisso crimine læsæ majestatis divinæ Exod. 32. primogenitos iterum rejiceret & solos eligeret Levitas manifestissime demonstravit, se in primogenitis omnes rejicere Israelitas tanquam immundos Num. 3. 10. 38. Ezech. 20. 26. Nec ulli aditum patere nisi à se constituto Mediatore mediante Christo per Levitas præfigurato, qui mediator Novi Testamenti dicitur Heb. 9. 15. confer caput totum. Et quemadmodum ex universa Hebræorum gente paucos tantum sibi elegit, sic ex universa sua Ecclesia externa per totum mundum inter omnes humani generis nationis tantum paucos elegisse

Q9

ut

ut essent sanctum sacerdotium ad offerenda &c. 1 Pet. 2. 5. Burm. t. 2. p. 653. Verum naturalis homo non capit ea quæ sunt Spiritus Dei &c. 1 Cor. 2. 14. Cæteris Politicam Judiciorum Theocratici hujus imperii administrationem spectantibus, ab Anonymo præteritis, etiam nos eadem, ut prolixitatem evitemus, prætermitemus, & cum ipso militare spectabimus.

pag.
195.

§. 23. Deus ergo secundo mensis post erectum tabernaculum primo die, qui etiam primus fuit secundi mensis anni ab exitu secundi Num. 1. 1. coll. Exod. 40. 17. integro mense præcedente consumpto, institutione totius cultus Levitici, omnibusque iis quæ toto libro tertio Mosis enarrata leguntur; in tabernaculo Mosis mandavit, ut simul cum Aarone, assumpto ex singulis duodecim tribubus uno viro Principe, ab ipso Deo nominatim expresso Num. 1. 4. &c. summam colligeret omnium ad militiam aptorum virorum seu omnem egredientem exercitum in Israel Num. 1. 3. à filio viginti annorum & supra, ad sexagesimum annum usque, præteritis solis Levitis, quippe qui Tabernaculo & omnibus ejus ministeriis jam erant præfecti Num. 1. 49. 50. &c. ut ita, deinceps simul cum tabernaculo iter facturi, totus populus suo ordine procederet, & se ab hostibus facilius defenderet. *Militare* quoddam *juramentum* hic præstitum, nec legimus, nec necessarium fuisse videtur, nam etiam in Militia nulli nisi Deo subiciebantur, idque ad Ministerium Mosis jam recepti. Ita ut inepte tale quid somniet Anonymus, & ex eo deducat denominationem *ordinem Dei*, & *Dei exercituum*. Cum rectius ordines Dei dicantur quia sunt à Deo ordinati, & ad Dei arbitrium & mandatum ducuntur & Deus primario sit exercituum Deus ab exercitu quem describit Nehem. 6. 9. Moses Gen. 2. 1. David Psalm 103. 20. 21. & 148. 2. 3. &c. Nec *Arca fœderis* ex tali juramento denominata aut *in præliis præsens* adducta fuit, sed quia pignus erat totius fœderis quod Deus contraxerat cum Israelitis Exod. 19. & tam gratiosæ quam gloriosæ divinæ præsentis apud Israelitas testimonium fuit, unde & arca roboris Dei Psalm 132. 8. testimonii Exod. 26. 33. 34. & gloria Israelis dicitur 1 Sam. 4. 3. 4. 5. Israelitarum vero castrametationum formam & ordinem hic latius delineare nihil attinet.

§. 24. Hoc unicum observari velim, quam aperte hæc Israelitarum castra repræsentaverint Ecclesiam Christianam in mundo tanquam in deserto circumducendam, quippe quæ decora & pulcra ut Jerusalem, & terribilis ut castra cum vexillis Cant. 6. 4. Et quemadmodum omnes ad pugnam idonei in hac Israelitarum militia conscribuntur, & Deum habebant regem suum ut pugnarent, & sub ejus ductu & imperio extirpatis impiis Canaanitis, in ea terra jam Patribus à Deo promissa, cum Deo ut rege suo, tanquam in patria, summa cum libertate & gloria terrestri, divinam & æternam præfigurante, viverent, sic etiam omnes fideles, sub supremo illo fidei duce Christo, qui tanquam rex debet

debet imperare, usque dum omnes hostes ejus pedibus subjecti fuerint 1 Cor. 15. 25. fortes esse debent in Domino & in potentia virtutis ejus Eph. 6. 10. ut pote qui instar Israelitarum non alios habent oppugnandos hostes, quam Dei: non quidem corporeos, sed Spirituales, τὰ πνευματικὰ ἡ πομπή αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις Spirituales nequities in aere Eph. 6. 12. quare nec arma hujus militiæ carnalia sunt, sed potentia Deo, ad everfionem munitionum 2 Cor. 10. 4. Gladium assumitur Spiritus, quod est verbum Dei, & Scutum fidei, ac Veritate succinguntur lumbi, & induitur lorica justitiæ, imposita capiti galea salutis Eph. 6. & hac armatura sub illo duce bellum geritur adversus diabolum & omnes ejus ministros, usque dum iis subjugatis efficacissima fide, divina cum libertate & gloria vivant in cælis. Sed terrenis & corporeis cogitationibus implicatus Anonymus huc non ascendit, quamvis, si ad ineptam ejus mentem argumentari liceat, hæc multo magis apta sint ad homines ad obedientiam Deo præstandam permovendos, quam omnes Phantasticæ & Politicæ ejus vanitates.

§. 25. Cum exercitu sic extructo perventum esset per multas difficultates, & seditiones varias, ad Kades-barnea non procul à terra Canaan Deut. 1. 2. 19. & omnia parata forent, ad occupandam illam terram, ut patet, Deut. 1. 20. 21. Deus ad populi desiderium, ut patet ex coll. Deut. 1. 22. 23. cum Num. 13. 2. permisit, duodecim in terram illam emitti exploratores, quibus redeuntibus, & terram eam infamantibus, tanquam non parum extimescendam Num. 13. 32. universus Israelitarum cœtus flevit, & murmurando se Deo, ac Mofi & Aaroni ministris ejus infestissima rebellionem opposuit, & cum Josua & Caleb duo ex exploratoribus, qui se cæteris opposuerant, & verum nunciaverant, seditionem quantum possent, interea dum Moses & Aaron se conjecissent in terram, dissuaderent, totus cœtus eos lapidibus obruendos clamavit, ob quod factum Deus Mofi respondit se pestilentia percussurum hunc populum & repudiaturum, sed ad ardentissimam Mosis intercessionem, concludit, nulli ex iis qui eum hoc modo exacerbassent, concedere, ut videant terram Patribus promissam, Num. 14. exceptis solis duobus illis Caleb & Josua, alio Spiritu ductis, quam cæteri Num. 14. 24. 30. Jos. 14. 8. & reduxit populum in desertum vagaturum per tot annos quot dies exploratione consumpti fuerant, 40. scil.

§. 26. Circa initium autem anni 40. post exitum, appropinquante jam tempore introitus in terram promissam, populus Deo sæpius inobediens Num. 14. 22. aqua deficiente, tandem iterum murmurarunt, & se Mofi ac Aaroni opposuerunt Num. 20. 1. 2. cujus seditionis occasione, & Moses & Aaron fidissimi alioquin Dei famuli, ex rupe ad Dei mandatum aquam educturi tantam fidei jacturam passi sunt, ut ipse Deus hanc in eos pronunciarit sententiam Num. 20. 12. quia non credidistis in me ad sanctificandum

me in oculis filiorum Israel, idcirco non introducetis cœtum hunc in terram quam eis dedi. Et quam primum progredientes ad proximum Montem Hor perverunt, e vita discessit Aaron, exemplo suo comprobans quod per carnale sacerdotium nulla fieret peccatorum remissio Heb. 9. 9. & 10. 1. 11.

§. 27. Moses autem, ut jam tandem ad horum successores perveniamus, ad Dei mandatum Aaroni exiit vestes sanctas, & iis induit Eleazarum Num. 20. 25. 26. Aaronis filium natu tertium, sed postquam interiissent Nadab & Abihu, primum, qui Num. 3. 32. constitutus erat præfectus præfectuum Levi, & consequenter summo sacerdoti proximus, ac quasi secundus Sacerdos, ut 2 Reg. 25. 18. de quo non legitur quod vivente adhuc Mose per aliquod mensis sacra alio ordine & modo administraverit, quam eus parens Aaron. Et idcirco hætenus nihil mutatum.

§. 28. Post mortem Aaronis, Israel Dei bella gerens, ad occupandam terram ab hac parte fluminis, nullum agnovit militiæ summum præfectum à Mose, sed postquam ad Dei mandatum Num. 27. 12. 13. hanc vitam cum alia commutaturus, ex Monte Abarim Canaan e longinquo aspexisset, Deum ardentissimie precibus rogavit, ut vellet in Israele constituere virum, qui eum educeret & induceret, ne cœtus Domini foret instar ovium absque pastore Num. 27. 15. 17. Et respondit Deus, Josuam assumeret virum participem Spiritus Sapientiæ Deut. 34. 9. Num. 14. 24. 30. eique manum imposeret, qui solennis inaugurationis ritus etiam Num. 8. 10. observatur, ut & poneret eum ante faciem Eleazari summi pontificis & totius cœtus, ac in eorum præsentia præscriberet mandata secundum quæ in ducendo populo Theocratici hujus imperii ministerium administraret, sic ei communicans suum, quem ex hætenus observato ministerio possederat, divina gratia, splendorem. Et simul Deus Josuæ mandavit per Pontificem divina peteret Oracula, cum Moses, ejus antecessor, cui Deus nullum similem constituit inter populum suum, ipse Deum consuleret familiarissime. Non quidem Deus Josuam subjecit Sacerdoti, sed hoc ei voluit ab illo præstari ministerium, ut ita divinum obtineat consilium & decretum, præter quod nihil in hujus Theocratici imperii administratione fieri volebat Deus. Huic Eleazaro & Josuæ, cæterisque per Mosen expresse nominatis mandavit Deus invadere terram Canaan & duodecim tribubus per sortes distribuere Num. 33. 51. 55. & 34. 16. 29. Ex quibus omnibus, latius aliquantum deductis, tum quod per se satis grata viderentur, tum quod in sequentibus necessaria futura sint, quam parum hic à Mose fuerint adhibita, vana & inania illa figmenta, quæ in Politicis & Ecclesiasticis somniando sibi formavit, & quibus hæc, plane divina, & non nisi revelatione divina cognita, misere contorquendo accommodare voluit pro inepta sua Methodo Anonymus, unicuique facillime patebit.

§. 29. Quis

§. 29. Quis enim hinc non videat *Mosen* hujus imperii *Dominatorem* minime fuisse, utpote qui nihil sua, sed omnia superioris voluntate præstitit, & quantum ad se sæpius tali ministerio difficillimo privari voluit & desideravit. Quocirca, quamvis à Deo majori gratia donatus, non minus tamen quam cæteri, Divini hujus imperii fuit *administrator*, unde Paulus Heb. 3. 5. testatur, quod fidelis fuerit *ut dicitur* tanquam famulus, & ipse Deus eum suum famulum dicit Num. 12. 7. Ita ut non ut summum tenens imperium, sed uti summi Imperatoris Minister, nec sua, sed sola illius auctoritate, *legestulerit*, vel potius ab eo latus publicaverit, & *de bello ac pace decreverit*. Imo omnem bellicum congressum ex oraculo divino commiserit vel disfluaserit, Num. 14. 42. 43. Deut. 1. 42. &c. Nec *Dei dicta in ore Pontificis* minus fuerint *Dei decreta*, quam *in ore Mosi*, cum ex Mose nullam obtinerent auctoritatem vel certitudinem, sed à solo Deo. Et eadem de causa *Dei responsa per Pontificem*, à *Jofua* non demum & *concilii vim mandati & decreti habebant*, sed à Deo, quomodo enim alioquin hoc imperium, ut ipse fatetur Anonymus pag. 194. Theocratia appellari posset. Nec *summus Pontifex*, fateor, *militiam habebat*, nec etiam *Moses*, sed utrique circa eam suum competebat ministerium, solo Deo imperium tenente, ut patet Num. 10. 9. Deut. 20. 2. 7. Jos. 6. 4. Num. 31. 6. 2 Chron. 13. 12. 14.

§. 30. Nec *elegit Moses summum Pontificem Aaronem & filium Eleazarum*, sed Deus Exod. 38. 1. Num. 3. 13. & 8. 19. & 20. 25. 26. Ita ut ne vivo, nec mortuo *Mose*, *quisquam jus eligendi Pontificem habuerit*. Quare apud *Josephum de bello Jud.* Lib. 4. cap. 5. *Judæi se omnibus viribus opposuerint Zelotis*, sic sese vocantibus ut inquit *Josephus*, quasi forent bonarum professionum æmuli, ac non qui pessimam facinorum immanitatem superassent, qui sorte Pontifices creare conati sunt. Cum enim Deus *Aaronem & filios ejus constituerit Sacerdotes* Exod. 28. 1. & 29. 44. Num. 3. 10. *filius ad Dei mandatum Patri legitime succedebat*, & primo quidem *Eleazar* qui etiam vivo *Patre Aarone* divino mandato constitutus erat præfectus præfectuum *Levi* Num. 3. 32. cujus munus & dignitas patere poterit ex collat. 2. Reg. 25. 28. Jerm. 20. 1. & 52. 24. Et hujus filio *Pinehas* dicto, cum ejus posteris à Deo ob factum laudabile Num. 25. 11. 13. promissum fuit æternum Sacerdotium, divina providentia hoc sic distribuyente, ut, tempore *Heli* & suorum hac promissione aliquantulum dilata, quippe qui ex familia *Ithamari*, quarti *Aaronis filii* procefferant, tandem tempore *Davidis*, cum *Zadok* cum *Abjathare* parem sacerdotii dignitatem obtineret, 2 Sam. 20. 25. 1 Chron. 15. 11. ex parte, & plenarie cum *Salomon* abjecto *Abjathare*, qui ex *Heli* & *Ithamari* familia ad huc supererat, in *Zadoko*, qui ex ejus familia erat, *Pinehas* promissum illud sacerdotium obtinuerit 1 Reg. 2. 26. 27. 35. *Zadoki*

posteris illud perfungentibus ad captivitatem Babylonicam usque, ut videre est eorum catalogus I Chron. 6. 8. 16. item post reditum à captivitate, usque ad translationem Monarchiæ Persicæ ad Alexandrum magnum, quorum nomina recenset Nehemias 12. 10. 11. Unde ab aliis per eandem familiam ad Christum usque deducitur continua successio filiorum Eleazari, de quibus vide Seldemum de success. & Ravanell. t. 2. p. 931. 932.

§. 31. Et consequenter Josua, tanquam futurus Dux Populi, à Deo constitutus ac coram Pontifice & populo per Mosen divina mandata recipiens, ut patet Num. 27. 18. 19. inepte dicitur *jure Mosis ipsi dato, personam Imperatoris induisse*: nullum enim Mosis competebar jus constituendi imperatorem, sed tantum ad Dei mandatum inaugurandi à Deo electum & constitutum ministrum, post suam mortem successurum.

§. 32. Ratio vero cur post Excessum Josuæ, nec Pontifex alium substituerit, nec Principes de successore Deum consuluerint, non fuit ea, quam somniat Anonymus scil. quod *horum singuli Josuæ Jus in militiam suæ tribus sibi, & omnes simul in universam retinere voluerint, & post divisas terras ratio communis imperatoris cessaverit, quia non amplius omnia omnium erant*. Nam cum Josua non nisi constitutus Dei minister esset, nullum ejus competebar. Nec quicquam Juris populus aut Principes ei concesserant, sed solummodo eum à Deo per Mosen electum & inauguratum, uti naturæ jure tenebantur, admisserunt tanquam Dei ministrum. Quid juris ergo post obitum ejus retinuisse dici possunt? Præterea cum ipsi principes à Mose, rogato Dei consilio, ex tribuum capitibus creati fuerint Deut. 1. 15. Exod. 18. 21. 22. absurde concipitur eos quicquam juris hic sibi vel in suæ tribus, vel universam populi militiam, retinere potuisse.

§. 33. Sed hujus ratio fuit, quod Deus per Josuam, post distributam sorte terram, & populo jam in ejus possessionem quadantenus misso, Theocraticum illud imperium administrari voluerit secundum leges & præcepta per Mosem Deut. 16. 18. 19. 20. & capp. 17. 18. 19. & c. & alibi data, quo spectant illa quasi e-mortalia Josuæ verba Jos. 23. 2. & c. & 24. 1. Quælibet civitas scilicet suos habebat Seniores seu Senatam certo ordine ex iis compositum, de quibus multa Talmudistæ ad cod. Sanedrîn. hic non enarranda. In qualibet tribu etiam summum aliquem fuisse ducem apertum jam est. Summus præterea fuit in toto & ex toto populo Senatus qui constabat ex Septuaginta Senioribus, ordine à Deo constituto lectis. Quin etiam, ut res postulavit, omnium tribuum Patresfamilias ad solennes conventus coierunt. Quare Josua, jam senex, & morti proximus, ac quasi de administrando imperio post mortem dispositurus, divino instinctu, convocavit omnem Israel & Seniores ejus & capita ejus, & Judices ejus, & præfectos ejus, Jos. 25. 2. & præceptorum à Mose prescriptorum observantiam, quam maxime serio commendavit.

§. 34. Post

§. 34. Post mortem Josuæ vero civilis politia ad Mosis institutum & mandatum Josuæ postremum durasse videtur, quamdiu Seniores illi superstites fuerunt, qui opera Dei in ipso deserto viderant. Sed post eorum discessum, alia secuta progenies, quæ ignoravit opera Dei Israeli præstita, & Mosis instituta deferens, ad Baaliticum cultum defecit Jud. 2. 10. 11. 12. Quare Deus eos dedit in manus diripientium, qui eos spoliarunt, & in inimicorum manus vendidit circumquaque, ita ut coram eorum facie subsistere non potuerint, manu Dei eos in veniente quocunque procederent.

§. 35. Quando Deus iis gementibus & clamantibus Judices concessit & excitavit, Viros divino Spiritu præ cæteris actos, qui eos ab hostibus gravissime pressos judicarent & vindicarent ac in libertatem assererent, quique non suffragiis humanis, sed Dei nutu & afflatu declarabantur: Non hic valebat posteritas aut successio, non una quæpiam tribus aut familia spectabatur, nec plebis assensus exigebatur, sed divinum institutum, quo solo, virtutibus heroicis, robore corporis, arte bellica, & cæteris donis ad id quod agendum erat idoneis, instructi recipiebantur, ut eorum opera & auspiciis populus ille à tyrannis eriperetur.

§. 36. Omnibus hisce temporibus nulla ratio est cur Israelitarum tribus *non tam concives quam confederatæ dicendæ sint*, nam præterquam quod inter eos nullum foedus intercesserit, sed omnes ad divinum institutum per tribum principes moderatæ fuerint, habuerunt & summum Senatum septuaginta viralem Hierosolymis constitutum, qui tam de rebus civilibus quam ecclesiasticis cognoscebat, easque decretoria sententia determinabat Deut. 17. 8. 13. Communem præterea cultum habuerunt Divinum, *Templum unicum in Prima civitate Hierosolyma*. Una quidem tribus in aliam jus exercere non poterat, sed omnes Senatui suberant, cujus decreto qui per superbiam stare nolebat, ei moriendum erat, & omnibus incumbere malum auferre ex Israele: Significabat autem Senatus epistolis per omnes civitates in Israel suæ talis sententiæ executionem. Ita ut *Præpotentium Confederatorum Belgarum ordinum imperium*, non convenerit *derupto solo templo communi*, sed & excepto tali Senatu cui competat omnium causarum totius populi supremum iudicium. Post divisionem enim *singulæ tribus quidem suam terræ partem possidebant*, sed *reliquis jure, quod in illam habebant, cessisse* dici minime potest: nam nihil juris in eam habebant, cum Deus forte cuique suam assignet, & ipse omnes simul Senatui magno subiciat.

§. 37. Ineptum est itaque, quod statuit Anonymus, Singulos præter Deum non aliam judicem agnoscere debuisse. Qui scilicet, ut inquit, *alias si quis à Deo defecisset, reliquæ tribus ipsum non tanquam subditum judicare, sed tanquam hostem, qui fidem contractus solverat, invadere debebant*. Nam Senatus

natus ille constitutus erat à Deo Num. 11. 16. & secundum ordinem à Mose præscriptum successive repletus, non contractu aliquo tribuum inter se. Ideoque qui se per superbiam ei subicere nolebat, à Deo deficiebat, & tanquam subditus judicandus erat à reliquis tribubus. Atque ita non alium agnoscebat judicem præter Deum, cum ille Senatus Dei locum occuparet in terris. Vide Deut. 17. 8. 13. Nec aliud occurrit observatum in exemplis quæ profert Anonymus.

§. 38. *Quod mortuo Josua, filii Israelis, non summus imperator, Deum consuluerint*, apertum est Jud. 1. 1. Nullus enim, quod concedo, talis erat. *Quod autem Tribus Judæ, quæ ex oraculo omnium prima hostem invadere debebat, sola cum Simeone contrabat, ut junctis viribus utriusque hostem invaderent, in quo contractu reliquæ tribus non fuerunt comprehensæ, sed unaquæque bellum separatim contra suum hostem gerat*, Nihil pro Anonymo. Cum enim Josua post partas multas victorias, sed tota terra necdum occupata, tamen eam inter tribus distribuisset; ut ita testaretur, quod illius terræ possessionem sibi tam certam jure polliceri potuerint, quam si jam obtinuissent; & simul à tribubus tolleret controversias de finibus; quin & quamvis tribu cognoscente adversum quos hostes sibi esset depugnandum, majori ordine bella postea gererentur à principibus, quos noverat sine communi duce bellis præfuturos. Non parva restabat post mortem Josuæ difficultas, à qua tribu initium prælii fieri oporteret. Multum enim, & merito, in iis primis bellis, quæ post mortem Josuæ suscipienda erant, situm fuisse secum reputarunt: Nam si à nationibus illis, una vel altera pugna sub initiis victi succubuissent, illæ facillime sibi persuasissent Israelitarum fortunam una cum morte ducis commutatam fuisse. Qua opinione se facile confirmassent, & indies earum res feliciter successissent. Sin vero contra primis præliis Israelitæ superiores evasissent, nationum vim & audaciam indies minorem futuram, & languidas ac segniores effectas, majori facilitate debellatum iri, certo noverant. Qua de causa consultus Deus respondit, prima omnium arma sumenda esse à tribu Juda, quæ divina providentia valde numerosa tribus, robusta viribus, fortis animo, bellicosa, & manu admodum prompta, cui etiam divino oraculo commissa fuit expeditio adversus Benjamitas, Jud. 20. 18. & quæ in deserto quoad castra metanda principem locum habuit Num. 2. 3. Ut & cui oraculo Jacobi regium diadema decretum erat Gen. 49. 10. Ex qua tandem etiam universus terrarum orbis suum obtineret Messiam. Hæc autem Simeonem ut belli socium vocavit, non quasi divinis promissis fidem denegaret, multo minus, ut se, quemadmodum somniat Anonymus, singulari foedere ab aliis separaret, sed ut tanquam auxilio divinitus exhibito, & absque culpa divinæ temptationis nullo modo negligendo, uteretur. Nam assignata possessio Simeonis adeo

adeo permista fuit & confusa inter agros & regiones tribus Judæ Jos. 15. ut utriusque non nisi una & eadem potuerit esse defensio & pugna.

§. 39. Quod vero variæ tribus singulares, quem vellem, etiam contra Dei mandatum, in ditionem & fidem acceperint, & à nemine in Judicium vocati fuerint: Id non arguit, hoc jure fieri non potuisse, nec debuisse: sed aperte testatur illius reipublicæ defectum & debiti officii negligentiam, qua terribiles pœnas sibi in suum caput concitarunt, & sustinere debuerunt. Cum Jabenses se subduxissent ab infligenda pœna Benjaminitis propter commissum horribile scelus communi voto decreta, justum adversus eos susceptum fuit bellum, utpote qui publico imperio & edicto sub capitali pœna statuto non parentes, & Reipublicæ auctoritatem omnino labefactantes, mortis rei erant. Metius Sufetius dux Albanus cum Tullium Hostilium pugnans in Fidenates destituit. Tullii jussu relegatus ad duos currus, in partes distractus est. Et Pompejus, apud Plutarchum, cum Cæsarem fugeret, denunciavit se omnes eos, qui remansissent Romæ, & communem causam non adjuvissent, pro hostibus habiturum. Negari tamen non potest, quin ab Israelitis in hoc bello nimium sævitum sit; nam fenes & mulieres imbelles, ac infantes pueros occidere nimis crudele fuit. Ejusdem crudelitatis etiam adversus Benjamins commissæ tandem sero pœnituit Israelitas, nullo modo vero sumptæ, de tanto eorum crimine, pœnæ.

§. 40. Ex quibus omnibus, si nihil aliud concludere voluisset Anonymus, quam, ut hic præ se fert, *Neminem post mortem Mosis omnia summi imperatoris officia habuisse*, nihil contradixissemus, est enim vera conclusio, sed ut plurimum ex falsis præmissis: imo addidissemus nec Mosen ea habuisse, cum rempublicam non suo, sed revelando & expetendo solo divino judicio, administrare teneretur. Quod tamen hic, quamvis falsissimum, semper supponit Anonymus. Atque adeo, quandoquidem Israelitarum imperium, non minus post mortem Mosis, per plures à Deo constitutos, ad revelatam Dei voluntatem administrari debuerit, quam vivente Mose per eum unicum, post mortem ejus non magis Theocraticum evasit quam ante eam fuit, nec ante eam, nec post eam, nullo modo Monarchicum fuisse dici potest.

§. 41. Ita ut Anonymus hanc hujus Theocratix rationem absurde tantum defumat à *communi templo*, quod inepte, ut vidimus, dicit *imperii Domum regiam* fuisse, & *cujus sola ratione*, quod jam confutavimus, *omnes Tribus concives* dicit: Nam & universum tam politiam & judicia, quam militiam spectans imperium ad divinum mandatum revelatum, & ante & post Mosen, quamvis non eodem semper, sed pro Dei voluntate nonnunquam diverso modo, administratum fuit, non minus quam Ecclesiasticum; & præter omnium commune templum, fuit etiam communis à Deo constitutus omnium Senatus, nec non omnium communis conventus, quo vel instituerentur in lege divina

Deut. 31. 9. 10. &c. vel communi decreto, ad Dei voluntatem legitimo ordine rogatam, decerneretur quid agendum & omittendum, ut patet Jud. 1. 1. & 20. 1. 18. 23. 27. & 21. 2. 10. 13. cujus respectu multo majore jure, quam templi, concives dicendi fuerunt in eodem Theocratico imperio, & cui, non ex *juramento* militari, quod figmentum Anonymi esse, supra demonstravimus, sed ex promissa Exod. 19. 8. & ex naturæ lege Deo præstanda, obcdientia, sese subdicere tenebantur.

§. 42. His ergo hæcenus de Theocratici hujus imperii administratione, prolixius aliquanto, demonstratis, sequitur ut cum Anonymo videamus *quantum hæc ratio imperii constituendi animos moderari poterat, & tam eos qui regebant, quam qui regebantur ita continere; ut neque hi rebelles, neque illi Tyranni fierent.* Negari non potest *Hebræorum Principibus magnam facinorum causam, vel rectius occasionem, sublatam fuisse, eo quod jus leges interpretandi Levitis datum fuerit* Deut. 21. 5. Sed eos *nullam imperii administrationem nec partem cum exteris habuisse*, falsum esse patet ex Deut. 17. 8. 9. & 19. 17. ubi manifeste patet Sacerdotes Leviticos & judices unum aliquod constituere collegium, supremum scilicet illum Senatam, ad quem omnia dubia tandem devolvebant, & deferri debebant. Secundum quod institutum divinum etiam postea Jolaphat 2 Chron. 19. 8. 11. talem senatum restituit ex Levitis, Sacerdotibus & Capitibus Patrum seu familiarum Israel, eique curam omnis generis causarum primam & supremam commisit, ita ut à Mose Num. 11. 16. sic primo institutus hic Senatus, ad Christum usque semper constiterit Sacerdotibus, Levitis & præcipuis Judæorum Senioribus; quare & in Euangelio videmus idem Synedrium magnum, quod summam habebat potestatem judiciorum, Sacerdotibus & Senioribus populi fuisse compositum.

§. 43. *Principes autem & Dei, & sui causa, curare debuisse, ut omnia secundum leges præscriptas administrarent, eo quod populus non tantum jussus fuerit singulis septem annis congregari, ut ex Pontifice leges addiceret sed, & quisque eorum summa cum attentione librum legis legere teneretur* Deut. 31. 10. &c. & 6. 7. &c. Facile concedimus. Fatemur etiam *ad effrenatam principum libidinem coercendam permagni momenti fuisse; quod militia ex omnibus civibus formabatur.* Nam stipendiariis militibus populum opprimere longe facilius fuisset, nec legitur ante Hyrcanum circa annum ante Christum 134. postquam spoliato Davidis sepulchro tria millia Talentorum inde abstulisset, pecuniis iis fretum quenquam peregrinum militem conscripsisse vide Joseph. Belli Lib. 1. cap. 2. & Antiq. Lib. 3. cap. 12. & Lib. 13. cap. 16. & Lib. 16. cap. 11. apud Uffer. t. 2. p. 109. Sed *Hebræorum principes solo religionis vinculo associatos fuisse*, falsitatis convincunt ea, quæ supra diximus de communi Senatu supremo & septennali, aliove communi conventu: quamvis non nege-

mus

mus jure pro hoste habitum fuisse, qui à religione defecisset, cum à Deo, etiam ab hac ejus republica defecisse considerari debeat, & pro utriusque hoste haberi: quare Deus ejus exterminationem funditus instituendam præscribit Deut. 13. 6. 18. cum sic revera commissum sit crimen læsæ majestatis divinæ in hac Theocratia.

§. 44. Quantum etiam ad compescendam libidinem Principum & populi potuerit *metus novi alicujus Prophetæ*, facile patet ex Prophetarum munere recte perpenso. Nam eorum officium erat non solum docere res pertinentes ad timorem Dei, verum etiam tam plebejos quam magnates magno zelo redarguere, & acri sermone convincere, ac ad resipiscentiam hortari, ut videre est 2 Chron. 15. 1. 2. &c. Jer. 17. 20. 21. & 35. 13. 14. Ezech. 3. 17. 18. Nehem. 9. 26. & alibi passim. Sic fecit Samuel 1 Sam. 13. 13. 1. Reg. 18. 18. Elias. 2 Reg. 6. 32. Elizæus. 2 Chron. 16. 9. Hanani. Esa. 1. 4. 10. Esaias & 22. 15. 18. & 28. 7. 8. 14. Jerem. 23. 14. &c. imo nonnunquam incontumaces & rebelles corporalibus pœnis animadvertere, uti Samuel 1 Sam. 15. 32. 33. Elias 1 Reg. 18. 40. divino instinctu prænunciare graviores pœnas peccatoribus infligendas, uti Vir Dei 1 Reg. 13. 2. 3. coll. 2 Reg. 23. 20. 21. Michæas 1 Reg. 22. 14. 28. Elizæus 2 Reg. 8. 12. 13. Jerem. 28. 8. Samuel Sam. 3. 11. 17. 18. Nathan 2 Sam. 12. 7. 11. Gad 2 Sam. 24. 13. 1 Chron. 21. 10. Ahias 1 Reg. 14. 10. Elias 1 Reg. 17. 1. & 21. 19. 2 Reg. 1. 16. Hulda 2 Reg. 22. 15. &c. Prædicebant etiam Imperiorum mutationes Samuel 1 Sam. 15. 23. Ahias 1. Reg. 11. 30. Elizæus 2 Reg. 13. 18. Ut & eventura bona, Esaias 2 Reg. 19. 19. & 20. 5. 6. Jeremias Jerem. 29. 8. 9. Jahaziel 2 Chron. 20. 15. 16.

§. 45. Atque adeo non levis causa metus aderat, simulac vel Principes vel populus legem desererent. Sed *quemvis, modo se Prophetam ostenderet esse, eo ipso jus summum imperandi habuisse*, nulla ratione probabitur: nam Deus semper in ea republica retinuit jus summum imperandi, & reliqui fuerunt constituti ejus ministri, qui revelatam Dei voluntatem sequi tenebantur. Qua de causa Deum per Prophetas quidem consulere solebant, ut Jeroboam per Abiam 1 Reg. 14. 2. 3. 5. Josaphat per Micham 1 Reg. 22. 5. 7. 11. 14. Idem cum rege Israelis per Elizæum 2 Reg. 3. 11. 12. 13. Ezechias per Esaiam 2 Reg. 19. 2. Josias per Huldam 2 Chron. 34. 21. 22. 26. Sedecias per Jeremiam Jerem. 21. 1. 2. & 36. 3. 7. & 38. 14. Sed nunquam Prophetis expetitur aut concessum fuit summum jus imperandi. Producatur ullus Scripturæ locus, quo id evincatur, ex Prophetiæ munere summum imperandi jus obtentum unquam fuisse.

§. 46. Probetur etiam, quod asseritur modo, *Prophetarum examen, veri-*

ne forent, an falsi, solo Principis judicio stetisse, & non Sacerdotum, Levitarum, ac Seniorum seu totius magni Senatus, contra Deut. 17. 8. 13. & 19. 17. & sola Principis auctoritate receptos vel rejectos fuisse; Uti somniat Anonymus.

pa 7.
200.

§. 47. Non negamus etiam promotam fuisse Reipublicæ tranquillitatem ex eo, quod Princeps reliquos nobilitate non excellebat, nec jure sanguinis, sed tantum ratione ætatis & virtutis. Sæpius enim observatum multos vano nobilitatis solo titulo superbos, non nisi seditiones & turbas in Rebus publicis excitasse, easque pessundidisse, & alios solo jure sanguinis imperium tenentes, illud vel pro patrimonio vel absque requisita prudentia & sapientia administrasse. Cum alii veræ virtutis & fortitudinis ac sapientiæ nobilitate & longa majorum, virtute parium, serie, condecorati non parvas Rebus publicis contulerint commoditates & firmitudinem omnino immutabilem, quod omnibus tacentibus sola nostra alta voce clamaret.

§. 48. Tandem plurimum ad pacem etiam contulisse, quod Principes & universa militia, non magis desiderio belli, quam pacis teneri poterant, absque difficultate concedimus. Sed Principes à rebus novis abstinuisse, ne summum Pontificem adire tenerentur, & coram ipso præter dignitatem stare, nullo modo credibile: nam cum hoc fieret ex ordinatione divina, non nisi per superbiam à Deo deficiens Princeps, hoc præter suam dignitatem existimare potest. Hæc de Principibus.

§. 49. Videndum jam, qua ratione populus retinebatur. Ex imperii fundamentis concedimus adeo singularem amorem in civium animis oriri debuisse, ut nihil difficilius fuerit, quam patriam prodere vel ab ea deficere. Nam à Deo deficiebat, qui à Patria; & Deus, qui eos assumpserat in suum populum, à se solo gratiose per revelatas suas leges regendum, in quem Anonymus inepte, ut supra vidimus, dicit, eos jus suum transtulisse, cum foret justissimus imperii & gloriæ suæ vindex potentissimus, non tantum omnes insidias & defectus noverat omniscius, sed & per suos Prophetas patefacere poterat, & severissimis ac inevitabilibus poenis puniebat, cum adeo expresse prohibuisset observantiam legum populorum extraneorum Levit. 18. 2. 3. 4. 6. Quare odio infensissimo persequabantur omnes à Deo & ejus mandatis deficientes, idque pium credebant, ut patet Psalm 139. 20. 21. 22. Extendentes etiam idem odium nonnunquam ad omnes alias nationes, & aliarum nationum quosvis homines, quibus se omnibus modis, quamvis sæpe non satis recte, longissime præponebant. Ita ut vix possibile fuerit, Judæum in fidem alicujus extranei jurare, eique obedientiam promittere, tantas illud odium, multis modis, in eorum animis agebat radices; an satis recte? minime dixim.

§. 50. Ex-

§. 50. *Extra Patriam habitare* difficillimum fuisse concedimus, cum ea ipsa divinitus concessa, foret imago melioris & digniores patriæ post hanc vitam possidendæ & inhabitandæ, ac Dei cultus non nisi in Patrio solo exerceri concederetur. Sed *flagitium fuisse*, si quis extra culpam à suis persecutus, ad vitam conservandam etiam inter alias nationes subsisteret, nunquam probabitur. Aliam fuisse rationem eorum qui malo animo & terram & cultum deserent, & consequenter à Deo deficiebant, & qui contra voluntatem iis privabantur in solam inculpatam vitæ tutelam, cuique Scripturam inspicienti fiet apertissimum. Non poterat autem *quis exilio damnari*, quia non erat hominum alios privare iis quæ æternam spectant salutem, ^{pag. 201.} *cujus pretium nulli flagitio comparandum; sed solius Dei, hæc gratiose concedentis cuicumque placuerit.* Tantus ergo cum foret Amor in Patriam, tantum in alias nationes *odium*, injustis sæpe causis in immensum adauctum, & nationum contrario odio oppositum, minime mirandum *Judæos quidvis pro Patria constantissime perferre potuisse*, & subjugatos, toties se suis superioribus opposuisse Principibus. His accessisse *rationem utilitatis*, qua fruebantur ex legibus circa bonorum possessionem à Deo ^{pag. 202.} *latis. Accessisse summam obedientiæ disciplinam*, qua ab infantia docebantur omnia ex determinato legis præscripto facere. Accessisse nonnunquam celebranda ex Dei mandato *otium & lætitiâ*. Accessisse summam *Templi reverentiam*, &c. ad conservandam populi obedientiam aptissima media, nullus dubitare poterit.

§. 51. Superest jam, ut cum Anonymo, causas inquiremus quare factum sit, ut *Hebræi toties à lege defecerint, cur toties subacti fuerint, & cur tandem imperium omnino vastari potuerit.* ^{pag. 203.} Proferrî hic *gentis contumaciam puerile dicit*, & plane inepte hæc omnia conjicit *in iram Dei*, de qua miratur quod *tanta cælesti animo potuerit esse*, de Deo non aliud loquens & cogitans, quam impurissimi gentilium, Deum, instar hominum, omnis generis passionum & affectuum vitiis, subjicientium. Quare hæc distinctius perpendenda sunt, ut pateat quid utrique sit tribuendum, populi scil. contumaciæ & iræ divinæ. Deus primo cum populo in Ægypto versante, ommissis Ægyptiis & aliis gentibus, egit, tanquam cum suo, sibi electo, quasi cum infante, puero Hof. 11. 1. primogenito filio suo Exod. 4. 22. cui se manifestavit, & sublata manu eos plane certos reddidit, quod secundum promissa Gen. 17. 7. 8. futurus esset ipsorum Deus, id est, qui secundum potentiam & gratiæ suæ divitias ipsis esset, in futuro Messia, sapientia, justitia, sanctificatio & redemptio 1 Cor. 1. 30. Non dominus qui difficilia præscribat præcepta, qui oneret, qui jugo premat, delasset & in servitutem redigat, vel suæ voluptatis & utilitatis causa molestiam subire cogat populum: sed Deus qui nullo indiget, qui glorificari vult, ut potens, bonus, verax & rectus, qui amari, ut verum & solum bo-

num, & qui populum suum, ut sponsam, sibi desponsat per fidem, qua sibi vivat, sua causa lætetur, & in se glorietur, qui eos ducturus esset ad terram manantem melle & lacte, decus omnium terrarum, addita hac quasi accessione ad meliorem promissionem, cum Deus hanc elegerat terram, ut sedem sibi, in qua gloriam suam hominibus manifestare constituerat. Misit in eum finem ad ipsos Moyses, ut coram ipsis & Ægyptiis miracula faceret & Israelitis hanc liberationem annuntiarent Exod. 3. Sed oblatam Dei gratiam per inobedientiam contumeliose rejecerunt Israelitæ Ezech. 20. 8. præferentes præsentia & vilissima cum tanta servitute sustinenda, infinite majoribus terrenis & æternis bonis summa cum libertate frui promissis. Quam causam justissimam cum Deus haberet eos in ipsa Ægypto consumendi, propter nomen suum tamen, ne id profanaretur coram gentibus, coram quibus ipsis Israelitis innotuerat Exod. 6. 2. 8. Ezech. 20. 9. Psalm. 106. 7. 12. eos eduxit ex Ægypto & deduxit in desertum, ubi quamvis viderint Dei gloriam & illustrissima signa, decies Deum suum, ut ipse conqueritur, Num. 14. 22. tentaverunt, & ejus voci non paruerunt. Quare Deus, cum, simulac ad montem Sinai, locum restituendo & perficiendo cultui Exod. 3. 12. destinatum, pervenissent, & post initum gratiosissimum illud foedus Exod. 12. 5. 6. & accepta mandata, per quæ si quis ea faciat, vivet Ezech. 20. 11. interea dum Moyses in monte diutius aliquantulum commoraretur, erecto vitulo, & maxime detestabili idololatria, Deum tentando ab ejus foedere & mandatis turpissime deficerent, dedit ipsis statuta non bona, & judicia quibus non viverent, & impuros illos declaravit cum donis suis, rejiciens omne aperiens vulvam (seu primogenitum) ut eos vastaret, ut scirent quod ille sit Jehova Ezech. 20. 25. 26. Cum autem hujus, aliarumque tentationum divinarum & rebellionum radix fuerit, eorum animus contumax, adversus tot Dei promissa, desideria, miracula, & signa manifestissima, quibus ad obedientiam invitati toties fuerant, & non nisi durissimum illud obedientiæ divinæ præscriptum obsequium, consequenter horum non bonorum statutorum ac omnium aliarum rigidissimarum pœnarum à Deo justissime sæpius inflictarum, imo tandem totius, qualem jam videmus, rejections antecedens & meritoria causa fuerit, ineptum plane est, quod hic dicat gentis contumaciam pueriliter causari, præcipue cum ipse Deus hanc eorum omnium causam in Scriptura sæpius proferat. Exod. 32. 9. & 33. 3. & 34. 9. Ezech. 20. sic Moyses Deut. 9. 22. 23. 24 & 9. 6. 7. 8. Rom. 9. 20. 22. 25. Paulus. Act. 7. 51. Stephanus. Zach. 7. 11. 10. Zacharias. Nehem. 9. 25. 30. Nehemias; quos omnes impudentissimum hoc animal pueriliter agere dicit; solus scilicet ille vir est non modo Apostolis & Prophetis, sed Deo sapiëntior.

§. Sed inquit *cur hæc natio reliquis contumacior fuit.* Ignorasne illud hominum

num ineptissime? eadem quæ in te, in illis fuit contumaciæ causa, scilicet impurissimus animus carnalibus appetitibus & affectibus repletus, ac in densissimis errorum & peccatorum omnis generis tenebris hærens, qui quamvis etiam in aliis fuerit nationibus, quia tamen iis non tam illustris & toties multiplicata gratia contigit, non toties Dei nomine moniti, convicti, &c. quibus non obstantibus suis adhæserint peccatis, uti Judæi & tu, qui inter Christianos, ut liber tuus indicat, vivis, apertissimum est eos minoris contumaciæ reos fuisse, quam tu cum tui similibus.

§. 53. Frustra itaque & eadem, qua Israelitæ contumacia, non agnoscis contra Dei testimonium, eorum contumaciam fuisse causam defectuum, & tandem vastati eorum imperii, ac eam in solo Deo quæris, qui quasi ex temeraria quadam ira vel vindictæ cupidine *constantius illud imperium noluisse, & statuta non bona dedisset, ut eos vastaret, cuique, Taciti verbis dicis, illo tempore non fuisse curæ securitatem illorum, fuisse ultionem.* Non diffitemur Deum Israelitarum peccatis offensum, præceptis bonis, in pœnam justissimam, & simul ad Judæos instar fræni retinendos in officio superaddidisse statuta non bona, id est, per quæ obtineri per se non posset ipsa salus, cum consisterent in differentia ciborum, & potuum, lavationibus & purgationibus externis, sacrificiis operosissimis, & omni illo cultu difficillimo, per omnem vitam observando magno metu & inquietudine Act. 15. 10. Heb. 2. 15. dato non tantum, sed &c. quæ iram operarentur Rom. 4. 15. ac præceptis bonis adjecisse horribiles execrationes, de quarum effectu ut essent pædagogus ad Christum Gal. 3. 24. Rom. 10. 4. utpote ob transgressionem appolita Gal. 3. 19. quæ Judæi pro æternis habebant, quia ea habebant pro bonis, cum essent simul umbræ rerum futurarum, accedente corpore perituræ Col. 2. 16. 17. & secundum omnia per sapientiam Dei sic fuerunt constituta, ut sua natura tenderent quasi sua sponte ad interitum, nam uni loco alligata, & certis personis, & temporibus, eorum mutabilitatem aperte prodebant. Atque adeo Deus quidem ex ira justissima tale jugum imposuit, sed præceptorum eorum debilitas ad justitiam, & tempus determinatum non nisi à sapientissimo Dei consilio profluxit, quo suam ecclesiam aliter in juventute & infantia voluit regere. Ita ut non absque blasphemia dicat, *Deo curæ non fuisse securitatem eorum,* cum nihil magis curæ fuerit, & Moses testetur Deum eos castigasse, ut pater filium Deut. 8. 5. Non potuit autem Deus impunita dimittere peccata commissa, cum jam ad interitum inclinaret imperium eorum, ipsis sic sua culpa præbentibus occasionem ad illum interitum, & quantum in ipsis erat, quamvis inscie, promoventibus imperii sui ruinam à Deo illo ipso tempore sapienter ab æterno determinatam.

§. 54. Quare Anonymus hic inepte statuit, in instituenda republica Deum, ante rebellionem vituli, aliud habuisse *intentum, ex quo si respublica constituta* fuis-

PAG.
204.

fuiſſet, omnia ſecuriſſime ſe habuiſſent, & nunquam deſiſſent: jam autem ex ira conſtituiſſe hoc tendens in populi interitum imperium. Nam Deo ab æterno ſunt cognita conſilia ſua. Nec hæc imperii inſtitutio tendit in populi ſeu hominum interitum, ſed regiminis illius, quatenus erat umbra futuri boni, & ſervitus, qua liberanda erat eccleſia, poſtquam jam ad majorem pervenerat ætatem, ad quem interitum perveniſſet, licet non peccaſſent, cum ex peccato non interitus ille, ſed jugum fuerit. Ita ut ea conſtantia horum præceptorum, non gratia, ſed pœna major fuiſſet, & ſervitus, imo crudelitas, & ſumma imprudentia Dei, qua Eccleſia jam majorennis inſtar infantis fuiſſet cœrcita, & umbris ducta ſine ullo corpore. Niſi forte abſurdus Anonymus cum Æſopico cane umbram pro corpore captet.

pag.
205.

§. 55. Quantum vero ad *Hiſtorias*, quibus Anonymus ſuas abſurditates confirmare conatur, non diffitemur Iſraelitas hoc jugum ægre tuliſſe, & ei ſe multis modis oppoſuiſſe, nam hæc ipſa fuit eorum contumacia, qua ſibi ſuam, non imperii, quippe quod ſua natura tendebat ad interitum, ruinam procurarunt, & promoverunt: Deus enim ex ira quidem jugum hoc difficile reddiderat, ſed etiam ex gratia eo utebatur, ut pædago ad Chriſtum, cui illi rebelles filii ſeſe oppoſuerunt. Prima rebellio fuit ea, quam inſtituit *Korab cum ſuis* Num. 16. 1. & c. Levitarum *electionem ægre ferentes*, & unanimiter clamantes, omnes æque ſanctos eſſe, cauſantesque Moſen, ſuam tribum præ omnibus eligentem, & jus pontificatus fratri dantem, nihil divino mandato, ſed ad libitum omnia inſtituere. Hi cum in ſignum fidei adhibito miraculo omnes extincti forent, nova & totius populi univerſalis ſeditio orta fuit, credentis ſcilicet eos non Deo iudice, ſed arte Moſis extinctos eſſe, *qui tandem*, ut inquit Anonymus, *poſt magnam cladem feſſus ſedavit*, *aſt ita ut omnes mori mallent quam vivere, quare tunc temporis*, pergit, *ſeditio magis deſierat, quam concordia cœperat*, quod *Scriptura teſtatur Deut. 31. 21. 27. 29.* Sed quid hæc pro Anonymo? An exiſtimat his juſtam fuiſſe rebellionis cauſam, & conſequenter injuſtam pœnam populo inſlictam fuiſſe? An putat non Deum ſed Moſen ſuis artibus hæc effeciſſe miracula? An Moſi & Scripturæ fidem non habet, cum teſtantur Aaronem & Moſem apud Deum interceſſiſſe pro rebellibus, Num. 16. 21. 48? An Deo non credit, qui ipſe teſtatur ſe Moſem & Aaronem cum Levitis, rejectis aliis omnibus, ſibi elegiſſe, Exod. 3. 10. & 4. 14. 16. & 28. 1. & Num. 3. 11. 12. & c? An laudat hanc populi perſevaciam qua mori mallent, quam vivere ſub hoc jugo, à Deo juſtiſſime, & in ſummam eorum utilitatem, impoſito? vel an putat Judæos ſuo periculo divinis mandatis obedientiam recte denegaſſe, uti de ſumma poteſtate loquitur ſupra pag. 185? Sin minus, quid hæc faciunt ad Rhombum? Nec Moſes, *Deut. 31. 21. 27. 29.* teſtatur hanc *ſeditio-nem magis deſiſſe, quam incepiſſe concordiam*, ſed generaliter de populi perſevaciam

vicacia & contumacia, loquitur jam sæpius experta; ex qua (quod Anonymo plane adversum est) concludit, quod post ejus interitum omnia foret corrupturus, quantum poterat, jam morti proximus, hec avertere studens, & maxime sana præscribens mandata.

§. 56. Quibus non obstantibus, imo contumacia tanto magis accrescente, post ejus mortem *magnæ secutæ sunt mutationes, magnaque ad omnia licentia, luxus & socordia, quibus omnia in deterius ire cæperunt, donec sæpe subacti jus divinum plane ruperunt & regem mortalem, rejecto Deo, voluerunt. Atque hinc ingens materia novis seditionibus, ex quibus etiam tandem imperii totius ruina sequuta est.* Sed in his, ad imperii finem usque prosequendis, Anonymi vestigia legere, minime necessarium est, tum quod in iis nil adeo procul à veritate recedat, quin supra fuerit examinatum, tum quod nobis nil adversum contineat. Nam nostra sponte supra jam modo concessimus Judæos sua pervicacia, rebellionibus & peccatis à Deo justissime puniendis, ruinam imperii & cultus, ex Dei sapientia tantum ad tempus instituti, determinato tempore, non parum promovisse, vel potius aptissimam ad eam præbuisse occasionem: tum quod ex iis minime concludere possit, uti debebat, hoc imperium non ex primo & sapienti Dei proposito, sed tantum *ex miranda quadam, & forte non inculpabili, cælestis animi ira, ut profanissime loquitur Anonymus, cui non securitas populi, sed, uti ex Tacito addit profanus, ultio curæ fuit, profluxisse.* Utpote quod, præter jam dictas rationes illud refellentes, & clementiæ & præcipue justitiæ diviniæ, quas adeo extollit Anonymus, ut supra ea sola de Deo cognoscenda defendat, apertissime repugnaret, nam irrationalis ira & vindicta non ex justitia vel clementia, sed ex bruto quodam impetu agunt. Perpendite quam parum sibi constent errores. *An vero imperium hoc, quæ ratione æternum esse potuit, imitabile sit, vel pium, id, quoad ejus fieri potest, imitari.* De quo dubitari nequit, si tale foret, quod falso asserit Anonymus, cum semper, secundum ipsum Anonymum majus bonum minori præferendum sit, *id ex sequentibus inquit, patebit;* ubi & nos videbimus ineptias ejus, quas ex hoc tam inepto fundamento deducit.

§. 57. *Coronodis loco, ex iis quæ hoc capite tradidit, notari vult, Jus divinum sive religionis ex pacto oriri, sine quo nullum est nisi naturale, & ideo Hebræi, inquit, nulla pietate erga gentes, quæ pacto non interfuerunt ex jussu religionis tenebantur, sed tantum in concives.* Sed profecto hic OEdipus adsit oportet, non Davus, qui interpretetur, quid huic homini sit jus divinum, quod & religionis dicit, & ex pacto fluit, & quid naturale, quod nullam docet pietatem. Quantum ejus mentem affequir putat Jus naturale nullam docere pietatem erga Deum vel proximum, sed solam veritatem, nam apud eum

pag. 165. Philosophiæ scopus nihil est præter veritatem. Fidei autem scopus

obedientia & pietas. Ita ut obedientia & pietas sint in regno à ratione plane diverso & separando pag. 170. nec secundum eum Deus naturaliter magis quicquam juris habet in Hominem, quam unus hominum in alium: Quare censet jus divinum, quod etiam religionis dicit, quodque docet obedientiam & pietatem erga Deum & proximum, non nisi ex pacto oriri, unde putat pag. 185. summæ potestati licitum esse, nullo jure naturali repugnante, suo cum periculo & damno, Deo in jure suo revelato obedientiam denegare, & non nisi ex pacto debere. Et ex eodem fundamento hic dicit Hebræos, nulla pietate erga gentes obstrictos fuisse, quia pacto, quale inquit putat Exod. 3. non interfuerunt. Quæ est apertissima abnegatio Dei, & illius loci Exod. 3. corruptio, jam supra nobis late refutata.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

*Ex Hebræorum Republica & Historiis quædam dogmata politica
concluduntur.*

Ano-
nym
cap. 13.
pag.
207.

§. I. Tandem ut pateret in quem finem tanto molimine corrupisset & invertisset institutionem & administrationem Theocratici inter Hebræos imperii, hoc capite format politicas quasdam ex iis conclusiones ineptissimas & absurdissimas maxima ex parte, postea nostræ Reipublicæ quantum potuit applicandas, & sic sub sacra specie introducendas ineptas suas opiniones & sententias, ut volente Deo, meridiana luce clarius unicuique faciemus. Præliminariter autem præmittit, quod, *quamvis Hebræorum imperium*, prout ipse somniavit ex prima Dei intentione, ante mirabilem illam cœlestis animi, ut loquitur impurus, iram & vindictæ cupidinem, id constituendum fuisse, *æternum esse potuerit, idem tamen nemo jam imitari possit, nec etiam consultum sit.* Sed cur quæso? An non semper majus bonum minori præponendum est, quod dicit pag. 178. æternam esse veritatem. Rationem reddit. *Nam, inquit, si qui suum jus in Deum transferre vellent, id cum Deo, sicuti Hebræi fecerunt, expresse pacisci deberent, adeoque non tantum voluntas jus transferentium, sed etiam Dei, in quem esset transferendum, requireretur.* Verum quis profundissimam hujus dicti absurditatem exhauriat. Supra demonstravimus, quam absurdum sit, creaturam suum jus in Deum transferre, & quam contradictorium, Deum in hominem nullum habere jus nisi ex hominis arbitrio & gratia in Deum translatum. Non lubet hanc camarinam iterum movere. Solum respi-

spiciamus pactum cum Hebræis in initum, Exod. 3. Quid ibi contigit, An populus vel ex amore vel sapientia Deum sibi Principem elegit? An in eum transtulit Jus suum? Nihil minus. Deus sibi assumpsit populum, sola gratia, cæteris præteritis; in hoc est charitas, inquit Apost. 1 Joh. 4. 10. non quod nos dilexerimus Deum, sed quod ipse nos dilexerit. Mosen misit, populo nihil tale quid cogitante. Exod. 3. 10. imo per inobedientiam rejecerunt Deum Ezech. 20. 8. Et postquam in deserto, ad splendidissima Dei promissa, sub obedientiæ, natura Deo ad omnia sua mandata, quocunque modo revelanda, debitiæ, conditione proposita, ut natura dictabat & imperabat, in omnibus obedientiam Deo præstandam polliciti erant, summa cum contumacia rebellarunt & divino imperio se pervicaciter opposuerunt, unde facile vel cæco patet, quam inepte dicat Hebræos suum jus in Deum transtulisse. Fateor tamen, quod, cum jam Deus nulli populo tali gratia, tale concedat imperium, aut tale foedus ac Exod. 19. 5. 6. cum Hebræis ineat, nec ecclesia, jam majorennis & liberioris naturæ, tale ferat jugum & institutionem infantilem, nullum etiam id legitime aut sapienter imitari posse. Oim Deus per Prophetas ut patet Jerm. 31. 32. 33. &c. promiserat se hisce temporibus post exclusum antiquatum & abolitum Heb. 8. 10. 13. prius foedus, seu testamentum, factum, cum populum suum educeret ex Ægypto, quod quasi accessio fuerat foederis & testamenti, sub quo fuerunt Patres, Gal. 3. 17. novum erecturum esse foedus, longe melius Heb. 7. 22. quod nullam admitteret dominationem & servitutem externam, & idcirco antiquari & aboleri non posset, cujus Mediator non Moses aut homo quis, sed Deus hominis natura assumpta Heb. 9. 15. 1 Tim. 2. 5. quod confirmatum, non sanguine brutorum, sed melioribus hostiis Heb. 9. 23. sanguine Christi Heb. 12. 24. 1 Joh. 1. 7. cujus leges non in tabulis lapideis, sed carnis cordis, Spiritu Dei tanquam digito sunt conscriptæ 2 Cor. 3. 3. cujus sacerdotium non foret inconsummatum uti Leviticum Heb. 7. 11. nam mutato Sacerdotio necessario fiebat mutatio legis, ut Apostolus ibid. vers 12. sed æternum & immutabile ibid. vers 17. 18. 24. quocirca cum nec in ipso illo foedere jam ulla posset fieri mutatio, plane absurdum foret divinum cultum & imperii formam ad eam difficilem Hebræorum, umbratilem & perituram necessario conformare.

§. 2. Secunda, quam addit, Ratio, ab utili desumpta, non nisi eos ferit, qui soli absque externo commercio vivere non possent. Ita ut, secundum eam ex Anonymi mente, licitum sit iis, qui tali commercio non indigent, Hebræorum imperium, cum omni cultu Levitico, revocare, cujus absurditatem in hisce temporibus jam demonstravimus generaliter in omnibus. *Multa tamen, ut inquit, Anonymus in Hebræorum imperio fuisse, nostris temporibus notatu dignissima, quæ forsanimitari consultissimum esset, nimis anxie non ex-*

aminabimus, sed quænam talia censeat, & tanquam *ad scopum suum facientia* producat, diligentius perpendemus.

pag. 208
 §. 3. Circa constitutionem Theocratici Hebræorum imperii Duo notat. Prius, *Quod contra Dei regnum non pugnet, summam Majestatem eligere, quæ summum imperii jus habeat.* Verum æque facile potuisset asserere, quod contra Dei regnum non pugnet secundum constituere Deum. *Nam si*, ut ineptit, *Hebræi omne suum jus in Deum transtulerunt*, quid iis supererit, ut aliam à Deo summam Majestatem eligant? quid juris habebit illa Majestas? Et cum supra pag. 207. dicat omne *jus divinum sive religionis ex pacto oriri*, quid ni hac methodo liceat mihi cum homine ineptissimo ineptire, vel potius ei secundum proprias ineptias respondere, post initum cum Deo pactum, & Deo lic jus divinum obtinente, æque secundum eligere Deum, ac aliam à Deo Majestatem imperandi. Existimate, quam hoc dignum notatu sit. Et quis sit scopus ejus ad quem hæc faciant. A populo *Mosi traditum non fuisse summum jus imperandi*: sed agnitum tantum fuisse ministerium a Deo impositum, qui summum jus & imperium sibi reservans, Mosen elegerat ministrum, & populum de ea electione plane certum reddidit, ita ut non nisi naturam abnegantes, talem Dei ministrum, rejicere potuerit, supra jam aliquoties probatum fuit. Imo Deus Deut. 17. 15. expresse prohibet, ne alium sibi præponant regem, nisi quem ipse Deus elegerat, manifeste sibi reservans omnem Principum illius populi electionem.

§. 4. Posterius notatum est, *Quod quamvis sacrorum ministri legum interpretes fuerint, eorum tamen non erat, cives judicare, nec aliquem excommunicare.* Verum cum excommunicatio quid foret ibi non innotesceret, mirum non est, quod eam adhibere non potuerint. Hic videatur Seldenus de Synedriis, & Sanhedrii Coccæji. Præterea cum repugnaret Reipublicæ, ne quidem judices aut Principes id potuere, nam absque exilio, de quo supra, non potuissent excommunicari. Deinde, vide Deut. 17. 8. 13. late traditur sacerdotibus potestas judicandi cives, etiam mortis reos. Tandem etiam nullum erat discrimen causarum quæ judicabantur in Synedrio magno, inter Civiles & Ecclesiasticas; sed tam has quam illas examinabant & judicabant, illiusque senatus partem semper etiam ex instituto divino constituebant Sacerdotes & Levitæ, qui ibidem ut membra talis Senatus omnia judicabant; quare etiam Christus testatur, quod in sede Mosis sederint. Mat. 23. 2. 3. Nec quicquam simile potest inferri ex exemplis *adjurationis Josue Jos. 6. 16. & Saulis 1 Sam. 14. 24. & juramenti temerarii Israelitarum Jud. 21. 18.* Nam præterquam quod ipsis possum opponere amaram aquam execrationis & adjurationem mulieris prævaricantis à solo Sacerdote præstandam Num. 5. 18. 21. ibidem nullo modo Sacerdotibus & sacrorum ministris omne judicium interdicitur: imo teme-

temerarium illud juramentum Israelitarum Jud. 20. 1. & 21. 2. satis apparet à toto Senatu & consequenter à Sacerdotibus & Levitis simul præstitum fuisse cum omnibus aliis. Ita ut, hæc Duo notata, ad Anonymi scopum plurimum factura, à Veritate valde procul discedant, & admodum debile sint fundamentum eorum quæ superstruere conatur.

§. 5. Similia tria notat ex Hebræorum successibus & Historiis, quibus non parum prodit, tum quam iniquo sit erga omnes ecclesiæ ministros animo, tum quam turpis nostræ reipublicæ supremarum magistratum adulator; illos inter Israelitas omnium hæresium & aliarum calamitatum solas causas constituens, ut ita hos concitaret ad iniquum in eos dominium, & his proponens, sed falso, quantos ea respublica sustinuerit labores ex suis Principibus & præfectis militum. Primo notat, *Quod nullæ in Religione Sectæ fuerint nisi postquam pontifices in secundo imperio auctoritatem habuerunt decretandi & negotia imperii tractandi, quæ auctoritas ut æterna esset, jus sibi principatus usurparunt, & tandem reges appellari voluerunt.* Secundum imperium cujus defectum, vel potius sub quo Judæorum defectum, nullo modo negandum, notari voluit Anonymus, ni fallor ei est, quod obtinuit post reditum à captivitate Babylonica, quando tum Respublica, tum Ecclesia tam subditorum quam ducum malitia, sic dirigente sapientissima Dei providentia varias fortunæ statusque mutationes subire coacta fuit, jam Persis eorumque Satrapis, & cum iisdem postea Græcis sub Alexando Magno eorumque successoribus Lagidis, & Seleucidis, Ægyptiis & Syris regibus subiecta, usque dum tandem sub Asmonæis, Arabice sic dictis, quod forent religionis Patriæ, Venerandi Antistites majorem recuperavit libertatem, iterum diminutam à subsequentibus Romanis eam Herodi subjecientibus. Cum autem primi duces Hebræis præpositi forent, non penes eos solos erat summa rei, sed adjunctos habebant primores paternarum familiarum Ezr. 4. 2. 3. & 3. 2. 8. & 5. 1. 2. adjunctum habebant Pontificem, simul cum sacerdotibus & Levitis Hagg. 1. 1. 12. & 2. 3. Ita ut hic quasi restitutum videamus magnum Senatum olim a Mose constitutum in quo non minus sacerdotes & Levitæ, quam Principes & capita populi suum obtinebant locum, & habuerunt decretandi auctoritatem & imperii negotia simul cum aliis tractandi. Sed hinc postea contra legem, circa decretandi auctoritatem & imperii negotia administranda, ad ejus ruinæ præparationem plurimum accrevit Pontificum auctoritas, præcipue temporibus Asmonæorum, quibus etiam Principes fuerunt Pontifices, imo eorum ultimus Hyrcanus Regium nomen & auctoritatem assumpsit, & ducatum jam antea commutatum in Principatum, in Regnum vertit. Huic mutationi occasionem præbuit ipse populus, simul cum ducibus ad summa crimina delapsus; nam his implicatus ab Ægypti Syriæque regibus, & præcipue ab Antiocho Epiphane Syriæ rege

per aliquot menses ultra triennium misere subactus, & per Judam Machabæum libertati restitutus, prioribus ducibus & pontificibus deletis, huic ipsi filio Matathiaæ Sacerdotis, mutata tota Reipublicæ facie, & Principatus & Pontificatus dignitatem concessit, succedentibus etiam duobus ejus fatribus & posterioris filio Hyrcano; quem regnum erexisse diximus. Cum autem hæc omnia nullo jure fierent: quippe quod Levitis & Pontificibus, quales erant Machabæi, extra Senatum, cujus, post legitimam electionem, non indecora membra esse poterant, nullus conveniebat Principatus aut Regnum ullum. Atque per has reipublicæ Judaicæ concussiones & mutationes cum ejus manifestaretur infirmitas, atque jam ad interitum præpararetur, ex iisdem populi & Sacerdotum defectibus Deus etiam speciali sua Providentia varias in religione sectas & hæreses oriri permisit, ut tanto major excitaretur fitis & futuri Messia, qui omnia doceret Joh. 4. 25. desiderans expectatio; quod tanto facilius contigit, quod hoc tempore deficerent Prophetæ, qui divina responsa referrent, & superiorum Prophetarum oracula magistrorum glossis admodum essent detorta & conspurcata, de quibus populus acri contentione decertans, variis sectis & factionibus non conspurcari non potuit. De sectis earumque origine hic vide Scalig. *elench. tribæres. cap. 22. p. 314.* Atque adeo hanc sectarum & hæresium in religione originem, Anonymus non Judaicæ reipublicæ Imperio, ex cujus legibus Senatus ex Sacerdotibus, Levitis & Principibus compositus summam rerum tenebat, sed ejusdem defectibus, jam circa finem ejus, tam ducum & populi quam Sacerdotum malitia, & prudentissima divina directione, abortis, adscribere debuerit, quare imperium ipsum cum in suo vigore staret, nullis talibus sectis scissum fuit. Ita ut nullo modo dubitari possit & ei facile concedamus, quod non exclusis, quemadmodum male facere videtur Anonymus, ducum & populi maximis defectibus & pessimis morum corruptelis *Pontificum adulatio, religionis & legum corruptio, harumque incredibilis augmentatio, magnam dederint occasionem altercationibus quæ nunquam componi poterunt*, & requisiverunt superiorem Doctorem, qui inter tot avia rectam assignaret viam: qui & nunc iterum secundo rediturus, suos in summa gloria docebit omnia, & hæresibus, quæ jam etiam ex plurimis, in iis reliquis, imperfectionibus, oriri, & variis de causis, etiam in ipsam eorum utilitatem, esse debent inter eos, liberabit.

§. 6. Verum ut ulterius execrabilem posset reddere divinorum ministrorum in nostra republica dignitatem, ex verbo Dei legitime determinatam & circumscriptam, Secundo notat, *Quod Prophetæ, viri scil. privati*, præter quos & Deum tamen pag. 196. supremos Principes supra se nullum agnoscere debuisse affirmat; & quos pag. 199. dicit, eo ipso quod se tales ostenderent, summum imperandi jus habuisse, *libertate sua monendi, increpandi & exprobrandi homi-*

pag.
209.

homines magis irritaverunt quam correxerunt; qui tamen à Regibus moniti vel castigati facile flectebantur. Postquam enim ministros, sub hisce nominibus ministrorum V. T. privasset omni facultate peccatores contumaces, secundum id quod in V. T. concessum & mandatum erat Deut. 17. 8. 13. & in N. T. plurimis locis, à se separandi & ex suo medio legitime removendi, eosque solos omnium in Doctrina corruptelarum reos egisset, nil restabat, quam ut etiam monendi & increpandi libertate & auctoritate privaret. Sed videamus num & hoc felicius, quam superiora, succedat? Prophetas nonnunquam fuisse viros privatos, divino Spiritu actos, non minus negari potest, quam quod etiam non ignobiles nonnunquam in publico munere constituti fuerint, sed hæc non morabimur. Fatebimur etiam, quod Prophetarum increpationibus sæpe magis irritati quam correcti fuerint Judæi; ut & quod magis flexi fuerint nonnunquam regum castigationibus, quam Prophetarum monitis.

§. 7. Sed veris eorum causis recte perpenſis, manifestum fiet quam absurde Anonymus eos culpans hinc asserat, *quod piis regibus intolerabiles sæpe fuerint, & religionem ex tali eorum libertate plus deterimenti quam incrementi accepisse, imo magna hinc orta fuisse bella civilia.* Populus Hebræus ut & alius quivis, magis pœnis & verberibus quam verbis flectebatur, utrisque vero muniti erant reges & Principes, Prophetæ solis hisce. Pœnas quidem prænunciabant futuras, sed præsentibus magis flectitur homo quam futuris: Etiam in præsentibus nonnunquam puniebant Prophetæ, sed raro, & ideo semper aliqua restabat populo vana spes effugiendi à Prophetis minata mala, cum Principum manus se effugere non posse aperte viderent. Præterea misit Deus Prophetas temporibus plerumque maxime corruptis, cum vel populus regum, si forent pii, mandatis non obtemperabat, vel populus à Deo simul cum regibus deficiebat, & sic simul cum iis adversus Dei mandata & Prophetas insurgebat. Ita ut omnis obedientia quam rebellis populus præstabat regibus piis, fuerint ex metu pœnarum, & impiis ex profusione in eandem malitiam; & omnis inobedientia Prophetarum ex rebellionem, qua vel populus vel rex cum populo defecerat à Deo. Quare impossibile fuit veros Prophetas piis regibus intolerabiles fuisse, ut fingit Anonymus, utrique enim eundem finem non conspirare non potuerunt. Sed impiis & pertinaciter vitis adhærentibus regibus Prophetas & Deum per Prophetas intolerabiles fuisse, quis miretur? Quod etiam impii subditi, multiplicatis ad resipiscentiam mediis, tanto magis obfirmati fuerint in malis, & adeo splendidis & foventibus solis radiis, quibus liqueferi debebat eorum cor, induratum fuerit, quis id unquam ullo jure Prophetis imputaverit, fidissimis Dei ministris? porci etiam gemmas pedibus conculcant, & mordent eos qui concedunt, ut in Evangelio. Orta sint bella civilia per Prophetarum satis rigida mandata, nunquam demonstrabitur id contigisse, nisi in populo Deum desistente & adversus eum rebellante.

§. 8. Rex

§. 8. *Rex Asa, qui ex testimonio Scripturæ ratione cultus divini & rituum, quos integros & incolumes ad legis præscriptum reservavit, exceptis solis excelsis, quibus & Rex & populus, per errorem, contra legem, unicum Salomonis templum designantem, vagum, quamvis veri Dei, & illicitum, per montes, & sub arboribus cultum observarunt* 1 Reg. 15. 14. *pie regnavit, quamdiu pietatem sectatus fuit, adversarium non habuit Prophetam, sed cum tamen Homo, etiam instar Davidis, quem secutus dicitur* 1 Reg. 15. 11. *deficeret, & contra Dei mandatum, pietatem deserens, & immemor favoris & beneficii divini, obtenti in gloriosissima victoria, quam de rege Æthiopum, ac ejus numerosissimo exercitu reportaverat, adversus Baasam regem Israelis injustum ei bellum inferentem, non in Deo, sed in carne fiduciam collocaret, & veri Dei Templum expoliaret, compilatis omnibus ejus ornamentis, quæ cum ipse, tum Pater ejus Abiah dedicaverat & introduxerat, ut ex iis munus ad Ben-hadad Regem Aram, simul cum omnibus aliis regibus finitimis cupidissimum explendi odii sui contra semen Abrahami, aliisque particularibus de causis ei infensissimum, mitteret, eumque tam illegitimo modo permoveret, ut irritum faceret pactum suum cum Baasa rege Israelis, atque ita terram Canaan, quam Deus Hebræis gratiose concesserat, hominibus à veri Dei cultu alienissimis, tam injusto & illicito modo, diripiendam & possidendam exponeret: Hanani Phropheta ex Dei mandato ei significavit, quod stulte fecerit, & hac de causa gravia bella adversus eum essent futura* 2 Chron. 16. 7. 9. *Quod ægre ferens, virum Dei in carcerem conjecit, plane aliter ac David, quem imitari volebat, qui ad divinam per Prophetam factam reprehensionem resipuit, & ulterius procedens, ut solent qui semel aberrarunt a via, multos eodem tempore ex populo oppressit. Si Anonymus hæc regis facta probare possit, & pro pietate habere, ac ei pietati regis intolerabilem censeat hanc Prophetæ reprehensionem, ut solet, absurditate sua satis confutatus erit & prostratus. Absurdum ergo & hoc secundum Anonymi notatum.*

pag.
210

§. 9. *Tertio Dignum, inquit, ut notetur, est, Quod quamdiu populus regnum tenuit non nisi unum bellum civile habuerit, quod tamen absolute extinctum fuit, & victores victorum ita miseriti sunt, ut omnibus modis curaverint, eosdem in antiquam suam dignitatem & potentiam restituere. At postquam populus Regibus minus assuetus, imperii formam in Monarchiam transformavit, civilibus Bellis nullus fere finis fuit, & prælia adeo atrocia commiserunt, ut omnium famam exsuperaverint. Verum cum Deus sibi assumpserit & obtinuerit Hebræorum imperium, nunquam populus regnum tenuisse dici potest. Quia tamen & Mosen & Josuam, quamvis aliquantum diversa ratione, ut patet pag. 195. imperatores dicit, procul dubio vult populum imperium tenuisse ante reges post excessum Josuæ, vel forte ante ipsos Judices, quod tamen non videtur, qui*

qui populi imperium regibus opponit, & non iudicibus. Quicquid sit, regnante populo dicit unicum tantum fuisse bellum civile, ut ex contextu patet, respiciens quasi bellum Beniaminiticum Jud. 20. & 21. narratum, verum non satis recte hoc dicit Bellum civile, erat enim executio sententiæ à toto populo in aliquam ejus partem latæ ob crimen ob omnibus condemnatum, cum bellum civile sit, ubi cives populi totius imperium occupant, aut invadere conantur. Præterquam quod Anonymus ipse supra statuerit illas tribus earumque Principes summum habuisse imperium & sibi mutuo subjectos minime fuisse, unde hoc nullo modo civile bellum dici potest. Sed concedamus fuisse bellum civile; sub Regibus nullum fuisse poterit assignare, nisi post detestabilem illam separationem regni Israelis à Juda; unde non unum sed duplex Hebræorum regnum fuit, quæ nihil habuerunt commune, nisi forte quasdam leges, nam plurimæ fuerunt mutatæ, & aliud erectum templum, aliaque plurima, quare nec post illam regni divisionem civilia bella fuerunt inter reges illos, sed hostilia. Quid si & hoc concederemus sub Regibus fuisse plurima bella civilia satis atrocia, causam dicere facillimum esset. Regem enim sibi petierant contra Dei mandatum, & manifesta rebellionem & defectionem à Deo 1 Sam. 8. 7. 9. merejecerunt, inquit Deus, ne essem Rex eorum. Quare justissima de causa Deus iis monarchicam reipublicæ formam, comitantibus plurimis incommodis concessisse potuit, quæ tamen ideo ex ea regiminis ratione necessario fluere dici non possunt. Quamvis hic non proposuerimus disputare quæ forma imperii cæteris præferenda sit.

§. 10. Cæterea quæ narrat incommoda populo sub Regum imperio contigisse, si verum sit quod narrat, & jam minutatim examinare non vacat, ejusdem à Deo defectionis & rebellionis pœnas fuisse, non autem necessaria consequentia illius regiminis formæ, docent regna etiam absque iis plane libera; nam ut plurimum à Regum & subditorum malitia, vel probitate, & legibus, aliisque plurimis circumstantiis, enumeratu difficillimis, dependent. Tandem si & hoc concederemus, Monarchicam imperii formam omnium harum enumeratarum calamitatum causam fuisse, quid inde pro se? Quid utilitatis hoc disputare? quæ ratio propter quam hæc adeo operose Judæorum exemplo confirmet? Estne quis qui ad tantam pervenit absurditatem, ut & in nostra republica Monarchiam erigere studeat? Apage talem hominem & detestabili tali crimine digna pœna tollatur.

§. 11. Ex dictis quatuor quasi conclusiones format, manifestantes ex parte cur hæc tria prædicta notasse videre velit. Primo *videmus*, inquit, *quàm* ^{pag.} *perniciosum & religioni & reipublicæ sit, sacrorum ministris jus aliquod decre-* ^{211.} *tandi, vel imperii negotia tractandi concedere.* Verum quamvis non tantum Angliæ regnum, sed & ipsa Hebræorum reipublica, in qua sacrorum ministri in

T t

ma

magno senatu legitime electi decretandi jus, & reipublicæ negotia tractandi, simul cum populi Senioribus habuerunt, contrarium probare possent; Videtur tamen quod ex unico vel altero exemplo tam generalis conclusio formanda non sit, nam infinitæ populorum diversitates & aliæ plurimæ circumstantiæ, tantam hic causant varietatem, ut id alicubi aliquando sit admodum perniciosum, alibi alias plane necessarium, nam & in Helvetiorum Republica legationes inierunt sacrorum ministri, nec sine magno Reipublicæ commodo: Quare hoc cujusque Reipublicæ prudentibus Principibus seu Magistratibus plane committendum arbitraretur, quippe qui omnibus perpensis soli norunt discernere quid ei sit periculosum, quid non. Hoc tamen concedimus illud Ministerium præcipue ex Christi Doctrina per se nullum tale fundare jus decretandi in republica, vel imperii negotia tractandi, quippe quod ab ejus institutione pure ecclesiastica plane diversum est, & solis Magistratibus proprium, quibus idcirco competit pro sua prudentia deliberare quantum illius juris sacrorum Ministris sit concedendum vel non.

§. 12. Secundo videmus, inquit, *quam periculosum sit ad jus divinum referre res mere speculativas, legesque de opinionibus condere, de quibus homines disputare solent, vel possunt.* Verum unde hoc videat, profecto non capio. Nihil enim in administratione Theocratici Hebræorum imperii hactenus notatum memini ubi vel tale quid contigit, vel tale natum sit inde periculum. An id factum fuerit post ortas Judæorum hæreses & sectas, ignoro, & notatum non fuit, ita ut inde videri non potuerit. Sed hoc prætereamus. Progredi tamen non possum, quin iterum cogar inquirere, quid hoc sibi velit *res mere speculativas ad jus divinum referri?* Nam si per jus divinum intelligat, quod revelatur in Scriptura, uti debet, cum censeat jus naturale seu rationem non nisi veritates seu res mere speculativas docere, & velit scripturam nullas docere res speculativas, & idcirco cuique liberum esse tales de iis formare opiniones, quales cuique placet, fastiditam cramben recoquit, nam supra plurima demonstravimus talia, & infinitas inde orituras difficultates probavimus. Prout enim quis sentit, sic agit, & nihil esse de quo disputari non possit inter homines, docet non modo hominum corruptio continuo crescens, sed & ipsa experientia in Anonymo, qui hominem absque pacto nulla ratione censeat obligatum ad obedientiam Deo præstandam, & nulla pietate teneri erga alios quam illius pacti concives pag. 185. & 207. de quibus nullus unquam credidisset hominum impietatem eo ascendere posse, ut quisquam de iis disputaret, taceo, ea assereret. Ita ut per consequens secundum Anonymum nullum in republica sit periculum ab errore, & quidvis sentire, quivis salva pace possit, nullo modo repugnante Scriptura.

§. 13. Fateor non recte fieri leges de opinionibus cujusvis privatis, & privatim

vatim fovendis, nam frustra fiunt, quia si extrinsece non prodantur, plane ignorantur, & naturaliter quisque sibi suo abundat iudicio, ac non nisi Deo subiectam habet conscientiam; ita ut proculdubio *violentissime regnetur ubi tales opiniones pro crimine habentur.* Sed alia est ratio opinionum publice profitendarum & in republica docendarum, ut secundum eas in colendo Deo & proximo publice agatur, nam si hæc nullo modo determinatæ fuerint, certa non potest esse pax reipublicæ, nec fungitur Magistratus officio suo, si reipublicæ salutem omnibus modis, quantum potest, non procuret. Imo si se in his exponat arbitrio plebis, facie condemnabit innocentem & fontem absolvet: non enim sic regit, sed à bruto plebis impetu regitur. Quæ unica fuit causa, qua Pilatus, ut Phariseorum iræ concederet, Christum, quem innocentem noverat, cruci affigendum tradere fuit commotus. Quamvis hæc tamen adfuerit differentia, quod Judæis sub Pilato proprium quoddam fuerit relictum iudicium de causis suæ legis à Romanorum legibus distinctæ, quod ordinarie subditis non competit; erant enim hæc reliquiæ sceptri à Juda non removendi antequam adesset, Messias, verum cum id capitale non fuerit nullo modo excusabilis Pilatus, quod horum iræ tantum concesserit, ut se tantæ culpæ reum faceret.

§. 14. Nec ad evitandum tale malum in Republica quicquam prodest *pietatem & religionis cultum in solis illis externis operibus ponere, & de reliquis liberum unicuique iudicium relinquere;* nam præterquam quod hoc foret in reipublicæ salutem omnem veram pietatem & religionem abjicere, & utriusque umbram captare, hinc tanta introduceretur in rempublicam Hypocrisis, destructo omni fide & candore, ut nullum pactum nec ullus contractus in republica tam prudenter iniri posset, quod satis firmum foret & ab hominibus, quorum interna externis operibus respondere non tenentur, eludi non posset, & consequenter id, quod Anonymus hic tanquam optimum remedium pacis in republica profert, primum & unicum foret, quod universalem ejus causaret interitum: nam absque fide & certitudine contractuum nulla potest subsistere societas. Sed *de his, ut inquit, postea fusius.*

§. 15. Tertio *videmus, inquit, quam necesse sit, tam Reipublicæ quam Religioni, summis potestatibus jus, de eo, quod fas, nefasque sit, decernendi concedere.* Verum quis de eo dubitat, si id intelligat, de publico in republica decreto, & ita fiat ut Deo rationem ejus reddere possit, nisi forte Deus id sibi soli reservaverit, & pro arbitrio per revelationem de jure tali decernere voluerit. Sed cum de hoc *in sequenti se ex professo acturum promittat, etiam hic supersedebimus.*

§. 16. Denique Quarto *videmus, inquit, quam exitiale sit populo, qui sub regibus non consuevit vivere, quique jam leges conditas habet, Monarcham eligere.* Eaque longius deducta, tandem hanc format universalem conclusionem.

pag.
214.

nem. Quod scilicet uniuscujusque imperii forma necessario retinenda est, nec absque periculo totalis ruinae mutari potest. Quam ambabus ulnis amplectimur. Quamvis non existimemus omnes calamitates Judæorum mutatam regiminis formam secutas, minus fuisse pœnas abjecti Dei, quam mutati imperii probabiliter consequentes difficultates. Hæc sunt Anonymi notata & observata, ad scopum ejus, ut ait, maxime facientia, & conclusiones inde formatæ quorum usum sequitur ut videamus in sequentibus, & examinemus, quem habeat scopum, & quantum ad eum faciant.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

Ostenditur Jus circa sacra penes summas potestates omnino esse, & Religionis cultum externum Republicæ paci accommodare debere, si recte Deo obtemperare velimus.

Ano-
nym
cap. 19.
pag.
214.

§. 1. **H**Oc capite præstiturus id, quod in superiori pag. 212. conclusio-
ne tertia, se ex professo acturum promiserat, sic primo se expli-
cat, Cum supra dixi, eos, qui imperium tenent, jus ad omnia solos habere, &
a solo eorum decreto jus omne pendere, non tantum civile intelligere volui, sed
etiam sacrum, nam hujus etiam & interpretes esse debent & vindices: atque hoc
hic expresse notare volo, & de eo ex professo in hoc capite agere. Verum nos ibi
quidem concessimus solis summis potestatibus concedendum esse jus de eo, quod
fas nefasque est in Republica, publico decreto decernendi: sed quod inde recte
statuatur, cum Anonymo, eos jus ad omnia solos habere, & a solo eorum
decreto jus omne tam sacrum quam civile pendere, nullo modo existimamus,
idque hic ex professo defendere & probare proposuimus: nam censemus qua-
rumcunque summarum Potestatum jus & Deo & naturæ subjectum esse, & ab
eorum decreto tantum dependere quid publice tanquam justum in republica
quisque tenere debeat, si iis potestatibus subjectus esse velit, minime vero quid
per se justum sit coram Deo, & quisque privatim pro tali habere debeat; cum
ipsum summarum potestatum decretum quodcumque fallibile sit, & cuique
subdito denegari nequeat privata de justo & æquo coram Deo statuendi libertas,
quamdiu se publico decreto non opponit, aut quicquam facit, quo publici
Magistratus decreti observantia vel tollatur vel diminuatur. Experiamur ita-
que quid valeat Anonymus.

§. 2. Prius ostendere volo, inquit, Religionem vim juris accipere ex solo eo-
rum decreto qui jus imperandi habent; & Deum nullum singulare regnum in ho-
mines

mines habere, nisi per eos qui imperium tenent; & præterea quod religionis cultus & pietatis exercitium Reipublicæ paci & utilitati accommodari, & consequenter à solis summis potestatibus, determinari debet; quæque adeo ejus etiam interpretes esse debent. Ne autem inepta ejus sacra nimis aperte sese destruerent, expresse monet, se de pietatis exercitio, & externo Religionis cultu, non autem de ipsa pietate; & Dei interno cultu, qui uniuscujusque juris est, quod in alium transferri non potest, loqui. Sed tamen absurditatem non effugit, nam si ei qui imperium tenet tantum subsit externus religionis cultus & pietatis exercitium, non autem ipsa pietas & cultus internus, quidni Deus ratione hujus singulare quoddam in homines obtineat imperium. Et præterea cum externus sine interno, tantum cortex & umbra sit religionis, nullum in religionem imperium tenet, cui tantum externus religionis cultus subest. Præcipue ex sententia Anonymi qui putat externum legitime præstari posse, licet quis interne versetur in summo errore: cum nos existimemus externum absque interna veritate nullo modo legitimum esse, posito interno cum veritate, externum desiderari seu non sequi non posse. Confer hic dicta ad pag. 185. ubi manifestum fiet, non solum externum, sed & internum cultum, ab Anonymo magistratui subjici, quamvis & hic, & pag. 102. expresse contrarium velle videri velit. Monet etiam quod, cum ex cap. 14. constet, *eum legem Dei adimplere, qui justitiam & charitatem ex Dei mandato colit*, quod tamen nullus tenetur nisi ex pacto, secundum cap. 17. pag. 207. *Regnum Dei sit, in quo justitia & charitas vim juris & mandati habent*. Quod concedi potest si sub justitia & charitate comprehendat omnia quæ Deo debentur, nam ut ad cap. 14. diximus, & Deus in proximo, & proximus in Deo colitur. Sin minus, nullo modo regnum Dei, sed humanum, & alienum à Deo censeretur debet: sed quæso, estne hæc externa justitia & charitas an interna, si hoc magistratui non subest, si illud, nil nisi umbra est regni divini, cum id præcipue interna & Spiritualia spectet.

§. 3. *Si igitur jam ostendam, inquit, justitiam & charitatem vim juris & mandati non posse accipere, nisi ex jure imperii, facile concludam religionem vim juris accipere ex solo eorum decreto, qui jus imperandi habent, & Deum nullum singulare regnum in homines habere, nisi per eos qui imperium tenent*. Non autem aliunde probationem eam producit, quam quod, ut in cap. 16. ad pag. 176. confutatum est, *in statu naturali non plus juris rationi quam appetitui sit, & ea de causa peccatum in statu naturali concipi non possit, nec ullus locus sit justitiæ & charitati*, quo nihil ineptius esse, vel rationi & Scripturæ magis adversum, cum supra demonstraverimus, hic eadem repetere nihil attinet. Apparet tantum ad quas absurditates adstruendas tam absurda locaverit fundamenta. Et ne quid absurditatis desit, addit, *quod ut veræ rationis documenta vim juris haberent, necesse fuisse, ut unusquisque jure suo naturali cederet & in unum vel*

p. 127.
215.

pag.
216.

plures alios transferret & tum demum innotuisse, quid justitia, quid injustitia, quid æquitas, quid iniquitas esset. Censet enim hominem naturaliter nec proximo nec Deo obligatum esse nisi ex pacto, quod cum jam sæpius confutaverimus non est quod iis iterum inhæreamus. Solummodo notetur quam inepte suas ineptias & non nisi per ineptias probare conetur.

§. 4. Cum itaque homo naturaliter Deo sit obligatus ad justitiam & charitatem, nec ea obligatione solvi possit per translationem juris in Principem, sed supra Principem Deo maneat obligatus per naturam, uti diximus ad pag. 185. ubi & ipse Anonymus id concedere videtur, cum asserit Deo supra omnia obediendum, absurdissimum est quod hic dicit, *Deum nullum regnum in homines habere nisi per eos qui imperium tenent*: qui cum non dentur nisi ex pacto, homo etiam, si nolit, Deo obedire non tenebitur. Quod horribile dictu & auditu est inter Christianos, & ut idem clarius pateret, addit, *quod etiam Religio Prophetice revelata vim juris apud Hebræos non habuerit, nisi postquam unusquisque jure suo naturali prius cederet & omnes communi consensu statuerentius tantum obedire, quæ ipsis à Deo Prophetice revelarentur*. Quasi non omnes essent obligati a natura ad recipienda omnia quæ à Deo revelantur, & omnibus liberum esset ea recipere vel non; & salvo jure naturæ non daretur obligatio ad obedientiam voluntatis Deo revelatæ.

§. 5. Quantum ad *supplicium violati Sabbathi* ante & post pactum populi cum Deo, utrumque à Deo fuit, ibi enim Moses Dei verbis & mandato strenue reprehendit Hebræos, ut patet Exod. 16. 28. 29. hic autem, secundum generalem pœnam comminatam Exod. 35. 2. specialiter significat transgressorem lapidandum esse Num. 16. 32. 36. Ita ut Moses hic ne minimum plus juris habuerit, quam ibi.

pag.
217.

§. 6. Quod *destructo Hebræorum imperio Religio vim juris habere desierit*, Falsum est, obligabantur enim omnes ad ejus observantiam, quam etiam, quantum licuit, Deo præstiterunt, & simulac potuerunt, omnia restituerunt à captivitate sua. Singulari gratia Deus eos in Babylone nimium dispergi non permisit, ne fide avitisque moribus profus exciderent, nec tantum suis moribus vivere à Babyloniis prohibitum non fuit, verum etiam in majorem libertatis speciem regimen quoddam iis fuit concessum, habebant enim capita tribuum Ezz. 1. 5. & 8. 16. & 9. 1. Jerm. 29. 1. & Daniel cum sociis summis fungebantur præfecturis Dan. 2. 48. 49. & 3. 30. & 5. 29. & 6. 29. Nec ultimum tempus Prophetis & viris eximiis feracius fuit hoc ipso, quibus Deus populum suum illustrissimis promissionibus erigere, consolari & confirmare voluit, quales fuerunt Ezechiel, Daniel, Ezras, Nehemias &c. unde manifestissimum est, quod vim juris habere religio plane non desierit in illa captivitate.

§. 7. *Feremias cap. 29. 7.* exules quidem suadet, ut æquo animo expectent finem

finem captivitatis, promittens Deum ipsis post 70 annos daturum esse restitutionem in Patriam cum omni benedictione, dicens *consulite paci civitatis, ad quam vos captivos duxi: orate pro ea ad Jehovam, nam in pace ejus erit vobis pax.* &c. nam sic dicit *Jehova simulac repleti fuerint Babyloni septuaginta anni visitabo vos* &c. Quibus verbis apertissimum est Deum voluisse, ut acquiescerent in libertate, quam media servitute fruebantur, & sibi complacuisse in cultu quem ei quantum poterant præstabant, non enim ignobili servitute transacto fuit ea custodia, qua liberalissime servabantur, sed illustrissimis facinoribus præclarum Ecclesiæ militantis in terra typum retulit: Sed nullo modo docet Jeremias Religionem vim juris non obtinuisse, seu captivos Judæos ad revelatam religionem obligatos non fuisse, ut inepte concludit Anonymus.

§. 8. Ita ut etiam ineptissime somniet *Religionem, destructo Hebræorum imperio, non amplius tanquam justum singularis imperii, sed catholicum rationis documentum, haberi potuisse, rationis dicit, quia catholica religio nondum ex revelatione innotuerat.* Nam cum Deus inter eos imperium teneret, & ejus voluntate & directione deducti essent in captivitatem, sub qua, eandem quam instituerat regiminis formam, obtinere non poterant, sed aliam, ipsi non minus secundum hanc, etiam in captivitate, à Deo institutam religionem jure tenebantur observare, quam Deus eorum manebat Deus in captivitate. Nec potuerunt eam habere pro catholico rationis documento, nam comprehendit plurima, quæ nulla ratione naturali probari possent. Et quomodo hic dicit religionem catholicam necdum ex revelatione innotuisse, cum antea statuat, legem universalem omnibus naturaliter revelatam esse, sed ut solet sibi aperte contradicit.

§. 9. Quod autem *divina documenta lumine naturali vel Prophetico revelata vim mandati à Deo immediate non accipere, sed necessario ab iis qui jus imperandi habent, sequi asserat ex dictis cap. 4. quod scil. Dei decreta æternam veritatem & necessitatem involvant, & Deus concipi non possit tanquam legislator & Princeps hominibus leges ferens,* à nobis ibid. confutatum, est iterum ineptias ineptiis adstruere, & Deo denegare omne imperium in homines sese ei non subjicientes, quo nihil absurdius auditum unquam fuit, contrarium probantibus horribilissimis illis pœnis à Deo justissime inflictis omnibus, qui eum abnegarent. Non enim Deus foret, sed precario ad hominis arbitrium regeret, si placeret iis, qui jus imperandi habent, quos pag. 185. dicit suo periculo posse nullo jure repugnante omnem Deo denegare obedientiam.

§. 10. Quantum ad *experientiam, qua dicit comprobari, nulla divinæ justitiæ vestigia reperiri, nisi ubi justus regnant.* Respondemus I. Etiam sæpe multos sub impio rege vivere & reperiri posse. II. Publice justitiam ab injustis Principibus quidem prostrerni, sed non statim privatim inter omnes, quibus aliud dicitur

dictat conscientia. III. Justitia publice profligata magnam quidem privatis præberi occasionem, eandem proterendi, sed nullo modo imponi necessitatem. IV. Omnibus omnem justitiam abjicientibus omnes etiam ejusdem criminis reos esse, & divinas pœnas æque effugere non posse. V. Hinc ad summum nihil aliud concludi posse, quam justos Principes ad populi justitiam plurimum facere, & injustos contra: nullo modo vero Dei mandata vel natura vel revelatione cognita vim juris non habere absque decretis Principum.

pag.
218.

§. 11. Ita ut ineptissime concludat, *tam Experientia, quam Ratione constare, jus divinum à solo decreto summarum potestatum pendere*. Nec sanius inde deducat, *Easdem etiam ejusdem esse interpretes*. Quod quidem si recte sumatur non negamus, sed ex alio plane fundamento. Nam cum Deus naturaliter omnibus patefecerit suam voluntatem, & omni populo suo per revelationem, solius magistratus est determinare, quid sit existimandum publice in republica divini & naturalis juris, seu quid tanquam tale observandum, cum solus summum teneat imperium, relicto interim cuique proprio suo arbitrio, quamdiu ex eo contra publica decreta & consequenter ex Magistratus sententia contra publicam tranquillitatem non agit, vel concessa ex republica discedendi facultate, si ex suo arbitrio contra publica decreta non agere non possit, & constitutas in transgressores pœnas ferre noluerit. Magistratu semper naturali jure obligato manente ad reddendam Deo rationem de hac divini naturalisque juris inter suos subditos publica determinatione. Sed tamen ideo nullo modo dici potest Summas potestates esse juris divini interpretes, quia jus divinum a solo decreto summarum potestatum pendet, nam per se & quemvis & summas potestates obligat, hisce tantum, uti naturali jure tenentur, tanquam Dei ministris, adjicientibus suam quam habent inter populum auctoritatem, & per eam omnes secum æque obligatos non tam ad sui, quam Dei obedientiam, adstringentibus.

§. 12. Ut autem absurditatem suam ulterius adstruat, aggreditur ostendere, *Cultum religionis externum & omne pietatis exercitium reipublicæ paci & conservationi debere, accommodari, si recte Deo obtemperare velimus*. Quasi Deus ullum mandasset religionis cultum externum reipublicæ paci adversum. Sed examinemus quod profert, & quousque sit admittendum, videamus.

§. 13. Primo statuit, *Pietatem erga Patriam, summam esse, quam aliquis præstare potest, quia sublato imperio nihil boni potest consistere*. Verum nobis major est pietas erga Deum, hanc enim in Patriæ salutem abnegare, summum crimen est. Nam ut ipse Anonymus fassus est pag. 185. Deo supra omnia est obediendum. Et sublato imperio nihil quidem est boni publici & communis: sed tamen quisque Deo manet obligatus ad omnia quæ vel natura vel revelatione cognovit Deum dictare & velle.

§. 14. Et ideo falsissimum est, constituta societate, *nihil proximo pium præ-*

præstari posse, quod non impium sit, si inde damnum totius reipublicæ sequatur; Et contra nihil in eundem impium committi quod pietati non tribuatur, si propter Reipublicæ conservationem fiat. Nam ita est constituenda Respublica, ut ex pietatis exercitio damnum non capiat, & illicitum plane eam ullo impietatis actu conservare, nam ut dictum, Deo super omnia obediendum est. Non nego quidem totius salutem partis conservationi longe præferendam esse; sed pietatem hoc prætextu impietatem & contra fieri, minime verum est. Nunquam etiam in summa Reipublicæ necessitate & periculo evidentissimo, aut in aliis quibusdam circumstantiis quidem pietas erga Patriam quid exigit, quod extra talem necessitatem non exigeret, sed nunquam impietatem exigere potest. Et quicquid pietas exigit, si reipublicæ damnum inferat, id non illius, sed hujus culpa contingit, nunquam enim pietas, sed pietati adversum, culpabile est. Exempla quæ profert nullo modo quadrant, nam præterquam quod prius de concedendo pallio post expetitam tunicam, & impie concedendo si inde damnum reipublicæ sequatur, non nisi loci illius corruptio sit, Christus nullo modo pium dixit concedere pallium, nisi ut major evitaretur injustitia, non ut erga Patriam nova committeretur, & idcirco ibi pium non fit impium, sed manet quale fuit pium, aliud tantum exigente pietate in aliis circumstantiis, quod absque eis non exigeret. Uti & in posteriori exemplo Manlii Torquati, Pietas mandabat, ut positis illis circumstantiis occideret filium, quamvis id absque iis fuisset impium & nunquam licitum, nec unquam in reipublicæ salutem præstari permissum. Et idcirco hinc nullo modo probari potest pium impium fieri, & impium pium, nunquam enim malum bonum aut bonum malum fieri potest.

§. 15. Et consequenter absurdissime concludit, *Salutem populi summam esse legem, cui omnes tam humanæ quam divinæ accommodari debent.* Nam contra populus non nisi in Deo & divinarum legum observantia suam salutem quærere debet, & omnes suas humanas leges unice eo dirigere, ut magis magisque promoveatur ea Dei in terris observantia, ac tandem divina gratia salus per Christum obtineatur æterna. Minime vero divinas leges pro arbitrio in temporaneam suam salutem flectere potest, existimando quod Deus impium aut contra, nisi cum Anonymo abnegata omni obedientia Deo naturaliter debita: quod est homini, non Deo supra omnia obedire.

§. 16. *Solius summæ potestatis officium* quidem est, publico & decretorio iudicio, pro sua opinione, adhibitis legitimis mediis, optimo, ex Scripturæ & naturæ legibus, *determinare, qua ratione unusquisque ad publicam salutem populi debet proximum pietate colere, idque quantum potest promovere;* sed cum etiam cuique sit concessa Scriptura, & omnibus communis natura, utriusque studium commendatum, nulli denegandum iudicium privatum, quam-

quamdiu id publico non obest, aut si obsit, permittendum ut ex societate discedat, nisi se pœnis constitutis subicere malit: ita ut interim Magistratus semper accurate memor sit reddendæ Deo rationis. Idem eorum officium etiam se extendit ad externa cultus divini, nam interna nulli homini subesse possunt, ut dicit pag. 102. quamvis alibi directe contra ut pag. 185.

§. 17. Atque hac ratione forte quodammodo, quamvis minus proprie, summæ potestates possent dici *interpretes religionis*, qua phrasi Anonymus non alia de causa utitur, quam ut ea tegat suas absurditates de auctoritate summæ potestatis circa sacra, quare eam, utpote duram nimis, & ineptam, potius prætermittendam censemus, cum non tam sint interpretes religionis, supremi in terra iudices, secundum Dei voluntatem, per Naturam & Scripturam notam, determinantes, qua ratione Deus publice in sua ditione colendus sit. Cum autem omnes in terris summæ Potestates humanæ sint, & idcirco erroribus obnoxia, nullo modo pietatis foret, eorum decreta observari, ab eo, qui privato suo iudicio, post legitimam inquisitionem, eadem censet, vel Scripturæ contraria, nec impietatis ea negligere, si constitutam pœnam perferre decrevisset; quod si noluerit, necessario, cum apertæ impietatis foret nisi aliunde legitimam facultatem haberet se opponere Magistratui, ex ejus imperio discendum est; imo si nec id permittat Magistratus impietas, quidvis potius perferendum censeo, & Deo causam committendam, quam ut se vel impie Magistratui opponeret, vel contra divina Naturæ seu Scripturæ sibi aperta dictata injustis Magistratuum decretis obedientiam præstaret.

pag.
219

§. 18. Atque adeo ineptissima profecto est conclusio generalis, quam ex prædictis format Anonymus, *Neminem pietatem recte colere, nec Deo obedire, nisi omnibus summæ potestatis decretis obtemperet*, nam cum his nullo modo consistere potest quod ipse concessit pag. 185. Deo supra omnia obediendum, & aperte condemnat Apostolos Act. 4. 19. & 5. 29. Quod enim hic dicit, *eos prædicasse, iure potestatis quam à Christo acceperant, adversus Spiritus impuros*; Plane ineptum est, nam præterquam quod valde profecto desiderarem scire, quinam huic homini, qui adeo inepte de Angelis locutus fuit pag. 5. & 50. sint Spiritus impuri? quæ potestas adversus eos, & quid jus illius potestatis? falsum est, Apostolos ex jure talis potestatis prædicasse; nam præter eam potestatem, expressum iis Christus dedit prædicandi mandatum, ut patet Matt. 10. 1. 5. ad cujus mandati executionem illo tempore, quidem admodum utilis erat & necessaria talis potestas; sed ea per se nullo modo fundabat jus aliquod prædicandi sine mandato. Jam autem omnibus non minus mandatum est obedire Deo in iis, quæ per Naturam & Scripturam dictavit, quam Apostolis ut prædicarent Christum, ut Marc. 8. 34. 38. 2 Tim. 2. 12. Luc. 14. 25. 26. 27. Matt. 16. 25. 26. Fateor quidem in Apostolis ex abundantissima gratiæ mensura,

sura, hic nihil adfuisse temeritatis, qualis jam forte facillime reperiretur & culpanda foret in hominibus, quibus tantum gratiæ concessum non fuit; sed tamen ideo ipse actus si absque temeritate fiat, non magis culpandus foret in his quam in illis. Nam tam hi quam illi ex officio servant Dei mandatum.

§. 19. Quod autem dicit, *Deum is certa revelatione contra Tyrannum auxilium promississe*, Id concedimus, eratque tunc temporis ea promissio necessaria, quia in prima illa Christianæ ecclesiæ erectione, nihil aliud à Judæis & Gentilibus expectari poterat: jam autem Summis potestatibus ipsam Christi Doctrinam recipientibus, tali non adeo videmur egere; quamvis quis, gentilibus Euangelium nunciare legitime missus, propter causæ similitudinem, summo jure sibi applicet easdem promissiones. Sed tamen, an ideo jam legitime non fit, quia non datur tam expressa promissio? Nihil minus. Nam ea promissio tantum fuit addita mandato justissimo; nè Apostoli per infirmitatem ab officio absterrentur, nullo modo ut jure agerent quod erat mandatum.

§. 20. Sed inquit, si hoc liceret, *frustra imperium statueretur, & illud Salomonis Prov. 24. 21. Filii mi, time Deum & regem, impie dictum fuisset.* Verum plane aberrat, nam Christi Doctrina non evertit imperia, sed tantum humanum imperium Divino postponit, quemadmodum & Salomon prædicto loco timorem Dei regis timori præponit. Ita ut utilissima sint imperia, utpote quæ à Deo Rom. 13. 1. 2. sunt ordinata & idcirco Deo semper subjecta, quare si se ei opponant, ejusdem criminis reus foret quivis subditus, vel simul cum suo Magistratu deficiens, vel sese divinæ ordinationi opponens. Adeoque nihil tutius quam ut Deo ejusque mandatis adhærens Tyrannidis sævitiam si possit effugiat, vel Deo causam committens patienter ferat, nisi aliunde sibi habeat, se adversus eum defendendi jus. Fatemur tamen hic non parva cura vitandam omnem temeritatem, tum Principi, tum singulis subditis, cum utrisque tandem Deo sit reddenda ratio.!

§. 21. Quantum ad *Praxin*, qua suam conclusionem confirmari dicit, ea nulla est. Nam *quod nemini subditorum liceat auxilium ferre ei quem summa potestas reum mortis vel hostem judicavit*, id nihil probat, quam quod non liceat se Principi opponere, quod existimamus certissimum; nam qui id facit, ordinationi Divinæ resistit, Rom. 13. 2. Sed non tamen ideo cum peccante Magistratu tenetur peccare, aut divinis mandatis humana postponere. Nec inter *Hebræos repugnabat amori quo quisque proximum tanquam se ipsum tenetur amare*, quo quivis erat obligatus, *detegere falsarium*, quem adjuratione, se præfente, facta in judicio falsi testimonii reum cognoverat, & sic veritati testimonium dare Lev. 5. 1. ne ejusdem criminis particeps fieret Prov. 29. 24. aut in judicio *judici indicare & toto populo adjuvante occidere fratrem, filium, filiam, uxorem, vel amicum* qui in occulto dicit, eamus & serviamus diis aliis, diis populorum

qui circa nos, atque ita clam defectionem à Deo conatur introducere Deut. 13. 8. 9. & 17. 2. 7. Sed hoc ipsum aperte significabat amorem Dei omnibus præferendum esse: ita ut hic nullo modo impium quid, pium fiat, quia quasi committitur in salutem reipublicæ, sed quod pium est, pie peragitur; ne quis sub specie pietatis erga proximum, impietatis erga Deum reus fiat.

§. 22. Deinde falsum est, tum quod *Hebræi ad conservandam libertatem, Religionem soli imperio accommodaverint*, cum non illi, sed Deus, primo religionem, & deinde secundum eam imperii leges præscripserit; tum quod *iis, ut sese à reliquis nationibus separarent, dictum fuerit, dilige proximum tuum, & odio habe inimicum tuum* Matt. 5. 43. *Jeremia demum post amissam imperium in captivitate Babylonica docente cap. 29. 7. consulere incolumitati civitatis, in qua captivi tenebantur; & Christo, postquam eos per totum orbem dispersum iri vidit, docente, ut omnes absolute pietate colerent.* Nam id nunquam in Scriptura sacra, sed à Pharisæis, falsis legis Doctoribus & corruptoribus, dictum fuit, lex enim Lev. 19. 18. habet *diliges proximum tuum sicut te ipsum*, unde illi non tantum abstulerunt illud, *sicut te ipsum*, à Deo expresse additum, ut etiam ex corde extirpato proximi odio, proflueret amor, verum & *proximi* significationem restrinxerunt ad amicos & Judæos, & fallacissima ratiocinatione, quemvis non amicum non Judæum concluderunt odio prosequendum esse, sumpto proculdubio prætextu à Deo præscripti mandati, de extirpandis, & nulla affinitate aut fœdere jungendis illis septem populis notissimis; à quibus absurdissimis corruptelis Christus Matt. 5. 43. 44. legem vindicat, veram legis de dilectione proximi sententiam, tanquam divinus legis Doctor, absque ulla ratione imperii, cui se accommodasset, cum ejus regnum non esset hujus mundi, iis opponens, & docens non modo externis verbis & operibus, verum etiam ex corde præter amicos & Judæos, diligendos esse Gentiles & Samaritanos infestissimos inimicos Judæorum, qualem pro Judæi proximo habendum Scribam illum in Evangelio fateri coëgit Luc. 10. 37. idque secundum legem quæ Lev. 19. 18. proximi amorem ut sui ipsius, docet, & non modo Exod. 24. 4. jubet inimici pecus aberrans in viam reducere, sed & secundum Salomonem qui ex ea lege Prov. 25. 21. docet cibare inimicos: imo secundum ipsum jus naturæ, quod omnes homines hominibus commendat. *Οὐδεις ἐχθροῦ τῷ σπευδαίω.* Veteres sapientes dicere solitos, ait Hierocles. Ex quo omnem collocandi in aliquem beneficii occasionem in lucro ponebant olim Abrahamus, Isaacus, Jacobus, Josephus, homines demerendis hominibus nati. Et cum Hebræis divino mandato præscriberetur septem nationum extirpatio, non nisi Dei ministri, & divinæ sententiæ executores fuerunt Rom. 13. 4. in quibus odium non magis ferri potest, quam in Judice, reum ex legis dictato mortis condemnante. Imo quotiescunque in hac ipsa executione meminissent sibi pollicitam à Deo gen-

gentilium hæreditatem, & tandem etiam colligendos gentiles, ut Dei filios, absque misericordia hoc justissimum Dei Judicium gentibus ob sua peccata decretum, executioni dare, nec debuissent, nec potuissent. Tantum abest, ut hinc aliquod jure potuerint sumere fundamentum, tam irrationalis odii, ac ex pessimis Pharisæorum legis corruptionibus, non modo erga has, sed etiam erga qualvis nationes, & ipsos suæ nationis Samaritanos exercuerunt. Quod ipsum odium injustissimum, etiam in captivis coëgit & compescuit Jeremias, cum præscriberet, ut consulerent paci civitatis in qua captivi tenebantur. Ita ut Anonymus hic nihil habeat quo suam absurdissimam sententiam de accommodandis ad populi salutem legibus divinis, aut obedientiam summis potestatibus, quævis, etiam Scripturæ & Naturæ adversa, mandantibus, præstanda, absque privato cujusvis judicio.

§. 23. Quantum ad eos, quos *adversarios* suos dicit, & quibus tribuit, *quod jus sacrum à jure civili ita separent, ut hoc tantum penes summas potestates, illud autem penes universam Ecclesiam esse contendant*, nos iis accedere non possumus, si reperiantur qui id sic intelligant, ut Magistratui interdican- pag.
220. jus secundum Dei voluntatem, tum per Naturam tum per Scripturam revelatam, publico & decretorio judicio, post legitimam satis inquisitionem, & invocatum precibus divinum auxilium, determinare, qua ratione Deum in sua republica coli voluerit. Nam absque hoc utriusque tabulæ divinæ legis custos dici non posset, & nullo modo Magister, seu patriæ patris, taceo Christiani Magister, cujus est & futuræ vitæ salutem, populo, quantum in se est, procurare, officium præstare posset; verum si hoc concedant, & Ecclesiæ ejusque Doctoribus, sub cura & inspectione Christianorum Magistratum, tribuant jus & facultatem Dei voluntatem populo proponendi, secundum eam monendi, objurgandi, reprehendendi, & contumaces, ordine à Magistratu secundum Scripturam probato, pudefaciendi, & ab Ecclesiæ communione removendi, ineptissimus est Anonymus, qui hanc *seditiosam* audet dicere *opinionem*, quæ minimas seditioni occasionem præbet: sed remedium præsentissimum, cum Magistratui concedat supremam curam, secundum Dei voluntatem præstandam.

§. 24. Et ad hanc opinionem confirmandam plurimum profecto facit *exemplum à summo Hebræorum pontifice desumptum*, hac unica tantum cum diversitate, quod ipse solus haberet divina responsa, quæ non nisi per ipsum à Deo peti poterant, cum jam omnibus tam subditis quam Magistratibus & Ecclesiæ ministris, in Scriptura loquatur Deus. Nam ut tunc munus pontificis à Deo, non à Mose, ut fingit Anonymus, & nobis supra confutatum fuit, sed ex Dei mandato per Mosi ministerium institutum fuit: & in Aaronem, & filios ejus, à Deo designatos, collatum; ita & jam sacrorum ministrorum munus in-

Ecclesia divinum est, à Deo institutum, & per Magistratus & populi, ad patefactam omnibus Dei voluntatem, & constitutum ordinem, vel etiam ipsius Dei, sorte factam, designationem, electos Dei ministros, secundum ipsa Dei oracula in Scriptura proposita, administratur. Ibi quidem ad hujus muneris confirmationem solo Mosis ministerio usus fuit Deus, quia se non nisi Mosis revelabat, & per eum populo; cum jam se omnibus patefaciat, & idcirco omnium ministerio, sub constitutorum à Deo Magistratum, ejusdem Ecclesiæ filiorum, tanquam nutriciorum tamen, Ecclesiæ cura, uti velit, in constituendis sacrorum suorum, ad suum præscriptum, ministris. Ita ut non magis tunc à Mose, quam jam à populo suam prædicandi Dei verbum auctoritatem habere dici poterint, nam & tunc, & jam, divinum fuit, & est ministerium, à Deo per homines collatum, Magistratibus, ut legis custodibus legitimam curam gerentibus, ne quid hic contra divinum ordinem agatur. Pontifices autem post captivitatem Babylonicam etiam *Principatus obtinentes*, cum id manifeste contra legem fieret, ut supra demonstravimus in Asmonæis ad pag. 208, pro assensu suo errore, de jure summarum potestatum circa sacra, hic inepte producuntur ab Anonymo: nam quid juris fundari potest in inustitia & errore.

§. 25. Quantum ad *Reges penes quos jus circa sacra absolute fuisse* asserit, & mox ulterius se patefacturum promittit, de iis ipsis, sibi adversus, fateri tenetur, quod *manus sacris in templo administrandis, admovere non licuerit. Quod* autem, ut nobis certissimum est, *in Christiano imperio locum non habeat, unius alicujus familiae segregatio ad hoc ministerium*, cæteris rejectis, facta divinitus, inde minime concludi potest, *hodierna sacra solius juris summarum potestatum esse*, ut inde satis absurde concludit Anonymus: nam cum per Christum ab Ecclesia tolleretur jugum illud, propter abnegatum Deum in deserto ei impositum, non abstulit divinitatem seu divinam auctoritatem à Deo instituti ministerii Ecclesiastici, idque deinceps sola humana summarum potestatum auctoritate niti voluit; sed reservata ejus auctoritate divina, nullum non admisit, aptum, & secundum ordinem à Deo in Scriptura præscriptum, sub cura & inspectione summarum potestatum, electum. Ita, ut jam auctoritas hujus muneris non minus sit divina, quamdiu Scripturæ conformatum est, quam olim cum per Mosen ex Dei mandato fuit institutum. Sed tamen cum nullus nisi sub cura & inspectione supremarum potestatum, in tali munere publice in alicujus reipublicæ Ecclesia possit constitui, & ex divina auctoritate tali munere fungi, negari non potest, quod etiam sacri ministerii cura summis potestatibus competat, & non nisi eorum auctoritate tale ministerium à quoquam in republica publice obiri. Verum hoc procul abest ab eo, quod hoc ministerium non nisi summarum potestatum auctoritate niteretur, seu quod, ut Anonymus loquitur, *hodierna sacra solius juris summarum potestatum*

p. 221.

tum forent. Quæ Duo, cum non satis noverit distinguere, sed semper confundat, & sub hujus prætextu illud foveat, hoc unico observato facillime dissolvuntur omnes quas profert probationes, ad confirmandam suam absurditatem adductas.

§. 26. Nam certissimum est, quod *jus & auctoritas sacrorum apud populum plurimum valeat*, nec immerito, nam est divina, & soli Deo, ejusque verbo competens, ita ut nullus absque sacrilegio eam sibi vendicat. Cum autem *populus plurimum pendeat ab eorum ore qui ex ordinatione & institutione divina horum sacrorum ministri sunt*, nam à nullo homine sacrorum auctoritas dependet, sed à solo Deo, *Magistratus*, cui incumbit suprema cura salutis totius populi, & consequenter ut sacra ex ipsius Dei auctoritate & instituto, in Scriptura manifestato, legitime administrantur, quam *plurimum poterit in omnium animos*, quamdiu procuraverit sacra per legitime constitutos ministros ad verbi divini præscriptum, non sua, sed divina auctoritate proponi.

§. 27. Nec ullum hic est periculum *divisi imperii*, ut nugatur Anonymus, *ac contentionum & discordiarum quales inter Hebræorum Reges & Pontifices fuerunt*. Cum universum imperium solis Magistratibus competat, & sub eorum cura, à Deo demandata ad imperium & mandatum divinum, cui etiam summa potestas humana subjicitur, divina sacra, & idcirco non nisi ex auctoritate divina, administrantur. Nec inter Hebræos ullæ fuerunt in religione sectæ, ut ipse fatetur Anonymus pag. 208. nisi postquam Pontifices etiam Principes fuere, & sic Principes sua auctoritate divina sacra voluerunt administrari, & consequenter non Dei & Ecclesiæ sed imperii ministros dari. Demonstravimus etiam supra ad pag. 209. contentiones inter Hebræorum Reges & Prophetas Dei (nam de quæstionibus inter Pontifices & Reges, de quibus hic nugatur Anonymus, nihil, quod memini legitur) nullas fuisse, aut esse potuisse, nisi postquam illi à Deo & pietate deficerent, & falsis Prophetis forent addicti. Ita ut omnes illæ contentiones, non ordinationi à Deo in Hebræorum Republica & Ecclesia constitutæ, sed hominum, Principum & populorum, defectibus imputandæ veniant.

§. 28. Quamobrem non nisi putida Anonymi calumnia est, hac ratione sacrorum ministris *viam ad imperium* parari, nam semper, etiam cum summas potestates ex auctoritate divina, seu tanquam Dei ministri, officii sui, tali cum prudentia & reverentia, quæ subditos decet, admonent, sub cura, & suprema summarum potestatum inspectione, divino suo munere funguntur. Si vero supremæ Potestates hanc sibi à Deo demandatam sacrorum curam negligant, & solis ministrorum illorum dictatis cæcæ duci velint, eorum judicio etiam subjicientes ea, quæ privative solis Magistratibus curanda sunt, cum homines sint illi ministri, patentissimam portam aperiunt, qua illis pateat & aptissimi-
mus

mus ac proximus paratur aditus ad summum imperii fastigium, & non nisi imperatorum nomen supremis potestatibus reliquum maneat. Hæc enim ea via fuit, qua Pontifices Romani summos terrarum Monarchas omni suprema in hominum animos, & consequenter etiam in eorum possessiones, actiones & bona, directione privarunt, & pedibus suis subjecerunt.

pag.
222

§. 29. Quare omnibus summis potestatibus, si suo munere ita fungi velint, ut tandem Deo cum gaudio rationem reddere possint, & recte administrati imperii divini præmia reportare, præcipue huic suæ muneris parti incumbere convenit. Si etiam ab altera parte versus religionem flectamus oculos, videbimus *hoc ipsum religionis & pietatis incremento non parum conducere*. Nam hac ratione supremæ Potestates non tantum crunt Ecclesiæ & Religionis nutritiæ, sed & pietatis exemplaria, omnibus suis subditis longe superiores, & tamen simul cum iis imperii divini æque subjectæ, quæ in Republica, non aliter quam Pater in familia, sed suprema in terris potestate, subditos tanquam filios, regent, corrigent, ocebunt, defendent ad Dei mandatum, & sic tam in bello, quam in pace, sub summo Dei imperio, ut veri Dei ministri & duces, non tantum ad hujus, sed etiam futuræ vitæ beatitudinem & salutem, quantum poterunt, ducent & flectent, & tandem Deo rationem reddituri, erecto vultu dicent, hi sunt filii, quos tu Domine mihi dedisti, in quos ego tuo nomine imperium administravi, quos tibi reddo ut tuos, atque ita cum iis, sed digniore supra eos corona, coronabuntur.

§. 30. Nec omnium *contentionum inter Reges & Prophetas Hebræorum* alia vix causâ fuit, quam continuus & confirmatus neglectus Regum & Principum in hac sui muneris parte, ex quo cum Deus eos singulari gratia per extraordinarios Prophetas, omnes de sui muneris divinitate ad divinum præscriptum certiores reddentes, quibus jam caremus, cum habeamus Deum eorum verbis in Scriptura tam Principibus & subditis, quam sacrorum ministris loquentem, excitare vellet, tanquam ingrati & morosi in peccatis somniantes & obdormiscentes, se Deo, ejusque ministris, quos pro divinis agnoscere poterant & debebant, multis iniquissimis modis opposuerunt, nam quæ pax dari poterat in Regno, cujus Rex se Deo opponit, & ex subditis maximas & numerosissimas Deo adversas collegit copias.

§. 31. Nec ob hanc, sacra legitime ministrandi, muneris divinitatem, *Reges sæpius à Religione & Deo defecerunt*, sed ob illegitimum voluptatum & Dominationis inordinatæ desiderium, & animi sui contumaciam erga Deum, qua se divino imperio subicere nolentes, pertinaciter se ei opposuerunt; cur enim alioquin Dei ministris, qui se tales ad Dei verbum legitime demonstrabant, falsos enim præscriptis à Deo pœnis jure plectebant, aures accommodare nolissent.

§. 32. Qua-

§. 32. Quare si jam etiam summæ Potestates Deo denegent obedientiam, à Religione deficient, & legitimis, etiam sua sub inspectione & cura, secundum Dei verbum constitutis; & requisita cum prudentia & reverentia, de Dei voluntate monentibus sacrorum ministris, vel quibuscunque aliis, id legitime præstantibus, peccata deferentes ad Deum non redeant, contra, suorum subditorum quos secum ut plurimum seducunt, & hujus & futuræ vitæ summam creant perniciem, & tam Regni quam suorum interitum, nisi Deus illud ex speciali providentia propter quosdam, qui Deo obediunt super omnia, ex immensa sua misericordia conservare voluerit, usque dum illorum impietate completa, & horum fide quasi igne purgata, hi tandem gratiosi sui præmii, illi vero justissime suæ poenæ in æternum à Deo participes fiant.

§. 33. Sive igitur, ut Anonymi verbis concludam, *rei veritatem, sive imperii securitatem, sive, denique pietatis incrementum spectemus*, statuere cogimur hodierna sacra nostra solius juris divini esse; non humani, non supremarum potestatum; Sed præcipuam muneris summis potestatibus à Deo demandati partem esse, ex Dei præscripto, in Scriptura revelato, post legitimam inquisitionem, & precibus advocatum Dei auxilium, procurare, ut sacrorum ministri legitime constituantur, & divina autoritate instituta sacra non ad suo cerebro imaginatam quandam populi utilitatem, sed ad idem Dei præscriptum, quod populo semper utilissimum est, eadem autoritate divina administrantur, eosque defendere, & deficientes, concessa sibi à Deo potestate, legitime remove, directe contra quam voluit & somniavit Anonymus.

§. 34. *Supereff* ut examinemus causas cur semper in Christiano imperio de hoc jure disceptatum existimet, cum Hebræi nunquam, quod sciat, de eodem ambegerint: quamvis ipse hac eadem, & immediate præcedente pagina, licet absurde, dicat tam Hebræorum quam Christianorum reges, ob hoc tantum quod ipsis hoc jus non absolute competebat, à Religione sæpissime descivisse, & cum ipsis fere totum populum; atque ex eo, nunquam sedandas ortas fuisse inter Hebræorum Reges & Pontifices contentiones & discordias. Unde manifeste iterum patet, quam parum hic homo sui memor, sit, & sibi constet. Sane non modo *monstro similis videri potest hæc contentio*, sed ipsa non minimum peccatorum nostrorum monstrum est, natum ex illo monstruosissimo dominandi appetitu, quo summæ potestates Deo, & sacrorum ministri summis potestatibus & Deo, ad divinum præscriptum subesse noluerunt, obstetricantibus ab illa parte multis luxuriosis & omnis generis peccatis deditis, rerum indigis assentatoribus & parasitis, quibus etiam hic noster Anonymus jure annumerandus venit, Regum animos, innata pravitate huc inclinatos, plurimum in pessimam hanc partem flectentibus; ab hac vero parte ad tollendum hoc monstrum prognatum à ministris, qui, sub sacro prætextu Dominium affectant, concurrenti-

rentibus plurimis ex superstitiosa mulierum & plebis multitudine, sua superstitione nonnunquam etiam alioquin sapientes secum abripientibus. Quod ipsum jam adultum inter alios monstruosissimum in lucem potrusit omnibus Dominis superiorem ministrum, qui se Deum in terris denominare non veretur, & durissimam in omnium suorum subditorum animos exercet tyrannidem, ac pro divinis sua vult adorari oracula ex Romana tripode profusa. Inter alios autem peperit monstruosissimas Summas potestates, ad Anonymi præscriptum omnia sui populi sacra non divini, sed sui juris existimantes, quæ Deo, non ad divinum, sed suum arbitrium obedientiam præstant, & non, prout Deo, sed sibi videtur, sua autoritate, & idcirco non Dei, sed sui imperii, cui etiam ex Anonymi sententia, unice accommodanda sunt, sacra, administrari procurant: nam, ut inquit Anonymus pag. 185. si nolint, nullo jure civili vel naturali repugnante, Deo in jure suo revelato obedire, suo periculo & damno licite potest: id est, Deo non instar subditi tenetur subesse, sed eum tantum instar hostis metuere tenetur, nullo modo ei obligatus, sed absque Deo sua procurans, & Deo relinquens sua, tanquam à se aliena, utpote non sui sed alterius & divini regni.

pag.
223.

§. 35. Occasio vero natæ hujus contentionis *de re tam manifesta, tamque necessaria*, circa *primordia Christianæ Religionis*, facile potest detegi. Hanc enim Deus, non, ut inter Hebræos per Mosen, per summos imperii ministros, annunciari voluit, sed per subditos, privatos, & à Christo electos & missos ad nunciandum omnibus populis autoritate divina patefactum à Deo Evangelium tot sæculis omnibus promissum per Mosen & Prophetas, & tunc summo cum desiderio à piis expectatum & efflagitatum, postquam ipse Christus multis signis & testimoniis in cælo & in terra omnibus, solis contumacibus exceptis, secundum tunc inter Judæos observandas à Deo constitutas leges comprobasset, se verum illum esse Messiam promissum, in quo unico foret omnium gentium salus, comprobantibus etiam primis ejus in propaganda tanta salute, constitutis & electis ministris, similibus signis & miraculis, divina potestate illum in finem concessa, se veros, ejusdem Spiritus cum Christo, divini illius Evangelii ministros esse, & alios successive substituentes, eadem divini illius ministerii, vel potius Dei auctoritate, qua & ipsi constituti fuerant Dei ministri. Sed cum hi ab iis qui inter Judæos & Gentes imperia tenebant, ut plurimum contumacibus, & divino imperio se subdicere nolentibus in opere tam divino, & contra talem resistantiam variis de causis perficiendo, multis modis impedirentur, illi speciali Dei auxilio adversus omnis generis tales persecutiones muniti, aperte coacti fuerunt profiteri se Deo supra omnia obedire decrevisse, Act. 4. 19. Cum autem subsequentibus temporibus ab una parte Magistratus ejusdem contumaciæcum Judæis & Gentibus rei, non tantum Euan-

gelii

gellii obedientiam abnegarent, sed etiam ejus ministros infestissime prosequerentur, & vastarent primo plantatas ecclesias, & ab altera parte varii sub ejusdem Evangelii ministrorum nomine, sed longe alio Spiritu ducti, eodem Apostolorum exemplo abuterentur, ad propagandos, contra Dei & summarum potestatum voluntatem, pudendos suos errores, Christiani postea Magistratus alii ex suo munere compescuerunt hæreticos, in auxilium vocatis virorum doctissimorum conciliis. Alii vel ex ignorantia, vel superstitione, vel perverso à gentiliū crudelitate discedendi studio, omnem religionis curam concesserunt Ecclesiæ ministris, se ipsos etiam iis ultra modum subjicientes, alii in aliud abierunt extremum, & omnem sacrorum auctoritatem sibi arrogarunt, non tam ex Dei quam sui arbitrio sacra ministrari curantes. Atque hinc illæ lachrymæ. Anget Animus, quod hic tantum teneat renovare dolorem. Ab illis enim temporibus ad hæc usque nostra, illa contentio quasi pomum Eridis inter Christianos Magistratus & Ecclesias fuit, & utrique sæpe non parvas creavit molestias, quamvis, ut jam vidimus, sit res tam manifesta, tamque necessaria. Non nego quod ingens numerus quæstionum Theologicarum licet summatim propositarum succedentibus temporibus obortarum & absurdissima Scholasticorum Doctorum permistio Philosophiæ cum Theologia, omnes Politicos & summos Magistratus à sacrorum inquisitione, magis magisque absteruerint, & sacrorum ministros Romæ dominantes, in monstrosissimo illo Dominio, magis confirmaverint. Sed cum illi rerum summam tenerent, ad confirmandam in æternum injustissimam suam dominationem diligentissime procurarunt, ne inter suos unquam disputaretur de summarum potestatum auctoritate circa sacra, sed absque disputatione Pontifici concederetur; quamvis tamen id ex voto obtinere non potuerint, quod hic latius enarrare nihil attinet. Et ea de causa hæc non nisi subsequens & remota hujus controversiæ inter Christianos causa potest haberi, quam tamen Anonymus inepte pro principali obtrudere contendit.

§. 36. *Apud Hebræos longe aliter rem se habuisse*, novit qui Scripturam vel a limine salutavit. Nam cum Deus inter eos ex speciali gratia Ecclesiam, etiam Imperium instituit, & eadem ratione utrumque per Moysen divinitus ordinavit & illam per hoc defendi, hoc autem & illam ad suæ voluntatis patefacta dictata administrari voluit. Unde utriusque auctoritas apud populum eadem plane fuit, divina scilicet, & ministerialis seu à Deo expresse delegata, in mutuam & totius populi salutem optime conspirans, ita ut Diabolus nullam tunc temporis habuerit occasionem injiciendi inter eos hoc pomum Eridis pestilentissimum. Moyses quidem ut primus & primarius Dei minister, postquam ex Dei mandato tam Ecclesiam quam Politiam ordinasset, præcipue rerum politicarum administrationi incubuit, sed tamen nunquam vel sacra neglexit, nam

præterquam quod extraordinarium à Deo concessum Prophetandi munus retinuerit, diligentissimam adhibuit curam, ut omnia non minus in Ecclesia, quam Politia ad Dei præscriptum administrarentur; vel propria sua & non divina auctoritate sacra instituit & ordinavit. Atque adeo ex ejus exemplo ultra id quod supra concessimus, de jure summarum potestatum, circa sacra nihil omnino probari potest. Quod idem de omnibus aliis Hebræorum Regibus, ex Dei mandato imperium tenentibus, & sacrorum administrationem ex ejus præscripto administrari procurantibus, si non apertissimum foret, demonstratu facillimum esset. Ita ut Anonymus post longas ambages tandem ineptissime concludat, *totum Religionis exercitium, sacrumque ministerium, à solo Regum mandato dependisse* Cum non nisi à Divino pependit, & Regum officium fuerit, ejus administrationem, secundum id ipsum divinum mandatum, quam diligentissime procurare.

pag.
224.

§. 37. Verum in hujus capituli sine per modum explicationis ante dictorum novum cæteris addit argumentum, sed non majoris efficaciam aut minoris absurditatis, dicit enim *Hebræorum Reges & Principes Mose posteriores*, quos supra negaverat, *ut Moses, jus summum Pontificem eligendi, Deum immediate consulendi, & Prophetas, qui ipsis viventibus prophetarent, damnandi, habuisse; jus ad omnia absolute, tam sacra, quam civilia, omnino habituros fuisse, si modo nulli fuissent Prophetæ, ex auctoritate quam habebant, novum Regem eligere poterant, & veniam parricidio dare.* Atque inde concludit, *Hodiernas summas potestates, quæ nec Prophetas habent, nec recipere jure tenentur, hoc jus, tametsi cælibes non sint, absolute habere, & semper retenturas, modo tantum religionis dogmata, in magnum numerum augeri, neque cum scientiis confundi sinant.* Profecto & charta & tempus hujus capituli confutationi dedicata deficerent, si omnia hujus ratiocinii absurda, pro meritis exagitanda forent, digito tantum assignabo. De Mosis jure summum pontificem eligendi, supra confutato, nihil dicam, omnibus enim notissimum est ex Exod. 28. 1. Pontifices ab ipso Deo electos fuisse, & à Mose tantum ad Dei mandatum, quasi inauguratos. Quod idem dicendum de Prophetarum auctoritate novum Regem eligendi, cum tantum ut Dei ministri eum electum nunciarent, ut patet 1 Sam. 13. 14. & 15. 28. Sed Prophetas parricidio veniam dare potuisse, non magis id potuerunt, quam Deus se abnegare, & non esse Deus, cum summum esse desinat. Deinde hodiernæ potestates, novos non habeant Prophetas, habent ipsos Hebræorum in Scriptura loquentes, eosque recipere naturæ jure coguntur, cum vel ipsa natura dictet, omnem hominem se divino imperio subicere teneri. Hebræorum Principes absque Prophetis absolute jus ad omnia habuisse, falsissimum est, nam ad Mosis præscriptum imperium administrare & Ecclesiæ administrationem procurare tenebantur 2 Chron 8. 14. Prophe-
tam

tam damnare, quem non damnaverat Moses, adversus Deum rebellio erat & oppositio. Sed quid hoc sibi velit, hodiernas potestates id jus retenturas, tametsi cælibes non sint, equidem nulla conjectura divinare possum. Nam Hebræorum Reges, & Principes, nec etiam Pontifices & Prophetæ, imo nec ipse Moses cælibes fuerunt. Cælebs est Pontifex Romanus, sed hoc ipsum Antichristianum est, & Doctrina Diabolorum 1 Tim. 4. 3. Nec intelligo quomodo illi possint impedire ne Religionis dogmata augeantur, nam id à Deo fit, & si sine Deo, non divina sed humana dogmata forent. Et quid aliarum scientiarum separatio faciat ad juris hujus conservationem jam dictum.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

*O*nditur in libera Republica unicuique & sentire quæ velit, & quæ sentit dicere licere.

§. 1. **N**eminem suam facultatem libere ratiocinandi, & de rebus quibuscunque judicandi, in alium transferre, vel ad id cogi posse, supra per totum cap. 16. late defendimus adversus Anonymum, qui tamen & initio cap. 17. hoc ipsum accipere videtur. *Hinc fit ut illud imperium violentum sit, quod in animos est, & subditos cogit ad cedendum alteri omne suum jus naturale, quale Anonymus per totum cap. 16. latissime adstruere conatus fuit. Et summa Majestas injuriam subditis faceret, eorumque jus usurparet, si unicuique præscriberet, quid secum & in animo suo, privatim, tanquam verum amplecti, & tanquam falsum rejicere debeat. Hoc enim uniuscujusque juris est, & non tantum nemo, etsi velit, cedere potest, sed etiam in quavis Magistratum prima constitutione, sibi reservasse, & reservandum concessum fuisse, semper intelligitur. Quare ineptissimum est quod Anonymus pag. sequenti dicit summas potestates jure posse omnes, qui cum iisdem in omnibus absolute non sentiunt, pro hostibus habere. Imo eisdem jure posse violentissime regnare, & civis levissimis de causis ad necem ducere. Nam sic aperte justum & jure fieri dicit, quod hic pro summa habet injuria. Sed non est huic homini aliqua boni & mali differentia, cum libertas ei tantum brutum nomen sit, & omnia quemadmodum supra vidimus ei necessario fiant.*

§. 2. Omnis generis justis & à Deo vel recta ratione concessis mediis subditorum animos occupare, non modo Magistratibus licitum, verum etiam necessarium, & in iis summopere laudanda prudentia est. Sed idem agere mediis illicitis & rectæ rationi adversis summopere culpandus dolus est, & appetitæ

Ano.
nym.
cap. 2 c.
pag.
225.

tyrannidis apertum signum. Verum quantacunque Prudentia præditus sit, Magistratus, vel quam doloſiſſime rem ſuam inſtituat, nunquam efficiet, ut omnium animi ejus decretis æqualiter acquieſcant, adeo diverſa ſunt hominum judicia & in bonum vel malum inclinata. Ordinatiſſimum Hebræorum Theocraticum imperium, ab ipſo Deo ordinatum, quot non ex hominum malitia ſuſtinuit rumores & ſiniſtras interpretationes? Et vaſerrimi Principes nunquam evitare potuerunt omnes ſubditorum ſuorum murmuraciones & oppoſitiones, juſtas ſæpe, & ut plurimum etiam injuſtas.

pag. 226. §. 3. Hinc *de jure non diſputans* Anonymus, *utile cenſet, Summas poteſtates, quantumvis ſecundum eum jus ad omnia habeant, & juris & pietatis interpretes credantur, quod ſupra nobis conſutatum fuit, permettere, homines judicium de rebus quibuſcunque ex proprio ſuo ingenio ferre. Et in Republica nunquam niſi admodum infelici ſucceſſu tentari poſſe, ut homines, quamvis diverſa & contraria ſentientes, nihil tamen niſi ex præſcripto ſummarum Potestatium loquantur.* Quid juris ſummarum poteſtatum circa ſacra ſit, ſupra ex ipſo earum munere ſatis demonſtratum fuit. Eadem hic repetere non juvat. Patet ibidem etiam, quam neceſſario cuique relinquatur privatum ſuum in animo ſuo judicium, quippe quod ſoli cujuſque conſcientæ & Deo ſubjectum eſt, quamdiu ex eo per externas actiones nihil fit adverſus ſummæ poteſtatis decreta. Et ab altera parte patet ibidem, quantum ſummus Magiſtratus teneatur, ſecundum patefactam à Deo in Natura & Scriptura voluntatem ſatis legitime inquiſitam, quid pro bono & malo, juſto & æquo vel injuſto & iniquo tam erga Deum quam proximum publice in republica habendum ſit, ſummo & ſupremo judicio determinare. Et conſequenter etiam qua ratione quiſque de iis debeat loqui, cum loquela non minus quam quævis alia hominis actio externa, ſummis poteſtatibus ſubſit. Verum quoniam ſubditi non tantum aliquando ſibi privatim loquuntur, vel etiam ſuis, idque vel adeo recte ut ad Magiſtratum deferri non poſſit, vel etiam animo potius conquerendi & bono, quam traducendi & malo, ſed etiam univerſim nullus hominum non facillime offendat in verbo, cum lingua ſit ignis & mundus iniquitatis Jac. 3. 2. 6. certum eſt quod linguam nullus hominum domare poſſit, ut inquit idem Apoſtolus Jac. 3. 8. Quare ſummæ Potestates nunquam niſi infelici ſucceſſu, imo niſi jure inde metuatur totius ſocietatis majus incommodum, injuſte, ſubditos ſuos adeo coarctare & omnia eorum verba circumſcribere, & limitare, ut & quocunque modo prolata ſcrutari & inquirere, ac præſcriptis etiam durioribus pœnis punire poſſunt, ut in intimis domuum cubilibus, & inter ſuos & familiares ac fidôs amicos non dicant & agant aliud, quam ipſæ publice dicendum & agendum ſtatuerunt & debuerunt. Nam id, præterquam quod in praxi impoſſibile ſit, proximus ad animi ſervitutem & tyrannidem gradus eſt. Veruntamen cum
Magi-

Magistratus & universa societas non minus hominum verbis quam actionibus turbari, & summum possit subire periculum, non minus necessarium Magistratum eadem circumscribere & legibus compescere, quam nimis anxia scrutatione non rimari & investigare. *Quapropter nobis hic cum Anonymo inquirere incumbit, quousque unicuique hæc libertas, salva reipublicæ pace, salvoque summarum potestatum jure, potest & debet concedi; quod præcipuum sui tractatus intentum dicit.*

§. 4. *Reipublicæ finem, non esse dominari, nec homines metu retinere & alterius juris aut eos ex rationalibus bestias, vel automata facere, sed unumquemque metu liberare, ut secure, quoad ejus fieri potest, coram Deo vivat cum aliis hominibus, & eorum mens ac corpus tuto suis functionibus fungantur, & ipsi libera ratione utantur: imo ipsam libertatem, sub imperio divino, quod nunquam addit Anonymus, quia putat homines naturaliter erga Deum nulla teneri obedientia pag. 184. & 185. revera Reipublicæ finem esse, nulla ratione negari potest. Et hac ipsa de causa, requiri ut omnis publica, in commune bonum decretandi, secundum id quod Deus in Natura & Scriptura dictavit, potestas, vel penes omnes, vel aliquot, vel penes unum esset, apertissimum est. Quare quivis etiam in Republica, cedere debet, naturali suo jure, secundum Dei & naturæ dictata, ex solo decreto suæ mentis, publice & inter alios agendi, sibi retento jure, secum privatim, & in animo suo ratiocinandi & judicandi, quid divinis in Natura & Scriptura dictatis conforme censuerit vel non, & secundum ea judicia suas actiones privatas, quantum conscientia, post legitimam omnium inquisitionem adhibitam, fert & permittit, quasi coram Deo instituendi. Ita ut salvo summarum potestatum jure, non tantum aliud, & contrarium sentire possit, quam publice sentiendum & profitendum censuit suprema potestas; sed etiam privatim aliud agi possit, quam publice agendum præscripsit. Nam id minime contrariatur supremæ potestatis decretis, eo quippe non spectantibus. Verum cum etiam ex privatis actionibus quibusdam vel privato-publicis, ut suorum judiciorum privatorum cum aliis communicatione, idque pluribus vel paucioribus, sive fociis, sive concivibus, sive alienis, & hostibus, sive domesticis, uxori, viro, filiis, famulis facta &c. malum reipublicæ metuendum sit, necessario summæ potestati etiam jus competit, easdem quantum fieri potest in publicum bonum, secundum Naturæ & Scripturæ dictata determinare, atque ita privatam cujusque libertatem ex recta ratione circum scribere, & legibus regere.*

§. 5. *Quare si quis Ex. Gr. subditus aliquam summæ potestatis legem sanæ rationi repugnare putet, & propterea eandem abrogandam censeat, idque Judicium sibi retineat, & omnem evitet occasionem quid vel contra legem, vel propriam conscientiam agendi, plane manet inculpabilis, tam coram Deo quam*

pag.
227.

quam Magistratu; cum ibi culpabilis foret, si Magistratum Deo præferret, hic & ibi, si sua culpa male judicans & errans justis Magistratum mandatis obedientiam negaret, ut & si hoc suum judicium aliis, contra Magistratus decreta, communicet: nam quamvis id agat *sola ratione, non autem dolo, ira, odio, nec animo aliquid in rempublicam ex auctoritate sui decreti introducendi, & suam sententiam judicio summæ potestatis submittat, ac interim nihil contra illius legis præscriptum agat*, tamen agit contra supremæ potestatis mandatum de propagando suo judicio circa Magistratum decreta, summo jure, & in publicam utilitatem præscriptum, & idcirco non bene, ut *optimus quisque civis*, quemadmodum Anonymus loquitur, sed male, ut inobediens quisque civis, *de republica meretur*. Verum si & illud mandatum illegitimum censuerit, & sibi contra illud necessario agendum existimaverit, necessario, nisi ex imperio discedere maluerit, se potius decretis pœnis, Deo suam causam committens, subijcere tenetur, quam vel contra conscientiam, quantum fieri potuit, satis recte informatam, mandato præstare obedientiam, vel Magistratui tale quid mandanti, contra divinam ordinationem se opponere, aut malum quid præcari vel intendere: nam utrumque non minus à Deo prohibitum, quam conscientiam dictamen recte formatum nobis inditum est, & partem toti necessario postponendam esse, docet ipsa natura. Atque adeo facile *videmus, quæ ratione unusquisque, salvo jure, & auctoritate summarum potestatum, hoc est salva Reipublicæ pace, ea quæ sentit dicere & docere potest, nempe si decretum omnium rerum agendarum iisdem relinquat, & nihil contra earum decretum agat*, nihil etiam contra propriæ conscientiam, ex officio legitime informatæ, judicium, aut contra Deum, & si hæc suo judicio, cum Magistratus decreto ita pugnent, ut alterutrum necessario sit eligendum, semper Deo super omnia præstet obedientiam, & omne fugiens peccatum, humanis se potius quam divinis pœnis & iræ patienter subijciat.

§. 6. Sed *hominem subditum contra id quod bonum judicat, & à Deo per Naturam aut Scripturam determinatum sentit, agere debere, & salva justitia & pietate posse, imo debere, si se justum & pium præstare velit*, profana & athea Anonymi sententia est, nam sic homo magis homini quam Deo foret subiectus, & abnegata omni naturali justitia, ejusque conscientia & obligatione, quivis subditus omnibus Magistratum etiam ineptissimis decretis & ipsi Naturæ ac Scripturæ adversis, adstrictus, cum Magistratu à Deo deficiente, & naturam deferente, Deum & naturam deferere, iisque bellum indicere cogeretur, & omnem suæ salutis curam plane negligere; quod ipsum est illud, quod hac ipsa pagina dixit *fini Reipublicæ contrarium esse, homines ex rationalibus bestias & automata facere*. Nam si proprium sit denegandum judicium, quid erunt omnes hominum actiones, quam bruti impetus, & instituti ad Magistratus mandatum & impuffum.

§. 7. Et

§. 7. Et justitiam à solo Summarum potestatum decreto tam dependentem face-
re, ut nemo nisi qui secundum earum recepta decreta, qualiacunque fuerint, vi-
vit, justus esse possit, est non tantum Magistratui adscribere quod Dei est, qui
solus est fons omnis justitiæ & ad cujus arbitrium omnia Magistratus decreta
sunt conformanda, sed etiam in fallibili creatura, virtutis infallibilem regulam
& normam quærere, quod repugnat. Dependet quidem à Magistratus decre-
to determinare, quid publice pro justo sit habendum in republica, & subditus
obstrictus est, ei obedientiam præstare, nisi videat aliud dictare Naturam aut
Scripturam. Sed tamen ideo justitia non pendet à Magistratu, sed à Deo. Et
Magistratus non Dominus & fons, sed tantum est minister justitiæ. Nam ipse
patefactis à Deo in Natura & Scriptura justitiæ regulis obstrictus est, & Deo,
Domino suo, administratæ, secundum illas regulas, justitiæ rationem red-
dere tenetur; quod non teneretur si à solo ejus decreto justitia penderet. Adeo-
que pro justo quidem existimatur in Republica, qui secundum Magistratum
decreta vivit, sed justus non est, nisi & ipsa illa decreta cum præscriptis à Deo
justitiæ regulis convenient; imo injustus foret, si quis coram Deo injusta Magi-
stratus decreta sequeretur, & duplici pœna dignus esset si quis cognoscens
divinam rē dē jus Dei Rom. 1. 31. Magistratus mandata divinis præferret, se-
cundum Luc. 12. 47. latam à Christo sententiam.

§. 8. *Magna quidem est Pietas quæ circa pacem & reipublicæ tranquillitatem
exercetur.* Sed quæ erga Deum, hanc transcendit, & ei longe præponenda
est. Imo quantum cœlum à terra, & in infinitum magis, illa hanc excedit:
ita ut ne quidem per momentum dubitari possit, de præferentia illius ante
hanc.

§. 9. *Pacem & tranquillitatem Reipublicæ conservari non posse, si unicui-
que ex suæ mentis arbitrio vivendum esset,* facile concedo. Sed uti ab illa, ita &
ab hac parte vitanda sunt extrema. Non sunt adstringendi subditi iis quæ repu-
gnant eorum conscientiæ, & secundum eam Dei in Natura vel Scriptura pate-
factis dictatis: nam id foret assumere divinum, in conscientiam soli Deo subje-
ctam, imperium, summum læsæ Majestatis divinæ crimen. Non etiam sub-
diti suo arbitrio determinare possunt, quid in Republica pro justo habendum
sit; aut Magistratui, etiam injusta mandanti, nisi aliunde facultatem ha-
beant, se opponere: nam id foret ordinationi divinæ resistere, & læsæ supre-
mæ Majestatis crimen. Sed Magistratus, post legitimam inquisitionem, &
secundum suæ conscientiæ dictamen Naturæ & Scripturæ conformēs leges fe-
rentes, privatum subditis tenentur relinquere judicium, idque ita circumscri-
bere, ut Respublica nullum inde possit metuere periculum, ac subditos, iis se
subjicere nolentes, vel pœnis ad eorum observantiam adigere, vel peten-
tibus, facultatem ex imperio discedendi, concedere. Subditi contra æquas

Magistratum leges cum ratione recipere, & iis se non ut bruta, sed homines rationales subicere tenentur, & si forte conscientia satis recte informata dicat easdem iniquas & Naturæ vel Scripturæ adversas esse, se nullo modo ea de causa supremæ potestati opponere, sed Deum & ejus obedientiam omnibus præferentes, vel poenis licet, ut putant, à Magistratu injuste decretis & inflictis se subicere, vel rogata & obtenta discedendi venia, eas effugere & evitare tenentur. Atque ita & Magistratus supra subditum & subditus infra Magistratum Deum agnoscent supra se, & nullus privatus suo, sed non nisi Magistratus & divino & ipse Magistratus non nisi divino arbitrio suas actiones instituent, & simul suo ordine & loco, tanquam ejusdem corporis, sed diversæ dignitatis, & distinctorum munerum, membra, totius Reipublicæ tranquillitatem & pacem, quam optime conservabunt, & promovebunt.

§. 10. Atque adeo *impium quidem est, ex suo arbitrio aliquid contra decretum summæ potestatis, cujus quis subditus est, facere.* Nam si arbitraria res fuerit, proculdubio subditus Magistratus arbitrium suo longe præponere tenetur. Sed aliquid agere, quod tanquam necessarium mandat vel Natura, vel Scriptura, licet contrarium mandat suprema potestas humana, pietatis est; & impium foret contrarium, nam Deus creaturis postponeretur. Latius hæc particularibus exemplis illustrari possent; sed festino ad finem.

§. 11. Præterire tamen non possum, quin, antequam hinc discedam, demonstrem immanem hominis absurditatem, quam eructavit, cum diceret, quod subditus *nihil contra decretum & dictamen propriæ rationis agere possit, quamdiu juxta decreta summæ potestatis agit.* Nam id vel sic intelligit, ut etiam videtur, subditum postquam decrevit, omnia summæ potestatis dictata sequi, non contra propriæ rationis dictamen agere, cum id præstat. Quod non tantum & apertissime nugari; sed etiam sibi manifeste contradicere. Nam tale decretum subditi, eum plane alterius juris faceret, quod impossibile dixit initio hujus & septimi decimi capituli. Deinde hoc fini & fundamentis reipublicæ repugnaret, nam subditos ex rationalibus bestias & automata faceret, & omnem libertatem tolleret, contra ipsum Anonymum pag. 227. Imo nec suprema potestas, absque summa subditorum injuria, & iniquissima juris eorum usurpatione, unicuique præscribere potest, quid tanquam verum amplecti, & tanquam falsum rejicere debeat, ut fatetur Anonymus pag. 225. initio hujus capituli, & consequenter nec tale decretum subditorum potest admittere. Vel sic intelligit, quod ratio subditorum ipsis semper idem dicat, quod summarum Potestatum ratio iis dicat: quod facile concederemus, si omnes ratione sua æque uterentur & abuterentur. Sed ipse Anonymus pag. 225. fatetur nullis, pene incredibilibus modis, eo perveniri potuisse, ut homines unquam non experirentur, unumquemque suo sensu abundare, totque capitum quam palatorum esse

esse descripta. Quis itaque capiat hæc sacra? quis conciliet tam adversa & pugnancia?

§. 12. Verum *etiam ex praxi hoc confirmare possumus*, inquit, *nam in conciliis tam summarum quam minorum potestatum omnia ex communi omnium decreto, tam scilicet eorum, qui contra, quam qui pro, suffragium tulerunt, fiunt.* Fateor, sed quis ignorat id tantum locum habere in iis, quæ sunt arbitrarii juris & à summarum potestatum arbitrio dependent, quibus subditi non subjici non possunt, & semper obedientiam præstare tenentur, nullo modo vero quæ naturalis & divini juris sunt. Quare si maxima concilii pars decerneret, prohibendam esse divinam obedientiam, opposita minor pars, vel aperta protestatione, vel concilii derelictione, vel quovis alio constituto, aut jure practicabili modo, à tali decreto discedere, & si jure possent, impedire ejus executionem tenerentur: nam non magis illi tam impii & injusti decreti auctores esse possunt, quam subditi se ei subjicere. Præterquam quod concilium summarum Potestatum, quod plurium votis omnia facere potest jure, & absque peccato erga Deum, & cui idcirco tam ejusdem membra quam subditi in omnibus absque peccato se subjicere possunt, non nisi Anonymi Chimæra sit, nam abnegato Deo, id Deus foret, & monstrum Romano Pontifice, qui adhuc fatetur se Deo subesse, longe monstrosius. Verum ad hunc supremum impietatis & Atheismi gradum Anonymum jam sæpius ascendisse supra vidimus. Iterum itaque concludimus, *Quod unusquisque, non nisi prædictaratione, Judicii sui libertate, salvo summarum Potestatum jure, ex ipsis Reipublicæ fundamentis, secundum Naturam & Scripturam, uti possit, vel debeat nisi cum Anonymo Deum abnegaverit, & summas Potestates pro Deo coluerit.*

§. 13. Atque ex his jam facile determinare possumus, *quænam opiniones in Republica seditiosæ sint, eæ nimirum, quæ simulac ponuntur, pactum, quo unusquisque, jure agendi ex proprio suo arbitrio cessit, tollitur.* Id est, eæ quæ Deo & ordinationi divinæ resistere docent, nam summæ Potestates à Deo ordinatæ sunt Rom. 13. 1. 2. Ex. Gr. *si quis sentiat summam potestatem sui, seu supremi inter homines, juris non esse:* nam hoc esset summam invadere potestatem, & apertum committere crimen læsæ Majestatis. Quemadmodum foret crimen læsæ Majestatis divinæ, summis potestatibus humanis, cum Anonymo, tribuere jus absolutum à Deo independens; nam ut nullus subditus supremæ potestati humanæ infra Deum denegare potest summum in se jus, ita nulla suprema potestas suum jus in subditos absolutum seu independens à Deo, existimare potest. Quamdiu ergo subditus se non opponit Magistratum decretis, sed quando ea privato ejus judicio discretionis divinis, in Natura vel Scriptura, dictatis adversa videntur, obedientiam Dei, humanæ præferens, se decretis Magistratum pœnis patienter subjicit, vel rogata & obtenta

discedendi venia, qua pactum subjectionis mutuo consensu solvitur, ex ejus imperio discedit, nullo modo sentit summas potestates sui juris non esse, sed id apertissime agnoscit, & divino juri, ut decet, subjicit, quocirca seditiosus dici non potest. Verum si Magistratus contra divinas in Natura vel Scriptura Leges quædam decernat, & subditus iis præ Deo adhæreat, non quidem erga Magistratum, sed simul cum Magistratu erga Deum seditiosus erit.

§. 14. *Seditiosum* etiam tam erga Deum quam Magistratum foret, sentire *neminem promissis stare debere, vel oportere unumquemque suo arbitrio vivere*, neglectis scilicet Dei & Magistratum legibus, & *alia plurima*, quæ summarum potestatum ordinationi divinæ repugnant. Verum quod Anonymus hic distinguat, hæc *non tam seditiosa esse propter judicium & opinionem, quam propter factum quod talia judicia involvunt, videlicet quia eo ipso, quod tale quid sentit, fidem summæ Potestati tacite vel expresse datam solvit*, nugatorium est. Nam factum, quod hic fidem potestati datam solvit, est ipse ille judicandi actus, ut enim ipse dicit, eo ipso quod tale quid sentit, id est, judicat, fidem datam solvit; qualem hic ergo somniat actum judicio involutum? Non ignoro quod seditiosa talis opinio puniri non possit in subdito, quamdiu eam contra Magistratus decreta cum aliis non communicat, aut ex ea nihil adversus summas Potestates agit, tum quod alioquin Magistratui innotescere nequeat, eum talem fovere sententiam, tum quod unicuique denegari non possit privatum in conscientia coram Deo judicium; sed tamen ea non minus ideo seditiosa manet opinio, quia talis est, ex qua nihil agi potest, quin sit seditiosum & ordinationi divinæ adversum. Ac proinde fateor, alias opiniones, ex quibus etiam agi potest sine seditione erga Magistratum, in republica seditiosas dici non posse, quamvis erga Deum seditiosæ sint, si à Naturæ vel Scripturæ Regulis deficiant; sed tamen cum illa non tantum majorem vel minorem seditioni occasionem præbere possent, pro circumstantiarum diversitate, & non minima Magistratus cura esse debeat, procurare ut subditi secundum Naturæ & Scripturæ dictata bonis imbuantur opinionibus, Magistratus non tantum potest, sed etiam debet, quibuscunque modis potest, efficere, ut vel tales opiniones ex subditis tollantur, vel ita circumscribantur, ut cum Reipublicæ periculo non propagentur, & ex iis quam minima pateat, subditis eas faventibus, occasio, secundum eas seditiosum quid in Reipublica committendi. Nam hæc omnia ex ipsa Magistratus ordinatione divina, & ipsis Reipublicæ fundamentis & sine aperte sequuntur. Et si quis subditorum tunc se aperte opponat illis Magistratum decretis, de tollendis, vel circumscribendis secundum Naturam vel Scripturam, talibus opinionibus, eorumque pœnis se subdicere nolit, is, quamcunque bonas foveat opiniones, non minus adversus Deum, quam Magistratum seditiosus erit; nam ordinationi Divinæ se opponit, & consequenter in ea Deo resistit.

§. 15. Ab-

§. 15. Absurdum itaque est, quod Anonymus, *tales opiniones*, quales per se seditiosas non esse, concedimus, sed majorem vel minorem seditioni occasionem præbentes, ac ex Magistratus sententia Naturæ vel Scripturæ adversas, à Magistratu, dicto modo, compescendas existimamus, *non nisi in Republica corrupta, ubi superstitiosi & ambitiosi ingenuos ferre nequeunt*, jure circumscribi & coërceri, seu ut ipse loquitur, *pro seditiosis*, seu seditioni occasionem præbentibus, *haberi non posse*. Nam ut ex dictis patet, id etiam in optime constituta Republica plane necessarium est. Quæ sint illæ *sententiæ, quæ, pag. 229. quamvis simpliciter circa verum & falsum versari videantur, iniquo tamen animo proponuntur & divulgantur*, quas Anonymus hic dicit se cap. 15. ita determinasse, ut ratio nihilominus libera manserit, jam latius inquirere non vacat. Inspiciantur & conferantur dicta nostra ad cap. 15.

§. 16. Quod autem hic ad oppugnandam prædictam à nobis coërcitionem opinionum, quas Magistratus & Scripturæ & Naturæ adversas esse, & tranquillitati ac paci Reipublicæ noxiarum actionum frugiferas esse posse censet, à Magistratu, compescendo eorum publicam professionem, & propagationem inter subditos, instituendam, proferat immanem eam absurditatem, quam supra cap. 14. pag. 162. adstruere conatus fuit, *de fide non tam vera quam pia dogmata* requirente, imo admittente *dogmata quæ nec umbram veritatis habent, & pia non ratione veritatis, sed tantum ratione obedientiæ*, quam nos ibidem satis late confutavimus, Atque ex ea hic concludat, *dubitandum non esse, quin optima respublica, unicuique eandem Philosophandi libertatem concedat, quam fidem unicuique concedere* ibidem absurdissime contenderat; nihil est quam ineptas absurditates absurditatibus ineptis superstruere, quæ idcirco prioribus subrutis facile concidunt, quare non est quod hic vel verbum addamus iis, quæ supra de tam monstrosa fide dicta fuerunt. Nam ut repugnat obedientia sine veritate in fide, ita & in Republica Deo & Magistratui debita non potest præstari obedientia, sine veritate, nec satis tuta potest esse quies & pax Reipublicæ, si omnis generis errores absque prudenti Magistratuum coërcitione, in Republica non minus quam ipsa veritas doceri, proponi, adstrui & propagari possent. Imo ipse Anonymus tenetur fateri, *ex tali libertate incommoda quædam aliquando oriri*. Nec est quod respondeat, rogando, *quid unquam tam sapienter institutum fuit, ut nihil inde incommodi oriri potuerit*. Nam cum hic non nisi gradatim contendamus ad perfectionem Phil. 3. 14. semper majus incommodum evitandum præ minore, & de eo judicium solius Magistratuum prudentiæ committendum existimamus, quippe cujus munus à Deo ordinatum est, populum in veritate & obedientia non modo antecedere, sed etiam ducere & regere ad optatam tam futuræ quam hujus vitæ salutem, populi vero munus ei, secundum Dei in Natura & Scriptura dictata, subesse.

Omnia legibus determinari, ut plurimum noxium est. Omnia sine legibus & indeterminata relinquere, pessimum omnium est. Infinitæ fere sunt circumstantiæ, propter quas aliorum in alia republica major, aliorum in alia minor est relinquenda libertas, de quibus nulli, nisi supremæ potestati competit arbitrium, publicum scilicet & decisivum, subditis vero sola relicta obedientiæ gloria. *Quæ absque majori & insuperabili damno prohiberi nequeunt, necessario, non tam concedenda, quam permittenda sunt, tametsi inde sæpe damnum sequatur.*

§. 17. Quod autem ex invidia, luxu, avaritia, ebrietate, & aliis similibus vitiis, oriantur mala, quæ feruntur, quia imperio legum prohiberi nequeunt, quamvis revera vitia sint, id nullo modo arguit, concedendam esse licentiam quorumvis errorum fovendorum, profitendorum, & absque publica coërcitione propagandorum in Republica, quam Anonymus dicit *judicii libertatem*, imperio legum limitatu satis facilem. Privati *judicii libertas*, qua quisque sibi secundum Naturæ & Scripturæ dictata judicat, fateor cogi & opprimi non potest, licet voluerit Anonymus supra sæpius, subditos non nisi *supremarum potestatum decreto vivere posse*, & in tantum ei adstrictos esse, ut *si se justos & pios præstare velint etiam contra id quod bonum judicant, & palam Naturæ vel Scripturæ adversum sentiunt, agere debeant*, ut pag. 227. & *perfecto virtus est*, eandem, extra omnem, non modo humanæ auctoritatis, sed etiam præjudiciorum affectum, appetituum, & omnis generis vitiorum servitutum conservare. Imo *apprime necessaria est ad scientias & artes promovendas, nam hæ ab iis tantum felici cum successu coluntur qui iudicium liberum & minime præoccupatum habent*: sed prædicta errorum licentia & cogi potest, & destabilis vitium ac Reipublicæ defectus foret. Nam ea non potest concedi à Magistratu, nisi maximam sui muneris partem de procuranda populi salute abjiciat, & omnis generis turbis ac incommodis patentissimam aperiat portam. Nec ex ea tam promovebuntur scientiæ, quam rixæ & contentiones multiplicabuntur, ac detestabiles errores hominum animos occupabunt & in infinitas partes & sectas discissos, omni veritate tandem destituent. Cum contra rectæ rationis limitibus, secundum Naturam & Scripturam, à Magistratu circumscripta libertas, se longe facilius ex omni servitute extricet, & veritatis cognitionem promoveat. Nam libertas nimia libertate seu licentia irrationali, perit. Quomodo vero hæc licentia sit coërcenda, ut & quantum & quousque extirpari & coërceri debeat & possit in Republica omnis luxus, invidia, avaritia, ebrietas, aliaque vitia, ut jam diximus non nisi ex Reipublicæ circumstantiis, secundum Naturam & Scripturam, à solo supremo Magistratu, determinari debet.

§. 18. *Subditorum libertatem seu licentiam jam dictam, ita opprimi, & homines ita retineri, ut nihil mutire audeant, nisi ex præscripto summorum Potesta-*

testatum, quis unquam asseruerit, vel probaverit? sed omnibus, semper, & in omnibus, æqualem, vel illimitatam concedere licentiam seu libertatem, eritne hoc consultum? profecto non putem.

§. 19. *Fidei corruptio, adulatio abominanda, perfidia, doli, & bonarum artium interitus*, longe magis metuenda sunt ex profana, quam defendit, & sibi sumit Anonymus, licentia in proponendis, propugnandis, & propagandis tam detestabilibus erroribus, omnem pietatem erga Deum & proximum, omnem divinorum & humanorum mandatorum obedientiam evertentibus, & Atheam profanitatem introducentibus, quam ex supra nobis descripta propagandorum errorum à suprema Potestate secundum Naturam & Scripturam facienda, coërcitione. Ut lubens omnium lectorum iudicio submitto.

§. 20. Nunquam volumus *opiniones, quas homines veras esse credunt*, in Republica *pro crimine haberi*, ut nugatur Anonymus, *aut ipsis sceleri reputari*, *quod eos ad pietatem erga Deum & homines movet*. Sed volumus Magistratum, si videat eas opiniones esse falsas, & à veritate in Natura & Scriptura patefacta, deficere, & ex iis jure quoddam incommodum metuendum esse reipublicæ, ac omnem, quam subditi secundum eas humanis & divinis legibus præbent obedientiam, non puram, firmam, & ex veritate, sed errore, profluentem, & idcirco non nisi pietatis, erga Deum & proximum, umbram esse, earundem publicam nimis professionem, defensionem, & propagationem justis & Reipublicæ utilibus legibus circumscribere, & ita coërcere, ut malum illud inter subditos, si non extirpari, etiam prorepere nequeat, & plures inficere, ac tandem reipublicæ noxios producere fructus, ubi maturuerint insuperabiles, ac simul adhibere quævis alia media, ut censet commodissima, ad eosdem, salva Reipublicæ pace, ex talibus erroneis opinionibus evolvendos, ut tandem veritati obedientiam præstare discant.

§. 21. Quod si qui *impatenter ferant*, & ea de causa *quidvis in Magistratum audeant*, ac *seditiones moveant*, quis tantæ absurditatis fuerit, ut neget, eos merito tanquam seditiosos & rebelles in Republica puniri? Unde apertissimum est, *tales leges, non ingenuos*, ut nugatur Anonymus, sed *scelestos respicere*; nec *ad irritandos honestos condi*, sed *ad coërcendos malignos*, idque non *cum*, sed ad evitandum *magnum Reipublicæ periculum & defectum*. Patet etiam *non inutiles*, sed multis de causis *utiles esse leges illas*. Quod profert *ex cap. 18. supra ad pag. 209. confutavimus*, ita ut hic inde nulla possit peti probatio.

§. 22. *Magistratum Doctorum controversias legibus derimere posse*, nunquam asseruimus, sed earum agitationem, & propagationem coërcere & circumscribere posse, ac determinare, quousque vel alterutra pars in Republica publice sit docenda & profitenda, manifestum jam est; & recte constituti ordinis
refracta-

refractarios vel scismaticos, iuste præscripta pœna à Magistratu puniendos esse, tam apertum est, ut probatione non egeat.

§. 23. Foveant homines contentiosi quamcunque *spem leges & Magistratum ad se trahendi, & de adversariis communi vulgi applausu triumphandi, & honores adipiscendi.* Magistratum tamen est, Reipublicæ salutem procurare, & in eam, secundum Naturæ & Scripturæ dictata, omnis generis errorum propagandorum licentiam legitime circumscribere, & quicquid contentiosi speraverint, veritati patrocinium præbere, post rem satis legitime perpensam & examinatam. Semper interim memores, Deo reddendam esse rationem, quam dederint, & sibi conquirendæ, & propagandæ veritati, operam.

§. 24. Si *quid vero in hisce pro prudentia nonnunquam largiendum sit, vel potius cedendum eorum iræ, qui tantum non licentiosa, sed & libera ingenia ferre nequeunt, & torva quadam auctoritate, non absque scelere comparabili, seditiosæ plebis devotionem, facile in rabiem mutare, & in quos volunt instigare possunt.* Id fateor magnum patefacit Reipublicæ defectum, & imperfectionem profecto deplorabilem: sed tamen non tam in Magistratu, quam subditis culpabilem, & idcirco illius prudentia, quibuscunque legitimis mediis adhibitis, in hisce curandam, & ex eorum animis tollendam. Tantum abest, ut hinc abneganda, vel diminuenda sit Magistratum potentia coercendi licentiosam quorumvis errorum propagationem, ut contra Magistratus se prudentia & quibuscunque aliis mediis externis adversus tam iniquos suæ plebis seductores munire teneantur, eosque per datam à Deo potestatem, si Respublica ferat, in aliorum exemplum compescere, *εὐδὸς ἰκνῆν τὴν μάχαιραν φορέει* non enim frustra gladium portat *Dei minister est in bonum. Rom. 13. 4.*

§. 25. *Vulgi iram & furorem cohibere, fateor, necessarium est. Nec minori cura cavendum ne tradantur leges inutiles, quæ violari non possunt, nisi ab iis qui virtutes & artes amant, & ne Respublica in tantam angustiam redigatur, ut viros ingenuos sustinere non possit.* Sed quid hoc pro licentiosa quorumvis errorum propagatione? tenenturne Magistratus quosvis boni ordinis refractarios habere pro ingenuis? An omnes profanissimarum & periculosissimarum sententiarum fautores, inter quos non infimus est noster Anonymus, pro virtutum & artium amatoribus, fovere tenentur? An nullum promovendæ veritatis & extirpandorum errorum studium, in Magistratibus admittitur? An Atheos non minus quam pios & probos suos subditos in veritate, in erroribus defendere & protegere tenentur? Revera, nullus ingenuus, & virtutis ac artium amator huc absurditatis unquam devenerit, nisi ingenuum virtutis amorem, cum Anonymo absurdissimo, propriam hic suam causam agente, abjecerit?

248.
231.

§. 26. *Viros honestos, quia diversa sentiunt, & simulare nesciunt, tanquam*
im-

improbos in exilium mitti, nullus unquam justum asseruerit; sed quorumvis errorum fautores, imo Atheos, adversus justissima Magistratum mandata suos errores propagantes, & subditos seducentes, ac talibus informantibus sententiis, quibus non modo à Veritate & Deo, sed etiam ab ipso Magistratu deficiant, si secundum eas suas actiones instituunt, pro honestis habere, quis possit? Nec illi tantum simulare nesciunt: sed Magistratum mandatis se opponere norunt. Ad simulandum, cum species mendacii sit, nullus cogi potest; & idcirco qui idnolunt, non nisi injuste in exilium mittuntur; sed boni ordinis refractarios, qui aliis minoribus poenis sese coërceri non permittunt, in exilium mitti; quis injustum dixerit?

§. 27. *Homines, quia liberalis ingenii sunt, pro hostibus habere, quis probaverit? Sed quis profanissimos & periculosissimos omnis generis errores non magis profani, licentiosius, & luxuriosius, quam liberalis ingenii fructus dixerit? & pertinacis, refractarii, ac duræ cervicis judicium negaverit, eorundem adversus justissima Magistratum decreta, propagationem? Honestos se existiment tales homines, decretas poenas non timeant, nec deprecantur; id nihil est, quam quod etiam in scelestissimis, quibus cauterio resecta fuit conscientia, sæpius repertum est: & idcirco nec Magistratus à sui muneris observantia detertere, nec eorum leges & poenas injustas reddere potest. Non angatur eorum animus ulla turpis facti poenitentia.* Deus contumaces peccatores novit & inveniet. Non Magistratus, sed Deus, in eorum animis poenitentiam gratiose potest operari; & idcirco iis, propter ejus absentiam, intermittenda non est justa coërcitio profanissimorum errorum licentiosissime, contra justissima sua mandata, propagatorum. Et si qui alii eadem malitia, ex inflictis poenis ad imitandum exemplum sumant, & iis Magistratus maturum tenetur procurare remedium, quo Respublica, & ipsi cum Republica, si fieri possit, conserventur, quam aptissime. Atque ita tandem Deo supremo imperatori, cujus minister est hic in terris, cum gaudio administrati sui imperii rationem reddere poterint.

§. 28. *Ne itaque assentatio, falsitas & error, sed veritas, probitas & fides in pretio sint, & ut summæ Potestates imperium optime retineant, nec seditiosos cedere cogantur, concessa judicii libertate, quorumvis errorum licentiosa professio & propagatio, necessario est compescenda, & homines ita regendi sunt, ut, quamvis diversa & contraria sentiant, quam paucissimi à veritate, per Naturam & Scripturam à Deo patefacta, & Magistratui post legitimam satis inquisitionem nota, deficiant & seducantur, & Reipublicæ, quam minimum possit, ex tali sententiarum contrarietate, obtingat incommodum, hominesque quam maxime concorditer in veritate & pietate coram Deo, cum proximo, sub suo imperio vivant.*

Zz

§. 29. *Nec*

§. 29. *Nec dubitare possumus, quin hæc ratio imperandi optima sit, & minora patiatur incommoda*, quandoquidem cum divinis in Natura dictatis, quam maxime convenit. Nam in hoc modo administrato imperio, Deus, veritas, pietas & probitas se mutuo amplectuntur, & errores tam à subditis quam Magistratibus, suo ordine & loco evitantur ac extirpantur, ac subditi Magistratibus, & Magistratus cum subditis Deo subjiciuntur, ita ut Deus & in hos & in illos summum teneat imperium, & Magistratus infra Deum à subditis summa cum reverentia obediatur.

§. 30. *Quo igitur in hominibus libertas judicandi, Regulis recta ratione & Scriptura à Deo patefactis, à Magistratu magis circumscribatur, eo minus à statu Naturali receditur.* Directe contra quam putat Anonymus, nam ea, quam petit, profana licentia, plurimum à Deo & recta ratione discedit, & homines non ad salutem, sed hujus & futuræ vitæ perniciem, rectissima via ducit.

pag.
252.

§. 31. *Magna, fateor, in Amstelodamensium urbe florentissima conceditur* omnis generis errores profitendi *libertas*: sed tamen eam illimitatam non esse, præter Pontificiorum, aliarumque Sectarum restrictiones, docet nuperrimum illud lippis & tonforibus notum Labadianæ scismatis exemplum: nihil enim fanaticum hunc hominem commovisset cum suis alienas quærere terras, si Amstelodami pro libitu damnati sui scismatis dogmata profiteri & propagare licite potuisset. Et ferant illius Reipublicæ circumstantiæ tantam libertatem, an ideo semper & ubique concedenda? Illis utilis sit, an ideo omnibus? Illi concedant, & utilitatem inde capiant, an ideo recte? Magistratuum quidem est eam determinare, sed quis eos hic infallibiles dicat? Quorumvis est, eam, pro sua conscientia, secundum Naturam & Scripturam, ita circumscribere, ut Deo ejus rationem reddere possint. Sed unius judicium alteri hic nullum potest creare præjudicium.

§. 33. *Tristia Remonstrantium & Contra remonstrantium nostræ Reipublicæ tempora*, non sine lacrymis commemoranda, ob varias circumstantias eorum, quas hic enarrare nihil attinet, nullum ab Anonymo desideratæ illimitatæ licentiæ præbere possunt argumentum, cum nullus ingenuus utriusque partis omnes actiones vel probaverit vel reprobaverit. Omnes homines sumus, & illi fuerunt. Deo committamus judicium eorum, & nos interim quantum possumus observemus quicquid Deum in Natura vel Scriptura dictasse videmus, & post requisitam inquisitionem cognoscimus.

§. 34. *Scismata non oriri ex magno veritatis studio (fonte scilicet comitatis & mansuetudinis) sed ex magna libidine regnandi*, facile concedo, & ideo hanc, non illud, coercendam & limitandam censeo. Verum an illi non ducantur hac libidine, qui Magistratuum decretis sese subjicere nolunt, & iis se aperte opponunt sub prætextu liberalioris ingenii, & liberioris judicii, quosvis errores

con-

contra mandatum eorum profana licentia profitendo & propagando, penes quemvis lectorem esto iudicium.

§. 35. *Ex his*, ut Anonymi verbis utar, *luce meridiana clarius constat*, *scismaticos esse*, & *Reipublicæ perturbatores*, non, qui *magno veritatis studio* & innata cuique *libertate iudicii*, nulli deneganda, errores per Naturam & Scripturam debellare, & eorum absurdam & Reipublicæ noxiam professionem & propagationem, coërcere, & à Deo concessa potestate, reprimere conantur, sed qui magno præter veritatem studio, eosdem fovere, & contra Magistratum mandatum, ex innata cuique regnandi libidine, propagare, ac se Magistratum pœnis non subjiendo, ordinationi divinæ resistere non verentur.

§. 36. Ostendimus itaque subdito libertatem privati iudicii adimi non posse, nec omnem, quod privatim sentit, dicendi libertatem, adeo coarctari, ut *nihil nisi ex præscripto*, quemadmodum nugatur Anonymus pag. 229. *summarum potestatum*, *mutire audeat*. Ostendimus quousque talis libertas, salvo jure & autoritate summarum potestatum concedi possit, & à quovis subdito servari. Probavimus ex ea nulla Reipublicæ oriri incommoda, qualia plurima debent creari ex profana, quam petit Anonymus, omnis generis errores propagandi licentia; quæ facile à suprema Majestate coërceri non possent. Probavimus tam quod nullus subditus salva pietate, se tali libertate privare possit, & absoluto à Deo summarum Potestatum iudicio se submittere, abnegato omni iudicio proprio: quam quod nullus Magistratus tam absolutum & independens à Deo imperium assumere, in subditos, vel subditis illimitatam omnis generis errores fovendi, profitendi, & propagandi publice licentiam concedere possit. Et consequenter probavimus, leges illam licentiam, ex Naturæ & Scripturæ dictatis, ad Magistratus decretum coërcentes, & limitantes, justissimas & Reipublicæ utilissimas esse. Ita ut manifeste pateat, talem licentiam, à nullo Magistratu, salva pietate, & pace Reipublicæ posse, aut debere concedi. Directe contra id, quod tanto molimine, post excogitatas tot absurditates, post toties abnegatam Naturæ rationalis innatam legem, post rejectam omnem revelatam veritatem, imo post abnegatum toties ipsum Deum, adstruere conatus fuit Anonymus. Deus det, ut hæc ad aperiendos miseri hominis oculos, & alios ab his & similibus erroribus avertendos, ac adversus eos muniendos, quam plurimum valeant. Ipse novit, quod hæc solo veritatis inquirendæ, defendendæ, & propagandæ animo scripta fuerint. Quare si quos commiserimus inscii errores, ipse, quod rogo, per & propter unicum nostrum Mediatorem Jesum Christum, gratiose condonet. Et aperiat ab altera parte, quotidie magis magisque summarum nostrarum Potestatum oculos mentis, eosque Spiritu suo ducat in omni veritate tam Naturæ quam verbo suo inscripta, ac virtutem & animum addat, secundum eandem nos subditos

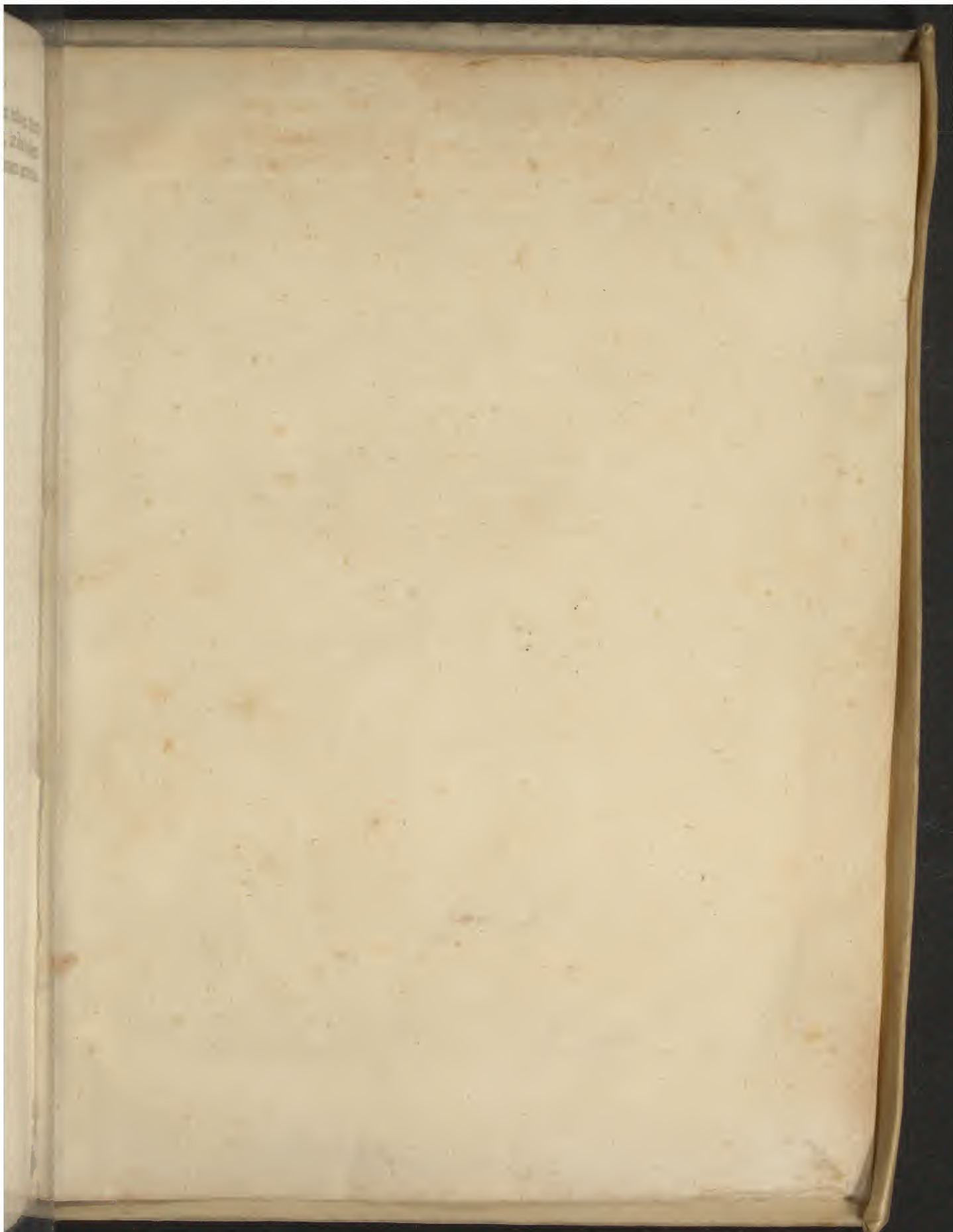
Z z 2

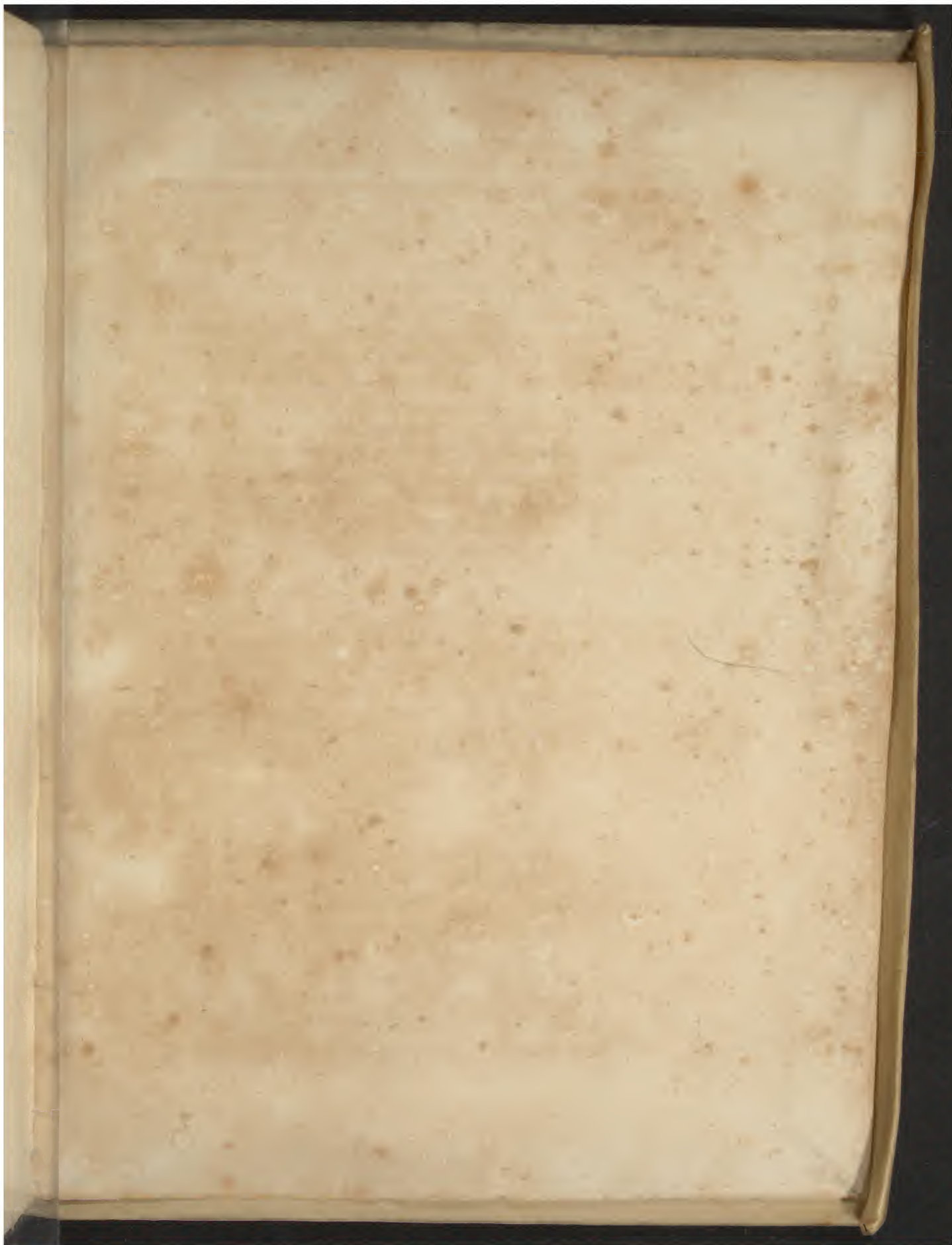
suos,

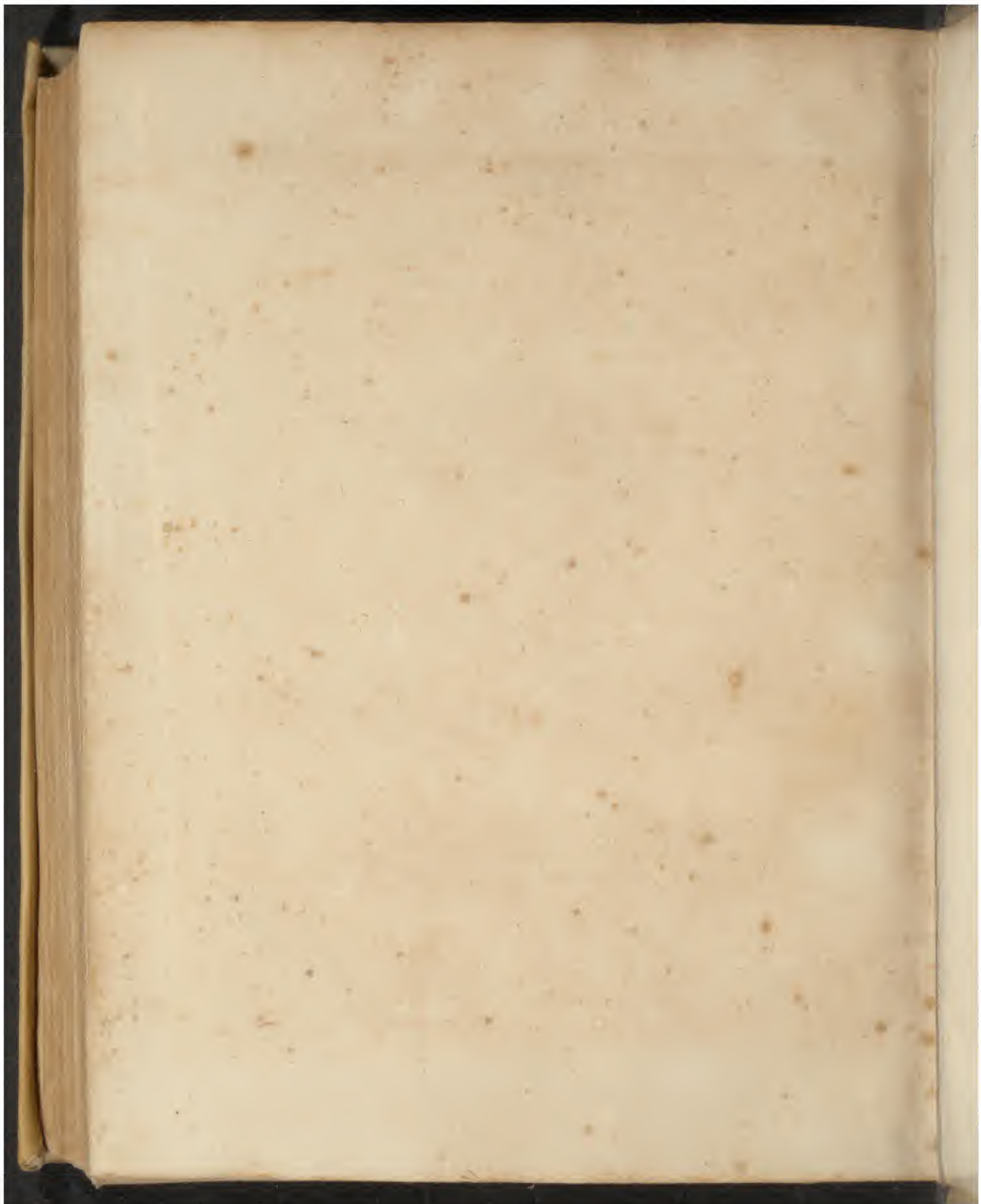
suos, coërcitis omnis generis erroribus, tam in suam, quam nostram tum
hujus tum futuræ vitæ salutem æternam, regant, & dirigant, ut ibi tandem
pro temporali & peritura corporea, Spiritualem obtineant coronam æternam.
Quod animitus precor, А М Е N.

F I N I S.

~~Handwritten text~~

9/15 L